

MAGYAR MESE-
ÉS
MONDAVILÁG
MÉSÉLTE

BENEDEK ELEK
ILLUSZTRÁLTA REICH KÁROLY

A CSODASZARVAS

**MAGYAR MESE- ÉS MONDAVILÁG
I.**

A CSODASZARVAS

MESÉLTE BENEDEK ELEK

**A szöveget gondozta és a Szómagyarázót írta
KOVÁCS ÁGNES**

TARTALOM

AZ OLVASÓNAK	HÁROM NEMESLEGÉNY
A CSODASZARVAS	VENTURNÉ
AZ ÉGIG ÉRŐ FA	MELYIK ÉR TÖBBET?
SZÉP CERCERUSKA	A RÁSZEDETTETT ÖRDÖG
A FEKETE HAVAS	A VÖRÖS TEHÉN
ERŐS JÁNOS	JÉGORSZÁG KIRÁLYA
SZÉP PALKÓ	AZ ARANYGYAPJAS KOSOK
A VITÉZ SZŐCS	A TŰZ
AZ ARANYSZÓRÚ BÁRÁNY	A SZEGÉNY EMBER KAKASA
BABSZEM JANKÓ	VILÁGSZÉP ILONKA
SZALONNAFA	TÁLTOS JANKÓ
A CSODAÓRA	A ROZMARINTSZÁL
RÓZSA KIRÁLYFI	A TELHETETLEN KECSKE
BOLOND ISTÓK	JÁNOS VITÉZ
MIRKÓ KIRÁLYFI	A DESZKAVÁRI KIRÁLYFI
A BÉKA	HAMMAS GYURKA
FEKETEORSZÁG	A HUSZÁRBÓL LETT KIRÁLY
A VASORRÚ BÁBA	A MINDENT JÁRÓ MALMOCSKA
AZ ACÉLGYŰRŰ	MIKOR ÉN KISFIÚ VOLTAM...
A KIRÁLY NYULAI	JAKAB ÉS A ZAB
HAMMAS JUTKA	A SZEGÉNY EMBER ÉS A HALÁL
A SZEGÉNY EMBER HEGEDÚJE	AZ ÖREGEK
AZ ARANYKÖLES	DOLGOZZ, MACSKA!
A KICSI BOJTÁR	TAMÁS KOCSIS
A SZERENCSE ÉS AZ ÁLDÁS	A GAZDAG CSIZMADIA
KRISZTUS ÉS AZ ELÉGEDETLEN PÓPA	A KATONA MEG A SZABÓLEGÉNY
SZÓLÓ SZÓLÓ, MOSOLYGÓ ALMA, CSENGŐ BARACK	TÖBBET ÉSSZEL, MINT ERŐVEL!
VÁR ÉS FORRÁS	PÉTERKE
A LOMPOS MEDVE	SÁRGA KICSI KÍGYÓ
A CSONKA TORONY	IGAZSÁG ÉS HAMISSÁG
KRISZTUS ÉS A FÖSVÉNY ASSZONY	A FÉLKEGYELMŰ
AZ ISTEN KARDJA	PÉTER ÉS PÁL
AZ ÚRISTEN ÉS ÉVA ANYÁNK	AZ ARANYHAJÚ IKREK
A TÁLTOS KECSKE	KEVÉLYSÉG, KEDVESSÉG ÉS SZÍVESSÉG
BÁLVÁNYOS VÁR	A NAPISTEN
A TEJKÚT	A MÖNDÖLECSKÉK
A HADAK ÚTJA	A HALÁL
MEGŐLŐ ISTÉFÁN	AZ ARANY NYÍLVESSZŐ
A MOLNÁR LEÁNYA	AZ ARANYHAJÚ KIRÁLYFIAK
MI VAN A LÁDIKÓBAN?	BOLOND MIHÓK
ÜSSED, ÜSSED, BOTOCSKÁM!	A SÓ
A FAZÉKFEDŐ	A KEREK KŐ
A ZARÁNDOK	A HAZUG LEGÉNY
A KÉTSZÍVŰ KIRÁLYFI	BECKÓ VÁRA
BÉKA-KIRÁLYKISASSZONY	ERŐS PALI
A KÉT BORSÖKRÖCSKE	AZ ÖRDÖGBARÁZDÁK
GÁCSERA	NYIKA
RAPSÓNÉ	A TIZENKÉT VARJÚ
SZERENCSENEK SZERENCSEJE	
KÍGYÓ DARVITÉZ ÉS TATÁRVITÉZ	SZÓMAGYARÁZÓ

AZ OLVASÓNAK

A *Magyar Mese- és Mondavilág* kötetei sok ezer példányban forognak a magyar ifjúság és a nagyközönség kezén, s így az a vágyam, hogy a magyar nép meseköltése közkinccsé váljék, máris teljesült.

Nagy lelki örömmel hallom, hogy könyvem a családok házak kedves barátja s az iskolai oktatásnak segítőtársa lett: hogy nagyok és kicsinyek gyönyörűséggel és haszonnal olvassák. A magyar népé ezért az érdem elsősorban. Az ő lelkének kincsei e mesék. Én csupán a nép mesemondó fia vagyok.

Köszönöm, hogy hallgatjátok mesemondásomat.

Kisbácsonban, 1901 július havában

Benedek Elek

A CSODASZARVAS

Hol volt, hol nem volt, messze keleten volt, volt egy híres, hatalmas fejedelem. Tudom, hallottatok hírét, nevét: Nimród volt a neve. Ennek előtte sok ezer esztendővel élt ez a Nimród, de híre fennmaradt. Mert Nimród volt az apja Hunornak és Magyarnek, annak a két dali szép vitéznek, akiknek maradvái* a hunok és magyarok.

Tudjátok-e, miről volt híres Nimród fejedelem? Arról, hogy abban az időben, de még azelőtt is, de még azután is, nem volt emberfia, aki úgy értse s úgy szeresse a vadászatot, mint ő. Így hallottam én a nagyapámtól, a nagyapám is a nagyapjától. Reggel, ha fölkel, s eligazgatta országának mindenféle dolgát, nyakába vetette a nyilát, fölkapott a paripájára, vágatott, mint a sebes szél, még annál is sebesebben, hegyeken-völgyeken, árkon-bokron keresztül, s lóhátról lőtte le a repülő madarat. Amely madárra ő ráfogta a nyilát, nem énekelt, nem röptelt az többé.

Nimród egymagában szeretett vadászni, de amint a fiai egy kicsit fölcseperedtek, vitte ezeket is magával. Különösen a két idősebb: Hunor és Magyar mindég ott nyargaltak az oldalán, s próbálgatták ők is röptében lelőni a madarakat.

Hej, volt nagy örömben Nimród, mikor látta, hogy apja fia mind a kettő: Hunor is, Magyar is. Nagy ritkán ha elhibáztak egy-egy madarat, s mondta is Nimród magában nemegyszer: még különb vadászok lesznek ezek a fiúk, ha embernyi emberré nevededtek.

Örült ezen az öreg Nimród: hadd legyenek különbek a fiai, mint ő. Hadd menjen hírük hetedhét országon is túl.

Telt-múlt az idő, Hunor és Magyar nagy, erős legényekké, deli szép vitézekké cseperedtek, hogy Nimródnak, ha rájuk tekintett, nevetett mind a két szeme a nagy szívbéli örömtől.

Gondolta magában Nimród: „na, ezeket a fiúkat már a maguk szárnyára is ereszthetem”. Hadd lakjanak külön sátorban, akkor menjenek vadászni, amikor kedvük tartja, s ott járjanak, ahová a szívük húzza. Mondta is a fiainak:

- Édes gyermekeim, én már öreg ember vagyok, nem vihetlek mindig vadászatra, amikor nektek tetszenék, lakjatok ezentúl külön sátorban. Adok annyi földet, annyi erdőt, annyi lovat, ökröt s mindenféle jószágot, hogy élhettek gond nélkül, s ha majd behunyom a szememet, tiétek lesz az ország: osszátok meg a földjét, gondját egymás közt becsületesen.

Megköszönték a fiúk édesapjuk nagy jóakaróját, másnap kiköltözködének a szülői sátorból, s egy szép lankás dombnak a tetején, egymástól nem messze, két sátrat üttetének fel, s ottan megtelepedének cselédjeikkel.

Eleinte csak a sátraktól nem messze jártak vadászni, de később mind messzibb, messzibb elkalandozának. Hanem azért estére mindig hazakerekedtek, aztán beszóltak az édesapjukhoz, elmesélték: hol, merre jártak, hány vadat lőttek, hányat hibáztak el. De egy este, mikor éppen a lobogó tűz körül ültek, s falatoztak, megszólalt Hunor, és azt mondá az öccsének:

- Te, Magyar, egyet mondok, kettő lesz belőle.

- Mondjad, Hunor bátyám, én örömet hallgatom, mert tőled még mindig csak jót hallottam.

* A csillaggal jelölt szavak magyarázata ábécérendben a könyv végén található.

- Az a mondandóm, Magyar öcsém, hogy holnap reggel induljunk hosszabb útra. Nézzük meg, mi van az országunk határán túl! Hátha ott még több a vad? Nagyobbak a folyók, s több a hal? Nézzük meg!

- Már régen forгатom én is ezt a fejemben - mondá Magyar -, csak ajangottam* elémondani. Itt már ismerünk minden bokrot, erdőnek, mezőnek minden zegét-zugát, talán azt is tudjuk, hány bölény, medve, szarvas, hány sas, sólyom s egyéb madár van az erdeinkben.

- No, azt könnyen számon tarthatjuk, mert erősen fogyatkoznak a vadak. Ami igaz, igaz: az édesapánk sok vadat lelőtt, de még mink is.

Megegyeztek, hogy pitymallatkor indulnak, mégpedig nyugat felé. Magukkal visznek ötven-ötven legényt, a legerősebbeket, a legbátrabbakat, s vissza sem jönnek, míg a hó le nem szakad.

Pitymallatkor csakugyan fölkerelkedtek, s útközben vadásztatván, mentek, mendégéltek elébb, elébb. Ahol az éjszaka meglepte őket, ott szállást vertek, megháltak, s reggel ismét továbbmentek.

Már rég túl voltak az országuk határán, s minél tovább mentek, annál jobban tetszett erdőmező. Szemmel be nem lephető,* végetlen nagy rónaságon vitt keresztül útjuk, s közbe-közbe rengeteg erdőségekbe jutottak, melyek tele voltak vadakkal.

Hej, ez kellett nekik! Itt aztán volt mire vadászni. Szerették volna, ha most itt volna az édesapjuk is, hadd látná, mi tenger vad van itt. Bizonyosan kedvet kapna megint a vadászatra. Meg is sokallották már, annyi volt a vad. Bölénybikák, szarvasok, őzek ott legelészték a tisztásokon, nem bántották. Jobban esett, ha egy-egy vadat külön vehettek üldözőbe. Az után elcsatangoltak reggeltől estélig.

Hanem egyszer láttak aztán egy olyan vadat, amelyet még soha. Egy szarvas volt, amilyen csodaszépet még emberi szem nem látott. A két ágas-bogas szarva össze volt fonódva, s lebegett a feje fölött, mint egy koszorú. A két szeme feketéllett, ragyogott, mint a fekete gyémánt. A dereka karcsú, hajlékony, mint a lengő nádszál, a lába vékony, s szaladván nem látszott érinteni a földet.

- Nézd, öcsém, Magyar, csodaszép egy szarvas! - kiáltott Hunor.

- Csodaszép, csodaszép! - kiáltott Magyar is -, még nem láttam ehhez hasonlatost.

- Utána!

Szaladott a csodaszép szarvas, mint a sebes szélvész, utána Hunor és Magyar s velük száz deli legény. Tisztásról sűrűbe, sűrűből tisztásra, hegyeken föl, vizeken keresztül. Hol eltűnt, hol felbukkant a csodaszép szarvas: csalta, csalogatta Hunort és Magyart.

Habba keveredtek* a vitézek paripái, mind lassúbb, lassúbb lett a vágatásuk, de Hunor és Magyar nem hagyták félbe az üldözést. Biztatták a lovukat: szaladj, szaladj, édes lovam!

Reggeltől alkonyatig üzték a csodaszép szarvast. El akarták fogni elevenen, hogy hazavigyék édesapjuknak. Mert az idegen földön sem feledték az édes jó apát... De hiába. Leszállt a nap, alkonyodott, s a csodaszép szarvas eltűnt az ingoványos helyen, a sűrű nádas rejtekében. Ide már nem követhették: ott vesznének mindannyian. Bizonyosan ott veszett a csodaszép szarvas is.

De ha a csodaszép szarvast meg sem is foghatták, elvezette őket ez olyan szép földre, amelyet még nem láttak. Egy szépséges szép sziget volt ez, körös-körül, ameddig a szemük elért, erdők és folyóvizek. Övig gázoltak a fűben, virágban. Nagy terebélyes fák adtak pompás gyümölcsöt és enyhe árnyékot. A vizeknek színén kicsiny és nagy halaknak ezrei úszkáltak, s játszadoztak a nap verőfényében.

- Be szeretnék itt maradni örökre! - mondá Hunor áradozó szívvel. - Hát te, öcsém, Magyar?

- Én is, bátyám, én is!

- De vajon mit szól majd az édesapánk?

- Az igaz. Holnap visszamegyünk, s tanácsát kérjük.

Másnap csakugyan felszedelőzködtek, s indultak vissza az édesapjuk országába. Visszatérőben csak annyi vadat ejtettek el, amennyire szükségük volt ebédre, vacsorára. Hét nap s hét éjjel tartott az útjuk. Csak most látták, hogy milyen messze elkalandoztak hazulról. Az öreg Nimród sátrában feküdt, mikor beléptek. Szomorú volt, nagyon szomorú. Gyöngye hangon kérdezte:

- Hol voltatok? Kétszer hét napja s éje, hogy nem láttalak. Pedig érzem, hogy nem sokáig élek.

Mondá Hunor:

- Bocsáss meg, édes jó apám, vadászkedvünk messze vitt. De lásd, visszajöttünk elmondani, hogy találtunk egy szép, nagyon szép országot, ahol megtelepedni nagy kedvünk volna mindkettőnknek.

- S az én országom nem kell tinéktek? - kérdé Nimród bánatosan.

- Apám - szólt most Magyar -, van neked rajtunk kívül még több fiad is, hadd legyen ez az ország az övék. Add ránk áldásodat, s ereszd szabadjára két idősebb fiadat.

Nimród szeme könnyel telék meg, s remegő hangon szólt:

- Jertek hát, térdeljetelek elém, hadd teszem fejeteke reszkető kezemet.

Letérdeltek a fiúk, s az öreg megáldá.

- Eredjetelek, az Isten vezéreljen! Áldás, szerencse kíséreljen, amerre jártok!

Ezt mondá Nimród, s homlokon csókolá Hunort és Magyarat. Még egyszer megpihent rajtuk tekintete, aztán behunyta szemét, s Hunor és Magyar karjai közt nemes lelkét kilehelé.

Meghalt Nimród, fiai eltemették nagy pompával. Hunor és Magyar a temetés után útra keltek, s testvéreiknek hagyván az országot, mentek, mendegéltek ama csodaszép sziget felé.

Hét nap s hét éjjel tartott az út most is, s mikor megérkeztek, leborultak a földre, s hálát rebegtek az Istennek, áldották a csodaszarvast, mely e gyönyörű vidékre csalta, csalogatta őket.

Már több napja voltak a szép szigeten, s csodálkoztak, hogy a maguk emberein kívül más embert nem látnak. Azt mondta Hunor:

- Öcsém, nézzünk széjjel, hátha találunk valami lelkes állatra* is!

- Jól van, bátyám, menjünk.

Fölkerekedtek a száz vitézzel, s sokáig kalandoztak, csatangoltak a nagy rónaságon.

Hát egyszer mit látnak! Szemük-szájuk elállott a nagy csodálkozástól. Egy nagy csapat leány, egyik szebb a másnál, ott táncolt karikába-körbe egy csörgedező forrásnak a tövében. Szépen összefogódtak, lehetek százan, ha nem többen, s úgy keringtek körbe, közepén pedig két leány lejtett, de olyan szép mind a kettő, hogy a napra lehetett nézni, de rájuk nem.

Hunor és Magyar összenéztek, a többi vitézek sem különben; nem szóltak semmit, de azért tudták, hogy egyet gondolnak mind. Egyszeribe közrefogták a táncoló leányokat, ki-ki egy leányt fölkapott a nyergébe, s azzal - uzsgyi neki, vesd el magad! - elvágattak sebes szélnél sebesebben.

Hunor és Magyar azt a két leányt kapták föl a nyergükbe, akik a kör közepén táncoltak. Mikor a sátrukhoz értek, ott szép gyöngén leemelték a leányokat a nyeregből, és bevitték a sátrukba.

Aközben magukhoz tértek a leányok is. Reszkettek a félelemtől, de Hunor és Magyar olyan szép szavakkal engesztelték, vigasztalták, hogy lassankint nekibátorodtak, s nem is bánták, hogy elrabolta őket ez a két deli szép fiú. De a többi leány sem bánta.

Hunor és Magyar csak most tudták meg, hogy az a két leány, akit ők elraboltak: az alánok fejedelmének, Dulnak a leánya. Annál jobb! Fejedelmi vérből való feleségük lesz hát. De a leányok is örültek, mikor megtudták, hogy a világhíres Nimród fiai veszik őket feleségül.

Mondta Hunor az ő párjának:

- Te az enyém, én a tied, ásó, kapa válasszon el minket!

Mondta Magyar is az ő választottjának:

- Te az enyém, én a tied, ásó, kapa válasszon el minket!

Visszamondták a lányok is ezt szóról szóra.

Ez volt az ő esküjük.

Még aznap nagy lakodalmat laktak. Egyszerre volt a lakodalma Hunornak és Magyarinak s száz vitézükné.

Az Isten megáldotta frigyüket, s szaporodtak ivadékról ivadékra. Idők múltán már nem volt elég a szép sziget Hunor és Magyar nemzetségének.

Tovább kellett vándorolniok.

Új hazát, nagyobbbat kellett keresniök, annyira elszaporodtak hunok és magyarok.

Merre mentek, hová jutottak, elmondom nektek később.

AZ ÉGIG ÉRŐ FA

Volt, ahol volt, nem tudom, merre volt, de valahol mégis volt, volt egyszer egy öreg király, s annak egy igen-igen szép leánya. Bezzeg volt is kérője a királykisasszonynak, de mennyi! A világ minden tájkáról jöttek az öreg király udvarába dali királyfiak, mindenféle hecke-ficki hercegek, de a királykisasszonynak egy sem tetszett. Azt mondta valamennyinek, hogy ő, míg a világ világ lesz, férjhez nem megy, el nem hagyja az ő édes apjaurát. Az öreg király örült is, búsult is ezen a beszéden. Örült, mert erősen szerette egyetlen leányát; búsult, mert elgondolta, hogy ha meghal, árván marad ez a gyenge virágszál, s az a sok haragos királyfi még elveszi tőle az országot. Mondta is sokszor a leányának:

- Gondold meg jól a dolgot, édes leányom! Mi lesz veled, ha én meghalok?

A királykisasszony nem szólt ilyenkor semmit, csak kiment a virágoskertbe, amilyen szépséges kert nem volt a világon. Ott sírdogált, kesergett magában: „Istenem, Istenem, hogy hagyjam itt ezeket a szép virágokat!”

De nemcsak a virágokat sajnálta a királykisasszony. Volt a kert kellős közepén egy fa - hiszitek, nem hiszitek -, éppen az égig ért. Ő bizony nem megy férjhez, mert szentül tudja, hogy ilyen kert s ilyen fa kerek e világon nincs!

- Ne félj, ne félj, kis kertecském, ne félj, ne félj, égig érő fám, nem hagylak el soha ez életben!
- mondotta a királykisasszony.

Haj, kerekedék nagy, erős fergeteg, ahogy ezt mondá, felkapta, megforgatta, s úgy fölrepítette a magas levegőébe, hogy híre-pora sem maradt a kertben. Nem búcsúzatott el szegény feje sem az apjától, sem a virágoskertjétől. Egy szempillantás múlva elpusztult a fergeteg, sütött a nap nagy hevesen, s amennyi virág volt a kertben, mind lekajladt, elhervadott, mintha forrómeleg vízzel leöntötték volna. Lemegy az öreg király a kertbe, látja a rettentő nagy pusztulást, kiabálja a leányát:

- Hol vagy, leányom, hol vagy?! - de kiabálhatott, a királykisasszony nem felelt.

Összeszaladtak az udvarbéliek, keresték, tűvé tették a kertnek, az udvarnak, a palotának minden zegét-zugát, de sehol nem találták.

- Bizonyosan elrabolták - mondá egyik-másik.

- Talán a föld nyelte el! - találgaták az emberek.

Sírt az öreg király, mint egy kicsi gyermek, majd megszakadt szíve a nagy, erős bánattól. Kerestette, kurrentáltatta* az egész országban, még azon is túl, egyetlen leányát s fele királyságát ígérte annak, aki visszahozza. De azt ugyan kereshették, meg nem találták.

Na, telt-múlt az idő. Egyszer a király azt látja álmában, hogy leányát, mikor az a nagy fergeteg volt, a forgósél felkapta, felvitte az égig érő fára, ottan is a kilencfejű sárkány várába. Ha meg nem szabadítják, a sárkány még feleségül veszi.

Még csak ez volt az igazi búbánat. Mert az égig érő fának - csak tudjátok meg - akkora levelei voltak, hogy mindeniken elfért egy ország. Hát aztán ki tudná azt megmondani, hogy melyik levélen van a kilencfejű sárkány vára!

Mindegy, na. Megint kihirdették, hogy a királykisasszonyt az égig érő fára vitte a forgósél, ott van a kilencfejű sárkány várában, s aki onnét lehozza, annak adja a király a lányát s fele királyságát, holta után az egészset!

Hiszen csak ki kellett ezt hirdetni, jöttek a királyfiak, hercegek, grófok, bárók s minden nemzetségbéli vitézek, csak úgy nyüzsögtek az udvarban. Jöttek bizony, de lefittyent orral el is mentek, mert a fának még a közepéig sem tudtak felmászni: nagy szégyenkezéssel visszafordultak. Volt az udvarban egy kis kondásfiú, aki sokszor látta föl s le mászni a cifra gúnyás vitézeket.

- Istenem - sóhajtott a fiú -, ha megengedné a király, én is szerencsét próbálnék!

Ahogy ezt mondá, csak hozzá dörgölődik egy kis malacka, s azt mondja neki:

- Hallod-e, te kondásfiú! Te mindig jó voltál hozzám, mostan meghálálom. Menj a királyhoz, s jelentsd, hogy te fölmászol az égig érő fára, s le is hozod a királykisasszonyt. Hanem kívánd tőle, hogy elébb ölesse meg a csonka szarvú bivalyt, s csináltasson a bőréből hét pár bocskort s hét rend gúnyát! Te aztán addig menj fölfelé, míg a hét pár bocskor s hét pár gúnya le nem szakad rólad. Akkor érsz egy elényúló ághoz, azon menj végig, lépj rá a legelső levélre: azon van a kilencfejű sárkány vára. Egyebet nem mondok, a többi a te dolgod.

A kis malac hirtelen bévegyült a csorda közé, egy szót sem szólt többet, azt is lassan mondta. A kondásfiú pedig gondolta magában: egy életem, egy halálom, Isten neki, megpróbálom, s ment egyenesen a király elé. Köszönt illendőképpen s elémondá, hogy mit akar.

Hej, csak hallottátok volna, mekkorát kacagott a király! A szívét facsarta a nagy búbánat s keserűség, de mégsem tudá megállani a kacagást.

- Mit mondasz te, emberizink,* te?! - kérdezte a kondásfiútól, mintha nem jól hallotta volna, amit az elébb mondott.

- Én azt, fenséges királyom, életem, halálom kezébe ajánlom, hogy felmászok az égig érő fára, s vissza nem jövök a királykisasszony nélkül.

Ott ült a király mellett az udvari bolond is. Kérdi tőle a király:

- No, te bolond, hát te mit szólsz ehhez a bolond beszédhez?

- Azt - mondá a bolond -, hogy fogadd fel ezt a macskabékát* vicebolondnak.

De már erre megmérgeződött a kondásfiú. Azt mondta a királynak:

- Felséges királyom, ne hallgasson a bolondra, mert bolond libból bolond szél fű. Ölesse le a csonka szarvú bivalyt, csináltasson nekem hét pár bocskort s hét rend gúnyát, s húzassa a fejemet karóba, ha a királykisasszony nélkül visszatérek!

„Hm - gondolá a király -, ez már mégsem tréfabeszéd!” Azt mondta hát a kondásfiúnak:

- Jól van, fiam, János, úgy lesz, ahogy kívánod, de azt megmondom, úgy essél le a fáról, hogy törjék is ki a nyakad, mert különben a hóhérral töretem ki.

János megköszönte a király jókívánságát, s ahogy kész volt a hét pár bocskor s hét rend gúnya, egy nagyot fohászzkodott, kicsi baltáját belevágta a fába, nekilódult a nyelénél fogvást, azután feljebb vágta baltáját, s egy szempillantás múlva úgy elveszett a rengeteg nagy levelek közt, hogy emberi szem nem látta többet.

Hét nap s hét éjjel folyton-folyvást mászott, kapaszkodott, rugaszkodott, hol itt lógott, hol ott lógott, míg a hetedik pár bocskor s a hetedik rend gúnya is le nem szakadt róla. Ekkor - éppen ahogy a malacka elémondotta - egy végtelen hosszú eléhajló ághoz ért. De az az ág olyan vékony volt, mint a karom, még annál is vékonyabb. Nem sokat gondolkozott: hasra feküdt, s úgy csúszott elébb, elébb. Hajladozott az ág erre, hajladozott arra - hej, ha letörik! -, ízzéporrá törik minden csontikája!

„János, János, térülj vissza!” - mondogatta magában, de ezt csak úgy mondta, ő bizony nem térül vissza, ha már eddig eljött. Ahol, ni! Már itt is van az ágnak az első levele, éppen csak egy jó ugrásra tőle. Nekifohászzkodott, behunyta a szemét - szervusz, világ! -, ráugrott a falevélre, hogy csak elterült rajta, mint egy kecskebéka. No, csakhogya itt van!

Bezzeg elállt szeme-szája, mikor széjjelnézett. Hát itt éppen olyan ország van, amilyen odale. Volt itt minden: erdő, mező, falu, város, patak, folyó, tenger, csak embert nem látott, de akkorát sem, mint egy ütés tapló.*

Ment, mendegélt János erdőkön, mezőkön, hegyeken, völgyeken által, s a hetedik napon egy gyémántpalotához ért. No, hanem ilyen palotát sem látott még. Kakassarkon forgott, hétezer ablaka s hétezer garádicsa volt. De olyan sebesen forgott, mint a forgószél, még annál is sebesebben. Mire egy garádicsra rá akart lépni, már a más oldalon forgott az, s ha nekiszökött, úgy visszaesett, hogy döngött a föld alatta.

- Úgy-é - rikkantott János nagy mérgesen -, nekem is van eszem, hé! - Fogta a baltáját, hirtelen belevágta egy garádicsba, s annál fogvást szépen fölsétált a gyémántpalotába.

Hát a királykisasszony már messziről szaladt elébe nagy lelkesedéssel.

- Jaj, édes kicsi Jánoskám, hogy jövel ide, ahol a madár sem jár?!

Mondá János:

- Azt bizony ne kérdezgesse a kisasszony, hanem jöjjön velem az édesapjához!

- Jézus Mária, Szent József! Ki se ejtsd többet a szájadon, mert ha meghallja a kilencfejű sárkány, vége az életünknek.

Jött is a sárkány egyszeribe, szakadt a láng mind a kilenc szájából. Kérdi a királykisasszonyt:

- Hát ez az emberizink mit keres itt?

- Ó, lelkem, sárkányom - könyörgött a királykisasszony -, ne bánts ez a fiút! Az én kicsi inasom volt, s feljött utánam, hogy engem szolgálgon.

- Jól van, jól - morrogott a sárkány -, meghagyom az életét, de majd én is adok neki dolgot, hadd látom, fele kár-e vagy egész, amit eszik.

Volt a sárkány istállójában egy girhes-görhes, sánta ló, s a sárkány azt parancsolta Jánosnak, hogy csak kúrálja* ezt a lovat, de úgy kúrálja, hogy ha valamit kér tőle, mindég egyebet adjon neki, máskülönb az életével játszik.

„Hiszen ez könnyű dolog!” - gondolta János, s mindjárt ment az istállóba. Na, még ilyen lovat sem látott, mióta a világon van. Csak a csontja meg a bőre volt, s a lábára sem tudott állani, feküdt a hídláson,* s nyögött a szegény pára, nyögött keservesen. Jánoska sarjút tett elébe, de rá se nézett. Zabot vitt neki, az sem kellett. Biztatta jó szóval:

- Egyél, te szegény pára, egyél! - de egy szál sarjú, egy szem zab nem sok, annyit sem evett.

Egyszer csak megszólal a ló:

- Látom, hogy jó szíved van, te fiú, de hiába kínálsz engem sarjúval, zabbal, ez nem nekem való. Égő parázs az én abrakom, de a gazdám nem ad. Azt akarja, hogy megdögöljek, mert csak én tudom a titkát: hogy s mint lehetne őt elpusztítani.

- Hát mit adjak? - kérdezte Jánoska.

- Égő parazsat, fiam, de sokat.

- Igen, de a sárkány azt mondta, hogy mindig mást adjak, mint amit kívánsz.

- No bizony, ha mást adsz, nem is viszed haza a királykisasszonyt - mondotta a ló.

Egyéb sem kellett Jánoskának. De már akkor ad ő mindent, amit a ló kíván. Mondta is a lónak:

- Na, te szegény pára, kívánj akármit, megteszem!

Mondá a ló:

- Csak azt kívánom, hogy vasárnap, mikor a sárkány a kisasszonnyal templomba megy, te maradj itthon, a favágón gyűjtsd meg a kazlat, a többit csak bízd rám.

Alig várta János, hogy templomba menjenek, meggyújtotta a kazlat, s mikor leégett, vitt a lónak egy lapát paraszt. Még meg sem szusszant, mind egy falásig megette, s abban a minutában lábra is állott. Ment egyenesen az udvarra, s ott azt a temérdek sok paraszt megette, de úgy, hogy még a hamut sem hagyta meg. Jánoskának a szeme-szája elállott a nagy álmétkodástól. De hát még akkor ámult-bámult istenigazában, mikor nézi, nézi, s hát látja, hogy a ló szőre ragyog, mint az arany, a bordája egy sem látszik, s nem is négy lába van ennek a lónak, hanem öt.

Megrázkódott, nagyot fűjt a ló most, de bezzeg káprázott Jánoskának a szeme. Olyan gyönyörűséges aranyszőrű paripa lett belőle, hogy a napra lehetett nézni, de már aztán erre nem. Azt mondta Jánoskának:

- Na, te legényke, jótétel helyébe jót várj! Hallgass reám! Szaladj le a pincébe, van ott egy nyereg, egy kantár s egy kard, hozd fel hamar!

Szaladt Jánoska a pincébe, veszi a nyeret, kantárt, kardot, de mikor éppen ki akart serülni* az ajtón, jó a sárkány nagy derendóciával,* megállítja Jánoskát.

- Megállj, hé! Hová viszed ezt a lószerszámot? Meghalsz most, de mindjárt!

Ki is kapta egybe Jánoska kezéből a kardot, s le akarta nyisszenteni a nyakát.

- No, te emberizink - mondotta a sárkány -, búcsúzz az élettől, mert megcsaltál!

- Ne ölj meg, hagyd meg az életemet - könyörgött Jánoska -, nem csallak meg többet!

- Megöllek, te emberizink, hanem elébb még megiszunk egy kupa* bort a bűneidért!

Mindjárt eresztett egy kupa bort a legnagyobb hordóból, töltött magának s Jánosnak is, aztán biztatta:

- Igyál, te emberizink, többet úgysem iszol.

Ittak egyet, de Jánoska csak könyörgött tovább:

- Hagyd meg az életemet, kilencfejű sárkány, nem csallak meg többet!

Mondá a sárkány:

- Nem hiszek neked, János, de igyunk még egy kupa bort az én bűnömért is.

Ittak még egy kupa bort. Hát - Uram, Jézus Krisztus! - egyszerre csak elkezdett táncolni a sárkány, nagyokat rikkantott: „lábam ide, nem oda!” - s addig ide, addig oda, elterült a földön, s aludt, mint a bunda.

De bezzeg szaladt Jánoska esze nélkül! Jól levághatta volna a sárkánynak mind a kilenc fejét, de már az udvaron volt, mikor erre gondolt. Mondja az ötlábú lónak az esetét.

- Csak hamar nyergelj s kantározz; jól tetted, hogy nem nyúltál hozzá - mondá a ló. - Mikor egy fejét levágtad volna, egyszeribe felébred, s vége lett volna az életednek.

Jánoska hirtelen fölnyergelte az ötlábú lovat, fölpattant rá, s csak azután kérdezte:

- Hát aztán hová s merre, édes lovam?

- Az erdőbe, kicsi gazdám. Ott van egy vaddisznó, annak a fejében egy nyúl, nyúl fejében egy iskátulya,* iskátulyában kilenc lódarázs. Ebben a kilenc lódarázsban van a kilencfejű sárkány ereje, ha ezeket elpusztítjuk, annyi ereje sem lesz a sárkánynak, mint egy szopós gyermeknek.

Eközben elindult a ló sebes vágatással, s mire Jánoska egyet szólhatott volna, ott is voltak az erdőben.

- No, kicsi gazdám, itt vagyunk. Ahol ni, már jó is a vaddisznó.

Jött bizony, egyenest nekik tartott. Vicsorgatta az agyaráát, felállott a két hátulsó lábára, s úgy rugaszkodott nekik, hogy levágja. De az ötlábú lónak nemhiába volt öt lába, úgy ódalba rúgta a vaddisznót az ötödik lábával, hogy egyszeribe felfordult. Nosza, Jánoskának is megjött a kurázsija, kirántotta a kardját, s úgy találta fejbe vágni a vaddisznót, hogy csak kétfelé vált a feje, s uccu neki! kiugrott belőle egy nyúl. Hipp-hopp, utána! Szaladt a nyúl, mint a szél, de még sebesebben az ötlábú ló, s mikor utolérte, úgy megrúgta az ötödik lábával, hogy a szegény nyulacska mindjárt szörnyethalt. Jánoska most már leszállott a lóról, kettéhasította a nyúl fejét, s hát csakugyan benne volt az iskátulya, iskátulyában is benne kellett lenni a darázsoknak, mert zúgtak, dongtak, zakatoltak benne, mintha ördög bújt volna beléjük. Jánoska nem sokat teketóriázott, letette az iskátulyát egy lapos kőre, vett egy másik lapos követ, s azzal úgy ráütött az iskátulyára, hogy se iskátulya, se darázs.

- No, kicsi gazdám - mondá az ötlábú ló -, most már mehetünk haza bátran, ne félj a kilencfejű sárkánytól.

Hát csakugyan, amikor hazaértek, ott feküdt a sárkány a pincében, annyi ereje sem volt, mint egy beteg légynek.

- Megöléd az erőmet, úgy-é? - mondá Jánoskának, mikor meglátta.

- Meg én, de megöllek most téged is, a királykisasszonyt pedig hazaviszem.

- Ne ölj meg! - könyörgött a sárkány. - Vidd haza a királykisasszonyt, s vele ami kincset találsz, mind elviheted.

- Nem kell nekem a te kincsed - mondá Jánoska, s levágta a sárkánynak mind a kilenc fejét, nehogy többet lábra állhasson.

Azzal szaladt fel a királykisasszonyhoz, s elbeszélte, hogy mi mindent nem csinált, amióta nem látták egymást.

- Jaj, lelkem, Jánoskám - örvendett a királykisasszony -, nem is leszek én másé, csak a tied, akár itt maradunk, akár hazamegyünk!

Azt mondá Jánoska:

- De bizony itt nem maradunk, majd csak visszamegyünk valahogy.

Meghiszem azt, ha olyan könnyű lett volna! De csak most jutott eszébe Jánoskának, hogy milyen vékony ágon csúszott ő ide. Ő csak visszacsúsznék valahogy, de a királykisasszony leszédül az ágról, bizonyosan leszédül.

„Mit csináljak? mit csináljak?” - tűnődött, búcsálódott* Jánoska, s sétált föl s alá az udvaron nagy búsán. Egyszerre csak elébe áll az ötlábú ló, s kérdi:

- Min szomorkodol, kicsi gazdám?

Mondja Jánoska, hogy min szomorkodik.

- Azon bizony egyet se szomorkodj, hallod-e! Üljetek fel a hátamra, s a többit bízzátok reám!

No, ha úgy, hát fel is ültek az ötlábú ló hátára.

- Most hunyjátok be a szemeteket! - mondá a ló.

Behunyták.

- Most nyissátok ki!

Kinyitották.

Hát ott vannak az öreg király udvarában. Mentek föl a palotába, egyenest a király szobájába.

Hej, Istenem, az öreg király már halálán volt, de mikor meglátta a leányát, felszökött az ágyból, s ha meg nem fogják, mindjárt táncra kerekedik. Egyszeribe papot hívatott, s a fiatalokat összeadatta. Csaptak hét országra szóló lakodalmat. Hét nap s hét éjjel folyton-folyvást ettek-ittak, táncoltak. Én is ott voltam, s addig táncoltam, míg a sarkam hátrafordult, aztán megfutmodtam hátrafelé, s úgy elszaladtam eléfelé, hogy mézeskaláccsal sem tudtak visszacsalogatni.

Aki nem hiszi, járjon utána.

SZÉP CERCERUSKA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény özvegyember, s annak két szép leánykája. De aztán olyan szép volt mind a kettő, hogy királykisasszonyoknak is beillettek volna. Be bizony!

Lakott az özvegyember szomszédságában egy özvegyasszony, s ez egyszer, mikor a nagyobbik leányka, akit Cerceruskának hívtak, az udvaron játszadozott, átalszólt a kerítésen:

- Te leányka, mondd meg az édesapádnak, hogy vegyen feleségül engem, s én titeket tejbevajba fűrésztgetlek.

Megörült ennek Cerceruska, futott az édesapájához, s mondja, hogy mit üzent a szomszédasszony.

- Biz az jó lenne! - mondá az özvegyember, s még aznap feleségül vette a szomszédasszonyt.

Hiszen jó dolguk volt a leánykáknak egy hétig, kettőig, cirókálta-marókálta a mostohájuk, de aztán csak megfordult az indulata, s a szegény árvák többször kaptak verést, mint ételt.

- Hallod-e - mondá Cerceruska a húgának -, ez a gonosz asszony még elpusztít minket, menjünk világgá!

- Én nem bánom - mondá a kisebb leányka -, menjünk világgá.

Jókor reggel fölkeltek, s azt mondták a mostohájuknak, hogy eprészni mennek az erdőbe, ha eleresztené.

- Csak menjetek - mondotta az asszony -, úgysem veszem semmi hasznokat. - S mikor a leánykák kimentek a kapun, utánuk szólt lassan, de Cerceruska jól hallotta: - Az Úristen engedje meg, hogy mely állat lába nyomából isztok, azzá változtatok!

Na, ment, mendegélt nagy búsan a két leányka, s mikor az erdőbe értek, azt mondja Cerceruska a húgának:

- Hallod-e, nehogy valamiféle állatnak a lába nyomából igyál, akárhogy megszomjúhozzál!

A kicsi leányka megígérte, s azzal eprészni kezdtek. Szedegették az epret, egymásra nem is gondoltak, s lassankint, egyik erre, másik arra, elbódorogtak.*

Egyszerre csak erősen megszomjazott a kicsi leányka, de nem talált sem forrást, sem patakot. Mit csináljon, Istenem, mit csináljon? Meghal a nagy, erős szomjúságtól, ha egy csepp vizet nem talál. Ment, mendegélt keseregve, sírdogálva, s ihol talált egy csepp vizet valami állatnak a lába nyomában. Ő bizony iszik belőle, akármi féle állattá változzék, gondolá magában. Hát, Uram, Jézus, ne hagyj el! - ahogy egy cseppet ivott, mindjárt özzé változott.

Eközben Cerceruska teleszedte a kosarát, s néz erre, néz arra, hát sehol sincs a kicsi húgocskája. Keresi, kiabálja, s jaj, Istenem, nem találja. Sírt Cerceruska, sírt keservesen, hogy zengett belé az erdő. Hát egyszer csak szalad felé keserves nyihogással egy őzecske, nyalja-falja Cerceruskának kezét, arcát, mindenét.

- Ó, Istenem, Istenem - sírt Cerceruska -, ez bizonyosan az én kicsi testvérem! Nem fogadám meg a szavamat, s özzé változott.

Megölelte az őzike nyakát, s úgy vezette az erdön át, folyton sírva, keseregve. De még csak akkor sírt igazán Cerceruska, amikor messziről egy vadászt pillantott meg. Kétszövű puska volt a vállán, s egy kopó szaladgált, szimatolt előtte. Istenem, Istenem, ha meglátja a vadász, még meglövi a kis testvérét! Néz erre, néz arra, hogy hová rejtőzhessenek el. Áldott szeren-

csére meglát egy szénaboglyát, s hirtelen mögéje húzódnak. De hiába húzódtak, mert a kopó megszimatolta az őzecskét, s egyenest a boglyához szaladt. Körülszimatolta az őzecskét, de nem bántotta, hanem hirtelen megfordult, visszaszaladt gazdájához, ugrált, vinnyogott, s addig neki békét nem hagyott, míg egy darab kenyeret nem adott. A kopó felkapta a kenyeret, elszaladt a boglyához, ledobta Cerceruska elé, visszaszaladt a gazdájához, s még erősebben ugrált, vinnyogott.

Csudálkozott a vadász, nem értette a kopó dolgát, mert máskor nem is gondolt evésre, míg haza nem tértek a vadászatról. Hanem azért dobott neki még egy darab kenyeret. A kopó ezt sem ette meg, hanem szaladt egyenesen a boglyához, s Cerceruska elé dobta a kenyeret, aztán vissza megint a gazdájához, felszökött rá, s olyan keservesen vinnyogott, mintha leütötték volna a derekát.

- No, várj csak - mondá a vadász -, még adok egy darab kenyeret, de már most magam is megnézem, hogy hová viszed, mert lehetetlen képes, hogy mind magad ennéd meg!

No hiszen elállott szeme-szája a vadásznak, mikor látja, hogy a boglya tövében egy szépséges szép leányka sírdogál, s mellette egy őzecske nyihog keservesen. Cerceruska ráborult az őzecske-re, s könyörgött a vadásznak:

- Ó, édes vadász bácsi, ne bántsa ezt a szegény őzecsskét, mert ez az én testvérkém!

- Mit beszélsz, te leányka, te - nevetett a vadász -, már hogy lehessen leánynak őz testvére.

Cerceruska erre elmondotta, hogy kik s mik ők, hogy milyen szerencsétlenül járt kis testvére.

Kicsordult a könny erre a beszédre a vadász szeméből, s azt mondta:

- Ne félj, Cerceruska, nem bántom a testvéredet, de sőt inkább magammal viszlek palotámba. Mert úgy tud meg, hogy én vagyok ennek az országnak a királya.

Azzal kézen fogta Cerceruskát, Cerceruska pedig átölelte az őzecske nyakát, s úgy sétált a királyi palotába.

Ott a király megparancsolta, hogy az őzecsskét külön kertben tartsák, Cerceruskának pedig minden ember engedelmeskedjék, kedvét keresse neki, aki jót akar.

Na, kedvébe is járt mindenki Cerceruskának, csak egy udvarbéli asszony, aki dajkája volt a királynak, nézte rossz szemmel. Ennek az asszonynak volt egy leánya, s mind azon mesterkedett, hogy a király vegye feleségül az ő leányát. Mert hogy szavamát össze ne keverjem, a királynak még nem volt felesége. Hiába ajánlották neki a legszebb királykisasszonyokat, egy sem tetszett neki. Örült ennek az asszony, de bezzeg megijedt, mikor Cerceruskát meglátta.

„Bizonyosan ezt akarja feleségül venni a király - gondolta magában -, de abból ugyan nem lesz semmi!”

Csak azt várta, hogy a király elmenjen hazulról, lement Cerceruskával abba a kertbe, hol az őzecske lakott. Volt ennek a kertnek a közepén egy tó, s mikor ennek a partján jártak, azt mondja az öregasszony:

- Állj csak meg, Cerceruska, nézd meg magad a tóban, milyen szép vagy.

Cerceruska belenézett a tóba, s abban a minutában* a gonosz asszony belelökte.

Hej Istenem, nyihogott az őzecske keservesen, szaladgált a tó körül, de az öregasszony odaszólt neki:

- Nyihogj, nyihogj, csak ne beszélj!

Hazajő estére a király, s megy a Cerceruska szobájába egyenesen. Hát Cerceruska nincs ott. Hívatja az asszonyt.

- Hol van Cerceruska?

- Bizonyosan a kertbe ment. Mindig ott játszadozik az őzecskevel.

Megy a király a kertbe, keresi, kiabálja Cerceruskát, de csak az őzecske volt ott, az pedig csak nyihogott, szaladgált, nem tudott szólni.

Megszomorodott a király erősen. Azt hitte, hogy Cerceruska elbujdosott a palotából. Kurrentáltatta az egész országban, teméntelen aranyat ígért annak, aki visszahozza Cerceruskát, de ígérhette volna fele királyságát: Cerceruskát senki meg nem találta.

Egész napokon keresztül ott járt-kelt a király a kertben, s az őzceskét simogatta, kérdezte:

- Nem láttad-e Cerceruskát? - de az őzecske csak nyihogott, nem tudott beszélni.

Látta ezt az ördögös, gonosz asszony, s megijedt, hogy ha a király mindig a kertben jár, még valahogy észébe jut, hátha a tóba taszították Cerceruskát. Ő bizony elpusztítja az őzceskét is. Megvárta, hogy menjen el hazulról, egyszeriben mézáróst hívatott, s bementek a kertbe, hogy vérét vegyék szegény őzceskének.

Haj, szegény teremtés, mikor meglátta, hogy jő a mézáros a késsel, nekirugaszkodott, s szaladt a tó körül, ahogy csak bírták gyenge lábai.

Hiába csalogatták, meg nem állott. S halljatok csudát: amint a tó körül szaladgált, a nagy ijedségtől megjött a szava, s elkezdett beszélni:

*Kelj ki, édes Cerceruskám,
tónak fenekéből,
nagy halnak beléből!
Fenik a kést gyenge bőrömnek,
mossák a réztányért piros véremnek!*

Éppen ebben a szempillantásban érkezett a kertbe a király, s hallja, hogy mit kiabál az őzecske. Mindjárt összekiabálja az egész udvar népét, kimereti a tó vizét, kifogatja a nagy halat, a hasát fölvegyi, s hát csakugyan benne volt Cerceruska. Úgy láttam, mint ma, hogy élt, s még százszor szebb volt, mint annak előtte.

Volt öröm, de milyen! A kicsi őzecske is akkorákat ugrott örömeiben, hogy egyszer csak keresztülbucskázott a fején, s hopp! hallgassatok ide! egyszeribe visszaváltozott leánykának.

Eközben a tó ismét megtelt vízzel. No, ha megtelt, a király meg is fogatta a boszorkányt, beledobta a tóba. Cerceruskát pedig fölvezette a palotába, egyszeribe papot hívatott, az összekette őket, s még aznap a fiatal pár tojánhéjba kerekedett, a Küküllőn leereszkedett.

Ha kiszállnak, legyenek a ti vendégeitek.

A FEKETE HAVAS

Volt egyszer egy király, s annak három dali szép fia. Ennek a királynak mindig vadászaton volt az esze, egyebet sem igen tett egész életében. A fiait is mindig magával vitte, s az apjuk hat havasának nem volt olyan szege-lika, hol a fiúk ne vadásztak volna. Volt a királynak még egy havasa, a fekete havas, de ide hiába kéredzettek a királyfiak, az apjuk e világért meg nem engedte volna, hogy odamenjenek vadászni.

Na, telt-múlt az idő, s az öreg király meghalt. Ahogy elföldelték, a három fiú összetanakodott, s a temetés után egybe nekicihelődtek: elindultak a fekete havasba, hadd lám, mi isten csodája lehet ott, hogy az apjuk mindig úgy tiltotta a vadászást abban.

Hát megérkeztek szerencsésen a fekete havasba, jártak-keltek, kódorogtak, leskelődtek, nézelődtek mindenfelé, de az Isten Istenem ne légyen, ha még csak egy madarat is láttak.

Megszólal egyszer a legidősebb királyfi, s azt mondja:

- Halljátok-e, többet ne kódorogjunk együtt, hanem itt ezen a helyen váljunk el, s menjünk hárman háromfelé. Ihol van, ni, három nyílása az erdőnek, álljon be mindenik egy nyílásba, s menjen, amíg a szeme lát.

Jól van, ebben megegyeztek. De még, hogy szavamat ne felejtsem, azt is határozták, hogy valami haszontalanságra egyik se találjon lőni, mert a lövésre visszajő a másik kettő, s ha haszontalanságra lőtt, úgy felpofozzák, hogy szikrát hány a szeme.

Ebben is megegyeztek, s azzal elváltak. Mentek, mendegéltek, hárman három irányban. Ahol ni, a legkisebb fiú, még alighogy elvált a bátyjaitól, meglát egy repülő hollót, a szájában valami fényességgel.

„No, ezt lelövöm - gondolá magában a királyfi -, ki tudja, milyen drága portéka lehet az a fényesség.”

Fogta a nyilát, célba vette a hollót, s abban a minutában le is puffantotta. Szalad hozzá, nézi, mi van a szájában: hát egy darabocska acél. A lövésre nagyot csendült az erdő, odaszaladtak az idősebb királyfik, és már messziről kiabálták:

- Mit lövél, hé, mit lövél?!

Mondani sem merte a királyfi. Hej, megmérgeződtek a bátyjai, s jól megpofozták erről s túl.

- Hát te ilyen haszontalanságra vesztegeted a nyílvezzőt, te oktondi, te!

Nagy dérrrel-dúrral otthagyták az öccsüket, hanem ez egyet gondolt, s az acélt eltette. Hátha még valahol hasznát veheti ennek a haszontalanságnak?

Továbbment, s amint ment, mendegélt, egy magas kőszikla tetején megpillant egy sólyom-madarat. Gondolja, ő bizony lelövi, ez talán nem lesz haszontalanság. Célba vette, de a sólyomot nem találta, hanem sólyom helyett egy darabocska szikla pattant le. Fut oda, vajon mi lehet az? Hát igazi jóféle kova. No, zebre tette ezt is, hátha hasznát veszi. Hiszen zebre tehette, de jöttek a bátyjai is, s mikor megtudták, hogy kovát lőtt, úgy felpofozták szegény fejét, hogy a szeme csak úgy karikádzott belé.

Aztán ment ismét mind a három a maga útjára.

Szomorú lett a kicsi királyfiú, a könny is patakzott a szeméből. Tőle ugyan repülhettek, károghattak, csiripolhattak a madarak, rájuk sem nézett. Hanem amint ment, mendegélt nagy

búsan, egy magas fának az oldalán megpillantott egy mókust. Megállt, gondolkozott egy keveset, vajon lelője-e. Hátha ez mégsem haszontalanság. Célba vette, rálőtt a mókusra, de nem találta. A mókus helyett egy nagy tapló esett a földre.

- No, ez sem sokat érő, de azért elteszem - mondá a királyfi. El is tette, de szaladtak is a bátyjai, s mikor látták a taplót, úgy felpofozták a kicsi királyfit, hogy a szeme zöldet, veresét látott.

Eközben esteledett, s a királyfiak többet nem is váltak el egymástól, együtt mentek tovább. Azt mondta a legidősebb, hogy nem ereszti szabadjára a kicsi királyfit, mert még mind ellődözi oktanul, ami nyílvesszeje van.

Mentek, mendegéltek, s egyszerre csak meglátnak egy őzet. Futott nagy sebesen az úton keresztül, éppen előttük. No erre mind a hárman rálöttek, s el is találták. Fölvették, s vitték magukkal. Gondolták, jó lesz vacsorára.

Továbbmentek, mendegéltek, s ím egy gyönyörűséges szép rétre értek. Ez a rét a fekete havasnak éppen a kellős közepén volt. A rét közepén pedig volt egy forrás, a forrás mellett egy rézvályú. Egybe megnyúzzák az őzet, megmosták a húsát. Hiszen jól van, de nyersen csak nem eheték meg a húst. Fa, az elég volt, de tűz mégsem volt, mert nem hoztak hazulról se kovát, se acélt, se taplót.

- No, lássátok - mondá a legkisebb királyfi -, ti engem cudarul felpofozátok, hogy acélt, kovát, taplót lőttem. Hát most csinálok tüzet, ha a pofonokat visszaszámlálhatom nektek.

Az idősebb királyfik nem bánták, ha duplán visszaszámlálja is, csak tüzet csináljon, mert éhesek voltak erősen. De a kicsi királyfinak jó szíve volt, s nem számlálta vissza a pofonokat, sem kétszeresen, sem egyszeresen, hanem hamarosan elészedett acélt, kovát, taplót, s olyan tüzet csinált, hogy csak úgy lobogott a láng az ég felé. Azután az őzet fanyársra húzták, a tűz felett megforgatták, megsütötték, s csak a csontja meg a bőre maradt az őznek: a húsát megették egy béfaló falásig.* Vacsora után a tűz körül leheveredtek, de a legidősebb mégis meggondolta, s fölállott. Azt mondta:

- Ti csak aludjatok, én ébren maradok reggelig, nehogy valami csúfság essék rajtunk.

Azt bizony jól tevő, hogy talpon maradt, mert alig alvának el az öccsei, hát jó egy háromfejű sárkány, egyenesen a rézvályú felé. A szájából háromrőfnyire szakadt a láng előre, s mikor észrevette a királyfit, nekiszaladt, hogy fölfalja, de mindjárt.

- Hej, Uram, Jézus, ne hagyj el! - fohászkodott a királyfi, azzal kirántotta a kardját, s nyissz, nyissz, nyissz, lenyisszentette a sárkánynak mind a három fejét, mintha ott sem lett volna.

Közmént* legyen mondva, ez a háromfejű sárkány egy ötféjű meg egy hétfejű társával Fekete-gyász városán túl lakott, egy feneketlen tóban, s onnét jártak szerre éjjelenként a forráshoz, s ha jól ittak belőle, ismét visszamentek a feneketlen tóba. Nem is igen járt errefelé sem ember, sem állat, mert a sárkányok, akit útjukban találtak, felfalták.

No, elég az, hogy a királyfi megölte a háromfejű sárkányt. De annyi vér folyt ki a testéből, hogy a tűz is elaludt, s reggelre csak egy kicsi égő üszök maradt meg. Csakhogy ez megmaradt! Ebből istenes tüzet csináltak, s aztán ismét nekicihelődtek, s jártak-keltek, kódorogtak egész nap a fekete havasban. Estére visszajöttek a tűzhöz, s most a középső királyfi virrasztott. Bezzeg hogy jött éjjel az ötféjű sárkány. Hiszen ha jött, ott is maradt, mert a középső királyfi sem volt ám olyan tedd el s elé se vedd legény. Lenyisszentette a sárkánynak mind az öt fejét. De már ebből annyi vér folyt, hogy a tűzből csak egy pislákoló parázs maradt

reggelre, úgy eloltotta. De csakhogymaradt egy parázs: ebből megint olyan tüzet csaptak, hogy csak úgy lángolt, szikrádzott.

Harmadik este a legkisebb királyfira jött az őrzés sora. A bátyjai, mikor lefeküdtek, megmondták neki, hogy ha közeledik a sárkány (mert bizonyosan jó ma éjjel is), felköltse őket, ha jót akar!

- Jól van, jól, majd felköltlek, csak aludjatok - mondá a kicsi királyfi.

Hát - Uram, Jézus Krisztus, adj egy kicsi spirituszt!* - alighogy az idősebb királyfiknak bekoppant a szemük, jött a hétfejű sárkány, s a hét szájából szakadt a láng hét röffel előre.

- Gyere, gyere - mondá a kicsi királyfi -, emberedre találsz! - Hej, hogy megküzdöttek, hogy megerősödtek, de hogy! Még a föld is rengett belé, ahogy össze-összecaptak, de a kicsi királyfi bizony nem költötte fel a bátyjait. Meggyőzte ő egymaga is a hétfejű sárkányt. Hanem aztán ennek annyi vére folyt ki, hogy csakugyan egy égő szikra sem maradt a tűzből.

- Hm, hát most mit csináljak? - tanakodott a kicsi királyfi. Az acél megvult, de a kovát valahol elejtette: hogy csinál most tüzet?

Ő bizony egyet gondol, s felmászik egy magas fára, hátha lát valahol tüzet. Majd arra megy aztán, s kér egy szem parazsat. Mindjárt fel is mászott egy fára s annak is a legmagasabb ágára, onnét széttekintett. Nézett, nézett sokáig északra, keletre, nyugatra, délre, de nem látott tüzet sehol. Messze, messze, jó háromnapi járóföldre, egy rengeteg havasban mintha pislákkolt volna valami lángocska, node ezt ugyan reggelig meg nem járja. „Pedig ott bizonyosan nagy tűz lehet” - gondolta magában.

Gondolkozott, tanakodott, s addig gondolkozott, addig tanakodott magában, hogy mégiscsak elmegy oda, ahol az a tűz van, anélkül nem kerül a bátyjai elé.

Ment, mendegélt nagy búsan, s hát alig ment egy jó futamodást, találkozik az Éjféllal. Köszöntötte illendőképpen:

- Adjon isten jó estét, bátyámuram! Merre tart, ha meg nem sérteném?

- Én bizony, fiam, a fekete havasnak tartok, ez van most soron.

- Álljon meg, édes bátyámuram, ne menjen tovább, amíg én vissza nem kerülök! - kérte Éjfélt a kicsi királyfi.

Nagyot kacagott az Éjfél erre a beszédre.

- No, hallod-e, megvénültem, azt sem tudom, hány ezer esztendeje járom a kerek világot, de még ezt tőlem nem kívánta senki fia.

- No, márpedig innét egy tapodtat sem megy, bátyámuram! - erősködött a kicsi királyfi, s ahogy ezt mondta, hirtelen jó szíjas héjat hántott le egy növendék fáról, s az Éjfélt megkötözte egy vastag bükkfához.

Mérgelődött, rugdalódozott az Éjfél, de hiába, nem tudott a gúzsából kiszabadulni. A kicsi királyfi pedig tovább ment nagy vígan. De alig haladt egy puskalövésnyire, szembejő vele a Hajnal.

Kérte ezt is - de milyen szépen kérte! -, hogy állapotdjék meg, amíg visszakerül, de a Hajnal akkorát kacagott, hogy zengett belé az erdő.

- No, ha úgy - mondá a királyfi -, mindjárt megtanítlak emberségre! - Megkötötte a Hajnalt is jó erősen, de úgy, hogy mozdulni sem tudott.

Most már mehetett bátran, nem félt, hogy megvirrad, amíg ő vissza nem kerül. Ment, ment, haladott, az idő meg egy helyben maradt. Addig ment, amíg abba az erdőbe nem ért, ahol az a tűz világolt.

Hej, de milyen tűz volt ez! Rengeteg erdőnek a közepén, egy nagy tisztáson többől levágott fák ágasul-bogastul kazalba voltak rakva, de olyan magasra, mint egy emeletes ház, ezt négy oldalról s négy szegről meggyújtották. Ezt a rettenetes nagy tüzet látta a kicsi királyfi egy pislákoló lángocskának a fekete havasból. No, itt volt tűz, volt eleven parázs, csak közelibe kellett menni. Megállt a királyfi, szétekintett, s hát a tűz körül huszonnégy erdei tolvaj ült, s valamin erősen tanakodtak.

„Ha odamegyek - gondolta magában -, ezek egyszeriben megölnek.” Fogta a nyilát, a nyíl-vesszőre rászúrt egy darab taplót, hogy majd azt keresztüllövi a tűzön, aztán kerülő úton a tüzes tapló után megy, fölveszi, s visszamegy a fekete havasba.

Úgy is tett, keresztüllőtt a tűzön, s a tapló tüzet is fogott, de hiába ment lábujjhegyen, a száraz falevelek zörögtek, ropogtak, s az erdei tolvajok észrevették.

Hej, egyszeriben felszökdöstek a haramiák, megfogták a királyfit, akit jól ismertek, mert mind az ő országából valók voltak.

- Húzzuk nyársra! - kiáltotta egyik is, másik is.

- Dobjuk a tűzbe! - kiáltottak némelyek.

- Sem nyársra nem húzzuk, sem tűzbe nem dobjuk - mondá a haramiák vezére. - Hasznát vehetjük még ennek a fiúnak. Tudjátok-e, hogy a Feketeegyszváros királyának mért nem tudunk bejutni az udvarába? Azért, mert a torony tetején az a vaskakas mindig kukorékol, ha a palota felé közeledünk, s erről a katonák észrevesznek. Hát csak hagyjuk meg az életét ennek a legénykének. Ő majd lelövi a vaskakast, aztán elraboljuk a kicsi királykisasszonyt meg a királynak minden kincsét.

Tetszett ez a beszéd a haramiáknak, s meghagyták a királyfi életét. Nyomban el is indultak Feketeegyszvárosba. Mikor a városhoz közeledtek, a királyfit előreküldötték, hogy lője le a vaskakast. Előrement a királyfi, éppen a várfal alá, célba vette a vaskakast, s úgy lelőtte, hogy az többet nem kikirilt* ez életben. Erre a haramiák is a vár alá mentek, a királyfiú kezébe egy kötelet adtak, azután fölvezették a vár fokára, hogy a kötélnél fogva húzza fel őket, a másik oldalon pedig eressze le.

„No hiszen, majd leeresztelek” - gondolta a királyfi.

Mikor a vár fokán volt, sorba felhúzta a haramiákat, de amint egyenként leeresztette, valamennyinek lenyisszentette a fejét. Most már szépen vissza is fordulhatott volna, de ő bizony egyet gondolt, s beugrott a király udvarába, föl egyenest a palotába. Bement az első szobába: ott a király aludott; be a másodikba: ott a királyné; be a harmadikba: ott a király három leánya. Mind a három leány fejénél egy-egy szál gyertya égett, s ő a gyertyákat elvette, s a leányok lábához tette. Az idősebb leányok nem ébredtek föl, de bezzeg fölébredt a kisebbik, s nagyot sikoltott, mikor meglátta a királyfit.

- Ki vagy te?! Mi vagy te?! Hogy jöttél ide?! - kérdezte a királykisasszony.

- Ne félj tőlem - mondá a királyfi -, nem bánthatlak, szépséges szép királykisasszony! - Aztán elmondta szép sorjában, hogy ki s mi ő, mi mindenen ment keresztül, s hogy került ide.

Reszketett eleinte a kicsi királykisasszony, mint a nyárfalevél, de most már nem félt. Elvezette a királyfit a szomszéd szobába, s ottan jól megvendégelte, vacsora után pedig egy gyűrűt s egy zsebkendőt adott neki jegybe. Mert hogy szavamát össze ne keverjem, a királykisasszonynak erősen megtetszett a vitéz királyfi, de még a királyfinak is a kicsi királykisasszony.

Hej, bezzeg szeretett volna most mindjárt itt maradni a királyfi, de neki még vissza kellett menni a bátyjaihoz, hogy reggel tüzet gyújtson nekik. Elbúcsúzott jegybéli mátkájától, de megígérte, hogy éppen „megy s jön”, s egyszeribe megtartják a lakodalmat. Hanem mielőtt a falon keresztül máshová ment volna, mind a huszonnégy haramiának az orra hegyéből lecsipentett egy falást, aztán keresztül a falon, uccu neki az erdőnek, a haramiák tüzéből fölkapott futtában egy üszköt, s meg sem állott a fekete havasig. Itt a Hajnalt is, az Éjfél is eloldozta, jó utat kívánt mind a kettőnek, ahol sár nincs. No, szaladtak is azok, mikor megszabadulhattak, de olyan sebesen, hogy mikor a királyfi a testvéreihez ért, már árkon-bokron rég túl volt az Éjfél is, meg a Hajnal is.

Az idősebb királyfik aludtak, mint a bunda, s mire fölbredtek, pattogott a tűz, mit az öccsük csinált. De bezzeg eltátották-e szemüket-szájukat, mikor a kicsi királyfi elmondta, hogy hol s merre járt az éjjel. Az, az, az éjjel! Volt az három éj is egy végben.

No, hanem azt még nem is mondám nektek, hogy lakott a Feketegyászvárosban egy híres vitéz, akinek olyan veres volt a haja, mint a veres láng, még annál is veresebb. Úgy is hítták, hogy Veres vitéz. Ez a Veres vitéz korán reggel kiment a várfal alá, történetesen éppen oda, hol a haramiák feküdtek. Tudta jól, hogy kik s mik voltak ezek; azt is tudta, hogy mi járatban lehetnek. Fogta a kardját, s ő is lenyisszentett egy-egy faláskát mind a huszonnégy haramia orrából, s ment nagy kevélyen egyenest a királyhoz, s azt hazudta, hogy ő ölte meg a huszonnégy haramiát.

Örült a király erősen, mert tudta, hogy a huszonnégy haramia régen fenekedik a kicsi királykisasszonyra meg a drága sok kincsére; nagy örömében azt mondta hát a Veres vitéznek:

- No, te Veres vitéz, nagyot cselekedtél, nem maradok adósod. Három leányom közül válaszd feleségnek, amelyik tetszik, s vele adom az országomnak is tiszta harmadját.

Veres vitéz bezzeg hogy a legkisebbet választotta, mert hogy az volt a legszebb.

Hívatja a király legkisebb leányát, s mondja neki szép atyai szóval:

- Édes leányom, készülj, férjhez adlak mostan.

- Kihez, apám, kihez? - kérdezte a királykisasszony.

- Egy vitéz emberhez, aki az éjen egy nagy szerencsétlenséget fordított el fejünkről. Megölt huszonnégy haramiát, akik tégedet is el akartak rabolni.

- Akárki legyen - mondá a királykisasszony -, szíves örömet leszek a felesége, édesapám.

Úgy bizony, mert a kicsi királykisasszony az ő jegybéli mátkájára gondolt. Csak akkor tudta meg, hogy más a vőlegénye, amikor a vendégség összegyűlt, a pap is elállott, hogy összekesse a Veres vitézzel.

Sírt a kicsi királykisasszony, patakzott a könny mind a két szeméből, kétszer is földhöz verte magát, s azt mondta, inkább szörnyű halált hal, mégsem lesz a Veres vitéz felesége. Hiába illegette-billegette magát a Veres vitéz, a királykisasszony rá sem nézett. Egyszerre csak kiszaladt a szobából, otthagya a vendégséget. Utána az édesapja, eléfogja a leányát, kérdezi, faggatja szépen: mi lelte, mi fordította meg az akaratát.

Megmondta a királykisasszony, nem teketóriázott. Elmondott mindent úgy, ahogy történt.

Nosza, a király mindjárt eléhívatta a leggyorsabb kengyelfutóját, s szalasztotta a fekete havasba; fekete havas közepén arra a rétre, ahol egy rézvályú van; ottan talál három királyfit, hívja meg a vendégségbe.

A kengyelfutó éppen ott találta a három királyfit. Most is a kicsi királyfi kalandozásáról beszéltek, hát nem is félhetett, hogy másokat talál meghíni.

Hiszen egyéb sem kellett a kicsi királyfinak, csak azt hallja, hogy az ő jegybéli mátkáját máshoz akarják adni feleségül!

Indultak nyomban, s meg sem állottak Feketegyászvárosáig. Ezalatt a királyi palotában folyt a dínomdánom, lakodalom. Gondolták, hogy majd visszafordul ismét a királykisasszonynak az akarata, hát előre ettek-ittak, vigadoztak. Veres vitéznek akkora volt a becsülete, hogy a székre tizenkét párnát tettek, s úgy ültették a tetejébe.

Hej, halljatok csudát, mi történt! Az történt, hogy mikor a királyfik béjöttek az udvarra, s ráléptek a palota első garádicsára, Veres vitéz alól kicsusszant egy párna. S ahogy jöttek feljebb-feljebb a garádicson, minden lépésre egy párna csusszant ki Veres vitéz alól; mikor a királyfik beléptek a szobába, a szék is kifordult alóla, s úgy elterült a földön, mint egy kecskebéka.

A kicsi királyfi ezután elémondotta szép sorjában, ami történt elejétől fogvást, s bizonyosság okáért megmutatta a huszonnégy haramia orra hegyét is.

- Ez az igazi! Ez az igazi! - kiáltották a vendégek.

A király is látta, hogy melyik részen van az igazság. Veres vitézt ló farkára köttette, s végig-hurcoltatta az utcán. Hanem a három leányát még aznap a három királyfinak adta, s helybe csaptak olyan lakodalmat, amilyen nem volt s nem is lesz hét puszta határban. A kicsi királyfi ott maradt Feketegyászvárosban, az idősebb fiúk pedig hazavitték a feleségüket. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

ERŐS JÁNOS

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is túl, hetedhét országon egy sánta arasszal innét, volt egy szegény asszony, s annak egy nagy mihaszna fia. Szótt, font a szegény asszony éjjel-nappal, keze-lába meg nem állt a nagy, erős munkában, de az a kötélrántó* nagy kamasz legény bezzeg nem csinált semmit, csak heverdegélt a porban reggeltől estig, s örölgötte a port egyik kezéből a másikba.

Hej, búsult a szegény asszony, csakhogyl nem vetette a nagy bánat s a keserűség. Mi lesz az egyetlen magzatjából, ha ő egyszer behunyta a szemét. Hiszen olyan gyámoltalan, olyan világ restje, hogy még a kész istenáldását sem akarja a szájához emelni. Egyszer azonban csak megszólal János, s kérdi az anyjától:

- Édesanyám, mit kopácsolnak a szomszédnál olyan erősen?

- Ott bizony, édes fiam, házat építenek az emberek, s azon kopácsolgatnak.

Uccu neki! fölugrik János nagy serényen, hogy az édesanyjának szemé-szája tátva maradt az erős álmélgodástól, s azt mondta:

- Megyek oda én is, édesanyám, hátha hasznomat vehetnék.

Amikor a házépítőkhöz érne, hát ezek éppen akkor erőlködnek egy kilencöles szarufával,* de nem volt annyi lelkük is, istenük is, hogy fel tudják emelni. Összeüti János a tenyerét nagy álmélgodva, s odakiált:

- Hát még azt sem tudják felemelni?!

- Eltakarodj innét, te hammórló* - rikkantott rá egy ember -, mert mindjárt a fa alá teszem a nyakadat!

- Nye, te! Ne olyan mérgesen, mert kieteknek sem fele kár, amit megesznek (hanem egész), ha még azt a vékony karót sem tudják föltenni. Ide vele!

Azzal megfogá a szarufát, s úgy fellódította, akár csak egy botot.

No hiszen, lett egyszerre nagy becsülete Jánosnak. Ahol csak építettek, mindenfelé őt hívták legelől, ő adogatta fel a legnehezebb fákat, s annyi pénzt keresett, hogy nem is tudta, mit csináljon, hová tegye.

De bezzeg örült az anyja is! Hogy neki milyen derék fia van. Hogy az őt eltartja halála napjáig. De bizony elment a bíróhoz, s annak is eldicsekedett, hogy így s hogy úgy... Fösvény ember volt a bíró, soha nem tartott szolgát, de gondolta, Jánost megfogadja jó olcsón. Úgyis éppen most vett egy rengeteg nagy, bokros földet, ez az erős legény majd kiirtja. Mondja az asszonynak a szándékát. Hej, hogy megörült szegény feje! Futott haza, s tüstént vitte Jánost a bíróhoz. Az egyesség ugyancsak hamar ment. Az volt a kormencióba,* hogy a bíró ellátja Jánost anyjostul étellel-itallal, ruházattal, amikor pedig elmegy, kap még egy pár bocskor-szijat. Ezt pedig vagy a bíró, vagy a János hátából vágják, már annak a hátából, amelyik megharagszik a másikra.

Újesztendő napján beállott János a bíróhoz, hogy megkezdje a szolgálatot. Másnap reggel már egy kicsi, hideg puliszkát adtak elébe, s azt mondták, hajtsa ki a juhokat a ciheresbe,* de estig haza ne jöjjön, és irtsa azt a ciherest! Hanem a tarisznya olyan lapos volt, mintha csak a mennykő csapott volna belé.

Nem búsult ezért János, kihajtotta a juhokat, szépen magukra hagyta, hogy legeljenek, ő pedig száraz ágat hordott össze, s olyan tüzet csapott, hogy csak úgy lobogott az ég felé. Mikor aztán jó parazsa égett, megfogott két bárányt, megnyúzta, felhúzta egy jó kemény cserfa nyársra, megsütötte szép ropogósra, s úgy jóllakott, hogy a királlyal se cserélt volna.

Estefelé szépen hazaeregélt a juhokkal. Mikor hazaért, kérdi a bíró:

- Hát mekkora helyen nyúztad meg János?

- Én biz egészen, instálom - felelte János.

- Egészen-e, te? Mit nyúztál meg egészen?!

- Hát azt a két tarka bárányt, instálom. De talán haragszik is, bíró uram?

- Dehogy haragszom, dehogy haragszom! Jól tetted. Tégy úgy másszor is, ha a feleségem semmit sem tesz a tarisznyádba.

A bíró jól eldöngette a feleségét, hogy ilyen szörnyű kárt csinált neki a fukarságával, pedig ő parancsolta meg, hogy semmit se tegyen a tarisznyájába; de nem volt más, akin kitöltse a haragját.

Hát csak így telt el az egész tél. Mikor aztán kitavaszkodott, kimegy a bíró, hogy lássa, mennyire van János az irtással.

Hej, lelkem, Istenem, nem volt annak egy bokor sem híja. János pedig úgy aludt a juhok mellett, mint a bunda. Költi a bíró, szidja, de János föl se vette, csak kérdi:

- Talán bizony haragszik, bíró uram?

- Dehogy haragszom, dehogy haragszom, te gazember, csak tartsd a hátadat, hadd hasítom ki belőle a bocskorszíjat, mert nem tartottad meg a kommenciót!

- Már akkor előbb a bíró uram tartsa, mert kied se tartotta meg a kommenciót. Az anyámnak nem adott egy betevő falatot sem, nekem is csak nagy ritkán.

Ezen bizony nem lehet kifogni, gondolja a bíró, már csak kínlódik vele, míg a ciheres kiirtódik. Másnap Jánost csakhogy föl nem vetette a csudálkozás, mikor meglátta, hogy a tarisznyában nagy fehér cipó, mellette szalonna, túró s még pálinka is van.

No, gondolta, már most csakugyan az irtáshoz kell látni. Előbb fejszével kezdette, de ez lassan ment. Ő bizony, gondolja, egyet se kínlódik, elhajítja a fejszét, két kézre fogja a bokrot, s úgy rángatta ki egyiket a másik után, mint az asszonyok a kendert.

Két nap alatt mind kitepte: fát, cserjét, bokrot, borsikát,* aztán összehordta egy nagy csomóba, akkorába, mint egy templom, s alája gyújtott.

Hej, édes Istenem, lett tűz, de akkora, hogy este sem akart besötétedni. Látják a nagy tüzet a faluban, megijednek az emberek: na, most ég az egész világ!

Félreverik a harangot, ki fejszét, ki csebret kap a kézibe, s futnak a tűz felé, mintha szemüket vették volna ki. Csak amikor odaérnek, látják, hogy a bíró ciherese ég, s nem a világ.

János jót kacagott, s az emberek nagy bosszankodással hazaballagtak. Kérdi reggel a bíró Jánostól:

- Van-e még sok kiirtatlan, János?

- Egy szál sincs, bíró uram.

- Hát aztán mit csináltál, hová takarítottad?

- Elégettem mind egy szálig. Hát nem látta este azt a nagy tüzet?
- Dehogynem láttam! De nekem azt mondták, hogy a szomszéd falu ég, te gazember!
- Talán bizony haragszik, bíró uram?
- Dehogy haragszom, dehogy haragszom!

Pedig úgy haragudott, hogy majd szétpukkadt haragjában.

Nem tudta már sem a bíró, sem a bíróné, hogy mitévők legyenek Jánossal.

Éjjel-nappal azon törték a fejüket, hogy szabadulhatnának meg tőle. Egyszer mégis kieszelt valamit a bíró. Behívítja Jánost, s azt mondja neki:

- Nesze, itt van ennivaló, fehérnemű, vidd el az erdőre Miklós bátyádnak, aki már egy esztendeje van oda a disznókkal, s eddig bizonyosan lerongyosodott szegény. Ha megtalálod a disznókat, hajtsátok együtt haza.

Elindult János a rengeteg nagy erdőbe, hogy megkeresse azt a disznócsordát, amely nem volt soha. Mert azt már előre gondolhatta minden okos ember, hogy a bíró csak azért küldi Jánost az erdőbe, hogy ott pusztítsa el valami vadállat.

Ment, mendegélt János, bódorgott a sűrű rengetegben, bejárt minden helyet, ahol a bíró magyarázta, hogy erre lehet, arra lehet Miklós bá', de nem találta sehol, de még csak egy élő lelket sem látott.

Már egy hete kereste, s tépelődött magában, vajon ne menjen-e haza, hogy megkérdezze újra: hol s merre járhat az a Miklós bá'. Amint így tépelődnek magában, nagy csörtetést, ropogást, csemecseget, csámcsogást hall, akárcsak egy disznócsorda volna.

Hát csakugyan az volt! Egy nagy sereg disznó csörtet elé a sűrűben, s utánuk egy nagy fekete-ség lépeget. No, ez bizonyosan a disznópásztor.

Megörvend János, hogy mégis megtalálta a bíró disznait, kiabál torkaszakadtából:

- Hé, Miklós bá', hé! megálljon kied, kenyeret hoztam, tisztát hoztam! - De Miklós bá' csak lépegetett elébb-elébb, s morgott. Medve volt az, nem ember, úgy láttam, mint ma! A vaddisznócsordát kerülgette, hogyha megfoghatna egyet vacsorára. Megharagudott János erősen, hogy Miklós bá' még a fülét se mozdítja, odaszaladt, s jót ütött a lapockájára.
- Adjon Isten, Miklós bá'! Hát kend már szóba sem áll a szegény emberrel? Bíró uram tisztát küldött, vegye fel hamar, hiszen minden leszakadt kendről!

Megijed a medve, nagy hirtelen felszalad egy fára, s onnét mormogott le Jánosra.

- Hát ne tréfálkozzék kied, jöjjön le arról a fáról, s vegye fel az inget!

De a medve meg sem mozdult, csak mormogott:

- Mam-mam-mam...

- Nem ma, hóhárom teremtette - rikkantott János -, hanem most mindjárt, Miklós bá'!

Hiszen beszélhetett ennek. Mérgelődött János, de nagyon, s mérgében úgy kikapta a fát tövestül, mindenestül, hogy csak végigdöndült a földön Miklós bával együtt.

Nagyot nyögött Miklós bá', s kínjában olyant ordított, hogy zúgott bele a rengeteg.

- Megmondám úgy-e, hogy ne tréfálkozzék? Úgy-e, megütötte magát. Hát vegye föl azt az inget, no!

Hiszen Miklós bá' most már nem is tréfált, két lábra állt, s úgy pofon nyalintotta Jánost, hogy a szeme zöldet, vöröset látott.

De már most Jánost is elhagyta az istenes béketűrése.

- Mam-ma! - morgott tovább Miklós bá'.

- Ma bizony, ma, felvegye kied azt az inget, mert mindjárt megtáncoltatom! - ordított János.

No, annak ugyan ordíthatott, beszélhetett szépen, csúnyán, akárcsak a falnak, Miklós bá' csak mormogott, s jobbról-balról legyintgette Jánost.

- Úgy-e?! Megálljon kied! - Azzal vette az inget, gatyát, megfogta Miklós bát, szépen felöltöztette, s még jókat is ütött arra a tagjára, melyiket nem úgy hajlította, amint kellett volna. Mikor az öltöztetéssel elkészült, karon fogta Miklós bát, s vitte, hogy a disznócsordát hajtsák haza. Hanem azoknak bizony rittyegtethetett az ostorával, mert az egyik sem ment arra, amerre ő akarta, s ha valamelyiket meg találta sújtani, visszafordult, s nagyokat vicsorított rá az agyarával. Mikor látta, hogy így nem boldogul, levágott egy háromöles bikkfa karót, s azzal kezdte oldalba kenegetni a disznókat. Használt is ez, csak egy szörnyű vadkan fordult meg egyre, s futott neki, hogy levágja.

- Állj meg, disznó - mondta János -, mindjárt megtanítlak emberségre! - s azzal úgy fejbe vágta, hogy tüstént felfordult. Aztán odaadta Miklós bának, hogy viseljen rá gondot, míg a többi összetereli.

Hanem Miklós bá' úgy viselte gondját, hogy mind egy falásig megette, mire János vissza-került.

- Legalább felét meghagyhatta volna - morgolódt János -, de nem bánom, no, csak segítsen hazahajtani a többi!

De a medve csak morgott:

- Mam-mam!

- Nem ma, az árgyélusát, hanem most! - kiáltott János, s olyat csapott a medvére, hogy mindjárt megindult.

Másnap estére szerencsésen hazaeregéltek.

Hej, Szűz Mária, Szent József! A bírót, ahogy meglátta azt a tenger sok disznót, mindjárt kirázta a hideg a nagy ijedtségtől. János azt sem mondta: befellegzett, berekesztette a pajtába a disznókat, Miklós bának egyet megsütött vacsorára, aztán bement a bíróhoz, s azt mondta neki:

- No, bíró uram, én hazahajtam a disznókat, de én az olyan pásztort, amilyen Miklós bá', még földdel sem tartanám. Hiába istenkedtem neki, a tisztát is csak erővel adhattam rá, pedig már egy kötő sem volt rajta, minden leszakadt róla; nem kellett annak sem a jó lágy cipó, sem a jó sült hús, csak nyersen eszi, no de aztán meg is evett egy disznót egészen. Hazafelé pedig az istenért sem akart jönni. Biz én, ha bíró uramnak volnék, nem tartanám tovább.

- Nem is tartom, fiam, nem is, csak kergesd ki még a falu határából is - biztatá a bíró, csak hogy a medvétől megszabaduljon.

Kiment János, fültön fogta a medvét, kivezette a mezőre, s azt mondta:

- Fel is út, le is út, Miklós bá', menjen, amerre a szeme lát! - Ment is a medve, futott egyenest az erdő felé, mintha a szemét vették volna.

„No - gondolja a bíró -, ettől csak megszabadultam, de már most mit csináljak azzal a tenger sok vaddisznóval!”

Behívítja Jánost, s mondja neki:

- János fiam, úgy szemlélem, hogy azok a disznók jó húspan vannak, öld le hajnalban valamennyit.

Fölkelt János jó hajnalban, sorba ölte valamennyi disznót, aztán elkezdte perzselni őket. Reggelre mind fölperzselte a bírónak, ami szalmája volt.

Mondja a bíró, menjen el a megyebíróhoz, s kérjen kölcsön egy kis szalmát.

János elment, s a megyebíró azt mondta:

- Eredj, fiam, a kertbe, van ott egy nagy kazal, vigy abból annyit, amennyit elbírsz.

Hátrament János a kertbe, fölemelte a kazal egyik végét, bebújt alá, s az egészet elindította. A csürnél azonban nem fért el, letette a kazalt, a csürt egy kicsit félrebb billentette, aztán ismét hátára kapta a szalmát, s mikor az ajtó elé ért, bekiáltott:

- Köszönjük alássan, megyebíró úr!

- Hej - kiáltott a megyebíró -, megállj, te gazember, ne vidd el mind a szalmámat!

De János oda se neki, mind elvitte, s fölperzselte.

A vaddisznótól most csak megszabadult volna a bíró, de nem Jánostól.

Megint kiesztelt valamit, hogy elpusztítsa. Volt az udvaron egy mélyszéges mély száraz kút, s ez akkora malomkövel volt beborítva, hogy tizenkét ember meg sem tudta mozdítani.

Azt mondja a bíró Jánosnak:

- Vedd el azt a követ, s a húst, a szalonnát rakd be a kútba, hogy meg ne romoljék.

János csak úgy ellódította a malomkövet, aztán lement a kútba, hogy elrakja a sok húst, amit huszonnégy ember adogatott le. Egy darabig adogatták, de egyszer csak a bíró a malomkövet visszataszította a kútra. János csak várt, várt, mikor adnak le már húst, de mikor látta, hogy hiába vár, fölindult, hogy lássa, mit csinálnak odafenn.

Ahogy fölért, a feje megakadt valami nehézbe. Nézi, s hát a malomkövet tették vissza a helyére. „Jól van, no - gondolta János -, egy kicsit nagy karimája van ennek a kalapnak, de kinek milyen kalapja van, olyannal köszön!” - A fejét bedugta a malomkö likába, szépen fölemelkedett az udvarra, s pálinkás jó reggelt kívánt a bírónak. Azt mondta:

- Köszönöm a kalapot, bíró uram, de már nekem meg nem árt a nap, ha nem is viselek ilyen nagy karimájú kalapot.

Ette a bírót a méreg, a bosszúság, évelődött,* hogy hát csakugyanvalóst nem tudja elpusztítani ezt a kötélrántó gazembert. Amint így évelődne, jön a parancsolat, hogy vagy maga menjen, vagy valakit küldjön a király seregibe, mert menni kell a franciára. Megörült a bíró, most mégis megszabadul Jánostól. Adott neki egy fehér lovat, négy hétre feltarisznyálta elemózsiával, még pénzt is adott neki, két darab húszast.

János, mikor lovon ült, csak akkor kérdezte a bírótól:

- Hát aztán ott mit kell csinálni, bíró uram?

- Semmit, fiam, csak verekedni.

- No, ha csak verekedni, akkor az Isten áldja meg, bíró uram, köszönöm a szívességét! - Indult János, s meg sem állott, míg oda nem ért, ahol háborúztak. Éppen akkor volt a legnagyobb tűzben a két sereg. Leszállt a lóról, a fejét a lábához kötötte, maga pedig tüzet tett, elévette tarisznyáját, a tűzhöz tett egy kandér* vizet, s mikor az felforrott, puliszkalisztet öntött bele. Hát mikor javában főtt, fortyogott, az ellenség elkezd a tűz felé lődözni, s egy nagy ágyúgolyó éppen János mellé esik.

- Ide ne lövöldözzetek, hé - kiáltott János -, mert itt emberek vannak!

Hanem az ellenség nem sokat hallgatott Jánosra, s ágyúgolyó, puskagolyó úgy hullott körülötte, mint a záporosó.

Megint odakiált János:

- Mondom, hogy ne hajigáljatok, mert ha megüttök engem, vagy a puliszkafőzőt eltöritek, rútul jártok!

Még ki sem mondta jóformán, egy ágyúgolyó úgy elvitte a puliszkafőzőt, tüzestül, mindenes-tül, mintha nem is lett volna. De mármost János is megelégelte a tréfát, felszökik fektéből, kikap egy fiatal bikkfát tövéből, azzal neki az ellenségnek, üti-vágja, s úgy szertepaskolja, hogy ki elfutott, ki meghalt, de egy szál ellenség sem maradt.

- Úgy-e, megmondtam! - mondá János, mikor vége volt a nagy attacknak.* Azzal elment, újból tüzet rakott, s olyan puliszkát főzött, hogy a párája az égbe szállott.

Mikor éppen javában falatoznék, jött a király. Megköszönte szépen, hogy megszabadította országát az ellenségtől, egyszeribe megtette hercegnek, s az egyik leányát neki adta feleségül.

Ahogy megvolt a nagy dínomdánom, lakodalom, János hazament a falujába, az anyját magával vitte, s haláláig tejbe-vajba fűröszötte.

Még máig is élnek, ha meg nem haltak.

SZÉP PALKÓ

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy szegény asszony. Ennek a szegény asszonynak egy fia volt, de ennek is hol adott enni, hol nem. Adott volna szegény feje, de mikor volt mit, s mikor nem. Azt mondja egyszer a fiú az anyjának, hogy ő bizony nem sanyarog többet itthon, elmegy szerencsepróbálni.

Sírt a szegény asszony, hogy most kifogy az egyetlen fiából, de azt sem mondhatta: maradj veszteg, édes szép fiam, tejbe-vajba fűrösztgetlek, hasábfával kenegetlek,* mert nemhogy tej, vaj lett volna, de még hasábfa sem volt.

Közmént legyen mondva, a fiút Palkónak hívták, s olyan szép legényecske volt, hogy nem akadt párja hét pusztá határban.

Mondom, hogy sírt az asszony keservesen, de mégiscsak feltarisznyálta Palkót hamuba sült pogácsával, s isten hírével útnak eresztette.

Ment, mendegélt szép Palkó hegyeken, völgyeken keresztül, s estére kelve egy sűrű rengetegbe ért. Ahogy ment a rengetegben, messze, messze meglát valami gyenge világot, de az olyan kicsinek tetszett, mint a gyertya világa. Ment egyenesen abban az irányban, s hát a gyertyavilág erősödik, nagyobbodik, s mikor egy hajításnyira lehetett attól, akkora tűz volt, mintha egy nagy kontignációs* ház égett volna.

„Jaj - gondolja magában Palkó -, bizonyosan óriások lakhatnak ott!”

Na, azt eltalálta, mert csakugyan ott hemmedezett* a tűz körül egy éktelen nagy óriás s mellette a fiai. Éppen szalonnát pirítottak.

- Egy életem, egy halálom! - mondja Palkó, s nagy bátran odament a tűzhöz. Levette a kalapját, s köszönt illendőképpen:

- Adjon isten, jó estét, apámuram!

Megfordul az óriás, s mordul egyet, de nagyot:

- Ne, te, ne, miféle emberizink jár itt?

Felelt Palkó:

- Én vagyok, apámuram.

- Hát ki s mi vagy te?

- Szegény legény vagyok, szolgálatot keresek, apámuram.

- No, köszönd, hogy apámuramnak szólítottál - mondá az óriás -, mert megpirítottalak volna a tűz lángján! Telepedj le, édes fiam!

Palkó leült az óriás fiai mellé, azok jóltartották pirított szalonnával, aztán lefeküdt, s aludott, mint a bunda.

Reggel, mikor fölkelnek, kérdi az öreg óriás:

- Hát, Palkó fiam, hová mégyszolgálatba?

- Én bizony, édes apámuram, a királyhoz szeretnék menni, mert hallottam, hogy ott három nap egy esztendő, s becsületesen megfizetik a szegény legény bérét.

- Hej, fiam, messze lakik a király! A talpad elvásik, amíg odaérsz. Hanem ne búsulj, ülj a nyakamba, fogontozz jól az üstökömbbe, s én elviszlek a király városába.

Felült Palkó az óriás nyakába, de azt mondja neki az óriás:

- Palkó fiam, hunyd bé a szemedet, mert különben leszédülsz, s ízzé-porrá török minden porcikád!

Palkó behunyta a szemét, s az óriás csak megemelté a lábát, s egyik hegyről átlépett a másik hegy tetejére. Második emelintésre egy tengert lépett átal, harmadika emelintésre egy olyan magas hegyre lépett, hogy a feje az eget verte. Ekkor megállott, egyet nagyot szusszant, s mondja Palkónak:

- Nyisd ki a szemedet, Palkó fiam, mit látsz?

- Látok - mondá Palkó - messze, messze valami gyenge fehérséget. Vajon mi lehet az, apámuram?

- Az a király fellegvárának a karéja, Palkó fiam. De csak hunyd be a szemedet esmétlen.

Mikor az óriás hármát lépett, mondja Palkónak:

- Nyisd ki a szemedet, édes fiam, mit látsz?

- Ha jól szemlélem, házat látok, apámuram.

- Az a király fellegvára, Palkó fiam. Most még csak egy házacsának látod, de majd megnövekedik, csak hunyd be a szemedet.

Behunyta Palkó a szemét, s belefogódzott az óriás üstökébe magyarosan. No, ezt ugyan jól tette, mert olyan forgószél kerekedett, hogy ha kezével, lábával belé nem csipeszkedik,* lekapja az a cudar szél. Le az. Hanem az óriástól surroghatott-burroghatott a szél. Csak emelintgette hosszú, langaléta* lábát, hegyről hegyre, erdőkön-mezőkön által, s egyszerre csak mondja Palkónak:

- Nyisd ki a szemedet, Palkó fiam! Nézz körül, mit látsz?

- Látok, édes apámuram, egy olyan szép palotát, amilyent még életemben nem láttam. Itt vagyunk éppen a kapuja előtt.

- No, ha itt vagyunk, szállj le rólam, Palkó fiam, s menj a király elé! Én Istennek ajánllak, s megyek vissza a fiaimhoz.

Lemászott Palkó az óriásról, megköszönte szépen a jóságát, tiszteltette az óriásfiúkat, s azzal bement a palota udvarába. Ment egyenesen a király elé, s mondta, hogy mi járatban van.

- Jól van, Palkó fiam - mondá a király -, éppen most csaptam el a pulykapásztornomat, megteszlek pulykapásztornak.

Na, telt-múlt az idő. Palkó jól viselte magát, s a király úgy megszerette, hogy megtette belső inasnak. De hogy szavamat össze ne keverjem, volt a királynak három szép leánya. Különösen a legkisebb olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem. Jártak is utána bezzeg a hercegek s királyfiak, de a kicsi királykisasszony, mikor Palkót meglátta, szóba sem állott velük. Palkó nemigen válthatott szót a kicsi királykisasszonnyal, mert a királyné mindig szemmel tartotta, de azért tudott, amit tudott, s az neki elég volt. Észrevette, hogy Palkó s a kicsi királykisasszony értik egymást, ha nem is beszélnek. Mondta is a királynak:

- Hallá-e, tudom már, hogy mért nem kell a legkisebb leánynak sem herceg, sem királyfi. Palkót szereti a beste-lélek lánya!

- Ugyan úgy-e? - mondja a király. - Hiszen majd eléveszem én Palkót. Tudom, Istenem, hogy többet nem veti szemét királykisasszonyra.

Mindjárt hívatta Palkót, s mondja neki:

- Hallod-e, Palkó, látom, hogy te ügyes legény vagy. Hát hallgass ide! A palotámmal szembe azt a nagy erdőt ma éjjel mind egy szálíg vágd ki, hordd bé az udvarra, reggelre rakd kazalba, mert különben karóba húzatom a fejedet!

Megijed Palkó erre a beszédre, s mondja:

- Felsőleges királyom, húzasd karóba a fejemet, mert én azt száz esztendőre sem tudom elvégezni, amit parancsolál.

- De ördögadta kölyke, tömlöcbe vettetek mostan, s mégis karóba húzatom a fejedet, ha reggelre az az erdő nem lesz az udvaron.

Behívatott két istrázsát, s megparancsolta, hogy Palkót egyszeribe tömlöcbe vessék, kezét-lábát vasra verjék.

Leült Palkó nagy szomorúan a tömlöc földjére, s sírt keservesen, hogy mért is tudá elhagyni az édesanyját. Inkább éhezett, sanyargott volna, míg a világ s még két nap, semhogy ilyen szomorú vége legyen fiatal életének.

Hát amint sírdogál, kesereg magában, csak megnyílik a tömlöc falán egy titkos lappancs,* azon béereszkedik a kicsi királykisasszony. Odament Palkóhoz, megölelte, megcsókolta, cirókálta-marókálta, s édes szókkal vigasztalta.

- Ne sírj, Palkó, ne könnyezz - mondá a kicsi királykisasszony -, nesze, adok neked egy rézcsapójú ostort, ezen a titkos lappancson menj ki, az erdő alatt állj meg, s rittyents hármat, de nagyot, hadd zengjen belé az erdő! A harmadik rittyentésre, ami ördög van a világon, mind elészalad, s te csak parancsolj nekik, reggelre behordják az egész erdőt.

Megörült Palkó, hogy hétszerte szebb lett, mint annak előtte, vette az ostort, s kibújt a titkos lappancson, a kicsi királykisasszony pedig helyette ott maradt a tömlöcben, amíg visszakerül. Ment az erdő alá, s ott hármat nagyot rittyentett a rézcsapós ostorral. Megzendült az erdő, zúgott-zengett, mintha az istennyila szaladgált volna a fák közt, s hát csak omlik elé mindenfelől a tenger sok ördög. A legöregebbik megy Palkónak, s kérdi:

- Mit parancsolsz, szép Palkó?

- Azt parancsolom - mondá Palkó -, hogy azt az erdőt mind egy szálíg levágyjátok, a király udvarára behordjátok, s ott kazalba rakjátok.

- Meglesz, szép Palkó, eredj csak vissza, s aludj!

Palkó visszament a tömlöcbe, s reggelig diskurált a kicsi királykisasszonnyal.

Hej, azalatt az ördögök mit csináltak, édes Jézusom! Vágták az erdőt előre-hátra, keresztül-kasul, reccsent-roppant, döndült a temérdek fa, fogták, vitték tövinél-hegyinél, ahogy hamarább kaphatták, le a hegyen, bé az udvarba, ott felvágták, fűrészelték, kazalba rakták, s azzal eltakarodtak, mintha a föld nyelte volna el őket.

Fölkel a király jókor reggel, kiáll a tornácra, de úgy hanyattég vágódott csudálkozásában, hogy három itatóscseber vizét mind ráöntötték, s mégis alig tudott feleszénkedni.* Hívatja Palkót egyszeribe, s mondja neki:

- No, Palkó, ezt jól elvégezed, de csak nyisd ki jól a füledet! Most azt parancsolom, hogy ma éjjel szántsd föl az erdő helyét, vedd bé haricskával,* az a haricska még az éjen keljen ki, nőjön meg, érjen is meg, arasd le, csépeled ki, öröld meg, s reggelre főzd meg puliszkának, különben karóba húzatom a fejedet!

Megszomorodott Palkó a szíve gyökeréből, s mondja a királynak:

- Felséges királyom, húzasd karóba a fejemet, mert a földet fel is szánthatom, haricskával bé is vethetem, de egy éjen hogy tudjon az kibújni, megnőni, meg is érni!

- Szót sem többet - rikkantott a király mérgesen -, vissza a tömlöcbe! Holnap reggel is karóba tudom én húzani a fejedet, ördögadta kölyke!

Visszamegy Palkó a tömlöcbe, s nagy búnak ereszkedik szegény feje. Sírt, kesergett, évelődött, hogy miért is tudá elhagyni szegény édesanyját. Hát amint sírdogál, kesereg, felpattan a titkos lappancs, s béereszkedik a kicsi királykisasszony. Odamegy Palkóhoz, megöleli, megcsókolja, cirókálja-marókálja, s azt mondja neki:

- Ne sírj, Palkó, ne könnyezz, nem is olyan nagy baj ez! Nesze, adok most egy aranycsapós ostort, bújj ki a lappancson, s ott, hol tegnap éjjel, rittyents hármat, de nagyot, hogy ég, föld megzendüljön, s ami ördög van a földön s föld alatt, mind elészalad. Csak szólj nekik, egyébre gondod ne legyen!

Palkó úgy tett, amint a kicsi királykisasszony mondta, s hát - Uram, Jézus, ne hagyj el! - a harmadik rittyentésre annyi ördög szaladt elé, hogy a földet bélepték, s még a csillagos ég is megfeketedett.

Kérdi a legöregebb ördög:

- Mit parancsolsz, szép Palkó?

Mondja Palkó, mi nagy bajban van.

- Azon egyet se búsulj - mondá az ördög -, eridj haza, s aludj!

Palkó szépen visszament a tömlöcbe, s reggelig diskurált a kicsi királykisasszonnyal.

Aközben az ördögök nekiestek a földnek, egy micre* felszántották, bevetették. Még el sem boronálták, kikelt a haricska; ki sem kelt, már megnőtt; meg sem nőtt, már megért; meg sem érett, learatták; le sem aratták, kicsépelelték; ki sem csépelelték, már megörlették - hipp-hopp! megvolt a haricskaliszt, elé hamar egy nagy kandért a pokol fenekéből! Hoztak egyet, nagyobbát a templomnál. A kazalfát meggyújtották, a kandért tűzre tették; főtt, rotyogott a puliszka, meg is főtt már; elé Plutóné egy puliszkakeverőt, akkorát, mint egy szarufa, keveri körbe, kavartja, egy nagy fakanállal lapogatja; ismét felteszi a kandért a tűzre, süllent* a kandér feneké, elvállik a puliszka, fordítják a kandért, kiborul a földre a puliszka, nagyobb, mint a Hargita.

Kakaskukorékolásra készen voltak, indultak, mentek, s úgy elszelepeltek, mint a sebes szélvész.

Bezzeg hogy korán kelt a király, s ment ki a tornácra, hadd lám, csinált-e valamit az az ördögös legény. Nézi, nézi a rettentő nagy puliszkát, s úgy elájult, hogy hat itatósceber vizét öntötték rá, s mégis alig tudott feleszénkedni.

Ahogy feleszénkedett, megparancsolta, hogy dobolják össze a város népét, s takarítsák el az udvarról a puliszkát. Na hiszen, nem kellett erősen összedobolni, szaladt a sok szegény nép, s ki amennyi puliszkát bírt, vitte, szaladt, s hazáig meg sem állott. Mikor aztán a puliszkát úgy eltakarították, hogy még a földet is felvakarták utána, hívhatja a király Palkót, s mondja neki:

- No, te legény, megcsúfoltál, de még ne örvendezz! Tudom, hogy magadtól ennyi ki nem telt, hanem jól van, most nyisd ki csak igazán a füledet! Holnap reggel menj ki az istállóba, ott van egy fekete ménló s egy fekete kanca, azután két sárig* kancacsikó s egy szürke kancacsikó. Ezeket rendre jártasd meg, míg habot ver a testük! Ha nem: karóba húzatom a fejedet.

Hej, örült Palkó, hiszen ha csak lovakat kell jártatni, az már könnyű dolog. Nem is mondta egy szóval sem a királynak, hogy csak húzassa karóba a fejét, mert úgysem tudja megtenni, szaladt le nagy vígan a tömlöcbe. De jött utána egyszeribe a titkos lappancsajtón a kicsi királykisasszony is, s mondja neki:

- Látom, hogy jókedved van, Palkó, pedig még csak most kellene igazán búsulnod. Eddig az ördögök mindent elvégeztek helyetted, de fényes nappal nem jöhetnek elé, hogy segítsenek.

Mondja Palkó:

- Hát te mit gondolsz, lelkem, édes királykisasszony? Tudok én lovat jártatni az ördögök nélkül is.

- Jaj, lelkem, Palkóm, édes Palkóm - mondá a kicsi királykisasszony -, tudod-e, hogy az a fekete ménló az apám, az a fekete kanca az anyám, a két sárig kancacsikó a két testvérem, s a szürke én magam leszek? Amikor te bé akarsz lépni a küszöbön, úgy rúgunk feléd, hogy a szemed is szikrádzik belé. Hanem hallgass ide! Van az ajtón belül egy vasrúd, ezt, akárhogy rúgnak feléd, kapd fel bátran, ne féltsd a kezedet, s üsd addig a lovakat, amíg meg nem adják magukat! Csak engem ne üss, édes Palkóm, mert én nem rúglak meg, csak úgy teszek, mintha én is rúgnálak téged! Nesze, adok egy rézkantárt is, azt aztán rendre húzd a fejünkbe, a többi a te gondod.

Azzal a királykisasszony elbúcsúzott Palkótól, s meghagyta, aludjék, hogy holnap aztán nyitva legyen ám mind a két szeme.

Palkó megfogadta a tanácsot, lefeküdt, s aludt hajnalig, mint a bunda. Pitymallatkor fölkel, s ment hátra az istállóba. Már messziről hallotta, hogy ott vannak a paripák, úgy nyérítettek, táncoltak, dobokoltak. No, Palkó, most meleged lesz, azt mondom. Mikor az ajtót kinyitotta, az öt paripa úgy rúgott feléje, hogy karikát hányt a szeme. De Palkó sem volt olyan tedd el s elé se vedd legény, felkapta nagy hirtelen a vasrudat, s neki a fekete ménlónak - sirítsd! üti, vágja, dögönyözi, hogy egyszerre csak elterült a hídláson, s a jászolt is harapta nagy kínjában. Hamar a fejébe a rézkantárt, rápattan a hátára, s azzal aló neki, vesd el magad! - repült a fekete ménló, mint a sebes szélvész. Mikor aztán a hab csak úgy szakadt le róla, visszafordult vele az istállóba.

Azon módúlag jártatta meg a fekete kancát s a két sárga kancacsikót is, de mikor a szürke kancacsikóra került a sor, azt már nem verte, csak színleg ütötte a hídlást, a jászolt, s nagyokat rikkantott. No, ez hamar megadta magát.

- Látod-e - mondta most a fekete kanca -, úgy-e mondtam, hogy ez az istentelen szürke csikó elárult. Miatta vert meg ez a kötélrántó, de hiszen megfizetek azért a sok szenvedésért!

Hallja ezt Palkó, s a fülébe suttintja a szürke csikónak:

- Hallád-e, mit beszélt az anyád?

- Hallám, hallám, csak ülj a hátamra, s menjünk, mint a sebes szél, mert itt nincs maradásunk ez órától fogvást!

Aj, Szűz Mária, ne hagyj el! - repült a csikó, hogy a lába nem is ért földet, repült a madárnál is sebesebben, a szélnél is sebesebben, de még a gondolatnál is sebesebben, hegyen át, völgyön át, erdön-mezőn keresztül, folyóvizeken, tavakon, tengereken is keresztül, s hét nap s hét éjjel meg sem szusszant. Akkor csak megszólal a csikó, s mondja Palkónak:

- Nézz vissza, Palkó, mit láatsz?!

- Látok egy sasmadarat, hétrőfnyire* szakad a láng a szájából, s egyenesen utánunk repül.

- No, ha láatsz, tudd meg, hogy az az én apám, s mindjárt utolér. Hanem én most keresztül-bucskázom a fejemen, s kölesvetés lesz belőlem, te is bucskázz által a fejedem, s kölespásztor lesz belőled. Ha az apám kérdi, hogy nem láttál-e erre egy csikót meg egy legényt, monddad neki: de bizony láttál, amikor ezt a kölest elvetették.

Na, úgy lett, ahogy a csikó mondta. Jön a sas, s kérdi Palkótól:

- Hé, földi, nem látott-e kend egy csikót s rajta egy szép legényt?

- De bizony láttam, mikor ezt a kölest idevetették. Lehet annak már vagy négy hete, ha nem több.

- Nem azok voltak hát, akiket én keresek - mondá a sas, s azzal visszafordult, s meg sem állott hazáig.

Mondja otthon a feleségének, hogy s mint járt.

- Ó, te boldogtalan, te - mérgeződött a királyné -, hiszen az a kölesvetés a te leányod volt, a pásztora pedig Palkó! Hogy tudának így elbolondítani! Tüstént eredj utánuk!

Meg sem szusszant a király, repült vissza sas képében.

Ezalatt Palkóék is vágattak hegyen-völgyön által, de a csikó most már kezdett lankadni, s a sas csak egy puskalövésre volt utánuk. Mondja a csikó:

- Nézz vissza, Palkó, mit láatsz?!

- Látom, hogy repül utánunk egy sas, s a szájából tizennégy rőfnyire szakad a láng.

- No, ha látod, az az én apám. Bucskázzunk által a fejünkön, én bárány leszek, te pedig pásztor, s ha kérdi, hogy láttál-e egy csikót s azon egy szép legényt, monddad neki: láttál, mikor ezt a bárányt fiadzották.

Másodszor is bolonddá tették a sast, s az visszafordult nagy mérgesen, repült haza egyenesen. Mondja, hogy nem látott egyebet, csak egy bárányt meg a pásztorát.

De még csak most lett igazán mérges a királyné.

- Ó, te bolond, te, hiszen az a bárány a te leányod volt, a pásztor pedig Palkó! Visszafordulj tüstént, s többet el ne bolondítsanak!

Repült a király sas képében, nagyokat csapott a szárnyával, hogy az ég is meg-megnyiladozott. Vágtatott a csikó is Palkóval, de most még bágyadtabb volt. Hátraszólt Palkónak:

- Nézz vissza, Palkó, mit láatsz?! Mintha láng perzselné a szőrömet.

- Látom, hogy ismét repül utánunk a sas, de most úgy szakad a láng a szájából, hogy nem látom az eget a füstjétől.

- No, ha látod, mindjárt vége az életünknek, ha hirtelen fejünkön keresztül nem bucskázunk. Hát most egy kápolna lesz belőlem, Palkó, tebelőled a kápolnában remete. Ha kérdi az apám, hogy nem láttál-e ilyen s ilyen csikót s ilyen s ilyen legényt, mondjad: de bizony láttál, mikor ezt a kápolnát építették.

Mire keresztülbucskáztak a fejükön, s kápolnává meg remetévé változtak, lecsapott a sas is, hogy a föld mind megperzselődött körülötte, s kérdi a remetét:

- Ugyan bizon, te szent ember, nem láttál-e errefelé elvágatni egy szép legényt szürke csikóval?

- Hát biz én, ha jól emlékszem, láttam ezelőtt egy esztendővel, mikor ezt a kápolnát építették.

- No, ha akkor láttál, az nem is az, akit én keresek - mondá a sas, s visszarepült a királyi palotába.

A királyné már kint állott a tornácon, s verte össze a tenyerét nagy csúfondárosan.

- Megint elbolondítanak, úgy-e?! No, az sem fele kár, amit te megeszel!

Eleget bizonykodott a király, de így s de úgy, öneki azt mondta a remete, hogy most eszten-deje látott egy szürke csikót: a királyné majd megpukkadt a méregtől s bosszúságtól.

- Ó, te bolond, te, hiszen az a remete Palkó volt, s a kápolna a te leányod! No, most én megyek utánuk, engem, tudom, el nem bolondítanak!

Abb' a minutában sólyommadárrá változott, s repült Palkóék után, a gondolatnál is sebesebben. Haladtak Palkóék is, ahogy lehetett, de inkább lassan, mint sebesen, s többet hátra, mint előre. Egyszer csak hátraszól a csikó:

- Nézz vissza, Palkó, mit látsz?!

- Látok egy sólyommadarat, de ennek aztán hetvenhét rőfnyire szakad a láng a szájából.

- No, ha bizony látsz, tudd meg hát, hogy ez az én anyám, s most ugyancsak jól vigyázzunk az életünkre, mert az anyámat nem lehet elbolondítani. Hát én most tóvá változom, te pedig aranyrécévé, s vigyázz, hogy meg ne foghasson a sólyommadár!

Hiszen azt jól eltalálta a csikó, hogy a sólyommadarat nem lehet elbolondítani, mert az, ahogy tóvá meg récévé változtak, egyenest lecsapott a récére. De amikor lecsapott, a réce alábukott a tóba, s hiába kerülgette, mert olyan ügyesen alábukott mindig, hogy nem tudta megfogni. Fogja magát a sólyommadár, visszaváltozik királynénak, felkap egy nagy követ a tó partjáról, a récét megirányozza. De a réce most is hirtelen lebukott a tóba, s a kő nem találta el. Ami kő volt a tó partján, mind a récére dobálta, de csak nem tudta eltalálni.

Mikor aztán egy kő nem sok, annyi sem volt, akkor a két kezét fölemelte, s megátkozta őket, de olyan erősen, hogy ég s föld elsötétedett. Azt kiáltozta feléjük, ahogy a torkából kifért:

- Kifogátok rajtam is, istentelenek! Két szép leányomból kifogytam, úgy megveréd a vasrúddal, te ölügyilkos Palkó. Most kiforgatsz a harmadik leányomból is. De megátkozlak, hogy úgy elfelejtsétek egymást, mintha soha nem is ismertétek volna!

Többet nem szólt, de ez éppen elég volt. Hirtelen keresztülbucskázott a fején, ismét sólyommadárrá változott, s repült haza szörnyű lángolással.

Ahogy elrepült, a tó is összezapódott, királykisasszony lett belőle, a récéből pedig Palkó, még hétszerte szebb, mint annak előtte. Most már nem tarhattak senkitől, semmitől, elindultak szép csendesen, mentek, amerre a szemük látott. Addig mentek, mendegéltek, amíg egy város

szélére nem értek. Ott leültek, egy kicsit diskuráltak, hogy lesz, mint lesz ezután. Egyszerre csak elnyomta őket az álom, s elaludtak.

Reggel, mikor fölébrednek, néznek, néznek egymásra, de úgy, mint két idegen. Kérdezi Palkó:

- Ki vagy, te szép leány?

A leány is kérdezi: - Hát te ki vagy, te szép legény?

Mondja ez is, mondja az is a nevét, de nem ismertek egymásra. Nem tudták elgondolni, hogy kerülhettek össze. Hanem azért szépen bementek együtt a városba, s ott elváltak: az egyik ment jobbra, a másik balra. Palkó beállott egy urasághoz inasnak, a királykisasszony is egy másikhoz belső leánynak.

Telt-múlt az idő, s Palkó mindennap megfordult annál a háznál, ahol a királykisasszony lakott, járt oda, hol levéllel, hol üzenettel, látta mindennap a királykisasszonyt, beszélgettek is együtt, de egymást nem ismerték.

Mikor éppen egy álló esztendeje volt, hogy a királyné megátkozta őket, Palkó azt látja álmában, hogy a fekete ménló elpusztult. Küldik reggel abba a házba, hol a királykisasszony lakott, s mondja neki, hogy milyen csudálatos álmot látott.

- No, az igazán csudálatos álom - mondá a leány. - Én meg azt láttam ma éjjel, hogy a fekete kanca pusztult el.

Néznak, néznek egymásra, eszénkedni kezdnek, s hát egyszerre csak eszükbe jut, hogy ők ismerték egymást valamikor. Még jobban nyiladozni kezdett a fejük, s haj, édes Jézusom, se szó, se beszéd, csak egymás nyakába borulnak, ölelkeznek, csókolóznak.

Mindjárt megfejtették az álmot, hogy az nem is lehet másként: meghalt a király s a királyné. Egyszeribe indultak, s meg sem állottak, míg haza nem értek.

Csakugyan úgy volt, ahogy álmodták. A királykisasszonyt kikiáltották királynak, s szabadjára hagyták, hogy válasszon urat magának. Bezzeg hogy szép Palkót választotta. Csaptak olyan lakodalmat, hogy Hencidától Boncidáig folyt a bor s a pálinka s a mindenféle fain lé. Azután a fiatal pár dióhéjba kerekedett, az Olton leereszkedett, s meg sem állottak, míg a Palkó anyját meg nem találták. A szegény asszonyt maguk közé ültették a dióhéjba, s vitték magukkal a királyi palotába.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

A VITÉZ SZŐCS

Egy szőcsről mondok mesét, aki olyan szegény volt, mint a templom egere. De mégsem! Volt neki egy túje, egy rossz ollója, egy fogatlan felesége, aztán annyi gyermeke, mint a rosta lika, még eggyel több. Mikor ettek, mikor nem, még puliszka is csak vasárnap telt, akkor is csak nagy ritkán. Egyszer mégis úgy esett, hogy a puliszkából megmaradt egy morzsa az asztalon, s hát annyi légy gyűlt rá, hogy ezek bizony egy egész puliszkát is fölfaltak volna.

Megharagszik a szőcs, hogy még a légy is őt koldusítja, s úgy lecsap a tenyerével, hogy egyszerre húsz légy maradt halva.

„Ejnye! - gondolja a szőcs -, hát csakugyan olyan erős ember volnék én?! Na, ezt igazán nem hittem volna. Hiszen akkor vivát, Keresztúr! Menjünk, próbáljunk szerencsét!”

Mindjárt faragott egy táblát, s nagy, öreg betűkkel ráíratta:

HÚSZAT EGY CSAPÁSRA!

Nyakába akasztotta a táblát, s csakugyan elindult világgá. Eleget sírtak-ríttak a gyermekei, hogy maradjon, ne menjen, mi lesz belőlük nála nélkül; a felesége sem különben, de a szőcs olyan erősen el volt tökéltve, hogy kötéllel sem lehetett volna otthon tartani. Erősen bízott, hogy a nagy vitézségével majd csak boldogul valahol a föld kerekességén.

Elindult hát, ment, mendegélt, s útközben egy rengeteg erdőbe ért. Nagyon elfáradt, leheveredett egy kút mellé. Amint ott heverészne, odajön az ördög egy rettentő nagy bivalybőrrel, hogy vizet merjen abba. Meglátja a szőcsöt, s a nyakában a táblát azzal az írással.

„Hm - gondolja magában -, ez ugyan erős ember lehet! Éppen jó volna nekem szolgának!” Mindjárt köszönti is, mégpedig illendőképpen:

- Adjon isten, földi!

- Adj' isten! - fogadta a szőcs nagy kurtán.

- Hát csakugyan olyan erős ember volna kend, hogy „húszat egy csapásra”? Mi?

- Ühüm - dünnyögte a szőcs.

- Nem szegődnék be hozzám szolgának?

- Már hogyne, ha jó bért fizet!

Megalkudtak hirtelen. A szőcs három esztendeig szolgál az ördögnél, fát, vizet hord, egyebet semmit sem csinál, s mikor az ideje kitelik, kap egy zsák aranyat.

A vitéz szőcs kezet csapott, azt mondta:

- Itt a kezem, nem disznóláb, ördög atyámfia, eb, aki megmásolja.

Azzal elmentek haza az ördöghöz, kinek éppen annyi gyermeke volt, mint a szőcsnek, talán még több vagy kettővel.

Ahogy hazaértek, az ördögfiúk egy cseppig megitták a vizet, s a szőcsnek kezébe teregették a bivalybőrt, hogy hozzon vizet a kútról.

Haj, szegény feje! Töprekedett, tűnődött, hogy már most ő mit csináljon? Még az üres bivalybőrt valamiképpen csak el tudta cipelni a kúthoz, de vízzel tele! Meg sem tudná billenteni. Amíg így tűnődött, az ördögök megunták várni, s egyet utána küldöttek. Megijedt a

szegény szőcs, hogy mármost mi lesz vele. Nagy ijedtségében, hogy valamit csináljon, egy fával elkezdett ásni a kút körül. Kérdi az ördög, mikor odaért:

- Hát te mit csinálsz, vitéz szőcs?

- Én bizony - felelt a szőcs - azt gondoltam, hogy minek járjak ki vízért mindennap, egyszerre hazaviszem az egész kútat.

- Jaj, azt ne tedd - rimánkodott az ördög -, mert vak az anyám, s még belé találna esni, inkább én hordok vizet helyetted!

- Hát hiszen úgy jól van - mondá a szőcs, s jó szívvel beleegyezett, hogy az ördög vigyen haza vizet.

Másnap fáért küldötték a szőcsöt, de egyszerre három ölet kellett volna hogy hozzon. Úgy bizony, de mikor elég volt abból neki három hasáb is! Törte a fejét, mit csináljon. De csak hiába törte, nem került ki abból okosság. Unalmában azt a rengeteg sok öl fát, ami csak levágva volt az erdőben, darabonként kezdte összekötözni. Az ördögök nem győzték várni, s megint egyet utána küldtek. Ez éppen akkor ért oda, mikor a szőcs kötözgette a fákat.

- Hát te mit csinálsz? - kérdi az ördög.

- Mit-e?! Csak nem járok ki mindennap az erdőtökbe! Egyszerre hazaviszem mind, ami van.

Ezt olyan nagy haraggal mondta, hogy a szegény ördög csak úgy meghókölt a nagy ijedtségtől. Rimánkodott, hogy az istenért, meg ne tegye azt, mert ha most hazaviszi, ami fa van, mind elégetnék, s a télre egy szál sem maradna. Ő inkább hazahordja apránként.

Eközben az ördög belekapaszkodott egy nagy bükkfának a hegyébe, s húzta lefelé, hogy majd így kötözi tövéhez a fát. Amint húzza, elkiáltja magát:

- Jaj, jaj! Jere hamar, vitéz szőcs, fogd meg ezt az ágat, mert a nadrágom szíja elszakadt!

De már ezt nem tagadhatta meg a szőcs, megfogta a fa hegyét. Hanem abban a pillanatban, ahogy az ördög eleresztette, a fa hegye visszacsapódott, s úgy eldobta a szőcsöt, hogy az erdőnek éppen a túlsó szélén esett le, egy bokor mellé. A bokorból kiugrik egy nyúl, megfutamodik, a szőcs utána, s hogy, hogy nem, éppen az ördög felé futott a nyúl. A vitéz szőcs úgy tett, mintha erősen mérgelednék, s szidta a nyulat, mint a bokrot.

- Hitvány állatja! Az egész erdőt keresztülgrottam érte, s mégsem tudám elfogni. Nézzen oda az ember! - S vége-hossza nem volt a zúgolódásnak.

Otthon az ördögök összesúgtak-búgtak, s elhatározták, hogy még csak egy próbára teszik a vitéz szőcsöt, s ha akkor is kifog rajtok, kifizetik az egész bérét, s hazaküldik. Másnap a legerősebb ördöggel kiküldötték a mezőre, hogy tegyék próbára az erejét. Az ördög egy ostort s egy buzogányt vitt magával. Mikor a mezőre érnek, azt mondja az ördög:

- No, te vitéz szőcs, mutasd meg, hogy milyen erős vagy! Hadd lám, tudsz-e akkorát rittyenteni azzal az ostorral, mint én?

- Jobb lesz, ha nem is adod a kezembe - mondotta a szőcs -, mert az Isten Istenem ne legyen, ha akkorát nem rittyentek, hogy a szemed ki nem fordul attól!

- Hát forduljon! - kötekedett az ördög.

- Csak rittyents előbb te! - biztatá a szőcs. Az ördög erre kezébe vette az ostort, s akkorát rittyentett, hogy a vitéz szőcs ijedtében keresztülesett a fején.

Alig tudott feltápáskodni, hanem azért azt mondta:

- No, ez ugyan nem volt valami erős rittyentés, ördög koma. Hanem most már takard el a szemedet, ha azt nem akarod, hogy kiforduljon!

Az ördög meggondolta, hogy annak bizony fele sem tréfa, s befogta a szemét. A vitéz szőcsnek sem kellett több, hirtelen fölkapta a buzogányt, s úgy fejbe teremtette az ördögöt, hogy tíz kád vizet öntöttek rá, míg föleszmélkedett.

- No - mondá a szőcs, mikor nagy nehezen talpra állította az ördögöt -, ki tud nagyobb rittyenteni, ördög koma? He?!

- Te, te - nyöszörgött az ördög keservesen. - Most csak menjünk haza!

Még csak most kerekedett igazi nagy ijedtség az ördög famíliájában, mikor meghallották a vitéz szőcs legújabb cselekedetét. Mindjárt teletöltöttek egy zsákot arannyal, s odaadták, hogy vigye haza, hogy többet a színét se lássák.

- De már azt nem teszem! - pattogott a vitéz szőcs. - Ha azt akarjátok, hogy itt hagyjalak, hozzátok el a béremet is, különben itt maradok, míg a három esztendő ki nem telik.

De hiszen ettől jobban féltek, mint a tömjénfüsttől. Inkább hazavitték a zsák aranyat, csak ott ne maradjon. A vitéz szőcs előrement, s hamarabb hazaért, mint az ördög, ki az aranyat vitte utána. Hirtelen kiküldötte a feleségét a csűrbe, hogy a ketrecből töltsön meg egy zsákot polyvával, s éppen akkor jöjjön be vele, mikor az ördög is megérkezik. Akkor aztán dobja fel a zsákot a padlásra, s mondja: „Nézze, édes uram, tiszta színarannyal van tele; addig szolgáltam, míg kend odajárt.”

Az asszony csakugyan úgy tett, ahogy az ura mondta. Mikor az ördög látta, hogy ennek az embernek még a felesége is olyan erős, hogy egy zsák aranyat csak fellódít a padlásra, ijedtében ő is fellódította, s azzal úgy elszaladt, mintha a szemét vették volna ki. Vissza sem mert nézni, míg az erdőig nem ért. Itt találkozik egy farkassal, s ez kérdi tőle:

- Hova futsz olyan lelkedből, ördög koma?

- Jaj, jaj, ne is kérdezd, farkas koma! Vagy tán nem hallottad hírét a vitéz szőcsnek?

Aztán elbeszélte, hogy mi minden vitéz dolgokat nem cselekedett az az ember.

Nagyot kacagott a farkas, hogy az erdő zengett, zúgott belé. Mikor aztán magához tért a kacagástól, felbiztatta az ördögöt, hogy menjenek vissza a szőcshöz, vegyék el tőle az aranyat, hiszen az egy gyöngye, tepelák* ember.

Az ördög hitte is, nem is a farkas beszédjét, de mégiscsak ráállott, mert szerette volna visszakapni a zsák aranyat. Hanem csak olyanformán ment vissza, ha egy jármot csináltak, s abba mind a ketten belefogódnak, mert attól félt, hogy a farkas cserbenhagyja, ha majd szorul a kapca.

A farkas nem bánta, teljék kedve az ördögnek. Jármot csináltak, belefogódtak, s úgy mentek a szőcs udvarába. Ott éppen javában játszottak a szőcs fiai, s mikor észrevették, hogy az ördög járomba fogódzva jön a farkassal, azt hitték, hogy a farkast is nekik hozza, elkezdettek hát kiabálni:

- Né, né! Az apám farkast is szolgált!

Egy másik gyermek meg azt kiáltja:

- Az ördögöt se eresszük el, az ördögöt se eresszük el!

Haj! megijed az ördög szörnyűségesen, s - aló neki, vedd el magad! - megfutamodott jármos-
tul, farkasostul együtt. Eleget bátorította a farkas: „Ne fuss, te bolond ördög! Ne félj, te
bolond ördög!” Nem hallott az semmit, futott, ahogy csak győzte. Addig futott, míg a farkas
feje egy fa ikrébe* felakadt, a járom pálcája eltörött, s ő szaladott tovább. Talán még ma is
szalad.

A vitéz szócs megszabadult szépen ördögtől, farkastól, s még ma is boldogan él egész háza
népével a temérdek sok aranyból.

AZ ARANYSZŐRŰ BÁRÁNY

Volt egyszer egy szegény ember, akinek annyi gyermeke volt, mint a rosta lika, még eggyel több. Hol volt mit egyenek, hol nem, s a szegény embert vetette fel a bús a gond, hogy mit tudjon csinálni ezzel a sok gyerekekkel. Eleget mondta nekik, menjenek szolgálatba, de egyik restebb volt a másnál, mind az apjára tátotta a száját. No, mégsem úgy volt egészen. A legkisebb ügyibeváló legényke volt, nem nézhette, hogy a testvérei egész nap ácsorognak, ő bizony - azt mondta az édesapjának - elmegy világgá, s addig meg sem áll, míg valami jó helyet nem talál. A szegény ember bezzeg nem bánta, hadd menjen: eggyel kevesebb kenyérpusztító lesz a háznál.

Elment a legkisebb legényke, ment, mendegélt hegyeken-völgyeken által, s estére kelve egy faluba ért. Ott megtudta, hogy van a faluban egy erős gazdag ember, akinek annyi juha van, mint égen a csillag, s most éppen pásztort keres a nyáj mellé. Ment egyenest a nagy juhosgazdához, s elémondta, hogy mi jóba jár.

- Éppen jókor jöttél - mondá a gazda -, mert elcsaptam a juhászomat. Hát, hallod-e, én fel fogadlak, s ha egy esztendeig hűségesen őrzöd a juhaimat, bizony meg nem bánod.

Megalkudtak, hogy ha esztend' ilyenkor a nyájból egy sem hibádzik, ad egy aranyszőrű bárányt: abból megélhet úrimód, míg a világ s még két nap.

- Itt a kezem, nem disznóláb! - mondá a legény, s kezet csaptak magyarosan.

A juhosgazda adott neki egy szépen szóló furulyát, jól feltarisznyáltatta, s a legény kihajtá a nyáját a rétre.

Közmént legyen mondva, a juhosgazdánál három nap volt az esztendő, de még eddig nem akadt legény, aki az esztendőt kiszolgált volna, mert éjjel-nappal talpon kellett lennie, s ha csak behunyta a szemét, annyi juh hibádzott a nyájból, hogy egy szegény embernek elég lett volna egész életére.

No, ez a legényke bezzeg nem aludt el. Mikor egy kicsit elálmosodott, elévette szépen szóló furulyáját, fújta, fújogatta, s hát, Uram, Teremtőm, amennyi juh, mind táncra kerekedett. Az aranyszőrű bárány el nem maradt tőle, ez mindig előtte táncolt, de olyan szépen, olyan módosan, hogy csupa csuda.

Mikor letelt az esztendő, szépen hazahajtotta a nyáját, a kapu előtt elévette szépen szóló furulyáját, fújta, fújogatta, s a juhok táncolva mentek bé az udvarba. Ott állott a gazda az udvar közepén, s számolta a juhait, de csak úgy csillogott a szeme, mikor látta, hogy egy sem hibádzik a nyájból.

- No, te legény - mondá -, megöregedtem, kenyerelemek javát megettem, de még ilyen szolgám nem volt. Neked ígértem, neked is adom az aranyszőrű bárányt, legyen rajta szerencséd.

Hej, örült a legény, örömeiben nem találta helyét. Elbúcsúzott a gazdától illendőképpen, s ment az aranyszőrű báránnyal hazafelé. Mentek, mendegéltek, szépen lassan eregéltek, s estére egy faluba értek. Ott a legény szállást kért egy jó gazdaembertől, aki azt mondta:

- Istené a szállás, kerüljön beljebb, öcsémuram!

Bement a házba, de magával vitte az aranyszőrű bárányt is. De nézték, csodálták a bárányt! Különösen a házi leány nézte, csodálta sokáig, egész éjen be nem tudta hunyni a szemét, mind az aranyszőrű bárányról gondolkozott. Addig s addig gondolkozott, hogy fölkel az ágyból, s

szépen a báránnyal orozkodott.* Gondolta, hogy míg a legény alszik, kiviszi a báránnyal, s valahol eldugja. No hiszen, ezt jól elgondolá, mert ahogy a kezét rátette, a báránnyal szőrére ragadt egyszeribe. Oda bizony, mind a két keze. Eközben hajnalodott, s a legény fölébredt. Látja, hogy a leány a báránnyal hátához van ragadva, gondolkozott, hogy mármint mit csináljon. Ő bizony továbbmegy a báránnyal, s hadd jöjjön vele a leány is.

Hát úgy is tett, s ahogy kiértek az utcára, elővette szépen szóló furulyáját, s fújta, fújogatta. Hej, láss csudát! táncolt a báránnyal, báránnyal hátán a leány, hogy csak úgy porzott belé az utca. Meglátja ezt egy asszony, aki éppen akkor vetett be kenyeret a sütőkemencébe, kiszalad a sütőlapáttal, üti a leányt, s szidja éktelenül:

- Nesze, nesze, te világ bolondja! Nem szégyelled magad leány létedre?! Nesze, nesze!

Hiszzen nem sokáig szidta, verte, mert egyszerre csak a lapát a leány hátához ragadt, lapát nyeléhez az asszony, s a legény csak fújta tovább, fújogatta szépen szóló furulyáját. Táncolt nagy begyesen elől a báránnyal, báránnyal hátán a leány, leány hátán a lapát, lapát nyelén az asszony, úgy mentek végig az utcán.

Ahogy a templom elé érnének, éppen jön ki a templomból a pap, s utána a sok nép. Kacagtak a népek, de a pap erősen megbotránkozék, hogy az ünnepnapot így meggyalázzák, odaszalad, s üti az asszonyt a pálcajával. De csak egyszer ütött rá, a pálca az asszony hátához ragadt, a pálca végéhez a pap, s az is táncolt a többi után.

A vénasszonyok összeverték a tenyerüket, s elkezdtek kiabálni, jajgatni:

- Jaj, jaj, még elviszik az aranyzájú papunkat, ne hagyjuk, emberek, asszonyok!

Nosza, utána az egész falu népe, megfogják a papot, hogy visszahúzzák, de ahogy rátették a kezüket, sorba mind odaragadtak. A legény pedig fújta tovább, fújogatta szépen szóló furulyáját, s táncolt a báránnyal, báránnyal hátán a leány, leány hátán a sütőlapát, lapát végén a sütőasszony, sütőasszony hátán a pálca, pálca végén a pap, pap után az egész falu.

Így értek egy városba. Ez éppen a király városa volt. Ott a legény betért egy korcsmába, tarisznyába tette a furulyáját, hadd pihenjen egy kicsit a báránnyal, báránnyal az egész falu.

Kérdi a korcsmárost:

- Miféle város légyen ez?

Mondja a korcsmáros:

- Ez a király városa.

Szóból szó kerekedik, s a korcsmáros elmondja, hogy a király erősen szomorú, mert van egy szépséges leánya, aki még soha nem nevetett. Kihirdette az országában, hogy annak adja a leányát, aki meg tudja nevetetni, de még eddig hiába próbálkoztak, a királykisasszony olyan szomorú, mint a háromnapos esős idő.

„No - gondolá a legény -, szerencsét próbálok, hátha én meg tudom nevetetni.”

Ment a király udvarába, mellette a báránnyal, báránnyal után az egész falu, de az utcán nem táncoltatta őket. Béjelenteti magát a királynál, s elémondja, hogy ő megpróbálná, hátha meg tudná nevetetni a királykisasszonyt.

- Jól van, fiam - mondá a király -, próbáld meg, de ha meg nem nevetted, karóba húzatom a fejedet.

- Egy életem, egy halálom, akárhogy lesz, megpróbálok - mondá a legény -, csak a királykisasszony álljon ki a tornácska.

Azzal lement az udvarra, a király pedig kiállott a leányával a tornácra, s úgy várták, hadd lám, mit tud a szegény legény.

Hiszen mindjárt megmutatta, hogy mit tud. Csak elévévé szépen szóló furulyáját, fújta, fújogatta, s - uccu neki bolond eszed, ami volt is, mind elveszett! - táncolt a bárány, bárány hátán a leány, leány hátán a sütőlapát, lapát nyelén a sütőasszony, sütőasszony hátán a pálca, pálca végén a pap, a pap után az egész falu.

No, ilyen táncot még nem látott a világ, kacagott a király, de hát még a leánya! A könnye is kicsordult, s csengett a palota a kacagástól. A bárány erre még nagyobbakat ugrott, s egyszerre csak levált a hátáról a leány, leány hátáról a lapát, lapát nyeléről a sütőasszony, asszony hátáról a pálca, pálcáról a pap, papról az egész falu, s úgy táncoltak egyesben.

Most meg a király kezdett könyörögni, hogy ne táncoljanak már többet, mert ő is meghal, a lánya is meghal a sok kacagásban. No, ha úgy, hát a legény eltette a furulyáját, s egyszeriben vége volt a táncnak.

- Hallod-e, te juhászlegény - mondá a király -, a leányomat megnevetteted, hát neked is adom, s vele fele királyságomat.

A papot ott tartották, az mindjárt össze is adta a fiatalokat. Ott maradt a falu is az udvarban, s úr lett még a cigányból is. A juhászlegényből lett király egyszeriben hatlovas hintókat küldött az apjáért s testvéreiért is. Ezekből is mind nagy urak lettek.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

BABSZEM JANKÓ

Na, gyerekek, ki nem hallotta hírét Babszem Jankónak? Aki nem hallotta, idetartsa a fülét, mert ma este Babszem Jankóról mondok mesét... Volt, hol nem volt, az már bizonyos, hogy hetedhét országon túl (ha akarom, innét), volt egyszer egy szegény ember, kinek annyi gyereke volt, mint a rosta lika, még eggyel több. Hiszen csak az az egy ne lett volna! Mert akár hiszitek, akár nem, ez az egy akkora volt, mint egy babszem, de még egy makulamákszemmel sem nagyobb, s úgy is hívta minden lélek: Babszem Jankó.

Hej! sokat búslakodott, epekedett a szegény ember, de még többet a felesége, hogy mi lesz Jankóból. Kendernővéskor múlt tizenhat esztendő, s csak akkora most is, mint amikor megszületett. Mert csak lesz, ahogy lesz, amíg ők élnek, de ki visel majd gondot erre a szetemnyi* teremtésre azután?

Elmegy a szegény ember egyszer szántóba, s magával viszi Jankót is. Amint szántnak, egyszerre csak omlani kezd a záporosó. A szegény ember félbehagyta a szántást, Jankó pedig az eső elől bebújt egy keserűlapi alá. De ahogy bebújt, az egyik ökör hátrafordul, s hamm! bekapja a keserűlapit Jankóval együtt.

Keresik Jankót, mikor az eső elállott, mindenfelé, tüvé tesznek minden barázdát, minden hasadékot, kijött az egész falu a keresésére, de csak nem tudták megtalálni. Hazamentek nagy búsan, hátha otthon megtalálják. De bizony Jankó eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Amíg így keresnék, Jankó csak elkezd kiabálni az ökör hasából:

- Édesapám! Üttesse meg a Kajlát, mert különben sohasem lát meg ez életben!

A szegény ember hallotta is, nem is, azt hitte, hogy az ördögök akarják megtréfálni. Másnap az ökröt kicsapták a kertbe, s ott jóllakott füvel. De annál erősebben megéhezett Jankó. Mit gondolt, mit nem, a kis ostora nyelével (mert az is vele volt) elkezdte döfögélni a Kajla hasát, s az szegény nagy kínjában elébogárodzott a ház elé. Ott ismét kiabálni kezdett Jankó:

- Édesapám! Azt mondom, hogy üttesse meg a Kajlát, mert, bizony Isten, kifogy a Jankó fiából! Kit szeret jobban: engem-e vagy a Kajlát?!

Fájt bizony a szegény ember szíve a Kajláért, de mégiscsak kedvesebb volt néki az édes gyermeke, s megüttette a Kajlát. De mit tett a boldogtalan! Eladta a Kajla belét egy asszonynak. A Kajla meghött, s Jankó mégsem vót. Az asszony, ki a Kajla belét megvette, elment a vízre, hogy mossa ki. Amint egy hurkaszálat öblögetne, nagyot rikkant Jankó:

- Éfiasszony!* Látom a bokáját!

Hej, megijedt a szegény asszony! Szentül azt hitte, hogy a Kajlában ördög volt. Nagy ijedtében átlódítá a belet a víz túlsó partjára. Éppen arra járt egy farkas, s hamm! bekapta a belet hurkástul, Jankóstul.

Aj, édes Istenem, mérgeződött Jankó a farkas hasában, hogy az apja megüttette miána* a drága ökröt, s mi haszna: még rosszabb helyre került. Ahogy csak az icipici, pirinkó karjából kitelt, döfte, szurkálta a farkast, s egyre azt kiabálta:

- Hajtsd, pásztor, a csordádat, hajtsd, mert jön a farkas!

Megijedt a farkas szörnyűségesen, hogy ki az isten haragja ülhetett a hasába, s megfutamodott, mintha a szemét vették volna ki. Szaladtában találkozik egy medvével. Kérdi tőle a medve:

- Hová futsz, farkas koma, hiszen senki sem kerget.

- Dehogynem, medve koma. Hasamba bújt az eleven ördög, döföl, szurkál, s mindig kiabál. Jaj, csak valaki megszabadítana tőle! Jaj, jaj!

- Ne búsulj, komám! - vigasztalá a medve. - Gyere velem róka komámasszonyhoz, most esztendeje belőlem is kikergette az ördögöt!

Elmennek róka komámasszonyhoz, aki már volt legalább százesztendő. A barlangjából ki sem mozdult soha, mert három lábára sánta volt, a negyedik pedig eltörve, a jobb szemére vak is volt, de a ballal sem látott semmit. Abból éldegélt szegény öreg feje, hogy a többi állatokat kuruzsolta.

Elémondja baját a farkas, s róka komámasszony egyet csavarint a fején.

- No, ilyent még én sem hallottam - mondá róka komámasszony -, de csak tátsd ki a szádát.

A farkas kitátotta a száját, a róka pedig belé kiáltotta:

- Hókuszpókusz, ördög-bördög, bújj ki a farkas komám hasából!

Ahogy a farkas kitátotta a száját, világosság ereszkedett be a torkán, s Jankó kezdett kifelé botorkázni. Mikor a szájáig ért a farkasnak, hallja, hogy őt ördögnek gondolják. „Az éppen jó - gondolá magában -, legalább majd ennem adnak!” Azt felelte róka komámasszony hókuszpókuszára:

- Nem bújok biz én, míg az erdei tolvajok házáig nem visztek, s akkor is csak úgy, ha a farkas tátva hagyja a száját.

Megtették jó szívvel, amint kívánta, s elvitték az erdei tolvajok házáig, hol Jankó szépen kiugrott a farkas szájából. Éppen, amikor a földre pottyant, akkor vacsorázott a tizenkét híres tolvaj. Mint egy szénaboglya, akkora rakásban hevert a teméntelen sok arany, gyémánt, s ezek úgy ragyogtak, hogy aztán elülhetett volna mellettök még egy font miligyertya* is. Jankó szép csendesen fölmászott a sültés tálba, istenesen megrakta a hasát, még egy pohár bort is behörpintett, s közben hallgatta, hogy min tanakodnak a tolvajok. Hát hallja, hogy éppen azt a herceget akarják kirabolni, akinek a kakassarkon forgó gyémántpalotája egy jó puskalövésre volt az ő apja házatól.

„Megálljatok - gondolja Jankó -, ebből ugyan nem lesz semmi!” - s szépen a vezér zsebébe höngörödött.

Éjfélkor felszedelőzködtek a tolvajok, s elmentek a herceg palotájába. A nagy vaskaput tolvajkulccsal kinyitották, nemkülönben a palota ajtaját is, s éppen abba a szobába találtak nyitni, ahol a hercegkisasszony aludt. A tolvajok meg akarták kötözni a szépséges szép hercegkisasszonyt, hogy magukkal vigyék, de Jankó ebb' a minutában kiszökött a vezér zsebéből, s elkiáltotta magát:

- Hozzá ne nyúljatok, ha az életetek kedves!

Néznek a tolvajok erre is, arra is, de nem látnak semmiféle élő lelket. Ezen még jobban megijedtek, s kifutottak a szobából. De nem mentek tovább, hanem hallgatóztak, s mikor látták, hogy ismét csendesség van, visszamentek a palotába. Ezalatt Jankó lehúzta a hercegkisasszony ujjáról a gyűrűt, s áttipegett-topogott a herceg szobájába, jól megrántotta a herceg szakállát, s a fülébe súgta:

- Keljen föl, hörcsög úr, mert itt vannak a tolvajok!

Aj, felszökik a herceg, nagyot rikkant:

- Ide, katonák!

Mire a tolvajok észrevették magukat, a katonák elállották a palotát, s mind a tizenkét tolvajt levágták.

Kereste, kutatta azután a herceg, hogy vajon ki lehetett az a derék ember, aki megmentette az ő életét, de híre-nyoma veszett annak, mintha a föld nyelte volna el. Pedig a herceg erősen fogadkozott, hogy egyetlen leányát tüstént neki adná. Hallotta ezt Jankó, mert még mindig ott volt a palotában, csak őt nem látta senki. Hej, édes Jézusom, de bezzeg megörült, mikor hallotta a herceg fogadkozását. Mert Jankó úgy megszerette a hercegisasszonyt az első pillantásra, hogy azt mondta: babszemet sem ér az élete, ha az övé nem lesz az az aranyhajú hercegisasszony.

Közbe legyen mondva, mikor Jankó kiszökött a farkasból, mind a ketten: medve, farkas, azt mondták, hogy csak fűttyentsen egyet, ha segítségre van szüksége, mindjárt ott teremnek. Kimegy Jankó a palotából, ki a határra, s fűttyent egyet. Mindjárt ott termett a farkas is, a medve is.

- Mit parancsolsz, édes gazdám? - kérdezték mind a ketten.

- Azt - mondá Jankó a farkasnak -, hogy vigy el engem a tolvajok házához, te pedig - szólt a medvének - keríts nekem egy rengeteg nagy szekeret, fogj elébe nyolc medvét, s hajts a tolvajok háza elé!

Még jóformán félre sem nézett Jankó, már ott volt a tolvajok házánál, de a medve is ott volt a nagy szekérrel, melybe nyolc medve volt fogva.

- No, most töltsétek a szekérbe, ami arany s gyémánt van itt! - parancsolta Jankó.

Úgy lett, amint parancsolta, s mikor készen voltak a rakodással, elindultak a Jankóék háza felé. Amint mentek, mendegéltek, délidőben egy nagy kőszikla alá értek. Megálltak ott, hogy egy kicsit szusszantsanak, mert még annak a nyolc erős medvének is nehéz volt az a teméntelen sok kincs. Hát amint a nap éppen az ég közepére ér, megnyílik a szikla, s forrás bugyog ki belőle. Szomjas volt Jankó, odatartja a száját, s jót húz a forrásvízből. Na, lássatok csudát! Jankóból egyszerre nagy szál, daliás legény lett, hogy még a medvék szeme is csak úgy meredezett a bámulattól. Már hiába tekergetitek a fejeteket, de úgy volt, ahogy mondom. Mert az a forrás olyan forrás volt, hogy minden hét esztendőben buggyant ki, s csak déli tizenkét órakor, s ha csökött* ember ivott abból, magas, sudár lett belőle.

Mikor Jankó hazaért, az apjái bizony nem ismertek rá, s ha azt a teméntelen kincset nem hozza, beszélhetett is volna nekik ítélete napjáig.

„De hát mégiscsak Jankónak kell lenni - gondolták az öregek -, idegen ember nem bolond, hogy ennyi kincset hozzon nekünk.”

Még el sem telt egy hét, Jankó olyan palotát épített, hogy különb volt a hercegenél. Mikor a palota kész volt, azt mondta Jankó az anyjának:

- Anyó, menjen el a herceghez, s kérje meg nekem a lányát!

Csakhogy föl nem veté a szegény asszonyt a csuda, azt hitte, hogy Jankó megháborodott az elméjében. De ez addig volt a nyakán, hogy nagy félelmek közt elment a herceghez, hanem a konyhán belől nem mert menni. Történetesen arra ment a herceg, s megszólította:

- Hát kied mi jóba jár, Jutka né'?

- Jaj, lelkem, hörcsög uram, meg sem merem mondani. Hát a bizony úgy volt, hogy hát ... a Jankó fiam ide küldött, hogy ... kérjem meg neki a hercegisasszony kezét.

Nagyot kacagott a herceg, azt hitte, hogy az a szegény asszony megbolondult. De az asszony sírva erősítette, hogy önála otthon van „mind a négy”, talán a Jankó fiának hibázik.

- No, te szegény asszony, jól van - mondá a herceg, mikor magához jött a kacagástól -, mondd meg a fiadnak, hogy ha egy hét alatt olyan vastengelyű kocsit nem csináltat, amelyikben még a legkisebb szeg is arany, s azon ide nem hozza azt az embert, aki megszabadított a tolvajoktól, a fejét vétetem vakmerőségiért.

Hej, sírt a szegény asszony, ahogy ment hazafelé, hogy sírása fölverte az utcát. Most kifogy a legkedvesebb fiából. Mondja Jankónak, de ez csak összeütötte a bokáját, s nagy füttyszóval kiment. Bement a városba, s ott olyan kocsit csináltatott, hogy még a fája is színaranyból volt, aztán füttyntett egyet, s mindjárt ott termett medve is, farkas is.

- Mit parancsolsz, édes gazdám? - kérdezték mind a ketten.

- Azt parancsolom neked - szólt a medvének -, hogy teremts nyolc medvét az apám házához; te pedig, farkas koma, jere velem!

Még haza sem értek, már ott volt a medve, nyolc társával. Mindjárt befogatta a nyolc medvét a vastengelyű aranykocsiba, a kilencedik medvét felültette a bakra kocsisnak, melléje a farkast inasnak, ő maga pedig hátul ült, ahogy az urak szoktak, felöltözve szép aranyos ruhába.

Már messziről meglátta a herceg őket, s leányostul kifutott az udvarra, mert azt hitték, hogy maga a király jó látogatóba. De bizony az csak Jankó volt, aki leszökött a kocsiról, haptákba vágta magát, s mondá:

- Jelentem alássan, herceg ő királyi felsége, elhoztam a vastengelyű kocsit, amelynek még a fája is arany.

- Jól van, jól, hát aki engem felébresztett volt?

- Az meg én volnék, felséges uram, s ha nem hinné, itt a gyűrű a hercegekisasszony ujjáról. Azon éjjel húztam le bizonyoságnak okáért.

No de lett erre nagy öröm s vigasság. A hercegekisasszony úgy rajta felejtette a szemét Jankón, hogy olyan erősen egymásba habarodtak, mint Izé s Izéné. Isten-Krisztus úgy segén, gyerekek, hogy még aznap lakodalmat csaptak.

Jankóból herceg lett, eddig talán király is, a testvérei pedig mind hatökrös gazdák. Ma is élnek, ha meg nem haltak.

SZALONNAFA

Volt egyszer egy király. Ennek a királynak olyan fája volt, amely mindennap egy szalonnát termett. No, hanem nem sok örömét látta. Hiába állított melléje minden istenadta éjen egy regiment strázsát, bizony csak ellopták a szalonnát róla. Ki s miféle lelkes vagy lelketlen állat lehetett a tolvaj, nem tudá senki lélek, mert az a regiment strázsa úgy elaludt éjfélkor, mint a fekete föld. Búsult a király erősen, hogy ő már nem ehetik soha ez életben kedve szerint való paprikás szalonnát. Eléáll egy reggel a király legidősebb fia (mert volt neki három fia), s azt mondja:

- Felséges apám, megőrzöm én azt a szalonnát.

- Jól van - mondá a király -, próbáld meg, de ha egy regiment strázsa meg nem tudta őrizni, tőled még inkább ellopják.

Kimegy a királyfiú estére kelve a kertbe, de bizony éjfélre elaludt, s reggelre csak ismét nem volt szalonna. Másnap este a középső királyfiú próbált szerencsét, de ez is éppen úgy járt. Harmadnap a kicsi királyfiú állott elé, odadörgölődött az édesapjához, s rimázkodott, hogy őrizhesse azt a szalonnát. De bezzeg kikacagták a bátyjai. Hogy így s hogy úgy, te taknyos macskabéka, ha mi meg nem tudtuk őrizni, majd te őrzöd meg! No hiszen!...

„Hát csak kacagjatok” - gondolá a kicsi királyfiú. Addig kunyorált, míg az apja azt nem mondta:

- Jól van, a többi után próbálj te is szerencsét!

Hej, örült a kicsi királyfiú! Mikor estére kerekedett az idő, elévett két kardot, lement a kertbe, földbe szúrta mind a kettőt, s lefeküdt közjük. Gondolta, hogy ha elalszik, bármelyik oldalra dőljön, a kard megszúrja, s fölbred. De éjfélkor olyan szél lebbentette meg a szemét, hogy mindjárt elaludt, hanem föl is ébredt abban a minutában, mert az egyik kard oldalba szúrta. Fölpattan fektéből a kicsi királyfiú, s meglát egy öreg embert, aki viszi a szalonnát. Kiabálni kezdett torkaszakadtából:

- Hé, bátya, hé! Nem kend ültette azt a szalonnát!

De biz az öreg hátra se nézett, s nagy hirtelen egy kicsi likon a föld alá ereszkedett. Hazamegy a kicsi királyfiú, s mondja a bátyjainak, hogy mi történt, s hogy eresszék le őt kötélre, mert addig meg nem nyugszik, míg azt a vén tolvajt föl nem találja. A bátyjai le is eresztették, de a kicsi királyfiú elébb azt mondta nekik:

- Halljátok-e, én most lemegyek, de ha aztán vissza nem húztok, azt kívánom, hogy az egyikből legyen disznópásztor, a másiktól csizmatakarító.

Leért a föld alá a kicsi királyfiú, aztán ment, mendegélt, s estére ért egy házikóhoz. Bement a házikóba, s hát egy vak ember s egy vak asszony üldögél bent. Nem szólt semmit, szépen az ágy alá osonkodott, s ott elbújt. A vak asszony mindennap háromszor főzött puliszkát meg köménymaglevest, s azzal éppen jóllaktak. A kicsi királyfiú megéhezett a sok kóborlásban, s mikor a vak asszony kiborította a puliszkát az asztalra, szépen kisettenkedett az ágy alól, s felét megette a puliszkának is, a levesnek is. A vak ember, mikor a puliszkát mind egy falásig megették, azt mondja:

- Hé, asszony, te ma kisebb puliszkát főztél, mint máskor, mert én nem laktam jól.

Eleget erősíti az asszony, hogy ő éppen akkorát főzött, mint másszor, de csak az lett a szóváltásból, hogy még főzött egyet. A királyfiú ennek is megette a felét, s a vak ember most sem lakott jól. Harmadszor is főzött az asszony, de a királyfiú harmadszor is megette a felét, s a szegény vak ember ismét csak éhen maradt. A vak asszony esküdözött, hogy ő mind a háromszor egy kupa* lisztből főzött.

- No, hát akkor valami idegen ember van itt! - mondá a vak ember, s nagyot kiáltott:

- Ki van az én házamban? Szóljon, ha az élete kedves, mert a fejére duvasztom* a házat.

Hej, megijedt a királyfiú! De bezzeg kibújt az ágy alól! Azt mondta nagy szepegeve:

- Én vagyok, lelkem, édes keresztapám!

- Te-e, te? Hát aztán mért nem szólottál elébb? No jó, hogy ide jövé, rég ideje várunk. Hé, asszony, főzz még egy puliszkát!

Azalatt, míg a negyedik puliszka főtt, kikérdezte a vak embert, hogy nem erre ment-e el a szalonnatolvaj.

- De bizony erre ment el - mondá a vak ember -, hanem hogy merre van a hazája, nem tudom, de majd csak eligazít valaki.

A kicsi királyfiú, ahogy beszédte a puliszkát, megköszönte a jó vacsorát, s ment tovább.

Amint ment, mendegélt, talált egy rézmalmot. Abban a malomban egy rézleány lakott. Bemegy, szállást kér tőle, s a rézleány ad is szívesen. A két fiatal egyszeribe csak megtetszett egymásnak, hogy azt mondták: te az enyém, én a tied. Hanem baj volt Köpecen, mert a leány azt mondta, hogy addig mégsem lehet a felesége, míg a szalonnás, ősz öregembert meg nem öli, mert ő addig föl nem szabadul az átok alól.

- No, az Isten beszélt belőled - mondá a királyfiú -, mert én éppen őt keresem életre-halálra. Tudod-e, hol lakik?

- Azt nem - felelt a rézleány -, de menj innét az ezüstmalomba, abban lakik az ezürtleány, az majd útbaigazít.

Továbbment a királyfiú, s elért az ezüstmalomba. Hát az ezürtleány hétszerte szebb a rézleánynál! Szállást kért ettől is, ebbe még jobban belehabarodott, s ezt is feleségül kérte. Ez is azt mondta, mit a rézleány, s eligazította az aranymalomba.

Ment a királyfiú az aranymalomba, s hát édes Jézusom, ott olyan gyönyörűséges szép aranyleányt talált, hogy reggelig szólni sem tudott a nagy csudálkozás miatt. Reggel aztán elmondta, hogy mi járatban van. Azt mondta az aranyleány:

- Éppen jókor jöttél, az imént ment haza, otthon kapod. Hanem az az öregember olyan erős, hogy eddig még mindenkit legyőzött. Adok neked egy aranygyűrűt, ezt húzd az ujjadra, de úgy forgasd a kezedet, hogy az ősz ember meg ne lássa. Mikor veszed észre, hogy legyőz, kérj tőle pardont, ő megadja, te meg akkor hirtelen fordíts egyet a gyűrűn, s bizonyosan legyőzöd.

Megköszönte szépen a királyfiú a gyűrűt s a jó tanácsot, de addig nem indult útnak, míg az aranyleánynak szavát nem vette, hogy az ő felesége lesz, ha szerencsésen visszatér. Mert volt amilyen a rézleány s az ezürtleány, de az aranyleány szebb volt Tündér Ilonánál. Gondolta a királyfiú, majd a rézleány az idősebb, az ezürtleány pedig a középső bátyjává lesz, s ő az aranyleányt tartja magának. Ez szavát is adta, mert neki is erőt megtetszett a deli királyfiú.

Örvendett a királyfiú, hogy csak úgy repesett a szíve, hogy ilyen gyönyörűséges leány lesz az ő felesége, s a sebes szélnél sebesebben ment az ősz ember házához. Benyit az első szobába, hát

nincs abban senki; be a másodikba, harmadikba: abban sincs senki lélek; végigmegy vagy hat szobát, csak nem talál senkit, mígnem a hetedik szobában megtalálja a szalonnatolvajt. A szalonna ott lógott a gerendán, s az ősz öregember éppen fente a kését, hogy nekiálljon.

Nagyot rikkant a királyfiú:

- Hé, bátya, ne egye meg azt a szalonnát, mert nem kend ültette a fáját! Előbb küzdjünk meg!

- Jól van - felelt az öregember -, úgylis csak én eszem meg, mert olyan legényt, mint te, tízet is földhöz verek, még étlen is.

Birokra kelnek, s az öregember csakugyan sokkal erősebb volt, de a királyfiú, mikor látta, hogy itt most csúful jár, pardont kért.

- Nohát aztán mit akarsz még - mormogott az ősz ember -, nesze, szalonna, öcsém, erősödj! - S azzal adott neki egy font* szalonnát, a többinek pedig nekiállott maga, s egy szempillantásra mind egy befaló falásig megette.

Ezalatt a királyfiú megfordította ujjában a gyűrűt, s ismét birokra szólította az ősz embert.

- Hát ha éppen nem kedves az életed, jere! - szólt az ősz ember, s újra egymásnak estek. Küzdhetek már egy jó ideig, de egyik sem tudta a másikat földhöz teremteni. Ekkor a királyfiú összeszedte, ami ereje volt, s úgy levágta az ősz embert, hogy nyakig süppedt a földbe. Akkor elévette a bicskáját, az ősz ember feje tetejéből levágott egy darabot, s elindult visszafelé.

Sietett az aranymalomba, s nagy örvendezéssel kiáltotta már messziről az arany leánynak: már most kettőnké a világ! Az aranyleány adott neki egy aranyvesszőt, ezzel megsuhintá a malom négy szögét, lett belőle egy aranyalma, azt zsebre dugta, s úgy mentek tovább. Ugyanígy tettek az ezüstmalommal s a rézmalommal is, s a királyfiú most már három leánnyal s három almával ment hazafelé.

Így értek a lik szájához. A kasba,* melyikben a királyfiú leereszkedett volt, először is beültették a rézleányt, s odafent a két idősebb királyfiú felhúzta egyszerűbe. De bezzeg szemük-szájuk tátva maradt, mikor meglátták a szép rézleányt! Mind a ketten úgy beleszerettek, hogy szinte összeverekedtek fölötte. Utoljára is abban egyeztek meg, hogy a rézleányt az idősebb fiú veszi el. Most ismét leeresztették a kast, s másodszor az ezüstleányt húzták föl. Na hiszen, volt nagy öröme a középső királyfiúnak, hogy a rézleányt a bátyjának engedte. Tüstént eljegyezte az ezüstleányt.

Ismét leeresztették a kast, s harmadszor felhúzták az - aranyleányt! Hej, szegény világ, vetett ágy! Csak most jött még a haddelhadd! Most már mind a kettő az aranyleányt szerette volna, s erősen bánták, hogy olyan nagyon elhamarkodták a választást. Hát most azé a macskabékáé legyen a legszebb! De már azt nem engedik, ha addig élnek is. Azért sem húzzák fel őt, csak félig, onnét visszaeresztik, hadd vesszen ott!

De a kicsi királyfiú sem volt tökkelütött fejű, túllátott a bátyjai eszén, s próbából egy követ tett a kasba.

Jól gondolta, mert a kast csakugyan visszaeresztették, s a kő úgy lesuppant,* hogy hétsingnyire* ment a földbe.

Hej! Búsult a kicsi királyfiú, s nagy bújában visszament a vak emberhez. Elpanaszolta neki, hogy s mint járt. Mármost ő hogy kerüljön föl ismét a másvilágra?

- Egyet se búcsálódj, édes keresztfiam - mondá a vak ember, aki, szegény feje, igazán azt hitte, hogy a keresztfiával beszél -, tudom, hogy szegény ember az apád, adok hát neked egy

singet, egy ollót s egy tűt, még jó hasznát veheted ezeknek. Csak azt kell mondanod: jól mérj, édes singem, jól szabj, édes ollóm, jól varrj, édes tűm, s olyan ruhát csinálnak, amilyent a szíved csak szeret. Ha pedig fel akarsz jutni a másvilágba, eredj balra, ama dombra, annak a közepén van egy magas fa, azon van egy kányafészek. A vén kánya mindennap felrepül a másvilágba, hogy eleséget hozzon a fiainak. Mikor a kánya indul, fogózz szépen a farkába, de úgy, hogy észre ne vegyen, mert akkor halál fia vagy!

A királyfiú megköszönte az ajándékot, megfogadta a jó tanácsot, s szerencsésen föl is érkezett a másvilágba. Leült a lik mellett, s elgondolkozott, hogy mit csináljon szegény feje, merre vegye útját. Ő bizony azt határozta, hogy nem megy vissza az apja udvarába, hanem felöltözik rongyos ruhába, s beállott az apja városában szabóinasnak.

Eközben hazament a két idősebb királyfiú, s nem tudtak hová lenni a nagy dicsekedéstől. Hogy győzték le az ősz embert, azt a szalonnatolvajt, s hogy szabadították meg tőle ezt a három szép leányt. Haj de a király nem örült, s csak a kisebb fiát siratta éjjel-nappal. Várt, várt sokáig, de mikor látta, hogy hiába vár, a királyságot átadta az idősebb fiának, pedig a legkisebbnek szánta volt. Egyéb se kellett a legidősebb királyfiúnak, hogy királlyá legyen. Mindjárt letett a rézleányról, s elhatározta, hogy az aranyleányt veszi feleségül. Hanem az aranyleány azt mondta, hogy ő addig hozzá nem megy, míg nem tudja, hogy meghalt-e a kicsi királyfiú, akivel eljegyezte magát. A fiatal király azonban fenyegetésre fogta, s azt mondta, hogy fejét véteti, ha kezét nem adja neki. Azt mondta most az aranyleány:

- Jól van, hozzád megyek, de látod-e, az aranyköntösöm szakadozik, én pedig pap elejébe addig nem megyek, míg nekem éppen ilyen köntöst nem csináltatsz.

Jól tudta az aranyleány, hogy ilyent csak az aranyalmából lehet csinálni, az pedig az ő jegyesénél van. Így majd csak megtudja, él-e, hal-e a kicsi királyfiú.

Megörült a király, mikor hallotta a szándékát az aranyleánynak! Hiszen ez a legkönnyebb. Annyi neki az aranya, hogy azt se tudja, mit csináljon vele. Még a fakanalat is tiszta aranyból csinálták. Kihirdetteti mindjárt, hogy a városban ahány szabó van, mind az udvarába jöjjen. No hiszen el is jöttek mind egy szálig. A hónap alatt hoztak singet, ollót, s úgy csattogtattak, hogy zengett belé az udvar. A kicsi királyfiú gazdája is ott volt, a leghíresebb szabó. Előre mondta a gazdájának, hogy csak vállalja el a ruhát akármilyen olcsón, s ő a többit majd eligazítja. Ha más száz pengőt kér, ő csak kérjen huszonötöt. Ha más egy hétre ígéri a köntöst, ő csak ígérje egy napra, bizonyosan kész lesz.

- Aj, de pofon sirítlek, te macskabéka gyermek, te! - káromkodott a szabó -, te akarsz aranyköntöst csinálni, te kecskeolló, te! Hiszen még egy foltot sem tudsz vetni!

Jól van, a szabó elment a király udvarába, s reá bízták a köntös csinálását. Mindjárt vett egy vég aranyvásznat, neki állott tizenkét legényével, de valóképpen egyik sem merte az ollóját belevágni az oktan drága vászonba. Utoljára mégis csak nekikeseredtek, vágták, szabták, varrták a köntöst, de mikor kész volt, nem merték elvinni. A kicsi királyfiú pedig este kiszökött a mezőre, ott letette a rézalmát, ráütött a rézvezzővel, lett belőle egy rézmalom, aztán bement a malomba, a rézleány szobájából kivett egy vég vásznat; elővette a singet, ollót, tűt, s csak mondta;

- Jól mérj, édes singem, jól szabj, édes ollóm, jól varrj, édes tűm! - s egyszerre olyan rézköntös csinálódott volna. Hanem szántsándékkal egy kis hibát hagyott rajta. Aztán ismét rávert a rézmalomra, alma lett belőle, zsebre tette, hazament, a rézköntöst szegre akasztotta, szépen lefeküdt, s aludt reggelig. Reggel azt mondta gazdájának, hogy ő csinált egy köntöst, próbáljanak vele, hátha jó lesz. A szabó el is vitte, de az aranyleány megtalálta rajta a hibát, s azt mondta, küldjék hozzá, aki a köntöst csinálta.

Elment a kicsi királyfiú az udvarba, de nem mehetett bé az aranyleányhoz, mert a cselédek kiverték. Majd beeresztenek egy ilyen piszkos inast!

Hiszen csak az kéne, hogy rátegye a kezét arra a szép köntösre, tudom, soha ki nem mosnák a szennyét. Visszament a kicsi királyfiú, s a szabó egy legényét küldötte el, aki négy szegre kinyalta magát, de ezt az aranyleány nem fogadta el. Tudta ő, hogy azt a ruhát csak a kicsi királyfiú csinálhatta.

Másnap egy ezüstköntöst csinált a kicsi királyfiú. Azon is hagyott egy hibát, de most sem juthatott be az aranyleányhoz, ismét csak kiverték a cselédek.

Harmadnap aranyköntöst csinált a kicsi királyfiú, de már ezen nem hagyott hibát. Hej, megörült az aranyleány, mikor fölpróbálta a ragyogó aranyköntöst! Úgy állott rajta, mintha abban jött volna a világra. Megparancsolta, hogy mindjárt ott teremjen, aki ezt a köntöst csinálta. Az inas el is jött, de megint csak ki akarták verni a cselédek. Az aranyleány azonban most meghallotta a nagy lármát, veszekedést, kiment maga, s beeresztette a rongyos inasocskát. Abban a szempillantásban megismerte, de akárhogy reptelt* a szíve, nem szólt semmit, csak megjutalmazta, s úgy tettek, mintha sohasem látták volna egymást az életben.

Alig tudta meg a király, hogy az aranyköntös elkészült, mindjárt kihirdette a lakodalmat, de az aranyleány azt mondta, hogy ő bizony nem megy hozzá, mert az ő jegyese él. Haj, megörvendett az öreg király, mikor meghallotta, hogy él a legkedvesebb fia. Még a fél lába is, melyik a koporsóban volt, táncra kerekedett. Eléhozták a kicsi királyfiút, de az olyan rongyos, piszkos volt, hogy a tulajdon édesapja sem ismert rá. Egyéb sem kellett a bátyjainak, azzal állottak elé, hogy be kell záratni a fiút egy toronyba, s ha holnap reggelig be nem bizonyítja, hogy ő a királyfiú, életével adózzék. De a királyfiú hamar megfelelt. Azt mondta:

- Azért bizony ne várjatok holnapig! Én a ti testvéretek vagyok. Én öltem meg az ősz embert, itt egy darab a fejéből, ne! Nem haltam meg, amint ti gondoltátok, követ tettem magam helyett a kasba. No, ha még most sem hiszitek, mondjátok meg, hol van az arany-, az ezüst- s a rézmalom?

Az idősebb királyfiúk még mukkanni sem tudtak erre. A kicsi királyfiú pedig elévette a három almát, letette az udvar közepére, rájuk ütött a vesszőkkel, s ismét malmokká váltak. De már most a bátyjai is megadták magukat.

Az öreg király mindjárt neki adta királyságát, a lakodalom is megvolt mindjárt, hét nap s hét éjjel folyton-folyvást tartott. S isten csodája, a bort rostával mérték, s mégsem részegeedett meg senki. A kicsi király senkiről sem feledkezett meg, de még a bátyjairól sem. Az egyiket disznópásztornak, a másikat csizmatakarítónak rendelte. Mikor ezt a mesterséget jól kitanulták, ismét megengedte, hogy felöltözzenek hercegi ruhába, s elvehesse az idősebb a rézleányt, a középső az ezürtleányt.

Most már mind a három boldog volt, s talán ma is élnek, ha meg nem haltak.

A CSODAÓRA

Volt egyszer egy király. Ennek a királynak csak egyetlen fia volt, de a jó Isten tudja, miért, erre is megharagudott egyszer annyira, hogy elkergette a háztól: fel is út, le is út! Hiába fogta pártját a királyné, hiába sírta föl az egész falut szívéből szakadt édes magzatáért: nem volt pardon s grácia:* a kicsi király fiúnak el kellett bujdosnia.

Elindult hát nagy búbánattal a királyúrfi; ment, mendegélt hegyeken-völgyeken átal. Amint megy, hallja, hogy fut lélekszakadva utána valaki, s nevét kiabálja. Visszafordul, s hát egy inas az udvarból. Megörült, hogy talán visszahívja, de az inas elmondá nagy szomorún, hogy arra ugyan ne is gondoljon, hanem itt egy aranyóra, ne, az édesanyja küldte, tegye el jól. A királyúrfi elvette az órát, zsebébe tette, s nagy búsan ment tovább. Útközben eléveszi az órát, felnyitja a födelét, s hát, uramteremtőm! Valami láthatatlan lélek vagy mi megszólal, s azt mondja:

- Mit parancsolsz, lelkem, édes jó gazdám?

Elálméklodott ezen a királyfi, de nagyon, nagy álméklodásában nem is szólt egy szót sem, hanem az órát visszatette a zsebébe.

Egyszerre csak kétfelé ágazott az út, s az egyik egy rengeteg erdőbe, a másik egy városba vitt. Gondolkozott, hogy melyik úton haladjon. Jó lett volna a városba menni, s ott meghálni, de nem volt egy eleső krajcárja sem. Ment hát az erdő felé, gondolta, hogy ott legalább tüzet csinálhat, még talán madarat is foghat, aztán szed epret, gombát, s úgy megvacsorázik, hogy a király sem különben.

Bement hát az erdőbe, s ott egy nagy fa alá letelepedett. Előveszi az óráját, hogy lássa: hány óra? Hát az a láthatatlan lélek vagy mi újra megszólal, s azt kérdi tőle:

- Mit parancsolsz, lelkem, édes jó gazdám?

Azt felelte a királyfi:

- Ha már csakugyan azt akarod, hogy parancsolgassak, hát teremts nekem a föld alól is valami ennivalót.

Még jóformán félre sem pillantott a királyfi, már ott állott előtte egy megterített asztal mindenféle drága jó ételekkel. Hozzá is látott a kicsi királyúrfi emberségesen, aztán lefeküdt a puha fűbe, s addig föl nem kelt, míg a hasára nem süttött a nap. Továbbindult, s addig ment, mendegélt, míg egy akkora nagy hegyhez nem ért, hogy annak sem a végét, sem a hosszát, sem a tetejét nem lehetett látni. Nézett jobbra, nézett balra, nézett fölfelé, kerülgette a hegyet erre is, arra is, de csak nem tudá módját ejteni, hogy valamiképpen átjusson rajta, olyan magas s olyan meredek volt az.

De addig s addig keresgélt, hogy egy likra talált. Beindult ezen a likon, de alig ment egy jó puska lövésnyire, olyan erős sötétségbe jutott, hogy sem előre, sem hátra nem tudott mozdulni. Nyúl a zsebibe, hogy gyufát vegyen elé, s amint a gyufa után keresgélt, kezébe akadt az óra, s elévette.

- Mit parancsolsz, lelkem, édes jó gazdám? - kérdezte az óra.

- Azt parancsolom - szólt a királyúrfi -, hogy teremts nekem világosságot.

Ahogy kimondta a parancsolatot, már a kezében volt egy szál égő miligyertya, s annak a világánál mendegélt tovább. Ment beljebb, beljebb, s egyszerre csak szélesedni kezdett a lik. Ott egy házat talált. Benyit a házba, s ott egy öreg törpeembert talál. Köszönti illendőséggel.

- Adjon Isten jó napot, édes apámuram, hát hogy van, hogy szolgál a drága egészsége?

- Adjon Isten! - felelt a törpe. - Én jól vagyok, hanem ki vagy te s miféle járatbéli ember, hogy itt jársz, hol még az egér se jár?

Elpanaszlá a királyúrfi nagy keservesen az ő szomorú sorsát, hogy megesett rajta a törpeember szíve. Biztatta, vigasztalta, hogy egyet se búsuljon, mert aztán ő éppen olyan helyet szerez neki, amilyent elhagyott.

Aztán elbeszélte, hogy van a hegyen túl egy király, annak is csak egy fia volt, de az is odaveszett a háborúba. Ha már mostan ő odamenne ahhoz a királyhoz, kit majd megöl a bánat, s azt mondaná, hogy ő az az elveszett fiú, a király sem búsulna többet, s ő sem lenne a világ vándora.

De így s de úgy, mondá a királyúrfi, az mégsem volna becsület. Hanem a törpe addig beszélt, hogy így s hogy úgy: hajlott a szóra, a törpe aztán jól a szájába rágta, hogy mit mondjon a királynak:

- Mondjad, hogy Pálnak hívnak, hogy hét esztendeje mentél el hazulról, s azért nem írtál levelet, mert fogságba estél, de olyan nehéz fogságba, hogy sem levelet írnod, sem szóval üzenned nem lehetett. Még azt is kérdezd meg, hogy él-e még az a három leánykatestvéred, kiket életben hagyta volt elmeneteledkor.

Megköszönte szépen a királyúrfi a jó tanácsot, elbúcsúzott a törpétől, s azzal elindult kifelé a hegyből. Mikor kiért, elévette az óráját, s azt parancsolta a léleknek:

- Vígym engem ezen a hegyen túl ahhoz a királyhoz, akinek csak egy fia volt, s az is a katonaságba veszett.

- Jól van, lelkem, édes jó gazdám - mondá az óra -, csak hunyd be a szemedet. - A királyfi behunyta a szemét, s érezte, hogy a lába nem éri a földet, repül, mint a gondolat. De nem sokáig tartott ez, ismét földet ért a lába, s ekkor az óra azt mondta:

- Most már nyisd ki a szemedet!

A királyfi kinyitotta, s szétnézett. Hát még az apjájánál is gyönyörűbb palota kapujában állott.

Mikor jól körülnézegette a palotát, benyitott a kapun, s egyenesen a királyhoz ment. Nem sokat confundálta* magát, hanem egyenest a nyakába borult a királynak, ölelte, csókolta, hogy így drága édes jó apám s úgy felséges apámuram, éppen hét esztendeje nem láttalak, s már azt gondoltam, hogy többet meg sem látlak ez életben.

A király ámult-bámult, nézte a fiút tetőtől talpig, szembe, hátba, mindenképpen, de csak nem ismert benne a tulajdon édes fiára. Hanem ez minden kérdésre úgy megfelelt, hogy a király nem gyanakodott többet, s nagy örömeben olyan dárídót csapott, hogy még a pópa is borral ette a puliszkát, nem pálinkával, s még a sánták is táncra kerekedtek.

A királykisasszony mind a három élt, s a királyúrfi gondolta, hogy jó volna valami szép ajándékkal kedveskedni a „testvéreinek”. Elévette az óráját, s megparancsolta a léleknek, hogy a három leánynak olyan három aranyvirág-bokrétát hozzon, amilyent még emberi szem nem látott.

Nem telt bele egy óra, s ott volt mind a három aranyvirág-bokréta. Külön-külön elküldötte a három kisasszony szobájába, úgy, hogy egyik sem tudott a másikéről. Na, telik-múlik az idő.

Egy este nagy bál volt a királyi palotában, s a legkisebb királykisasszony azt a szép aranybokrétát tűzte fel a mellére. Hát olyan ragyogó fényesség lett egyszerre, hogy akár el is lehetett a gyertyát oltani. Az idősebb királykisasszonyok nem hozták el a magukét, s mind a kettő azt hitte, hogy az övét lopta el a testvérük. Rátámadtak, hogy adja vissza a virágjukat.

- De bizony nem adom én - mondta a kicsi királykisasszony -, ha nektek is van ilyen, hozzátok el, bizonyosan ott van, ahová tettétek.

Elszalad erre mind a két lány, s csakugyan egy-egy aranybokrétával tértek vissza. De már akkor olyan fényesség támadt, hogy ennél még a nap sem világíthatott fényesebben.

Híre kerekedett ennek az egész országban, mindenki csak a csodálatos aranybokrétákról beszélt. A király nem győzte eleget dicsérni a fiát, hogy még rabságában is a testvéreire gondolt, s olyan takarékos tudott lenni, hogy három aranybokrétát vásárolhatott. Hanem a hoptermester a fejét csóválta, s azt mondta a királynak:

- Már, felséges királyom, meg ne haragudjék, de ebben valami ördögösség van, s én fogadok, ha felséged azt parancsolná, hogy a palotájától az én palotáimig holnap reggelre aranyhidat építsen, azt is megcsinálja a herceg.

Kikacagta a király a hoptermestert, de ez addig erősködött, hogy utoljára is megígérte: próbát tesz a fiával.

Eléfogta mindjárt a fiút, s elmondta, hogy mi az ő kívánsága. Öreg ember, de szereti a szépet, s azt gondolta, hogy ő mint világlátott ember talán tudná a módját, hogyan lehetne aranyhidat építeni.

Azt mondta a királyúrfi, hogy csak várjon reggelig, addig nem mondhat semmit.

Mikor aztán elváltak egymástól, a királyúrfi elévette az óráját, s elmondta, hogy mi a király kívánsága.

- Sebaj, lelkem, édes jó gazdám - mondá az óra -, reggelre meglesz a híd.

S meg is lett. De olyan szép, olyan ragyogó, hogy mikor a király felkelt, s kitekintett az ablakon, majd hanyatt esett nagy csodálkozásában.

Mindjárt hívatta a fiát, s azt mondta neki:

- Na, ezt jól megcsináltad, fiam. Hanem ha ilyent tudsz, akkor tudsz te többet is. Ha holnap reggelre hét kontignációs palotát nem építesz csupa színaranyból, s az a palota nem egy vékony gyémántlábon áll - fejedet vétetem!

A király csakugyan azt gondolta, hogy ezt a fia nem tudja megcsinálni, s már örült is neki, hogy megöletheti, mert attól félt, hogy ördögösségével még a pokolba juttatja. A királyúrfi maga sem hitte, hogy a csudaórának annyi lelke legyen, hogy ilyen palotát tudjon építeni, de azért mégis megmondta neki, hogy mit kíván a király. Azzal lefeküdt, s reggel - fölkel. Hát aztán nem állott-e az ablaka előtt a hét kontignációs palota?! Csakhogy meg nem ölte a csodálkozás. Hát még a királyt! Föl kellett mosdatni hideg vízzel, úgy elájult a nagy csodálkozástól.

Hanem a királynak még mindig nem volt elég a csodából. Másnapra már az aranypalotához való udvar kellett. Mikor az megvolt, olyan kertet kívánt, melyben még a legkisebb fűszál is arany meg gyémánt legyen. Erre három napot adott.

- Jól van - gondolta a királyfi -, megcsinálom ezt is, de ha még ezzel sem éri be, én bizony kerekedek oldok.

Mert eddig is csak a kicsi királykisasszony kedvéért maradt itt. De míg a kertre került a sor, a hoptester azt ajánlotta, hogy menjenek vadászni, s vigyék el a herceget is, mert emlékszik, hogy a háború előtt nagyon szerette a vadászatot. Mindjárt el is határozták, hogy vadászni mennek. De mielőtt elindultak volna, azt mondta a hoptester a királyúrfinak, hogy jó volna, ha azt a szép órát itthon hagyná, mert az erdőben még könnyen elromolhatnék, s itt aztán nincs olyan mestere, mint külső országban, aki megreparálja. A királyúrfi megfogadta a tanácsot, s az órát a szobájában hagyta. Hanem alig értek az erdőbe, a hoptester - ki megleste egy éjen a királyúrfit, amint az órájával diskurált - hazaszökött, bemászott az ablakon a királyúrfi szobájába, elvette az órát, s felnyitotta. Azt kérdezte most az óra:

- Mit parancsolsz, te tolvaj, rabló gazdám?

- Azt parancsolom, hogy vigy olyan helyre, ahol még a szél is ritkán jár, s egénnél egyéb nem jut oda.

Egy szempillantás alatt ott volt a hoptester a királyúrfi órájával együtt, ahová kíváncszott. Hazajön este a királyúrfi vadászból, megy a szobájába egyenest, s először is az óráját keresi. Keresi, de nem találja. Fölfordít, tüvé tesz mindent, de hiába, híre-pora sem volt a csuda-órának.

Hej, megszomorodik a királyfi! Hát ő már most mit csináljon óra nélkül! Vége az életének, ha hirtelen odébb nem áll. Míg valaki észrevehette volna, elis szökött a palotából, s ment, amerre a szeme látott.

Hét nap s hét éjjel folyton-folyvást ment, kérdezősködött mindenfelé, de csak nem akadt a nyomára ennek a drága kincsnek. Nyolcadnap, éppen naplementekor egy kis házikóhoz ért. Benyit oda. Hát ott éppen a Nap lakik maga, s éppen akkor akart lefeküdni. Jóestét köszön, engedelmet kér, hogy ilyen későn háborgatja.

- Hát mi járatban vagy, fiam? - kérdi a Nap.

Elémondja, hogy egy ilyen meg ilyen hoptestert keres.

- Ó, édes fiam - felelt a Nap -, én csak kelettől nyugat felé járom meg a világot, de akit te keresel, arra nem jár, mert akkor én bizonyosan láttam volna. Hanem ide, nem messze lakik a szelek királya, az ő fiai mindenfelé megjárják a világot, bizonyosan tud a te hoptesteredről.

Megköszönte a királyúrfi a jó tanácsot, nyugodalmass jóccakát kívánt a Napnak, s azzal ment a szelek királyához. De ez is csak azt mondta, hogy sem ő, sem a fiai nem láttak semmiféle hoptestert, s bizonyosan olyan helyre bújt el, ahová a szél is csak nagy ritkán kalandozik el. Talán az egerek királya tudná útbaigazítani.

Ment az egerek királyához. Az egerek királya mindjárt összeparancsolta valamennyi egeret, s megkérdezte, hogy nem láttak-e ilyen s ilyen hoptestert.

- Essék ki a szemem, ha láttam! - azt felelte valamennyi.

Már nagy búsan vissza akart menni a királyúrfi, mikor elésántikált egy sánta egér.

Kérdi az egerek királya ezt is, hogy nem látott-e egy hoptestert?

- De bizony láttam - felelte a sánta egér -, éppen onnét jövök, de a föld alatt egy olyan kő-barlangban s olyan szűk likban* lakik, hogy még én is csak alig férek bé.

Megörült a királyfi, s kérte az egeret, hogy csak vezesse el őt a barlanghoz, majd csak kieszelnék ott valamit. Odaértek a barlanghoz, s ott elkezdettek tanakodni, hogy már most mitévők legyenek. Azt határozták, hogy az egér bebújjik a likon, s míg a hoptester alszik, elrágja az óraláncot, s kihozza az órát a királyúrfinak.

Jó félóra múlva már jött az egér, hozta az órát, s a királyúrfi ezért annyi gabonát hozatott a csudaórával, hogy az egér egész életére urasan megélhetett belőle. A hopmestert ott hagyták a barlangban, hol sem nem élt, sem nem halt. Ott éppen jó volt neki.

Visszament most a királyúrfi a második apja udvarához, s hát azt éppen akkor temetik! A királyságot a legkisebb leányára hagyta, mert ez volt a legügyesebb. Még jóformán el sem földelték a királyt, a két idősebb leány két királyfihoz ment férjhez, ő pedig a legkisebbet kérte meg. Közbe legyen mondva, megvallotta, hogy ő nem testvére a királyleányoknak, s csak a törpe tanácsára, hogy a király megvigasztalódjék, adta ki magát a király fiának.

De hiszen nem kellett sokáig kérni a királykisasszonyt. Hamarosan deszkát vettek, padot, asztalt nyúztak,* s egyszerre olyan három lakodalmat csaptak, hogy talán még máig sincs vége.

RÓZSA KIRÁLYFI

Itt sem volt, ott sem volt, de valahol mégis volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren túl volt egy király s annak három szép fia, egyik szebb s vitézebb a másnál. Sokat tünődött, búcsálódott a király, hogy három fia közül melyikre hagyja az országát, mert nem szeretete volna, hogy háromfelé darabolódjék. Egyik eszével azt gondolta, hogy a legidősebbre hagyja, mert azt is illeti meg igazság szerint; másik eszével meg azt, hogy a legkisebbre, Rózsa királyfira hagyja, mert hát az volt a legkedvesebb fia. Azután pedig azt gondolta, hogy ez sem igazság, az sem igazság: hagyja a középsőre.

No, emiatt ugyan kár volt évelődni, búcsálódni, mert egyszer csak bérontott az országba a Kutyafejű király, s elfoglalta az egész országot. A szörnyű nagy háborúban elesett a király is, s a királyfik is csak alig-alig tudták megmenteni fiatal életüket. Nem maradt az ég világán egyebük, csak a kardjuk, a puskájuk s három kutya. Így, ahogy voltak, elindultak világgá. Mentek, mendegéltek nagy bánan, s egy sűrű rengetegbe értek, sűrű rengetegben egy magas hegy tetejére. Ott egy kicsit leheveredtek, s megegyeztek, hogy hárman mennek háromfelé, s úgy próbálnak szerencsét. De mielőtt elváltak volna egymástól, egy nagy fának a tetejébe felkötötték egy fehér kendőt, s egymásnak jól a szívére kötötték, hogy akármerre járnak, vissza-visszaügyeljenek a kendőre, s ha színében vörösre változnék, amelyik életben van még, induljon a testvérei után, mert bizonyosan nagy bajba kerültek.

Jól van, ebben megegyeztek, szomorú szívvel elbúcsúztak, s a legidősebb királyfi ment bal felé, Rózsa királyfi jobb felé, a középső pedig sem jobbra, sem balra: hanem indult egyenesbe.

Hol járt, merre járt a két idősebb királyfi, tőlem bizony ne kérdezzétek, hanem azt már úgy láttam, éppen, mint ma, hogy Rózsa királyfi keresztülvágott a rengeteg erdőn, s meg sem állott, míg egy kakassarkon forgó gyémántpalotához nem ért. Gondolta, befordul ide, s szállást kér éjszakára. Éhes is volt, fáradt is volt szegény feje, bemegegy, be ő, ha az ördögök laknak is abban a palotában.

Ahogy gondolá, akként cselekedék. Bement a palota udvarába, s hát ott egy élő lelket sem talált. Megy a palotába, végigjárja a szobákat, s hát ott sem talál senkit. Felkajtatja a palotának minden zegét-zugát, kiabált, kiabált: hé, ki lakik itt, hé?! de kiabálhatott, még szuszogást sem hallott. Ő bizony egyet sem confundálá magát, ahol, ni, volt egy terített asztal, a mellé letelepedett, evett-ivott a temérdek sok drága ételből-italból, amennyi csak belefért, azután meg leheveredett egy ágyba. Az is meg volt vetve fántosan. De még nem is nyújtózkodhaték egyet szíve szerint, nagyot döndül a kapu, de olyan nagyot, hogy megreszketett belé az egész palota. Felszökik az ágyból, fut az ablakhoz, kinéz az udvarra, s hát jó hét óriás, magasabb a legmagasabb toronynál.

„No, most szervusz, világ, vége az életemnek!” - gondolá a kicsi királyfi, s hirtelen bebújt az ágy alá.

Jönnek az óriások nagy derendóciával, s ahogy belépnek az ajtón, akkorát tüszentett a legidősebb, hogy asztal, szék, ágy s minden kimozdult a helyéből.

- Valami emberbúzt érzek - mondá a legidősebb.

- Mi is azt érzünk - mondták a többiek.

A legkisebb óriás egyszeribe hasra feküdt, s benézett az ágy alá.

Bezzeg hogy ott feküdt Rózsa királyfi. Nagyot rikkantott az óriás:

- Bújj ki az ágy alól, te emberizink!

Kibújt szegény Rózsa királyfi, könyörgött, istenkedett, hogy hagyják meg az életét, de ezeknek ugyan istenkedhetett, ahogy kibújt az ágy alól, miszlikbe* aprították, s az ablakon a legkisebb csontikáját is kidobták. Azután asztalhoz telepedtek, ettek-ittak, dajnáltak,* lefeküdtek, aludtak, míg a nap a hasukra nem süttött, meg sem mozdultak. Akkor fölkeltek, s elmentek hazulról.

No hiszen, csakhogy elmenének! Ahogy a kapu bedöndült utánuk, csak elémászik egy leányfejű kígyó, összeszedegeti Rózsa királyfinak minden csontikáját, porcikáját, melyik melyikhez való volt, szépen egymáshoz ragasztotta, s mikor ügyesen összerakta fejét, lábát, karját, mindenét, ráloccsintott az élet vizéből, s hát - láss csodát! - megelevenedék Rózsa királyfi, szebb volt, erősebb volt, mint annak előtte. Azonközben a leányfejű kígyóról is lesovállott a kígyóbőr a hónaljáig, s azzal úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Kereste Rózsa királyfi mindenfelé, hogy egy jó szóval, kettővel megköszönje a jóságát, de nem tudta megtalálni.

„No, hanem - gondolá magában - most én sem bújok az ágy alá, megküzdök azokkal a kutya óriásokkal!”

Fölment a palotába, evett-ivott, amennyi belefért, aztán kikönyökölt az ablakból, s úgy nézte az óriásokat. Hát egyszer csak döndül a nagy kapu, jönnek az óriások, s ahogy belépnek az udvarra, mindjárt a szemükbe akad Rózsa királyfi.

- Ne, te, né! - rikkant a legidősebb -, feltámadott az az emberizink.

Mondja a legényeinek: menjenek előre, s hajítsák ki az ablakon azt a macskabékát, s majd az udvaron megtáncoltatják.

Szaladnak a legények, nekiesnek Rózsa királyfinak, de bezzeg rútul jártak, mert Rózsa királyfi most százszorta erősebb volt, s a legényeket egymás után kilódigálta az ablakon.

Hej, megmérgeződtek az óriások, uccu föl a palotába, s szegény Rózsa királyfit másodszer is miszlikbe aprították, s az ablakon minden csontikáját-bontikáját kihajigálták. Hanem reggel, mikor elmentek hazulról, a leányfejű kígyó ismét elébújt, Rózsa királyfi testét szépen összerakta, forrasztotta, az élet vizével leöntötte, azonközben pedig az ő testéből a kígyóbőr lesovállódott övig. De mire Rózsa királyfi feleszénkedett, a leányfejű kígyó eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Rózsa királyfi most még hétszerte erősebb volt, mint tegnap, várta erősen, hogy csak jöjjenek azok a kutya óriások, őt ugyan többet össze nem aprítják. Fölment a palotába, istenesen megvacsorázott, s azzal lement az udvarra, hogy ott küzdjek meg az óriásokkal.

Hát jöttek is azok, de úgy, hogy messziről rengett a föld.

- Csak jertek, jertek - kiabált Rózsa királyfi -, ittam a borotokból, a véreteket is meg akarom kóstolni!

Nagyot kacagnak erre az óriások, de akkorát kacagtak, hogy erős forgószél kerekedett, s a föld is megindult belé.

Haj, Uram, Jézus, ne hagyj el, ez volt csak az igazi haddelhadd! Az óriások közrefogták Rózsa királyfit, s hiába erősködék szegény feje, egyet-kettőt vágott ide, vágott oda a kardjával, az öreg óriást s a legkisebb fiát meg is sebezte, de mégiscsak legyőzték, s a testét miszlikbe aprították.

Hiszen apríthatták, minden porcikáját izzé-porrá törhették, mert reggel ismét csak elébújt a leányfejű kígyó azonmódúlag, ahogy már kétszer, összeforrasztotta, az élet vizével leöntötte, s Rózsa királyfi most már százszorta erősebb volt, mint azelőtt való nap. De most a leányfejű kígyó sem tűnt el, hanem a testéről egészen leszállott a kígyóbőr, s hát olyan szép leány kerekedett ki a kígyóbőrből, hogy Rózsa királyfinak szemé-szája tátva maradt.

- Csudálkozol, úgy-e? - szólalt meg a leány. - Egyet se csudálkozz, Rózsa királyfi (mert én jól ismerlek téged), az én apám is király volt, ennek az országnak a királya, de ezek az óriások megölték, s az én életem csak úgy maradhatott meg, hogy a dajkám megkuruzsolt, s kígyóvá változtatott. Most már levethetem a kígyóbőrt, mert te olyan erős vagy, hogy legyőzöd az óriásokat, ha még egyszer megküzdesz velük.

Mondá erre Rózsa királyfi:

- Meghallgatám szép szavaidat, gyönyörű királykisasszony. Egy hajóban úszunk, mert az én apámat is megölték, az országát elvették. Te az én életemet háromszor mentéd meg, szépséges királykisasszony, hanem ha megsegít a jó Isten, adósod nem maradok. Míg a világ s még két nap, el nem hagylak téged.

- No, ha te nem, én sem - mondá a királykisasszony, avval csak egymás nyakába borultak, s egész estig együtt játszadoztak, sétáltak az udvaron fel s alá.

Mikor aztán estére kelt az idő, megjöttek az óriások is. Messziről meglátták Rózsa királyfit s a királykisasszonyt. Mindjárt tudták, hogy hány hét a világ. Hogy az az ördögös királykisasszony, aki a kezükből kiszabadult volt, támasztotta fel Rózsa királyfit.

- Hiszen többet fel nem támasztja! - fenyegetődztek éktelenül, s nagy haraggal kétfelé döntötték a kaput.

- Jertek, jertek! - hívta Rózsa királyfi, s nekifarolt egy szegletnek, hogy egyszerre csak egy óriás férhessen hozzá.

- Megjött az eszed, te emberizink - kiáltott az öreg óriás -, de későn jött meg, mert egyedül is megeszlek!

- Jere, csak jere! - hívta Rózsa királyfi.

Összevágta, hogy szikrázott a kardjuk, de Rózsa királyfiban most több erő volt, mint külön-külön egy óriásban, s harmadik összevágásra úgy lenyisszentette az óriás nyakát, mint a torzsát.

Jött utána a második, harmadik, negyedik, ötödik, hatodik, hetedik: no, ha jött, fűbe is harapott mind a hét óriás.

Hej, örült Rózsa királyfi, nemkülönben a királykisasszony is! Azt mondá Rózsa:

- No, most kettőnké a világ, itt maradunk halálíg!

Összeölelkeztek, összecsókolóztak, s indultak föl a palotába nagy örvendéssel. Hát ahogy mennének az udvaron, Rózsa királyfi a felé a hegy felé tekint, ahol fehér kendőt kötöttek volt a testvéreivel egy fa tetejébe, nézi, nézi, s erősen megszorodik.

Kérdi a királykisasszony:

- Mi bajod van, Rózsa királyfi, hogy a színedben egyszerre megváltoztál?

- Hej - mondá Rózsa királyfi -, nézz amoda, arra a magas hegyre, látod-e?

- Látom.

- Hegy tetején egy magas fa, fa tetején egy véres kendő, látod-e?

- Látom.

- Nohát az a véres kendő azt jelenti, hogy az én testvéreim nagy bajban vannak. El kell mennem, fölkeresnem őket! Te csak maradj itthon, majd visszasegít a jó Isten engem, s többet el sem válunk.

Keserves könnyhullatások közt elbúcsúztak, s Rózsa királyfi indult egybe a bátyjai után. De hogy szavamat össze ne keverjem, vitt magával forrasztó fűvet s egy korsócskával az élet vizéből, hátha meghaltak a bátyjai. Ment, mendegélt, s meg sem állott, míg oda nem ért, ahol a bátyjai elváltak tőle. Ott beleállott az útba, s ment éjjel-nappal szakadatlan. Amint ment, mendegélt, egy kis házikó elé ért. Hát oda van kötve két kutya. Nézi, nézi, s megismeri a kutyákat, az egyik az idősebb, a másik a kisebb bátyjáé volt. Bemegy a házikóba, hadd lám, van-e ott valaki. Egy eleven lelket sem talált ott. Kijön a házikóból, a kutyákat eloldja, maga pedig letelepedik egy fa alá, s tüzet gyújt. Gondolja, itt kell lenni valahol a bátyjainak, hátha elékerülnek a tűzvilágra. Amint a tűz mellett üldögélne, csak elszalad előtte egy nyúl. Veszi a nyilát, lelövi a nyulat. Gondolja: ez éppen jó lesz vacsorára. Nagy szorgosan megnyúzza a nyulat, nyársat csinál, ráhúzza, s a jó égő parázs felett sütögeti. Egyszerre csak megszólal valaki a fán, a feje fölött.

- Jaj de fázom, jaj de fázom! - mondta, s úgy didergett, hogy a foga is vacogott belé.

Rózsa királyfi fölnéz a fára, s hát egy olyan öreg asszony ül ott, hogy az orra a térdét veri. Mondja neki:

- Szálljon le, ha fázik, néne, s füttözzék* a tűz körül!

- Jaj, nem merek, mert összeszaggatnak a kutyák - szolt le az öregasszony. - Hanem levetek egy szál szórt, azt dobd a tűzbe, s akkor talán nem bántanak.

- Jól van - mondá Rózsa királyfi -, hát csak dobja le kend azt a szál szórt.

Az öregasszony ledobta a szórt, Rózsa királyfi a tűzbe vetette, s a kutyák meg sem vakkantak, mikor az öregasszony leereszkedett a fáról. Ahogy leereszkedett, beszaladt a házikóba, onnét kihozott egy nyársat, arra ráhúzott egy varasbékát, aztán lekuporodott ő is a tűz mellé, s a békát sütni kezdte. Süti, süti a békát, Rózsa királyfi is a nyulat, de egyszerre csak mit gondol, mit nem az öregasszony, átalcsap Rózsa királyfira a békával, mikor éppen legjobban csepegett a zsír belőle. Aj! megharagszik Rózsa királyfi, kirántja a kardját, hogy a vén banyát egyszeribe kettéhasítja. No, hallj csudát! - ahogy hozzácsap a karddal, az tüstént hasábfává változik!

Felszökik a boszorkány a tűz mellől, s azt mondja:

- Imádkozzál, Rózsa királyfi, mert vége az életednek! Megölted a hét fiamat, én is a te két testvéredet, most rajtad a sor!

„No, most csakugyan vége az életemnek - gondolja Rózsa királyfi -, elpusztít ez a vén boszorkány!”

Szólítja a kutyákat: meg sem mozdulnak. Szólítja másodszor, harmadszor, nem mozdulnak.

„Hej, uramisten, mit csináljak?! - gondolja magában Rózsa királyfi. Néz erre, néz arra, s bizony, ha nem szégyelli, még meg is futamodik a vén boszorkány elől. Az ám, de még a lába is a földbe gyökeredzett, úgy megkuruzsolta az ördögös asszony. Áldott szerencséjére, eszibe jut az élet vize, mit a királykisasszony adott, hirtelen a kutyákra loccsint egy-egy cseppet, hát erre csak felszöknek a kutyák, neki a boszorkánynak, s úgy beleharapnak a testébe, hogy

egyszeribe kibuggyant a vér, s folyt, mint a patak. Egy vércsepp éppen a hasábfára cseppent, s ez tüstént karddá változott. Fogja Rózsa királyfi a kardot, s mondja:

- No, te vén boszorkány, most az én kezemben az életed! - s lenyisszenti a boszorkány bal karját. De addig nem akarta megölni, míg meg nem mondja, hogy hová temette a bátyjait.

- Hová temetted a bátyáimat, vén boszorkány?!

- Hagyd meg az életemet, Rózsa királyfi, s megmutatom! - könyörgött a boszorkány.

Hát csak ott ásta el a harmadik fa tövében. Egyszeribe kiásta őket, az élet vizével leöntötte, s abban a minutában fel is támadtak. Csak dörzsölték, dörzsölték a szemüket, s néztek szét nagy csudálkozással.

- Ejnye, de sokáig aludtunk! - mondá a legidősebb királyfi.

- De még milyen sokáig! - mondá Rózsa királyfi. - Alhattatok volna ítélet napjáig, ha én ide nem jövök.

Na, volt nagy öröm. Elbeszélték, hogy ki hol, merre járt, mit csinált. Aztán indultak, s meg sem álltak, míg vissza nem értek az óriások országába. Csakhogy megjöttek, mert a királykisasszony már veresre sírta volt a szemét. Azt hitte, hogy soha többet nem látja Rózsa királyfit. Egyszeribe papot hívtak, s csaptak olyan lakodalmat, hogy híre ment hetedhét országon túl, még azon is túl, ahol a kis kurta farkú disznó túr.

Lakodalom után Rózsa királyfiból az Óriásország királya lett, aztán mindjárt felkerekedett a seregével, visszafoglalta az apja országát is, s a bátyjainak hagyta, hogy éljenek azok is szegények.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

BOLOND ISTÓK

Volt egyszer egy szegény ember, s annak három fia. Ennek a szegény embernek az egész gazdagsága egy bika volt, s mikor meghalt, egyebet sem hagyott három fiára.

De inkább semmit sem hagyott volna rájuk, mert a három fiút majd fölvetette a gond, hogy mármost hogy osztoznak meg a bikán. A legkisebbik, akit bolondos esze miatt Bolond Istóknak hívtak, azt ajánlotta, hogy üssék meg a bikát, s a húsát adják el, az árát majd felosztják egymás közt. Hanem az idősebbek már azért sem állottak rá, mert a féleszű mondta ezt. Nem tudták már, mitévők legyenek, enni se adtak a bikának, mert mindegyik a másikra vetett: adj te, én nem, a tiéd éppen úgy, mint az enyém - s szegény bika úgy lesoványodott, hogy a bordáit meg lehetett számlálni.

Egyszer aztán abban egyeztek meg, hogy mind a hárman építnek egy-egy pajtát, s amelyikébe befut a bika, azé lesz egészen. Nosza, hozzáláttak az építéshez. A két idősebb legény az okos fejével olyan kőpajtát épített, hogy még egy herceg is ellakhatott volna benne, Istók pedig az ő bolond fejével épített egy kis kalibát* leveles ágakból. Nevettek a bátyjai, csúfolták:

- Ó, te bolond, te! Hát azt hiszed, hogy majd olyan bolond lesz a bika is, mint te, s bemegy a te pajtádba!

Jól van. Mikor mind a hárman készen voltak, kieresztették az udvarra a bikát. Éppen jó meleg, legyes idő volt. A bika fölcsapta a farkát, körülnyargalta az udvart, s egyszer - mit gondolt, mit nem - befutott az Istók pajtájába.

Úgy bizony! A bolondos legényé lett a bika. Mérgelődtek a bátyjai, de ő nem szólt semmit, csak tarisznyát vetett a nyakába, s a bikát elindította a városba, hogy ott adja el. Amint ment, mendegélt, egy nyírfához ért. Éppen nagy szél volt, s a nyírfa nyikorgott keményen. Megáll Istók, s gondolkodik magában, hogy vajon mit beszélhet ez a nyírfa. Kieszelte a bolondos fejével, hogy bizonyosan azt kérdi:

- Nyiff-nyaff, hogy adod?

- Neked adom száz pengő forintért - felelt Istók.

- Nyiff-nyaff, megadom - szólt a nyírfa.

Istók megkötötte a bikát a nyírfához, s várta, hogy mikor adja a pénzt. De a nyírfa bizony nem adott pénzt.

- Lássuk a pénzt, komám! - biztatta a nyírfát.

A nyírfa pedig csak nyikorgott, csikorgott tovább, s azt mondta:

- Nyiff-nyaff, megadom holnap!

Jól van, gondolá a féleszű, hát megadja holnap, s azzal hazatért. Kérdik otthon a bátyjai:

- No, te bolond, hogy adtad el a bikát?

- Száz pengőért.

- Ugyan ki vette meg?

- Hát egy nyírfa.

Haj! kacagtak a legények, hogy csak úgy dültek jobbra-balra, de a bolondos legény nem szólt semmit. Ment másnap a nyírfához, de hát a bikának csak a csontjait meg a kötelét találta, azon éjen megették a farkasok. Kéri a pénzt a nyírfától, de az ezt felelte:

- Nyiff-nyaff, megadom holnap!

Hát jól van, holnap. S elment haza. Másnap megint elment, de a nyírfa megint csak azt mondta:

- Nyiff-nyaff, holnap!

Így tartott ez három hétig. Már ekkor a bolondos legény se vette a dolgot tréfára, fejszét vitt magával, s azt kérdezte a nyírfától:

- Adod-e meg a pénzemet, mert mindjárt leváglak!

- Nyiff-nyaff, megadom holnap!

- Úgy-e?! No, megállj!

Fogta a fejszét, s belevágott a nyírfa oldalába, hogy csak úgy megajdult belé. Hát amint húzza vissza a fejszét, ömlik utána az arany, mint a záporosó. Annyi arany ömlött ki, hogy telides-tele töltötte a tarisznyáját.

- No, mégis jó volt várnom, legalább kamatot is kaptam.

Azzal elment haza, s otthon a drága sok aranyat kiöntötte egy cseberbe, befödte egy rostával, s kitette az ereszbe. A bátyjait ölte a csudálkozás, hogy honnét szerezhetett ennyi sok aranyat, s még inkább, mikor látták, hogy ez a bolondos legény világért el nem költene egy aranyat, s ciberén, puliszkán él, mint addig.

- Hiszen ez a bolond azt sem tudja, mit kell a pénzzel csinálni! - mondá a legidősebb legény a másíknak.

Összetanakodtak, hogy ellopják; ők majd tudják, mire jó a pénz.

Szépen kiürítették a csebert, s arany helyett telerakták búzáírral.* Egyszer nézi a bolondos legény, s hát arany nincs. Egyet sem confundálta magát, a cseber fejét bekötötte egy abrosszal, s elindult, hogy eladja a búzáírt. Amint beért a faluba, elkezdett kiabálni:

- Búzáírt vegyenek! Búzáírt!

Kérdezték a falusiak:

- Mi az a búzáír, te legény?

- Az olyan orvosság - felelte Istók -, hogy még a félholt is meggyógyul tőle, ha megízleli.

Hej, összeszaladtak a népek, mindenki akart venni abból a csudaorvosságból, de mikor megszagolták, szemibe kacagtak a bolondos legénynek, s ahányan voltak, annyifelé szaladtak.

- Piha! Piha! - kiabáltak az emberek.

- Az hát, piha! - kiáltotta a legény is utánok.

Estére beért egy városba, s ott szállást kért egy nagyuraságtól. Kapott is szállást, s a búzáírt betette a csűrbe. Hanem a disznók megéreztek a szagát, berontottak a csűrbe, s mind egy falásig megették a búzáírt.

Hej de csapott-e lármát a legény, mikor reggel észrevette, hogy nincs búzáir! Azt mondta, hogy ő a király pénzváltója, most egyenest megy a királyhoz, s elpanaszolja neki, hogy ellopták a drága sok aranyat. Megijedt erre az uraság, s csak hogy panaszt ne tegyen, annyi pénzt adott a bolondos legénynek, hogy alig bírta el.

Hazament a sok pénzzel, s a bátyjai nem győzték eleget csudálni, hogy az a féleszű megint annyi sok pénzt tudott szerezni. Kérdezték:

- Hát azt hol kaptad?

- Búzáirért adták - felelt Istók.

Hiszen a bátyjainak sem kellett több, ők is megraktak egy csebret búzáirrel, s azzal elmentek a szomszéd faluba. Kiabálták torkuk szakadtából:

- Búzáirt vegyenek! Búzáirt vegyenek!

Össze is szaladt az egész falu népe, de úgy kiverték a faluból a legényeket, hogy alig győzték futással. Szerencsét próbáltak egy más faluban is, de itt is csak úgy jártak.

Eddig is haragudtak bolondos testvérükre, de most még inkább, s összetanakodtak, hogy vagy így, vagy úgy, kioltják az élete gyertyáját. Elmentek a bíróhoz, s beárulták a testvérüket, hogy az ördögökkel cimborázik, hogy mindegyre tenger pénzzel állít haza, s most meg a falut akarja elveszeszteni. A bíró el is hitte, de még a falubéliek is, mert az már csakugyan ördögösség lehet, amit ez a bolondos legény cselekszik. Azt határozta a falu gyűlése, hogy Bolond Istókot befenekeltetik egy hordóba, s bedobják a gát alá. Úgy is történt, befenekeltették egy hordóba, s mert éppen vasárnap volt, kitették a templom elé, hogy majd a templomból kijövet elviszik a vízre, s a gát alá dobják.

Azalatt, míg a nép a templomban volt, Istók elkezdett kiabálni:

- Hiába erőltettek! Hiába! Nem leszek főispán! Nem leszek főispán!

Éppen abban a pillanatban hajtott el arra négylovas hintón egy idegen uraság, s hallja, hogy mit kiabál valaki a hordóból. Megállíttatja a lovakat, leszáll, s odamegy a hordóhoz. Kérdi:

- Mit is kiabál vala kend?

- Azt, hogy nem leszek főispán, inkább akasszanak föl!

- Azért ugyan egyet se kiabáljon - mondá az uraság -, szálljon ki hamar, cseréljünk gúnyát, majd beülök én a hordóba. Lovam, hintóm legyen a kendé.

Úgy lett, mint az idegen úr mondá. Istók kimászott a hordóból, az idegen úr bemászott; Istók elhajtott a négy lóval s hintóval, az idegen úr pedig, mikor jöttek ki a templomból, torkaszakadtából kiabált:

- Leszek én főispán, emberek! Leszek én főispán!

„Az a, majd a halak közt” - gondolták az emberek, de nem szóltak semmit, hanem szépen fölvtették a hordót, vitték a vízre, s a gát alá vetették.

Minden jó lélek azt hitte, hogy most már vége annak az ördögös Istóknak, s hát amint hazafelé indulnak, nagy lelki nyugalommal jött a gát felől négylovas hintón Bolond Istók, s nagyokat csördített a bakkos ostorral.*

Bezzeg volt nagy álmélkodás, szörnyülködés.

- Hát ezt te hol kaptad? - kérdezték az emberek.

- Ott, a gát alatt! - felelte hetykén Istók. - Van ott még annyi, hogy hat falunak is elég lenne! Ha nem hiszik, jöjjenek, s nézzék a maguk látójával.*

Csak úgy omlott, tódult a népség utána, Istók pedig mind a víz partján jártatta a lovait, hogy az emberek lássák a vízben hintónak, lónak az árnyékát.

- A' biz' a, né! Igaza van a bolondnak! - kiáltották az emberek, s uccu neki, vesd el magad! egymás feje tetején át ugráltak a vízbe. Az egész falu népe ott gomolygott a vízben papostul, harangozóstul, csak a vén papné, aki istápon jött, nem ugrott bele. A papnak nagy, széles kalapja volt, s az nem ment le a víz fenekére, hanem mind ott úszkált a víz színén. Látja ezt a papné, belenyúlt az istápjával, s egyre döfölte a kalapot, biztatta az urát:

- Menjen beljebb, édes uram, válogasson a javából! Menjen beljebb!

Hiszen beljebb is ment az egész falu, úgy, hogy egy sem jött vissza többet.

Bolond Istók pedig elfoglalta az egész falut, s akkora úr lett belőle, hogy az egész vidék csudájára járt. Aki nem hiszi, járjon utána.

MIRKÓ KIRÁLYFI

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy király, s annak három szép növendék fia. Sugár, dali legényecske volt mind a három, de az apjuk ügyet sem vetett rájuk. Egész áldott nap ott üldögélt a király a palota hetvenhetedik ablakában, s folyton-folyvást napkeletre nézett, mintha onnét várt volna valakit. Kit várt, kit nem, azt ugyan senki lélek sem tudta, csak annyit láttak az udvarbéliek, hogy a királynak az egyik szeme folyvást sír, a másik meg nevet.

A királyfik sokat tanakodtak maguk közt, hogy ugyan mért húzódik félre az édesapjuk, s különösen azt szerették volna tudni, hogy mért sír az egyik szeme, s mért nevet a másik?

- Kérdezzük meg! - mondá az idősebbik.

- Kérdezzük meg! - mondá a fiatalabbik is.

Az idősebb királyfi nem is teketóriázott sokáig: bement az apja szobájába, s köszönt illendőképpen. A király akkor is napkeletre nézett, s haragosan fordult az ajtó felé.

- Mit akarsz, mit háborgatsz?! - förmedett a fiúra.

- Ne haragudjék, édes apámuram - felelt a királyfi -, csak azt akartam megkérdezni kigyelmedtől, hogy mért ül örökké az ablakban, s mért sír az egyik szeme, a másik meg nevet?

Hej, még csak most lobbant igazán haragra a király. Fogta a buzogányát, s úgy a fiának lódította, hogy ha hirtelen el nem kapja a fejét, mindjárt szörnyű halált hal.

A fiú esze nélkül szaladt ki az udvarra, ahol a testvérei váraoztak rá.

- No, mit mondott az édesapánk? - kérdezték a fiúk.

- Menjetek be, s majd ti is megtudjátok.

A középső királyfi ment is, no de, ha bement, egy-két szempillantás múlva még sebesebben szaladt ki, mint a bátyja.

- No, mit mondott, mit mondott? - kérdezte a legfiatalabb, Mirkó királyfi.

- Menj be, öcsém, Mirkó, s te is megtudod.

- Jól van, jól, bemegyek én is - mondá Mirkó, s nem szólt, nem beszélt többet, ment az apja szobájába.

De még szóra sem nyithatta a száját, repült feléje a buzogány, hogy csak úgy surrogott-burrogott, s ha félre nem kapja a fejét Mirkó királyfi, bizony szörnyű halálnak halálával hal meg. Hanem Mirkó bezzeg nem szaladt ki, mint ahogy a bátyjai. A buzogányt szépen kihúzta a falból (mert úgy tudjátok meg, hogy belefűrődött a falba), hát, hogy szavamat ne felejtsem, kihúzta a buzogányt, aztán odavitte az apjához.

- Tessék, édes apámuram, itt a buzogány. Ha halálomat akarod, itt vagyok, üss fejbe.

Tetszett a királynak ez a bátor beszéd.

- Ember vagy, fiam - mondá Mirkónak. - Látom, hogy nem ijedsz meg az árnyékodtól. Hát meg is mondom neked, hogy mért sír örökké az egyik szemem, mért nevet a másik. Az egyik szemem azért sír, fiam, mert éjjel-nappal azon évelődöm, búcsálódok, hogy egyik fiam sem való királynak, s ha behunytam a szemeimet, szerteüllődik az én szép országom. A másik szemem pedig azért nevet, mosolyog örökké, mert egy vitéz pajtásomra gondolok, aki a

selyemréten lakik, s azt ígérte nekem, hogy ha minden ellenségét legyőzte, hozzám jó lakni, hadd legyünk együtt öreg napjainkban.

- Hát még nem győzte le az ellenséget a kigyelmed pajtása? - kérdezé Mirkó.

- Bizony nem, édes fiam. Ha százat levág, ezer támad helyébe, s azt mind egymaga kell hogy levágja.

- Ne búsuljon, édes apámuram - mondá Mirkó -, egy életem, egy halálom, megyek a selyemrétre, s vissza sem jövök a kigyelmed vitéz pajtása nélkül.

A bátyjai már szentül hitték, hogy szegény kis Mirkónak vége, mert különben rég kiszaladott volna. Bezzeg volt nagy álmétkodás, mikor Mirkó szép lassan kijött az udvarra, s elbeszélte bátyjainak, hogy mit hallott az édesapjuktól.

- De már először én próbálok szerencsét - mondá a legidősebb fiú, s tüstént visszament az apjához.

- Felsőleges apámuram - mondá -, hallottam Mirkótól, hogy a kigyelmed vitéz pajtásának segítségére volna szüksége. Én vagyok a legidősebb, engedje meg, hogy én menjek a selyemrétre.

- Jól van, fiam, menj Isten hírével! - mondá a király. - Próbálj szerencsét!

A legidősebb fiú elbúcsúzott apjától, testvéreitől, aztán fölnyergeltette a legszebb paripát, s még aznap elindult. Egy álló esztendeig járt oda meg vissza, de nem tudott továbbjutni a rézhídnál. Ezen nem tudott keresztülmenni a paripája. Felszakasztott a hídból egy deszkát, s azt hazavitte bizonyoságnak, hadd lássa az édesapja, hogy volt legalább a rézhíd.

- Hej, fiam - mondá a király -, mikor én olyan legény voltam, mint te, egy óra volt nekem a rézhíd, nem egy esztendő. Te soha föl nem találod, míg a világ s még két nap, az én vitéz pajtásomat.

Most a második fiú jelentette az apjának, hogy ő is szerencsét próbál.

- Jól van, fiam, csak próbálj! - mondá a király.

Fölnyergeltette a paripáját, s egy esztendő múlva került vissza ez is. Hozott magával egy ezüstdeszkát az ezüsthídből. Mikor megmutatta a királynak, ez csak legyintett a kezével nagy búsán.

- Látom már, hol voltál, ne is mondd. A te korodban két óra volt nekem az ezüsthíd. Feküdj le, fiam, te sem hozod haza az én vitéz pajtásomat.

- De már most csakugyan rajtam a sor - mondá Mirkó királyfi. Bement az apjához, ki ott ült most is az ablakban, de már most sírt mind a két szeme.

- Felsőleges apámuram - szólalt meg Mirkó -, ne sírjon kigyelmed! Eresszen el engem, s ha addig élek is, hazahozom a kigyelmed vitéz pajtását!

Eleget mondá a király:

- Ne menj, fiam, maradj itthon, mert ha elmegy, soha vissza nem kerülsz!

Mirkó addig kérte, s olyan szépen kérte, hogy az öreg király belényugodott.

Hej, örült Mirkó! Futva futott ki az istállóba, hogy válassza ki ott magának a legszebb paripát. Egyik szebb volt a másnál, de Mirkónak egy sem tetszett. Hát amint búcsálódnék magában, odamegy egy ősz öregasszony, s megszólítja:

- A selyemrétre akarsz menni, úgy-e, Mirkó királyfi?

- Oda, nénémasszony, oda.

- No, ha oda, akkor ne itt keress magadnak való paripát. Eredj, menj vissza az édesapádhoz, kérd el tőle a csontkürtjét, s fuvints belé jó erősen. Ahogy a csontkürtbe fuvintasz, egyszeribe hazajő az aranyszőrű ménes, de ne ebből válassz magadnak paripát, hanem várd meg azt a girhes-görhes csikót, amelyik a ménes után sántikál, s amelyik úgy meg szokta sújtani farkával a kapubálványt,* hogy az egész palota megrezdül belé.

Megköszönte Mirkó a tanácsot, s visszament az apjához.

- Édes apámuram, azért jövök vissza, hogy adja nekem a csontkürtjét.

- Hát azt neked ki tanácsolta? - kérde a király.

Mirkó egy kicsit húzódozott, hogy vajon megmondja-e, de gondolta: ő bizony megmondja az igaz valóságot. Meg is mondta:

- Egy ősz öregasszony tanácsolta, édesapám.

- Jól van, fiam, menj le a hetedik pincébe. Ott van egy vakablak. Abba van bevakolva a csontkürt. Vedd ki, ha ugyan még használhatod.

Lement Mirkó a hetedik pincébe, s egy csákánnyal hamarosan kibontotta a vakablakot. Ott volt a csontkürt. Fogta, vitte, s ahogy az udvarra ért, beléfuvintott jó erősen.

Hát, Istenem, megcsendült erre a palota, az udvar, a kert, csengett erdő-mező. Jöttek az aranyszőrű paripák. Mindenik nyakában volt egy aranycsengő, attól volt az a nagy csendülés. Jöttek a paripák, szebbnél szebbek, tüszköltek, horkoltak, ágaskodtak, mintha valamennyi ki akart volna repülni a világból. De Mirkó ügyet sem vetett rájuk, ő azt a girhes-görhes csikót várta. Jött az is, jó messzire a többi után. S ahogy az öregasszony mondta: mikor a kapu alá ért, farkával úgy megsuhintotta a kapubálványt, hogy megrendült belé a palota. Mirkó megvárta, míg a paripákat bekötik az istállóba, aztán bement ő is, egyenest a táltos csikóhoz, s megsimogatta.

A táltos csikó egyszeribe megszólalt:

- Tudom, miért simogatsz, Mirkó királyfi. Azt akarod, úgy-e, hogy a selyemrétre vigyelek. Hát jól van, én elviszlek szívesen, de addig még sok mindent el kell végezned.

- Csak szólj - mondá Mirkó -, mindent megteszek, amit kívánsz.

- Először is, adjál nekem jó abrakot, mert hosszú útra megyünk.

- Mit adjak, édes lovam? Zabot? Szénát? Sarjút?

- Se zabot, se szénát, se sarjút, kicsi gazdám. Hozz egy zsák árpát!

Vitt neki egy zsák árpát. Egy szempillantásra mind egy szemig megette.

- Most hozzá! egy zsák kölest!

Vitt neki egy zsák kölest, s a táltos csikó azt is megette egy szempillantásra.

- No, édes lovam, kell-e még valami?

- Kell, kicsi gazdám! Adj most egy teknő tüzes parazsat!

Ámult-bámult Mirkó királyfi, de engedelmeskedett. Vitt a táltos lónak egy teknő tüzes paraszat. Úgy felhabzsolta, mintha zsenge zab lett volna. Ekkor egyet nagyot fújt, megrázkódott, s hát - halljatok csudát! - a girhes-görhes, bogos lábú csikóból olyan gyönyörűséges szép arany-szőrű paripa lett, hogy Mirkó királyfinak csak úgy káprázott a szeme.

- No kicsi gazdám, most még szaladj fel a palotába - mondá a táltos, kérd meg az édesapádat, hogy adja oda neked azt a kardját s azt a karabélyát, amelyikkel ötven esztendővel ezelőtt háborúban járt, azután meg azt a nyerget s azt a kantárt, amelyik ugyancsak ötven esztendővel ezelőtt a fejemben volt.

Szaladt Mirkó a királyhoz, mint a sebes szél.

- Felséges apámuram, adja ide a kardját, a karabélyát, a nyergét meg a kantárját!

- Melyiket, fiam? - kérdezte a király. - Száz meg ezer van nékem, azt sem tudom, melyik másik.

Mirkó megmondotta, hogy melyikre van szüksége.

- Hej, édes fiam, nem sok hasznát veszed már te sem a kardnak, sem a karabélynak. Rozsdás mind a kettő. De még a nyeregnek meg a kantárnak sem. Talán már meg sincsenek, ha ugyan ott nem hányódnak a szín alatt.

Bánta is Mirkó: legyen rozsdás a kard is, a karabély is, csak a táltos lónak kedve teljék. Lekapta a szegről a kardot, aztán futott a szín alá, s hát, áldott szerencsére, ott volt még a kantár is, a nyereg is. De, Uram, Jézus, milyen volt mind a kettő. Vastagon állott a pizok nyergen is, kantáron is. No, csakhogy megvoltak. Szaladt velük az istállóba.

- Itt van, édes lovam, minden, amit kívántál.

A táltos ló csak ráfuvintott nyeregbe, kantárra, kardra, karabélyra, s hát csak úgy eltűnt rozsdás, pizok, ragyogott a kard, karabély, nyereg, kantár, csillogtak-villogtak az aranyos, gyémántos szíjak, a mindenféle drágakövek, mikkel a szerszámok ki valának rakva.

- Így, kicsi gazdám, így, ilyen szerszám illik egy királyfinak - mondá a táltos.

Mirkó hamar fölnyergelte-kantározta a táltost, felkötötte kardját, övébe szúrta drágagyöngyös karabélyát,* s fel akart pattanni a táltos hátára.

- Hohó, kicsi gazdám - szólt a táltos -, várj még csak egy kicsit! Vezess ki a városból, s a városon kívül ülj föl majd reám.

Mirkó szépen kivezette a táltost, s a város végén fölpattant a nyeregbe.

- Na, kicsi gazdám - szólt most a táltos -, hogy vigyelek: úgy-e, mint a sebes szél vagy mint a sebes gondolat?

Felelt Mirkó:

- Úgy vígy, édes lovam, ahogy neked tetszik, csak a selyemrétre vígy.

- Hát akkor hunyd bé a szemedet, s kapaszkodj belém magyarosan!

Mirkó behunyta a szemét, a táltos pedig hirtelen fölemelkedett, s repült, mint a sebes gondolat, még annál is sebesebben. Surrogott-burrogott a levegő, hol hideg, hol meleg csapta meg Mirkót, hol forgószél rángatta, hol meleg nap izzasztotta. A táltos pedig csak repült, repült erdőkön-mezőkön, hegyeken-völgyeken, sebes folyóvizeken keresztül. De Mirkó ezt csak úgy sejdítette, mert a szemét a világért ki nem nyitotta volna. Egyszerre csak, topp! megállott a táltos, nagyot toppantott az első lábával.

- Nyisd ki a szemedet, kicsi gazdám!

Mirkó kinyitotta.

- Mit gondolsz, hol vagyunk?

- Ha jól szemlélem, a rézhídnál.

- Bezzeg, hogy a rézhídnál. Eddig járt az idősebb bátyád. Innét vitt haza egy szál rézdeszkát. No, most hunyd bé ismét a szemedet!

Mirkó behunyta a szemét, s a táltos repült, repült, most még sebesebben. Ugyancsak nagy erővel kapaszkodott belé Mirkó, mert különben lefordul a hátáról. De már az igaz, hogy nem lehetett sokáig a szeme behunyva, mert a táltos egy jó szempillantásra megint toppantott a lábával.

- Nyisd ki a szemedet, kicsi gazdám!

- Kinyitottam, édes lovam.

- Hát most mit láatsz, kicsi gazdám?

- Ezüsthidat, édes lovam.

- Látod-e, hogy hibádzik egy szál deszka? Ezt a kisebbik bátyád vitte haza. Innét fordult vissza. Hanem most csak hunyd bé a szemedet szaporán, de jó erősen!

Hej, volt, ahogy volt eddig, de még csak ez volt az istenes repülés! Erős szélfúvás kerekedett: mintha lett volna égszakadás, földindulás, amerre a táltos repült.

- Mindjárt lefordulok, édes lovam! - ijedezett Mirkó.

- Csak csipeszkedj* jól belém, kicsi gazdám, még csak egy forgószél van előttem.

Na, keresztülsurrant ezen is, mint a nyílvevő, s a másik minutában már a földre toppantott.

- Nyisd ki a szemedet, kicsi gazdám!

- Kinyitottam, édes lovam.

- Mit láatsz, kicsi gazdám?

- Látok egy aranyhidat s a két végén két-két oroszlánt.

- No bizony, ha láatsz egy aranyhidat s a két végén két oroszlánt, hunyd bé a szemedet, de tüstént!

Még be sem hunyta jóformán a szemét, a táltos már a földre toppantott.

- Nyisd ki a szemedet, kicsi gazdám! Mit láatsz?

- Látok egy éktelen magas üveghegyet. Olyan meredek, mint a ház oldala, s a teteje az eget veri.

- Hunyd bé a szemedet, kicsi gazdám, mert erre a hegyre föl kell mennünk!

- Ó, édes lovam - renyekedett* Mirkó királyfi -, „lehetetlenképes”, hogy oda fel tudj menni.

- Te csak hunyd bé a szemedet, egyébre ne légyen gondod!

Hát csakugyan, egy szempillantás múlva már ismét megszólalt a táltos:

- Nyisd ki a szemedet, kicsi gazdám, mit láatsz?

- Látok magam alatt valami feketeséget, akkorát, mint egy jó nagy tál.

- No, ez a föld kerekése - mondá a táltos. - Hát magad előtt mit látsz?
- Látok egy véges-végtelen hosszú üvegösvényt s innét is, túl is nagy, mély ürességet.
- No, ha úgy, azon végigmegyünk.
- Jaj, édes lovam, lefordulsz, s szörnyű halálnak halálával halunk meg!
- Ne félj, kicsi gazdám, még lábamon a gyémántszezes patkó, mit édesapád ennek előtte ötven esztendővel üttetett a lábamra. Csak csipeszkedj jól belém!

Kipp-kopp! kopogott, csattogott a gyémántszezes patkó az üvegösvényen, de csak nagy-nagy ritkán, mert a táltos most is repült, ahol egy kicsit tágult a hely. Mert senki el ne felejtse, az üveghegy teteje az égig ért.

No, hanem az üvegösvény sem tartott sokáig a táltosnak. Egyszerre csak nagyot toppantott, s megszólalt:

- Nyisd ki a szemedet, kicsi gazdám, mit látsz?
- Látok hátrafelé gyöngé világosságot, magam előtt pedig olyan vastag sötétséget, hogy a fejszét föl lehetne rá akasztani.
- No, már csak ezen a sötétségen kell keresztülmennünk, akár bé se hunyd a szemedet, kicsi gazdám.

Hej, uramteremtőm, nekirugaszkodott a táltos annak a vastag sötétségnek, s úgy vágta kétfelé a két előlábával, hogy csak úgy harsogott belé. S hát ahogy a sötétségből kisurrantak, egyszerre olyan ragyogó világosság támadt, hogy Mirkó királyfi mind a két kezével a szeméhez kapott.

- No, kicsi gazdám, mit látsz most?
- Látok, édes lovam, egy rengeteg nagy rétet, amelyiken csupa selyemfű terem. Ha jól szemlélem, ez lészen a selyemrét.
- Eltaláltad, kicsi gazdám. Ez a selyemrét. Hát a selyemrét kellős közepében látod-e azt a kicsi feketeséget?
- Látom, édes lovam, látom.
- Hát az annak az öreg vitéznek a selyemsátra. Fekete selyem annak minden szála.

Hipp-hopp, már ott is voltak a selyemsátor előtt.

Mirkó leugrott a táltosról, a kantárszárát a sátor ajtajába akasztotta, éppen az öreg vitéz lova mellé. Azzal bement a sátorba. Hát ott feküdt a sátor közepén az öreg vitéz, s aludt, mint a bunda, de fölötte egy kard folyton-folyvást vagdalózkodott, hogy még álmában se bánthatták az ellenségek.

Gondolta magában Mirkó: ő bizony nem költi fel az öreget, hadd aludjék szegény feje, inkább ő is leheveredik egy kicsit. Kiment a sátor mellé, s ott leheveredett. El is aludt egyszeriben. De hogy szavamat ne vétsem, elébb szólt a kardjának: „kard, ki a hüvelyből!”, s ez is éppen úgy vagdalkozott az ő teste fölött, mint az öreg vitézé.

Eközben fölbredt az öreg vitéz, kimegy a sátorból, dörzsöli a szemét, de csak nem akarja hinni, amit lát.

- Hm - mondja -, az én lovam mellett egy idegen ló kikötve; ihol meg egy legényecske alszik a sátram tövében. No, ezt most jól megölhetném, de nem ölöm meg, mert ő sem bántott engem.

De nem tudta végét várni alvásának, fölébresztette.

- Ki vagy, öcsém, mi járásbéli vagy? - kérdezte Mirkót.

Felelte Mirkó:

- Mirkó vagyok, a fehér király legkisebbik fia, szolgálatára. Azért jöttem, hogy kigyelmedet hazasegítsem az édesapámhoz, aki erősen várja.

Hej, örvendett az öreg vitéz, de hogy örvendett. Megölelte, megcsókolta Mirkót, aztán bevezette a sátorba. Azt mondta:

- Gyere, öcsém, együnk-igyünk, vigadozzunk. Ötven esztendeje, hogy utoljára vigadoztam az apáddal.

- Együnk-igyünk, vigadozzunk, bátyámuram - mondá Mirkó is -, de hátha rajtunk ütnek az ellenségei!

- Ne félj, öcsém, majd meggyőzzük ketten, ha úgy nő is, mint a fűszál.

No, ettek-ittak, vigadoztak, az ellenséggel nem gondoltak. Hát egyszer csak - Uram, Jézus Krisztus, ne hagyj el! - ömlik bé az ellenség a sátorajtón. Ellepték a selyemrétet, mint a fűszál, annyian voltak, mint égen a ragyogó csillag.

De bezzeg vége lett evésnek-ivásnak, nagy vigadozásnak. Rikkantott az öreg vitéz, de Mirkó is: „Kard, ki a hüvelyből!” - s haj - lássatok csudát! - vagdalkozott a kard jobbra-balra, előre-hátra, nyissz, nyissz! Úgy feküdt a tenger sok katona, mint a kéve a búzaföldön. Az egész armádiából nem maradt több élve tizenkét vitéznél. Szaladott ez a tizenkettő is, mintha a szemüket kivették volna.

- Lóra, öcsém, lóra! - rikkantott az öreg vitéz.

Egyszeribe lóra pattantak mind a ketten, s utána a tizenkét vitéznek. De úgy kell lenni, hogy táltos lova volt mind a tizenkét vitéznek, mert ahogy az üveghegy aljára értek - hopp! -, meg sem hőköltek, a gondolatnál is sebesebben fölrugaszkodtak az üveghegyre.

- Édes öcsém - mondá nagy búsan az öreg vitéz -, én tovább nem üzhetem őket, mert az én lovamnak elvásott a gyémántszegecs patkója.

Mirkó nem is hallgatott rá - hipp-hopp! -, vágatott utánuk, ki a hegyre, végig az ösvényen, mindenütt a nyomukban. Meghiszem azt, de a tizenkét vitéz egyszerre csak eltűnt, mintha a föld nyelte volna el őket.

„Hát ezek hová tűnhetének?” - álmélkodott magában Mirkó. De amint tűnődik ezen, meglát valami feketeséget. Egy vaslappancs volt az a feketeség. Hirtelen felbillentette a lappancsot, s szervusz, világ, beugratott nagy bátran. Előtte sötétség, háta mögött sötétség: „No, ez bizonyosan a pokol tornáca!” - gondolta magában.

No, ezt ugyan jól eltalálta. Egyszerre csak, supp! lesuppant a pokolba. Ahol ni, éppen ott vágatott a tizenkét vitéz, egyenest egy gyémántpalota felé.

- Kard, ki a hüvelyből! - kiáltott Mirkó, mikor a tizenkét vitéz éppen be akart kerülni a gyémántpalota kapuján - nyissz, nyissz, mind a tizenkettő holtan fordult le a lováról.

Megállott Mirkó a gyémántpalota előtt egy szempillantásra, de nem tovább. Azt mondta: egy életem, egy halálom, megnézem, ki lakik odabent. Hiszen még csak most állott el szemészája, mikor belépett a gyémántpalotába. Egy rettentő nagy szövöszék előtt ült egy ördögös szüle - s halljatok csudát! -, amint jobbra vetette a vetélőt, két huszár ugrott ki, amint balra vetette, két gyalog katona.

„Ej-haj - gondolta magában Mirkó -, de már ennek a fele sem tréfa!”

- Kard, ki a hüvelyből!

Na, szegény katonák, még körül sem nézhetek, ahogy kiugrottak az ördögös szüle keze alól, mindjárt vége is volt az életüknek. De ahányat levágott a kard, annyi ugrott ki helyettük a szövőszékből.

„No, így soha meg nem győzöm az ördögös szüle munkáját - gondolta Mirkó -, levágom az ő fejét, s akkor majd nem szó több katonát.”

Hm, meghiszem azt! Az ördögös szüleinek levághatta a fejét, de a keze még mindig járt, hánytá-vetette jobbra-balra a vetélőt, s egy perc alatt tele volt a szoba katonával.

Hej, megmérgeződött Mirkó, s ami katona volt a szobában, mind levágatta, az ördögös szülét pedig ízzé-porrá aprított. Azután a szövőszéket kihúzta az udvarra, s az ördögös szülével együtt elégette.

- De már most nem kell többet viaskodni, sem nekem, sem az öreg vitéznek - mondá Mirkó nagy örvendezéssel.

Nem-e? Na ezt ugyan jól eltalálta, mert egyszerre csak az égő paraszából kiperdült egy vékony csontocska, elkezdett forogni sebes forgószél módjára, s - hát, Uram, Jézus, ne hagyj el! - abból a csontocskából ördögös szüle lett!

- Úgy-e?! - rikkantott mérgesen Mirkó. - Kard, ki a hüvelyből!

De az ördögös szüle elkezdett könyörögni: hagyd meg az életemet, Mirkó királyfi, s jótétel helyébe jót várj! Nálam nélkül úgysem tudnál kijutni innét, hagyd meg az életemet.

- Jól van, meghagyom az életedet, ha megmutatod a kijárást.

Az ördögös szüle azt mondta:

- Na, te Mirkó királyfi, nem hittem volna, hogy ilyen jó szíved legyen. Nesze, adok neked négy patkóra való gyémántszeget, erre még nagy szükséged lehet. Tedd el jól!

Azután elvezette ahhoz a likhoz, ahol lejött a pokol országába. Már az igaz, hogy soha meg nem találta volna magától, mert ennek is lappanca volt, de azt ugyan emberi szem meg nem találta volna, olyan egyforma volt a pokol földjével.

- Nyilj fel, lappancs! - parancsolá az ördögös szüle, s a lappancs felnyílt abban a minutában, a táltos ló pedig nekirugaszkodott, s hipp-hopp! kiugratott az üveghegy tetejére.

Hej, még csak most látta Mirkó igazán, hogy milyen szörnyűséges meredek az üveghegy oldala. Azt mondta a lovának:

- Édes lovam, én itt leszálok, s talán úgy lekerülünk a selyemrétre.

- Csak maradj a hátamon, kicsi gazdám, ha jót akarsz - mondá a táltos -, mert itt e világból való ember ugyan le nem sétál. Csipeszkezdj a sörényembe, s hunyd bé a szemedet!

Mint valami jó sima jégen, úgy sikolándott lefelé a táltos, s egyszerre csak letoppant a földre.

- Nyisd ki a szemedet, kicsi gazdám, mit látsz?

- Látom, hogy ismét itt vagyunk a selyemréten. Ahol ni, látom az öreg vitézt is.

Hej, Istenem, de megörült az öreg vitéz, mikor megpillantotta Mirkót. Bizony nem hitte, hogy látja még ez életben valaha.

- Itt vagyok, bátyámuram - jelenté Mirkó -, ne féltse az országát ellenségtől többet.

- Hát bizony, ha úgy van, akkor legyen is tied ez a selyemrét s az egész országom, Mirkó fiam
- mondá az öreg vitéz -, mert én úgysem élek már sokáig.

Felelé erre Mirkó:

- Köszönöm jó akaratát, bátyámuram, de nem jöttem én sem a selyemrétjéért, sem az országáért, hanem hogy kigyelmedet elvigyem az édesapámhoz, hadd töltsék együtt öreg napjaikat.

Az öreg vitéz egyet sem kérette magát, felült a lóra, s elindultak a fehér király országa felé. Hanem amikor az üveghegy aljába értek, erősen elszomorodott az öreg vitéz.

- Öcsém, Mirkó - szólt nagy búsan -, mégiscsak itt kell nekem maradnom, nem mehetek az apádhoz. Az én lovam nem tud kimenni az üveghegyen, mert elvásott a gyémánszeg mind a négy patkóján.

- No bizony, ha elvásott, mindjárt mást ütök én helyébe - szólt Mirkó királyfi, s elészedte, ami patkószeget kapott az ördögös szülétől. Hamarosan újrapatkolta az öreg vitéz lovát, s azzal - uzsgyi neki, vesd el magad! - sebes szélnél sebesebben, még a sebes gondolatnál is sebesebben vágattak keresztül üveghegyen, erdőkön-mezőkön, tengereken által, s mire feljött a Vacsoracsillag: megérkeztek a fehér király udvarába.

Ott ült az öreg király most is az ablakban, s nézett kelet felé, sírt az egyik szeme, a másik nevetett. Haj de mikor megpillantotta vitéz pajtását s Mirkó fiát: mind a két szeme nevetett.

Egyszeribe lekiáltott a cselédeknek, hogy üssenek le tizenkét tulkot,* mert ihol jönnek már az ő vitéz pajtása s Mirkó királyfi. Aztán leszaladott az udvarra, s egyszer a vitéz pajtását, másszor Mirkót ölelte-csókolta. Azt sem tudta öreg feje, hogy mit csinál nagy örömeiben. Csaptak aztán olyan vendégséget, hogy hét országra ment a híre. Hét nap s hét éjjel állott a vendégség, a nagy dinomdánom. Azonban hetedik éjen azt találja mondani az öreg vitéz:

- No, öreg pajtás, vitéz legény ez a te fiad, még vitézebb, mint mi voltunk legénykorunkban!

- Magam is azt gondolom - mondá az öreg király -, de hej, pajtás, mégsem hiszem, hogy a Kutyafejűt le tudná győzni.

- No, már azt én sem hinném - erősíté az öreg vitéz. - A Kutyafejűt még anyaszülte le nem győzte.

Hallotta Mirkó ezt a beszédet, s meg nem állhatá, hogy egy szót, kettőt közibe ne vessen.

- Hol s merre lakik az a Kutyafejű? - kérdé Mirkó. - Mert ha a föld alatt lakik, ott is megkeresem.

Az öreg vitéz megmagyarázta, hogy erre meg erre, innét északra, onnét meg egy kicsit keletre, keletről meg egy kicsit nyugatra, nyugatról meg egy kicsit délre: ott van az ő országa.

- No, ha ott van, akkor megtalálom.

Eleget beszéltek mind a ketten, hogy szántsándékkal ne veszítse el fiatal életét, maradjon veszteg, eléggé megmutatta a vitézségét; Mirkónak többet nem volt maradása. Táltos lovát jól megabrakolta, magát feltarisznyálta, s még az éjjel elindult a Kutyafejű országába.

Mikor elindultak, megkérdezte a táltost:

- Jártál-e már a Kutyafejű országában, édes lovam?

- Jártam egyszer, kicsi gazdám, de azt is megbántam. Alig-alig tudám élve hozni haza az édesapádat. Jobb lesz neked is, ha itthon maradsz.

- Egy életem, egy halálom, édes lovam, meg nem nyugszom, míg a Kutyafejűt meg nem találom.

- Jól van, kicsi gazdám, hát csak hunyd bé a szemedet, mert addig meg sem állok, míg a Kutyafejű országába nem érek. Együtt élünk, együtt halunk.

Behunyta Mirkó a szemét, s vágatott a táltos, de úgy, ahogy még nem. Egyet rugaszkodott, s két országot hagyott el, kettőt rugaszkodott, s két ország s két tenger maradt el utána. Akkor aztán megállapodott.

- Nyisd ki a szemedet, kicsi gazdám, mit látsz?

- Látok egy hatemeletes gyémántpalotát, de olyant, hogy a szemem káprázik a nézésitől.

- Hát a hatodik emeletnek hatodik ablakában mit látsz?

- Látok egy szépséges szép leányt, de olyat, hogy a szemem most még jobban káprázik. Ez bizonyosan a Kutyafejű leánya.

- Nem talátd el, kicsi gazdám, mert ez a fekete király leánya. A Kutyafejű elrabolta, s itt tartja szomorú fogságban.

Mirkónak sem kellett többet hallania, lepattant a táltosról, s ment föl egyenest a királykisasszonyhoz. Pedig ez kiáltozott le torkaszakadtából: „Ne jöjj fel, ne jöjj fel, ha kedves az életed, megöl a Kutyafejű!” Kiáltozhatott Mirkónak, mire visszafordult az ablakból, ott állott előtte, s köszönt illendőképpen.

- Ki vagy te, mi vagy te? - kérdezte a királykisasszony -, hogy mertél idejönni?

- Mirkó királyfi vagyok, s azért jöttem, hogy megöljem a Kutyafejűt.

- Ó, te szerencsétlen királyfi, az az ember még nem született meg, aki a Kutyafejűt legyőzze! Olyan erős, hallod-e, hogy hetven mérföldről dobja haza a buzogányát, ha jó a vadászatról.

- Nem bánom én - mondá Mirkó -, ha hétszáz mérföldről dobja is haza a buzogányát, mégis megküzdök veled, s téged magammal viszlek az én országomba.

De hogy szavamát össze ne keverjem, a királykisasszonynak erősen megtetszett Mirkó.

Azt mondta neki:

- Hallod-e, te Mirkó királyfi, kár volna ilyen fiatalon elpusztulnod, hát én megmondom neked, honnét veszi azt a nagy erejét a Kutyafejű. Nesze, adok neked egy kulacsot, azzal menj le a pincébe, ott találsz egy hordót. Annak a borából töltsd meg a kulacsodat, s ha csak belemártod az ujjadat, minden bemártásra ötezer ember erejével növekedik az erőd.

Megköszönte Mirkó a jó tanácsot, lement a pincébe, a palackot megtöltötte, a hordóból pedig a többi bort kieresztette, hogy a Kutyafejű ne használhassa többet. A palackot a nyakába kötötte, a kebelébe szépen elrejtette, aztán fölment a királykisasszonyhoz, s ketten kiállottak a tornácba, úgy várták a Kutyafejű hazajövetelét.

Hát, Uram, Isten, egyszerre csak nagy sötétség kerekedett az udvaron, surrogott-burrogott a levegő, mintha lett volna égszakadás, földindulás, s egy negyvenmázsás buzogány úgy suppan az udvar közepibe, hogy kifecskendett a víz utána.

- Készülj, Mirkó, jó a Kutyafejű! - mondá a királykisasszony.

Mirkó hamar belemártotta az ujját a kulacsba, leszaladt az udvarra, fölkapta a buzogányt, s úgy visszalódította, hogy éppen a Kutyafejű lova előtt esett le, pedig messzire volt az még, legalább hetven mérföldre.

A ló megbotlott a buzogányban, s visszahőkölt nagy horkolással.

- Nye, te, nye, hogy a farkasok egyenek meg! - rikkantott mérgesen a Kutyafejű. - Hatszáz esztendeje, hogy veled járok, még soha meg nem hőköltél, mi bajod?

- Az a bajom - felelt a ló -, hogy valaki visszadobta a buzogányodat.

- Ne búsulj te azon, tudom, hogy ki dobta vissza. Még ennek előtte hatszáz esztendővel megálmodtam, hogy Mirkó ide jő, s megküzd velem. Hiszen csak találkozom azzal a macskabékával, kitekerem a nyakát!

Azzal megsarkantyúzta lovát, s a másik minutában betoppant az udvarába. Egyenest Mirkónak ment, s azt mondá neki:

- No, Mirkó, eljövél, úgy-e?! No, ha el, nem is mégy el innét élve. Karddal verekedjünk-e vagy birkózzunk?

Felelte Mirkó:

- Mindegy nekem, Kutyafejű, te vagy az idősebb.

- Jól van, öcsém, kezdjük karddal!

- Kard, ki a hüvelyből! - parancsolá egyszerre mindkettő, s ahogy összecsapott a két kard, pattogott belőlük a szikra, de olyan vastagon, mintha tűzeső esett volna az égből.

- Nem ér ez így semmit - mondá Mirkó -, minek rontjuk a kardunkat, birkózzunk, Kutyafejű.

- Jól van, Mirkó, birkózzunk. Búcsúzzál el, ha van, apádtól, anyádtól s minden nemzetségedtől.

- Én már elbúcsúztam - mondá Mirkó -, búcsúzzál el te is, Kutyafejű.

- Én is elbúcsúztam, még ennek előtte hatszáz esztendővel.

- No, ha elbúcsúztál, parancsoljuk vissza a kardunkat.

Visszaparancsolták mind a ketten, s azzal nekirugaszkodtak egymásnak. Még a föld is rengett, úgy erőködének. Egyszer Mirkó kapta fel Kutyafejűt, másszor Kutyafejű Mirkót, de mindkettő talpra állott. Forgatták, tekerintgették egymást jobbra-balra, de egyik sem tudá a másikat alól keríteni.

- No, még egyszer! - rugaszkodott neki a Kutyafejű, s ahogy fölkapta Mirkót, úgy találta levágni, hogy övig fúródott a földbe.

De Mirkónak eszébe jutott a kulacs, hirtelen megmártotta a kisujját, kukkra ugrott a földről, megkapta a Kutyafejűt, s úgy a földhöz teremtette, hogy döngött belé a helység. Azzal megmarkolta a hajánál fogvást, hátrahúzta a palota mögé, ahol egy feneketlen tó volt, lenyisszentette kardjával a Kutyafejű nyakát, s a testét is beledobta a tóba.

Hej, Istenem, bezzeg volt nagy öröm a gyémántpalotában! A királykisasszony a nyakába szökött Mirkónak, s azt mondta:

- Te az enyém, én a tiéd, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket.

Fölkészültek mindjárt, hogy visszamenjenek a Mirkó országába. Éppen föl akartak ülni a táltosra, de Mirkó erősen gondolkozott, s úgy tetszett, mintha búsulna valamin.

- Mi bajod van, Mirkó - kérdezte a királykisasszony -, talán bizony itt szeretnél hagyni engem?

- Nem hagynálak én itt téged - mondá Mirkó - széles e világ minden kincséért sem, de sajnálom ezt a szép gyémántpalotát.

- No, ha csak az a bajod, mindjárt megvigasztallak - mondá a királykisasszony. - Nesze, a gyémántvessző. Én visszamegyek a palotába, te meg ezzel a vesszővel veregesd körül a palotát, s szép lassan gyémántalmává gombolyodik. Tedd a tarisznyádba, otthon pedig csak veregesd meg az almát ezzel a vesszővel, ismét palota lesz belőle, s engem megtalálsz a hatodik emelet hatodik ablakában.

Úgy tett Mirkó, mint a királykisasszony mondta. Hát csakugyan az a rengeteg nagy palota összegombolyodott egy kicsi kerek almává, de olyan kicsikére, hogy szépen a tenyerében tarthatta. Betette a tarisznyába, s hipp-hopp! tízig sem számlált, otthon volt az apja udvarában. Az öreg király meg a pajtása már messziről észrevették, s elejébe kiabáltak:

- No, legyőzéd-e a Kutyafejűt?!

Mondta Mirkó:

- Legyőztem, biz én.

- Hej, nem hiszem, Mirkó öcsém - mondá az öreg vitéz -, nem is voltál te ott.

- De még én sem hiszem - mondá az apja.

Mirkó egy szót sem szólott, hanem kivette tarisznyájából a gyémántalmát, letette az udvar közepére, meglegyintette a vesszővel - s hát lássatok csudát! -, csak terült, terült, nőtt az alma, s egyszerre ott ragyogott előttük a gyémántpalota, ott ült a gyémántpalota hatodik emeletének hatodik ablakában kikönyökölve a szépséges királykisasszony.

- Ez a Kutyafejű palotája - kiáltották az öregek -, ilyen nincs több a föld kerekéségén! Ember vagy, Mirkó!

Kezet csaptak vele, megölelték, megcsókolták, s mindjárt kihirdették az egész országban, hogy Mirkó király legyőzte a Kutyafejűt, s ez naptól fogva ő lesz Fehérország királya. Azonközben papot is hozattak, aki Mirkót összeeskette a szépséges szép királykisasszonnyal.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A BÉKA

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren egy sánta arasszal túl, hol a bolhát rézpatkóba verték, hogy minden rincbe-ráncba meg ne botorkázzék: volt egyszer egy szolgalegény. Mikor vagy három esztendő telt el, hazament az apjához, s azt mondta:

- Már én többet, édesapám, nem szolgállok, eleget ettem másnak a kenyerét. Van száz pengő forintom, kezdek vele valamit.

- Jól van, fiam, kezdj, csak aztán vigyázz, hogy jól is végezz.

A szegény ember nem szólt többet, s azt is lassan mondta. A legény sem, hanem nyakába akasztotta a tarisznyáját, s bement a városba. Gondolta, vesz valamit azon a száz pengő forinton. Elindult az utcán, bekukkintott minden boltba, megnézett elejéről, visszajáról mindent, de semmi sem tetszett neki. Amit csak elé raktak, mindenre azt mondta: ez sem ér száz pengőt, ez sem, ez sem.

- Hát kendnek százpengős portéka kéne? - kérdezték egy helyen. - Itt van, ni, ez az ezüstpohár, testvérek közt is megér kétszáz pengőt, de kendnek odaadom kerek száz pengőért.

- No, ha ideadja, meg is veszem - mondá a legény, s egy krajcárig leszámolta a száz pengőt. A poharat szépen a tarisznyába dugta, s meg sem állott hazáig.

- Hát fiam, vevél-e valamit?

- Vettem bizony, mégpedig ezüstpoharat. Nézze csak kigyelmed, födele is van!

- Ó, te kolontos,* te! - renyekedett a szegény ember -, hogy tudál ezért száz pengőt adni! Ha benne volna a pénz, akkor is kivágnám! No, ezért sanyaroghattál három keserves esztendeig.

- Azért bizony egyet se békételenkedjék, apámuram! - mondá a legény. - Ki tudja, még mi hasznát vehetem?

Fogta a poharat, letette az asztal közepére, azután felnyitotta a fedelét, hadd lám, nincs-e benne valami. Ahol ni, kiperdült belőle egy másik ezüstpohár. Színezüst volt ez is, mint az első. Még jóformán meg sem nézhették, kiperdült a harmadik pohár is, harmadik után a negyedik, az után az ötödik, hatodik, hetedik!

- Lássá, kigyelmed, hogy megért ez a pohár száz pengő forintot.

Ahogy azt mondta, a hetedik pohárból kiszökött egy csúnya kicsi béka, s nagy pirimókosan* leült az asztal közepére. De bezzeg elállott szemük-szájuk, mikor a béka egyszerre csak megszólalt:

- Brekekeke, adjatok ennem-innom, mert éhes vagyok, szomjas is vagyok!

Úgy megijedtek tőle, hogy egyszeribe adtak neki enni-inni.

S hát ahogy evett-ivott, mind csak nőtt, nőtt a béka. Egy szempillantásra akkorát nőtt, hogy már alig fért az asztalon.

- Brekeke, adjatok még ennem, mert különben titeket eszlek meg! - szólalt meg ismét a béka.

- No, hallod-e, te jó vásárt csináltál! - mondá a szegény ember, s kiment a kamarába, hogy ami ennivaló van ott, összekajtassa.

Volt még egy kis zsiradék, egy pimpós* kenyér, azt behozta, s a béka elé tette.

- Amink van, itt van - mondá a szegény ember -, egyebünk nincs az ég világán, te csudabéka.

Megette a zsiradékot, a pimpós kenyeret egy szempillantásra. Meg sem kottyant ördögadta varasbékájának.*

Azzal csak lesuppant a szoba földjére, kimászott az ajtón, hátra a csűrbe, ott lefeküdt s elaludt. De már ekkor akkora volt, mint egy sütökemence. Mikor felébredt, eléjött, s bekiáltott az ablakon:

- Isten áldja meg kendteket, én elmegyek, mert látom, hogy szegényebbek a templom egerénél!

No, csakhogy elment. A falu végén volt egy nagy, kerek tó, abba belecsobbant, de annyi víz kiloccsant, hogy majd elvitte a falut az árvíz.

Búsult a szegény ember, de még a fia is, mert a béka mindenüket megette.

- Most már elmehetsz megint szolgálatba az ezüstpoharaddal - békétlenkedett a szegény ember.

Nem is várta meg, hogy a nap leáldozzék, indult a szolgállegény világgá. Tarisznyába tette a hét ezüstpoharát, s ment hetedhét ország ellen. Hét nap s hét éjjel meg sem állott, s nyolcadik nap virradóra megérkezett a király városába. Gondolta, befordul a király udvarába, hátha felfogadnák. Bemegy az udvarba, s hát a király éppen ott áll a tornácban, s pipázik keményen. Köszön a legény illendőképpen, s a király fogadja. Meg is kérdi mindjárt:

- Mi jóba jársz, fiam?

- Én bizony szolgálatot keresnék, felséges királyom.

- No, akkor jó helyen jársz, mert éppen most csaptam el az első kocsisomat.

Egyszeribe megalkudtak, kezet csaptak, s megitták az áldomást.

Telt-múlt az idő. Eltelt egy esztendő, kettő, három. A király úgy megszerette a szegény legényt, mintha az édes fia lett volna. De közmént legyen mondva, nem volt a királynak sem felesége, sem fia, sem senkije. Bejárt országot-világot, de nem talált kedve szerint való feleséget. Búsult, sokat búsult emiatt a király, éjjel sem tudott aludni, ha arra gondolt, hogy kire marad majd a szép országa. Látta ezt a szegény legény, egyszer aztán nekibátorodott, s megkérdezte:

- Felséges királyom, ha meg nem sértem nagy úri személyét, nagy szomorúsága lehet, mert mindig sóhajtozik.

- No, ha meg mertél szólítani, fiam - mondá a király -, meg is vigasztalj, máskülönben karóba húzatom a fejedet! Nyisd ki a füledet, te legény! Országot-világot bejártam, de magamnak való feleséget nem találtam. Hallottam egynek a hírét, de azt soha meg nem láthattam. Ez a tündérr király leánya: Ilona. Még ma elindulsz, s elhozod nekem azt a leányt, nála nélkül vissza se kerülj!

Hej, megszomorodott a szegény legény, majd fölvetette a nagy bánat s szomorúság. Hogy is lehetett olyan világ bolondja, hogy megszólítsa a királyt!

De már búcsálódhatott, indulni kellett, akár akart, akár nem. Felült a legjobb paripára, azonközben jól feltarisznyálták kenyérrel, kaláccsal, ezüsttel, arannyal, s szervusz, világ! elindult az orra után.

Ment, mendegélt a szegény legény hegyeken-völgyeken által, erdőn-mezőn keresztül, hol elé, hol hátra, hol egyenest, hol görbén. Amint egy sűrű rengetegen menne keresztül, hallja, hogy egy kutya keservesen vonít, kauszol.* Megy a vonítás felé, s hát ott hentereg, kínlódik egy sárga kopó, kapkod a hátsó lábához. Nézi, ugyan mi baja lehet a szegény állatnak. Hát akkora tövis van a lábában, mint egy fejevári bicska. Egyszerre csak megszólal a kopó:

- Te legény, húzd ki a tövist a lábamból, s bizony megszolgalom.

- Kihúzom én, szegény állat, ha meg sem szolgálod - mondá a legény, s egyszeribe kihúzta a tövist.

- No, te legény, jótétel helyébe jót várj. Húzz ki a hátamból három szál szőrt, tedd el jól, s ha bajba kerülsz, csak rázintsd meg, ott leszek melletted, ha a világ végén jársz is.

Gondolta a legény: „Ebször, kutyaször, ha nem használ, nem is árt” - kihúzott három szálat, s eltette a tarisznyájába.

Továbbment a szegény legény, hegyen ki, lejtőn be, hét nap s hét éjjel mindig ment, hol északra, hol délre, hol keletre, hol nyugatra, akivel csak találkozott, megkérdezte: merre van a Tündérország, de senki lélek sem tudá megmondani.

Ment, mendegélt nagy búsan, s egyszerre csak egy nagy folyóvíz partjára ért. Gondolta, megy ennek a mentén, hátha éppen Tündérországba jut. Hát amint mendegél, látja, hogy egy nagy csuka ott fickándozik egy túskebokorban, de semmiletteképpen nem tud kivergelődni az ága-boga közül.

Megszólítja a szegény legényt:

- Segíts rajtam, s megszolgalom!

- Nem várok én tőled semmit - mondá a legény -, de azért kiszabadítlak.

Szépen kivette a halat a túskebokorból, s a vízbe eresztette. De a hal visszaugrott a partra, s adott a legénynek három halpénzt.

- Tedd el ezt a három halpénzt, s ha valahol bajba kerülsz, csak zergesd meg, s én ott leszek segítségedre.

- Jól van - mondá a legény -, ha nem használ, nem is árt - s eltette a halpénzt is. Aztán ment tovább, búsan, hol keletnek, hol nyugatnak, hol délnek, hol északnak, hegyen fel, lejtőn le, de senki lélek nem tudá megmondani, hogy merre van Tündérország.

- Na - búcsálódott magában -, nem is találom meg, míg a világ s még két nap.

De csak ment tovább, biztatta a lovát:

- Elébb, elébb, édes lovam!

Hát ahogy egy sűrű rengetegen keresztülhaladnának, látja, hogy két vadgalamb erősen verge-lődik egy bükkfán, s olyan keservesen búgnak, burukkolnak, hogy a szíve elfacsarodott. Nézi, mi baja lehet a galamboknak, s hát lábuk, szárnyuk macskamézbe ragadott.

Egyszeribe megállította a lovát, felmászott a fára, s a galambokat megszabadította.

- No, te legény - szólalt meg az egyik galamb -, az életünket megmented, jótétel helyébe jót várj.

Adtak mind a ketten három-három tollat a szárnyukból, s azt mondták:

- Ezt aztán jól eltedd, s ha bajba kerülsz, csak rázintsd meg, s abb' a minutában ott leszünk.

- Jól van, jól - mondá a legény -, a tollatokat elteszem, de ugyan bizony mit segíthetnétek rajtam? Nagy bajban vagyok én, azon ti nem segíthettek.

- Ha bajban vagy, mondd meg nekünk, mindjárt segítünk rajtad.

Szomorú volt a legény, de mégsem tudta megállani, hogy a galambok beszédjén ne nevéssen.

- Hát jól van, mondjátok meg, merre van Tündérország?

No de most a galambok nevettek.

- Hiszen éppen odavalók vagyunk - mondták a galambok. - Ülj fel a lovadra, s gyere csak mindenütt utánunk!

Hej, örült a legény, de hogy örült! Felült a lovára, s vágatott a galambok után a szélnél is sebesebben.

Egyszerre csak megállapodtak a galambok, repesteltek nagy vígan a legény körül, s mind azt mondták:

- Itt van Tündérország, itt, itt, itt!

Bezzeg elállott szeme-szája a legénynek. Más ország volt ez, mint amelyeket eddig látott. Aranyvirágok nyíltak a réten, aranyszőrű paripák legelésztek, amerre csak a szeme ellátott, a fákon aranyalmák, -körték, -szilvák s mindenféle drága gyümölcsök, s körös-körül, ami hegyet látott, az mind gyémánthegey volt, de olyan ragyogó, hogy a szeme káprázott a nézésitől.

- No; ez csakugyan Tündérország - mondá a legény.

- Hát most hová vezessünk? - kérdezték a galambok.

- Most a Tündér Ilona palotájához - felelt a legény. Repültek a galambok, vágatott utánuk a legény a szélnél is sebesebben, s hát egyszerre csak megáll a lova, s úgy visszahőköl, hogy szinte lefordult róla. Meghiszem azt: a Tündér Ilona palotája előtt állottak, s ennek a fényes ragyogásától hőkölt a ló vissza.

Volt, amilyen volt otthon a király palotája, de aztán ez olyan volt, hogy az egész világon nem volt ennek párja. Csak emeletje hét s minden emeleten ezer ablak színarany üvegből. Akkora volt ez a palota, mint egy város, s mégis (úgy láttam, mint ma) kakas sarkán forgott az egész. Haj de hogy forgott, Uram, Isten, milyen esze nélkül!

- No, ide eljövök - mondá a legény -, de soha, míg a világ, bé nem kerülök a palotába.

- Ne búsulj - szólt az egyik galamb -, csak végy elé egy tollat, s értesd a kakas sarkához, mindjárt megáll a palota, meglátod.

Kétszer sem kellett mondani, kihúzott egy tollat, négykézláb a palotához orozkodott, meglegyintette a kakas sarkát, s hát - halljatok csudát! - zökk, nyekk - nagyot zökkent, nyekkent a palota, s úgy megállott, mint a parancsolat.

Ahogy megállott a palota, szalad ki nagy lelkesedve egy szépséges tündérkisasszony, fordul arra, néz mindenfelé, s egyszerre csak megpillantja a szegény legényt.

Odaszalad hozzá, s kérdi tőle:

- Hát te ki s mi vagy, hogy kerültél ide?

Elémondja a legény illendőképpen:

- Én bizony, felséges tündér-királykisasszony, a fehér király legénye vagyok, s azért jöttem, hogy magát elvigyem.

- Hallottam hírét a fehér királynak - mondá Tündér Ilona -, azt is tudom, hogy mást nem akar feleségül, csak engem. De ide ugyan hiába jövel te, szegény legény, mert a mátkagyűrűmet fürdés közben elvesztettem, s míg az elé nem kerül, nem mehetek férjhez.

Hej, megszorodott a legény, füle, bajusza lekonyult. Hát ő azt a gyűrűt hol keresse meg!

Tündér Ilona megmagyarázta neki, hogy a palotától nem messze van egy tó, abban vesztette el a gyűrűt, keresse ott, ha kedve tartja.

Ment a legény, egyenest a tó partjára. Tűnődik, búcsálódik, készülődik, vetkeződik, de ahogy vetkeződnék, eszébe jut a csuka, hátha csakugyan tudna rajta segíteni. Megrázintja a három halpénzt, s ahol, ni, csakugyan ott volt mellette a csuka. Kérdi a legénytől:

- No, édes gazdám, mi baj?

Mondja a legény, hogy mi baj.

- Ez bizony nagy baj, de ne búsulj, mert úgy tetszik nekem, mintha hallottam volna, hogy egy békának a hasába került az a gyűrű. Elékerítem én az Óperenciás-tenger fenekéről is azt a békát.

Azzal eltűnt nagy hirtelen a csuka, s a legény pedig várt, várt a tó partján: mi lesz, hogy lesz.

De akár hiszitek, akár nem, egy félóra sem telt belé, jött a csuka s vele egy akkora béka, mint egy ház.

- Ne, te, ne! - rikkantott a legény -, hiszen ez az én békámforma!

Bezzeg, hogy az volt. De még a béka is megismerte a legényt, s ez is mondá:

- Ne, te, ne, hiszen ez az én volt gazdám!

- Ó, édes varasbékám - szólt a legény -, ha nálad van a Tündér Ilona gyűrűje, add vissza! Ha tudom, még meghálálom!

- Én szívesen, fiam - mondá a béka -, csak a hasamban legyen, de, Isten, Jézus Krisztus úgy segítjen, nem tudom bizonyosan: ott van-e, nincs-e. No, mindjárt megtudjuk.

Azzal kidülleszkedett a tó partjára, s elkezdett hányni. Hát egyszer csak kikarikázik a száján egy ragyogó gyémántgyűrű. Szalad a legény, hogy felvegye, de abb' a minutában csak előszökik egy nyúl, felkapja a gyűrűt, s - uzsgyi neki, vesd el magad! - szalad vele árkon-bokron keresztül.

Megijed a legény, akar a nyúl után szaladni, de eszébe jut, hogy az után ugyan hiába szalad, jobb lesz, ha idehívja a kopót. Megrázintja a három szál szőrt, s egyszeribe eléje toppan a kopó.

- Mit parancsolsz, édes gazdám?

- Azt parancsolom, hogy fogd el azt a nyulat. Ahol szalad, ni, egy gyémántgyűrűvel.

Még ki sem mondta jóformán, szaladott a kopó, mint a sebes szél, s egy szempillantásra elfogta a nyulat, s úgy földhöz teremtette, hogy csak kiperdült szájából a gyémántgyűrű. Aztán fölkapta, s vitte a legénynek.

Ment a szegény legény nagy örvendezve a palotába, messziről mutatta a gyűrűt Tündér Ilonának. Az volt az első szava:

- De már most velem jössz, szépséges tündér-királykisasszony!

Azt mondta erre Tündér Ilona:

- Még most sem mehetek, te szegény legény, míg nem hozol nekem egy-egy korsócskával az élet s a halál vizéből.

Búsult a legény, majd felvetette a nagy búbánat s szomorúság.

- Azt sem tudom, hol s merre van a forrása - mondá a legény.

- Majd megtudod, ha keresed. Nesze, adok két aranykorsót, eredj, amerre a szemed lát.

Kiment a legény a palotából, ment, mendegélt, áncsorgott ide-oda, de nem talált senki lelket, akitől megkérdezze, hol van az élet s halál vizének a forrása. Gondolja magában, elészólitja a galambokat, hátha azok tudják. Kivette tarisznyájából a tollakat, megrázintotta, s egyszeribe eléje röppentek a galambok.

- Mi bajod van, édes gazdám? - kérdezte az egyik galamb. - Látom, hogy erősen szomorkodol.

- Hogyne szomorkodnám, mikor Tündér Ilona azt kívánja, hogy vigyek neki az élet s a halál vizéből egy-egy korsóval.

- No bizony, ha azt kívánja, add csak ide mind a két korsót, hozunk mi egyszeribe! De jól vigyázz, előre megmondjuk, mert ha csak egy cseppeds csepp* is reád cseppen a halál vizéből, halál fia vagy.

Erre a galambok elröppültek messze, messze, ki egy gyémánthegynek a tetejére. Ott bugyogott egymás mellett az élet s a halál forrása. Megmerítették mind a két korsót, jól bedugták, s visszaröppültek a legényhez.

Szaladt a legény föl a palotába, vitte az élet s a halál vizét. Bezzeg ámult-bámult Tündér Ilona! No, ezt ő sohasem hitte volna, hogy ezt a kívánságát is teljesíteni tudja.

- No, ha nem hitted volna, akkor velem is jössz mostan, Tündér Ilona!

- Veled megyek, veled - mondá Tündér Ilona -, még csak a palotámat akarom összegombolyítani. Gyere csak ki az udvar közepére!

Ahogy kimentek az udvarra, elévette Tündér Ilona az aranyvesszejét, megsuhintotta vele a palotát erről-arról, mindenfelől, s hát a palota csak húzódik összebb, összebb, s egyszerre úgy gurult a földön, mint egy labda.

- Nesze, szegény legény, tedd a tarisznyádba!

Beletette a tarisznyába, azután kiválasztottak a ménesből két aranyszőrű paripát, a legjobbat, felültek rá, s - hipp-hopp! ott leszek, hol akarok - repültek, mint a szél, a szélnél is sebesebben, még a sebes gondolatnál is sebesebben. Reggel indultak, délben már a fehér király udvarában voltak.

Örült a király, nem találta helyét nagy örömeiben. Mindjárt papot hívatott, hogy összeeskesse Tündér Ilonával. De míg a pap elékerült volna, asztalhoz ültek, ettek-ittak, diskuráltak. Hogy, hogy nem, az asztalra került a két aranykorsó is, s Tündér Ilona úgy találta kézbe venni, hogy egy csepp rácseppent a szegény legényre.

Abban a minutában szörnyethalt a szegény legény.

Na, volt ijedtség, szomorúság. A király a haját tépte bánatában. Sajnálta szíve gyökeréből azt a drága, kedves szolgáját.

Azt mondja Tündér Ilona:

- No, ha úgy sajnálja kelmed, akkor egyet se búsuljon, mert én mindjárt feltámasztom.

Vette a másik korsót, amelyikben az élet vize volt, ráloccsintotta, s hát csakugyan egyszeribe fölébredt a legény, s sokkal szebb, fiatalabb volt, mint annak előtte.

Látja ezt a király, s gondolja: bizony nekem is jó volna, ha egy kicsit megfiatalodnám, fogja a korsót, s magára önti, mind egy cseppig, ami víz benne volt. Na, ha magára öntötte, szörnyet is halt, mert a halál vizét loccsintotta ki. A másik korsóban pedig egy csepp nem sok, annyi sem volt, mert azt Tündér Ilona mind kiöntötte a szegény legényre.

- No, ez meghala! - mondá Tündér Ilona.

- Ez bizony meg - mondá a szegény legény is.

Mit csináljanak? Ha meghalt, hát eltemetik. El is temették nagy parádéval. A szegény legényt pedig mindjárt a temetés után megválasztották királynak. Nem akadt az egész országban más, királynak való ember. Tündér Ilona pedig azt mondta:

- Hallod-e, én úgyis csak a te kedvéért hagytam el a hazámat, te az enyém, én a tied, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket.

A legény azt mondta, hogy ő bizony nem bánja. Az aranylabdát egyszeribe kigurították az udvar közepére, ott Tündér Ilona megsuhintotta az aranyvesszővel, s egy percre, kettőre, olyan palota kerekedett oda, hogy az egész világ idejött csodalátni.

No, aki idejött, meg sem bánta, mert a lakodalom hét hétig tartott. Tál, tányér elég volt, étel-ital kevés volt, aki hozott, ehetett, aki nem, az mehetett, egyszer csak a fiatal pár is föl-kerekedett, dióhéjba telepedett, a Tiszán leereszkedett...

Holnap legyenek a ti vendégeitek!

FEKETEORSZÁG

Hol volt, hol nem volt, de valahol mégis volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren egy sánta arasszal túl: volt egyszer egy szegény ember. Ennek a szegény embernek nem volt az égvilágán semmije, csak egy fia, s azt is Gyurkának hívták. No hiszen, volt a nevével baja szegény legénykének. A pajtásai mindig csúfolódtak vele: „Gyurka, kell-e neked hurka!” Bezzeg, hogy kellett volna árva fejének, de ha nem volt.

„Megálljatok - gondolá Gyurka -, azért is eszem én hurkát, amennyi belém fér: beállok mézárósinasnak.” Mondja az apjának, hogy mi a szándéka.

- Jól van, édes fiam, tégy a kedved szerint, de mit csinálsz, ha majd felszabadulsz? Egy szopós borjúd se lesz, aminek a húsát kivágjad.

- Majd lesz, ami lesz - mondá Gyurka, s beállott mézárósinasnak. Kitanulta a mesterségét emberségesen, három esztendőre felszabadult, azzal vett egy páros kést meg egy bárdot, s elindult szerencsét próbálni.

Azt mondta: megyen dél felé, s addig vissza sem néz, míg egy ökröt nem szerez.

Ment, mendegélt Gyurka, hegyeken-völgyeken által, hetedhét ország ellen, s elért egy nagy mezőre. Amint menne, meglát egy döglött lovat, a mellett egy oroszlánt, egy sast s egy hangyát. A három okatlan állat erőst veszekedett, hogy melyiké legyen a ló. A hangya éppen pofon akarta legyinteni az oroszlánt, mikor, áldott szerencsére, odaért Gyurka. Hej, bezzeg megörült az oroszlán, hogy jött egy lelkes állat, aki most törvényt csinál köztük. Mindjárt meg is szólítja Gyurkát, hogy ossza fel köztük azt a döglött lovat, s jótétel helyébe jót várjon.

Gyuri bizony nem sokáig kérette magát, hamarosan felgyúrte az inge ujját, a ló húsát lefaragta, s adta az oroszlánnak, a belét kivette, adta a sasnak, a fejét s a csontját a hangyának, hadd rágódják rajta, míg a foga belétörik. Hogy, hogy nem, elég az, hogy mind a hárman meg voltak elégedve az osztással. De volt aztán hálálkodás! Az oroszlán vette fel a szót:

- No, te szegény legény, megmondám, hogy jótétel helyébe jót várj, nesze, adok egy szálát a sörényemből, s ha szorul a kapcád, vedd csak ezt elé, tüstént oroszlánná változol.

- Én is adok egy tollat a szárnyamból - mondá a sas -, s ha repülni akarsz, csak vedd elé, tüstént sassá változol, s átrepülhetsz az Óperenciás-tengeren is.

Eléugrik erre a hangya, kihúz a hóna alól egy szetemnyi szál szórt, s átadja Gyurkának.

Azt mondja:

- Ez is ér valamit, te szegény legény. Ki tudja, hol szeretnél egy kulcslyukon átalbújni! No hát tedd el, s vedd elé, s tüstént hangya lesz belőled.

Megköszöni szépen Gyuri az ajándékokat.

Bizony - gondolja -, úgy cseppenhet világljárásában, hogy egyikre-másikra szüksége lehet. Istennek ajánlá a békességre vált állatokat, s továbbindult.

Ment, ameddig mehetett, de egyszer csak azt látja, hogy mindenfelé tenger, amerre a szeme lát, csak a háta mögött száraz. „No, Gyuri, te most itt megszorultál. Mehetsz vissza, amerre jöttél!”

- Ne, te, ne! - rikkant föl nagy örvendezéssel -, dehogy vissza! Hát a sas tolla mire való?

Eléveszi a tollat abb' a minutában, s hát - láss csodát! - csakugyan sassá változik. Hanem rettentő nagy tenger mellé vetődhetett, mert két álló hétig örökös-örökké repült. Ott meglátott egy nagy palotát, kakassarkon forgót, száztornyost, háromszáz ablakost. De arany volt, szín-arany az a fundustól* a torony gombjáiig. Áldott szerencséje vala Gyurinak, hogy sasszeme volt most, mert Krisztus úgy segítjen, hogy megvakul a szertelen ragyogástól. Gondolja magában, itt csak a király lakhatik, ő bizony bérepül, akármi találja. Alighogy ezt gondolja, kinyílik egy ablak a legfelső kontignáción, s - hát édes Jézusom! - azon egy olyan szépséges szép leány hajolt ki, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem. De Gyuri sem tétovázott sokáig, nagyot csattantott a szárnyával, hogy csak úgy zúgott belé a levegő, s egy rebbenéssel az ablak talpán termett. Haj! megörült a királykisasszony (mert hát az volt, senki más), mondom, megörült a királykisasszony, hogy ilyen szépen magától száll az ő ablakára egy sasmadár: szép gyöngén megfogá, meg is simogatá, bevitte a szobájába, s elzárta egy színarany kalickába, hogy míg a világ s még két nap, soha el ne repülhessen.

A királykisasszony, ami sült hús maradt az ebédről, mind a sasnak adta, de ennek bizony meg se kottyant. Gondolja Gyurka, ez így nem lesz jó. Megleste, mikor alszik a királykisasszony, kinyitotta a kalicka ajtaját, kiment a konyhára, s ami húst ott talált, mind egy falásig megette. Azzal visszament a helyére, de elébb jól megnézte a királykisasszonyt, hogy az másnap folyton vetette a vizet, s szidta a szolgát, hogy: minek csodálja őt annyira, betege lett a csodálásának. Jobban tenné, ha a húsrá ügyelne. Vallatóra veszi, hogy ki ette meg a húst, de a szolgáló mennyre-földre esküdött, hogy így s hogy úgy essék ki a két szeme, ha tudja, hogy ki ette meg a húst.

Így volt ez egy hétig, kettőig, a hús mindennap csak eltűnt a konyhából, mintha föld nyelte volna el, de azt már látták, hogy a tolvaj ott helyben eszi meg, mert a csontját mindig ott hagyja.

„Hm - gondolja a királykisasszony -, mégsem lehet más a tolvaj, csak az én kedves madaram. No, megállj, majd meglesem!”

Egy este, ahogy lefeküdt, mindjárt lehunyta a szemét, s elkezdett hortyogni. A sasnak sem kellett egyéb, kiszállott a kalickából, átalbucskázott a fején, s mindjárt legény lett belőle. Látja ezt a királykisasszony, dörzsöli a szemét, mintha mély álomból ébredt volna fel, nézi, nézi a legényt nagy álméklodással, s egyszerre csak - mit gondol, mit nem - a nyakába szökik Gyurkának, átkarolja két gyenge karjával, nagyot cuppant a szájára, s azt mondja:

- Te az enyém, én a tiéd, ásó, kapa s a nagyharang választ el, akárki fia légy, te szép derék legény! Hanem mondd meg, ki vagy s mi vagy, hogy madár képibe jöttél hozzám?

Elmondja a legény, hogy ki s mi, hogy hol járt, merre járt, mi járatban van, s akkorát sóhajtott, hogy megrengett belé a király palotája.

- Már most tudod, ki vagyok s mi vagyok, szépséges királykisasszony, azt is tudhatod, hogy te az enyém nem lehetsz e világi életben; de hallod-e, te szépséges szép királykisasszony, úgy szeretlek, hogy soha el nem megyek innét, még ha hangya képiben is kell melletted lennem.

S azzal csak elévevé a hangyaszórt, tüstént hangyává változott, s felmászott a királykisasszony ölibe, hogy az szinte elájult ijedtében. Elkezdett könyörögni a királykisasszony, hogy az Isten fizesse meg, változzék vissza emberré, mert különben bánatában vagy a Kormosba ugrik, vagy az Óperenciás-tengerbe, de tudom, Istenem, hogy nem marad életben.

No, jól van. Elhatározták, hogy együtt élnek, amíg élhetnek, aztán, ha kitudódik, majd lesz valahogy. A királykisasszony pedig e naptól fogva mindig behozatta az ebédet, szépen Gyurkával asztalhoz ültek, s úgy ettek, mint Tuba s Tubáné.

Telik-múlik az idő, eltelik egy kerek esztendő, de a szép királykisasszony csak nem mert szólni az apjának a szegény legényről. Hát a világ végéig mégsem vártak. Megegyeztek, hogy a királykisasszony álljon a felséges édes apjaura elé, de meg ne mondja, hogy ilyen meg olyan szegény legény Gyurka, csak azt, hogy mi minden tud lenni, hátha a király megkedveli, s nem szól a házasság ellen.

Bemegy a királykisasszony a felséges apjaurához, de még Gyurka is a ruháján, hangya képében.

De alig kezd a beszédbe, nagyot kiált a király szörnyű haragjában: egy szót se többet! ki a házamból!

Hanem a királykisasszony addig könyörgött, hogy a király lecsendesedett, s megkérdezte, hogy hát hol van az a legény? Még a kérdés ki sem fordult a száján, csak elibe toppant Gyurka. Szeme-szája elállt a királynak, nem tudá megfogni a szép eszivel, hogy ez honnét termett ide ilyen nagy hirtelenséggel.

- No - mondja a király -, vén ember vagyok, a kenyerem javát megettem, de még ilyen ügyes embert sem láttam teljes életemben. Hallod-e, te legény, akárki fia vagy, kedvem szerint való vagy, legyen tied a leányom s egész királyságom. - Hej! örült a fiatal pár, hogy nem tudták, mit csináljanak nagy örömben. Gyurka már csakugyan nem tudott megférni a bőrében, s oroszlánná változott. De megijedt a király szörnyűségesen! A két kezét összetette, s úgy kérte Gyurkát, hogy rá ne szökjék s meg ne egye.

„No, Gyurka - gondolta a legény -, most mutasd meg, hogy mit tudsz!” - s olyanokat ordított, hogy valahány ablaka volt a palotának, mind kifordult a sarkából. Mikor aztán megelégelte a tréfát, ismét visszabújt az emberbőrébe, a király pedig megfogta a kezét, jól a tenyerébe vágott, s azt mondta:

- Ember vagy, fiam! Itt a leányom, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el.

Mindjárt papot hívtak, s nagy lakodalmat csaptak. A lakodalom után azt mondja a fiatalasszony:

- Hallod-e Gyurka, induljunk útnak, nézd meg az országunkat.

Egyszeriben fölkerelkedtek s mentek. Ahogy a város határába érnek, betévednek egy nagy rengeteg erdőbe. Mennek, mendegélnek, egyszerre egy nagy likhoz érnek. Ebből a likból olyan erős, bűdös pára jött ki, hogy ha madár repült át fölötte, belesédült, s szörnyű halált halt ott.

Mondja Gyurka:

- Feleség, forduljunk másfelé, mert baj lesz.

De az asszony meglátott egy gyönyörű szép virágot, s azt mondta: ő bizony leszakítja, ha addig él is. Hiába istenkedett neki Gyurka, odament a likszádához.* Hát - Szűz Mária, ne hagyj el! - csak beesék a likba, s úgy eltűnt, hogy híre, pora sem maradt. Oda Gyurka nagy hirtelen, hogy ő is utána menjen, de elejébe áll egy ősz öregember, s azt mondja neki:

- Bé ne menj, ha életed kedves, mert onnét soha ki nem jössz!

Gondolja Gyuri, vagy jó, vagy nem jó, ő nem hagyja a feleségit, hanem elébb mégis hazament, megmondta az apósának, hogy mi történt, hogy ő elmegy a felesége után, s ha egy esztendeig elé nem kerülnek, annak adja az országát, akinek akarja. Azzal kiment a likhoz, ott hangyává változott, s úgy mászott lefelé. Mikor hét álló hétig folytonosan mászott, elért egy nagy vasajtóhoz. Megáll nagy búsan, vakarint a fején, hogy most már hogy jusson át ezen az ajtón.

De eszibe jut, hogy most hangya volna vagy mi, szépen átalmászott a kulcslikán. Beér egy kis szobába. Hát mit lát ott? Nem volt abban a kis szobában egyéb egy ágynál, s abban az ágyban ült az ő felesége, s az ölében feküdt egy olyan öreg ember, hogy háromezer esztendőnek egy fél sem volt a híja. A felesége éppen az öreg ember fejébe nézett,* ő pedig fogta magát, s felmászott a felesége kezére. Meglátja az asszony a kicsi hangyát, s keservesen felsóhajt:

- Hej, Istenem, ha ez a hangya az én uram volna! Édes kicsi hangyám, ha te vagy az én uram, csak légy emberré, nem lesz itt semmi bántódásod!

Gyurka bizony nem engedte sóhajtozni, búcsálódni a feleségét, mindjárt emberré változott. De lett erre öröm! Táncra kerekedtek, s a világ végéig járták volna, ha az öregember meg nem ébred. No de erre elment az örömük. Megszólal az öreg:

- Miféle idegen búzt érzek?

Eláll Gyurka, s mondja, hogy ki ő s mi ő, s azért jött, hogy a feleségét visszavigye a hazájába.

- Abból ugyan nem lesz semmi! - mondá az öreg. - Aki egyszer idekerült, meg nem látja az áldott napot. Az a lik, hol te lejöttél, édes fiam, most már nincs meg.

Aj, nehéz búbánat kerekedik a Gyurka szívére, s istenkedik az öregnek, hogy mondja valami szerit-módját, hogy lehetne innét kijutni.

Azt mondja az öreg:

- Én, édes fiam, elmondhatom, de úgysem veszed hasznát. Azon a helyen, ahol lejöttetek, egy nagy város volt, s annak én voltam a királya. Istentelen életet éltem, de még a népeim is. De meg is büntetett az Úristen keményen. A városomat elsüllyesztette, a népeim mind egy szálíg odavesztek, csak én nem, hogy még erősebben bűnhődjem bűneimnek nagy sokaságáért. Azt ítélte vén bűnös fejemre az Úristen, hogy itt kell élnem a világ végéig és még azon túl is két nap, hacsak olyan hatalmas, sokat tudó ember nem kerül ide, aki ki tudjon szabadítani. Hej, de annak csakugyan soktudónak kell lennie! Tudjon elmenni Feketeországba, amely innét hetvenhét mérföldre van, s olyan szűk az útja, hogy még csak a kicsi ujjam sem fér el, s onnét hozza el ennek a lesüllyedt kapunak a kulcsát. Hm! De hol ez a kulcs? Feketeország hétfejú sárkányának a hetedik fejében van egy nyúl, annak a nyúlnak a fejében van egy galamb, a galamb fejében egy aranyiskátulya s ebben az iskátulyában egy gyémántkulcs. Aki ezt a kulcsot meg akarja kapni, hetvenhét mérföldet kell mennie azon a szűk likon, meg kell ölnie a hétfejú sárkányt, megfogni a nyulat, lelőni a galambot, no, édes fiam, mit szólsz ehhez?

- Azt, apámuram, hogy megpróbálom - felelé Gyurka.

Elbúcsúzott a feleségétől s az öregtől, s elindult a hosszú útra. Azt mondta: vagy kulcs, vagy halál!

Egy jó darabig sas képiben is mehetett, s egy nap olyan nagyot haladott, hogy a többi utat egy hét alatt megtehetette hangya képiben. Így ért Feketeországba. Ezt az országot, amerre csak a szem ellátott, mindenfelé tenger vette körül, s ami szárazföld, olyan fekete volt, mintha gyászfekete posztóval lett volna leterítve. Hangyából sassá változott Gyurka, s fölzállott egy nagy cserfa tetejébe. A cserfa tövében egy sereg ember heverészett, s úgy diskuráltak. Éppen azt beszéltek, hogy a miatt az istentelen hétfejú sárkány miatt már élni sem lehet. Nem túri a fafüstöt, s most mind szénnel kell tüzelni. De honnét az isten haragjából vegyék azt a sok szenet! Egyebet sem dolgozhatnak, minden egyéb munkájuk félbe-szerbe, éhen kell veszniök. A király sem kap disznópásztort, aki oda merje hajtani a csordát, hogy jóllakják belőle a telhetetlen dögje.

„Jól van - gondolá Gyurka -, majd leszek én disznópásztor!”

Elrepült a király udvarába, ott emberré változott, s bement a királyhoz. Elémondja:

- Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, fogadj meg engem disznópásztornak!

Megörül a király, hogy mégiscsak akadt egy bátor ember az országában, kérdi:

- Hogy hínak?

Feleli, hogy: Gyurkának.

- No, Gyurka, kezébe adok kilencezer disznót, járj szerencsével.

Kezet csaptak, s Gyurka kihajtotta a disznócsordát a sárkány barlangja felé.

Alig ért a barlanghoz, kijött a sárkány, s egy minutára fölfalt tizenkét disznót. Hazahajtja Gyurka a csordát, s kérdi a király, hogy hányat evett meg a sárkány. Mondja, hogy tizenkettőt.

- No, csak hajtsd addig, míg jóllakik! - parancsolta a király.

De Gyurka többet nem hajtá arra a csordát, hanem maga ment egyedül, s úgy leste a sárkányt. A sárkány mindennap kijött, de nem látott semmit, s visszament a barlangjába. Így tartott ez egy hétig. Nyolcadik nap is kijött, s ekkor Gyurka elébe hajtotta a csordát, hogy: tessék, csak meg ne essék! Jött a sárkány, hogy hétsingnyire szakadt a láng előre a torkából. Gyurka egyszeribe oroszlánná változott, s akkorát bödült, hogy ahány disznó, annyi felé futott. Megmérgeződik a sárkány, hogy neki most még szaladnia kell a disznók után, ha enni akar, de elébb nekimegy az oroszlánnak, hogy felfalja. Aj! - szegény világ, vetett ág! - egymásnak esik sárkány s oroszlán, de kerekedik olyan viaskodás, hogy ég, föld megrengett belé. Ordított a sárkány, de még nagyobb az oroszlán. Föláll a két hátulsó lábára, a két elsővel derékon kapja a sárkányt s úgy földhöz teremti, hogy megnyekkent belé. Az oroszlán mindjárt leharapott egyet a sárkány hét fejéből, azzal felült a hátára, aztán hirtelen ismét emberré változott, elővette a mézáros bárdját, s szép komóciósan* levágta mind a fejét. A hetediket kétfelé hasítja, s hát kiugrik belőle egy nyúl, erre ő sassá változik, nyakon csípi, aztán ismét emberré lesz, s a nyúl fejét kétfelé hasítja. Mint a sebes nyílvevő, úgy röppent ki a nyúl fejéből a galamb; Gyurka ismét sassá változik, elfogja a galambot, a fejét szépen kettéhasítja, s kivieszi belőle az aranyiskátulyát, az iskátulyából a gyémántkulcsot.

Hazatereli a csordát Gyurka, s kérdi a király:

- No, fiam, Gyurka, hány disznót evett meg ezen a héten a sárkány?

- Egyet sem, felséges királyom, de még szaporodtak hétszázhetvenhéttel. Nem is eszik az több disznóhúst, levágtam mind a hét fejét.

Azt hitte a király, hogy Gyurka a sárkánytól való nagy ijedtében bizonyosan megbolondult. Elküldi az inasát, hogy nézzen utána, mi van a sárkánnyal. Jó vissza az inas, s azt mondja:

- Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, Gyurka igazán megöle a sárkányt.

Ej, megharagszik a király, hogy még a leghűségesebb inasa is hazudik, s úgy pofon vágta, hogy kiesett az ajtón. Elment ő maga.

Hát - nézz oda, s láss csudát! - a réten patakban folyt a sárkány vére. Hazafut a király, megöleli, megcsókolja Gyurkát, s azt mondja, hogy neki adja egész királyságát, de ha kell, még a lelke üdvösségét is. Azt felelte Gyurka, hogy nem kell neki sem az országa, sem a lelke üdvössége, csak arra kéri, hogy égesse el a kimmenciós levelét, hadd mehessen haza. - De így, de úgy - erősködött a király -, már legalább megtraktálja.* Csinált is a Gyurka tiszteletire hét országra szóló dínomdánomot, de Gyurkának egyéb volt a fejében: fogta magát, sassá

változott, s otthagya Feketeországot. Nyolcadnapra megérkezett a feleségéhez s az öreg királyhoz, a háromezer esztendőshöz. Azt mondá az öreg:

- Na, édes fiam, én már háromezer esztendeje alszom, de többet nem alszom el, csak meghalok. Hanem elébb vígy föl az országomba, hogy még egyszer kedvem szerint ihassak-ehessek, aztán egy kanál hamu lesz belőlem, s azt temesd az ablakod alá! Foglald el az országomat, s légy boldog, azt kívánom!

Gyurka teljesítette az öreg kívánságát.

A gyémántkulccsal kinyitotta a vasajtót, fölmentek a felső világba, ott szépen megebédeltek, ettek-ittak, táncoltak, még az öreg is járta, míg egyszerre csak - hupp! - megbotlott, elesett, összement, mint a Turi frakkja, hamu lett belőle, az is csak egy kanálra való. Gyurka fogta, vitte, az ablak alá temette. Erre megjött az apósa is, ez meg örömében átaladta neki a maga országát is, s Gyurkára egyszerre két ország maradt. Ma is élnek, ha meg nem haltak.

A VASORRÚ BÁBA

Volt egyszer egy szegény favágó ember. De ez aztán csakugyan szegény volt: a bőre is a csontján száradt a rettenetes sok éhezéstől. Hát még a gyermekei! Uram, Jézus! a gyermekei. Ezeknek már zörgött is a csontocskájuk, s minden kis széllebbentésre lefordultak a lábukról.

Búsult a szegény favágó, a szíve is majd megszakadt, ha látta azt a sok éhező gyermeket. Mert sokan voltak ám, mint a rosta lika, talán még eggyel több. Egyszer azután - mit gondolt, mit nem a szegény ember - vállára vette a fejszét, a gyermekeinek nem szólt semmit, s elment hazulról. Hogy hová megy, azt nem is tudta, de eltökélte magában, hogy addig meg nem nyugszik, míg a sorsa jobbra nem fordul. Ment, mendegélt hegyeken-völgyeken át, s meg sem állott, míg egy erdőbe nem ért. Már szépen rá is esteledett, de még mindig nem állott meg. Botorkált elébb-elébb a sűrű rengetegben, de bizony annak sem vége, sem hossza nem volt. Mindegy, gondolta, már meg nem áll, ha világ végéig tart is az az erdő. De egyszerre csak gyöngye világosság verődött az útjára. Megáll, aztán ismét megindul a világosság irányában. Ment, ment, s nemsokára egy kis házikó elé ért. Annak az ablakából jött a világosság. Nem sokáig gondolkozott: beállított a házikóba. Bánta is ő, ha ördög lakik is abban. Az ám, egy lelket sem talált. Az asztal meg volt terítve szépen, étel-ital bőven volt rajta, az ágy is meg volt vetve, de hiába kajtatta fel a szobának minden zegét-zugát: egy árva lelket sem talált.

„Ha nincs: nincs” - mondá magában. Leült az asztalhoz, s evett, ahogy győzte. Hadd lakják jól már ő is egyszer életében. Jól is lakott, mint a duda.

Volt még egy pipa dohánya, rágyújtott, s füstölt, mint egy kémény. Egyszerre csak mit lát? Egy nagy fekete macska ül előtte az asztalon. De már ezen csudálkozott a szegény ember. Ő ugyan el nem tudta gondolni, hogy kerülhetett elébe az a csúnya fekete állat. Mert csúnya volt, mint a sötét éjszaka.

Már éppen le akarta kergetni, de mire meggondolta, a macska már eltűnt az asztalról, mintha csak a föld nyelte volna el.

- Hm, ilyen csudát még nem ettem! - morgolódt a szegény ember. - Mikor jött, akkor sem vettem észre, mikor elment, akkor sem, Isten Istenem ne legyen, ha ördögök házába nem kerültem.

- Jól gondoltad, szegény ember - szólalt meg valaki e pillanatban -, ördögök házába kerültél.

És most már igazán megijedt a szegény ember. Ihol ni! Ott állt előtte egy éktelen csúf öregasszony, kinek az orra tiszta vasból volt, s olyan hosszú, hogy a földet verte. De kongott is a föld, mikor az orrát hozzáveregette!

Megijedt bizony. Nem elég, hogy ezt sem látta, mikor belépett, de ez még az ő gondolatát is kitalálja.

- Úgy van, úgy, te szegény ember - folytatta az öregasszony -, én a vasorrú bába vagyok, anyja az ördögök királyának. Hát idejövél az én házamba. Hiszen jó helyre jöttél. Mindjárt jön a fiam, s visz magával a pokolba.

Könyörgött a szegény ember, de nagyon, hogy ha Istent ismer, ne vitesse őt a pokolba: mi lesz az éhező gyermekeivel?

- Hm - mondta a vasorrú bába -, ezt csak úgy kerülheted el, ha magaddal viszel engem is a te hazádba.

Hiszen még csak ez kellett! Most már úgy megijedt a szegény ember, hogy majd felfordult.

- Úgy bizony, ha elviszel. Neked úgysincs feleséged, majd az leszek én, s meglátod, milyen jó gondját viselem a gyermekeidnek. Tejbe-vajba fűrosztgetem, s hasábfával keneketem.

Mit volt mit tenni a szegény embernek, rá kellett hogy álljon a vasorrú bába kívánságára. Előbb egy nagy tarisznyát teleraktak mindenféle jó étellel, egyet pedig arannyal, ezüsttel, a két tarisznyát föltették egy számarra, s azzal elindultak a szegény ember faluja felé.

Már egy egész napot mentek, s akkor megállapodtak az erdő közepében. Elővették az elemőzsiás tarisznyát, s ettek-ittak, lakmároztak. Addig ettek, addig ittak, hogy a vasorrú bába elszédült a sok bortól. A szegény embernek sem kellett egyéb, fogta fejszóját, s olyat ütött a bába orrára, hogy mindjárt kettétörött. Nagyon ordított a bába, de az orra eltörésével az ereje is elveszett, s meg sem tudott mozdulni fektéből. Hanem az orra akkorát kongott, de akkorát, hogy megrendült belé az erdő, s még a pokolba is lehallatszott.

- Tyű - kiáltott az ördögök királya -, az anyám orrát valaki letörte! Utána!

S szaladott ki a pokolból, mintha csak a szemét vették volna. De közben a szegény ember sem tátotta el a száját. Levette a számról az aranyas tarisznyát, s szaladott ő is, ahogy csak győzte a lába. Hallotta, hogy kiabál utána az ördögök királya:

- Nézz vissza, te szegény ember! Nézz vissza, nem bánod meg.

De volt esze, s nem nézett vissza. Nem is érte utol az ördögök királya, míg a szegény ember éppen a maga udvarába bé nem ért.

- Hopp, megvagy - kiáltott az ördögök királya -, te gyilkos! Most szörnyű halálnak halálával halsz meg!

- Eressz - kiáltott a szegény ember -, mert itt én vagyok az úr!

De az ördög nem eresztette. Húzta visszafelé.

Hát egyszer csak a nagy lármára kiszalad a szegény embernek valamennyi gyermeke. Megörültek, de mennyire! Azt hitték, hogy az apja hozta az ördögöt, s azért hozta, hogy ők megegyék.

Mind azt kiabálták:

- Nekem az ördögöt! Nekem!

Mindegyik egymaga akarta megenni.

Aj! megijedt erre az ördög szörnyűségesen. Ő még életében nem látott egy apának ennyi gyermeket. Ennek bizony fele sem tréfa! Ez a tenger sok éhes gyermek még felfalja őt, de úgy, hogy még egy porcika sem marad belőle.

Most még ő könyörgött a szegény embernek, hogy eressze szabadon.

- Menj Isten hírével - mondá a szegény ember -, mind a vízig szárazon!

Az ördögök királya szaladt, mint a veszedelem, vissza sem mert nézni. Pedig a szegény ember is eleget kiabálta:

- Nézz vissza, te ördög! Nézz vissza, nem bánod meg!

Dehogyan nézett vissza.

A szegény ember pedig ezután búját sem mondotta. A tarisznya aranyból, ezüsből gazdag ember lett, s most már úgy élnek, mint a hal a vízben.

Úgy bizony!

AZ ACÉLGYŰRŰ

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember. Ez a szegény ember elment egyszer az erdőbe fáért. Amint a száraz ágakat szedegetné, felvesz az ágakkal egy kígyófiút. Meg akarja ölni, de a kígyófiú megszólal, s azt mondja neki:

- Ne ölj meg, te szegény ember, mert egész életedre boldoggá teszek, ha meghagyod az életedet.

- Ugyan, mit beszélsz, te kígyófiú - mondá a szegény ember -, nem vagyok én olyan bugyuta bolond, hogy higgyek a te ígéretednek.

- Már bizony csak higgy nekem, szegény ember, s nem bánod meg. Nesze, adok neked egy acélgűrűt, húzd fel az ujjadra, s ha valami kívánságod lesz az életben, csak fordítsd meg az ujjadon ezt a gűrűt, én mindjárt ott termek, s teljesítem a kívánságodat.

„Isten neki - gondolá a szegény ember -, ha nem használ, nem is árt.” Elfogadá a gűrűt, felhúzá az ujjára, s azzal elment haza.

Még jóformán meg sem állapodott otthon, megfordítja az ujján a gűrűt, s hát ott terem a kicsi kígyó.

- Mit parancsolsz, édes gazdám?

- Azt parancsolom - mondja a szegény ember -, hogy holnap reggelre nekem olyan palotát teremts ide, amilyen még a török császárnak sincs.

- Meglesz, édes gazdám - mondá a kicsi kígyó, s csak eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

No, lefekszik este a szegény ember, alszik, mint a bunda. Hát mikor reggel felébredt, szemé-szája tátva maradt, olyan fényes palota kerekedett a rongyos házikója helyébe. Olyan volt ez, amilyent emberi szem még nem látott e világi életben! Csupa színarany volt körülötte minden, de minden. Még az asztal is arany volt, s annak a közepén akkora tál színaranyból, mint egy taligakerék.

„No - mondja magában a szegény ember -, mégsem csala meg az a kicsi kígyó. Ejnye, de okosan tettem, hogy meghagytam az életét!”

Ismét fordít egyet a gűrűn, s a kicsi kígyó abban a percben ott termett.

- Mit parancsolsz, édes gazdám?

- Azt parancsolom, hogy hozd el nekem feleségül a fekete király leányát.

- Meglesz, édes gazdám!

Hát Krisztus úgy segítjen, másnap reggel csakugyan ott volt vele egy szobában a fekete király leánya. De aztán halljátok, olyan gyönyörűséges szép leány volt ez, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem.

Hej, boldog volt a szegény ember, úgy élt, mint egy császár. Mindent kapott, amit szemé-szája kívánt, csak egyet kellett csavarintania azon az acélgűrűn, ott termett a kicsi kígyó, meghozott mindent.

Sok-sok idő járt le, mikor a szegény ember kimozdult egyszer abból a gyönyörű palotából. Elment hazulról, s otthon felejtette az acélgűrűt. Éppen a palota előtt megy el egy vén ószeres, s torkaszakadtából kiabálja:

- Gyűrűt vegyenek! Gyűrűt!

Kitekint az asszony, behívja, s a boldogtalan odaadja az acélgyűrűt egy aranygyűrűért, még rá is fizet.

De hogy, hogy nem, az ószeres tudta az acélgyűrű titkát, s amint kikerült az utcára, mindjárt fordított egyet rajta. Abban a pillanatban ott termett a kicsi kígyó. Kérdi:

- Mit parancsolsz, édes gazdám?

- Azt parancsolom, hogy ezt a palotát vedd fel asszonyostul, mindenestül, s vidd el az Óperenciás-tenger túlsó partjára.

- Meglesz, édes gazdám!

Hát édes jó Istenem, mire a szegény ember hazavetődött, csak a pusztá helye maradt annak a drága, szép, fényes palotának! Aj! elbúsulja magát, s nagy szomorúan világgá indul, hátha valahol megtalálná a palotáját.

Ment, mendegélt hegyen-völgyön által, hetedhét ország ellen. Amint az Óperenciás-tenger innenső szélére érne, meglát egy kutyát, aki döglőfélben hentergett a tenger partján. Keservesen nyöszörgött, vinnyogott, s szörnyű kauszolással kérte a szegény embert, hogy gyógyítsa meg, ne hagyja ott veszni.

A szegény ember mindenféle jó füvet szedegetett, azokkal meggyógyította, s ketten továbbmentek.

Hát alig mennek egy jó puskalövésnyire, egy beteg macskát találnak. Ez is kéri a szegény embert, hogy gyógyítsa meg. Jól van, meggyógyítja, s most már hárman mennek tovább.

Mennek, mendegélnek a tenger partján, s egyszer csak nagyot kiált a szegény ember:

- Ne, te, né! Az én palotám ott van a túlsó parton. No, ezt jól elköltözteté valaki! Hej! Hej! Uram, Jézus Krisztus, ha valami csudálatos módon keresztüljuthatnék, nem adnám egy csikós kancáért.

Azt mondja a kutya:

- Ne búsulj, te szegény ember! Jót tettél velem, jótétel helyébe jót várj. Általúszok én a tengeren, s majdcsak kieszelek valamit.

A macska is mondja, hogy bizony ő is átmegy a kutyával, ha addig él is, s a szemit bé sem hunyja, míg a palota vissza nem kerekedik a régi helyére.

Nem is készülődnek sokáig, hanem a kutya csak nagy hirtelen a tengerbe ugrik, utána a macska, felül a kutya hátára, s úgy úsznak által.

De hogy szómat össze ne keverjem, a szegény ember jól szájába rágta a kutyának is, a macskának is, hogy abban a palotában egy acélgyűrűnek kell lenni. Azt mindenképpen kerítsék meg, egyébre ügyet se vessenek. Ha azt a gyűrűt megkapták, csak siessenek vissza, a többi az ő gondja.

Átalúsznak, s bémenni a palotába. Hát ott alszik éppen az ószeres, s a gyűrű fel van kötve a szakállára. Hiszen a macskának sem kellett egyéb. Odalopózkodik az ágyhoz, szépen leoldja a gyűrűt, s azzal uzsgyi neki, vesd el magad! kiszaladtak a palotából, belé a tengerbe, s úsztak visszafelé nagy szaporán. De mikor éppen a tenger kellős közepire értek volna - csak hallgasátok meg, hogy mit csinált az a szerencsétlen „macskabéka” macska! -, arra úszik egy hal, a macska utánakap, s a gyűrűt a tengerbe ejti. Hé, fikon teremtette, volt nemulass! A kutya a

tengerbe akarta nyuvasztani* az oktalan macskát, de addig rimáncolódt, hogy mégis megkegyelmezett az életinek.

No, már most mit csináljanak, merre facsarodjanak? Búcsálódnak szörnyűségesen, nem mertek visszaúszni a gyűrű nélkül. Meg kell azt keríteni, ha a föld fenekéből is.

Amint így búcsálódnak, a macska elkap egy halat. Hát ez éppen a halak királyának volt a fia! Könyörög a halacska:

- Ne ölj meg, édes macskám, én a halkirály fia vagyok, nem bánod meg, ha meghagyod az életemet!

Elmennek vele a halak királyához, s elmondják annak, hogy így s így jártak. Ők megkegyelmeztek a fia életének, kerítse meg azt a gyűrűt, mert bizonyosan valamelyik hal nyelte el.

A halak királya mindjárt országgyűlést hívott, s kikérdezett minden halat, hogy nincs-e gyűrű nála, de mindenik csak azt felelte, hogy még a nemzetségének sem volt gyűrűje.

Erőst megszomorodik a kutya, de még a macska is, s már éppen indulóban voltak, mikor jelentik, hogy egy hal még oda van. Várnak egy kicsit, hátha annál van a gyűrű. Csakugyan jó is nagy megizzadva egy „sánta” hal, s hát hozza a gyűrűt!

Aj, megörvend a kutya, de még a macska is, el akarja kapni a gyűrűt, de a kutya nagyot mordul:

- Hagyd el hé, nem bízom reád többet! Te csak kucorodj a hátamra, én veszem a gyűrűt a szájamba!

Még „j’ egészséget” sem mondtak, úgy elszaladtak. Kiúsznak a partra, s átaladják a gyűrűt a szegény embernek. Egyszeribe felhúzza az ujjára, csavarint egyet, s a kicsi kígyó mindjárt ott terem.

- Mit parancsolsz, édes gazdám?

- Azt parancsolom - mondá a szegény ember -, hogy azt a házat vidd vissza a régi helyire, az ószerest pedig felejtse a túlsó parton.

- Meglesz, édes gazdám.

Úgy is lett, ahogy a szegény ember parancsolta. A szép palota visszakerült asszonyostul, mindenestül oda, ahol legelőször volt, s a szegény ember ismét boldogul élt. A kutyáról s a macskáról sem feledkezett meg: tejbe-vajba fűrésztötte, s hasábfával kenegette őket. Az igaz, hogy ezek azótától fogvást haragusznak egymásra, de mégis élnek, ha meg nem haltak.

A KIRÁLY NYULAI

Hol volt, hol nem volt, még hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy szegény asszony, s ennek három fia. Olyan szegények voltak, mint a templom egere, vízzel főztek, s bottal reá rántottak, úgy éltek egyik napról a másikra. A legények bizony megelégtették ezt a keserves életet, s rászánták a fejüket, hogy már csak valamerre kimozdulnak hazulról, mert így nem lehet, míg a világ s még két nap.

Azt mondja egyszer a legidősebb az anyjának:

- Édesanyám, süssön nekem egy hamuban sült pogácsát, mert én elindulok szerencsét próbálni.

Sütött is a szegény asszony, s a legény elindult világgá. Megy, mendegél ország-világ ellen, hegyen-völgyön által, s egy aranyos kúthoz ér. Letelepedik melléje, eléveszi a hamuban sült pogácsát, s falatozni kezd belőle. Amint ott eddegélne, csak eleibe szökik egy kis egérke, s azt mondja:

Hallod-e, te legény, adj egy falást abból a pogácsából, éppen hét napja, hogy egy befaló falást sem ettem.

- Nem bánom én - mondja a legény -, ha hetvenhét napja nem ettél is, bár nekem legyen elég.

Csak elcincoga nagy szomorúan az egérke, bebújt egy likba, a legény pedig továbbmendegélt. Addig ment, addig ment, hogy éppen a király városába ért. Egyenesen a király palotájának tartott, leült a kapu eleibe, s ott várta a jó szerencsét. Hát egyszer csak kijő a király maga, meglátja a legényt, még köszön is neki, s megkérdezi:

- Mi járatban vagy te, szegény legény?

- Én bizony, felséges királyom, életem-halálom kezedbe ajánlom, szolgálatot keresek, ha valahol találnék.

Azt mondja a király:

- Jere csak bé, legény, van az udvaromban száz darab nyúl, ezeket rád bízom. Hajtsd ki a mezőre, de úgy őrizd, hogy egy is el ne találjon veszni, mert aztán a nyulak s a fejed!...

Másnap reggel kihajtja a legény a száz darab nyulak, de ezek bizony, ahogy kiértek a mezőre, a száz százfélé futott. Haj, megszontyolodott a legény, még nézni sem mert a király palotája felé, megfutamodott, s hazáig meg sem állott. Elbeszélte otthon, hol járt, merre járt, mi minden történt vele. Eláll erre a második legény, hogy most már ő próbál szerencsét, s erőt köpte a tenyerét, hogy ő - tudom, Istenem - megőrzi azt a száz nyulak, ha addig él is. Hanem az is úgy járt „kivilágos világra”, mint a legidősebb. Az aranyos kútnál ő is leült falatozni, az egérke tőle is kért egy falást a hamuban sült pogácsából, de ő bizony nem adott. Aztán addig ment, míg a király városába nem ért, beszegődött a királyhoz, de ahogy első reggel kicsapá a nyulakat a mezőre, a száz nyulak éppen százfélé futott.

Hazament ez is nagy szomorúan, s most már a legkisebb legény cihelődött neki: hátha neki jobban vált a szerencse. Süt az anyja egy hamuban sült pogácsát, akkorát, mint egy jó nagy taligakerék, s ezzel elindul világgá. Megy, mendegél, s elérkezik az aranyos kúthoz. Amint ott eddegélne, csak eleibe fut az egérke, s igen szépen kéri, hogy adjon neki Isten nevében egy falás pogácsát, mert éppen tizennégy álló napja, hogy nem evett.

- Jó szívvel - mondá a legény -, te kicsi egérke, úgyis talán megsegít a jó Isten, hogy nem kell ebből a pogácsából sokáig élnem.

Megköszöni szépen az egérke, s azt mondja:

- No, te szegény legény, jótétel helyébe jót várj! Két bátyádtól kértem már, egyik sem adott, de nem is segítette meg az Isten egyiket sem.

Azzal befutott a likba, s egy kicsi kürtöt hozott magával.

- Ezt a kürtöt neked adom - mondá az egérke -, tedd el, még hasznát veheted.

- Ugyan bizony mit tudok én ezzel csinálni? - kérdi a legény.

- Csak vidd el - mondá az egérke -, s akármi veszedelembe' légy, fuvintsd meg, s minden rossz jóra fordul.

„No - gondolja magában a szegény legény -, ha nem használ, nem is árt, elviszem magammal”
- bedugta a tarisznyájába, továbbindult, s meg sem állott a király városáig, s abban is a király palotájának kapujáig.

Megérkezik, letelepedik a kapuban, s hát egyszer jön a király.

- Mit keresel itt, te szegény legény? - kérdezi a király.

Elémondja, hogy miben fáradozik: szeretne valami jó helyen szolgálatba állani.

- Éppen jó helyen jársz - mondá a király -, van száz nyulam, ezeknek ügyes pásztor kéne, mert eddig még nem akadt kedvem szerint való.

Egyszeribe kezét adnak, de a király ugyancsak lelkire köti a legénynek, hogy egy is el ne vesszen a nyulakból, mert aztán a nyulak s a feje!...

Jól van. A legény másnap reggel kimegy a mezőre a száz darab nyúllal, de még meg sem szagolják ezek a füvet, ahány annyifelé iramodik.

- Haj, Szűz Mária, Szent József- kiált a legény -, mi' csináljak most már! - Eszibe jut a kürt, elérántja, belefuvint, s hát az a száz darab nyúl egyszerre megfordul, s úgy összefut, mint megannyi juh.

Látta ezt a király a palota tornácából, megcsavargatá a fejét, semmiképpen el nem tudá gondolni, hogy miféle ördögös praktikával* gyűjté össze a legény azokat a nyulakat.

„No, megállj - gondolá magában -, azért ma mégis hiányzik majd legalább egy a százból! Ha nem, egyéb próbára teszek.”

Mindjárt megparancsolja egy szolgálónak, hogy menjen ki a mezőre egy zsákkal, s kérjen a pászortól egy nyulat a király nevében.

Kimegy a leány, kéri a nyulat, de a legény azt mondja, hogy ő bizony az Isten nevében sem ad, mert neki a feje drága.

- De így s de úgy - mondja a leány -, vendégség lesz a háznál, s a király mindkettejüknek fejít veteti, ha nem lesz nyúl az asztalon.

Amint így vikotálodnának,* honnét, honnét nem, csak ott terem a kicsi egérke, s odasuttint a legénynek:

- Csak adj oda egyet, ne félj, a többit bízd reám!

A legény hallgat az egérke szavára, fülénél fog egy nyulat nagy hirtelen, bedugja a zsákba, s a leány elindul vele. Abban a minutában csak felszökik az egérke a zsákra, s míg a leány százat lépne, kirágja a zsák végét, a nyúl kiugrik belőle, s úgy visszafutott a többihez, mintha szemit vették volna ki. Az egérke pedig leszökött a zsákról, hirtelen felkapott egy nagy darab tehéntrágyát, beledugta a zsákba a nyúl helyett.

Megy este a legény haza, bétereli a száz nyulat a nagy kapun. Hát jó eleibe a király, káromkodik, hogy reng belé az udvar.

- Jere csak, jere, te kötélrevaló, mit küldöttél te nekem a zsákba!

Feleli a legény:

- Az Isten Istenem ne legyen, ha nem nyulat, felséges királyom.

Hívják a szolgálót.

- Hát mit adott neked a pásztor, te leány?

- Nekem bizony, felséges királyom, életem-halálom a kezedbe ajánlom, igazán nyulat adott.

- Hm - mondja a király -, még ilyent sem ettem világi életemben, hát most már hol a nyúl?

Számlálják a nyulakat, egyszer, kétszer, háromszor, de csak mindig száz jött ki.

- No, hallod-e, te szegény legény - mondá a király -, még ilyen pásztorom sem volt, hogy küldjön is nyulat, s ne is hiányozzék. Hát mit kívánsz?

- Csak egy kád pénzt, felséges királyom, mert nagy a szegénység otthon.

A király tüstént méretett egy istenes nagy zsák pénzt, hogy a legény tizenkét ökörrel húzatta haza. De bezzeg olyan erősen meggazdagodtak, hogy csudájára jártak messze földről.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

HAMMAS* JUTKA

Volt egyszer egy szegény özvegyasszony. Ennek az asszonynak csak egy leánya volt, de bezzeg ebben sem telék valami nagy öröme. Olyan rest volt ez a leány, hogy híre ment hét vármegyén túl. Reggeltől estig hamuban ült, azt harizsálgatta,* kevergette az ujjával, s a falubeliek el is nevezték Hammas Jutkának.

Istenem, Istenem, mennyit évelődött a szegény özvegyasszony! Nem elég az özvegyisége, még rest is legyen a leánya. Hiába minden szép szó: dolgozz te is, leányom, valamit; fonj legalább egy orsó kendert egy nap!

Beszélhetett annak: egyik fülén be, a másikon ki.

Egyszer aztán kifogyott a béketűrésből a szegény asszony, fogta a guzsalyát, mégpedig két kézre, s rútul eldöngette Jutkát.

- Nesze, nesze! Kell-e még?!

Hej, sírt Jutka, sírásától csak úgy zengett a falu, s azt mondta az anyjának, hogy őt ugyan többet meg nem veri, mert ő világgá megy.

- Menj Isten hírével, jó utat, ahol sár nincs!

Jutka ment is, de amint nagy sírva kilépett az utcára, hát éppen arra jön hatlovas hintón a királyúrfi. Megállította a hintót, s kérdi a szegény asszonyt:

- Ugyan bizony, nénémasszony, miért verte meg a leányát?

Felelé az özvegyasszony:

- Azért, instálom, mert nem győzöm kenderrel, már a kertem födelét is felfonta, s még mindig fonna akar. A jóból is sok a sok!

- Igazán, hát csakugyan olyan jó fonó ez a leány? - mondá a királyúrfi -, akkor csak jöjjön énhozzám, ott akad fonnivalója. Egy nagy granárium* tele van kenderrel, s ha egy hónap alatt mind fölfonja, itt a kezem, nem disznóláb, feleségemmé teszem.

„No hiszen - gondolta az asszony -, abból ugyan semmi sem lesz, de csak vigyed!” A leány is éppen így gondolkozott, de azért felült a hintóba, hátha történik valami világsudája.

Ahogy megérkeztek a király palotájába, a királyúrfi Jutkát mindjárt bekísérte a granáriumba. Azt mondta:

- Na, Jutka, itt fonhatsz kedvedre. Amit mondtam, mondtam: ha egy hónap alatt felfonod, ami kender itt van, feleségemmé teszlek.

Jutka még szólni sem tudott, úgy megijedt a tenger sok kender láttára. Hiszen ezt ő ezer esztendeig sem tudja felfonni. Sírás, búcsálódás volt éjjele-nappala. Telt-múlt egyik nap a másik után, eltelt egy hét, el kettő, el három, de a kendernek még egy szál sem volt híja. A kis inasocska, aki enni hordott, kérdezte: mikor fog már a fonáshoz, de Jutka csak azt felelte: van még arra elég idő.

Hanem amikor maga volt a granáriumban, úgy sírt, mint a záporosó. Hogy is tudott olyan világbolondja lenni, hogy beüljön a granáriumba! Mindjárt eltelik a hónap, s a királyúrfi talán fejét is véteti nagy bosszúságában, amiért őt bolonddá tette.

Amikor éppen azon gondolkoznék, egyszerre csak, a jó Isten tudja, honnét, elébe toppant egy icipici törpeember. De ennek a törpeembernek éppen hétrőfös volt a szakálla, s amerre járt, mindenütt felseperte a szemetet a szakállával. Megijedt Jutka: „Jaj, Istenem, ne hagyj el, miféle csúf állat, csúf emberke ez!”

De a törpe megszólalt:

- Jó estét, Hammas Jutka! Tudom én, hogy mi a bajod. Egy csöppet se búsulj, én egy hét alatt mind egy szálíg fölfontam, ami kender itt van, még föl is motollálom. De akkor aztán velem kell jönnöd.

- Hogy menjek veled - mondá a leány -, mikor a királyúrfi szánt magának?

- Jól van - mondá a törpe -, nem viszlek el, ha, míg készen leszek a fonással, kitalárod a nevemet.

Gondolta a leány: isten neki. Mindegy már, akármerre fordul az ő sorsa. Kezet adott a törpének, megvolt az egyezés.

A törpe azután minden éjjel eljárt a granáriumba, s olyan sebesen font, hogy Jutkának szeme-szája elállt a csodálkozástól. Amit éjjel font, azt elvitte, s nappal az erdőben felmotollálta a faágak közt.

Mikor már csak egy nap volt hátra a hónapból, jön a vacsorával a kis inaska, s kérdi Jutka:

- Hát mi újság odakinn, te kis inasocska?

- Ott bizony az, hogy ha felfonod a kendert holnap estig, te leszel a királyúrfi felesége.

- Hát egyebet nem hallottál, te kis inasocska?

- De bizony hallottam. Ma délután vadászni voltam a királyúrfival, s hát amint az erdőben bolyongunk, valami zakatolást hallunk a faágak közt. Felnézünk, s mit látunk ott? Egy icipici törpeember volt, hétrőfös a szakálla - hallj csudát! -, motollált a faágak közt, s mind azt mondogatta:

*Én vagyok a tirpe-törpe Gyurka,
Feleségem leszen Hammas Jutka.*

- A királyúrfi nagyot kacagott, hogy mit beszél az a csúf emberke, s azzal továbbmentünk.

Hej, megörült erre a beszédre Hammas Jutka. Most már tudta a törpe nevét. A kender is föl lesz fonva, s mégsem kell elmenni a törpével.

Utolsó este eljön a törpe, s mondja a leánynak:

- No, Jutka, mind egy szálíg felfontam a kendert, most már jere velem. Vagy talán bizony tudod a nevemet?

- Hogyne tudnám - mondá Jutka -, mikor téged tirpe-törpe Gyurkának hívnak.

Jött reggel a királyúrfi s vele az egész udvar. Volt bezzeg nagy álmélkodás. Mindenki azt mondta, hogy ilyet, mióta a világ fennáll, emberi szem még nem látott. Még az öreg király is azt mondta:

- No, fiam, eddig elleneztem a házasságodat, de már mostan azt mondom: ásó, kapa s a nagyharang válasszon el.

Mindjárt meg is tartották a lakodalmat. Az volt aztán a lakodalom! Mind ott volt, aki el nem késett. Mind evett-ivott, aki kapott. Különösen két öregasszony hiába lábatlankodott, mindent felfaltak előlük.

Fogták magukat, s elmentek a királyúrfi elé panaszra.

De még a királyúrfi sem látott ilyen csúf két asszonyt. Az egyiknek a szeme héja, a másiknak meg az ajaka verte a földet. Kérdi egymás után:

- Hát a kend szeme héja miért fittyent le a földig?

- Azért, felséges királyom, mert egész életemben fontam, s mindig az orsón volt a szemem.

- Hát a kend ajaka miért fittyent le? - kérde a másikat.

- Az bizony azért, mert sokat nyálaztam a kendent, hogy többet fonhassak.

Hej, megijedt a királyúrfi! Hiszen akkor még az ő szép felesége is így elcsúfulhat. De bezzeg megtiltotta mindjárt Jutkának, hogy többet az életben még orsót is fogjon a kezébe.

Jutka pedig, akár hiszitek, akár nem, szót fogadott, s ma is él, ha meg nem halt.

A SZEGÉNY EMBER HEGEDÚJE

Messze, messze, hetedhét országon túl, az Óperenciás-tengeren innét, volt egyszer egy király, s annak három szép lánya. Azt mondja a királyné egyszer ennek a három leánynak:

- No, leányok, menjetek el az erdőbe eprészni, s amelyik több epret szed, annak adom a veres szoknyámat.

Elmennek a leányok, szedik, szedik az epret nagy szaporán. Mikor dél felé járt az idő, letelepednek egy fa alá, s összenéznek, hogy melyik szedett több epret. Hát a legkisebb egyedül éppen annyit szedett, mint a másik kettő egybevéve.

Bezzeg lett irigykedés! Mármost a kisebbiké lesz a veres szoknya!

Azt mondja a legnagyobbik leány:

- Jertek, leányok, szedjünk még egy kicsit, ennyivel úgysem mehetünk haza!

A legkisebb leány eleget erősködött, hogy akkor estére nem érnek haza, de a két nagyobb csak azon volt, hogy még szedjenek.

Jól van. Elindul az erdő egyik-egyik részébe a két nagyobb, az erdő más részibe pedig a kisebb. De nem epret szedtek ezek, hanem megegyeztek, hogy megölik a testvérüket. Ha az övék nem lehet a veres szoknya, ne legyen a legkisebbé sem. Mindjárt felkeresték a testvérüket, megfogták, s hiába könyörgött, hogy inkább nekik adja mind, ami epret szedett, mégis megölték. Éppen mikor megölték, arra vetődött egy vak koldus, ennek elvették a hegedűjét, a kicsi királykisasszonyt beletették, s azonmódulag elrejtették a fa odvába.

Hazamennek a lányok, s kérdik otthon: hol a testvéretek? Ők bizony nem tudják. Eleget mondták neki, ne kalandozzon félre tőlük, nem tudott velők együtt eprészni. Ki tudja, talán eltévelyedett, talán megölték az erdei tolvajok.

Azalatt pedig egy szegény ember fáért megy az erdőre, s éppen azt vágja le, melyikbe a királykisasszony holttestét tették. Csak elálmélkodik a szegény ember, mikor látja, hogy a fából egy hegedű pattan ki.

Kezibe veszi a hegedűt, s a nyirettyűt* elkezdi rajta taszigálni, mozgatni, ahogy éppen a cigányok szokták.

Hát ez a hegedű nemcsak hegedül, de énekel is. Mind azt énekeli:

*Lassan húzd, te szegény ember,
meg ne sértsed gyenge karom!
Gyenge karom nyirettyűje,
Király Erzsébet hegedűje.*

„Ejnye, ördögadta varasgyékja - dunnyog a szegény ember magában -, ez a hegedű bizonyosan meg van boszorkányozva! Én bizony elindulok veled, szerencséd próbálok, hátha megfizetik ezt a csudálatos nótát.”

El is indul a szegény ember, bekalandoz országot-világot, s annyi pénzt keresett, hogy egész vágás szekéren* kellett utána hordani. Egyszer, amint menne, mendegélne, éppen annak a királynak a városába került, akinek a kisebbik leányát olyan istentelen módon ölték meg.

Megáll a király palotája előtt, s hegedülni kezd. Meghallja a király a csodálatos hegedülést, kiküldi a kicsi inasát, hogy hívja be azt a muzsikást.

Kifut az inas, hívja a muzsikást, de az azt feleli vissza, hogy ő bizony egy lépést sem megy, mert neki annyi pénze van, hogy a királynak sincs több.

Visszamegy az inas, jelenti a királynak, hogy mit felelt a muzsikás.

Mit csináljon, kiment maga, s úgy kérte, hogy menjen be a palotába, s rándítson neki egypár nótát.

No, addig kéri a király, hogy bemegy a muzsikás, egyet-kettőt kongat a hegedűjén, azután húzni kezdi.

*Lassan húzd, te szegény ember,
meg ne sértsed gyenge karom!
Gyenge karom nyirettyűje,
Király Erzsé hegedűje.*

Azt mondja a király:

- Ejnye de csudálatos nóta ez, hé!

Odaáll a két királykisasszony is, ámulnak-bámulnak, az egyik elveszi a hegedűt, s húzni kezdi, hogy vajon mit énekel neki.

Hát ennek ezt énekel:

*Lassan húzd, te én hóhérom,
meg ne sértsed gyenge karom!*

Veszi a másik leány, húzza, s hát ennek is azt énekl.

Veszi a hegedűt a király, s hát ennek már azt énekl:

*Lassan húzzad, édesapám,
meg ne sértsed gyenge karom!*

- No, ez bizonyosan ördögösség!

- Már csak én is megpróbálom - mondja a királyné. Kezébe veszi, húzni kezdi, s hát a hegedű ezt énekl:

*Lassan húzzad, édesanyám,
meg ne sértsed gyenge karom!
Gyenge karom nyirettyűje,
Király Erzsé hegedűje.*

Ebb' a minutában csak szétválk a hegedű, s kipattan belőle a kicsi királykisasszony. Olyan eleven volt, olyan szép volt, mint egy tubarózsa.

Aj, szegény világ! Megijedt a két nagyobb leány, hogy mindjárt szörnyet ájult. A király s a királyné sírtak örömben, hogy elsiratott leányuk ilyen csudálatosképpen megkerült. A két idősebb leány istentelensége is kitudódott most, s a király haragjában egy toronyba záratta őket, halálíg tartó fogságra. De a kicsi királykisasszony addig könyörgött az édesapjának, megkegyelmezett a gonosz leányoknak, s azótától fogvást békességben élnek, ha meg nem haltak.

AZ ARANYKÖLES

Volt egyszer egy szegény ember. Ennek a szegény embernek annyi gyermeke volt, mint a rosta lika, még eggyel több. Két kicsi, buta szarvú ökre s két darab földcskéje vala minden gazdasága. Az egyikbe kölest vetett, s két gyermeket melléje állított, hadd őrizzék. Azt mondják egyszer a szomszédok a szegény embernek:

- Hé, szomszéd, kiednek aranykölese van.

- A biz' a, ne! Lássák-e kietek - mondá a szegény ember -, s én nem is vettem észre eddig.

Egyszeriben meghagyta erősen a gyermekeknek, hogy jól őrizzék azt a drága Isten áldását, mert ha egy szál hibádzik belőle, halálnak halálával halnak meg. Még azon nap csak leröppen egy varjú, s elvisz egy szálát. Aj, édes jó Istenem, utána a legkisebb gyermek, fut árkon-bokron keresztül, de mindhiába, nem tudá elfogni a varjút. Addig futott a szegény gyermek, míg egy nagy rengetegbe tévedt. Hát amint megy, nagy tüzet lát, a tűz mellett egy éktelen hosszú óriást, amint ott hemmedezett. Ennek az óriásnak akkora orra volt, hogy éppen a térde kalácsáig ért. Háta megé sompolyodik a gyermek, de abb' a minutában akkorát prüszentett az óriás, hogy a szele tizenkét lépésre hajította. Sírt a szegény gyermek, rőkölt* keservesen.

- Hum - morog magában az óriás -, miféle emberi hangot hallok? - S lepegette* a két fülét mindenfelé, hogy vajon merről jó az a sírás. Más oldalára fordult, s éppen rátapsantott a gyermekre.

- Hát te hogy tévelyedtél ide, te emberizink, te?

Elmondja a gyermek nagy szepegéssel-szipogással, hogy milyen szerencsétlenség találta, s ő most már nem mer hazamenni. Az óriásnak megesik a szíve rajta, s fiának fogadja.

Sok-sok idő telt el, a gyermekből derék nagy legény lett. Azt mondja egyszer az óriás:

- No, fiam, felneveltelek, most már házasodj meg!

- Hiszen az nem volna rossz, édes óriás apámuram - mondá a legény -, de hát kit vegyek el ebb' a nagy rengetegben?

- Majd találsz a rengetegen túl. Van a rengeteg túlsó szélin egy tó. Abban feredik minden áldott délben három királykisasszony. Menj oda, s míg feredeznek, vedd el a kisebbiknek a gúnyáját. De akárhogy kiabálnak utánad, vissza ne nézz, mert csúffá tesznek.

Elmegyen a legény, s hát csakugyan ott feredik a három királykisasszony. Olyan szép volt mind a három, mint egy-egy tündér. Bezzeg, szeretett volna ő is köztük feredezni, de erőt vett magán, szépen hasra ereszkedett, odacsúszott a bokrok közé, ahová a gúnyát levetették volt a királykisasszonyok.

„De már most melyik a kisebbiké, legény?” - kérdezte magától.

Ő bizony nem válogatta sokáig, hanem találomra elvett egyet, s azzal - uzsgyi neki! - megfutamodott. Bezzeg hogy éppen a nagyobbik leányét találta megfogni. Észreveszik a leányok, hogy valaki fut a gúnyával, futnak a bokrok közé, látják, hogy a nagyobbikét viszi. Kiabálni kezd ez torkaszakadtából:

- Ne fuss, te bolond! Nézz vissza, milyen szép bőröm van!

A legény bizony, mintha megboszorkányozták volna, elfelejtette az óriás tanácsát: visszanezett. A leányok utolértek, jól megtépázzák, s a legénynek gúnya nélkül kelle hazamennie. Másnap éppen így járt. Harmadnap azt mondja az óriás:

- No, hallod-e, hogyha holnap el nem veszed a kisebbik leány gúnyáját, s vissza találsz nézni, karóba húzom a fejedet!

De mármost a legény sem vette a dolgot tréfára. Tudta, hogy az óriás nem szokott komázni. Harmadnap ismét csak odasompolyodik a bokrok közé, kiválasztá a legkisebb királykisasszony gúnyját, s azzal - uzsgyi neki, vesd el magad! - olyan futásnak eredt, mintha mind a két szemét kivették volna. Utána a leányok, eleget, hogy: nézz vissza, hé, milyen szép bőrünk van! de bizony nem nézett vissza. Mikor ez nem használt, könyörgésre fogták, istenkedtek neki; de istenkedhetek, nem fordult vissza. Mit volt mit tenni a kicsi királykisasszonynak: nagy szomorúan a legény után eregelt, s elkísérte a rengetegbe. Egyszerre értek az óriáshoz. Sírt, sírt egy kicsinnyég a királykisasszony, de lassanként a sírás is elmaradt. Hát bizony megtetszett neki az ügyibevaló legény. Királyfiban se kapott volna ennél különbet.

Eltelik három nap, s az óriás azt mondja a fogadott fiának:

- No, fiam, már van feleséged is, én most téged Istennek ajánlak. Menj csak, lássatok országot-világot, mert ilyen ifjú párnak nem lehet kendermagba bújni.

Azzal csak megfuvinta egy sípot, s hát egy szempillantásra annyi szárnyasállat keveredett össze, hogy a szem nem volt képes belepni. Mert közmént legyen mondva, az óriás a madaraknak a királya volt. Egyszeribe elészöktet egy sereg varjút, s megparancsolja nekik, hogy öljenek meg egy bivalyt. Még ki sem mondta, egy nagy bivalybőr feküdt a földön kiterítve. Az óriás nagy szorgosan belévarrá az éfiakat,* s meghagyta a varjaknak, hogy vegyék a hátukra, s meg se szusszanjanak, míg az üvegvárhoz nem érnek.

Hej! repültek a varjak, mint a sebes szél, meg sem szusszantak az üvegvár aljáig. Hanem mikor feltekintettek arra az éktelen magas üvegvárra, visszafordultak az éfiú párhoz, s azt mondták, hogy ennek ugyan nem fognak nyugvás nélkül.

No, szusszantak egyet, nekiindultak, repültek, repültek, fel messze, hogy egy jó rugaszkodásnyira volt a Vacsoracsillag, de mikor már szintédesteszinte a vár tetejire értek, megrottyant az erejük, s szépen vissza kelle hogy ereszkedjenek.

Bezzeg volt búbanat! Elevenen megnyúzza az óriás, ha fel nem tudnak érni az üvegvárba. Amíg így búcsálódnak, az egyik varjú azt mondja:

- Hiszen valami könnyebb portékába is fel lehetne vinni ezeket az éfiakat!

- Bizony fel! - mondták a többiek.

Volt a vár aljában egy malom. Bemennek oda, s a molnártól egy hordót kérnek. Abba szépen beleültetik az éfiú párt. Az abroncsot ráverik a hordóra, s úgy indulnak útnak. Hajnalban indultak, s estére kerekedve fel is értek szerencsésen. A hordót letették a vár tetejére, megkoppintották erről is, arról is. Az abroncsok lepattogtak, s az éfiú pár kiszállott. Tüstént mentek az üvegvár urához, aki éppen a fekete király maga volt. Bekerekednek a nagy üvegszobába, a király színe elé.

- Hát ti kik vagytok, mik vagytok, mi jóban jártok? - kérdi a király.

- Mi bizony, felséges királyom, életünk-halálunk kezében van - mondtá a legény -, szolgálatot jöttünk keresni.

- No, jókor jövétek, most csaptam el az első kocsisomat s a belső leányt, felfogadlak helyükbe. Neked, leány, nem lesz egyéb dolgod, csak minden reggel kisépersz hat szobát, de a hetedikbe bé ne találj menni, mert szörnyű halálnak halálával halsz meg.

Nem is ment az két-három nap, de egyszer úgy elfogta a kíváncsiság, hogy semmiletteképpen nem tudá visszatartani magát, bément a hetedik szobába.

Hát, Uram, Teremtőm, mit látott! Egy rusnya kopasz fejű ember ült ott egy hordóban, csak a feje látszott ki belőle.

Aj, megijed a szegény leány, hogy szinte kétségbeesik. Ki akar szaladni, de a kopasz fejű ember megszólítja keserves, siránkozó hangon:

- Ne fuss el, ne félj tőlem, te szépséges szép leány, hanem inkább szabadíts ki!

- Hát te ki vagy, s mi vagy? - kérdi a leány.

- Én bizony Tündéropac vagyok, a fekete király elvette az országomat, magamat pedig ebbe a hordóba záratott, hogy soha meg ne lássam az áldott napot. Hallod-e, te gyönyörű virágszál, pattints le egy abroncsot, s megszolgálom!

Addig könyörgött, addig istenkedett, hogy a leánynak meglágyult a szíve, egy abroncsot lepattintott. A hordó egyszeriben széjjelesett, s Tündéropac kiszökött belőle.

- No, hallod-e - mondá a leánynak -, neked itt most „elégett a köles”, de nekem is, hát menjünk, amerre a szemünk lát!

Eleget mondá a lány, hogy ő bizony nem megy az első kocsis nélkül, Tündéropac megfogta, s erővel magával vitte. Másnap megy a fekete király a hetedik szobába, hát Tündéropacnak híre-pora sincsen! Keresik a belső leányt, hát az sincs, mintha csak a föld nyelte volna el. Meghallja ezt az első kocsis, s azt mondja a fekete királynak:

- Felséges királyom, életem-halálom kezedbe ajánlom, én tovább itt nem tudok maradni, megyek a feleségem után.

Elindult a szegény legény, hetedhét ország ellen, országon-világon keresztül. Amint mendegélne, talál egy várat, s hát annak ablakában ott könyököl egy szép asszony. Nézi, nézi, s hát az éppen az ő felesége.

Hej, szegény világ, vetett ágy, lett öröm! Az egyik szemük sírt, a másik kacagott. No, csak-hogy megtalálták egymást, most már elszöknek. Tündéropac oda volt vadászni, de ki tudja, mikor állít haza. Felszedelőzködnek, indulnak, de éppen abban a minutában nagyot csendül a vár.

- Jaj, édes Jézusom! Itthon van Tündéropac, most szörnyű halálnak halálával halunk meg! - sikoltozott az asszony.

Mit volt mit tenni, hamarjában bébújtatá az urát az ágy alá.

Bejő Tündéropac, s elkezd szipogatni az orrával.

- Hé, asszony, valami emberszagot érzek itt!

- Nincs itt, lelkem, Tündéropac uram, semmiféle emberi lélek.

De Tündéropac nem hitt az asszonynak, odament az ágyhoz, s az üstökénél fogvást kihúzá a szegény legényt alóla.

- No, te emberizink, mit választasz most három rossz közül: vízbe vesselek, megégetteselek, vagy halálig tartó fogságba vesselek?!

- Ne tedd egyiket sem, Tündérmókus, tudod-e, mit ígértél, hogy megszolgálod nekem, ami jót veled tettem!

Addig sírt, addig könyörgött az asszony, hogy Tündérmókus eleresztje a szegény legényt.

Megy a szegény fejére, hegyen-völgyön át, s estére kelve egy kicsi házhoz ért. Bérmegy, ott talál egy vénasszonyt, s köszön neki:

- Adjon Isten jó estét, öreganyó!

- Szerencséd, hogy öreganyónak szólítottál, mert különben rútul jársz vala. Hát miben fáradsz, miféle szél vetett ide?

Elmondja, hogy milyen nagy bajban van.

- Ez bizony nagy baj, édes fiam, de adok én neked egy tanácsot, s azzal talán boldogulsz. Menj el a veres királyhoz, szegődjél be hozzá kocsisnak! A veres királynál három nappól áll egy esztendő, s ha ezt a három napot becsületesen kitöltöd, minden jóra fordul. Hallgass ide! A veres királynak van százhusz lova. Ebből a százhuszból egy maga a király leánya, s ennek olyan kutya természete van, hogy ha lehunyod a szemedet, megszökik a ménesből, s a király akkor karóba húztatja a fejedet.

No, a szegény legény megköszöni a jó tanácsot, elmegy a veres király udvarába, s ott mindjárt fel is fogadják őt kocsisnak. Azt mondja neki a veres király:

- Itt a százhusz ló, legény, a kezébe adom, s ma éjjel elmegy velük „éhalóba”.* Hanem előre mondom, hogy egy közülök csudamódon eltűnik minden éjjel, s csak másnap vetődik haza. Ha rajtad is kifog, csúfot látsz.

Besetédetik, s a szegény legény kihajtja a százhusz lovat a mezőre. Egyszer csak úgy éjfél tájban valami hangot hall. Hát valaki mind csak azt mondja: „Feküdjél le, János, feküdjél le, János!”

Néz mindenfelé, nem lát semmiféle lelkes állatot. Gondolja magában, ő bizony lefekszik, hadd lám, mi lesz ebből, de a szemit csak félig sem hunyta le. Hát - Szűz Mária, Szent József! - egy csikó egyszerre csak hallá változik, s azonmódúlag beleugrik egy tóba. De bezzeg a legény sem volt rest, hamar egy kantárt vesz elé, a hal után veti, s annál fogvást kihúzza a tóból. Eleget hánykolódott, rángatózzott, de a legény ki nem eresztette a kezéből, s az ördögös királykisasszonynak ismét csak vissza kellett változnia csikóvá. Reggel hazaeregél a ménes, egy sem hibázott belőle. Bérmegy a pajtába a veres király, s egy emelőrúddal istenesen megverte a csikót, hogy megfogni engedte magát. Második éjjel már hattyúgalamb képire változott az ördögös királykisasszony, felemelkedett a hetedik égbe, s onnét mint egy báránnyal felleget ereszkedett le. Hanem a legény most sem aludt el, a felleget is megfogta a kantárral, s második nap is hiba nélkül ment haza a ménes. A király most úgy megrakta a csikót, hogy elnyúlott a hídláson. Harmadik éjjel a föld alá bújt, le a földnek a hetedik rétegébe, de a legény utána ment, s visszahozta a föld alól is.

Mikor hazaérnek, azt mondja a király:

- No, fiam, kitelt a három esztendő, mit kívánsz, mert még ilyen kocsisom se volt, ki úgy tudjon vigyázni erre a csikóra.

A legény azt mondta, hogy neki pénz nem kell, megelégszik azzal a kehes gebével is, amelyik a ganédomb körül szedeget. Az a csikó pedig táltos volt, s előre megmondta a legénynek, hogy csak őt válassza, ha vissza akarja szerezni a feleségét. A király elkacagta magát, de gondolta magában, ha neked addig ér az eszed, én bizony nem erőltetek rá. Felül a legény arra

a kehes lóra, kibotorkálnak az udvarból, s hát amint kívül vannak, a girhes-görhös lóból aranszörű paripa lett, s egy ugrással ott termett a Tündérkopac udvarában. Tündérkopac most is oda volt vadászni. Azt mondja a táltos ló:

- Most vezess be az istállóba, adj nekem három köből búzát, három veder vizet, aztán menj, s láss a dolgod után, de mikor dobrok, jere a feleségeddel, mert itt talál Tündérkopac.

Nem is diskurálhatának sokáig az éfiak, mert egyszer csak olyan dobrolást hallanak, hogy a föld is megrengett belé. Kiszaladnak az istállóba, fel a táltos lóra, s el, mint a sebes szélvész.

Abb' a minutában megérkezik Tündérkopac. Keresi a feleségét: nincs sehol. Megy az istállóba, kérdi a táltos lovát.

- Keresheted immár a feleségedet, jó gazdám, elvitték azt táltos lovon. Ehetem is, ihatom is, alhatom is rá, nem érzük azokat utol ez árnyékvilágban.*

Azt mondja erre Tündérkopac:

- Ne mondd ezt te nekem, utol kell érnünk, még ha az égbe repültek is.

Azzal csak felpattant a lóra, előbb a földön, azután a levegőben úgy szárnyalt, hogy nagy égi háború kerekedett utánuk.

Mikor hat országon is keresztülszárnyaltak, csak akkor pillantották meg az éfiú párt.

- No, drága lovam, most mutasd meg, mit tudsz! - kiáltott Tündérkopac, s a táltos ló úgy neki-rugaszkodott, hogy még csak hétsingnyire volt a másiktól.

Olyan szelet csapott elé, hogy a szegény legény majd lefordult a lováról.

- Ne félj, édes gazdám, csak kapaszkodj jól belém! - biztató a táltos a szegény legényt. S hát láss csudát! Csak megnyílik a magas ég, s a táltos a nyíláson berepül az égbe.

Látja ezt Tündérkopac, s nekifohászkodik:

- Uram, Teremtőm, nyisd meg az eget nekem is!

De az ég bezáródott előtte, s Tündérkopac visszaesett lovastul, mindenestül, hogy minden csontja-bontja, porcikája ízzé-porrá tört.

A KICSI BOJTÁR

Egyszer volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren is túl volt, volt egy szép kicsi királyfi. Ennek a kicsi királyfinak az édesanyja egyszer erősen megbetegedett, s hiába hozatták el a világon ahány híres doktor volt, egy sem tudta meggyógyítani.

Volt az udvarban egy ördögös szüle,* s ez azt mondja egyszer az udvarbélieknek:

- Hiszen csak engem kérdeznének, úgy meggyógyítanám a királynét, hogy a feje sem fájna többet.

Vitték mindjárt a király elé az ördögös szülét, hadd mutassa meg, mit tud.

- No, te öregasszony - mondá a király -, azt hallottam, hogy meg tudnád gyógyítani a feleségemet. Mondd elé, mit tudsz!

- Felséges királyom - mondá az ördögös szüle -, a királyné addig meg nem gyógyul, míg a királyfi szívéből s a bal kezének a kicsi ujjából rántottát nem csinálnak, s azt meg nem eszi.

Haj, megborzadott a király ettől a beszédőtől! Hogy ő az egyetlen fiát megölje! Kikergette az ördögös szülét a palotából, de még az országából is.

Hanem hiába kergette ki, a királynénak elmondotta a belső leánya, hogy mit mondott az ördögös szüle.

- Jaj, Istenem, Istenem - sírt a királyné -, inkább haljak meg, semhogy a drága fiamat megöljék miattam!

Na, telt-múlt az idő, s a királyné mindennap rosszabbul lett. Búsult a király rettenetesen, mert erősen szerette a feleségét, s nem tudta, mitévő legyen. Egyszer mégis azt gondolta: fiú helyett fiút adhat az Isten, kivéteti fiának szívéét, levágatja bal kezének a kicsi ujját, ha másként az anyja meg nem gyógyulhat. Behívatta hűséges vadászát, s megparancsolta, hogy vigye el a királyúrfit az erdőbe, vegye ki a szívéét, vágja le a bal kezének a kicsi ujját, mert csak ebből készült rántottától gyógyul meg a királyné.

Hej, sírt a vadász, könyörgött a királynak, hogy ne hallgasson az ördögös szüle szavára, gonosz annak teste-lelke, de hiába könyörgött, a király elfordult, s azt mondta:

- Amit mondtam, mondtam.

Mondta, mondta, de majd megszakadt a szíve a mondásban.

Hát jól van, a vadász elvitte magával a királyúrfit az erdőbe, mintha vadászni mennének. Mikor beértek a sűrű rengetegbe, sírva fakad a vadász, s elmondja, hogy mit parancsolt neki a király.

Megszomorodott a királyfi, s felsóhajtott a magas egekre:

- Istenem, Istenem, mért tudott hinni édesapám az ördögös szüle szavának! Az a gonosz lélek haragudott rám, azért tanácsolta, hogy szívemet kivegyék, ujjamat levágják!

Ahogy ezt mondta a királyfi, elszalad egy nyúl előtte. Hirtelen lekapja válláról kicsi flintáját,* s meglövi a nyulat.

Azt mondja most a vadásznak:

- Hallod-e, barátom, valamit gondoltam. Mindegy, akár az én szívemet viszed haza, akár ennek a nyúlnak a szívéét. Hagyd meg az életemet, a bal kezem kicsi ujját szívesen odaadom.

A vadász egyszeriben ráállott: kivette a nyúl szívét, levágta a kicsi királyfi bal kezének a kicsi ujját, aztán keserves sírással elbúcsúztak egymástól. A vadász ment hazafelé, a királyfi ment tovább a rengeteg erdőben nagy búsan.

Amint menne, mendegélne, elért egy esztenához.* Bemegy az esztenába, ott találja az öreg juhászt, s szerencsés jó napot kíván.

- Adjon Isten - fogada a juhász -, hát te miféle járatban vagy, legényke?

- Én bizony szolgálatot keresnék, ha találnék - mondá a királyúrfi.

Az öreg juhász gondolta, hogy ez a legényke éppen neki való lesz, ügyes forma is, még flintája is van: megfogadja munyatornak.*

Már egy fél esztendeig szolgált a kicsi bojtár, mikor egyszer elküldi a juhász, hogy hozzon vizet a patakról. Elmegy a kicsi bojtár, s hát a patak partján egy öregasszonyt talál. Megszólítja az öregasszonyt:

- Jere ide, legényke, nézz a fejembe, jótétel helyébe jót várj!

A kicsi bojtárnak jó szíve volt, nézett az öregasszony fejébe, de emiatt megkésett, s a juhász erősen megszidta. Másnap is a patakra küldik, s ismét csak ott találja az öregasszonyt. Addig istenkedett neki az asszony, hogy megint nézett a fejébe! Mikor visszament az esztenára, a juhász megverte, hogy olyan sokáig odabódorgott. Harmadnap már azt mondta, hogy ha idejében vissza nem kerül, az életével játszik. De harmadnap is csak ott találta az öregasszonyt, s ez ismételten elkezdett istenkedni, hogy nézzen egy kicsit a fejébe. A kicsi bojtár vonogatózott, ő bizony nem teszi, mert neki kedves az élete.

- Ne félj semmit, te legényke - biztatá az öregasszony -, nesze, adok neked egy botot, ha ezzel megkollintod a térgyedtet, akkora nagy ember lesz belőled, hogy még egy óriással is kiállhatsz.

A kicsi bojtár megbátorodott erre a mondásra, ismételten nézett az öregasszony fejébe, ez megköszönte szépen a jóságát, s azzal kezébe adá a botot. Visszamegy az esztenához, s hát a juhász már messziről káromkodik, fenyegetődzik, hogy: vigyázz, te macskabéka, mert most addig ütlek, míg kiadod a szuszodat! Hanem a kicsi bojtár csak kollinta egyet a térgyére, egyszeriben nagy ember lett belőle, s úgy elagyabugyálta a juhászt, hogy elnyúlott a földön.

No, most már csakugyanvalóst elindult világgá. Ment, mendegélt, hegyen-völgyön által, hetedhét ország ellen, s elért egy kakassarkon forgó aranypalotához. Ebb' az aranypalotában lakott a veres király. Bemegy a kicsi bojtár a királyhoz, s elmondja, hogy ő szolgálatba szeretne állani. Azt mondja a veres király:

- No, éppen jó órában jöttél, mert most csaptam el a juhásztoromat, befogadlak helyébe. Hanem azt mondom én neked, hogy mikor a juhokkal az ezüstmezőhöz érsz, térülj meg velük, mert ha által találnának menni, rútol jársz.

Másnap jó reggel kihajtá a juhokat a kicsi bojtár a mezőre. Mikor úgy dél felé lehetett az idő, elérnek az ezüstmező határáig. Gondolja magában: „Én bizony átalcsapom a juhokat az ezüstmezőre, hadd lássam: mi isten csudája van ott?”

No, átaleregélnek. Hát annyi ezüstliliom van ott - Uram, Jézus -, hogy a szemével nem tudá bélepni! Ő bizony - gondolja - leszakaszt egyet, van itt elég, hál'Istennek. Hej! de nagyot csendült erre az ezüstmező, s ebb' a minutában ott termett az ezüstmező királya: a hétfejű sárkány. Megijed a kicsi bojtár, de hirtelen eszibe jut, hogy kezébe a bot vagy mi? Megkollintja vele a térgyit, nagy-nagy ember lett belőle, s olyant sózott a hétfejű sárkányra, hogy félig elájult. Istenedett, könyörgött a sárkány, hogy csak hagyja meg az életét; adott neki egy

ezüstkantárt, azt csak rázintsa meg, s ha valami baja lesz az életben, egy sereg ezüstkatoná áll segedelmére.

Hazatéríti a juhokat estére kelve a kicsi bojtár, s mikor a kapun bemenne, csak elébe fut a három királykisasszony, s nagy hízelkedéssel kérik, hogy adja nekik az ezüstilliomot. Mert hogy szavamat össze ne keverjem, a kicsi bojtár kalapjába tette az ezüstilliomot, s a királykisasszonyok már messziről meglátták. A kicsi bojtár azt mondta, hogy ő annak adja a liliomot, amelyik megmutatja magát térgyig.

A két nagyobbik leány nagy szégyenkezve befutott a házba, de a kisebbik megmutatta magát, s az övé lett az ezüstilliom.

Meg volt elégedve a veres király, mert azt hitte, hogy a kicsi bojtár színét sem látta az ezüstrétnék. Maga elé hivatja, s azt mondja neki:

- Az első napot jól végezed, hát jól végezd a másodikat is! Holnap másfelé kell hajtani a juhokat. Arrafelé van az aranyrét. De ismét csak azt mondom neked, hogy ide se merj átmenni, mert rossz véged lesz.

A kicsi bojtár pedig alig várható, hogy az aranyrétig eleregéljenek a juhok, tüstént átalcsapott. Hát az aranyrétet csupa aranyliliom borítja. Egyszeriben leszakasztott egyet, s a kalapjába tette.

Aj, lelkem, Istenem! Mintha csak a föld megindult volna, olyat csendült-bondult az aranyrét! Hát jó a tizennégy fejű sárkány, hetvensingnyire szakadt a láng a torkából.

- Jere, csak jere - mondá a kicsi bojtár -, emberedre találsz!

Azzal csak megkollintá térgyét a bottal, s nagy ember lett belőle, fordult a sárkánynak, s olyant húzott rá, hogy csak elfenteregett. Bezzeg istenkedett ez is. Csak az életét hagyja meg, ad neki egy aranykantárt, s ha bajba' lesz az életben, csak rázintsa meg, s mindjárt egy ármádia* aranykatona áll a segedelmére.

Megkegyelmezett ennek is, az aranykantárt elvette, s azzal hazafelé tért a juhokkal. Mikor betért a kapun, ismét csak elejibe futott a három királykisasszony, s kérték, hogy adja nekik az aranyliliomot. De ő bizony azt mondta, hogy annak adja, amelyik megmutatja neki a bal mellét. A két nagyobb leány elfutott nagy dérrrel-dúrral, hanem a kisebbik csak felrántá az ingje hasadékját, s megmutatá a bal mellét. Mindjárt neki is adá az aranyliliomot.

No, harmadnap reggel kihajtja a juhokat. Most megint másfelé kellett hajtani, s a király ismét megparancsolta, hogy ne merjen átalcsapni a gyémántrétre, mert most arrafelé fog járni. Meg is fogadta, hogy még a tájkára sem néz, de csak azt várta, hogy a gyémántrét határáig etessen, mindjárt átalcsapott. Hát ezt csupa gyémántliliom borítja! Egyszeribe leszakasztott egyet, kalapjába tűzte, de csendült is olyant a rét, hogy szinte megsiketült belé. Hej, jött a huszonegy fejű sárkány, mint a fergeteg, hét mérföldre fújta a torkából a lángot, kitátotta mind a huszonegy száját, pedig egyet is elég lett volna.

- Jere, csak jere - mormogott a kicsi bojtár -, rándítok reád is egyet, mint a más kettőre, hogy tudom, arról koldulsz!

Csak megkollintá botjával a térgyét, nagy-nagy ember lett belőle, s azzal úgy oldalba serítette a sárkányt, hogy mindjárt felfordult. Aj, könyörög, hogy kegyelmezzen életének, mert hetvenhét nevetlen gyermeke van. Ő is ad neki egy gyémántkantárt, azt csak rázintsa meg, ha baja lesz ez életben, s egy ármádia gyémántkatona lesz a segedelmére. Hát isten neki, a többi után - gondolá a kicsi bojtár -, megkegyelmezett ennek is. A gyémántkantárt elvette, a juhokat megtérítette, s estére szépen hazaeregéltek.

No, hiszen, hallátok-e! Csak láttátok volna, hogy az a három szép királykisasszony a sebes szélnél is sebesebben futott a kicsi bojtár eleibe, ki az utcára! Mert a gyémántliliom úgy ragyogott, mintha az egész várban miligyertyát gyújtottak volna. Kérik a liliumot, hízelegnek, még meg is cirógatják, de a kicsi bojtár most azt mondta, hogy annak adja a három leány közül, ki megmutatja a jobb mellét. A két nagyobb ismét elfutott nagy dérral-dúrral, a kisebbik pedig egyet mosolyodék, felrándítá az inge hasadékát, megmutatá a jobb mellét is, s övé lett a gyémántliliom is.

Telik-múlik az idő. Egyszer a veres király kihirdeti az egész világban, hogy amely herceg el akarja venni az ő valamelyik leányát, jöjjön az udvarba, hadd válasszanak a leányai közül. No, hallátok-e, jött herceg annyi, de annyi, hogy a szem nem tudá belepni. Hát aztán még milyen gúnyában voltak azok! Csupa színarany volt még a patkószeg is a csizmájukon, s minden zsebükben egy-egy aranyóra ketyegett.

Kiáll a veres király a tornácra, mellette a három leánya, s a hercegek az udvaron állottak meg. Illegették-billegették magukat, mert mindenik tetszeni akart. No, bezzeg hát azért fáradtak ide külső országokból, vagy mi!

Hát a két nagyobb leány csakhamar kiválasztá magának az urát, de a kisebb megbicsakolta magát, s azt mondta, hogy ő csak ahhoz megy feleségül, aki kitalálja, hogy miféle jegy van az ő testén.

Találgatják azok a hercegurak mindenképpen, de egy sem volt képes eltalálni, hogy micsoda jegy lehet a kicsi királykisasszony testén. Eleget mondja a király a leányának, hogy ne bolondozzék, hanem itt az ideje, válasszon a sok szép hercegfő közül, de a kicsi királykisasszony megköte magát, s azt mondotta, hogy ő csak ahhoz megy, aki kitalálja a jegyeket, akárki fia-borja legyen az.

- Úgy-e - kiáltott a király -, megállj leány, mindjárt hívatok én neked legényeket!

S azzal csakugyan elhívatá valamennyi bérest, aki csak az udvarban vala, hogy azok is pályázzanak. De ezek sem tudták kitalálni.

- Van-e még valami lelkes állat az udvaromban? - kérdé a király nagy bosszúsággal.

Eléáll az öreg béres, s azt mondja:

- Felséges királyom, életem-halálom a kezedben, a kicsi bojtáron kívül senki lélek nincsen.

- Hát szólítsátok elé a kicsi bojtárt, hadd álljon elé a tudományával, találja ki, miféle jegyek vannak a kicsi királykisasszony testén.

Eléjön a kicsi bojtár, s mondja:

- Felséges királyom, én úgy sajdítom, hogy a kisasszonynak a két térgyin van két aranycsillag, a mellén pedig két gyémántcsillag.

Kérdi a király:

- Úgy van-e, leányom?

- Úgy biz a', felséges apámuram - feleli a leány.

- No, ha úgy van, a kicsi bojtár felesége vagy ez órától fogva.

- Bizony nem bánom én, felséges apámuram.

Aj, bezzeg volt nagy álmélkodás, szörnyülködés! A hercegek nagy bosszúsággal távoztak, hogy egy rongyos bojtár így csúffá tevé őket. A király pedig, mit volt mit nem tenni, összeadta az éfiú párt, de a palotában nem adott nekik helyet, azt mondta:

- Jó nektek a lúdpajtában is.

A másik két vejét bezzeg a palotában tartotta, s nagy vendégséget csapott a tiszteletükre.

No, eltelik egy esztendő, eltelik két esztendő. Egyszer csak a fekete király háborút izén a veres királynak. Megijed a veres király, mert a sereg mind szerteszéjjel volt az ország minden szegletében. Amennyit lehetett, összeparancsolt, s a két nagyobb vejére bízta, a kisebbikre ügyet sem vetett. Nem búsult ezen a kicsi vej, fölült ő is egy rossz gebére, s elindult a háborúba. Kacagta mindenki, de ő fel sem vette. Összeütközik a két sereg, de hát a veres királyé csak nagy hirtelen megretirál.

Hej, megrázintja ekkor a kicsi bojtár az ezüstkantárját, hát - láss csudát! - egyszeriben ezüstszőrű paripa lesz a gebéből, s egy ármádia ezüstmondéros katona terem ott, mind csupa ezüstszőrű paripákon! Kiált egyet a kicsi bojtár:

- Uram, Jézus, segélj!

Azzal nekivágtat a fekete király seregének, s azt egy szempillantásra mind egy szálíg lekaszabolják. Erre az ezüstsereg eltűnt, mintha a föld nyelte volna el, a kicsi bojtár ezüstszőrű paripájából ismét girhes-görhes gebe lett, s mindjárt belé is romlott a süppedékbe. Éppen arra futott el a két nagyobb vej a megretirált sereggel. Eleget kérte a kicsi bojtár, hogy húzzák ki a süppedékből, de a sógorai lekacagták, s azzal továbbváltattak. Mikor hazaértek, eldicsekedtek az apósuknak, hogy nekik milyen szép seregük van, s hogy mind egy szálíg megölték a fekete király seregét.

Másnap még nagyobb sereget küldött a fekete király, s ismét megverték a veres királyét. A kicsi bojtár most az aranykantárt rázintotta meg, s mind egy szálíg leölette a fekete király katonáit, osztég megint csak beleromlott a süppedékbe. Kérte a sógorait, hogy húzzák ki, ne hagyják ott veszni fiatal életét, de ezek most is jót kacagtak, s azzal hazaváltattak. Bezzeg volt dicsekedés otthon!

Harmadnap akkora sereget küldött a fekete király, hogy mint egy fekete felleg, úgy ellepte a veres király országát. Még meg sem tudtak állani előtte a veres király katonái. Mikor nyargaltak visszafelé, a kicsi bojtár még mindig ott kínlódott a süppedékben.

Odakiált:

- Akarjátok, hogy mind egy szálíg leöllessem a fekete király katonáit?!

Még jobban kikacagták.

No hiszen, megmérgeződik a kicsi bojtár, megrázintja a gyémántkantárt, s hát olyan ragyogó gyémántparipa lesz a gebéből, hát olyan gyémántgúnya kerekedik az ő testire, de hát még olyan gyémántmondéros sereg áll elé, hogy a veres király serege majd megvakult a nézésiben! Neki a fekete király katonáinak, s egy előmentükben mind lekaszabolják, hogy még hírmondó sem maradt belőlük.

Bezzeg most nem kacagták a kevély hercegek a kicsi bojtárt, hanem a gyémántszőrű paripával együtt a vállukra vették, s úgy vitték haza. Otthon pedig a veres király színe előtt megkövették szépen. A veres király most már nemcsak a leányát adta oda jó szívvvel, de kezére adta az egész királyságát. Nagy lakodalmat csaptak, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A SZERENCSE ÉS AZ ÁLDÁS

A Szerencse és az Áldás folyton vetekedtek egymással, hogy melyik tud több jót cselekedni az embereknek. Egyszer, amint vetélkednének egy városnak a végén, arrafelé jön egy szegény ember. Ez a szegény ember abból éldegélt egyik napról a másikra, hogy nyírág seprűt kötögetett, bevitte a városba, s ott eladta, ahogy tudta. Mondja az Áldás:

- Nézd, Szerencse, ihol jön egy szegény ember, majd megmutatom, hogy nem köt többet seprűt.

Ahogy odaért a szegény ember, az Áldás kivett a zsebéből száz forintot, s azt mondta neki:

- No, te szegény ember, adok neked száz forintot, kezdj vele valamit.

A szegény ember megköszönte nagy hálálkodással a pénzt, aztán bement a városba, nagy hirtelen eladta a seprűt, s sietett haza.

Nem volt otthon a felesége, s a pénzt, mert nem volt semmiféle zárós ládája, eldugta a korpáspadban, s kiment az erdőbe fáért, hogy legyen, aminél ebédet főzzön az asszony.

Ahogy elment, jön haza a felesége. Kimerít a korpáspadból egy fazék korpát, viszi a szőcshöz, eladja, s vett az árán egy csupor puliszkalisztet. De a szegény ember le sem ült az asztalhoz, szaladt a pincébe, hogy kivegye pénzét a korpáspadból. Keresi, keresi, fölhabarja a korpát, de a pénzt nem találja. Szólítja az asszonyt:

- Hé, asszony! Száz forint volt a korpáspadban, hová tetted?

Nagyot kacag a szegény asszony.

- Megbolondult kigyelmed? Az egész nemzetségének sem volt száz forintja!

- De ilyen-olyan teremtette - káromkodik a szegény ember -, vagy volt, vagy nem volt a nemzetségemnek, de nekem volt!

Elmondta a feleségének, hogy egy derék úri ember száz forintot adott neki a város végén, s ő azt a korpáspadba dugta el.

- No, ha bizony oda dugta el - mondta az asszony -, akkor az a száz forint a szőcsnél van. Éppen most adtam el neki egy fazék korpát.

Szaladtak a szőcshöz, s ráestek, hogy adja vissza nekik a száz forintot.

- Megbolondultatok? - mondá a szőcs. - Amióta a világon vagytok, sem láttatok száz forintot. Eltakarodjatok, mert különben pórul jártok!

Hiába volt szép szó, csúf szó, a szőcs nem adta vissza a száz forintot.

Búsult a szegény ember, évelődött. Lám, lám, egyszer volt száz forintja, s azt is de hamar elvesztette. Kiment az erdőre, kötött egy csomó seprűt, s másnap reggel bement a városba. Az Áldás és Szerencse most is ott állottak a város végén, s a Szerencse már messziről megpillantotta a szegény embert.

- No, lám! - ingerkedett az Áldással -, ihol jön megint a szegény ember, Áldás barátom. Látod, látod, semmit sem ért a száz forintod.

Mérges volt az Áldás, rárivallt a szegény emberre:

- Hát nem megmondtam, hogy többet ne lássalak seprűvel?

- Ó, uram - mondá a szegény ember -, ne haragudjék, de nem volt szerencsém a száz forinttal.

- Hallod - kötekedett a Szerencse -, nem volt szerencséje.

- Jól van - mondá az Áldás -, adok még száz forintot, de aztán csakugyan ne lássalak többé seprűvel.

Megköszönte a szegény ember a száz forintot. Be sem vitte a seprűt a városba, ledobta az út szélére, s futva futott hazafelé. A felesége megint nem volt otthon, s a pénzt most egy hammasfazékba dugta el, aztán kiment az erdőbe fáért, mert bizony egy szál fa nem sok, annyi sem volt a háznál. Amíg az erdőre odajárt, hazajön az asszony, s tünődött, évelődött magában: „Istenem, Istenem, de sokáig marad oda az uram, pedig egy puliszkára való liszt sincs a háznál! Gondolkozott, vajon mit lehetne még eladni, hogy az árán puliszkalisztet vegyen. Eszibe jut, hogy van még egy fazék hamuja. Fogja a fazekat, szalad vele a tímárhoz, s eladja. Mire a szegény ember hazajött az erdőről, a puliszka már ott párállott az asztalon.

De a szegény ember most sem ült le az asztalhoz, ment, hogy kivegye a százforintot a hammasfazékból.

No hiszen, mehetett, híre-pora sem volt a fazéknak.

- Hé, feleség - kiáltott a szegény ember -, hol a hamu?!

- Az bizony az asztal közepén - felelt az asszony nagy mérgesen -, ha az nem lett volna, ma nem ennénk puliszkát.

- Hát a száz forintot hová tetted?

- Hallja kigyelmed - mondá az asszony -, engem többet ne bolondítson!

- De ilyen-olyan teremtette, ez nem bolondság. Száz forintot dugtam a hamu közé, egy krajcár sem volt híja.

- No bizony, ha odadugta, szaladjunk a tímárhoz, mert annak adtam el a hamut.

Szaladnak a tímárhoz, kéri vissza a száz forintot. De hiszen a tímárnak sem kellett egyéb, kapott egy botot, s kiverte a házból a boldogtalanokat.

Hej, Istenem! Csakhogy föl nem vetette a nagy erős búbanat a szegény embert. Most már ismét seprűt kell hogy kössön, ha éhen veszni nem akar. Kiment az erdőre nagy búsan, kötötte a seprűt keserves könnyhullatások közt, s mondogatta magában: inkább ne is született volna a világra, semhogy ilyen szerencsétlen legyen egész életére.

Másnap vitte megint a seprűt a városba. Az Áldás és a Szerencse most is ott állottak a város végén.

- Ehe, nézd csak, Áldás barátom - ingerkedett a Szerencse -, ahol jön megint a szegény ember, seprűt hoz a hátán.

No, az Áldásnak sem kellett több ennél. Nagy mérgesen rákiáltott a szegény emberre:

- Te hitvány, gyalázatos, mit mondtam neked? Hova tetted a száz forintot?

- Ó, lelkem, áldott jó uram, ne haragudjék rám - könyörgött a szegény ember -, de nem tehetek róla, ha nincs szerencsém!

- No, te szegény ember - mondá most a Szerencse -, ne búsulj, lesz ezután szerencséd. Nesze, adok neked egy krajcárt, menj haza, egyéb gondod ne legyen.

A szegény ember megköszönte a krajcárt, aztán bement a városba, ott eladta a seprűt, vett egy kicsi puliszkalisztet, s hogy a feleségét kiengesztelje, a krajcáron, mit a Szerencsétől kapott, vett három diót.

Azzal elindult hazafelé. Amint ment, mendegélt az úton, látja, hogy három gyermek veszekedik valami ragyogó fényes kő felett. Kérdi a gyermekektől:

- Hát ti miért veszekedtek?

- Nézze, bátyámuram - mondja az egyik gyerek -, én láttam meg először ezt a fényes követ, s nem akarják ideadni nekem.

- Nem igaz - mondta a másik s a harmadik gyerek is -, mert én láttam meg először.

Azt mondja a szegény ember:

- Ugyan ne veszekedjetez ezen a haszontalanságon, nesztek, adok nektek egy-egy diót, adjátok nekem azt a követ.

A gyermekek megörültek a diónak, s odaadták azt a fényes követ a szegény embernek.

Hazamegy a szegény ember. Leteszi a követ az asztalra, s hát amint beesteledik, olyan ragyogó világosság lesz a házban, hogy a szegény ember s a felesége majd megvakultak a szertelen ragyogástól.

Amint éppen azon tűnődnének, hogy mi lehet ez a ragyogó fényes kő, bejön egy uraság, s kérdi tőlük:

- Mitől van itt ilyen nagy világosság?

Mondja a szegény ember:

- A' bizony, ettől a kőtől, instálom.

- Tudja mit, atyafi - mondja az uraság -, megveszem kendtől ezt a követ.

- Hát mit ad érte?

- Adok érte egy véka ezüstpénzt.

Gondolta magában a szegény ember, ha mindjárt az első szóra egy véka ezüstpénzt ígér, bizonyosan többet ér ez a kő.

- Ó, annyiért nem adom - mondta a szegény ember -, drága portéka ez.

- Jól van, adok érte két véka ezüstöt.

- Nem lehet - mondta a szegény ember.

- Hát adok érte három véka ezüstöt.

Úgy tett a szegény ember, mintha nagyon gondolkoznék, vajon adja-e, ne-e.

Kérdezte a feleségét:

- No, feleség, mit szólsz? Adjam-e három véka ezüstért?

- Én nem bánom - mondta az asszony -, ha kigyelmed jónak látja, adja oda.

Az uraság egy gazdag örmény kereskedő volt. Éppen a vásárról jött temérdek pénzzel. Mindjárt leméretett a szekérről három véka ezüstöt, s elvitte a fényes követ, amely drága gyémánt volt.

Na, most már volt pénze a szegény embernek, turkálhatott benne. Vett egy birtokot, ökröt, lovat, birkát. Első gazda lett a faluban. Bezzeg ezentúl nem seprűt vitt a városba, hanem búzát. Még egy esztendő sem telt bele, hat szekér búzát vitt a városba. Minden szekér elé hat ökör volt fogva. Ő maga pedig egy szép paripán lovagolt a szekerek után.

Az Áldás s a Szerencse most is ott állottak a város végén. Kérdi a Szerencse az Áldást:

- Látod-e azt az úri embert, Áldás barátom?

- Látom, hogyne látnám.

- Hát ismered-e?

- Nem én, honnét ismerném, mikor sohasem láttam.

- No lám, pedig ez a te szegény seprűs embered - mondta a Szerencse. - Lám, hogy felgazdagodott az én krajcáromból.

Az Áldás megszégyellte magát, s azt mondta:

- Igazad van, Szerencse barátom, az áldás szerencse nélkül csakugyan nem sokat ér.

KRISZTUS ÉS AZ ELÉGEDETLEN PÓPA

Krisztus urunk Szent Péterrel elindult egyszer országot-világot látni. Amint mentek, mendégéltek, találkoznak egy pópával.

- Hová, merre, földi? - kérdezte Krisztus.

- Én bizony - felelt a pap - olyan országba igyekszem, ahol a búzakenyérnél jobb kenyeret kapok.

- Na hiszen, várj csak - mondta Krisztus -, mindjárt elviszlek én olyan országba -, s abban a szempillantásban lóvá változtatta az elégedetlen papot.

Éppen akkor jött feléjük egy szegény ember, ki valami nagy terhet vitt a hátán, s mint a záporosó, úgy csurgott róla a véres verejték. Kérdi Krisztus:

- Hát te hová igyekezel, földi?

- A vásárra igyekszem - felelt a szegény ember -, kerékfentőt* viszek oda, ha el tudnám adni.

Mondá Krisztus:

- No, te szegény ember, ne kínlódj többet, neked adom ezt a lovat. Járj ezután ezzel a vásárra, s esztendő múltán vehetsz majd hozzá társat is. De azzal a feltétellel adom neked ezt a lovat, hogy gyaluforgácsnál egyebet ne adj neki.

A szegény ember megköszönte a lovat, s volt is annyi magához való esze, hogy ezentúl nem vitte a hátán a kerékfentőt, s megfogadta Krisztus szavát is, mert a lónak gyaluforgácsnál egyebet enni nem adott.

Mire az esztendő letelt, Isten annyira megsegítette, hogy a lovának társat vehetett, s most már két lóval járt a vásárra.

Két esztendő múlva, mikor már annyit szerzett, hogy négy lovat is vehetett volna, találkozott ismét Krisztussal, s mondta neki nagy hálálkodással:

- No, jó uram, az Isten megsegített, most már vissza is adhatom a lovat, mert van annyi pénzem, hogy vehetek négyet is.

- Hát csak tartsd meg a lovat még egy esztendőre - mondá Krisztus -, de ezután se adj neki egyebet gyaluforgácsnál.

A szegény ember megköszönte Krisztus jóságát, s a lovat használta még egy esztendeig. Mikor ez az esztendő is letelt, vett még egy másik lovat, s azt, amelyet Krisztus ajándékozott neki, elvezette arra a helyre, ahol Krisztussal találkozott volt, hogy visszaadja neki.

Hát csakugyan ott is volt Krisztus, várta a szegény embert.

- Visszahoztam a lovat, jó uram - mondá a szegény ember. - Áldja meg az Isten jóságáért, van már otthon két szép fakó lovam!

- Jól van - mondá Krisztus, s visszavette a lovat. Szent Péterrel megfogatta a kötőfék szárát, s mondta neki: - Vezesd utánam, Péter!

Mentek egyenesen a pópa feleségéhez, s szállást kértek éjszakára. A papné szívesen adott szállást, a lovat bekötötte az istállóba, s adott neki szénát. De a ló nem a széna után nyúlt, hanem a papné után. Úgy tett, mintha meg akarná csókolni. Megharagudott a papné, s úgy pofon ütötte a lovat, hogy egyszerűbe kiszökött a fél szeme.

Reggel Krisztus Szent Péterrel továbbment. De mielőtt elindultak volna, kiment az istállóba, s ott a lovat visszaváltoztatta papnak.

Na hiszen, lett nemulass, mikor a papné meglátta az urát. Rátámadott, hogy hol tudott tekeregni, csavarogni három esztendeig.

- Hát a szemedet hol verték ki - kérdezte az asszony -, kivel verekedtél?

- Nem verekedtem én senkivel - mondta a pap -, te ütötted ki a szememet, feleség.

- Jaj, Istenem! - sírt a papné. - Hisz ez az ember megháborodott az elméjében! Hát én hogy verhettem volna ki, mikor három esztendeig nem is láttalak?

- Hogy-e? Úgy, hogy én voltam az a ló, akinek az este enni adtál, s aki téged meg akart csókolni, te meg mindjárt nagy mérgesen úgy pofon ütöttél, hogy mindjárt kiszökött a fél szemem.

- Úgy kell neked - mondta a papné. - Mennyit mondtam, mennyit kértem, hogy maradj itthon. Ne keress a búzakenyérnél jobb kenyeret, de nem fogadtál szót.

- Hadd el, feleség, ne korholj többet! Meg is vert az Isten. Három esztendeig gyaluforgácson éltem. Még szénát is tegnap kaptam először. Most már tudom, hogy nincs jobb kenyér a búzakenyérnél.

SZÓLÓ SZŐLŐ, MOSOLYGÓ ALMA, CSENGŐ BARACK

Volt egyszer egy király, s annak három szép leánya. Ez a király egyszer, mikor a vásárra ment, kérdezte a leányaitól:

- Na, leányok, mit hozzak nektek a vásárról?

Azt mondta a legidősebb:

- Hozz nekem, édesapám, aranyruhát.

Azt mondta a középső:

- Nekem pedig ezüstruhát.

- Hát neked mit hozzak? - kérdezte a legkisebbiket.

- Nekem, édesapám - mondá a legkisebb királykisasszony -, szőlő szőlőt, mosolygó almát s csengő barackot.

- Hm - csóváltgatta fejét a király -, még ezt sem hallottam, de ha van ilyen a világon, majd hozok én neked, leányom.

Elment a király a vásárra, s vett is mindjárt aranyruhát a legidősebb leányának, ezüstöt a középsőnek, de szőlő szőlőt, mosolygó almát és csengő barackot nem talált, pedig végigjárt minden boltot.

Búsult a király, hogy éppen a legkedvesebb leányának nem teljesítheti a kívánságát. „No - gondolta magában -, csak érjek haza, kihirdettem az országban, hogy akinek van szőlő szőlője, mosolygó almája, csengő barackja, csak hozza az udvaromba, annyi aranyat adok érte, hogy holtig úr lesz abból.”

Ahogy ezt éppen így elgondolá, nagyot zökken a hintaja, s úgy megragad a sárban (mert nagy sár volt ám!), hogy a paripák meg sem tudtak mozdulni. Eleget rittyegtetett, pattogatott, káromkodott a kocsis, de a paripák úgy állottak egy helyben, mintha odacövekelték volna.

Mérgelődött a király, de nagyon. De hogy is ne mérgelődött volna, mikor a paripái máskor kis híja volt, hogy lerúgták a csillagot az égből, s most ezt a könnyű hintót sem tudták megmozdítani. Nosza, emberekért küldött a faluba, s szaladt is a falu népe lovastul, ökröstül, kutyástul, macskástul annak hírére, hogy elakadt a király hintaja.

De bizony hiába csődült össze a falu, meg sem tudták mozdítani a hintót.

Egyszerre csak, amint ott kínlódnának, odasompolyodik egy disznó, s mondja a királynak:

- Rőf-rőf-rőf, felséges királyom, add nekem a legkisebb leányodat, s egyszeriben kiszabadítlak lovastul, hintóstul, mindenestül.

Szeme-szája elállt a királynak a nagy álmétkodástól: hát ez aztán mi az isten csodája!

De mit gondolt, mit nem, azt mondta a disznónak:

- Jól van, hadd lám, mit tudsz. Itt a kezem, nem disznó láb, ha kiszabadítasz, neked adom a legkisebb leányomat.

A disznónak sem kellett több, az orrát bedugta a kerékfentők közé, egyet lódított a keréken, s azzal hopp! csak úgy kirepült a kocsi a sárból, nekiiramodtak a paripák, s egy pillantásra hazarepítették a királyt.

Ahogy hazaért, elészedte az aranyruhát, ezüstruhát, s átadta a két idősebb leányának. A legkisebb leánynak azt mondta nagy búsan:

- Látod, látod, leányom, mért nem kívántál te is ruhát, mert szóló szőlőt, mosolygó almát s csengő barackot nem találtam az egész vásárban.

De még jó kereken ki sem mondhatá ezt, hallja, hogy jön a disznó nagy rőfögéssel. Kinéz az ablakon nagy ijedten, s hát látja, hogy az csakugyan az a disznó, amelyiknek a legkisebb leányát ígérte. S a beste állatja még taligát is hozott magával, bizonyosan abban akarja elvinni az ő legkedvesebb leányát.

Az ám, fel is rőfögött az ablakba mindjárt:

- Rőf-rőf-rőf, felséges királyom, eljöttem a leányodért. Rőf-rőf-rőf, küldd le, hadd viszem a taligámon.

„Megállj - gondolta magában a király -, majd küldök én neked leányt!”

Nagy hirtelen felöltöztettek egy parasztleányt szép aranyos ruhába, s leküldték a disznónak. De hiszen nem volt ez olyan feje lágyára esett disznó! Felrőfögött a királynak:

- Rőf-rőf-rőf, felséges királyom, ez nem a te leányod.

Hej, még csak most bánta meg igazán a király, hogy olyan nagy bolondot csinált, s még kezét is adott egy koszos disznónak.

Hát még a kicsi királykisasszony. Úgy sírt, úgy jajgatott, hogy zengett belé a palota, s azt mondta, inkább szörnyű halált hal, semhogy disznónak legyen a felesége.

De hiába sírt, hiába jajgatott, a földhöz is hiába vágta magát, a király azt mondta keserves könnyhullatás közt:

- Már hiába, édes leányom, neki ígértetek, menned kell.

Hanem közben megint gondolt egyet a király: felöltöztette a leányát rongyos, piszkos ruhába, s úgy küldötte le. Hátha így majd nem tetszik a disznónak.

No hiszen, ezt ugyan rosszul gondolta! A disznó, mikor meglátta a királykisasszonyt, majd kiugrott a bőréből nagy örömeiben. Felkapta a leányt, szépen a taligára ültette, s vitte nagy rőfögéssel:

- Rőf-rőf-rőf, ne sírj, királykisasszony, jó dolgod lesz nálam!

Sírt a királykisasszony keservesen, de a disznó csak rőfögött:

- Rőf-rőf-rőf, ne sírj, királykisasszony, mindjárt otthon leszünk.

De még csak akkor vette elé a sírás igazán a királykisasszonyt, mikor a disznó megállott egy ól előtt, abba bevezette, ott a piszkos szalmára leültette.

- Rőf-rőf-rőf, ez az én házam, királykisasszony!

Megkínálta kukoricával.

- Rőf-rőf-rőf, egyél, királykisasszony!

A királykisasszony csak sírt, sírt, s addig sírt, míg az álom el nem nyomta.

- Rőf-rőf-rőf - mondta a disznó -, csak aludjál, királykisasszony, holnap a bánatod örömmé változik.

Aludt, aludt a királykisasszony, s másnap délig fel sem ébredett. Déli harangszóra kinyitja a szemét, s hát - láss csodát -, majd megvakul a szertelen ragyogástól! Disznóólban feküdt le, s ihol, palotában ébredett föl. Szalmára feküdt, s ihol, most selyem derékaljon fekszik. S ahogy kinyitotta a szemét, egy sereg leány szaladott az ágyhoz, s kérdezték nagy alázatosan:

- Mit parancsolsz, felséges kisasszony?

Egyszeriben hoztak neki szebbnél-szebb ruhákat, csak úgy csillogtak ezüstartól, aranytól, gyémánttól, s felöltöztették módisan. Aztán bevezették a szomszéd szobába. Hát ott ül a terített asztalnál egy dali szép ifjú, szalad elejébe, a kezét megfogja, s asztalhoz vezeti.

S mondá neki a dali szép ifjú:

- Ül le ide bátran, szép királykisasszony. Tied itten minden, amit a szemed lát. Tied vagyok én is, ha meg nem vetsz engem.

- Hát te ki vagy s mi vagy? - kérdezte a leány.

Mondá az ifjú:

- Majd elmondom neked, szép királykisasszony. Jere most a kertbe.

Szépen a karjára vette a királykisasszonyt, s lementek a kertbe. S hát amint lemennek, elejébe hajlik egy kis szőlőtöke, s szólnak a fürtjei:

- Szakíts le, szakíts le, szép királykisasszony!

- Ez a szőlő szőlő - mondá az ifjú.

Mentek tovább, s hát egy almafáról olyan szépen mosolyognak le rá a pici piros almák.

- Látod, itt van a mosolygó alma - mondá az ifjú.

Továbbmentek, s csak megcsendül egyszerre az egész kert! Néz a királykisasszony erre-arra, s kérdi:

- Mi cseng olyan szépen?

- Nézd - mond az ifjú -, ott az a barackfa. Csengő barack terem rajta!

Hej, édes Istenem, örült a királykisasszony, azt sem tudta, sírjon-e, nevéssen-e nagy örömben.

- Látod - mondá az ifjú -, van az én kertemben szőlő szőlő, mosolygó alma, csengő barack, amit te kívántál. Itt maradsz-e mostan, léssz-e feleségem?

Nem kérde té másodszor a királykisasszony, nyakába borult a szép ifiúnak, s mondta:

- Itt maradok biz én, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el tőled.

Az ifjú azután elbeszélte neki, hogy ő királyfi volt, de egy gonosz tündér disznónak varázsolta, s azzal átkozta meg, hogy mindaddig az maradjon, míg nem akad egy leány, aki szőlő szőlőt, mosolygó almát s csengő barackot nem kíván.

Még aznap hírül adták a királykisasszony apjának, hogy csak jöjjön egész udvarával a lakodalomra. De bezzeg csaptak is hét országra szőlő lakodalmat.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

VÁR ÉS FORRÁS

Két tündérleány folyton afölött versengett, hogy melyik szebb kettejük közül. Mind a kettő annyira egyforma s annyira szép volt, hogy soha senki nem tudott választani közülök.

- Hát akkor - mondá egyik tündér a másiknak - másként segítsünk magunkon. Próbáljuk meg, melyik képes szebb munkát vinni véghez! Az lesz aztán a szebb is.

Az egyik tündér a Tartod nevű hegyre egy gyönyörűséges várat épített. Csak úgy ragyogott az aranytól, ezüsttől, gyémánttól. Kilencszáz ablaka volt, s folyton forgott a sarkán. Hát a másik tündér mit csinált? Forrást fakasztott a hegy tövében. Gyógyító erejű forrást. Mikor aztán mind a kettő kész volt a művével, egy öreg vándor ért oda. Ezt szólították meg bírónak, hadd ítéljen: melyik műve szebb.

- Ugye az én váram? - faggatá a várépítő tündér.

A vándor azonban, ki nagyon meg volt szomjúhozva, felelet helyett ivott a forrásból, s egyszerre eltűnt szomjúsága, s mintha megfiatalodott volna, oly jól érezte magát.

- Ez a forrás a szebbik - mondá aztán, mikor látta, hogy a várépítő tündér nem éri be a néma felelettel -, ez a szebb, mert ez a jobb.

Dühös lett a várépítő tündér, de szörnyű dühös. Nagy dühében a hegynek fordult, s azt mondá:

- No, te hegy, megszépítelek, de szépségedet tovább nem tartod. (Azóta hívják Tartodnak a hegyet, mely a Székelyföld egyik magas hegye.)

Azzal kiszedte a vár szegletköveit, s a csillogó, ragyogó várnak híre-pora sem maradt, úgy eltűnt a föld színéről.

A LOMPOS MEDVE

Hol volt, hol nem volt, nem tudom, hogy merre volt, de valahol mégis volt, túlannan túl, hol a kurta farkú malac túr, volt egyszer egy kisfiú. Egyszer, azt sem mondta otthon, hová, merre mén, kiment az erdőbe, ott felmászott egy vackorfára, annak is a tetős tetejébe. Szedegette a vackort, hol a szájába, hol a kebelébe, többet a szájába, mint a kebelébe.

Amint ottan ennegélne, arra jön egy nagy lompos medve. A hátán volt egy nagy zsák, s mondta a legénykének:

- Te legényke, adjál nekem abból a jó kásás vackorból, bizony nem bánod meg!

Lekiáltott a legényke:

- No bizony, van eszemben. Tudom, hogy nem a vackorra fáj a fogad, hanem énrám.

De a medve addig beszélt, hogy így s úgy, bizony isten nem bántja, hogy a legényke lejjebb mászott, s adott neki egy vackort.

Bezzeg hogy a lompos medve mindjárt megkapta a karját, lerántotta, s a zsákba bedugta. Sírt a szegény legényke, hogy az erdő is zengett a sírásától, rugdalódzott, kapálódzott, de mindhiába, a lompos medve bekötötte a zsák száját, fölkapta a hátára, s vitte árkon-bokron keresztül.

Mikor egy jó félóra járóra lehettek, a medve letette a zsákot, hogy egy kicsit megszusszanjon. Leheveredett a földre, s ott abban a helyben el is aludt, mint a bunda.

No hiszen, egyéb sem kellett a legénykének. Amint hallotta a medve hortyogását, elévette fanyelű bicskáját, kihasította a zsákot, hirtelen megtöltötte kövel s mindenféle szúrós tövisvel. Azzal, uccu neki, vesd el magad, elszaladt, mintha szemét vették volna, s meg sem állott hazáig.

Aközben fölbredt a medve, hátára vetette a zsákot, s ment tovább. De ahogy ment, szúrni kezdte a tövis. Visszaszólt nagy mérgesen:

- Te legényke, ne szurkálj, mert úgy meggyomrozlak, hogy haláloed napjáig megemlegeted!

De hiszen annak beszélhetett, a tövis még jobban szurkálta.

- Hallod-e te, legényke - mormogott vissza a medve -, még egyszer mondom, hogy ne szurkálj, mert rútul jársz!

Bezzeg hogy beszélhetett a tövisnek. Szúrt az tovább, hogy a vér is kiserkedzett a medve bőréből. No de most igazán elhagyta a lompos medvét az istenes béketűrése. Földhöz csapta a zsákot, meggyomrozta magyarán, aztán ismét a hátára vetette, s ment hazafelé.

Ahogy hazaért, mindjárt szólt az öreg ördögös szülének, aki nála lakott, hogy hamar töltse tele vízzel a nagy kandért, s forralja föl.

Az ördögös szüle teletöltötte a kandért, alája gyújtott, a medve pedig kioldotta a zsákot, s rámondult a legénykére:

- No, te macskabéka, bújj ki a zsákból! Most majd megemlegeted a szurkálásodat.

Az ám, a legényke nem bújt ki a zsákból.

- Hiszen megállj, majd kibújsz te innét! - mormogott a medve. Megfogta a zsáknak a két csücskét, jól fölemelte, megrázta, hadd hulljon ki belőle a legényke.

Bezzeg hogy kihullott belőle a sok kő s a sok tövis.

Hej, megmérgeződött a medve, hogy az ő eszén így túl tudott járni egy taknyos legényke. Megfogadta, hogy addig nem nyugszik, míg a legénykét ismét meg nem találja, de aztán többé nem is szabadul ki a körme közül.

Ment egyenest az erdőbe, s hát a legényke ott van a vackorfa tetejében, s kebelezi a vackort, mintha semmi sem történt volna. Fölszól a lompos medve:

- Te legényke, adjál egy vackort Isten nevében.

- Nem vagyok bolond - szolt a legényke -, tán hogy ismét a zsákodba dugj. Nesze, lehajítok egyet - mondta a legényke -, de adni nem adok.

- Ugyan ne félj tőlem - mondá a medve -, hiszen csak tréfáltam, mikor a zsákba dugtalak!

Addig beszélt, hogy így meg úgy, jótétel helyébe jót várjon, hogy ismét elbolondította a legénykét. Lecsúszott a fa tetejéről, s egy jó marék kásás vackort lenyújtott a medvének.

No bizony, ha lenyújtott, meg is kapta a medve egyszeriben a legényke karját, lerántotta a fáról, bedugta a zsákba, fölvetette a hátára, s szaladt vele árkon-bokron keresztül, meg sem állott hazáig.

Otthon od' adta az ördögös szülének a legénykét, megparancsolta, hogy gyűjtson be a kemencébe, s a legénykét süsse meg. Ő majd azalatt alszik egyet.

Az ördögös szüle begyújtott a kemencébe, s mikor jó sok parázs égett, elévette a sütőlapátot, s mondta a legénykének:

- Na, te legényke, kuporodj rá a lapátra!

Ráült a legényke a lapátra, de ahányszor az ördögös szüle be akarta lódítani a kemencébe, mindig talpra ugrott.

- Hohó, nem úgy, fiam - mondta az ördögös szüle -, így nem tudlak bevetni a kemencébe. Csak csücsülj ott szépen.

- Ó, lelkem, nénémasszony - mondá a legényke -, én akárhogy próbálom, nem tudom, hogy üljek, mutassa meg nekem kigyelmed!

Az ördögös szüle ráült a lapátra. A legényke pedig hirtelen megfogta a lapát nyelét, egy nagyot lódított rajta, s az ördögös szüle begurult a kemencébe.

Azt sem tudta a legényke, mit csináljon, merre szaladjon. Ő bizony, gondolta, felmászik a kémény tetejére, ott nem találja meg a lompos medve.

Na, fölbredt a medve. Keresi, kiabálja mindenfelé az ördögös szülét, a legénykét, de hírepóra sem volt sem az ördögös szülének, sem a legénykének. Néz erre, néz arra, véletlenül feltekint a kéménybe, s hát ott ül a legényke. Felszól a lompos medve:

- Hát te oda hogy kerültél, te legényke?

- Én biz' úgy - felelt a legényke -, hogy az ülepembe egy vasnyársat dugtam, s aztán egyet nagyot ugrottam.

- No, ha te úgy, én is úgy - mondta a medve.

Elővette a legnagyobb nyársat, ráült, aztán egyet ugrott, de bizony a nyárs belement a testébe, keresztülszúrta, s úgy elterült a földön, meg sem moccan.

Most már a legénykének sem volt akitől féljen, leászott a kéményből, uccu neki, szaladt hazafelé, s máig is szalad, ha még haza nem ért.

A CSONKA TORONY

Egyszer volt, hol nem volt, volt egy szegény özvegyember, s annak három fia meg egy leánya. Lakott a szomszédjukban egy özvegyasszony, s ez azt mondta egyszer a leánynak:

- Mondd meg az apádnak, hogy vegyen feleségül engem, mert tudom, Istenem, hogy nem bánja meg.

Mondja a leány az apjának, hogy mit üzent a szomszédasszony, s a szegény ember mindjárt feleségül is vette.

No, telik-múlik az idő. Eleinte csak jó volt a mostoha, kedvébe járt az urának, a gyermekeinek is, de két hét elteltével úgy megváltozott, mint a szél járása.

Elmegy a három nagy legény szántóba, s a gonosz mostoha csak egy vakarut* sütött a három legénynek, s abba is valami bolondítót kevert. Odaadja a leánynak, hogy vigye el a bátyjainak, s mikor a leány elindult, ezt mondotta magában átokképpen: „Isten adja, hogy ettől éppen a csonka toronyig fusson mind a három!”

Megeszik a legények a vakarut, s hát úgy megvadulnak tőle! Megfutamodnak, futnak, futnak, mint a sebes szélvész, hegyeken-völgyeken által, ország-világ ellen, s meg sem állottak a csonka toronyig. Ez a csonka torony pedig egy elátkozott templomnak volt a tornya, nem lakott itt senki lélek, még a madár se járt erre.

Haj, édes Jézusom! Sírt a leány keservesen, mikor látta, hogy a testvérbátyjai milyen szörnyűségeken megvadultak. Hazament nagy sírva, elémondja az apjának, hogy mi történt, hogy ő nem marad többet a háznál, elmegy világgá, s addig meg sem áll, míg a bátyjait fel nem találja, ha világ végén is. Eleget az apja, hogy így s hogy úgy, majd talán hazavezérel a jó Isten, de bizony a leány nem hallgatott az apja szavára, összeszedte váltóruháját, s elindult világgá.

Ment, mendegélt szegény, bejárt országot, világot, de csak nem találá meg a bátyjait. Sok-sok járás után egy kicsi házhoz ért, bement oda. Hát ott ül a góc* alatt egy öregasszony, de olyan öreg, hogy az orra a térgyit verte. Köszön neki:

- Adjon isten jó estét, öreg anyó!

- Adjon isten neked is, édes leányom! Hát te hol jársz itt, hol a madár se jár?

Elémondja a leány, hogy miben fáradozik. Azt mondja az öregasszony:

- Hát édes leányom, én a Nap anyja vagyok, de biz' én magam se tudlak útbaigazítani. Hírét se hallottam a csonka toronyban; de mindjárt hazajő a fiam éjjelre, s az talán útbaigazít.

Várnak egy keveset, s hát csakugyan jó is a Nap haza éjjeli szállásra. Szerencsés jó estét kíván az anyjának, s mindjárt kérdi:

- Ki van itt, anyó? Valami emberszagot érzek.

Elésompolyodik a leány szepegve, elpanaszolja a Napnak is, hogy milyen nagy szomorúság találta. A csonka toronyban laknak az ő bátyjai, de eddig még senki sem tudá odaigazítani.

Gondolkozik a Nap, gondolkozik sokáig, de csak nem jut eszébe, hogy merre lehet a csonka torony. Hanem azt javallja a leánynak, hogy menjen el a Holdhoz, az talán tudja.

Megköszöni szépen a leány a jó tanácsot, s elmegy a Holdhoz. Kérdezősködik ennél is, de ez sem tud többet a Napnál, hanem igazítja a Szélhez, ez majd bizonyosan tudja.

Megy a Szélhez, éppen otthon találja. Köszön neki, s a Szél fogadja. Kérdi tőle, merre van a csonka torony. Gondolkozik a Szél, gondolkozik erősen, egyszer csak azt mondja:

- Tudom én, hol van. Éppen a világ végén, még azon is túl. Ül fel hamar a hátamra, de kapaszkodj bele jól, mert nagy útra megyünk, s sebesen kell járnunk!

Felül a leány a Szél hátára, végigsurrogna-burrogna az egész világon, még azon is túl, s éppen a csonka torony tetején teszi le a leányt. A legények pedig éppen a templom közepén ültek, s a leánytestvérükről beszélgettek. Az idősebb két legény a leányt okolta, hogy ők úgy megvadultak, csak a kisebbik védelmezte.

Hej, ha ide vetődnék, mit csinálnának vele! A legidősebb azt mondotta: darabokra szaggatná; a második: hogy ő megölné; a harmadik pedig ezt mondá:

- Én bizony megölelném, megcsókolnám, mert ő szegény semminek sem oka.

Azzal elhallgattak a legények, s hát - láss csudát! - ott terem előttük a húguk, s keserves sírással a nyakukba borul. De bezzeg nem bántották, hanem mihelyt meglátták, az eszük is nyiladozni kezdett, s megtudták, hogy mindennek az a gonosz mostoha az oka. Tüstént a Szél hátára kerekedtek, azután meg gyalogost eredtek útnak, s meg sem állottak hazáig. Ahogy beléptek az ajtón, nagyot sikolt a gonosz mostoha, s abb' a helyben szörnyű halált hal ijedtében. Az árvák pedig azontúl boldogul éltek, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

KRISZTUS ÉS A FÖSVÉNY ASSZONY

Volt egyszer egy gazdag asszony, de olyan gazdag, hogy maga sem tudta, mije van. Gazdag volt, de az ő házába hiába tért be a szegény, tőle ugyan egy falás kenyeret sem kapott.

Krisztus urunk hallotta a hírét ennek a fösvény asszonynak. Egyszer, amint arra járt-kelt, betért hozzá, s kért Isten nevében egy falás kenyeret.

- Most nincs - mondta a fösvény asszony -, jöjjön kend holnap, akkor adok majd.

S csakugyan másnap a fösvény asszony bevetett a kemencébe egy vakarcsot, gondolta, ha igazán eljön az a szegény ember, isten neki, odaadja.

Az ám, de amint bevetette a vakarcsot, az elkezdett nőni, puffadni, s akkora kenyér lett belőle, mint egy nagy taligakerék.

Ámult-bámult a fösvény asszony, hogy mi isten csudája lehet ez.

„Na - gondolta magában -, ebbe ugyan nem vágja a fogát a szegény ember!”

Ahogy ezt gondolta magában, már jött is Krisztus az utcán. Az asszony hirtelen bebújt a tésztásteknő alá, s meghagyta a leányának, hogy mondja a szegény embernek: nincs itthon.

Bejön Krisztus, s kérdi a kisleányt:

- Hol van az anyád, leányom?

- Nincs itthon - mondta a leány -, éppen most ment el hazulról.

- No, ha nincs itthon - mondá Krisztus -, hordja a hátán, ami most rajta van, azt kívánom.

Azzal elment. A fösvény asszony pedig egyszeriben teknősbékává változott, s amíg élt, hordozta hátán a teknőt.

AZ ISTEN KARDJA

Elmondám nektek, hogy Nimród fiai: Hunor és Magyar letelepedtek azon a szép szigeten, hová a csodaszarvas vezérelé. Hát Hunor és Magyar meg is maradtak ezen a szigeten, de nem telt belé száz esztendő, olyan erősen megsaporodott a hun nemzetség is, a magyar nemzetség is, hogy már a víz sem volt elegendő, nemhogy a kenyér. Fölkerekedett mind a két nemzetség, s vándoroltak hegyeken-völgyeken, erdőkön-mezőkön keresztül, s addig mentek, mendégéltek, míg Szittyaországba nem értek.

Na, ez jó darab föld volt, ezen elfértek, pedig laktak ott más népek is, mégpedig régi időktől fogvást. Nem is fogadták ezek nagy örömmel a jövevényeket. Hanem Hunor és Magyar ivadékai nem sokat kérdezték, elfoglalták az országot, s felosztották száznolc részre a száznolc nemzetség között. Jutott minden nemzetségnek föld, rét, erdő elég. S nem is láttak szükségét sokáig, míg ez a száznolc nemzetség is még erősebben el nem szaporodott.

Hát egyszer csak, ahogy telt-múlt az idő, Szittyaország sem elég tágas Hunor és Magyar ivadékainak.

Összeültek a nemzetségek vezérei, s tanakodtak, hogy hová, merre vezessék a népet, mert már Szittyaország is kicsi nekik. A hun nemzetségek vezérei azt javallottak, hogy menjenek nyugat felé; a magyar nemzetségek vezérei meg azt, hogy inkább menjenek vissza a régi hazába, honnét eleik: Hunor és Magyar elszakadtak. De Hunor ivadékai azt mondták: hiába mennék vissza, már ott sem férnénk el, menjünk csak nyugatnak, majd az Isten elvezérel olyan helyre, ahol világ végéig lakhatik a hun s a magyar nemzetség is.

- Hát menjetek el ti - mondák a magyarok -, mi itt maradunk. Ha találtok elég nagy földet, adjátok hírül, s utánatok megyünk. Ha nem találtok, forduljatok vissza, majd összeszorulunk, ahogy lehet. Kicsi helyen is megférnek, kik egymást szeretik.

Helyeselték mindannyian ezt a beszédet. Menjenek a hunok, maradjanak a magyarok.

Hanem mikor éppen indulóban voltak, búcsúzkodtak, megszólal Attila, Bendegúz fia:

- Hát az Isten kardja vajon kié lesz ezután: a hunoké-e vagy a magyaroké?

Mert hogy szavamat ne felejtsem, mikor a magyarok és hunok elfoglalták Szittyaországot, egy kardot szenteltek az Istennek, aki megsegítette őket, hogy legyőzhették Szittyaország népét.

Ezt a kardot *Isten kardjának* hívták, jussa volt hozzá minden nemzetségnek. Azt mondták a táltosok: míg ez a kard meglesz, ne féljetez semmiféle népektől, veletek az Isten.

Összenéztek a magyar nemzetségek vezérei, nem tudták, hogy mit válaszoljanak. Eléhívták a bölcsüket: tegyenek igazságot. Három nap s három éjjel tanakodtak a bölcsék, s azt határozták: adják a kezibe egy világtalan embernek, az hétszer egymás után penderítse meg a kardot a kezében, a hetedik penderítés után ejtse ki a keziből, s ha nyugot felé esik, vigyék el a hunok, ha kelet felé, maradjon a magyaroknak.

Ebbe mind belenyugodtak. Elévezettek egy ősz, öreg, világtalan embert, s kezébe adták a kardot.

- Penderítsd meg hétszer, s hetedikszor ejtsd a földre!

Úgy tett a világtalan, mint rendelék. Hetedik penderítés után kiejtette kezéből a kardot, de - halljatok csudát! - a kard nem esett le a földre. Hirtelen rettentő forgószelek kerekedett, fölkapta a kardot, s repítette magával, vitte, vitte nyugot felé, s egyszerre csak eltűnt, hogy emberi szem nem látta...

- Lássátok, lássátok - mondá Attila -, az Isten is azt akarja, hogy nyugatnak menjünk! Ne búsuljatok a kard után, megtaláljuk mi még azt, s hogyha megtaláltuk, hírül adjuk nektek: jertek ti is, jertek!

Elindultak a hunok nagy reménykedéssel. Elöl ment az öreg Bendegúz, két oldalán két dali fia: Attila és Buda. Utánuk tenger nép, ki gyalogszerrel, ki lóháton. Meg-megállapodtak, erdőn-mezőn, folyóvizek mentén, megvizsgálták a földet, a vizet, amerre elhaladtak, de nem találtak kedvükre valót, míg a Duna s Tisza közé nem értek.

Ez a föld tetszett nekik erősen. Azt mondák egy szívvel-lélekkel: nem megyünk tovább, itt maradunk.

De még le sem telepedhettek, jött rettentő nagy sereggel a vasfejű Detre. Messze földről hívták segítségül a megrettent népek, akik itt laktak a Duna s Tisza mentén.

Üzent a hunoknak: három nap s három éjjel itt maradhatnak, aztán menjenek tovább Istennek hírével.

Visszaüzent Bendegúz: hallod-e, te vasfejű Detre, ne üzengess nekünk, nem megyünk el innét.

Nem is üzent többet a vasfejű Detre, elindult a seregével. Indultak a hunok is: vezette Bendegúz. Két oldalán két dali fia: Attila és Buda. Úgy csapott össze a két sereg, mint két fekete felleg, s ahogy összecsaptak, kiáradt a Duna, annyi vér folyt belé.

No, ha kiáradt a Duna, nem áradt hiába. Győztek a hunok, övék lett a szép tartomány. A vasfejű Detre is szinte otthagyta a fogát. Egy vasnyilat lőtt a homlokába Bendegúz, de csak félig ment belé, kint maradt a fele. Megfogta a nyilat, kettéroppantotta, s kutya baja sem lett az ördögadtának.

- Megállj, Bendegúz - kiáltotta Detre -, ezt még a hetedik nemzetséged is megkeserüli!

Azzal elvágatott ő is a megmaradt serege után.

Telt-múlt az idő, s a hunok éltek békeességben, nem is igen gondoltak hadakozásra. De Attilának nem volt nyugodalma. Kicsi volt neki a Tisza s a Duna köze, szerette volna meghódítani az egész világot.

Mondta neki az édesapja, Bendegúz: ne is gondolj erre, fiam, míg az Isten kardját meg nem találod. Mert hiába a nagy vitézséged, ha nincs veled az Isten.

Eközben meghalt az öreg Bendegúz, s a hunok Attilát kiáltották királyuknak. S ez naptól fogva Attilának mindig az Isten kardja volt a fejében. Hej, csak megtalálja!

Hát egyszer olyan csudálatos álmot lát, hogy nem tudja megmagyarázni magának, mit jelenthet az álma. Hívhatja a jövendőmondókat, s elémondja nekik:

- Hallgassatok ide, az éjjel álmomban csudálatos álmot láttam. Fejtsétek meg, ha tudjátok! Mintha fényes nappal történt volna, úgy emlékszem rá: egy ősz öregember szállott le hozzám a levegőégből, s egy ragyogó kardot kötött az oldalamba, ám ahogy felkötötte, úgy eltűnt, mintha föld nyelte volna el. Nézem, nézem a kardot, s hát kivilágra olyan, mint az Isten kardja. S valamiképpen az Isten kardját szemünk láttára felkapta, s elvitte vala sebes forgószelek, azonképpen engem is sebes forgószelek kapott föl, s vitt erdők, hegyek, tengerek, végetlen rónaságok, rengeteg nagy városok felett. Én pedig amint repültem, le-lesújtottam kardommal,

s ím, az erdők meghajoltak, folyók s tengerek kétfelé nyíltak, a városok lángba borultak. Erre aztán fölébredtem. Mondjátok, táltosok, mit jelent az álmom!

Elállott Torda, a legvénebb táltos, s mondá:

- Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, a te álmod azt jelenti, hogy megkerül az Isten kardja, s akkor aztán meghódítod az egész világot.

- Mi is ezt jövendőljük a te álmodból - mondák a többi táltosok is.

Hát ebben a szempillantásban szalad feléjük egy pásztorfiú nagy lelkendezve, s mondja Attilának:

- Felséges királyom, a pusztán egy kardot találtam, ihol, fogadd el éntőlem.

Nézi Attila a kardot, megforgatja, villogtatja, s ég, föld megzendült, akkorát kiáltott nagy örömeiben.

- Ez az Isten kardja, emberek!

Nézik a táltosok, nézik Szittyaországból jött öregemberek, s mondják ezek is:

- Ez az Isten kardja, ez!

Kérdi Attila a pásztorfiút:

- Hol találád ezt a kardot, fiam?

- Felséges királyom - mondá a pásztorfiú -, amint a nyájam után mendegéltem, látom, hogy egy tavaszi üsző „sajnálja a lábát”. Nézem, mi baja lehet, s hát vérzik az utó bal lába. Tűnődtem magamban: ugyan mi vérezheté meg, mikor gyenge, hajlós fűnél nincs egyéb a pusztán. Nézek erre, nézek arra, s ihol egy kard hegyét pillantom meg a földben. Megfogom, hogy kihúzzam, s hát abban a szempillantásban láng csap ki a kard hegyéből. Én bizony megijedtem s elszaladtam, de ahogy visszanézek, látom, hogy a kard csak kipattan a földből, s forog, forog, mintha szél forgatná. Egyszerre csak ellobban a lángja, s a kard elterül a földön.

Én aztán nekibátorodtam, visszamentem, s fölvettem a kardot.

- Ez az Isten kardja, ez az! - kiáltották a népek.

Attila pedig mindjárt kipróbálta. Háromszor vágott vele a négy anyaszélnek,* hogy csak úgy zúgott belé.

- Ez az, ez az! - örvendezett Attila, s egyszeriben elrendelte, hogy tüzeket gyújtsanak mindenfelé az Istennek, aki a kardját visszaadta nekik.

S beteljesedett a táltosnak jövendőmondása, mert Attila csakugyan meghódította az egész világot...

AZ ÚRISTEN ÉS ÉVA ANYÁNK

Mikor az Úristen a teremtés munkáját bevégezte, így szólott:

- Virág, viríts és hervadj, tavasz jöjj és tűnj el, te is ember, tudd meg, hogy ha születted, meg is kell halnod!

Az egész természet meghajlott az Úr akaratja előtt. A tavasz jött és el is tűnt, a virág virított és el is hervadt, minden, de minden változott a maga idejében, ebben a nagy természetben. Az Úristen jól ismerte az ember természetét, s szépszerivel meg is győzte Ádámot, hogy minden kezdetnek végének is kell lenni. De Éva anyánk nem tudott semmit erről a törvényről. Egyszer éppen ott ült egy forrásnál, nézte magát annak a tükreben, midőn az Úristen odament hozzá, hogy őt is felvilágosítsa a változás törvényéről.

Éva anyánk keservesen zokogott, mikor az Úristen hozzá lépett.

- Miért sírsz, gyermekem? - kérdé tőle szelíden az Úr.

Éva anyánk fölnézett az Úristenre, s a saját homlokára mutatott. Az Úr úgy tett, mintha nem is vett volna semmit észre.

- Nem értem, mit akarsz, mondd szóval, leányom - szólt az Úr.

- Nézz, uram, a homlokomra! - szólt Éva anyánk szepegeve, s rámutatott homlokán egy-két ráncra.

- Én nem tudom elszenvedni ezeket a ráncokat!

És sírt tovább keservesen a hiú asszonyi állat.

- Ó, az kicsiség, leányom - mondá az Úr -, elmúlik az, egyet se sírj, ne epekedj miatta.

Eleget beszélt az Úristen erre is, arra is, hogy hát a sima útból is lehet göröngyös, s a járt út is benőhet fűvel, de Éva anyánkat csak nem tudá megvigasztalni, egyre sírt, zokogott.

Az Úr, mikor látta, hogy minden beszéd haszontalan, elvesztette a béketűrést, s így szóla:

- Mondd meg, leányom, miért sírsz, ha megértted engem!

Éva anyánk nagy felindulással azt válaszolá erre:

- Én értettelek meg téged?! Bizony nem értettelek meg én, Atyám! Nem is akarom megérteni soha, de soha a te törvényedet! Ezeket a csúnya ráncokat nem tűröm a homlokomon, ha még százezer törvényt csinálsz is!

S erre a felindult asszonyi állat nagy mérgében elájult. Az Úr pedig eltűnt, s többet nem is próbálta meg, hogy Éva anyánkat észre térítse.

Azóta ezer meg ezer esztendő jött és ment el, de Éva leányai sem különbek ősanyjuknál. Ők is, mint ősanyjuk a forrásnál, megállnak a tükör előtt, s ha arcukon egy ráncot pillantanak, nem az ember, de a mennybéli Úristen sem tudná megvigasztalni.

A TÁLTOS KECSKE

Egyszer volt, hol nem volt, nem is erőst messze, csak Galambfalván, volt egy dali pásztorlegény. Nem volt ennek a legénynek semmi egyebe az ég világán, csak egy botja s egy huncut táltos kecskéje. De tudjátok meg, hogy azzal a száz darab juhval, amit a kezére adtak a gazdák, nem volt annyi baja, bosszúsága, mint az egy kecskével. Mindig félre járt a juhseregtől, nem lehetett semmiképpen becsületre szoktatni. Egyszer, mikor már erősen kijött a béketűrésből a szegény legény, fogja a botját, s amúgy istenesen ódalba hajítja a kecskét. Nagyot nyekken a kecske, de azzal csak továbbgrándozott, a bot pedig - láss csudát! - eltűnik a föld színéről.

Odafutott a legény, keresi a botját, hát akkora lik van ott, hogy egy ember éppen jól befért ott. Gondolja magában a legény, hogy ő bizony nem hagyja ottveszni a botját, ha addig él is, mert egyebe sem maradt az apjáról, az isten nyugtassa meg. Rikkant egyet: szervusz, világ! s azzal csak hupp! eltűnt, mintha sohasem is lett volna ezen az árnyékvilágon. Hét nap s hét éjjel mind ment lefelé a legény, s csak akkor ért igazi földet a lába.

Hát, édes jó Istenem, milyen országba került szegény feje! A réteken csupa aranyfű termett, a vizekben aranyhalak úszkáltak, s az erdőkben csupa aranytollas madarak fűtyöltek. Megy, mendegél a legény, hát olyan ragyogó, fényes palotára talál, hogy szinte megvakult a nagy fényességtől. Csak a kapuján három gyémántalma világított gyertya helyett, hát még a palotában! Gondolja a legény: „Egy életem, egy halálom, bémegyek, hadd lássam, miféle népek laknak ott.” Oda bizony bé is mehetett, mert ott csupa tündérkisasszonyok voltak, egyik szebb a másnál. Bezzeg volt keze fogója! Mindjárt körbevette az a sok szép leány, megfogták, s úgy megtáncoltatták, hogy a lelkit is szinte kirázták.

Könyörgött szegény feje, hogy eresszék szabadon, ő a botját keresi, de bizony a leányok nem eresztették el, míg az óra éjfél nem ütött.

Ekkor azt mondá az egyik tündérkisasszony:

- Hallod-e, te szegény legény, most már mehetsz, de arra ne is gondold, hogy többet ez életben megtaláld a botodat. Ami egyszer ide jó a ti országotokból, az többet vissza nem kerül. Hanem adunk neked egy aranyvesszőt, jól gondját viseljed, úgy veszed hasznát. Hát tudd meg, hogy ennek a vesszőnek olyan csoda ereje van, hogy ha elevenre ütsz, mindjárt szörnyet hal, a nem eleven test úgy összezsugorodik az ütésétől, hogy a zsebedben is elviheted.

Megköszöni a legény a szép ajándékot, gondolta, mindegy már, ha nem is találja meg a botot, többet ér az aranyvessző annál. Azzal nyakába vette a föld alatti országot, s addig ment, addig ment, hogy elért egy rézvárhoz. Hát annak egyik ablakából egy szép leány hajol ki. Köszön neki:

- Adjon Isten jó napot, éfi leány!

- Adjon Isten neked is, szegény legény, hát te hol jársz itt, ahol még a madár se jár?

- Én bizony - feleli a legény -, jöttem, ahogy jöttem ebbe az országba, de hogy kerültél ide te? Azt mondd meg nekem!

- Hej, könnyű volt nekem, te szegény legény, mert engem a hétfejű sárkány hozott ide.

Szóból szó lesz, addig s addig, hogy a legény csak beszökött az ablakon, s megegyeztek, hogy megszöknek, míg a hétfejű sárkány vadászni jár.

De egyszer csak nagyot csendül a rézvár, s hát jó a hétfejű sárkány. Hét singre szakadt előre a láng a szájából. Megijed a leány, s hirtelen bebújtatja a legényt az ágy alá. Bejő a sárkány nagy zakatolással, derendóciával, nagyokat szippogat az orrával, s kérdi a leányt:

- Ki van itt, hé? Miféle emberszagot érzek?

Eleget a leány, esküdözik égre-földre, hogy itt senki lélek nincsen, de a hétfejű sárkány mindent összevissza hányt, s a legényt megtalálta az ágy alatt.

No, ez most bizonyosan szörnyű halálnak halálával hal meg, szegény feje! De bezzeg nem ijedt meg a legény. Eszibe jut, hogy van neki egy arany vesszeje, suhint egyet azzal a hétfejű sárkányra, s ez úgy hanyatt vágta magát, hogy a föld is megdöndült belé. Abb' a helyben szörnyű halált halt.

- No, most mehetünk - mondá a legény -, ez ugyan fel nem ébred többet az álmából.

Kimentek a várból, s hát láss csudát! A rézvárból egy kicsi rézalma lett, pedig csak megsuhintá a legény az aranyvesszővel.

Szépen a zsebébe tette, s továbbmentek. Amint mendegéltek, egy ezüstvárhoz értek. Hát ennek az ablakából még szebb leány nézett ki. Szóba elegyednek vele, s megtudják, hogy ezt meg a tizennégy fejű sárkány rabolta el.

- Hiszen majd adok én annak! - erősködött a legény.

Bementek a várba, s mikor a tizennégy fejű sárkány hazajött, a legény meg sem várta sem jó, sem rossz szavát, megkollintotta az aranyvesszővel, s a sárkány egyszeriben felfordult. Az ezüstvárból is, csak rázuhintott a legény, s egy kicsi ezüstalma kerekedett. A legény ezt is eltette szép gondosan. Most már hárman folytatták útjokat.

Mentek, mendegéltek, hegyen-völgyön által, s egyszer csak egy aranyvárhoz értek. Volt, amilyen volt az a kettő, de még az aranyvárból nézett ki gyönyörű szép leány!

Felszól a legény, hogy tartson velük, ha jobban szereti odafönn a másvilágban!

- Hej, hogyan szeretném - sóhajtozott a leány -, elmennék én szívesen, de a huszonegy fejű sárkány megöl, ha innét elmozdulok!

- Csak gyere ki, ne félj - biztatá a legény -, majd eligazítom én a dolgát a huszonegy fejű sárkánynak! Kettőt már megöltem, ő lesz a harmadik.

Még jóformán nem is végezheté a beszédjét, nagyot csendül-bondul az aranyvár, s hát jó a sárkány, hogy a szájából hetvenhét singnyire szakadt a veres láng. Megérkezik a várhoz, nagyot dobbant egyet, s kérdi:

- Hát ti mit kerestek itt, emberizettek?

- Mi bizony téged - felel a legény, s azzal úgy meglegyintette az aranyvesszővel, hogy mind a huszonegy feje leszakadt a testiről.

Hej, megörült a leány, örömben kiugrott az ablakon, éppen a legénynek a nyakába. Hálálkodott, hogy csak érjenek ki a másvilágra, soha meg nem felejtkezik róla. A legény pedig megsuhintotta az aranyvárat, abból meg lett egy szép kicsi aranyalma, s azt is eltette.

Elindult most a legény negyedmagával, s addig meg sem állapodtak, míg annak a liknak a szájához nem értek, amelyik éppen az igazi világba vezetett. Megérkeznek a likhoz, indulnának is fölfelé, de hogy?

- Hej, aki árgyélusa van - rikkant egyet a legény -, ide eljöttünk, de hogy vergelődünk fel, még magam sem tudom!

Búcsálódott a legény, vakarta a fejét, gondolt ide, gondolt oda, de semmiképpen nem tudott valami okosat kieszelni. Mármost mit csináljanak? Vissza is fordulhatnak. Soha meg nem látják a hazájokat, míg a világ s még két nap. Szepegtek a leányok is, hogy már mi lesz velük. Inkább maradtak volna ott azokban a szép várakban, még ha a sárkánnyal is kell élniök.

Hát egyszer csak, amint így búcsálódnak, valami kecskemekegést hallanak. Megszólal a legény:

- Az Isten istenem ne legyen, ha ez nem az én táltos kecském mekegése. Az a', Isten, Krisztus úgy segítjen! No, ne féljete, leányok, nem maradunk itt!

Lehajlik a legény a lik szájához, a száját fölfelé tartja, s nagyot rikkant:

- Cege, te, hé! Hé, cege, hé!

- Mekeke! - felelt vissza a kecske.

- Te vagy, édes kecském? Szaladj, kerítsd össze, ami kötél van a faluba', kösd össze azokat, azután kösd a farkadra, ereszd le a likon, s húzz fel minket innét!

- Mekeke! Hányan vagytok? - kérdé a táltos kecske.

- Csak négyen! - kiáltá a legény.

- Hát aztán versz-e még többet? - kérdé a kecske.

- Nem, édes kecském, csak keríts sok kötelet!

Elfut a kecske, összekeríti, amennyi kötél csak volt a faluban, azokat összekötözte, aztán jól a farkára bogozta, s leeresztette a likon.

Hanem, hogy szavamat össze ne keverjem, amíg a kecske odajárt kötélért, a leányok közrefogták a legényt mindenféle mézesmázos beszédekkel, s elcsalták tőle mind a három almát, de még az aranyvesszőt is.

Úgy egyeztek meg azután, hogy először felhúztatják a rézvárbeli leányt, másodsor az ezüstvárbelit, harmadszor az aranyvárbelit s legutoljára a legényt magát.

Hej, nagyokat nyegegett szegény kecske, hogy ugyancsak lehallatszék minden nyekkenése, míg a három leányt felhúzta. De bezzeg ezeknek sem kellett egyéb, csak fenn legyenek, mindjárt összesügtak-búgtak, hogy a legényt nem húztatják fel egészen, hanem mikor a kecske féligre felhúzta, elvágják a kötelet, ők pedig továbbállítanak az almákkal meg a vesszővel.

Úgy tettek, ahogy megbeszélték. De a szegény legény nem volt olyan erősen feje lágyára esett, mint ők gondolták. Gondolta magában, hogy próbára teszi azokat a fejrénépeket, vajon nem akarnak-e vele valami huncutságot. Felkötött a kötélre egy jó nagy követ, s azt is kezdte húzni a táltos kecske, de még felire sem húzható fel, azok az istentelen fejrénépek elnyisszentették a kötelet, s a kő visszasuppant.

Hej, édes Jézusom! Elbúsulta magát a szegény legény, s erőst meg volt keseredve, hogy őt így el tudák bolondítani azok a leányok. Kiabált fel a likon torkaszakadtából, szólongatá a táltos kecskét, de bizony az nem mekegett vissza, mert azok a gonosz leányok magukkal vitték.

No, most már mehet, amerre a szeme lát, csak ki nem, a hazájába. Hová tekeredjék, merre facsarodjék? Gondolja magában, ő bizony egyet sem eresztí búnak árva fejét, ha már itt kell élnie, hát vígan éli a világát. Elmegy a tündérkisasszonyokhoz, s kitáncolja minden búját-

baját. Azzal nekiindult, s meg sem állott a tündérkisasszonyok palotájáig. Éppen jó estére ért oda, s hát a tündérkisasszonyok úgy táncolnak, hogy felfordítják a palotát.

Hajjahaj! De bezzeg lett keletje a szegény legénynek. Mindjárt a nyakába ugrándoztak, tették-vették egymás kezéből, s úgy megforgatták, hogy a lelkit is szinte kirázták.

Mikor aztán egy kicsit beléhagyták a nagy táncot, azt kérdi a legszebb tündérkisasszony:

- Hát, te szegény legény, ugyan bizony hogy kerekedtél ide vissza?

Elbeszéli a legény nagy szomorán, hogy járt, mint járt azzal a három leánnyal.

- Egyet se búsulj azon, te szegény legény! - vigasztalá a tündérkisasszony. - Nesze, adok neked most egy gyémántvesszőt. Azok a leányok bizonyosan újra várat csináltak azokból az almákból, de te csak suhintsd meg ezzel a gyémántvesszővel mind a három várat, s megint három alma lesz azokból. A három almát megint suhintsd meg egyszer-egyszer, s a háromból lesz egy gyémántvár.

Azt mondja a legény:

- Köszönöm a drága ajándékot, szépséges tündérkisasszony, de mit csináljak vele, ha nem tudok ki vergődni a hazámba?

- Azzal se évelődj - mondá a tündérkisasszony -, csak most siess el innét, mert mindjárt tizenkettőt üt az óra. Majd csak eligazodol ezzel, vagy így, vagy úgy.

Elbúcsúzik a legény nagy hálálkodással, s továbbmegy. Amint menne, mendegélne, talál egy nagy fát, de ez akkora volt, hogy a legfelső ága éppen az égig ért. Ezen az ágon volt egy sasfészek, abban hat sasfióka. Hát, lelkem, Istenem, egy rengeteg nagy kígyó csak tekergőzik fel a fán, s egyenest a fészeknek tart. No, ez a falánk állat most bizonyosan mind felfalja azokat a sasfiókákat.

„De már azt nem hagyom!” - mondá a legény magában. Azzal - uzsgyi neki! - csak beléfogódzik a legalsó ágba, hirtelen felmászik a fára, elé a gyémántvesszőt, s olyant suhint a kígyóra, hogy az csak lefordult a fáról.

Hej, hálálkodtak a sasfiókák, hogy így s hogy úgy lesz, csak az anyjuk hazajöjjen. Egyszerre csak nagy fekete felleg kerekedik a fészek fölé, s hát ez éppen az öreg sas maga, mindenféle eleséggel jól megrakodva. Meglátja a legényt a fészek mellett, s nagy mérgesen feléje legyint egy szál tollával.

- Hát te mit keresel itt?! Most mindjárt halálfia vagy!

Aj, sírnak, csipognak a fiókák, hogy ne bántsa azt a jó embert, mert az életüket mentette meg.

Azt mondja az öreg sas:

- No, te legény, azt hallom, hogy megmentetted a fiaim életét, mivel szolgáljam meg?

- Hej - sóhajtott a legény -, nagy lenne az én kérésem még neked is!

- Talán bizony ki szeretnél jutni ebből a mi hazánkból?

- Ejnye, de eltaláltad, te öreg sas! - álmélkodott a legény.

- No, ha csak az a baj, az még nem sok. Vittem fel én oda már nagyobb urat is.

Azzal nagy hirtelen felvetett a hátára egy nagy átalvető* elemőzsiát, a legényt ráültette, s meghagyta neki, hogy, ha enni kér, csak vessen neki mindig egy-egy jó falást az átalvetőből.

Felül a legény a sas hátára, s ez repül is, de úgy, hogy amerre szárnyalt, rettentő nagy fergeteg támadt utána. Csak repült, repült a sas felfelé a likon, s mindegyre kért egy-egy falást az átalvetőből. Addig kérte, hogy egyszer adna a szegény legény, s hát egy befaló falás sincs.

- Adj húst, legény - kiáltott a sas -, mert különben nem viszlek a hazádba!

Megijed a legény, gondolja, ha már ennyiben van, inkább a maga húsából is ad, de mégsem térül vissza. Nagy hirtelen elérántotta a bicskáját, s kivágott egy jó darabot a combjából, s odadobta a sasnak.

- Érzem, hogy emberhús - szólt a sas hátra -, de ezzel fel is viszlek a hazádba.

Egyszer-kétszer még nagyokat rebtentett, s hát ott voltak a lik száján. Ott letette a legényt, elbúcsúztak egymástól, a sas visszarepült, a legény pedig útnak eredt, ha valahol megtalálná a három várat.

Megy, mendegél, hegyeken-völgyeken átal, ország-világ ellen, s hát egyszer kecskemekegést hall.

Megáll a legény, hallgatódzik, fülel mindenfelé.

- Ez, Isten, Krisztus úgy segítjen, az én táltos kecském.

Megy a mekegés után, s addig megy, addig megy, hogy egy rézvárat ért. No hiszen, ez kellett neki is. Az ablakban ott ült nagy pirimókosan az első leány.

„Megállj - gondolá a legény -, mindjárt a zsebembe kerülsz te!” - s azzal csak megsuhintá a várat a gyémántvesszővel, a várból alma lett, s ő a zsebébe tette.

Megy tovább, s megint kecskemekegést hall. Addig megy a mekegés után, hogy az ezüstvárhoz ér. Ezt is megsuhintja, s a várból lett almát leányostul zsebébe teszi. Így tett az aranyvárral is. Mikor mind a háromból alma lett, megsuhintá újra azokat, s a három almából olyan gyémántvár lett, hogy nem volt annak párja hetedhét országban! Bemegy a legény a várba, de szeme-szája eláll a sok minden fényességtől, nem találja helyit.

Végigjárja a rengeteg nagy szobákat, de csak nem tudta, hogy melyikben telepedjék meg.

Akkorát sóhajtott, hogy a gyémántvár is megmozdult belé.

- Hej, csak volna itt még valaki!

Még ki sem mondta, hát csak megnyílik egy ajtó, s a nyakába szökik éppen az a tündér-kisasszony, aki a gyémántvesszőt ajándékozta.

- Te az enyém, én a tied!

De bezzeg lett-e nagy sokadalom-lakodalom. Táncolt minden lélek, de legelől a táltos kecske, hogy minden ablakot kirúgott nagy kedviben.

Holnap a kecske legyen a vendégetek!

BÁLVÁNYOS VÁR

Akár hiszitek, akár nem: tündérek építették Bálványos várát. De az olyan régen volt, hogy akkor a kövek még meg sem voltak keményedve. A tündérek sem olyan kicsikék voltak ám, mint most a fenépnépek: ha sietős volt az útjok, egyben átalléptek egész megyéket, s ha jókedvük kerekedett, fölszedték kötényükbe a szántó-vető embereket, s úgy játszadoztak velük.

No, jó magasra is építették a várat: Bálványos-hegy tetős-tetejébe. Egy tündér a hegy tetején állott, tizenkettő lent a Bálványos-patakban, s úgy adogatták fel neki a követ. Reggel kezdték, s este, mikor felsütött a hold, felragyogtak a csillagok, kész volt a vár.

Hát éppen amikor készen voltak, vágat föl a patakon egy vitéz, utána a katonái.

Kérdik a tündérek:

- Hová szaladsz, fiam? Talán bizony kerget valaki?

Mondja a vitéz nagy búsan:

- Senki sem kerget, de még sincs maradásunk. Nem nézhetik vérünkből való véreink, hogy a nap, hold s a csillagok a mi isteneink. Erővel azt akarják, hogy mi is megkeresztelkedjünk.

- Hát te ki vagy, fiam? - kérde a tündérek királynéja.

Felel a vitéz:

- Apor az én nevem. Első voltam eddig az én népeim közt, most utolsó vagyok. Volt fényes palotám, aranyam, ezüstöm, mostan semmim sincsen.

- Ne búsulj! - mondá a tündérek királynéja. - Látod-e ezt a várat a hegy tetején? Ezt ma építettük játékból. Ez jó lesz neked s az embereidnek. Itt imádhatsz a napot, holdat s a fényes csillagokat. Valameddig megmaradtok a pogány hiten, ember ezt a várat be nem veszi, le nem rombolja. Áll ez a vár, míg a világ s még két nap.

Apor vitéz meg sem köszönhette a tündérkirályné ajándékát, csak hallotta, hogy nagy surrogással-burrogással elszállottak a tündérek, s eltűntek a sűrű rengetegben.

Még az este fölment a várba Apor vitéz az embereivel. No, itt csakugyan nem félhettek senki ember fiától. Ide nem jó látatlanul ellenség.

Hiszen jöhettek látva is, látatlanul is; csak a Bálványos patakáig jöhettek, onnét szépen vissza is fordulhattak. Ha nekiindultak a hegynek, elhagyta az erejük csudálatos módon, közelébe sem juthattak Bálványos várának: megvarázsolták a tündérek.

Telt-múlt az idő, már Apor vitéz is meghalt régen, de a Bálványos vár állott erősen. Megvédték a tündérek ég haragjától, gonosz emberek szándékától, mert Apornak a fiai is tartották a pogány hitet.

Három fia maradt Apornak: egyik szebb, dalibb, vitézebb a másnál. Ez a három fiú egész nap az erdőben vadászott, s amíg apjuk élt, nem is láttak falut. De egyszer a legkisebb vadászás közben félreecatangolt, s míg az idősebbek vadat űztek, ő betévedt Torjára.

Itt lakott az apja, míg a népek keresztény hitre nem tértek. Megtetszett a fiúnak a szép falu, s ment utcáról utcára. Hát amint megy, meglát egy háznak az ablakában egy szépséges szép leányt. De olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem. Nagyot nyilallik a fiú szíve, s gondolja magában: egy életem, egy halálom, bemegyek hozzája.

Bemegy a házba, köszönti a leányt.

- Ki vagy te, mi vagy te? - kérdezi a leány.

- Ne ijedj meg tőlem - mondá a fiú -, Apor fia vagyok.

- No, akkor fuss innét, ha életed kedves! Az én anyám Miké Andrásné, s nem tűr pogányt a házában. Ahol, jön is már az édesanyám.

- Hát te mit keressz itt, te pogány fattyú?! - kiáltott Mikéné. - Megismerlek az arcodról: Apor sarjadék vagy.

Mondá a fiú:

- Adja nekem a leányát, Mikéné asszony, meg is megbecsülöm, tenyeremen hordom.

- De biz' az én leányomat ne hordja tenyerén egy Krisztus-tagadó, hallod-e! Térj a keresztény hitre, s akkor viheted a leányomat.

- Csak azt ne kívánja, édes nénémasszony, kívánjon akármit! - esengett a fiú.

- Nem kívánok én semmi egyebet.

- Megölöm az ikafalvi emberölő sárkányt.

- Tőlem megölheted. Légy keresztény!

- Megölöm az ojtozi óriást.

- Tőlem megölheted. Légy keresztény, addig az én leányomat meg nem kapod!

„Jól van - gondolta a fiú -, ha nem adod szépen, majd viszem erővel.”

Elment haza, s otthon elmondta a bátyjainak, hogy mi történt vele. Egyszeriben elhatározták, hogy vasárnap, mikor jön ki a templomból a leány, elrabolják.

Úgy is tettek. Lóra kaptak, s meg sem állottak a torjai templomig. Ott meghúzódtak a templom ajtaja megett, s mikor jött ki a szép Mike Ilona, a legkisebb Apor fiú felkapta a nyeregbe, s - uzsgyi neki, vesd el magad! - elvágatott vele. A két bátyja utána, s verték vissza a népet, hogy közre ne vehessék az öccsüket.

No, hanem Mikéné sem volt olyan tedd el s elé se vedd asszony. Lóra ült maga is, lóra az emberei is, s neki a Bálványos várnak!

Felkiáltott a várba:

- Add vissza a leányomat, te Krisztus-tagadó!

Lekiáltott az Apor fiú:

- Vegye vissza, ha tudja!

- Elseprem a váradat, te Krisztus-tagadó!

- Próbálja meg! - kiáltott le Apor.

- No, várj csak! - fenyegetődött az asszony, s akkora sereget gyűjtött a vár ellen, hogy a föld is rengett alatta.

De hiába: közelébe sem fértek a várnak.

Aközben szép Miké Ilona sírdogált éjjel-nappal, könnye el nem apadt.

Fájt ez az Apor fiúnak, mert szerette erősen Mike Ilonát.

- Ugye, nem szeretsz? - kérdezte a leánytól.

- Szeretlek, szeretlek, csak térj a keresztény hitre!

Mondta a fiú:

- Megtenném azt is teéretted, de megesküdtem apámnak, hogy a pogány hiten maradok. De hallod-e, Ilona, ha gyermekünk lesz, azt megkereszteltetem!

Hej, megörült ennek Ilona. Egyszeriben küldötte az inasát az édesanyjához, ne epossze magát többé, ha gyermekük lesz, azt keresztvízre tartják.

Ezen aztán megnyugodott Mikéné is. De bezzeg megharagudtak a tündérek! Egyszerre csak megindult a föld, s ledőlt a vár tornya; megint mozdult egyet, s bedőlt a vár kapuja. Nagy, erős fergeteg kerekedett, zúgott az ég, rengett a föld.

Szaladott, ki merre látott. Csak Ilona nem szaladt, s az ura. Megfogta a kezét az urának, s mondta neki:

- Ne félj, térdepelj le, imádkozz utánam!

- Ó, édes Jézusom, ne hagyj el! - imádkozott Ilonka.

Mondta Apor is:

- Ó, édes Jézusom, ne hagyj el!

S hát lássatok csudát, nem zúgott az ég, nem rengett a föld. Összedűlt a vár, csak egy fala maradt meg, de Ilona s az ura kikerülték a tündérek haragját. Visszamentek mind Torjára, s még aznap megkeresztelkedtek...

A TEJKÚT

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy király. Ennek a királynak egy olyan csodakútja volt, hogy csupa tejet forrott, s ha egy nap kimerték a tejet belőle, másnap reggel ismét tele volt csordultig. Nem is fürdött a király sohasem vízben, hanem tejszobában.

Egy reggel azonban nagy ijedten jelenti az inas, hogy egy csepp tej sincs a kútban.

Nagy haragra lobbant a király, s mindjárt megrendelte, hogy 12 katona álljon istrázsát, s fogják el, aki a tejet kiissza.

Kimennek a katonák a kúthoz, ottan állnak, álldogálnak, s hát éjfélkor jön egy rettentő nagy óriás. Nem szól egy szót sem, csak nekidül a kútnak, s egy szempillantás alatt mind egy cseppig kiitta a tejet.

A katonáknak a nagy csudálkozástól szemük-szájuk tátva maradt. Meg sem merték szólítani az óriást, csak beszaladtak a királyhoz, s jelentették, hogy mi történt.

- Jól van - mondja a király -, csak menjetek vissza a kúthoz, s töltsétek tele jó erős szilvapálinkával, attól majd lerészegszik, akkor aztán vessétek tömlőbe.

A katonák úgy tettek, amint a király parancsolta. Teletöltötték a kút szilvapálinkával, s várták az óriást.

Jött is az éjfélkor, s mintha ott sem lettek volna a katonák, nekihasalt a kútnak, s egy cseppe-dős cseppig megitta a szilvapálinkát. No, ha megitta, le is részegedett a sárga földig. Csak elterült a kút mellett, elaludt, s akkorakat horkolt, hogy a szelétől a király palotája is táncra kerekedett.

A katonák segítséget hívtak, mert az óriás olyan rettentő nagy volt, hogy egy-egy lábujjának is kellett egy ember, s nagy nehezen bevonszolták egy vasrácsos filagóriába.* A vasajtót rázárták, s aztán jelentették a királynak nagy örömmel, hogy megfogták az óriást.

Örült a király, s nagy örömeiben összehívatta az ország népét, hogy lássa minden ember ezt a csudát.

Közben fölébredt az óriás, s próbálta mindenféleképpen, ha ki tudna jönni a filagóriából, de hiába próbálta, nem tudott kiszabadulni. Leült búsan a filagória földjére. Hát amint ott üldögélne, egy kicsi nyílvesző esik le a földre, éppen elejébe. Azt a kicsi nyílveszőt a király fiacskája lőtte be véletlenségből. Odament a rácshoz, s kérte az óriást:

- Édes óriás bácsi, adja ki a nyílveszőmet!

- Szívesen, édes fiam - mondá az óriás -, ha kinyitod a filagória ajtaját.

A kicsiny királyfiú nem tudta, hogy ezzel rosszat cselekszik, beszaladt a filagória kulcsáért, s kinyitotta az ajtót.

- No, te királyfi - mondá az óriás -, te megmentettél a haláltól, de jótétel helyébe jót várj. Ne félj, ha bajba kerülsz ez életben, megszolgálom a jószágodat.

Éppen esteledett, az óriás szépen kimászott a filagóriából, s mire észrevették, hogy eltűnt, hetedhét országon is túl volt.

Másnap összegyűltek a király udvarában az ország népei, s mentek a filagóriához, hadd lássák, mi csuda van ottan. Az ám, híre-pora sem volt az óriásnak.

Szörnyű haragra lobbant a király. Elévette mind a cselédeket, ütötte, verte, vallatta, hogy ki merte az ajtót kinyitni. De mikor éppen a legkisebb inasocskát kezdette ütni, odaszaladt a kicsi királyfiú, s kérte az apját:

- Ne üsd, édesapám, én vagyok a bűnös, én eresztettem ki az óriást!

De még csak most lobbant igazi nagy haragra a király. Hogy éppen tulajdon édes fia csúfolja meg így őt! Egyszeriben összehívatta az országtartó tanácsos urakat, s kérdezte őket, hogy mit érdemel az olyan fiú, aki az édesapját így megcsúfolja.

Azt mondták, hogy halált érdemel az.

Haragudott a király, erősen haragudott a fiára, de mégiscsak fia volt, s meghagyta hát az életét, de kitagadta mindenéből. Azt mondta neki: fel is út, le is út, mehetsz világgá.

Éppen csak hogy adott egy lovat, egy kevés pénzt; no meg melléje rendelt egy cigánypurdét, hadd kísérje.

Volt a kicsi királyfinak egy kicsi kutyácskája. Ez is utána szaladott, s úgy mentek együtt világgá.

Mentek, mendegéltek, s estére egy rengeteg erdőbe értek. Amint ott letelepedtek, megszólal a kicsi kutya (mert tudjátok meg, hogy táltos volt ám), s a fülibe súgja a királyfinak:

- Add a lovadat a cigánypurdénak, kicsi gazdám, s monddjad neki, hogy többet ne kísérjen. Menjen, amerre neki tetszik.

A királyfi megfogadta a kicsi kutya tanácsát. A cigánynak ajándékozta a lovat, s bezzeg hogy ez kétszer sem mondatta magának: felpattant a lóra, s úgy elnyargalt, mint a sebes szélvész.

Abban a pillanatban, hogy a cigány elnyargalt, hát jön az óriás, akit a királyfi kiszabadított volt, s mondja neki:

- Elcsapott az apád, úgy-e, kicsi királyfi?

- El bizony - felelt a királyfi nagy búsan. - Most már sem országom, sem hazám.

- Na, ne búsulj! Apád helyett apád leszek, velem jössz te mostan.

Az ölébe vette a kicsi királyfit. A zsebébe dugta a kutyácskát, aztán mondta a királyfinak:

- Hunyd be a szemedet, édes fiam!

A királyfi behunyta a szemét, az óriás pedig elindult. Lépett egyet, lépett kettőt, átalépett egybe hegyeket, erdőket, tengereket, s mikor ötöt-hatot lépett volna, mondá a királyfinak.

- Na, most kinyithatod a szemedet, kicsi fiam, itt vagyunk az óriások országában. Tudd meg, ennek az országnak én vagyok a királya, s mától fogva fiamnak tekintlek.

Telt-múlt az idő. Dali szép legény lett a kicsi királyfiból. Mondja egyszer neki az óriás:

- Na, fiam, most már meg is házasodhatnál.

- Igaza van, édes apámuram - mondja a királyfi -, de a kigyelmed országában nincsen hozzám való leány.

- Sebaj - mondta az óriás -, menj el Fehérországba. Fehérország királyának van egy szép leánya, próbálj szerencsét nála.

Hanem azt tanácsolta a fiúnak, hogy ne menjen oda királyfi képében. Öltözzék fel szegény disznópásztorlegénynek, s úgy keressen szolgálatot a fehér királynál.

Felöltözött a királyfi rongyos ruhába, hanem a rongyos ruha alá olyan drága, finom inget vett magára, hogy nem volt olyan, tudom, még a fehér királynak sem.

Elindul a királyfi. Megy, mendegél, meg sem áll, míg a fehér király városába nem talál. Megy egyenest a királyhoz, s mondja, hogy ő szolgálatot keres, ha a király felfogadná.

- Éppen jókor jöttél - mondá a király -, most halt meg a kondásom, felfogadlak a helyébe.

Megalkudtak, kezet csaptak, s a király mindjárt megparancsolta a szakácsnak: adjon ennek a legénynek jó vacsorát.

Hát amikor éppen falatoznék a konyhán, bejön a királykisasszony, s hogy, hogy nem, megakad a szeme a kondáslegényen. Odamegy a legényhez, nézi, nézi az ingje gallérját, s kérdi:

- Ki vagy te, mi vagy te, mert látom, hogy nem vagy te szegény legény?

Felelt a királyfi:

- Nem vagyok én más, királykisasszony, szegény kondáslegény, mi más lehetnék én.

- No, ha az vagy, maradj annak! - mondta a királykisasszony, s nagy dérrrel-dúrral kiment a konyhából. De egy kicsi idő múlva megint csak visszajött, s hozott a legénynek egy szép ropogós cipót s egy kulacs bort, s mondta neki:

- Nesze, hoztam neked kenyeret s bort, hadd legyen mit egyél s igyál a mezőn.

A legény megköszönte szépen a cipót s a bort. Reggel aztán kihajtotta a disznócsordát a mezőre, de amint mentek kifelé a kapun, elévette a furulyáját, elkezdette fújni, s hát - halljatok csudát! - amennyi disznó, mind táncra kerekedett.

A király éppen ott ült az ablakban, s szól a feleségének, leányának:

- Jertek, jertek, lássatok csudát, ni, hogy táncolnak a disznók!

Mondja a királykisasszony:

- Én igazán nem tudom, édesapám, hogy miféle fajzat lehet ez a legény, mert olyan szép inge van, amilyen még magának sincs, édesapám.

Aközben a legény kiért a mezőre, s hát már várt reá ott az óriás. Kérdi tőle:

- Na, fiam, kaptál-e valamit?

- Kaptam, édesapám, kaptam, adott a királykisasszony egy fehér cipót s egy kulacs bort.

Mondja az óriás:

- Azt a cipót vedd annak az egyenes farkú kannak, a bort megihatod magad.

A legény odavetette a cipót. Az óriás pedig odaszólt a kannak, hogy jól megőrizze a csordát, amíg ők odajárnak. Azzal felkapta ölébe a királyfit, s vitte haza az országába.

Estefelé ismét ölébe vette a királyfit, visszavitte Fehérországba, s éppen a város végén tette le. Ott adott neki egy aranyguzsalyt* s jól a szájába rágta, hogy ha majd kéri a királykisasszony, oda ne adja neki, amíg meg nem mutatja, hogy milyen jegy van a bal füle mögött.

Úgy lett, ahogy az óriás gondolta. Mikor a királyfi este hajtott a csordát be a király kapuján, a királykisasszony ott ült az ablakban, s mindjárt észrevette az aranyguzsalyt. Szaladott le az udvarba, s kérte a legényt szép, hízelgő szóval:

- Add nekem ezt a guzsalyt, te kondáslegény, s bizony nem bánod meg!

- Neked adom - mondá a legény -, ha megmutatod, hogy miféle jegy van a bal füled mögött.

- Jaj, azt nem szabad - mondta a királyleány -, azt apámon, anyámon s az öreg dajkámon kívül ember még nem látta, s meg sem is láthatja.

- No bizony, ha nem, nem is lesz tied az aranyguzsaly, szép királykisasszony.

Mit volt mit tenni, a királykisasszonynak erősen megtetszett a guzsaly. Egy kicsit félrehúzta aranyhaját, s mondta a legénynek:

- No, nézz ide!

De csak hogy meg nem vakult a legény a szertelen ragyogástól. Egy fényes aranycsillag ragyogott ottan. A legény od'adta a guzsalyt, s másnap egy aranymotollát* kapott az óriástól. De meghagyta az óriás, hogy oda ne adja a királykisasszonynak, amíg meg nem mutatja, hogy miféle jegy van a jobb füle mögött.

Na hiszen, most nem is igen húzódozott a királykisasszony, mondta:

- Hát nézzed! Egy aranycsillag van itt is.

Az ám, egy aranycsillag volt ott is, de százszorta fényesebb, ragyogóbb, mint a bal füle mögött.

Harmadnap egy aranyorsót kapott az óriástól a királyfi, de erősen a lelkére kötötte, hogy addig oda ne adja a királykisasszonynak, amíg meg nem mutatja, hogy miféle jegy van a mellén.

- Jól van - mondá a királykisasszony -, megmutatom azt is, te kondáslegény. - Kigombolt egy gombot. - Nézd meg!

Hát ott egy kicsi hold ragyogott, de hogy ragyogott. Istenem, majd megvakult a legény a nézésétől.

Telt-múlt az idő. A király férjhez akarta adni a leányát. Jöttek is királyfik, hercegek, amint neszét vették, de a királykisasszony még szóba sem állott velük. Megmondta apjának, anyjának, hogy ő csak ahhoz megy feleségül, aki kitalálja, hogy a két füle mögött s a mellén miféle jegyek vannak.

Kihirdette a király mindenfelé, hogy csak jöjjön, aki a leányát akarja, annak adja feleségül, bárki fia legyen, aki a leánya kérdéseire megfelel. Hiszen jöttek a világ minden tájékáról királyfik, hercegek, grófok, bárók s válogatott cigánylegények. Annyian voltak, hogy nem fértek el az udvarban, de még a városban sem, de még a város határán sem. De hiába jöttek. Összevissza feleltek mindent, egy sem találta el, hogy miféle jegyek vannak a királykisasszony testén. Eléhívatta a király a cselédek is, azok sem tudták kitalálni.

- Van-e még valaki az udvaromban?! - rikkantott a király nagy mérgesen.

Éppen akkor jött haza a kondáslegény, terelgette be a kapun a csordát. Fújta, fújogatta szépen szóló furulyáját, s táncoltak a disznók, hogy aki látta, meg nem állotta a kacagást.

- Állj meg, kondáslegény - kiáltott rá a király -, felelj arra, amit a leányom kérdez!

Megállott a legény, s kérdezte a királykisasszony:

- Na, hadd lám, tudod-e, miféle jegyeim vannak?

Felelt a legény:

- Tudom, királykisasszony, a bal füled mögött van egy aranycsillag, a jobb füled mögött is egy aranycsillag s a melleden egy hold.

- Ördögadta legénye! - mondta a király. - Ez ugyan jól eltalálta. Na, fiam, a szavamat meg nem másolom,* neked adom a leányomat.

Ott mindjárt megtartották a kézfogót, csaptak nagy vendégséget, de egyszer csak a nagy vendégség alatt eltűnik a kondáslegény. Keresik mindenfelé, tűvé teszik a palota minden zegét-zugát, s nem találják sehol.

Hej, volt nagy bánat, szomorúság. Sírt a királykisasszony, mert szó, ami szó, szerette a kondáslegényt. A király meg a királyné dúlt-fúlt, hogy egy ilyen jöttment kondáslegény így csúffá teszi őket.

Eltelt az éjjel, el a reggel. A kondáslegényt nem találják. A király már nagy haragjában más-hoz akarta adni a leányát. Hívták is a papot, de hiszen ha hívták, jól tették, mert jött ám a kondáslegény, de nem gyalog ám, hanem aranyos hintóban, s nem rongyos ruhában, hanem olyan aranyos, gyémántos ruhában, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem.

Bezzeg hogy a nagy bánat nagy örömmre változott. Hát még mikor megtudták, hogy a kondáslegény igazi királyfi. A király egyben neki adta nemcsak a leányát, de egész királyságát, s csaptak hetedhét országra szóló lakodalmat. Folyt a bor s a pálinka Boncidától Hencidáig, táncolt még a sánta koldus is. Lakodalom után a fiatal pár dióhéjba kerekedett, a Küküllőn leereszkedett. Holnap legyen a ti vendégetek!

A HADAK ÚTJA

A hadak útjáról mesélek ma este, hallgassatok ide. Arról a hosszú, ragyogó fehér szalagról, mely csillagos estéken ott lebeg az égen. Elmondom néktek, hogy került az égre ez a fehér, ez a ragyogó fehér szalag.

Ott kezdem, hol tegnap este elhagyám: Attila meghódította az egész világot. Mert amint megkerült csudálatos módon az Isten kardja, nem volt a földön nép, mely Attilát s vitéz seregét legyőzni bírja. Pedig Attila nem hordozta magával Isten kardját. Otthon őrizteté hármas zár alatt. De azóta, hogy megkerült a kard: szívét nem szállotta meg többé csüggedtség. Tudta, hogy vele van az Isten, s ez megnövelé karjának erejét.

Sokszor mondogatta, ha feleségével, Rékával s szép dali fiaival kiült a sátor elé:

- Most már nyugodtan fekszem koporsómba, megértem, amire törekedtem: enyém az egész világ. Az én vitéz népemnek adózó szolgálja a földnek minden népe.

De ha magában volt, sokat tűnődött, évelődött azon: nem züllődik-e szerte az ő vitéz világverő népe. Azt szerette volna, ha legkisebb fia: Csaba lészen a hunok királya az ő halála után. Sok fia közt ez volt a legkedvesebb, a legvitézebb. Csabát szerette, kényeztette az édesanyja is.

Egyszer aztán, mikor a Rika-erdőben, ahol legkedvesebb vára volt Attilának, együtt valának mind: nagy szomorúság érte Attilát és fiait. Réka királyné nagybeteg lett, s érezvén halálát, ágyához hívatá urát és fiait, akik között Aladár volt a legidősebb, Csaba a legfiatalabb. S monda búsan, könnyező szemekkel:

- Én most meghalok, de ne temessetek el hét napig. A hetedik napon sorba jöjjetek hozzám, édes fiaim, s csókoljátok meg mind a két szememet. Akinek csókjára fölnyílnak szemeim, az legyen a hunok királya. A többi nyugodjék meg ebben: Isten rendelése ez. Álomban jelenté meg ezt nékem.

Ezt mondván Réka, lehunyta szemeit, és meghalt. És nem temették el, míg a hét nap le nem telek. Ekkor sorban megcsókolták mind a két szemét a fiai. Először Aladár, azután a többiek, de Réka szemei nem nyíltanak meg. S jöve legvégül Csaba, és sírva borult édesanyjára, s megcsókolván szemeit, ím, fölnyitá azokat Réka, s rámosolygott legkedvesebb fiára.

- Te leszel a hunok királya, fiam. A te csókod volt a legmelegebb. Ím, itt fekszik ágyam mellett egy nyíl, legyen a tied. Sok nagy bajodban hasznát veszed ennek.

Azzal ismét lehunyta szemeit, s fel sem nyitá többé soha. Lent a vár alatt, hegynek tövében folyik egy patak. Annak a partján ástak sírt neki, s abba temették el. És rengeteg nagy követ hengerített rá Attila a hegynek tetejéről, hogy míg a világ, emberi kéz meg ne háborítsa Réka nyugodalmát.

Sok-sok esztendő telt el Réka halála után, mikor Attila megunta a magányos életet, s másodszor is megházasodék. Mikoltnak hitták azt a szépséges szép királykisasszonyt, akit megszeretett. Éppen azon járatta az eszét, hogy a tengereken is túl megy, hadd lám, vannak-e ottan is országok és népek. Csak legyenek, meghódítja azokat is. Ám mielőtt fölkerekedett volna vitéz seregével, megtartá a lakodalmat Mikolttal, hadd legyen asszony a háznál, amíg a tengeren túl jár.

De ím, halljátok, mi történt! Meghalt Attila a lakodalomnak éjszakáján. Midőn lefeküvék ágyába, megeredett az orra vére, s a világverő király megfulladott a vérében.

Hej, nagy volt a szomorúság az egész országban!

- Hogy aki vérét ontá annyi vitéznek, envérében haljon meg! - keseregtek a népek. - Meg sem áldhata minket! - keseregtek a fiai.

Eltemették nagy pompával Attilát. Hármas koporsóba tették a testét: arany volt az első, ezüst a második, vas a harmadik. Folyó partján mélységes gödröt ástak, le a víz feneké alá. Ide eresztették le a hármas koporsót, s hogy emberi kéz meg ne háboríthassa, s meg se tudhassa soha senki, hogy hová temették: rabszolga népekkel ásatták a sírt, ezek földelék el, s egymást le kellett gyilkolniok...

Hiszen alig földelték el Attilát, megmozdultak mindenfelől a legyőzött népek. Ám jól tudták, hogy nem bírnak a vitéz hunokkal másként, csak ha egymás ellen tüzelik Attila fiait. Az ármányos Detre vitéz volt az első. Ez még mindig a homlokában hordta a nyilat, melyet Bendegúz lőtt volt bele. Homlokában a nyilat s szívében a bosszút. Még akkor megfenyegette Bendegúzt:

- Megállj, ezt a nyilat megkeserüli még a hetedik nemzetséged is!

Ment egyenest Aladárhoz, s mondta neki:

- Hát te engeded legidősebb létedre, hogy Csaba, a legkisebb legyen a hunok királya! Téged illet a királyság Isten és ember előtt.

Mondta Aladár:

- Igazad van, Detre, de az édesanyám akarta így. Neki pedig Isten rendelte, hogy az legyen a hunok királya, amelyiknek csókjára felnyílnak a szemei.

- Ó, te világ bolondja, te! - mondá Detre. - Hát nem vetted észre, hogy anyád mindég Csabát szerette a legjobban? Ha téged szeretett volna jobban, a te csókodra nyíltak volna föl a szemei.

Megmaszlagosodott* ettől az ármányos beszédétől az Aladár feje. Elhitte Detrének, hogy megcsalta őt az édesanyja. Mindjárt megüzente Csabának: küldje az ő sátrába az Isten kardját, mert ott van annak a helye.

Visszaüzent Csaba:

- Az Isten kardja a hunoké, bátyám. Sem az enyém, sem a tiéd.

- Hát ha szépszerével nem adja, elveszem erővel - mondá Aladár.

Két pártra szakadtak a hunok, az egyik rész Csaba, a másik Aladár mellé állott. De fölkerekedtek a gótok is s mindenféle meghódított népek, hanem az ármányos Detre kitanította őket, hogy egy rész pártoljon Csabához, a más rész Aladárhoz, egymást azonban ne bántsák, csupán a hunokat öljék, gyilkolják, mikor a két tábor összeütközik.

Ám az ármányos Detrének nem volt elég, hogy Aladárt Csaba ellen tüzelte, s mikor már három napja tartott a szörnyű hadakozás, s a hunok vérétől folyók, patakok kiáradtak, egy biztos emberét Csabához küldötte ősz, öreg jövendőmondó képében. S ez azt jövendölte a királyfinak:

- Hallod-e, te Csaba királyfi, ha azt akard, hogy te légy a hunok királya, vedd elé az Isten kardját, enélkül le nem győzheted Aladárt.

Hitt is, nem is Csaba ennek a beszédnek, de addig s addig gondolkozott, tünődött, hogy felnyitatta a hármas zárat, s kivette Isten kardját. Eleget mondták az öregek: hagyd az Isten kardját, Csaba királyfi, csak addig lesz velünk az Isten, míg testvérvérbe nem mártódik e kard.

De Csaba nem hallgatott az öregek szavára. Összeszedte megfogyatkozott seregét, s megvillogtatván Isten kardját, nekivágott a rettentő nagy seregeknek. Messziről kiáltá Aladárnak:

- Itt az Isten kardja, bátyám!

S ím, halljátok, összezapott a két testvér, hogy ég s föld megnyilallott belé. Szikrázott Isten kardja, és lángolt oly rettenetesen, hogy szemük világát vesztek sok ezren. És holtan bukott le szürke paripájáról Aladár és mellőle sok vitéz hun levante. Ám egyszerre csak, halljatok csudát, Isten kardja sem nem szikrázott, sem nem lángolt többet. Reá freccsent Aladár vére, s egy csepp vértől kialvék szikra és láng. Hiába vágott Csaba jobbra-balra, sebet többé nem vágott e kard.

Ha nincs vele a maga kardja, ott ölik meg őt is.

- Megvert az Isten! - sóhajtott föl búsan Csaba. - Vége a dicső hun nemzetnek, vége!

Világverő vitéz seregéből nem maradt több ötezer embernél. A többi - lehettek tízezren - sebtől s vértől vala borítva.

Fájt a szíve, majd megszakadt, hogy most ezek a megsebesült vitézek is mind elpusztulnak itt. Ha legalább ezek megmaradnának! Ha ő ezeket meggyógyíthatná! Még talán megtarthatná ezt a szép fölét a hun nemzetnek.

S ím, hogy ezen tünődék, megnyílt az ég, s turulmadár ereszkedett nagy égi ragyogásban a hun vitézek fölé. Alább-alább ereszkedik, és megszólalt a turulmadár:

- Ne csüggedj, Csaba! Vedd elé a nyiladat, amit édesanyád halálos ágyán adott néked. Lőj ezzel a nyíllal, és szaladj a vesszeje után! Amely növényre* esik, annak a tejével kenesd meg vitézeidnek sebeit, és meggyógyulnak menten.

- Ez az én édesanyám hangja! - kiáltott Csaba. De e pillanatban szélnél sebesebben felröppent a turulmadár, és eltűnt a magasságos égből.

- Azé, az! - kiálták a hun vitézek is. - Ez a Réka hangja!

Mindjárt hozták a csodanyilat, s Csaba királyfi meghúzta az íjat, keresztülcélozván a virágos mezőn, ahol álltának. És szaladt a nyilvessző után a szélnél is sebesebben. S hát a vesszőt meg is találta egy széles levelű növényen. Egyszeriben szedtek ilyen növényt sokat. S megkenték ennek tejével a vitézek sebeit. Erősebbek, szebbek lettek, mint annak előtte voltak.

Felkerekedének erre a hun vitézek, s elindultak kelet felé. Abba az irányba, amerről Bendegúz e földre vezette a hunokat Szittyaországból.

- Vezess vissza minket a magyarokhoz - mondák a hunok Csabának -, s hívjuk el őket ebbe a szép országba! Közös erővel újra elfoglaljuk.

- Szívemből szólhatok - mondá Csaba királyfi -, ezt akarom én is. Menjünk vissza. De ne mind. Maradjon itt háromezer vitéz. Székeljenek itt, amíg mi a magyar testvérekkel visszatérünk. Ne mondhassa senki, hogy csúfosan itthagytuk Attila országát.

S még aznap kiválék háromezer vitéz Csaba seregéből, s letelepedének az országnak szélén, a szép Székelyföldön. De mielőtt visszaindult Csaba Szittyaországába, áldoztak a tűznek, áldoztak a víznek, azután a levegőnek s végezetül a földnek. S megesküdtek mind a visszatérők Isten szabad ege alatt, hogyha a székelyeket ellenség támadná, visszatérnek még a világ végéről is. Hírül hozza nékik a tűz, ha ez nem, a víz, ha a víz nem, a levegő, ha ez nem, a föld.

- Visszajövünk, vissza! - kiabálták, hogy ég, föld beléndült.

Ahol az Olt vize ered, ott esküvének meg. Akkor Csaba királyfi elévevé az Isten kardját, s belémártá az Oltnak vizébe. Mondá hangos szóval:

- Oltnak vize, mosd le a testvérem vérét Istennek kardjáról!

S ím az Aladár vére lefolyt az Isten kardjáról. Ragyogott-villogott, mint annak előtte. S tevék hármás zár alá ismét, s így vitték hazafelé Szittyaországba.

Haj, de alig indultak el, még a határig sem értek, a föld megrendüle, búsan hajladoztak, integettek a fák, mintha mondták volna: vissza, vissza, bajba' van a székely!

Úgy volt, ahogy a fák megjelezték. Megtámadták a székelyeket mindenféle népek.

- Vissza! Vissza! - kiáltott Csaba. - Utánam, vitézek!

S vágattak a sebes szélnél sebesebben, a gondolatnál is sebesebben, s széjjelverték az ellenséget, de úgy, hogy hírük-poruk sem maradt.

Aztán megint elindultak Szittyaország felé. Mentek hegyeken-völgyeken által, erdőkön-mezőkön keresztül. S hát a hetedik napon, ahogy egy nagy folyóvízen át akarnak menni, egyszerre megdagad a víz, kicsap a medréből, zúgott, bögött rettentően, s mintha mind ezt zúgta, bögte volna: vissza, vissza, bajba' van a székely!

- Vissza! Vissza! - kiáltott Csaba. - Utánam, vitézek.

S vágattak visszafelé sebes szélnél sebesebben, a gondolatnál is sebesebben, s hát a víznek igaza volt: körülfojták a székelyt mindenféle népek. Széjjelverte ezeket is Csaba, hírük-poruk sem maradt ottan.

Harmadszor is fölkerelkedtek a hazatérő hunok, s mehettek már egy jó esztendeje, ott bolyongtak Görögország földjén, hát egyszer csak kerekedék rettentő nagy fergeteg. Onnét indult a székelyek földjéről. Elindult sebes szellő képében, repült, repült, s mire odaért, fergeteggé növekedett. Zúgott-búgott a fergeteg, s mintha mind azt zúgta-búgta volna: vissza, vissza, bajba' van a székely!

Vágtattak vissza a vitézek, sebes szélnél sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben, s harmadszor is széjjelverték a tenger ellenségét.

És indultak vissza Szittyaországba negyedszer is.

Telt-múlt az idő. Eltelt ötven, eltelt száz esztendő, nem bántotta a székelyt semmiféle ellenség, élhettek békében. De hiába várták Csaba királyfit a magyarokkal. Azt hitték, talán nem is találtak vissza, ottvesztek Görögországban. Pedig visszataláltak. Csaba királyfi visszavitte Isten kardját a magyar testvéreknek. Mondá nekik:

- Ím, az én apám megtalálta Isten kardját, meg is hódítá vele a világot. Ám ahogy behunyta szemét, a gonosz szellem belénk költözék, testvér testvérré emelte kardját. Megtántorodék az én lelkem is: Isten kardját testvéremnek szívébe mártám. De mielőtt eljövék, megmártam az Oltnak vizében: ím, lássátok, ragyog, villog, mint ennek előtte. Jertek, magyarok, foglaljuk vissza Attila országát!

Nagy kedve lett a fiatal vitézeknek, hogy induljanak nyomban, annyi sok szépet regélt Csaba királyfi Attila országáról. De mondák az öregek:

- Várjatok, addig ne induljunk, míg közülünk valakinek Isten meg nem jelenti: menjünk-e avagy nem.

Ebben megnyugodának a magyarok, s éltek tovább Szittyaországban...

Ezenközben a vitéz székelyek is elszaporodának, s éltek békességben. Messze földön híre volt nagy vitézségüknek: ellenség nem merte megháborítani. Hanem a sok mindenféle népek nem nyughattak, s ahogy egy kicsit erőre kaptak, közrefogták a székelyt minden oldalról. Hiszen csak többen lettek volna! De még a fűszál is feltámadt ellenük, s egy székelyre száz ember is jutott. S hiába néztek Szittyaország felé, nem jött segítség. Csaba királyfi már rég por és hamu vala, őt ugyan hiába várták.

De halljatok csudát, mi történt! Mikor éppen az utolsó csatára készült a székely, éjnek éjszakáján megvilágosodik az ég, s ím, a csillagoknak fényes ragyogása közt megjelenék Csaba királyfi s nyomában a vitézek, kik sok száz esztendővel annak előtte háromszor verték széjjel a székelyek ellenségeit.

Nem hagyta el a székelyeket az ő csillaguk, a Szaturnusz csillag. Hírül vitte a magas mennyországba Csabának:

- Bajba' van a székely!

- Fel, fel, vitézek! - kiáltott Csaba, s ím, fölkerelkedének a halott vitézek, végigszáguldanak a csillagos ég boltozatján, sebes szélnél sebesebben, a gondolatnál is sebesebben, s a székely határon, hol az ég reá hajlik a hegyekre, leszállának az égből.

Rettentő rémület szállja meg az ellenséget a hun vitézeknek láttára, kik az égből szálltak le, s nem hagyják a székely testvért nagy veszedelmében. Fut a tenger ellenség esze nélkül, nincs az a vitéz, aki megállani merjen, aki vissza is tekintsen.

És halljátok, csodáljátok, Csaba és vitézei ismét fölszállanak a csillagos ég boltozatjára, s visszaszáguldanak azon az úton, amerről jövének. Ragyogó fehér út verődik a paripák lába nyomán, amely el nem enyészik soha, s megmarad örökkön-örökké: a Hadak útja.

Ott ragyog az égen, csillagos estéken.

MEGÖLŐ ISTÉFÁN

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren túl, volt egyszer egy nagyon, de nagyon gazdag ember. Azzal átellenben lakott egy ember, az is éppen olyan gazdag volt. Volt az egyiknek egy fia, a másiknak egy leánya. Megegyeztek, hogy a fiút s a leányt összeházasítják, akár szeretik egymást, akár nem, csak hogy a két nagy gazdaság összekerekedjék. Múlt az idő, nőtt a fiú, nőtt a leány, bizony a fiú szerette is a leányt, hanem a leány azt mondta, hogy inkább az Oknak megy, mégsem lesz a gazdag fiú felesége. De hiába mondta, egyszer csak összehívták a vendégséget, s vitték a leányt a templomba. De még az oltár elé sem mentek, a leány lehúzta ujjáról a mátkagyűrűt, földhöz csapta, s azt mondta nagy haraggal:

- Vigye el az ördög ezt a mátkagyűrűt, s ha gyermekem lesz, azt is vigye el!

Abban a pillanatban honnét, honnét nem, elejébe toppant az ördög, felkapta a gyűrűt, s mondta a leánynak:

- Hittál, eljöttem, viszem a gyűrűt, s ha gyermeked lesz, ne búsulj, majd azért is eljövök.

Na, lett erre nagy rémület. De a leány apja azt mondta:

- Csak azért is megesküszöl ezzel a legénnyel!

Sírt a leány, földhöz verte magát. De hiába, összeeskették mégis a legénnyel.

Telt-múlt az idő ismét, s ahogy telt az idő, az asszony lassanként megszerette az urát, s nem telt el egy esztendő, egy szép fia született. Haj, Istenem, mennyit sírt az asszony, mikor senki sem látta! Éjjel-nappal azon sírt, azon évelődött, hogy egyszer csak jön az ördög, s adja, nem adja, az ő szép fiát elviszi. Közben meghalt az ura, s az özvegyasszony iskolába vitte a fiát. Szerette volna, ha pap lesz belőle, hátha akkor nem viszi el az ördög.

Nőtt a fiú, nőtt, szép nagy ifjú lett belőle. De ahányszor hazajött az iskolából, mindig sírva találta az édesanyját, ahelyett hogy örült, örvendezett volna. Kérdezte:

- Mi az oka, édesanyám, hogy ahányszor hazajövök, sírva találom?

- Ne kérdezd, fiam, azt én neked meg nem mondhatom, majd megtudod úgyis!

De a fiú nem hagyott neki békét, addig faggatta, míg egyszer mégis megmondta az igazat.

- Azért sírok, édes fiam, mert maholnap pap leszen belőled, én pedig téged az ördögnek ígérek.

Megszomorodott a fiú, ment egyenesen a paphoz, s kérdezte tőle:

- Igaz-e, tisztelendő szentatyám, hogy engem az édesanyám az ördögnek ígért?

- Igaz bizony, édes fiam, hallottam az ígését, s láttam is az ördögöt, mikor elvitte az anyád gyűrűjét.

- No, ha igaz - mondá a fiú -, megyek, meg sem állok, amíg azt az ördögöt meg nem találom.

Eleget mondta a pap, ne menj, fiam, ne menj, úgyis elvisz az ördög, ha pokolba mégy, onnét soha ki nem menekedél.

De a fiút nem lehetett visszatartani. Még aznap elbúcsúzott az édesanyjától, keserves könnyhullatások közt. Vitt magával szentelt gyertyát, szenteltvizet és tömjént: majd visszakeríti ő az anyja gyűrűjét.

Ment, mendegélt hetedhét országon keresztül, hét nap s hét éjjel meg sem állott, s akkor ért egy sűrű rengeteg erdőbe. Sűrű rengeteg erdőben volt egy kicsi ház. Gondolta, hogy bemegy, szállást kér éjszakára. Bemegy a kicsi házba, s hát ott nem volt senki más, csak egy öregasszony. Köszön neki:

- Adjon Isten jó estét, öreganyámasszony!

- Adjon Isten, édes fiam, hát te hogy merél ide jönni?

- Nem tudom én, öreganyámasszony, miért ne mertem volna. Elfáradtam, s bejöttem, ha szállást adna éjszakára.

- Istené a szállás, fiam. De tudod-e, hogy az én fiam, a Megölő Istéfán, aki már 366 lelket pusztított el, bizony mondom néked, te léssz a 367-edik, mihelyt hazajön.

Mondá a fiú:

- Nem bánom én, öreganyám, hadd pusztítson el engem is, egy életem, egy halálom, úgysis eladott az ördögnek az édesanyám.

Hát jól van, gondolta magában az öregasszony, s ágyat vetett neki. Aludjék legalább, amíg hazakerül a Megölő Istéfán.

Még jól el sem szenderülhetett, jó haza Istéfán. De halljátok-e, ez olyan magas ember volt, hogy térdre ereszkedett, s csak úgy tudott bejönni az ajtón. Jó estét sem mondott az anyjának, leült az asztal mellé, s kérdezte:

- Van-e vacsora, anyám?

- Van fiam, van - mondta az öregasszony, s tálalt egyszeribe. - Egyél, fiam, egyél!

Mikor éppen enni akart volna a Megölő Istéfán, meglátja az ágyban a szegény diákot. Kérdi az anyját:

- Ki s miféle ember légyen ez, anyám?

- Szegény utazó diák - mondja az öregasszony. - Ne bánts, édes fiam, úgysis eladta már az anyja az ördögnek.

- No, ha eladta, költse fel, hogy vacsorázzék velem. Még úgysesem vacsoráztam olyan emberrel, akit az ördögnek eladtak.

Fölkölti az öregasszony a diákot, odaülteti az asztalhoz, s kínálja Istéfán:

- Egyél, öcsém, egyél! Hallottam, hogy az anyád eladott az ördögnek, úgysesem eszel sokáig.

Ették-ittak, vígan voltak. Aztán lefeküdtek, s aludtak reggelig, mint a bunda. Akkor ismét jól megtraktálta Istéfán a diákot. Kikísérte a rengeteg erdőből. Ottan beléállította egy útba, s mondta neki:

- No, öcsém, ebből az útból ki ne állj! Ne nézz se jobbra, se balra! Menj egyenesen, s ha nem sajnálsz a lábadat, egy hétre, kettőre elérsz a pokol tornácához.

Megköszönte a diák Istéfánnak iránta való nagy jóságát. Ment az úton egyenesen. Nem nézett sem jobbra, sem balra. Hetedik nap estére megérkezett a pokol tornácához. Ott elévette a tömjént, a szenteltvizet, a szentelt gyertyát. A gyertyát meggyújtotta, s bevilágított a pokol kapuján. A szenteltvizet belocsolta. A füstöt beeresztette. Hát, Uram, Isten, egyszerre csak szaladnak az ördögök kifelé nagy sereggel, s könyörögnek a diáknak, oltsa el a gyertyát, ne locsoljon a vízzel, ne eresse be a füstöt, mert különben mind elpusztulnak, még egy fia ördög sem marad élve.

Azt mondja a diák:

- Hozzátok vissza hát az anyám mátkagyűrűjét, tőlem aztán élhettek, míg a világ s még két nap.

Belefűjt Plutó a sípjába, s ahány ördög volt a pokolban, mind elé termett. Kérdi:

- Kinél van a mátkagyűrű? Adja elé!

De valamennyi azt felelte, hogy nála nincs, ő sohase látta. Mondja Plutó:

- Még egyszer mondom, adja elé, akinél van, mert sorban megvizsgálom valamennyit, s akinél megtalálom, a Megölő Istéfán ágyába fektetem.

No hiszen, egyéb sem kellett az ördögöknek, megijedtek szörnyen. Egyszeriben tűvé tettek mindent, fölkajtatták a pokolnak minden zegét-zugát, de a mátkagyűrűt bizony nem találták.

- Valamennyi ördög itt van?! - rikkantott nagy mérgesen Plutó.

Abban a szempillantásban elébiceg egy sánta ördög, s mondja Plutónak:

- Jelentem alássan, felséges királyom, most jövök a földről.

- Hát te ott mit kerestél?! - kérdezé Plutó.

Felelt a sánta ördög:

- Annak az asszonynak a fiáért voltam, aki a templomban nekem adta a gyűrűjét, s nekem ígérte a fiát is. De bejártam az egész világot, s meg nem találtam.

- No, azt kereshetted - mondá Plutó. - Egyszeriben add vissza a gyűrűt, s mondj le erről a fiúról!

A sánta ördög elévette a gyűrűt, odaadta a diáknak. Ez meg vette a gyertyát, szenteltvizet, tömjént. Indult nagy örömmel hazafelé.

Hazafelé mentében betért Megölő Istéfánhoz, s ott maradt nála éjszakára.

- No, öcsém - mondá Istéfán -, megtaláltad-e a pokol tornácát?

- Én meg - mondá a diák.

- Hát a gyűrűt visszakaptad-e?

- Vissza én.

- Hát az én ágyamról hallottál-e valamit?

- Hej - mondta a diák -, hallottam biz én. Ha a te ágyad nincsen, talán vissza sem adják az anyám gyűrűjét. Azzal ijesztette Plutó az ördögöket, hogy ha szépen elő nem adják a gyűrűt, akinél megtalálja, a te ágyadba fekteti.

- Ejnye - mondta Megölő Istéfán -, cudar egy ágy lehet az én ágyam. Egyet mondok, öcsém, kettő lesz belőle. Az ördögtől visszaváltottad az életedet, de ha kedves neked, menj vissza a pokolba, igazítsd el, hogy ne fektessenek engem abba az ágyba.

- Jól van - mondja a diák -, csak azt mondja meg nekem kigyelmed, hogy az első embert, akit elpusztított, bottal verte-e agyon, vagy késsel ölte meg?

Felelt Istéfán:

- Nem öltém én meg egy embert sem késsel, öcsém. Mind bottal vertem agyon.

- Hát megvan-e az a bot, amelyikkel az első embert agyonütötte? Hogyha megvan, adja ide nékem.

- Megvan, öcsém, megvan.

Egyszeriben ment Istéfán, elékereste a botot. De az már csupa lyuk volt, úgy megette a szú. Nézi, nézi a diák, s kérdi Istéfánt:

- Miféle fa lehet ez a bot?

- Ez vadalmafa, öcsém - feleli Istéfán.

- Jöjjön velem! - mondá a diák. - Hozza a botot!

Volt az erdőben egy nagy kőszikla, annak fölmentek a tetejébe. Kőszikla tetején volt egy repedés, olyan széles, hogy éppen a bot belefért. Mondja a diák:

- Szúrja belé a botját, Istéfán bácsi!

Istéfán belesúrta.

- Mostan menjen le a szikla aljába, ottan van egy csorgós kút. Mondjon el ott 366 imádságot, annyit, ahány embert azzal a bottal agyonvert. Aztán merítsen vizet a kútból, vigye föl a szikla tetejébe, öntözze meg a bot tövét, s addig öntözze a botot, amíg ki nem sarjadzik, amíg a botból ismét almafa nem lesz, s míg az almafa ismét almát nem terem.

Azzal otthagyta Istéfánt, s ment egyenesen haza. Hej, örült az édesanyja, aki már elsíratta a fiát. Azt hitte, hogy ottveszett a pokolban. De örültek a népek is, s egyszeriben megválasztották papnak. Azt mondták:

- Ilyen pap kell nekünk, aki az ördögtől sem fél.

Telt-múlt az idő, s nagy híre volt a papnak az egész országban. Nem is hagyták sokáig a falujában. Megválasztották püspöknek. Egyszer a püspök elindult nagy kísérettel, s amint mentek, éppen az alatt a kőszikla alatt haladtak el, amelyiknek tetejében a Megölő Istéfán a botot ültette volt. Visszafordul a kocsis, s mondja a püspöknek:

- Nézze, nézze, excellenciás uram, de szép almafa van a szikla tetején!

Fölnéz a püspök a szikla tetejére, hát csakugyan ott van egy szép kicsiny, kerek almafa, s a kerek almának minden ága tele szép piros almával. Gondolkozik a püspök, s eszibe jut, hogy hiszen járt ő már erre, amikor diák volt.

Az ám, hiszen ezt a fát a Megölő Istéfán ültette. Megállította a hintáját, leszállott, s kimentek mindnyájan a szikla tetejére. Kérdi a püspök:

- Hol vagy, Megölő Istéfán?

Hát ott feküdt nem messze a fától Megölő Istéfán. Felelt nyöszörögve:

- Itt vagyok.

- Ismersz-e engem, Megölő Istéfán?

Megölő Istéfán nézte a püspököt, de meg nem ismerte.

- No, hát tudd meg, én voltam az a diák, aki neked mondta, hogy ültess ide a botodat. Látom, hogy a szavamot megfogadtad. Botod kisarjadzott, s alma terem rajta. Megölő Istéfán, mostan már meghalhatsz, feloldozlak minden bűnöd alól.

Ahogy ezt mondta a püspök, behunyta a szemét Megölő Istéfán. Nézik, s hát meghalt. Eltemették mindjárt az almafa alá. Azzal a püspök továbbment, s ma is él, ha meg nem halt.

A MOLNÁR LEÁNYA

Volt egyszer egy gazdag molnár s ennek egyetlenegy leánya. Elmegy a molnár feleségével lakodalomba, s a leányt otthon hagyják házőrzőnek. Amint otthon üldögélne, csak beállít tizenkét tolvajlegény, s azt mondják a leánynak, hogy egyszeriben bort teremtsen nekik, ha az élete kedves.

Haj, megijed a leány, édes Jézusom, fog egy kártyust, s azzal lemegy a pincébe. De a pince ajtaja zárva volt, s az ablakon kellett hogy bemásson. Mikor jó ideig lenn volt, kikiált az ablakon a tolvajoknak:

- Jöjjenek csak ide kietek, s másszanak bé az ablakon, mert nem tudom a hordót csapra ütni!

A tolvajok oda is mennek, s elkezdnek egyenként az ablakon bemászni. A leány pedig ezalatt elékapott egy faragó fejszét, s ahogy egy tolvaj bedugta fejét az ablakon, mindjárt lenyisszentette, s a testét behúzta a pincébe. Tizenegy tolvajnak elvágta a nyakát, de a tizenkettedik valahogy bé talál nézni, meglátta, hogy társai milyen csúful jártak, s hirtelen visszakarta a fejét. De mégsem ránthatá vissza idejében, mert a feje tetejéből egy darabot lenyisszentett a leány.

Uzgyi neki, vesd el magad! megfutamodott a tizenkettedik tolvajlegény, s hazáig meg sem állott.

Telik-múlik az idő. Eltelik egy esztendő. Egyszer csak egy legény jó a molnárhoz, s kéri, hogy fogadja meg szolgának. A molnár bizony meg is fogadja.

Szép volt, ügyes volt a legény, a molnár leánya bizony belé talált habarodni. No, ha úgy, bizony a legény mindjárt meg is kérte a kezét, s a molnár azt mondta:

- Ásó, kapa válasszon el egymástól!

Nagy lakodalmat csaptak, s azzal az éfiú pár elköltözött a legény hazájába.

Amint mentek, mendegéltek, egy nagy rengeteg erdőbe értek.

Azt mondja az éfi ember:

- Hallod-e, feleség, üljünk le egy fa alá.

- Én bizony nem is bánom, hallá-e.

Azzal leültek.

Az éfi ember most a fejét a felesége ölébe hajtotta, s azt mondja neki:

- Feleség, nézz egy kicsit a fejembe.

Néz az asszony, néz az ura fejibe, s hát Szűz Mária, Szent József, a feje teteje le van nyisszentve. No, ő ugyan megtalálta a párját. Ez éppen az a tolvajlegény, akinek ő a feje tetejét lenyisszentette volt. Bizonyosan azért vette feleségül, hogy megölje őt. Aj, teremő szentatyám! De megijedt az éfi asszony szörnyűségesen, s a szíve úgy elfacsarodott, hogy a könnye is hullani kezdett.

Egyszer csak megszólal a tolvaj:

- Hé, feleség, mit csinálsz? Talán bizony sírásnak eredtél? Mintha könny hulldogálna a fejemre.

- Dehogya az, dehogya az - mondá az asszony -, nem lássa kied azt a darab felleget az égen? Bizonyosan abból csepegett az eső.

No, jól van, ez ennyiben elmarad. Továbbmennek, s másnapra kelve szépen hazaérnek.

Azt mondá otthon a legény:

- No, te molnár leánya! Imádkozz az Istenednek, mert mindjárt szörnyű halált halsz. Ha nem sajdítanád, tudd meg, hogy én vagyok az a híres tolvajlegény, akinek te a feje tetejét lenyisszentetted. Készülj a halálra!

Azzal csak beszólítá az anyját, s azt mondá neki:

- Gyűjtsen be jól a kemencébe, anyó, itt van az a fejrénep, ki nekem a fejem tetejét lenyisszentette volt.

- Itt van-e? No, hála legyen Durumónak* - mondá a vén boszorkány -, csakhogy elhozhatád!

A tolvaj most a molnár leányát két kezénél fogva a kemence lábához kötötte, azzal elment az erdőbe vadászni, s az anyjának meghagyta, hogy jól megrakja a kemencét, ő haza jó, mire a tűz leszakad...

Hej, sírt a leány, keservesen sírt, hogy neki most ilyen csúfos halállal kell meghalnia. Mert hogy azt a kemencét neki melegítik, az már szent igaz.

Egyszer csak kimegy a szobából a vén boszorkány, s egy kicsi idő múlva egy leányka jő be.

Azt mondja neki a molnár leánya:

- Hallod-e, te leányka, oldozd fel a kezemet, s neked adom a nyakamról a gyöngyömet.

Mondja a leányka:

- Én bizony jó szívvvel, mért ne?

Sohasem volt neki olyan szép gyöngye, amilyent most kap. Eloldja a kötelet, a leány neki adja a gyöngyét, aztán nagy hirtelen egy csutakot felöltöztet az ő gúnyájába, s azzal kiszalad a tolvaj házából.

Jön be a vén boszorkány, de észre sem vette, hogy a leány megszökött, csak harizsált* a penetőjével* a kemencében. Jön haza a fia is, s kérdi:

- Leszakadt-e már a tűz, anyó?

- Le biz' az, édes fiam, most már vetheted is bé.

Fordul a tolvaj a leánynak, megfogja - hát láss csudát! -, nem leány az, hanem csutak!

Hej, lett nemulass! Hová lett a leány?! A vén boszorkány esküdözött, hogy a tűz lángja vesse föl, ha érti ezt a boszorkányságot.

- No, ha nem, bizony akkor kendet fel is veti a tűz lángja, ha vissza nem kerül ide az a fejrénep!

No, most utána a leánynak! Mindjárt elhívá a társait, s tizenkettedmagával elindult a leány után. Mentek, mendégéltek a nagy rengetegben, s mikor jó darabot mentek, egy nagy burtukos* fa alá telepedtek.

Amint ott üldögélnének, megszólal egy tolvaj:

- Hátha az a fejrénep éppen a fejünk felett van?

- Ugyan ne beszélj olyan oktalanságot! - mondja egy másik. Fogja magát az első, s a vasvillájával felszúr a sűrű lombok közé. Hát, édes Jézusom, egy csepp vér lecseppen.

- No, látjátok, nem mondtam-e?

- Lehet az madár is.

- Ha madár, bizony akkor le is karikázik onnét.

S ebben a minutában csakugyan le is karikázott egy veréb.

Még sincs a fán az a fejrénp. Ebben megnyugodtak. Pedig ott volt az, Isten, Krisztus úgy segítjen. Mert az úgy esett, hogy a leány már messziről meglátta a tolvajokat, s nagy hirtelen felmászott arra a burtukos fára, míg a tolvajok elhaladnak. A vasvillával éppen az ő talpába szúrtak, de hogy történt s hogy nem, valami száz lépésről egy vadász éppen akkor lőtt nyilával a verébre, s mikor a leány talpából a vér kicseppent, a veréb is lepottyant.

A tolvajok hát továbbmentek, a leány is, mikor jól elhaladtak, leszállott a fáról, s egy nagy kerülővel kikerült a rengetegből, s éppen a falujok határára jutott.

Amint a réten futna nagy lelkendezve, visszanéz, s hát látja, hogy a tizenkét tolvaj csak felüté a fejét a rengeteg szélén. Fut a leány, mintha a szemét kivették volna. Egyszer csak megszólítja valaki:

- Hová futsz, keresztlányom?

Odanéz a leány, s hát csakugyan az ő keresztapja. Éppen szénát rakott a szekere.

Elbeszéli nagy lelkendezve, hogy így s hogy úgy, tizenkét tolvaj kergeti, mit csináljon, merre tekeredjék!

Mondja a keresztapja:

- Feküdj a szekér derekába, szénát rakok reád, s bizony meg nem találnak.

A leány bele is fekszik, s a keresztapja jól betakarja, s még rak is fölébe vagy három sor szénát.

De mikor éppen indulóban voltak, odaér a tizenkét tolvaj, s kérdik, hogy nem látott-e egy ilyen s ilyen leányt.

- Nem én!

- No, ha úgy - mondá a tolvajok vezére -, akkor menjünk is vissza, többet ne keressük. „Járjon békóba,* míg a nyűg* elkészül.”

S visszafordultak. Az ember pedig szépen hazaeregélt, s a szénás szekérrel behajtott a molnár komájához. Kifut a molnár, s kérdi:

- Kied mit hozott nekem, koma?

- Egy szekér szénát.

- Van nekem elég, hál' istennek.

- Többhöz több kell - mondá a molnár komája, s azzal az udvar közepére mind lehányta a szénát.

- „No, ez bizonyosan megbolondult!” - mondá a molnár magában.

Hej de csak megfogott* a szava, mikor a szekér derekából kipattant a leánya! Kifut a felesége is a házból, s összeveri a tenyerét.

- Jaj, szerelmes gyermekem, hogy jöttél haza ilyen hamar?!

Elémondja a leány nagy sírva, hogy milyen emberhez talált ő férjhez menni. De volt aztán öröm, nagy vigasság. Ennek az öröme mindjárt össze is adták a leányt egy molnárlegénnyel, s csaptak olyan lakodalmat, hogy a sok bor s mindenféle jó lé az alsó malomtól a felsőig folyt, de még a víz is felfelé folyt jókedvében.

Aki nem hiszi, járjon utána!

MI VAN A LÁDIKÓBAN?

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény özvegyasszony, s annak két nevendék leánya. Az egyiket Terkának hívták, a másikat Boriskának.

Sokat búsult, sírt a szegény özvegyasszony, mert mikor volt kenyér a háznál, mikor nem. De nem bánta volna az éhezést sem, csak a nagyobbik leánykája ne lett volna olyan világ restje. Egész nap a porban üldögélt, játszadozott ez a leányka. Szép szó, csúf szó nem használt neki.

Na, hanem annál serényebb, dolgozabb volt a másik. Reggeltől estig a keze meg sem állott. Tett-vett, dolgozott, mint éppen egy nagyleány.

De hiába, mégiscsak nagy szegénységben éltek. Azt mondta egyszer Boriska az édesanyjának:

- Édesanyám, én elmegyek szolgálónak. Talán megsegít az Isten, s a kigyelmed sorsa is jobbra fordul.

Sírt a szegény asszony, hogy inkább az idősebbnek kellene elmenni. Hogy ő még nagyon kicsike a szolgálatra. De Boriska addig kérte az édesanyját, hogy mégiscsak eleresztette:

- Hát csak eredj, édes leányom, segítsen az Isten!

Ment, mendegélt Boriska hegyeken-völgyeken által, erdőkön-mezőkön keresztül, s hát amint mendegélne, egyszerre csak keserves nyöszörgést, vinnyogást hall. Megy arrafelé, vajon mi lehet? Hát egy szegény kutya fetrengett a fűben, s mind csak a lábát nyalogatja. Ahogy meglátta Boriskát, megszólítja:

- Ó, te leányka, te, segélj rajtam, megáld érette az Isten! Nézd, tövis ment a talpamba, húzd ki onnét!

Mondá Boriska:

- Kihúztam volna én, te szegény állat, ha nem is szóltál volna - s szépen kihúzta a tövist a kutya lábából. Kendőjéből lehasított egy darabot, s a sebet bekötötte.

Hálálkodott a kutya:

- Köszönöm, te jó leányka, még majd meghálálom a te jóságodat.

- Jól van - mondta Boriska -, Isten áldjon meg!

S amint továbbment, még mosolygott magában, hogy ugyan mi javára lehet neki egy kutya.

Amint ment, mendegélt tovább, halljatok csudát, az út szélén egy szőlőtőke szólította meg, amely úgy tele volt gizgazzal, hogy alig látszott attól.

- Te szegény leány, te - mondá a szőlőtőke -, szedd le rólam ezt a sok gizgast, hadd teremjen énrajtam is szőlő, bizony nem bánod meg!

Boriska nem kérette magát. Megtisztogatta a szőlőtőkét, s hát ez egyszerre csak neki elevenedett a nagy tisztaságtól. Hálálkodott a szőlőtőke is, hogy majd így, majd úgy meg szolgálja jóságát, de Boriska jóformán rá se hallgatott, ment, mendegélt tovább.

De alig ment egy hajításnyira, egy kúthoz ért, amely tele s tele volt szeméttel.

- Te kisleány - szólította meg a kút -, merd ki belőlem a szemetet, hadd ihassák vizemet a vándor emberek.

Boriska egyszeriben kimerte a szemetet, s hát csak tele lett a kút friss forrásvízzel, s olyan tiszta volt a víz, hogy Boriska szépen láthatta a képét benne. Megköszönte a kút is a kisleány jóságát, s biztatta, hogy jótétel helyébe jót várjon, nem feledkezik meg róla.

Boriska nem szólt semmit, csak továbbment, s mosolygott magában: ugyan mi segítségére lehetne egy kút.

De még egy jó futamodásnyira sem ment, egy összevissza repedezett kemencét talált, s kérte ez is: sikálja be a repedéseit, bizony megszolgálja.

Boriska egyet sem kérette magát, hamarosan megsikálta a kemencét, s csak mosolygott most is magában, mikor a kemence elkezdett hálálkodni:

- Köszönöm, te jó leányka, majd meghálálom a jóságodat.

Eközben estére vált az idő, s szegény Boriska megijedt erősen: jaj, Istenem, mi lesz belőle, merre menjen a nagy sötétségben. Nézett erre, nézett arra, s hát egyszerre csak gyöngye világ villant meg a koromsötétségben: gyertya fénye egy ház ablakában. Megbátorodott szívvel sietett a ház felé. Mikor az ajtó elébe ért, egy kicsit megszeppent: hátha nem lesz jó bemenni.

- Mindegy - mondá a leányka -, egy életem, egy halálom, bemegyek.

S bement. Hát a tűzhelyen egy olyan vénasszony kucorgott, hogy az orra a térdét verte. Megijedt Boriska, de összeszedte a bátorságát, s köszönt illendőképpen:

- Adjon isten jó estét, öreganyó!

- Adjon isten neked is, leányka! Hát te ugyan bizony hol jársz itt, ahol a madár se jár?

Megmondta Boriska, hogy ő bizony szolgálatot keres.

- Na, éppen jókor jöttél, mert szolgálatot keresek - mondá az öregasszony. - Nálam három nap egy esztendő. Egyéb dolgod nem lesz, csak főzz egyszer ennem mindennap, s kora reggel két szobát söpörj ki, de a harmadikba be ne tekints, mert bizony jaj lesz akkor neked.

Jól van, Boriska ráállott, ott maradt szolgálónak. Reggel korán kelt, s mire a vénasszony fölébredt, már kisöpörte a két szobát.

A harmadikban feküdt a vénasszony. Boriska nem is nézett a szoba felé. Még akkor sem, mikor a vénasszony elment hazulról. Odajárt, a jó isten tudja, hová, de Boriskának eszébe sem jutott, hogy betekintsen a szobába: vajon mi lehet ott. Bizony nem sok leányka állotta volna meg az ő helyében. De meg aztán egyéb gondja is volt Boriskának, mert az öregasszony, mikor elment hazulról, így szólt hozzá:

- Hallgass ide, leányka! Estére nekem olyan pecsenyét készíts, hogy az sült is legyen, főtt is legyen, de azért nem készült sem kemencében, sem kemence előtt, sem tűzhelyen, sem tűzön, sem lángon.

Szegény Boriska! Búsult, töprenkedett, csakhogy sírva nem fakadt! Hogy tudjon ő ilyen ételt készíteni?! Inkább szép csöndesen elillan ebből a házból, úgyis látja, hogy itt egy krajcárérót sem szolgálhat. Amint így évelődnek szegény feje, egyszerre csak - mit gondoltok, mi történt?

- megszólal a kemence:

- Hallod-e, te kisleányka, te, egyet se búsulj, ne évelődj. Tudom én, hogy ki vagy te. Te vagy az, aki jót tettél egy társammal. Hát tedd föl csak a húst a hátamra, ott nem lesz sem bennem, sem előttem, sem a tűzön, sem a lángon, s mégis addig fő, míg a leve elpárolog, aztán piros ropogósra sül.

Boriska úgy tett, ahogy a kemence mondta, s hát ennek csakugyan igaza volt. Estére olyan ropogós peccsenyét adott fel a vénasszony asztalára, hogy ennek szeme-szája tátva maradt a nagy álmélkodástól. Mérgelődött is magában, hogy így kifogott rajta ez a csöpp leányka, s másnap már jó hajnalban fölkelt, hátha ágyban találná Boriskát, s valahogy beleköthetne. De Boriska már rég fölkelt, s söpörte a szobákat. Estére ismét pompás peccsenyét adott fel, harmadnap este nemkülönben. Mikor aztán a vénasszony fölkelt az asztaltól, mondá Boriskának:

- Na, Boriska, hozzád hasonló leányra még nem akadtam, akiben semmi hibát ne lehessen találni. Meg is érdemled, hogy a béreden felül még meg is ajándékozzalak. Ihol, itt van két kis ládikó, válaszd azt, amelyik neked jobban tetszik.

Ütött-kopott volt az egyik láda, cifra a másik. Azt mondá Boriska:

- Nem választok én, öreganyó, magára bízom.

De most még jobban ámult-bámult az öregasszony.

- No, hallod-e, szerencséd, hogy nem választottál. Te bizonyosan a cifrát választottad volna, s akkor ugyancsak megjáród.

Még az éjjel ott hált Boriska, reggel pedig illedelmesen elbúcsúzott az öregasszonytól, s ment hazafelé. Nem is nézte, mi van a ládikóban. Amint ment, mendegélt hazafelé, útban találta ismét a kemencét, amelyet megsikált volt. Telides-tele volt az mindenféle pompás kaláccsal. De bizony nem engedte továbbmenni Boriskát, amíg ki nem szedett belőle egy jó csomót.

Továbbmenve, a kúthoz ért. Ez is megszólította:

- Nézz belém, hadd hálálom meg a jóságodat!

Boriska belenézett, s még százszor szebb lett, mint volt annak előtte. Pedig azelőtt sem volt ám csúnya.

Ment tovább, s most meg a szőlőtőke állította meg. Tele volt gyönyörűséges szép fürtökkel. Ez sem engedte továbbmenni, míg le nem szedett róla egy kötényre valót. Már-már sok is volt a jóból, de még egyéb is várt rá. Ihol ni, szalad elébe víg ugrádozással a kutya (kutya baja sem volt a lábának), a szájában egy sült nyulat cepelt (bizonyosan a megsikált kemence sütötte meg szívességéből), s hiába szabadkozott Boriska, el kellett, hogy fogadja az ajándékot.

Alig bírta haza a sok minden jót. Bezzeg volt otthon ámulás-bámulás, mikor betoppant a temérdek sok kaláccsal, szőlővel meg a sült nyúllal! De hát még mikor a ládikót felnyitották! Valami tündérséges ládikó lehetett ez, mert annyi sok drága kincs, gyűrű, fülbevaló, selyemruha, arany-, ezüstpénz jött ki belőle, mintha csak egy nagy hombár lett volna, s nem amolyan icipici kis ládikó.

Hej, édes jó Istenem, bezzeg örült a szegény özvegyasszony! Sírva sírt szertelen nagy örömeiben. Hanem Terka, ő bizony nem örült. Pedig Boriska testvériesen megosztotta vele mindenkiből.

„Hiszen, jól van - gondolta magában Terka -, amit hoztál, annak fele az enyém, de most majd én is elmegyek ahhoz az öregasszonyhoz, hanem én bizony nem osztom meg veled, s mégis csak több kincsem meg ruhám lesz nekem!”

S csakugyan, Terka még aznap útnak indult. Boriska jól megmagyarázta, hogy merre menjen, s Terka éppen azon az úton haladt. Hogy, hogy nem, elég az, hogy ő is talált egy kutyát, amelynek tövis volt a lábában. De hiába kérte, hiába vinnyogott keservesen, nemhogy kihúzta volna a tövist a lábából, de még nagyot rúgott rajta. Rábukkant a gizgazos szőlőre, a szemetes kútra, az összevissza repedt oldalú kemencére, de bizony egyiknek sem hallgatta meg a

kérését. Majd még dolgozik ingyen! Bár csak azt a három napot kibírja valahogyan az öregasszonynál.

Rá is talált az öregasszony házára, ez fel is fogadta szolgálónak, de már első reggel a vénasszony korábban kelt föl, s Terka még javában horkolt. Mikor aztán nagy nehezen fölébredt, nem is hallgatott a vénasszonyra, hogy mit rendelt vacsorára. Azt hitte, elég, ha tüzet csinál, a húst meg fölibe teszi. Kész is volt már délre a pecsenyével, s délután föl s le sétálgatott az udvaron.

Jön haza este a vénasszony, föladatja a vacsorát, de bizony nem ízlett. Látszott rajta, hogy nem a kemence hátán sült. Az ám, de nem is szólalt meg a kemence Terkának úgy, amint megszólalt volt Boriskának.

Másodnap, harmadnap megint csak olyan pecsenyét adott föl Terka, hogy meg sem ízlelte az öregasszony. Hanem azért neki is elévett két ládikót, s azt mondá:

- Lusta voltál, rossz voltál, de azért csak válassz a két láda közül! Melyik kell: a kopott vagy a cifra?

Bezzeg hogy a cifrát választá. Gondolta, ha a Boriska ütött-kopott ládájában annyi sok kincs volt, mennyi lehet még ebben a gyönyörű szép ládikóban.

S sietett haza, ment, mint a szél. Útközben találta a kemencét, s az tele is volt mindenféle jó kaláccsal, de mikor ki akart belőle szedni, a kemence jól összeégette a kezét; a kútból is akart inni, de ennek meg olyan forró volt a vize, hogy összeégette a száját; a szőlőtőkén is volt szőlő, de olyan magasan, hogy csak a létráról lehetett volna fölélni, márpedig létra itt nem volt; a kutya is eleibe szaladt a sült nyúllal, de mikor el akarta venni, jól megharapta a kezét.

De Terka hamar megvigasztalódott. Feledte a keze, szája összeégését, feledte a kutya harapását, csak a ládára gondolt, csak az legyen tele, mint a Boriskáé. Még sebesebben nekiiramodott a menésnek, s estére csakugyan haza is ért. Hej, hogy fog majd irigykedni Boriska, s hát mekkora lesz még a bosszúsága, ha ő majd egy kötő nem sok, annyit sem ad neki! Na hiszen, hirtelen volt az öröm. A ládikót fölnyitotta, de mi volt benne, istenem, mi volt! Mindenféle ringy-rongy s aközött egy kígyó. Bezzeg hogy kidobták a ládikót kígyóstul, mindenestül.

... Ha a ládikót ki nem dobták volna, az én mesém is tovább tartott volna.

ÜSSED, ÜSSED, BOTOCSKÁM!

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, az Óperenciás-tengeren innét volt, volt egyszer egy szegény favágó ember. De olyan szegény volt ez az ember, mint a templom egere, még annál is szegényebb. Hajnaltól estélig vágta a fát az erdőben, de az ebédje s a vacsorája száraz kenyér volt s a bele.

Hát egyszer, amint falatoznék egy fa tövében, honnét, merről, nem látta: elég az, hogy csak elejébe állított egy ősz öregember, s egy falás kenyeret kért tőle Isten nevében.

- Jó szívvel - mondá a szegény ember -, mert látom, hogy kigyelmed még nálamnál is szegényebb - azzal kettétörte a kenyerét, s felét az öregembernek adta.

- No, te szegény ember - mondá az öreg -, tudd meg, hogy én a jók jutalmazója s a rosszak büntetője vagyok. Megosztottad velem a kenyeredet: jótételért jót várj!

„Ugyan - gondolta magában a favágó -, mi jót várhatok én ettől az öregembertől?”

Eközben az öreg kihúzott a tarisznyájából egy abroszt, s azt mondta:

- Neked adom ezt az abroszt, te szegény ember. Ha megéhezel, csak szólj neki: terülj, terülj, abroszkám! - s egyszeriben terített asztalod lesz, s annyi étel-ital s mindenféle jó, amennyit csak a szemed-szájad kíván.

Megköszönte a szegény ember az ajándékot, elbúcsúzott az öregtől, s aztán elindult hazafelé. Gondolta magában, hogy ha nem is mondott igazat az öregember, az abrosz is ér valamit. No hiszen majd megpróbálja, csak megéhezzék.

Az ám, nem kellett sokáig várni, hogy megéhezzék: egyszerre csak muzsikálni kezdett a gyomra. Éppen akkor ért egy korcsma elé, gondolta, bemegy oda, s ott kipróbálja az abroszt. Bement, leült az asztal mellé, elévette az abroszt, s mondta neki: terülj, terülj, abroszkám!

Hát, uramteremtőm, az abrosz egyszeriben ráterült az asztalra, s abban a minutában tele volt étellel-italal. Volt azon fehér cipó, malacpecsenye, túrós palacsinta, töltött káposzta, töltött tyúk, vörösbor, fehérbor, mézes pálinka.

Szalad hozzá a korcsmáros, összecsapja a kezét, s kérdi:

- Hát kend hol találta ezt a csudaabroszt?

Elmondja a szegény ember, hogy ki adta neki.

De bezzeg jó barátságba keveredett vele a korcsmáros s a felesége. Ők is az asztalhoz telepedtek, s ettek-ittak, vígan voltak. A szegény ember nem is ment tovább, ott maradtot éjszakára. A korcsmárosné ágyat vetett neki, s megvárta, míg elalszik a szegény ember.

Hiszen csak ezt várta. Ahogy a szegény ember elaludt, kilopta a tarisznyából az abroszt, hamarosan éppen olyant csinált, s kicserélte a szegény emberével.

Reggel továbbment a szegény ember, s meg sem állott hazáig. Mondja otthon nagy örömmel a feleségének:

- No, asszony, vége a szegénységünknek, kaptam egy olyan abroszt, hogy csak egyet szólok neki, s annyi rajta az étel-ital, hogy a falunak is elég volna!

- Ó, hallá-e - mondá az asszony -, ne helytelenkedjék, talán csak nem ment el az esze!

- No, ha nem hiszed, mindjárt megmutatom.

Egyszeriben elévete az abroszt, s szólt neki:

- Terülj, terülj, abroszkám!

Annak ugyan mondhatta ezerszer is, sem nem mozdult, sem nem terült, ételnek-italnak híre sem volt.

- Lássá, lássa - mondá az asszony -, minek helytelenkedik! Jobb volna, ha visszafordulna az erdőbe, s vágná a fát. Egy bétevő falás sincs a háznál.

De így s de úgy, erősködött a szegény ember, ez az abrosz terült már egyszer. Meg sem gondolta, hogy az ő csudaabroszát elcserélték a korcsmában.

Visszament nagy búsan az erdőbe, vágta a fát, mint annak előtte, déltájban letelepedett egy fa alá, elévete a száraz kenyeret, s gondolkozott, vajon eljön-e még az az ősz öregember.

Bezzeg hogy eljött, s Isten nevében egy falás kenyeret kért tőle.

- Én jó szívvel, öreg - mondá -, pedig nagy bánatot okoztál nekem. Csak egyszer terült az abrosz, többször nem, pedig ezerszer is mondtam: terülj, terülj abroszkám!

- No bizony, ha nem terült - mondá az öreg -, akkor nem is az az abrosz, amelyet én adtam. Kicserélték bizonyosan. Hanem várj csak, adok én neked most egy bárányt. Ennek csak annyit mondj: táncolj, táncolj, báránykám, s úgy hull az arany a gypjából, mint a záporosó. De vigyázz rá, nehogy ezt is ellopják.

Azzal csak kihúzott egy fehér gypjas báránykát a tarisznyájából, odaadta a szegény embernek, s eltűnt az ősz öregember, mintha a föld nyelte volna el.

A szegény ember egy ág nem sok, annyit sem vágott többet, indult nagy örömmel hazafelé. De megint csak betért a korcsmába, s eldicsekedett a korcsmároséknak, hogy milyen bárányt ajándékozott neki az öregember.

- Hadd lám - mondta a korcsmáros s a felesége -, csakugyan igaz-e?

Szól a szegény ember a báránynak: táncolj, táncolj, báránykám! Hát - halljatok csudát! - hullott a gypjú közül az arany, mint a záporosó.

- Csak szedjék kentek, szedjék - biztatta a szegény ember a korcsmárost s a feleségét -, nekem úgylis akkor lesz pénzem, amikor akarom!

Hanem a korcsmáros s a felesége nem elégedtek meg ezzel, éjjel, míg a szegény ember aludt, ellopták a bárányt, s másikat állítottak helyébe, szakasztott olyant.

Bezzeg hogy mikor a szegény ember hazaért, s szólt a báránynak: táncolj, táncolj, báránykám! csak bégett keservesen, de bizony nem perdült tánkra.

Káromkodott a szegény ember, sírt a felesége, s mind azon kesergett, hogy az ura megháborodott elméjében.

Visszament a szegény ember az erdőbe, de olyan erős nagy bánat nehezedett a szívére, hogy a munkájának sem volt semmi látszatja. Délben leült egy fa alá, elévete a kenyeret, de enni sem tudott a nagy bánattól s bosszúságtól. Hát amint keseregne magában, csak előtte áll megint az ősz öregember, de most nem kért tőle kenyeret.

- Búsulsz úgy-e, szegény ember? - kérde az öreg. - Ellopták a bárányodat is, úgy-e? Hát tudd meg, hogy a korcsmárosék lopták el az abroszt is, a bárányt is. De ne búsulj, még egyszer segítek rajtad, mert olyan jó szívvel voltál irántam. Nesze, adok neked egy botot. Menj a korcsmába, s szólj a botnak: üssed, üssed, botocskám! - s addig üti őket, míg elé nem adják az

abroszt is, a bárányt is. Csak aztán jól vigyázz erre a botra, mert olyan bot ám ez, hogy egy ármádia katonát is agyonver, ha szólsz neki.

A szegény ember meg sem köszönhette a botot, az ősz öregember eltűnt. Indult ő is egyszeriben, s meg sem állott, míg a korcsmába nem ért.

Eleinte szép szóval próbálta, kérte: adják vissza az abroszt meg a bárányt, de mikor látta, hogy nem fog a szép beszéd, szólt a botnak: üssed, üssed, botocskám!

Hej, Uram, Jézus, ne hagyj el! - lett nemulass mindjárt. Supp-Supp! - ütötte, vágta a bot fejbe, hátba, ahol találta a korcsmárost is, a feleségét is, míg el nem nyúltak a földön.

Bezzeg visszaadták az abroszt is, a bárányt is.

De már most örült a szegény ember, csakhogy ki nem bújt a bőréből nagy örömében. Futott haza, mint a sebes szél, hadd lássa a felesége, hogy nem beszélt bolondot. Ahogy hazaért, szólt az abrosznak: terülj, terülj, abroszkám! -, s hát az abrosz csakugyan megterült, volt annyi étel s ital, hogy a falu sem győzte megenni, meginni. Azután meg a báránykának szólt: táncolj, táncolj, báránykám! - s hullott az arany, mint a záporosó.

Híre ment az egész országban, még azon is egy sánta arasszal túl, hogy a szegény favágónak milyen csudálatos abrosza meg báránykája van, s jöttek is csudájára mindenfelől, hercegek, grófok, bárók s válogatott cigánylegények. Az ám, eljött még a király is. Azt mondta a király a favágónak:

- Hallottam a hírét a csudaabroszodnak s a csudabárányodnak, hadd lám, igaz-e, amit nekem beszéltek. De vigyázz az életedre, mert ha hiába bolondultam ide, karóba húzatom a fejedet!

Na hiszen, nem ijedt meg a szegény ember. Szólt az abrosznak: terülj, terülj, abroszkám! - s olyan ebéd kerekedett az asztalra, hogy a király is megkívánta, s evett-ivott, amennyi belé fért.

- No, most a bárányt, hadd lám! - parancsolta a király.

- Táncolj, táncolj, báránykám! - szólt a szegény ember, s táncolt a bárány, hullott az arany, hogy a királynak a szeme is káprázott belé.

- Jól van - mondá a király -, látom, hogy nem bolondítottad a népeket, hát most azt parancsolom neked, hogy holnap délre, mire én hazaérek, ott legyen a palotámban az abrosz is, a bárány is.

Megijedt a szegény ember: Istenem, Istenem, mit csináljon! Ha nem engedelmeskedik, karóba húzhatja fejét a király.

Mert úgy tudjátok meg, hogy a király megirigyelte a szegény embertől az abroszt s a báránykát.

Búsult a szegény ember, évelődött, a szemét sem tudta lehunyni. Ő bizony - gondolta magában -, nem viszi a királyhoz sem az abroszt, sem a bárányt, s ha utána jönnek, majd szól a botjának!

Hát csakugyan, másnap este már jött az udvarmester tizenkét katonával, s parancsolta a szegény embernek, hogy induljon velük mindjárt, s hozza magával az abroszt is, a báránykát is.

- Megyek, megyek - mondta a szegény ember -, csak várjatok! - Azzal egyet suttintott a botjának: - Üssed, üssed, botocskám!

Nem kellett a botnak kétszer mondania - supp-supp! -, ütötte, vágta az udvarmestert, a katonákat, ahol találta. Szégyenszemre hazáig szaladtak, s nagy lelkendezve jelentették a királynak, hogy mi történt.

Hej, megmérgeződött a király! Összetrombitáltatta, ami katonája volt, s indult a szegény ember ellen. De a szegény ember, ahogy megérkezett a király a seregével, csak szólt a botnak: üssed, üssed, botocskám! - s a bot úgy fejbe kólintotta a királyt, hogy egyszeriben lefordult a lováról, s fel sem kelt többet. Kifutott belőle a gonosz lelke. Supp-supp! neki az ármádiának, s hát egy szempillantásra földön hevert az egész ármádia. De bezzeg volt nagy öröm az egész országban, mikor meghallották, hogy elpusztult az a gonosz lelkű király. Egyszeriben gyűlést hívtak, s kikiáltották a szegény embert királynak. No, ezt aztán szerette minden lélek.

Jó király volt, s ma is él, ha meg nem halt.

A FAZÉKFEDŐ

Volt egyszer egy király, s annak három fia. Szép szál legény volt mind a három, már meg is házasodhattak volna, de az apjuk hiába beszélt nekik, hogy így s úgy, asszony kell a házhoz: nem volt kedvük a házasságra, mert nem találtak az országban szívük szerint való feleséget.

Azt mondta a király: már bizony ha nem találotok, menjetek idegen országba, s keressetek magatokhoz valót.

Elindultak a királyfiak, s addig mentek, mendegéltek, míg idegen országba nem értek. Egyszer, ahogy rájuk esteledett, betértek egy kicsi házba, hogy ott megháljanak. Egy öregasszony szundikált a kuckóban, de olyan öreg, hogy az orra a földet verte. Köszöntik illendőképpen:

- Adjon isten jó estét, öreganyó!

- Adjon isten - fogadja az öregasszony -, hát ti mi jóban jártok, fiaim?

Mondják a fiúk, hogy miben járnak.

- Hm, hm - hümgetett az öregasszony -, csak vacsorálatok, s feküdjetek le, reggelig majd gondolok valamit.

Nagy hirtelen tüzet rakott, s olyan vacsorát csinált a fiúknak, hogy nem győzték törölgetni a szájukat. Aztán lefeküdtek, s aludtak, mint a bunda.

Reggel, mikor indulóban voltak, s megköszönték szépen a vacsorát s szállást, mondja az öregasszony:

- No, édes fiaim, nesztek, adok három piros páris* almát, még hasznát vehetitek. De jól megjegyeztétek, hogy csak olyan helyen vágjátok fel, ahol víz van, máskülönben erősen megbánjátok!

Megköszönték a fiúk a vénasszony szívességét, szépen elbúcsúztak, s mentek tovább Isten hírével.

Hét nap s hét éjjel folyton-folyvást mentek, de egyik sem nyúlt az almájához, pedig hej de jó lett volna! Hanem mikor a hetedik éjjel letelepedtek egy fa alá, a legidősebb elévette az almáját, nézte, nézegette, forgatta a tenyerében, s addig nézte, forgatta, hogy erősen megkívánta. Gondolta magában, ő bizony kettévágja, akármi következzenek utána. Elévette a fehérvári bicskáját, s nyissz! kettéhasította az almát.

Hát, uramteremtőm! - egy olyan gyönyörűséges szép leány pattant ki az alma beléből, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem. De ahogy kipattant a lány, az volt az első szava:

- Víz, vizet, mert mindjárt meghalok!

No hiszen szaladt a legény esze nélkül víz után. De szaladhatott, egy cseppeds csepp vizet sem talált, s mire nagy lelkendezve visszaszaladt a fa alá: a szépséges szép leány meg volt halva.

Búsult a királyfi, majd fölvetette a nagy erős búbánat, de már búsulhatott, sírhatott: a szép leány föl nem ébredett.

Eltemették a leányt a fa alá, s mentek tovább nagy búsán. Este megint egy nagy fa alá heveredtek, s most a középső fiú vette elő az almáját. Úgy tetszett neki, hogy a fától nem messze egy tó van, gondolta magában: na, felvághatja az almáját bátran, nem jár úgy, mint a bátyja.

Föl is vágta egyszerre, s hát ebből is egy szépséges leány pattant ki, szebb az elsónél is.

- Vízet, vizet, mert mindjárt meghalok! - kiáltott ez is.

Szaladt a királyfi a tó felé, de mintha az is szaladt volna előtte, mind messzebb, messzebb látszott, s hát - Uram, Jézus, ne hagyj el! - nem is tó volt az, hanem délibáb!

Mire visszaszaladt a fa alá, az a leány is meg volt halva!

Eltemették keserves sírással a leányt, s a két idősebb fiú nagy búsán megfordult. Azt mondták az öccsüknek: te csak menj, mi visszafordulunk a hazánkba, s meg sem házasodunk.

Elváltak a fiúk, a két idősebb ment hazafelé, a legifjabb pedig tovább, toronyiránt.

Addig ment, mendegélt, míg egy városnak a határába nem ért. Ott egy nagy fának a tövében kútát talált, s leült a kút mellé. Gondolta: itt már föl vághatja az almáját, ha ebből is leány pattan ki, megitathatja.

Vette a bicskáját, s kettéhasította az almát a kellős közepén. Bezzeg hogy kipattant ebből is egy szép leány - de milyen szép! -, mint égen a ragyogó csillag, még annál is szebb, s ennek is az volt az első szava:

- Vízet, vizet, mert mindjárt meghalok!

Kétszer sem mondata a királyfi, pörge kalapjának a karimáját telemerítette, s megitatta a leányt. Hát most még szebb volt, ezerszer szebb!

Azt monda most a királyfi:

- Hallod-e, te szép leány, én most bemegyek a városba, s hozok onnét drága aranyos ruhát tenéked, várj reám addig.

- Jól van - monda a leány -, de ültess fel elébb a fára, nehogy valaki meglásson, míg odajársz.

A királyfi szép gyöngén megfogta a leányt, fölültette a fára, sűrű leveles ágak közé: no itt ugyan senki meg nem látja!

Aztán bement a városba.

Egyszerre csak egy cigányasszony jó a kúthoz, fölébe hajlik, hogy igyék belőle, s hát mit lát a kútban! Egy gyönyörűséges szép leányarcot.

- Ne, te, ne - mondja a cigányasszony -, de megszépültem!

Az ám, de nem sokáig tartott az öröme, mert ahogy fölkel a kút mellől, megpillantotta a szép leányt a fán.

- Hát te mit csinálsz azon a fán, te leány? - kérdezte a cigányasszony.

A szép leány elmondott mindent, úgy, ahogy történt.

- Jaj de szép vagy - hízelkedett a cigányasszony -, gyere le a fáról, hadd lássam közlőrl a gyönyörűséges arcodat!

A szép leány azt mondta, hogy ő nem jöhet le, mert megharagudnék rá a királyfi, ha közlőrl akarja látni, másszék fel a fára.

- Megyek, megyek, te gyöngyvírág - monda a cigányasszony, s mint egy macska, olyan hirtelen fölmászott a fára.

Ott ölelgette, csókolgatta a leányt, s egyszerre - puff! - beletaszította a kútba.

Jön vissza a királyfi a drága aranyos ruhával, de csakhogy sóbálvánnyá nem változék, mikor meglátta a cigányasszonyt.

- Csudálkozol, úgy-e - mondá a királyfinak -, hogy úgy megfeketedtem! Ne búsulj emiatt, megszépülök ismét, csak vigy haza.

Elszontyolodott a királyfi, de mit csináljon? Hátha csakugyan ismét megszépül? Levette a fáról a cigányasszonyt, felöltöztette az aranyos ruhába. Aközben látja a cigányasszony, hogy a kútban egy aranyhal úszkál. Mindjárt gondolta, hogy ez nem lehet más, mint a szép leány, kapkodott is utána, hogy kifogja, de az aranyhal mindig kisiklott a keze közül.

Na, hazamentek, papot hívtak, összeesküdtek, s a királyfinak lassanként mintha meg is jött volna a kedve, mert a cigányasszony sem volt olyan rettenetes csúnya a szép drága köntösökben. De a cigányasszony csak nem tudott nyugodni a miatt az aranyhalacska miatt. Attól félt, hogy egyszer mégis csak visszaváltozik leánnyá, s vége az ő életének, ha kitudódik a hitványsága. Betegnek tette magát, s azt kívánta az urától, hogy fogassa ki azt az aranyhalacskát, mert meghal, ha annak a májából nem eszik.

A király még aznap hívatta az udvari halászt, megmagyarázta, hogy hol, merre van az a kút, melyikben a királyné aranyhalat látott, s megparancsolta, hogy fogja ki, mert különben „a hal s a feje”.

Egy nap, két nap hogy elmúlt, jött a halász az aranyhállal, kivették a máját, megsütötték, s a királyné megette. De amint a halat tisztították, egy halpénz ottmaradt az udvarban, s másnap reggelre egy szép fa nevedett a helyén.

Csudálkozott a királyné, de még a nép is, hogy ilyen hirtelen fa nőtt az udvaron.

„Bizonyosan az a szép leány lesz” - gondolta magában, s megint nem volt nyugta, míg a király a fát is ki nem vágatta.

Elégették a fának minden ága-bogát, de egy szép darab forgácsot mégis hazavitt az egyik favágó ember, s otthon a felesége fazékfödőnek használta.

Egyszer az asszony elmegy hazulról, jókor reggel, hogy még a szobát sem seperhette ki. Megy haza este, s hát a szoba szépen ki van seperve!

Nem tudta elgondolni, hogy ugyan miféle csuda lélek járhatott itt. Elmegy másnap reggel, hazamegy este, s hát a szoba megint ki van seperve, az asztal megterítve, a vacsora elkészítve!

Majd felvetette a csudálkozás az asszonyt is, az urát is.

Harmadnap reggel az asszony úgy tett, mintha elmenne, de megállott az ajtó előtt, s bekukucskált a kulcs lyukán.

Hej, mit látnak szemei! A fazékról csak legurult a fedő, gurul, gurul a földön, s egyszerre csak leánnyá változik! Aztán csak fogja a leány a seprőt, kisépri a szobát, s mikor mindent szépen rendbe rakott; főzéshez látott.

Bemegy a szegény asszony, megfogja hirtelen a leányt, s kérdi:

- Hát te ki s mi vagy, hogy kerültél ide?

Elmondja a leány, hogy mi történt vele. Nosza, szaladt a szegény asszony a királyhoz, s jelenti, hogy mit látott, hallott.

De futott a király is nagy lelkesedéssel a szegény asszony házához. Hát csakugyan ott volt az a szépséges szép leány, ki a piros páris almából pattant ki. Hozatott neki egyszeriben szép aranyos ruhát, hatlovas hintót. Felöltöztette, a hintóba beleültette, s úgy vitte a palotába. Már messziről kiabálta a cigányasszonynak:

- Bújj ki, boszorkány, a házamból!

Hiszen nem kellett annak mondani: futott esze nélkül, mikor meglátta a szép leányt, meg sem állott a világ végéig.

A királyfi még aznap összeesküdött a szép leánnyal. Lakodalom után dióhéjba kerekedtek, a Dunán leereszkedtek.

Holnap legyenek a ti vendégeitek!

A ZARÁNDOK

Hol volt, hol nem volt, én nem tudom, hol volt, de valahol mégis volt egy gazdag ember. Ennek a gazdag embernek annyi báránya volt, mint égen a csillag. Egy kicsi legénykét fogadott melléjük, s azt mondta neki:

- Te legényke, kezedre adom a bárányokat, de úgy vigyázz rájuk, hogy ha egy is hiányzik, ne is kerülj a szemem elé!

Kihajtotta a kicsi legényke a bárányokat a mezőre. Ottan elővette szépen szóló furulyáját, és furulyázgatott utánuk. Egyszer csak odajön egy fiú, s elkezd a kis pásztorral csúfolódni, kötekedni. Mondta neki a kicsi pásztor: hagyj engem. De a fiú nagy kötekedő kedvében volt, s tovább hergelte, tovább bosszantotta. Megharagszik a kicsi pásztor, fogja a botját, s úgy találja fejbe vágni a fiút, hogy mindjárt meghalt szörnyű halálával. Hej, istenem, megijedt a kicsi pásztor, nézett erre is, nézett arra is, vajon nem látta-e valaki. Nem volt arrafelé senki lélek, megfogta a fiút, az árokba belefektette, s nagy hirtelen elföldelte. Este hazahajtja a bárányokat, s hát amint számlálja a gazda, hiányzik egy tarka bárány.

- Hé, legényke - rivallt rá a gazda -, hova lett a tarka bárány?! Most mindjárt vége az életednek! - De a kicsi pásztor addig könyörgött, hogy a gazda nem bántotta. Azt mondta, hogy még egy napot engedjen neki, föld alól is elékeríti a tarka bárányt.

Másnap megint kihajtotta a kicsi pásztor a bárányokat, de vele ment a gazda fia is. Mikor kinn voltak a réten, a gazda fia elkezdett kötekedni a kicsi pásztorral:

- Bizonyosan megölted s megetted a tarka bárányt.

Szóból szó kerekedett, s a gazda fia úgy fejbe vágta a kicsi pásztort, hogy meghalt ez is szörnyű halálával.

Megijedt a gazda fia, hátha látta valaki, hogy megölte a kicsi pásztort. De nézett jobbra, nézett balra, egy lelket sem látott a réten. Fogta a kicsi pásztort, befektette az árokba, s nagy hirtelen elföldelte.

Nem messze a réttől volt egy erdő, annak a szélén járt-kelt egy zarándok, s ez jól látta, mikor a gazda fia agyonütötte s eltemette a kicsi pásztort. Gondolkozott, tűnődött a zarándok, vajon mit csináljon, vajon följelentse-e a fiút. Ő bizony, gondolta magában, nem jelenti föl, mert a fiú apjának sok a pénze, s az ő szavának nem is hinne a bíró. Nem jelentette föl a fiút, hanem ettől a naptól fogvást szüntelen imádkozott, s lefektében, felkeltében arra kérte az Istent, alázza meg a gazdag embert, vegye el a nagy gazdagságát, hogy aztán félelem nélkül feljelenthesse. De bizony a zarándok hiába imádkozott, mert a gazdag ember három esztendő alatt háromszorta gazdagabb lett, mint volt annak előtte.

- No - mondta a zarándok -, látom, hogy az Isten nem hallgatja meg az imádságomat. Nem is imádkozom többet, elmegegyek világgá.

Elindult a zarándok, ment hetedhét ország ellen, erdőkön-mezőkön keresztül. Amint ment, mendegélt, rengeteg erdő közepén talált egy embert, aki ott üldögélt egymagában, egy nagy fának árnyékában. Köszönti az embert. Ez fogadja illendőképpen, s mondja neki, telepedjék le melléje. Leül a zarándok, elpanaszolja az ő bűjébaját, hogy miért indult világgá.

- Egy hajóban vagyok veled én is - mondja az ember. - Éppen olyan kegyes életet éltem én is, mint te, de mindig csak azt láttam, hogy a gonoszokat megsegíti az Isten, a jókat pedig elhagyja. Én sem imádkozom többet. Élek úgy, mint más ember.

Megegyeztek, hogy együtt mennek tovább, s el sem válnak egymástól. Mentek, mendegéltek, s estére egy faluba értek. Ottan betértek egy szép kőházba, s szállást kértek éjszakára. Egy fiatal gazda lakott a házban, akinek szép felesége volt, s egyetlen fiacskája. Szíves szóval fogadta, azt mondta:

- Csak kerüljenek beljebb, Istené a szállás!

Az asszony jó vacsorát készített, megvendégelte őket. Aztán ágyat vetett nekik, hogy feküdjenek le.

Lefeküdtek. De még nem is virradt, fölkelt a zarándok társa, odament a bölcshöz, s a kisfiú nyakát kettényisszentette. Látja ezt a zarándok, s mondja nagy erős megbotránkozással:

- Mit tettél, ember?!

- Szót se szólj - mondta a másik -, gyere tovább!

Sem a gazda, sem a felesége nem vette észre, úgy eltűntek a háztól. Továbbmentek, mendegéltek, s estére ismét egy gazdaembernél kértek szállást. Ez is szívesen fogadta, asztalához ültette, jól megtraktálta. Volt ennek a gazdának egy szép ezüstpohara s egész este abból ivogatott, s mind azt mondta vendégeinek, hogy neki más pohárból nem is esnék jól a bor. Kínálta a vendégeit is, igyanak az ezüstpohárból, s azok csakugyan ittak abból is. Addig ittak, iddögáltak, amíg elálmosodtak, aztán szépen lefeküdtek. De már hajnalban felkelt a zarándok társa, költötte a zarándokot is, s úgy eltűntek a házból, mintha ott sem lettek volna. Csak mikor kikerültek a falu végére, akkor mutatta a zarándok társa:

- Nézd, elhoztam a gazdánk ezüstpoharát.

Megbotránkozott ezen is a zarándok. Pirongatta a társát:

- Ugyan, hogy volt lelked ellopni annak a jószívű embernek a poharát!

- Te csak hallgass - mondá az ember -, jere velem!

Továbbmentek, mendegéltek, s aznap estére egy szász faluba értek. Bementek mindjárt az első házba, s szállást kértek. De a gazda azt mondta:

- A szomszéd jobb ember, mint én.

Na, jól van, ha jobb ember a szomszéd, hát bementek a szomszédhoz, kértek tőle szállást. Az ám! Ez is azzal fogadta:

- A szomszéd jobb ember, mint én.

Szépen végigmentek az egész falun, mindenütt azzal fogadták: A szomszéd jobb ember, mint én, s már egyetlenegy ház volt a falu végén, ahol még nem kértek szállást. Gondolták, bemennek, hátha itt mégsem utasítják el.

Na hiszen, volt mit hallaniok. Kikergette a gazda nagy káromkodással:

- Majd minden jöttmentnek adok szállást!

Könyörögtek az utasok, engedje meg, hogy bár a csűrben lefeküdhessenek.

- Még a csűrben sem adok szállást - kiabált a gazda -, hanem ha tetszik, feküdjetek a disznóólba, a disznók közé! - Gondolta magában a gazda, majd a disznók összetépiük, marcangolják az utasokat, s másnap nem kell, hogy kukoricát adjon a disznainak.

Mit csináljanak a szegény utasok? Hideg volt, erős hideg, semhogy megfagyjanak, bementek az ólba, s lefeküdtek a disznók közé. Aludtak a disznók, aludtak ők is. Semmi bántódásuk nem esett.

Reggel fölkeltek, bementek a gazdához. A zarándok társa szépen megköszönte a szállást, s az ezüstpoharat a gazdának ajándékozta. Csakhogy föl nem vetette a csodálkozás s a bosszúság a zarándokot.

- No, hallod-e - mondta a társának -, sok embert láttam, de hozzád hasonlatost még nem. A jószívű gazdától elloptad az ezüstpoharat, s odaajándékoztad ennek a hitvány lelkűnek, aki disznók közé fektetett.

- Te csak hallgass, ne békételenkedj, jere velem! - mondá a zarándok társa.

Mentek tovább. Amint mentek, mendégéltek, egy mély folyóvíz partjára értek. A folyóvízen olyan keskeny palló volt, hogy egyszerre egy embernél több át nem mehetett rajta. Mondja a zarándok:

- Ülünk le egy kicsit, amott jön egy ember a pallón, várjuk meg, amíg átaljön ide.

De a zarándok társa, mintha nem is hallotta volna, rálépett a pallóra, ment egyenesen az embernek, szót se szólt, megfogta s beledobta a vízbe. Aztán visszafordult, s hitta a zarándokot:

- Jer, jöhetsz már te is!

Mondta a zarándok:

- Te csak menj, amerre tetszik, én veled többet nem járok. Ha te keletnek mégy, én nyugotnak megyek.

- Hát aztán miért nem akarsz velem jönni? - kérdezte a zarándoktól a társa.

- Ó, te istentelen, te - mondá a zarándok -, még azt kérded, hogy miért nem megyek veled?! Megölted a jószívű gazda egyetlen fiát, sírig tartó gyászba borítottad a szívét; elloptad annak a derék, áldott, jólelkű embernek az ezüstpoharát, s odaajándékoztad annak a rosszlelkű embernek; most pedig ezt az ártatlan embert a vízbe lökted, aki neked egy szóval sem vétett.

- Hát aztán te mit tettél?! - mondá a másik. - Zarándok létedre elnézted, hogy a gazdag ember fia megöljön egy szegény pásztorfiút, s nem merted följelenteni a bírónak, mert attól féltél, hogy még neked gyűl meg a bajod. Nem tudtad türelemmel megvárni a bűnnek a büntetését, hanem felhagytál az imádkozással, s világi életre adtad magadat. Hát tudd meg, te zarándok, hogy én az Isten angyala vagyok! Előre látom az emberek jövő életét, s aszerint cselekszem. Tudod-e, miért öltem meg annak a jószívű gazdának a kisfiát? Azért, mert tudtam, hogy a fiút elkényeztetik a szülei, s előbb-utóbb akasztófára került volna. Az lett volna csak a szülőknek igazi nagy szívbeli bánat. Így meg lassanként megnyugszanak Isten rendelésében, és megvigasztalódnak.

- Igaz, igaz - mondá a zarándok -, de hát attól a vendégszerető gazdától miért hoztad el az ezüstpoharat?

- Attól a vendégszerető gazdától azért hoztam el a poharat, mert túlságosan szerette, s ennek a kedvéért folyton ivott, részegeskedett volna. Megitta volna mindenét. Így meg amiatt való nagy bosszúságában, hogy ellopták a kedves poharát, lemondott a mértéktelen ivásról. Odaajándékoztam annak a fukar, rossz szívű szász embernek, aki azelőtt még magától is sajnált egy pohár bort, s aki most az ezüstpohár kedvéért addig iszik, amíg semmije sem marad. Azt az embert pedig, akit te ártatlannak, becsületesnek gondoltál, azért löktem a vízbe, mert éppen akkor indult a rossz útra. Megmentettem hát a lelkét a kárhozattól. Hát csak menj vissza, te zarándok, az erdőbe, a te kicsi házacskádba! Imádkozzál tovább, s ne békételenkedjél, mert az Isten előbb-utóbb megjutalmazza a jókat s megbünteti a gonoszakat.

Azzal az Isten angyala fényes lángszekéren visszaszállt az égbe.

A KÉTSZÍVŰ KIRÁLYFI

Hallottátok-e hírét a fekete királynak? Túl volt ennek az országa még az Óperenciás-tengeren is, s akkora volt, hogy az áldott nap soha, de soha le nem nyugodott rajta. De nem lehetett semmi szívbeli gyönyörúsége nagy országában a fekete királynak, mert egyetlenegy fia vala, de ennek - akár hiszik kietek, akár nem - olyan érzékeny szíve volt, hogyha egy félszeg embert vagy oktalan állatot látott, mindjárt sírva fakadott. Sírás volt szegénynek éjjele-nappala, nem esett jól sem étje, sem itja. Ha meglátott egy vak koldust, a szíve csak elfacsarodok, a könnye keservesen hullott, s mindég meg-megfohászkodék:

- Istenem, Istenem, mért is van, hogy az a lelkes állat nem szemlélheti a napot, holdat s a ragyogó csillagokat?

Ha egy oktalan állatot pillantott meg, akkor is rítt, rökölt, mint egy kicsi gyermek.

Aj, teremő Istenem, elbúsulta magát a fekete király. Mit ér neki az az oktalan-nagy ország, mit a nagy sereg cifra katoná, ha nem lesz az ő halála után, aki azokat kommandírozza? Hiszen ha az ő fia meglát egy béna katonát, mindjárt ellágyul, kiejti a kardot keziből, s szertezüllődik az a nagy sereg.

No, telik-múlik az idő. Egyszer csak bemegy a kicsi inas a fekete királyhoz, s jelenti, hogy az udvarba egy olyan csudadoktor érkezett, aki meggyógyítaná a felséges királyúrfit. Megörvend a fekete király, s mondja:

- Mindjárt behívjátok! Ha meggyógyítja az én drága fiamat, mindent adok, amit csak a szíve kíván.

Bémegy a csudadoktor, s elémondja nagy szaporán, hogy ő egy kerek esztendőnek a leforgásán meggyógyítja a királyúrfit, csak engedje meg a király, hogy magával vihesse a fiút. Nehezére esett ez a fekete királynak, de belenyugodott. A csudadoktor pedig elvivé magával az érzékeny szívű királyúrfit Bergengóciába. Mire az esztendő kitelt, a királyúrfinak a régi helyett új szíve volt. A csudadoktor kivette a régit, s egészen más szívet tett helyébe.

Hálálkodott a királyúrfi, s kérdé, hogy mit fizessen az új szívéért? Azt mondá a csudadoktor:

- Ne fizess most nekem semmit, felséges királyúrfi, hanem ígérd meg, hogy mától fogvást, ahány ember sírva fakad temiattad, annyi zsák aranyat adsz énnekem.

A királyúrfi meg is ígérte, s azzal elindult hazafelé, az apja országába. De édes jó Istenem, bezzeg más vala-e az új szíve a réginél! Amint menne, mendégélne, meglát az út közepén egy juhászkutyát. El volt löve a két utolsó lába, ott fetrengett az út porában, kauszolt, vinnyogott, s olyan keservesen nézett a királyúrfira. Még egy esztendővel ennek előtte sírt volna a királyúrfi, fölvette, hazavitte volna, hogy ápolják otthon, de most csak félrerúgta az útjából nagy kegyetlenül. Osztég továbbment, hazaért az apja országába, annak is a rezidenciájába.* Nem messze az apja palotájától egy vak koldust talált, aki kenyeret kért Isten nevében. De a keményszívű királyúrfi nemhogy alamizsnát adott volna, még elkergette a szegény vak koldust, s botjával húzott is vagy kettőt a hátára. Hazamegy, belép a palotába, apja-anyja elejibe szaladnak, nyakába borulnak, örvendeznek, kérdezősködnek: hogy telt az esztendő a csudadoktor-nál, meggyógyult-e?

A királyúrfi pedig nagy mostohán eltaszította magától apját-anyját, s éktelenül lármázott, hogy őt ne háborgassák mindenféle haszontalan kérdéssel.

Aj, sírt a király, de még jobban a királyné! Mi lett az ő szívéről szakadt édes gyermekéből! Milyen érzékeny, jószívú vala, s milyen kőkemény lett! De aztán ez csak úgy ment minden áldott nap. A királyúrfi minden lelket megríkatott mostoha viseletével. A csudadoktor pedig mindennap pontosan eljött, s mindég felvette a maga zsák aranyát. Egyszer csak azt látta a király, hogy ha ez így tart, az egész ország elkódusodik. Már eligente-elig (alig) lehetett egy zsák aranyat összeszedni, szokotálni.*

A királyúrfi maga is megsokallá a dolgot, s azt mondá egy nap a csudadoktornak:

- Hallod-e, te csudadoktor! Én már tovább nem győzlek fizetni téged, amennyi arany volt az apám országában, mind a te kincseskamarádba került. Azt mondom én neked, add vissza a régi szívemet.

Azt felelé pedig erre a csudadoktor:

- Felséges királyúrfi! Tanuld meg, hogy szív helyébe lehet új szívet tenni, de a régít vissza-szerezni - soha!

BÉKA-KIRÁLYKISASSZONY

Mikor volt, mikor nem volt, még az ántivilágban* volt, volt a föld kellős közepén egy cserefa, olyan magas, hogy a teteje az eget verte. Ennek a fának a legfelső ágán ült egy ősz öregember, akinek a szakálla a földet verte. Ez mondta nekem ezt a mesét, hallgassátok meg.

Hol volt, hol nem volt, de valahol mégis volt, volt egyszer egy király, s annak három szép dali fia. Azt mondja egyszer a fiainak a király:

- Na, édes fiaim, ti már meg is házasodhatnátok, mind a hárman jól kinőttetek az Isten markából.

- Hiszen mi meg is házasodnánk - mondák a fiúk -, de hol találjunk hozzánk illőt?

- Ezen én is sokat gondolkoztam - mondá a király -, mert sem keletre, sem nyugatra, sem északra, sem délre, ahány ország vagy, egyben sincs olyan királykisasszony, aki hozzátok illő volna.

Gondolja a király, összehívhatja a tanácsosait, hátha azok kitalálnak valamit. Mindjárt összehívhatja, ahány bölcs ember van az országban, összeülnek, tanakodnak ezek, s azt határozzák, hogy a három királyfinak csináltassanak három nyilat s három nyílvezzőt, álljanak ki az udvar közepére, onnét lőjék ki a nyílvezzőt, s amely országnak a földjén leesnek, ki-ki abból az országból vegyen feleséget.

Megcsináltatják a három nyilat s nyílvezzőt. A királyfik ki is lövik hárman háromfelé, aztán elindultak a lövés irányában. A két idősebb fiúnak jó szerencséje volt, mert azoknak hét nap s hét éjjel sem kellett menni, megtalálták a nyílvezzőket, az egyik egy, a másik más király udvarában, leányt is találtak szemrevalót, feleségül is vették, nagy lakodalmat is csaptak, s még tán ma is lakodalmaznak, ha meg nem haltak.

Hej, hanem a legkisebb bezzeg szerencsétlen csillag alatt született. Ment, mendegélt erdőközmezőkön, folyóvizeken által, de csak nem talált, haj, nem talált a nyílvezzőjére. A hetedik nap már éppen vissza is akart fordulni, mikor az Óperenciás-tenger partjára ért, s hát Uram, Isten, mit látnak szemei! A tengernek közepén van egy szép zöld sziget, s annak a szigetnek épp a kellős közepén van az ő nyílvezzője. Búsult szegény királyfi, tűnődött, évelődött magában, még a könnye is kicsordult.

Hát ő most hogy tudjon odajutni, ahol az ő nyílvezzője van?

Amint így tűnődne magában, csak kiugrik a tengerből egy csúnya varasbéka,* s kérde tőle:

- Mi bajod van, te királyfi, miért adod bűnnek árva fejedet?

Ránéz a királyfi.

- Hát te honnét tudod, hogy én királyfi vagyok?

Mondá a béka:

- Nemcsak azt tudom, hogy királyfi vagy, hanem azt is tudom, hogy mi a bajod. Ugye, szeretnél általmenni a szigetre, hogy visszahozzad a nyílvezződet? No, ne búsulj, én általhozom neked, de csak azzal a feltétellel, hogyha feleségül veszel engem.

Nagyot kacagott a királyfi.

- Mit beszélsz te? Hogy én téged feleségül vegyelek?!

- Hát jól van - mondá a béka -, ne végy feleségül, menj, s keresd tovább a nyílvesződet.

Mit gondolt, mit nem a királyfi, azt mondja a békának:

- No, te istennek förtelmes állatja, úgyis el vagyok keseredve, feleségül veszek.

Azzal felült a lovára, maga mögé ültette a békát, s indult vele hazafelé az apja udvarába. Útközben elesteledtek egy erdőben, s ott megháltak, de a királyfi csak azt várta, hogy a béka elaludjék, fölkapott a lovára, s faképnél hagyta. Vágtatott, mint a szél, a szélnél is sebesebben, s örült, hogy megszabadult szépszerént ettől a förtelmes állattól.

Az ám, ahogy visszanéz véletlenül, mit lát? Ott ült a béka a lovának a farán.

- Úgy-e, meg akartál szökni tőlem - mondá a béka -, de megállj, ezt még megkeserülöd!

Hej, búnak ereszkedett a szegény királyfi. Mit tudjon csinálni? Megpróbálta másik éjjel, harmadik éjjel, ha valamiképpen meg tudna szabadulni a békától, de mikor azt hitte, hogy hetvenhét mérföldre van tőle, ahogy hátranézett, ott ült a béka a lovának a farán, s megfenyegette a béka másodszor is, harmadszor is:

- Megállj, királyfi, ezt te még megkeserülöd!

Mit volt mit tenni, haza kellett vinni a békát. Otthon még mindig lakodalmaztak a bátyjai, folyt a dínomdánom. Bemegy a palotába, s kérdi tőle az apja, kérdik a bátyjai:

- No, fiú, hoztál-e feleséget, hol van, merre van?

Mondá a királyfi nagy búsan:

- Menjetez ki az udvarra, s nézzétek meg!

Kimennek mind az udvarra, de ott bizony nem láttak semmiféle asszonyi állatot.

Kérdik tőle ismét:

- Hát hol az asszony?

- Itt van ni! - mondá a királyfi -, ott ül a lovamon.

Haj, szörnyű haragra gerjedt a király! Hogy őt így megcsúfolta az ő legkisebb fia! Kitagadta a királyságból, ki az országból, ki mindenéből, azt mondta neki: fel is út, le is út, többet a szemével ne lássa.

Felült a királyfi a lovára, s keserves könnyhullatások közt elindult az apja udvarából. S az a csúf, fertelmes állat ott ült, üldögélt szépen a háta megett, nem szólt egy szót sem.

Ment, mendegélt a királyfi hetedhét ország ellen, s egyszer úgy estefelé egy rengeteg erdőbe ért. Annak az erdőnek a közepén volt egy szép tisztás. Ottan megállott, a lovát belecsapta a fűbe, maga pedig leheveredett egy fa alá, s elaludt.

Hanem reggel, amikor felébredt, szeme-száj a tátva maradt a nagy álmélkodástól. Egy olyan palotában ébredett fel, hogy annak minden szege-köve ragyogó gyémánt volt, s abból a fertelmes csúf békából olyan gyönyörűséges szép asszony lett, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem. Bezzeg hogy megváltozott most egyszerre a királyfi kedve, bezzeg hogy megváltozott most a szíve indulatja. Szép gyöngén megfogta a felesége kezét, s mondta:

- Te az enyém, én a tied, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket!

Mosolygott a szép asszony, ő is azt mondta:

- Ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket! - Hanem azért azt gondolta magában: „Megállj, mégis megbüntetlek azért, hogy háromszor elhagytál engem!”

Telt-múlt az idő. Éltek egymással nagy békeességben, de az asszony sokszor el-elszomorodott, mert szerette az urát, de nem tudta felejteni, hogy háromszor hagyta el.

Észrevette a királyfi, hogy a felesége mindig szomorkodik. Meg is kérdezte egyszer:

- Talán bizony nem is szeretsz, feleség, hogy mindig szomorkodol?

Mondá az asszony:

- De bizony szeretlek, édes férjemuram, hanem azt nem tudom elfelejteni, hogy egyszer olyan erősen gyűlölte. Látod, uram, látod, nem voltam én mindig olyan förtelmes állat, mint amikor először láttál engem. Tündérr király leánya voltam. Sok embert megvarázsoltam, csak meg gondoltam valamit, már meg is csináltam. De egyszer mégis megjártam. Feleségül akart venni egy lidérc, s hogy nem mentem hozzá, békának varázsolt, s arra ítélte, hogy békának maradjak, amíg olyan királyfival nem találkozom, aki nyílvesszővel keres magának feleséget.

- Hej, ha én ezt tudtam volna, lelkem, feleségem - mondá a királyfi -, bizony nem szomorítom meg a szívedet!

A szép asszony csak mosolygott, nem szólt semmit, de most is azt gondolta magában: „Azért mégsem felejttem el, hogy amikor béka voltam, megvetettél.”

Aközben hírül vitték az öreg királynak, hogy van az országában egy olyan fényes, ragyogó vár, hogy az övé leülhet mellette. Hírül vitték azt is, hogy a kitagadott fia építette azt a ragyogó várat. Azt hitte az öreg király, hogy bizonyosan az ő bosszúságára építette a várat az a kitagadott fiú. Mindjárt üzent neki, hogy kitakarodjék az országából, mert különben így meg úgy.

Megszomorodott a királyfi, de a felesége azt mondta, hogy egy tapodtat se menjenek. Majd eligazít ő mindent annak rendje szerint. Visszaüzent az öreg királynak: hát jöjjön ide, s kergesse ki, ha van szíve hozzá.

Hát bizony az öreg király nem is várt második üzenetet: indult még aznap akkora sereggel, hogy a föld rengett alatta. De a szép asszony sem dugta össze a kezét. Nemhiába volt tündérr király leánya, egy minutára annyi katonát varázsolt elé, a jó Isten tudja, honnét s honnét nem, hogy az ég is elfeketedett belé. Úgy széjjelverte az öreg király seregét, hogy hírmondónak sem maradt abból. Csak az öreg királynak s a két idősebb fiának hagyták meg az életét: hadd menjenek haza isten hírével, de aztán őket többé meg ne háborítsák.

Hát ez így volt, ahogy volt, aztán telt-múlt az idő, eltelt egy esztendő, két esztendő, s élt a fiatal pár nagy békeességben. Hanem a szép asszonynak még mindig nem ment ki a fejéből, hogy a királyfi csak akkor szerette meg, amikor szépséges szép leány lett belőle, de bezzeg, mikor béka volt, irtózott tőle, el is akarta hagyni, pedig segített rajta. Azt mondta egyszer az urának:

- No, lelkem, uram, emlékszel-e, hogy mikor feleségül vettél, megesküdte nekem, s utánam mondottad, hogy ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket.

Mondá a királyfi:

- Emlékszem, emlékszem, lelkem, feleségem.

- Hát arra emlékszel-e, hogy háromszor akartál megszökni tőlem?

- Hej, arra is emlékszem, nem is tagadom, lelkem, feleségem.

- No bizony, ha emlékszel is, s nem is tagadod, most én is elhagylak téged. Nesze, adok egy gyűrűt emlékül, az Isten áldjon meg.

Eleget istenkedett a királyfi, hogy ne hagyja el, ne bolondozzék, ami elmúlt, elmúlt, felejtse el, de a szép asszony nem hallgatott rája, csak kikerült-fordult az ajtón, s úgy eltűnt, mintha föld nyelte volna el.

Búsult a szegény királyfi, hogyne búsult volna! Még csak most volt igazi világ árvája. Sem apja, sem anyja, sem felesége, sem országa, sem hazája! Meghiszem azt! Reggelre még az a szép ragyogó vára sem volt, mert - halljatok csudát! - ott ébredt fel a rengeteg erdő közepén, azon a tisztáson, hol az éjjel megháltak volt, amikor az apja világgá kergette. Ott legelészett a lova is még a jó kövér fűben.

- No, édes lovam - mondá nagy búsán -, összekerülénk megint, most mehetünk ismét világgá.

Felült a lovára, s ment, amerre a szeme látott. Ment hegyeken-völgyeken, erdőkön-mezőkön által, ha valahol szolgálatot találna. Addig mentek, mendegéltek, míg egyszer rengeteg erdőben egy malom elé értek. Bemegy a malomba, s köszönti a molnárt, akinek olyan fehér volt a haja, mint a búzaliszt:

- Adjon isten jó napot, molnár gazda!

- Adj' isten, ecsém, hol jársz itt, ahol a madár sem jár?

- Én bizony szolgálatot keresek, bátyámuram, ha találnék.

- Nekem sem gyermekem, sem senkim a világon, ha jól viseled magadat, neked hagyom a malmomat s minden gazdaságomat.

Kezet csaptak, áldomást ittak, s a királyfi ott maradt a malomban. Ügyes legény volt, hamar kitanulta a molnárságot, de nem tudta elgondolni, hogy miféle malomba került, mert őrleni-való volt mindig, hanem sem azt nem látta, hogy ki hoz őrleni-valót, sem azt, hogy ki viszi el a lisztet.

Meg is kérdezte egyszer az öregtől:

- Ugyan bizony, bátyámuram, hogy kerül ide a sok őrleni-való, s ki viszi el innét, hogy én azt sohasem látom?

- Hej, ecsém, azt mindig éjjel hozza egy griffmadár, s éjjel is viszi el, amikor te alszol.

- Hát aztán hová viszi?

- Hm, ecsém, a királynénak viszi egyenest. Ide nem messze van egy kőszikla, annak a tetejében egy ragyogó fényes vár. Abban lakik a mi királynénk szomorú özvegységben.

Hiszen a királyfinak sem kellett egyéb. Nem feküdt le az éjjel, s éjfélkor, ahogy jött a griffmadár a lisztért, belebújt egy liszteszsákba, s a griffmadár a többi zsák közt vitte őt is a királyné várába. Ott, amikor kioldották a zsákokat, kiugrott nagy lisztesen, hogy a szegény kenyér-sütőt majd kitörte a „rossz”.

- Ne félj - szólt a királyfi -, nem vagyok kísértet! A malomból jöttem, hogy itt szolgálatot keressek.

- Jól van - mondá a sütőmester -, éppen sütőinasra szükség vagyon, felfogadlak annak.

Hát bezzeg hogy a királyfi kitanulta a sütőmesterséget is. Eleinte csak fekete kenyeret süttettek vele, de süttött aztán fehér cipót is, szép piros ropogóst. Hanem a királynét még egyszer sem láthatta, pedig amiatt jött ide, ha mondom nektek.

Hetek múltak, hónapok múltak, hát egyszer, amint kitekint a sütő ablakán, látja, hogy éppen az ablak alatt sétál el egy szépséges szép asszony. Uram, Jézus, ne hagyj el! Hiszen ez az ő

felesége! Hej, Istenem, nem találta helyit. Mit csináljon, hogy kerüljön a felesége színe elé? Gondolt ide, gondolt oda, ő bizony azt gondolta, hogy a gyúrút belekeveri egy cipóba, s majd megtudja erről a felesége, hogy itt van. Nem sokat teketóriázott: belekeverte a gyúrút a tésztába, s süttött ebből olyan ropogós piros cipót, hogy még a sütőmesternek is tátva maradt a szája. Vitték is mindjárt a királyné asztalára. Ott az inas felvágja a cipót, s hát kigurul belőle egy gyúrú. Fölkapja az inas a gyúrút, s jelenti a királynénak, hogy mi történt. Nézi, nézi a királyné, s a színében csak hol elhalványodik, hol kipirosodik. Hívatja a sütő mestert:

- Ki sütötte ezt a cipót?

Mondja a sütőmester:

- A sütőinas, felséges királyné.

- Küldjed ide mindjárt!

Küldik a sütőinast, be is megy nagy lisztesen, de bezzeg nem nézte a királyné: lisztes-e, nem-e, a nyakába borult. Még aznap nagy lakodalmat csaptak, de olyant, hogy hét országra ment a híre.

Én is ott voltam, a griffmadáron mentem fel, s feneketlen kancsóból ittam a bort. Hazafelé adtak egy lovat, akinek tök volt a feje, viasz a dereka, kender a farka, kóró a lába, acél a patkója. Ahogy a földre ért, megbotlott a lovam egy békasóban,* szikrát vetett a patkó, tüzet fogott a kender, elégett a kóró, elolvadt a viasz, leesett a tök, s hupp! lepottyantam én is a földre, hogy nagyot nyekkentem belé.

Itt a vége, fuss el véle!

A KÉT BORSÖKRÖCSKE

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is túl, egy nagy tenger, annak a közepén egy nagy sziget; ennek a szigetnek a közepében egy nagy hegy s a hegy tetején egy ezeregy éves fa. Ennek volt kilencvenkilenc ága, a kilencvenkilencediken fityegett egy kilencvenkilenc rejtekes tarisznya; ennek a kilencvenkilencedik rejtekében volt a Laci bátyám kilencvenkilenc levelű bibliája, s ennek a kilencvenkilencedik levelén olvastam ezt a mesét.

A biz a': Hát volt egyszer egy igen-igen szegény ember, szomszédjában lakott még egy nálánál is szegényebb. Az egyiknek fia volt, a másiknak leánya. Kapták magukat a szegény emberek, s összeboronálták a legényt s a leányt, hogy ha már annyiban van: legyen egy kódustarisznyából kettő.

Azt mondja egyszer az ifjasszony az urának:

- Hallá-e! Kied, az igaz, hogy nincs pápista hiten, de próbáljon egyet: böjtöljön meg egy pénteket, hátha adna az Isten valamit.

Az éfi ember meg is hallgatta a tanácsot, nem eszik egy betevő falást sem pénteken, hanem az Isten nem adott azért semmit. „No, isten neki - gondolja magában -, legyen a többi után!” - s megböjtöli a másodikat meg a harmadikat is, s egyszer csak úgy belejött a böjtölésbe, hogy hét egymás után eső pénteken nem evett semmit, de semmit az ég alatt. De az Isten csak nem adott semmit a hétnapos böjtre sem. „Hm - gondolja magában -, ez már csak elég volt, ha akart volna adni ő szent felsége, erre adhatott volna!”

Meggondolkozik a szegény ember, s azt mondja a feleségének:

- Hallod-e, feleség? Süss nekem egy hamuból sült pogácsát, mert menni akarok az Istenhez, hadd látom: hol a hiba.

Süt is az asszony, s a szegény ember útnak indul.

Déltájt elért a Herecz-erdőbe. Ott talált egy ősz embert, amint két akkora ökörrrel, mint egy-egy borsszem, szántogatott a ciheres parlagon. Köszön neki, s az fogadja is. Kérdi: hogy merre van szándéka? Mi járatban van?

- Én bizony az Istenhez mennék - felel a szegény ember. - Hét pénteken böjtöltem, s nem adott érte semmit. Most azt szeretném megtudni, hogy miért nem adott?

- Abba' hiába ne fáradj - mondja az ősz ember -, hanem én neked adom ezt a két borsökröcskét, ezek után élhatsz, csak senkinek el ne add, akármennyit ígérjenek értök.

Hazahajtja a szegény ember a két ajándék állatot, s másnap mindjárt erdőbe ment velök. A szekeret innét s túl szedte össze: egyik ember kereket, a másik rudat, a harmadik tengelyt adott, s úgy tákolta össze. Elég az, hogy volt olyan, amilyen. De nem is mert két szál fánál többet feltenni, mert az ökröcskében még kevesebbet bízott. Hanem ezek táltosok voltak, s mikor meg akará indítani, megszólal az egyik:

- Hát ezt a két szál fát ki után tette, gazduram? Csak rakja meg a szekeret istenesen, hogy recsegen alatta, mert mi két szál fával szégyelljük bémenni a faluba!

A szegény ember csak csavargatta a fejét, de rászánta magát, s istenesen megrakta a szekeret, amennyi csak ráfért.

Amint kiérnének az erdőből, találkoznak a gróffal s a falubíróval. Ezek majd' hanyattég estek, mikor látták, hogy az a két pirinkó ökör mekkora szekér fát viszen. Kérdi a gróf:

- Mennyiért adod nekem ezt a két ökröt, te szegény ember?

- Nem eladó, méltóságos gróf úr - felel a szegény ember.

Megharagszik a gróf, s azt mondja a szegény embernek, hogy ha egy nap alatt meg nem szántja a Herecz-erdőt, s bé nem veti, s el nem boronálja: ökre nélkül marad.

Aj, megbúsulja magát a szegény ember! Mit tudjon csinálni?

- Egyet se búsuljon, gazduram - szólalt meg az egyik borsszem ökröcske -, csak szerezzon kied ekeszerszámot, a többi a mi dolgunk!

No, szerez is a szegény ember. Egyik ad talyigakereket, a más ekekabalát,* a harmadik esztekét,* kurtavasat, hosszúvasat, s egy picre összeszokotálta* az ekét.

Elmennek a Hereczbe, s azt mondja ott az egyik ökör:

- Kied csak feküdjék le s aludjék, gazduram, eligazítjuk mi a többit! - A gazda bizony meg is fogadta a szót: lefeküdt, elaludt, s mire felébredt, már szépen el is volt boronálva a szántás. Avval hazaeregéltek, s jelentette a bírónak, hogy készen van a munkával. Kimegy a bíró s a gróf a helyszínre, végigjárják a helyet, de egy hajszál nem sok, annyi hibát sem találtak a vetésben.

- No, te szegény ember - mondja most a gróf -, ha mi nekem takarmányom van, gyökerestül, mindenestül be nem takarítod egy nap alatt, ökröd nélkül maradsz, tudd meg!

A szegény ember elkezd búsulni, de a borsökröcske ismét megvigasztalja:

- Egyet se búsuljon, gazduram! Kied csak feküdjék le a barázdába, s aludjék, a többi a mi gondunk!

Bé is takarították egy nap még a helyét is a teméntelen sok takarmánynak. Egy szekérre rakták az egészet, de olyan magasra felrakták, hogy a szegény ember nem tudott a tetejébe nézni. Mikor a kastélyhoz értek, bémegyen a szegény ember a grófhöz, s mondja:

- Méltóságos gróf úr, elhoztam eddig a takarmányt, de ha a kastélyt el nem fordíttatja a helyéről, nem férünk bé az udvarra.

A gróf még ki sem hallgatta jóformán, úgy kivetette a szegény embert, hogy majd megszakadt a nyaka. Meglátták ezt az ökröcskék, mozdítanak egyet a szekéren, neki a kastélynak, s az fenekestül felfordult. A grófot majd megölte a bosszúság.

- Hallod-e, te szegény ember - mondá a gróf -, ha te engem be nem vitetsz a pokolba a bíróval együtt, ökröd sem lesz, s magad is csúfot látsz! Látni akarom a poklot, hogy milyen világ van ott!

Hej! Búnak adja magát a szegény ember. Hogy tudja ő oda vitetni, mikor soha még a tájéka felé sem járt a pokolnak! Megszólal az egyik ökröcske:

- Azért sohase búsuljon, gazduram! Oda éppen jó helyre kívánkoznak, megilleti mind a kettőt.

Avval a szegény ember eléállott a nagy egész vágás szekérrel, a gróf s a bíró felkászolódtak rá, s elindult a két ökröcske a pokol tartománya felé. Estére kelve a szádához* értek. A borsszemökröcskék nekifutottak az ajtónak, beütötték a fejükkal, avval a gróf nagy tempóra besétált, s utána a bíró.

- No, most, gazduram, rántsa rájuk az ajtót! - javallá az egyik. A szegény ember úgy is tett, s a gróf soha ki nem tudott kerülni a világ színére, sem a bíró. A szegény ember pedig a két borsszemökröcskével máig is boldogul él, ha meg nem halt.

GÁCSERA

Mikor volt, mikor nem, elég az, hogy régen volt, volt nekem egy tyúkom. De akár hiszitek, akár nem, akkora volt ez a tyúk, mint egy sas. No hiszen, nem sok hasznom volt a nagyságában, mert hiába lestem, vártam, esztendő múlt esztendő után, s az én tyúkom, egy tojás nem sok, annyi tojást sem tojt. Gondoltam magamban, én bizony nem tartom tovább, elviszem a vásárra, s eladom. El is vittem, s ahogy letettem a piacra, körülfogták a népek, s úgy bámulták, mint a borjú az új kaput. S hát egyszerre - mit gondoltok, mi történt? - az én tyúkom a sok ember szeme láttára akkora tojást tojt, mint egy sütőtök. Bezzeg most mindenki megvette volna. Ígértek érte egy véka aranyat is, de én nem adtam el, hanem fogtam az én kedves tyúkomat, hazavittem. Gondoltam, tojik az majd otthon többet is, s kapok én majd érte akár száz véka aranyat is.

No, hazavittem, s csak vártam, vártam, hogy mikor tojik megint az én tyúkom. De hiába vártam, teltek-múltak a napok, s az én tyúkom egy tojást sem tojt többet. „Hát ha nem - gondoltam magamban -, megültem, hadd költse ki a csirkét, abból talán majd jobb tojós tyúk lesz.” Megültem a tyúkomat, ott ült a tojásom éjjel-nappal, s csak kotolt, kotolt, de a tojás nem akart kikelni. Ha feléje mentem, hogy megnézzem a tojást, mérgesen a szemem közé vágott a szárnyával. Meg kellett várnom, amíg leszáll a tojáról, elmegy a szemétdombra, s úgy nézem meg, kikélt-e már a csirke, vagy nem? Úgy tettem, ahogy gondoltam. Mikor az én tyúkom leszállt a tojáról, odaszaladtam, fölkapom a tojást, s hát az olyan hideg, mint a jég. Tartom a nap felé, hogy vajon világos-e. Gondoltam, ha tiszta, feltöröm, s legalább egy jó rántottát csinállok belőle. De biz' az olyan sötét volt, mint a vakablak. Ugyan bizony, mi az isten csudája lehet benne? Feltöröm, s hát egy árkus papiros van benne, szépen összehajtogatva, s a papiros tele volt írva szép kerek betűkkel. Erre a papirosra volt írva a mese, amelyet most elmondok nektek.

Hol volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is egy bolhaugrással s egy veréblépéssel túl, még azon is túl, hol a göndör szőrű, kopasz fülű mangalica túr, volt egy szegény ember, s annak egy nagy kamasz fia. Abban az országban, ahol ez a szegény ember lakott, olyan rekkenő nagy melegség volt, hogy ott minden ember, még a király is a föld alatt lakott. Szegény volt ott minden ember, s az már báró vagy gróf volt, akinek vagy négy kas méhe vagy tíz-tizenkét diófája volt. Mert ebben az országban minden ember dióval s mézzel élt. Annak a szegény embernek, akiről én mesélek, csak egy méhe s egy diófabokrocskája volt. Ez az egy méh látta el mézzel. De bezzeg nagy becsben is tartották, vigyáztak rá, mint a szemük fényére. Még neve is volt ennek a méhnek, úgy hívták, hogy Gácsera.

Hanem egyszer, mit gondolt, mit nem Gácsera, kirepült a föld alól, s úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Búsult a szegény ember, de még a fia is. Keresték mindenfelé, föld alatt, föld felett.

Megkérdeztek mindenkit, nem látták-e valahol Gácsérát? De bizony nem látta senki.

Napok múltak, hetek múltak, de Gácsera csak nem került elé. Mondja a szegény ember a fiának:

- Eredj, fiam, világgá, s keresd föl Gácsérát, mert különben éhen halunk mind a ketten! Mondd meg neki, ha megtalálod, jöjjön vissza, tyúkkal, kaláccsal tartjuk, tejben-vajban fűrosztgetjük, s hasábfával kenegetjük.

Elindult a fiú, s ment, mendegélt hetedhét ország ellen. Hét nap s hét éjjel meg sem állott, ment erdőkön-mezőkön, folyóvizeken keresztül, nézett erre, nézett arra, megkérdezett minden élő lelket:

- Ugyan bizony nem látták-e Gácsérát?

- Hát az ki s mi - kérdezték az emberek -, ember-e vagy állat?

- Állat biz' a - mondá a legény -, de több embernél, mert az tartott el eddig minket, engem s az apámat.

- Hát miféle állat az a Gácsera?

- Az méh - mondá a legény. Bezzeg hogy kinevették mindenfelé a szegény legényt.

- Ó, te boldogtalan, te, hát mit gondolsz, hogy egy méhet meg lehessen találni!

Jól van, továbbment a legény, s hát amint megy egy réten át, egyszerre csak mit látnak szemei! Látja, hogy Gácsera egy eke elé van fogva, egy nagy, hosszú szarvú ökör mellé. Utána egy szántó-vető ember rittyegteti az ostorát, s biztatja a szegény Gácsérát is:

- Hí, elébb, hí!

Szegény Gácsérának a nyakát feltörte a járom, s a szegény legény sírva fakadt, mikor látta, hogy az ő kedves méhük ilyen szerencsétlen sorsra jutott.

Odamegy a legény a szántó-vető emberhez. Köszönti illendőképpen, s kérdi:

- Ugyan bizony, bátyámuram, melyik vásáron vette az egyik ökrét?

- Melyiket, öcsém?

- Azt, amelyiknek szarva nincs, de szárnya van.

- Nem vettem én - mondá a szegény ember - semmiféle vásáron, hanem idejött a minapában, s kért szép szóval, hogy fogadjam föl, majd jó hasznát veszem.

- Ó, lelkem, bátyámuram - mondá a szegény legény -, a miénk volt ez a méh, s ha vissza nem adja kigyelmed, éhen veszünk apámmal együtt.

A szántó-vető embernek jó szíve volt, s azt mondta:

- Hát bizony, ha így van, akkor én visszaadom neked, vidd isten hírével!

Azzal kifogta Gácsérát a járomból, s a legény indult vele hazafelé. De a szegény Gácsera mindig panaszkodott az úton, hogy fáj a nyaka, fáj a lába, fáj mindene. Tűnődött, gondolkozott, hogy mit tudjon vele csinálni, mivel tudja Gácsérát meggyógyítani.

Amíg így tűnődnek, búcsálódnék, egy eperfa alá érnek. A legény leszakaszt egy marék eperfa-levelet, s azzal megdörzsöli a Gácsera nyakát. Hát, uramteremtőm, mi történt? Ahogy megdörzsölte a Gácsera nyakát eperfalevéllal, abban a szempillantásban egy eperfa nőtt ki a Gácsera nyakából, s az eperfa csak nőtt, nőtt mind feljebb-feljebb, olyan magasra, hogy felső ága az eget verte, s olyan szélesre elterpeszkedtek az ágai, mint - ide s tova.

Örült a legény, de még hogy örült, hogy milyen jó dolguk lesz ezután! Lesz most már nemcsak mézük, hanem eprük is annyi, amennyi beléjük fér.

Megy haza nagy örvendéssel, s bekiált a lyukon:

- Jöjjön ki, édesapám, hazahoztam Gácsérát, s nézze meg, hogy mit hoztam még velem!

De a szegény ember nem tudott kijönni, mert amíg a fia odavolt, a sok bánattól s a sok éhségtől úgy meghízott, hogy nem fért ki a lyukon. Csak éppen a fejét dughatta ki, s úgy nézte meg, hogy mit hozott a fia. Az ám, ahelyett hogy örült volna, még jól megszidta a fiát, s ha kifér a lyukon, még el is döngeti, hogy minek hozta ezt a nagy eperfát, mikor úgysem fér be a lyukon.

Hát jól van, a szegény ember maradt a föld alatt, a fia a föld felett Gácserával meg az égis éró eperfával. De aztán csak láttatok volna, mi tenger eper termett ezen a fán. Messze földről, messze vidékről jöttek mindenféle népek, egy-egy ágára fölültek ezren is, úgy ették az epret. Hanem a felső ágra senki sem tudott felmászni, pedig szerették volna ám onnét is leszedni az epret, mert akármilyen sok volt alul, mégiscsak elfogyott. Az ám, elfogyott. Több volt a szegény ember, mint az eper. Hanem hogy szedjék le a felső ágról? Fölmászni nem tudtak rá, fogták hát magukat, összehordották ami hajítófa van az országban, s fölhajigálták a fa tetejére. Hiszen hajigálhatták, a hajítófák fennakadtak, fennmaradtak, de eper egy szem sem esett. Mikor a fából is kifogytak, jó kemény göröngyöket is kezdettek feldobálni. Fennakadtak azok is.

Hát egyszer csak mi történt? Az történt, hogy elkezdett esni az eső. A kemény göröngyök megpuhultak a fa tetején, s kerekedett rá egy szép virágos rét, s ezen a réten termett olyan kövér fű, amelyet még emberi szem nem látott.

Búsult a szegény legény, mikor ezt látta, mert szerette volna lekaszálni ezt a jó füvet. De hogy kaszálja le, mikor még akkor a kaszának híre sem volt? Hopp! egyet gondol, s elmegy az erdőbe. Gondolja, hogy majd felfogad kétszáz nyulat, azok jól tudnak kaszálni a farkukkal, lekaszáltatja velük. Ment egyenesen a nyulak királyához, megalkudott vele jó pénzen, s a nyulak királya mindjárt elérendelt kétszáz nyulat. Menjenek el a szegény emberrel, kaszálják le a rétjét.

Mentek a nyulak, fölszaladtak a fa tetejébe, de mire fölértek, olyan vastag volt a legvékonyabb fűszál is, mint a karom. Na, meg is kínlódtak a szegény nyulak. A vastag fűbe mindeniknek belészakadt a farka. Azóta nőnek a nyulak olyan kicsikére, s azóta oly kurta a farkincájuk.

Ha a nyulak farka el nem szakad, az én mesém is tovább tartott volna.

RAPSÓNÉ

Ennek előtte sok száz esztendővel élt Udvarhelyen egy szépséges szép özvegyasszony. Temérdek földje, kincse volt, maga sem tudta, hogy mije van. Volt ennek a szép asszonynak egy vára is, Parajd s Szováta között. Még ma is megvan az omladéka, s úgy hívják, hogy Rapsóné vára.

Ez a Rapsóné olyan erős vallásos asszony volt, hogy minden vasárnap Kolozsvárra hajtatott misét hallgatni. Az ám, csak hogy messze van ám Kolozsvár Udvarhely székétől, rossz is volt az út akkoriban, s Rapsóné mindegyre elkésett a miséről.

Egyszer, mikor elakadt a négylovas hintaja, azt mondja nagy mérgesen:

- Ördögnek való útja, rajtad sem járok többet!

Abban a minutában csak eléugrik egy ördög, s mondja Rapsónénak:

- Szólítottál, itt vagyok, te szép asszony!

- Szólított az ördög - mondta Rapsóné -, mit akarsz?

- Hallottam, hogy mérgeledöl a rossz útra. Mit adsz, ha jó utat csinállok a váradtól Kolozsvárig?

- Kérj akármennyit, megadom, csak jó utat csinálj!

- Jól van - mondá az ördög -, adj nekem két hegy aranyat s egy völgy ezüstöt, annyiért megcsinálom az utat.

Kezet csaptak, s az ördög még az éjjel olyan utat csinált a vártól Kolozsvárig, hogy a szoba földje sem lehetett simább.

Ment Rapsónéhoz reggel, s jelentette:

- No, Rapsóné, kész az út, fizess!

- Mindjárt, mindjárt, ördög barátom, csak várj egy kicsit.

Azzal benyúlt a ládjába, s kivett három aranyat. Egyet tett a jobb emlőjére, egyet a bal emlőjére, egyet pedig a két emlője közé.

- Itt a két hegy arany s az egy völgy ezüst, vigyed - mondta Rapsóné, s akkorát kacagott, hogy csengett belé a vár.

Megharagudott az ördög, de szörnyen. Azt mondta:

- No, így még rá nem szedtek, de megállj, Rapsóné, ezt megkeserülöd!

Elszaladt nagy haraggal, füttyentett egyet, s hát ami ördög volt a pokolban, mind felszaladt a föld színére, s egy szempillantásra elrontották a szép utat.

SZERENCSÉNEK SZERENCSÉJE

Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren innét, hetedhét országon túl, volt egyszer egy király, s annak egy növendék fia.

A király éppen azon járatta az eszét, hogy a fiát megházasítja, mikor a szomszéd ország királya erősen megsértette, s mit volt mit tenni, abbahagyta a fia házasságát, s rettentő nagy sereggel elindult a háborúba. Hanem a fiát otthon hagyta házórzőnek, s erősen a szívére kötötte, nehogy megházasodjék, míg ő a háborúból haza nem kerül.

Elment a király, s a fia csakugyan honn maradt, s ahogy tudta, igazgatta az országot, de telt-múlt az idő, esztendő esztendő után, s az apja csak nem került haza, még mindig háborúskodott a szomszéd királlyal.

Ő bizony - gondolta magában a királyfi - nem vár ítélet napjáig, talán öregember is lesz, mire hazakerül az apja, elindul lánynézőbe. Nagy sereget gyűjtött, s úgy indult világgá, hadd lássák idegen földön, hogy őt sem a gólya költötte. De még az országuk határáig sem érhetek, jó velük szembe a király, akarom mondani, szaladott, mert rútul megverték a seregét.

Bezzeg megörült a király, amikor meglátta, hogy jó a fia elejébe. Azt hitte, hogy híre ment a vereséginek, s most jó a segítségére. De meg is mérgeződött szörnyen, mikor megtudta, hogy a királyfinak esze ágában sem volt ez, hanem házasságon jár az esze.

- Meghagytam, úgy-e, hogy el ne mozdulj hazulról, míg vissza nem térek - mondta a király. - Nem fogadtál szót, mehetsz, amerre a szemed lát, de a katonáimat el nem viszed, hallod-e?!

Eleget kérte a fiú az apját, hogy így s hogy úgy, egyszer csak meg kell, hogy házasodjék, de a király nem engesztelődött meg, s elvette tőle az egész armádiát. Egyes-egyedül egy vadász maradt a királyfi mellett. Ez olyan hűséges embere volt a királyfinak, hogy még a királlyal is szembeszállott, s azt mondta:

- Felséges királyom, egy életem, egy halálom, de én a királyfit el nem hagyom.

Elváltak nagy haraggal, s a király ment hazafelé, a királyfi pedig hűséges vadászával hetedhét ország ellen. Búsult erősen, hogy az apja még csak egy jó szót sem adott útravalónak, de még egy hét sem telt belé, elmúlt a nagy búbánata. El bizony, mert addig mentek s mendegéltek hegyeken-völgyeken, erdők-mezők által, hogy a hetedik nap megérkeztek Aranyország aranyvárába, s ottan találtak egy aranyvirágot, de olyant, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem. Közbe legyen mondva, s nehogy elfelejtsem, az aranyvárban a király lakott, s az aranyvirág a király egyetlen leánya volt. Éppen az ablakban ült Aranyvirág, mikor a királyfi megérkezett, s mondta magában:

„No ez bizonyosan érettem jött, de ha jött, bizony el is megyek vele.”

Mert szép volt Aranyvirág, de a királyúrfi sem volt ám amolyan tedd el s elé se vedd legény: megakadt a szem rajta.

Fölmegy a királyfi a palotába, s nem sokat teketóriázik, elémondja a királynak, hogy ő ki s mi, s hogy becsületes szándékkal jött. A királynak megtetszett a legény, s azt mondta.

- Jól van, fiam, legyen tiéd a lányom, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el, ha szeretitek egymást.

Egyben hívatta Aranyvirágot, s ez is azt mondta:

- Én bizony szívesen megyek a királyfihoz, mert látom a szeméből, hogy igaz szeretettel van hozzám.

Mindjárt papot hívtak, a fiatalokat összeeskették, s csaptak olyan lakodalmat, hogy folyt a bor s a pálinka Hencidától Boncidáig s még azon is egy sánta arasszal túl.

Mikor a nagy vendégségnek vége volt, befogattak hat szép lovat egy aranyos, gyémántos hintóba, a fiatalok beleültek, s elindultak a királyfi hazájába. Még az estére a királyfi országába értek, s megszállottak egy fogadóban. A fiatal pár egyszeriben le is feküdt, de a királyfi vadásza kint maradt a fogadó udvarán, s le nem hunyta a szemét, nehogy a gazdájának valami bántódása essék. Hát úgy éjfél tájban hallja a vadász, hogy a ház tetejére száll három varjú, s ott csak elkezdnek diskurálni.

Azt mondja az első varjú:

- No, hallátok-e, ilyen szép egy pár ember sem hált még ebben a fogadóban. Kár, kár, kár, hogy ilyen fiatalon el kell pusztulni szegény fejüknek!

Mondja a második:

- Hogyne pusztulnának el, mikor holnap leszakad alattuk az aranyhíd.

Mondja a harmadik varjú:

- Hej, gonosz lelke lehet a királyfi apjának! Azt hallottam, hogy a király fűrészeltette be a hídlábat. Kár, kár, kár! De hé, halljátok-e, aki ezt a mi beszélgetésünket elárulja, térdig sóbálvánnyá változik, akár állat, akár ember legyen.

- Nem bánom én, hadd változzak, mégis elárulom - mondta hangos szóval a vadász, hogy a varjak is jól hallották.

- Kár! kár! kár! - károgtak a varjak, s elrepültek a ház tetejéről.

De még egy jó hajításnyira sem repülhettek, három galamb szállott a ház tetejére, s halljatok csudát, ezek is beszélgetni kezdettek.

Azt mondja az első:

- Hej, szegény fiatal pár! Hiába menekedtek meg a hídnál, mégis el kell pusztulniuk.

- El, bizony - mondá a második -, mert a király megboszorkányozott hintót küld elejükbe.

- Csak belé ne ülnének - mondta a harmadik -, mert ha beléülnek, rettentő forgószél kerekedik, felkapja az égig hintóstul-lovastul, mindenestül, s úgy lesuppannak a földre, hogy a hetvenhetedik porcikájuk is ízzé-porrá törik! Csak aztán ezt a mi beszélgetésünket el ne árulja valaki, mert egyszeriben derékig sóbálvánnyá változik.

- Nem bánom én, mégis elárulom - mondta a vadász fennszóval, hogy a galambok is jól hallották.

Tovább is rebbentek a ház tetejéről nagy ijedten.

De nézz csak oda! Ahogy a galambok elröppentek, három sas szállott a ház tetejére. Bezzeg hogy ezek is diskuráltak.

Mondja az első:

- Attól a hídtól s a hintótól még csak megmenekedhetnék ez a fiatal pár, de már azután, nem tudom, mi lesz velük.

- No, azt én sem - mondá a második sas -, mert azt hallám a városban, hogy a király egy pár arany- s ezüsthímes köntöst küld a fiának s a menyének is, hogy vegyék fel mindjárt.

- Hiszen csak - mondá a harmadik - valahogy megsajdítanak, hogy amint felveszik a köntöst, egyszeriben porrá égeti őket. De mi meg nem mondhatjuk, s úgy árulja el a mi beszélgetésünket valaki, hogy merős-merejében* sóbálványá változik.

- Nem bánom én, akármi történjék velem - mondta a vadász hangos szóval -, de nem hagyom elpusztulni a gazdámat!

Reggel, mikor indulóban voltak, megszólítja a vadász a királyfit, s mondja neki:

- Az éjjel álmomban olyan álmod láttam, felséges királyfi, hogyha rám nem hallgat, bizony elpusztulnak. Meginstálom, felséges királyfi, tegye mindig, amit én mondom, amíg hazaérünk, s nem bánja meg.

Kacagott a királyfi s a felesége is: „Ó, te bolond, te, álom s esős idő!”

- Már akár esős, akár napos, hallgasson rám, felséges királyfi! - esenkedett a vadász.

Nem hagyott békét addig a királyfinak, míg meg nem ígérte, hogy mindent úgy tesz, ahogy ő elémondja.

Na, elindulnak, s megérkeznek az aranyhídhöz. Azt mondja a vadász:

- Ezt a hintót hagyjuk itt!

- Hát ezt már hogy hagynók itt? - kérdezte a királyfi.

- Ezt bizony úgy, hogy egy szeg sem jó ebben a hintóban: letörik a hídon. Szégyen egy királyfinak ilyen hintóban vinni a feleségét.

Leszállottak a hintóról, körülnézték, vizsgálták, még a tengely alá is bebújt a királyfi, de még a felesége is utána, hanem csak úgy ragyogott még a kerékkendő is, mert hát folyó színarany volt az is.

- Hm - mondá a királyfi -, én nem látok ezen a hintón semmi hibát, de szavamat adtam, hogy hallgatok rád, hát hagyjuk itt. - Otthagyták a hintót, szépen átalászták a hídon, a vadász pedig a lovakkal átalásztatott a vízen. Gyalog bementek a városba, ott hintót vettek, s úgy mentek tovább.

Még a város határán túl sem voltak, hát jön elejükbe a hopmester szép aranyos hintón, s jelenti a királyfinak, hogy a felséges apjaura küldötte a hintót, hozzája illendőt.

Színarany volt még a kerékszeg is, de a vadász úgy tett, mintha megvizsgálná alul-felül, kívül-belül, s azt mondta a királyfinak:

- Felséges királyfi, belé ne üljön ebbe a hintóba, mert amilyen cifra, éppen olyan rossz!

S hogy rá ne ülhessenek, elérántotta a kardját, s miszlikbe vágta a drága aranyhintót.

A királyfi csak csóváltatta a fejét, csak hümegetett, de mit csináljon? Szavát adta, hogy engedelmeskedik.

Visszaültek a vett hintóba, s úgy értek a király városának a határába. Ott is várta már egy követ, az egyik karján egy királyfinak való köntössel, a másik karján a feleségének való köntössel. Aranytól, ezüsttől ragyogott mind a kettő.

Megörült a királyfi, de még inkább a felesége, s egyszeriben föl akarták venni a drága szép köntöst, de a vadász kikapta a követ kezéből, s mind a két köntöst diribbe-darabba szaggatta.

- Hát ezt ugyan mért tevéd?! - békételenkedett a királyfi.

- Ezt azért tettem, hogy még inasnak sem volt való, nemhogy királyfinak.

- De így s de úgy - mondta a királyfi, s erősen haragudott a vadászra. A felesége meg sírt mérgében, hogy nem a királyfi parancsol, hanem a szolgája.

Ezalatt pedig az öreg királyt csakhogy föl nem vetette a bosszúság, hogy nem tudta elpusztítani a fiát, aki dacolni mert vele. Hanem azért úgy tett, mintha erősen örülne, mikor a fia s a menyé megérkeztek. De nem volt nyugta, míg ki nem tudja, hogy mi csudálatos módon kerülték ki háromszor a halálos veszedelmet.

Mondta a fiának:

- No, édes fiam, nem hittem volna, hogy megvesd az apád ajándékát. Tőlem szebb nem telt.

- Ne haragudjék, édesapám - mondá a királyfi -, tetszett nekünk minden, de a vadászomnak megígértem, hogy az úton mindenben ráhallgatok, s annak a bolondos legénynek sem a hintó, sem a köntös nem tetszett! Azt mondta, hogy elpusztulunk, ha nem hallgatunk a szavára.

„Na, megállj, te vadász - gondolta magában a király -, ezt megkeserülöd!” - Különben is haragudott rá szörnyen, amiért a fiához jobban húzódott, s elment vele leánynézőbe.

Egyszeriben összehívatta a törvénybírakat, s ezek halált mondtak a vadász fejére. Másnap hajnalban akasztófát ástak az udvar közepére, s a vadászt alája állították. Felolvasták egy nagy lepedő papirosból az ítéletét, s azt is, hogy mivel szolgált rá az akasztófára.

- Jól van - mondá a vadász -, nem bánom, ha meg is halok, csakhogy a gazdámnak az életét megmentettem!

S elmondotta, hogy mit hallott a varjaktól.

Hát abban a szempillantásban sóbálvánnyá változott térdig.

Mondta tovább, hogy mit hallott a galamboktól, s abban a szempillantásban sóbálvánnyá változott derékig.

Tovább mondotta, hogy mit hallott a sasoktól, s hát - Uram, Jézus, ne hagyj el! - merősmerejében sóbálvánnyá változott.

Búsult a királyfi, helyét sem találta a nagy erős búbánattól. Istenem, Istenem, hogy ilyen szomorú vége legyen az ő hűséges vadászának miatta, mikor éppen az ő életét mentette meg! Föltette magában, hogy elmegy világgá, s addig vissza sem jön, míg szerit-módját nem találja annak, hogy az a sóbálvány miként változzék vissza lelkes emberi állattá.

Meg is mondta még az este a feleségének:

- Mennem kell, asszony, mert a vadász miattunk halt meg!

Eleget kérte a felesége, hogy maradjon, ne induljon neki bolondjában, de nem tudta lebeszélni a szándékáról. Hallotta ezt egy öregasszony, aki a királyfinak a dajkája volt, az is mondta:

- Ne menj el, lelkem, gyermekem, maradj a feleséged mellett!

De beszélhettek neki, azt mondta:

- Egy életem, egy halálom, nem hagyom sóbálványnak a vadászomat!

- No, ha olyan erősen eltökélted magad - mondá az öregasszony -, keresd fel Szerencsének Szerencsáját, ez, ha segít rajtad, senki más ezen a világon.

Elbúcsúzott a feleségétől keserves könnyhullatás közt, s elindult világgá. Hét nap s hét álló éjjel mindég ment, sok emberrel találkozott, sokat elhagyott, de senki lélek nem tudta megmondani, hogy hol lakik Szerencsének Szerencséje.

Egyszer egy malomnál esteledett meg, s bement a molnárhoz, szállást kért tőle.

- Istené a szállás - mondá a molnár, s adott neki vacsorát s szállást. Vacsora közben elmondta a királyfi, hogy ki s mi ő, s miben jár. Azt mondja a molnár:

- Hej, felséges királyfi, ha megtalálod Szerencsének Szerencsését, kérdezd meg tőle, mi az oka, hogy az én malmom hét köre jár, van neki posztóványolója s kásátörője is, s mégsem tudok boldogulni.

Megígérte a királyfi, hogy megkérdezi, csak feltalálja Szerencsének Szerencsését.

Továbbment reggel, s estére egy faluba ért, de már mindenütt lenyugodtak, csak egy kicsi házban látott gyertyavilágot. Bement oda, s hát három leány ül a kemence előtt, s fonnak nagy serényen. Ezek is adtak szállást szívesen, s mikor megtudták, hogy mi járatban van, a szívére kötötték, kérdezze meg Szerencsének Szerencsését, hogy mért nem viszik őket férjhez, pedig minden este fölfonnak egy-egy guzsaly csepűt.

A királyfi megígérte, hogy szívesen megkérdezi, csak rátaláljon.

Továbbment reggel a királyfi, ment hegyeken-völgyeken át, s egy nagy rengeteg erdőbe ért. Három nap s három éjjel kóborgott a rengetegben, s mikor egy kicsit ritkulni, nyiladozni kezdett, és csak elejébe kanyarodik egy patak, megáll a folyásában, s megszólítja:

- Ugyan bizony, hol jársz itt, ahol a madár sem jár? Amióta a világ világ lett, még nem járt ember erre.

Mondja a királyfi, hogy mi járatban van:

- Ejnye, te királyfi - szólt a patak -, kérdezd meg Szerencsének Szerencsését, hogy mért nincs bennem sem hal, sem rák, pedig olyan tiszta a vizem, mint a kristály.

- Jól van - mondta a királyfi -, megkérdezem, ha kétfelé nyílsz, s száraz lábbal átmehetek rajtad.

A patak egyszeriben kétfelé nyílt, s a királyfi szépen száraz lábbal átalsétált rajta.

- Ne búsulj - mondta a királyfi -, csak megtaláljam Szerencsének Szerencsését, megkérdem tőle, amire kértél!

Kiért a rengeteg erdőből, s egy szép virágos völgyön folytatta az útját. Nem volt ennek sem széle, sem hossza. Ment, mendegélt, s estére egy kicsi házacskához ért. Bement, hogy szállást kérjen.

Egy öregasszony ült a góc alatt, de olyan öreg, hogy az orra a földet verte. Köszöntötte illendőképpen:

- Adjon Isten jó estét, öreganyám!

- Adj' Isten, fiam! Hát te mi jóban jársz erre mifelénk?

Mondja a királyfi, hogy Szerencsének Szerencsését keresi.

- No bizony, ha őt keresed, hát jó helyen jársz, mert én az anyja vagyok.

Hej, megörült a királyfi, s mindjárt elmondta, hogy mit akar tőle.

Mondta az öregasszony:

- Jól van, édes fiam, csak az én leányom most kint van a szőlőben, még éjjelre sem jó haza. Reggel menj ki hozzá, vígy magaddal egy kapát, s ne szólj hozzá semmit, csak állj mellé, s kapáld te is! De jegyezd meg jól, hogy még ha kérdez is, akkor se felelj neki déli tizenkét óráig! Délben én majd ebédet viszek nektek, s mikor ő leül az ebédhez, ülj le te is, s egyél vele. Ebéd után megkérdi: mi bajod, akkor aztán mondd meg, s majd segít rajta.

Megköszönte a királyfi a jó tanácsot, s reggel kiment a szőlőbe. Úgy tett, ahogy az öregasszony mondta. Odaállott Szerencsének Szerencséje mellé, nem szólt egy szót sem, csak kapált hűségesen. Délben kijött az öregasszony az ebédrel, leültek, ettek. Ebéd után megszólal Szerencsének Szerencséje:

- No, hallod-e, sok embert láttam, de még ilyent nem, amilyen te vagy. Talán bizony néma vagy, hogy nem szóltál eddig?

- Nem vagyok én néma - mondá a királyfi -, de nagy bánat van a szívemen.

S elmondta, hogy mi bánat nyomja a szívét.

- Ne búsulj! - mondá Szerencsének Szerencséje -, segíték rajtad, mert megérdemled te is, meg a vadászod is! Csak menj haza békességgel. Mire hazaérsz, a feleségednek egy kicsi fia lesz, annak a kicsi ujjából eresz egy pálinkáspohárba három csepp vért, azzal a vérrel kend meg a sóbálványnak a térdét, a derekát s a homlokát: egyszeriben az lesz belőle, aki volt.

- Ó, hogy az Isten áldjon s szenteljen meg! - hálálkodott a királyfi, s indulni akart nagy örömmel hazafelé.

Az ám, de eszébe jutott, hogy még három dolgot meg kell kérdezni Szerencsének Szerencsájától.

- Ugyan bizony, ha meg nem haragudnál, megkérdenék még tőled három dolgot!

- Csak kérdezd - mondá Szerencsének Szerencséje -, válaszolok rá, ha tudok!

- Nem messze innét, a rengetegben van egy patak. Mi az oka, hogy abban sohasem volt sem rák, sem hal?

- Mert még senki sem halt belé - mondá Szerencsének Szerencséje. - Te se mondd meg ezt neki, míg által nem mentél rajta, s akkor is csak, ha felmászta a legmagasabb fának a tetejére, mert különben halál fia vagy.

- Hát annak mi az oka, hogy van ebben s ebben a faluban három szép leány, mind a három szorgalmas, s mégsem viszik férjhez?

- Mert a szemetet a nappal szembe öntik.

- Nem értem - mondá a királyfi -, hogy s mint lehet ez?

- Úgy, hogy későn kelnek, s a nap már rég fent van, amikor kisöprik a házukat.

- No, még egyet! Mi az oka annak, hogy itt s itt az a molnár nem boldogul, pedig hét kőre jár a malma, van posztványolója, kásaórlója?

- Mert a molnár nem jár a templomba, s nem ad a szegénynek Isten nevében. Neked is csak azért adott szállást, mert látta, hogy gazdag vagy, s remélt valamit tőled.

Megköszönte a királyfi a feleleteket, elbúcsúzott szépen, s elindult vissza azon az úton, amelyen jött.

Először a patakhoz ért.

- No, mit szólt Szerencsének Szerencséje? - kérdezte a patak.

- Eressz által, s megmondom.

A patak kétfelé nyílt, a királyfi pedig hirtelen felmászott a legmagasabb fára, annak is a tetős tetejébe. Onnét kiáltotta le, amit Szerencsének Szerencséje mondott.

Hej, láss csodát! Nekifortyan a patak, ahogy ezt hallja, elkezd dagadni, nőni, mind magasabbra, magasabbra, hogy már annak a fának is a derekát mosta, amelyiken a királyfi kucorgott. De hiába pezderkedett,* erőlködött, a királyfinak csak a lába száráig loccsant fel, s nagy mérgesen visszahúzódott a medrébe.

A királyfi leszállott a fáról, s ment tovább békességgel.

Útközben beszólt a leányoknak is, a molnárhoz is, s elmondta nekik, amit hallott.

A leányok megfogadták a szót, többet nem öntötték a nappal szembe a szemetet, s mind a háromnak szerencséje akadt. A molnár is ezután hűségesen eljárta a templomba, adott a szegényeknek, s szemlátomást gyarapodott. A patakban is csakhamar volt hal is, rák is dögvél, mert egy lóköttő a lopott lóval át akart menni rajta, a patak pedig hirtelen megáradott s a lóköttő belefulladott.

Na, most már csak az ő hűséges vadásza volt hátra. Kérte az Istent, hogy csak legyen fiacskája, mire hazaér.

Volt is, de még milyen szép aranyhajú fiú! Fájt a szívének, de Isten neki, hirtelen megcsipentette a penecélus* bicskájával a fiának a kicsi ujjacskáját, kibuggyant a három csepp vér, s azzal uccu! szaladt a sóbálványhoz, megkenté térdét, derekát, homlokát - s hát csakugyan egyszeriben megelevenedett hűséges vadásza.

Az öreg király éppen az ablakban pipázott, s mikor látta, hogy a vadász megelevenedik, úgy megijedt, hogy a pipa kiesett a szájából, miszlikbe törött; ettől még jobban megijedt: hanyattg esett, s azt sem mondta: szervusz, világ! - „elment Földvára deszkát árulni”. No bizony, ha úgy, hát eltemették nagy pompával, ott volt a fia helyette. Ezt mindenki szerette, mert ez fain* ember volt.

Még ma is él, ha meg nem halt.

KÍGYÓ DARVITÉZ ÉS TATÁRVITÉZ

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl volt, volt egy rengeteg nagy erdő. Rengeteg erdőnek kellős közepében egy kicsi kaliba. Abban a kicsi kalibában lakott egy ember, akinek a tolvajság volt a mestersége. Ennek az embernek egyetlen fia volt, akinek Fiú volt a neve, s mikor halálos ágyába került, ennek is azt tanácsolta, hogy csak folytassa az ő mesterségét. No, ugyan rossz mesterség lehet az a tolvajság, mert a fiúra, egy kötő nem sok, annyi sem maradt az apja után.

Eltelt két-három nap, s csak hogy éhen nem halt szegény Fiú meg az özvegy anyja. Mondja az asszony a fiának:

- Hát, fiam, eredj, s menj, próbálj szerencsét!

Elindult Fiú, nagy botot vett a kezébe, s ment, mendegélt az erdőben. Amint menne, mendegélne, látja, hogy jó szembe vele három diákforma legény. Meghúzódott egy fa mögött, s várta, míg odaérnek. Mikor a fához értek, hirtelen eléugrott, s a diákokra kiáltott:

- Álljatok meg, s adjatok nekem pénzt s kenyeret, mert különben halál fiait vagytok!

A diákok nagyot kacagtak erre, hogy csak úgy csengett az erdő a kacagásuktól. Mondja az egyik:

- Hát mit gondolsz, barátom, elbírnál te hármunkkal? Hátha mi verünk meg téged, s nem te minket?

Fiú elkezdett hümmögni, s azt mondta:

- Mond valamit az úrfi, mert jár a szája.

Az idősebb diák vallatóra fogta most Fiút, s kikérdezte töviről hegyire. A Fiú elmondta, hogy ki s mi volt az apja, s neki is azt tanácsolta, hogy legyen tolvaj.

- Látod, látod - mondá az idősebb diák -, jobb volna, ha elmennél szolgálatba, vagy eljönnél velünk a kollégiumba, ott még derék ember válhatnék belőled.

Tetszett Fiúnak ez a beszéd, s mondta, hogy ő bizony szívesen el is megy, de előbb még hazafordul, hogy elbúcsúzhassék az édesanyjától. Mikor hazament, az volt az anyjának első szava:

- No, Fiú, hoztál-e valamit?

- Nem biz' én, lelkem, édesanyám, semmit, mert találkoztam három diákkal, s azok azt tanácsolták, hogy menjek a kollégiumba, ott még derék ember válhatik belőlem. Én a tanácsukat megfogadom, s el is megyek, lelkem édesanyám. Az Isten áldja meg!

Elbúcsúzott az édesanyjától, de még előbb, hogy útnak indult volna, pipára gyújtott, mert úgy tudjátok meg, hogy Fiút már kicsiny gyermek korában pipára szoktatta az édesapja. De azt is tudjátok meg, hogy ez akkor volt, amikor még nem volt sem acél, sem kova, sem semmiféle gyújtómasina, s ha a pipás embernek útközben elaludt a pipája, vissza kellett fordulnia, hogy otthon ismét rágyújthasson. Még egy jó puska lövésnyire sem haladt Fiú, kialudt a pipája, s mit volt mit tenni, visszament, s ismét rágyújtott. Aztán elindult ismét, s csaknem az erdő széléig ért a második pipadohánnyal. Ott kialudt a pipája, s visszatért másodszer is. Hanem a harmadik pipadohánnyal már kiért az erdőből. Bezzeg hogy kialudt ez is, s már vissza is fordult volna, ha hirtelen egy hajításnyira tüzet nem lát egy szép pusztás helyen. Megy a tűz

felé, hogy rágyújtson a pipájára, s hát, halljatok csodát, mit lát ottan? Egy kicsi kígyó volt ott, annak a fején ragyogott egy gyémántkorona, azt nézte tűznek messziről. Megszólal a kicsi kígyó:

- Ne bánts engem, te fiú, látod, úgyis összetaposták gyenge testemet a marhák. Inkább végy fel, mosd meg testemet a patakban, s aztán vígy haza édesapámhoz, aki a kígyók királya.

Megmutatta az ösvényt is, amely az édesapja rezidenciájába vezet.

Fiú fölvette a kicsi kígyót, megmosta testét a patakban, aztán elindult az ösvényen. Útközben megszólal a kicsi kígyó ismét:

- Majd meglátod, hogy az édesapám de meghálálja a te jóságodat! Hanem meg ne ijedj, az édesapám majd elnyel téged, de ki is hány ismét, s százszor különb legény lesz belőled, mit amilyen most vagy.

Megérkeztek a kígyókirály rezidenciájába. A kicsi kígyó elmondta az édesapjának, hogy Fiú mentette meg az ő életét, s a kígyókirály csakugyan egyszeriben elnyelte Fiút, de ki is hánya abban a szempillantásban, s Fiúból olyan derék, szép szál legény lett, hogy nem volt párja hét puszta határban. Még nevet is mást adott neki a kígyókirály. Megkereszteltette Kígyó Darvitéznek. Aztán kikérdezte a kígyókirály, hogy mit akar, mi a szándéka, s mikor megtudta, hogy Kígyó Darvitéz a kollégiumba akar menni, adott neki aranyat annyit, amennyit csak elbírt.

Kígyó Darvitéz szépen kitanulta a kollégiumot, aztán hazament az özvegy anyjához, mert írták neki levélben, hogy szegény édesanyja erősen előregedett, s közeleg is immár halála órája.

Hát csakugyan éppen halálán volt szegény özvegyasszony. Megölelte, megcsókolta Kígyó Darvitézt, s mondta neki:

- Lelkem, édes fiam, én most meghalok. Amim van, mind neked hagyom, de lelkedre kötöm, hogy semmit el ne adj. Van a kamrácskában egy rozsdás kard. Ennek olyan csudálatos ereje van, hogy ha valaki megtámad, neked csak a földbe kell szúrni a kardot, s az ellenségednek mindjárt elfogy az ereje. Ha pedig valakit megfenyegetsz vele, azt miszlikbe vagdalja. Van még a kamarában egy átalvető, abban az átalvetőben egy avatag szennyes ing s egy lábravaló. Ha ezt az inget s lábravalót magadra veszed, ember fia le nem győzhet téged. Odakint, a kaliba mögött van egy vén gebe, s ez téged, akárhol járj, ha világ végén is, még ha ezer darabba vágta is, ha lesz, aki testedet az átalvetőbe tegye, s azt az átalvetőt a ló hátára vesse, visszahoz tégedet, lelkem, édes fiam.

Ahogy ezt mondta az öregasszony, meghalt. Kígyó Darvitéz szépen eltemette az édesanyját, fölvette az inget s lábravalót, felkötötte a kardot, az átalvetőt a ló hátára vetette, s elindult szerencsét próbálni.

Ment, mendegélt heted hét ország ellen, s egy olyan városba ért, amelynek minden háza gyászfekete posztóval volt bevonva. Megállít egy öregembert, s kérdi tőle:

- Miért borult gyászba ez a város, öreg?

- Hej, nagy oka van ennek - mondá az öregember -, de minek mondjam, úgysem tudsz rajta segíteni.

Rosszulesett Kígyó Darvitéznek ez a beszéd, de nem szólt rá semmit, ment tovább. Hát amint a piacra ér, látja, hogy rengeteg nép van ott, a piac közepén pedig egy dobos veri a dobot, s torkaszakadtából hirdet valamit. A népek közé vegyül Kígyó Darvitéz is, hadd tudja, hogy mit hirdet ki a dobos. Azt hirdette, hogy:

- Nyissa ki a fülét minden ember, mert közhírré tétetik, hogy a király őfelsége leányát feleségül akarja venni a kutyafejű Tatárvitéz, de a király őfelsége nem adja. A kutyafejű Tatárvitéz ezért huncfutra (párbaj) hívta a mi öreg királyunkat. De a király őfelsége nem áll ki olyan semmiházi jövevényvel. Hanem aki helyette kiáll, s legyőzi a kutyafejű Tatárvitézt, annak annyi aranyat ad, hogy holtáig herceg lehet belőle.

Hiszen csak ezt kellett tudnia Kígyó Darvitéznek. Ment egyenest a király elé, s mondja, hogy ő megverekszik Tatárvitézzel.

Mondja a király:

No, fiam, már kilencvenkilencen próbáltak a kutyafejű Tatárvitézzel, s mind csúful jártak. Hetek múltak már, s nem mert kiállani senki a vitézeim közül, hogy a szégyentől majd elégett az arcom. Hát tudd meg, Kígyó Darvitéz, akárki fia-borja vagy, ha legyőzöd Tatárvitézt, neked adom a leányomat s fele királyságomat.

- Ne féljen, felséges királyom - mondá Kígyó Darvitéz -, legyőzöm én, ha hetvenhét lelke van is az ördögadta Tatárvitéznek.

Örült a király már előre, mert ennyire csakugyan nem bízott még egy vitézben sem, s örömében nagy vendégséget csapott, hadd egyék-igyék jól Darvitéz, minek előtte kiállana Tatárvitézzel.

De alig ültek asztalhoz, jött egy inas, s jelentette, hogy Tatárvitéz tiszteli Kígyó Darvitézt, jöjjön ki már, s verekedjék meg vele. Úgyis hiába eszik-iszik, mert őt ugyan le nem győzi.

Visszaüzent Kígyó Darvitéz:

- Mondd meg Tatárvitéznek, hogy egyék-igyék ő is, mert olyan kedvem kerekedhetik, hogy többet úgysem eszik.

Az asztalnál ült a királykisasszony is, aki olyan szép volt, mint égen a ragyogó csillag. Haj, de csak elfehéredett erre a beszédre, mint a fejrített vászon. Hátha csakugyan Kígyó Darvitéz megöli Tatárvitézt. Mert közbe legyen mondva, a királykisasszony szerette Tatárvitézt, s ment volna hozzá, csak adta volna az apja.

Beüzent Tatárvitéz másodszor is, harmadszor is, de Kígyó Darvitéz ki nem ment addig, míg az asztalon ételt s italt látott. Mikor a vendégségnek vége volt, kiment az udvarra, s ott a kardját földbe szúrta.

- Vedd kézbe a kardot, Kígyó Darvitéz - mondá Tatárvitéz -, mert kézbe való az!

- Ha kézbe való, hát te csak vedd kézbe! - felelt vissza Kígyó Darvitéz, s azzal csak felkapta Tatárvitézt, s úgy kidobta a kapun, hogy nagyot nyekkent belé.

De bezzeg volt álmélkodás! Hogy ezt a nagy óriás embert csak úgy kidobta Kígyó Darvitéz, mint egy labdát.

Nem is próbált több szerencsét Tatárvitéz, úgy eltűnt szégyenletében, mintha a föld nyelte volna el. Az öreg király pedig szertelen nagy örömében mindjárt papot hívatott, s összeadta a leányát Kígyó Darvitézzel.

Hát bizony, ami igaz: igaz, ami nem igaz: hazugság - a királykisasszony szívesebben ment volna Tatárvitézhez, de Kígyó Darvitéz sem volt olyan tedd el s elé se vedd legény. Sírt, kesergett egy keveset a királykisasszony, de mégiscsak a Kígyó Darvitéz felesége lett.

Na, telt-múlt az idő, s a fiatal pár egymáshoz melegedett. Hanem Tatárvitéz nem felejtette el, hogy Kígyó Darvitéz olyan erősen csúffá tette. Nem ment haza az országába, hanem az öreg király országában bódorgott. Egyszer aztán titkon a király városába ment, s megleste, mikor Kígyó Darvitéz vadászni ment. Hiszen csak ezt várta, ment a király udvarába, s ott a Kígyó Darvitéz inasának egy szekér aranyat ígért, csak árulja el neki, hogy mitől van Kígyó Darvitéznek az a rettentő csudaereje.

Eleget mondta az inas, hogy így, hogy úgy, ő a gazdáját el nem árulhatja, de Tatárvitéz addig beszélt, hogy így s hogy úgy teszi úrrá: kibeszélte a szép eszéből, s elmondott mindent. Abban egyeztek meg, hogy este, mikor Darvitéz hazajő a vadásatról, s szokása szerint fürdik, az inas bemegy a fürdőszobába, hirtelen eloltja a gyertyát, Tatárvitéz pedig lopóddzék be, kapja fel a Darvitéz kardját, ingjét, lábravalóját, s fusson vele.

Úgy tettek, amint határozták. Darvitéz, ahogy hazajött, mindjárt a fürdőszobába ment, s az inas csak azt várta, hogy a kádba üljön, hirtelen eloltotta a gyertyát, Tatárvitéz pedig - uccu neki, vesd el magad! - szaladt a karddal, az inggel s a lábravalóval.

Szegény Darvitéz csak akkor vette észre, hogy ellopták a kardját s ingét, mikor fel akart öltözni. De már akkor vissza is jött Tatárvitéz, rajta volt a csudaerejű ing, kezében a kard, s mondá Darvitéznek:

- No, Darvitéz, imádkozz, kezemben az életed!

Mondá Darvitéz:

- Tudom, kutyafejű Tatárvitéz, hogy halál fia vagyok. Csak arra kérlek, hogy ha megölsz, aprítsd össze a testemet, s tedd fel a lovam hátára, az általvetőbe.

- Hiszen ha ez az utolsó kérésed - mondá Tatárvitéz -, meg sem is tagadom.

Azzal csak fölemelte a kardot, megfenyegette vele Darvitézt, s hát csakugyan a kard miszlikbe vagdalta a tulajdon gazdáját. Akkor Tatárvitéz összeszedte Darvitéznek csontját-bontját, a legkisebb porcikáját is, kivitte az istállóba, beletette az általvetőbe. Ott lógott ez a Darvitéz vén lovának a két oldalán, s a ló, ahogy megérezte a gazdája testét, egyszeriben indult hazafelé.

Ment, mendegélt a ló, s hazafelé mentében a kígyók országába ért. Hát éppen azzal a kicsi kígyóval találkozik, akinek az életét az ő gazdája megszabadította volt.

Elejébe siklik a kicsi kígyó, s kérdi:

- Ugyan bizony hová mégy, te ló, gazda nélkül?

- Nem megyek én gazda nélkül - mondá a ló -, itt viszem a testét az általvetőben. Ízzé-porrá vagdalták szegénynek a testét.

- Ó, te szegény ló, te, látom, hogy sajnálsz a gazdádat - mondá a kicsi kígyó. - Ki volt s mi volt a te gazdád?

- Kígyó Darvitéz volt az ő neve. Királykisasszony volt a felesége, akár hiszed, akár nem.

- No, bizony, ha Kígyó Darvitéz volt a neve, annak az én apám keresztelte, a Kígyóország királya. Jere velem az apám udvarába.

Mentek tüstént a kígyókirály udvarába, az általvetőt felvitték a palotába, ott a Darvitéz testét a szoba földjére kiöntötték. Akkor a kicsi kígyókirályfi, a kígyókirály fia megfuvintá a sípját, s hát uramteremtőm, egyszerre csak megtelik a szoba mindenféle kígyókkal. Kérdezték a királyfit: mi a parancs s rendelet.

- Azt parancsolom s rendelem, hogy hordjátok ide, ami jó forrasztófű van.

Még ki sem mondta jóformán, eltűntek a kígyók, s a másik szempillantásban már egy boglya füvet hordottak össze. Megkenegették a mindenféle csudaerejű füveknek a levével Darvitéz minden csontját-bontját - s halljatok csudát! -, egy szempillantásra összerakták, forrasztották Darvitéz testét. Egy ropogós porcika nem sok, annyi sem hibádzott a testéből. A kicsi királyfi pedig lehetet fűjt belé, s hát Darvitéz egyszerre eszénkedni kezdett, aztán szólt egyet-kettőt, lépett is egyet-kettőt; az ám, a harmadik lépésnél még össze is verte a bokáját. Még külön legény vált belőle, mint annak előtte.

Eleget marasztotta a kicsi kígyókirályfi, hogy most már el se menjen, maradjon itt köztük, de Darvitéz megköszönte a jószágát, azt mondta: nem lesz addig nyugodalma, míg a kardját s az ingét vissza nem szerzi.

- Jól van - mondá a kígyókirályfi -, hát csak menj, Darvitéz, járj szerencsével! Hanem adok neked egy kicsi üveget. Ebben az üvegben csudavíz van. Mikor a király kapujába érsz, akivel legelőször találkozol, ebből a vízből mosasd meg magadat azzal. Te majd paripává változol, de előre hagyd meg annak az embernek, hogy hét véka aranyon alul el ne adjon.

Megköszönte Darvitéz az ajándékot, elbúcsúzott a királyfitól, felült a lovára, s szép lassan elindult a király városába. Megérkezik a király kapujához, s éppen akkor jó ki az udvarból egy öregember. Mondja neki:

- Hallja-e kend, bátyámuram! Mosson meg engem ennek az üvegnek a vizével. De jól vigyázzon rám, ha paripa találna lenni belőlem, akárki kérjen, el ne adjon neki hét véka aranyon alul.

- Dehogyan adom - mondá az öregember -, csak ide azzal az üveggel!

Szépen megmosdatta Darvitézt, s hát igazán abban a szempillantásban olyan aranyszőrű paripa vált belőle, hogy a vaknak is káprázott a szeme a szertelen ragyogástól.

De hogy szavamat össze ne keverjem, mikor Darvitéznek híre-nyoma veszett, az öreg király szörnyethalt nagy bánatában, mert úgy szerette, mintha édes fia lett volna, a leánya pedig fogta magát, s férjhez ment Tatárvitézhez. Hírül viszik Tatárvitéznek, hogy egy öregember a kapu előtt olyan aranyszőrű paripát árul, amilyen még nem volt, amióta a világ világ. Bezzeg kétszer sem kellett azt hírelni Tatárvitéznek, futott ki a kapu elejébe.

Kérdi az öreget:

- Hogy ez a ló, öreg?

- Hét véka arany, felséges királyom.

- Jól van - mondá a király -, csak menjen, a hoptester kiméreti kendnek a hét véka aranyat.

Azzal megfogta a kantár szíját, hogy vezesse a paripát.

Mondja az öregember:

- Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, én csak a lovat adtam el, a kantárt nem.

- Hát annak mi az ára?

- Az még drágább. Kilenc véka arany az ára.

- Jól van, ördögadta - mondta Tatárvitéz -, méressen ki kend tizenhat véka aranyat, csak enyém legyen kantárostul az a ló.

Bevezeti a lovat az udvarba, s kiáltja a feleségét nagy örömmel:

- Jere ki, feleség, nézd meg, milyen szép lovat vettem!

Kiszalad a királyné, nézi, nézi a lovat, s hát a színében egyszerre csak megváltozik, olyan fehér lett az arca, mint a gyócsévirág.* Úgy kell lennie, hogy valamiből - miből s miből nem, a jó Isten tudja, talán a paripa szeméből - megsajdította, hogy az nem lehet más, mint Darvitéz.

- No - mondá a királyné -, énnekem nem tetszik ez a paripa. Meglátod, hogy még bajt hoz a fejünkre.

- Ugyan bizony, mi bajt hozhatna! - nevetett Tatárvitéz. De ettől a pillanattól fogvást nem volt nyugodalma, összehívatta a bölcs embereket, hogy adjanak tanácsot, mit csináljon a paripával. A bölcs emberek azt tanácsolták, hogy kár volna olyan rettentő drága lovat elpusztítani.

Ezalatt a paripa kint állott az udvar közepén, s hát egyszer csak melléje sompolyodik egy nevendék leányka, s kezdi simogatni a szőrét. Megszólal a paripa, s mondja a leánykának:

- Látom, hogy te jó szíveddel vagy hozzám. Arra kérlek, hogy ha megüttet Tatárvitéz, végy fel a véreimből egy cseppet a földdel együtt, s temesd el a királyné ablaka alá.

- Ne félj - mondá a leányka -, nem feledkezem meg rólad, akármilyen sors érjen!

Hiába beszélt Tatárvitéz a feleségének, hogy ne nyugtalankodjék, éjjel-nappal sírt az asszony, s mit volt mit tenni Tatárvitéznek, a drága, szép paripát megüttette. A leányka pedig, mikor a paripát nyúlták, odament s fölvetett egy csepp vért földestül, s eltemette a királyné ablaka alá.

Hát, uramteremtőm, mi történt! Másnap reggelre olyan gyönyörű almafa nőtt a királyné ablaka elé, hogy csudájára járt az egész város. Ezüst volt a levele, arany a virága, gyémánt az almája.

Örült Tatárvitéz is, hogy nem lelte helyét nagy örömeiben, de a felesége, ahogy meglátta az almafát, csak megváltozik a színében, fehérebb lett az arca a gyócsévirágnál.

Kérdi Tatárvitéz:

- Mi bajod, feleség? Látom, a színedben meg is megváltoztál!

- Bizony megváltoztam - mondá a királyné -, mert az az almafa bajt hoz a fejünkre. Azt mondom, vágasd ki!

Már most mit csináljon Tatárvitéz? Sajnálta a fát, s nem tudta elgondolni, hogy mért fél a felesége. Összehívatta ismét a bölcs embereket: adjanak tanácsot. De a bölcs emberek azt tanácsolták, hogy ne vágassa ki. Nem mindennap nő olyan almafa, amelyiknek ezüst legyen a levele, arany a virága, gyémánt az almája.

Míg a bölcs emberek tanácskoztak, az a nevendék leányka ott játszadozott az almafa árnyékában, s hát megszólal az almafa:

- Te kisleány, arra kérlek, hogyha Tatárvitéz kivágatna engem, egy darab forgácsot dobj abba a tóba, hol a király szokott fürdeni.

A leányka megígéri ezt is.

Na, vége szakad a tanácskozásnak, s mondja Tatárvitéz a feleségének, hogy mit tanácsoltak a bölcs emberek. Hej, sírt a királyné, hogy csak úgy szakadt a könnye. Azt mondta, hogy a holnapot sem éri meg, ha azt a fát tüstént ki nem vágatják.

- De már inkább a fát vágatom ki - mondá Tatárvitéz, s egy óra sem telt belé, kivágták a szép almafát. A leányka pedig odasompolygott, felkapott egy szikra forgácsot, futott vele a tóhoz, s beledobta.

Másnap a király megy feredni a tóba, s hát, uramteremtőm, egy gyönyörű aranyréce úszkált a tó közepén. S halljatok csudát, ennek a récének nem is volt szárnya, s mégis olyan szépen úszott, hogy - csupa csuda. Gondolja magában Tatárvitéz: megfogja elevenen ezt a récét, eléviszi a feleségének, bizonyosan megőrül majd neki. Hirtelen levetkezik, beleszökik a tóba, s utána a récének. De a réce kisiklott a keze közül, s egy szempillantásra kiröppent a tó partjára, ott a fején keresztülbucskázott, s egyszeriben emberré változott. Az ám, emberré: Darvitéz volt az, senki más. Fölkapja a kardot, föl az inget, mindjárt a nyakába is veti, a kardot meg a földbe szúrja.

Hej, Uram, Jézus, megijedt Tatárvitéz szörnyűségesen, hogy csak úgy rázta a hideg.

- Tudom - mondta -, hogy megölhetsz most, Darvitéz. Hát ölj meg, csak teljesítsd az utolsó kérésemet. Én is belétemetted a testedet az általvetőbe, tedd be te is az enyémet, s akaszd az általvetőt a legszebb paripámra.

Azt hitte Tatárvitéz, hogy ő is olyan szerencsés lesz, mint Darvitéz, de még szerencsésebb, mert az ő paripája hamarabb visszahozza, mint Darvitézt a gebéje.

- Jól van - mondá Darvitéz -, teljesítem utolsó kívánságodat.

Azzal fölemelte kardját, s miszlikbe vágatta Tatárvitézt. Aztán összeszedte minden csontjából, belérakta egy általvetőbe, feltette Tatárvitéz legjobb paripájára: aló, Isten hírével! Bezzeg elszaladt a paripa, s még ma is szalad, ha meg nem állott a világ végén.

Fölment most Kígyó Darvitéz egyenest a királynéhoz. Haj, de még csak most változott meg színében a királyné. Reszketett, mint a nyárfalevél, megfogyott a szava! Aztán csak elterüle a szoba földjén, s fel sem is kelt többet: szörnyethalt a nagy ijedtségtől.

Kígyó Darvitéz elfoglalta az egész országot, s esztendőre-kettőre feleségül vette azt a nevendék leánykát, aki mindég jó szívvel volt hozzá.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

HÁROM NEMESLEGÉNY

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren túl, volt egy szegény nemesember. Ennek a szegény nemesembernek volt három szép dali fia, egyik szebb, s vitézebb a másnál. De hiába voltak vitézek, ott a falujokban nemigen mutogathatták vitézségüket. Megegyeztek, hogy elmennek szerencsét próbálni. Felkötötték a kardjukat, elbúcsúztak az apjuktól, s elindultak torony irányában. Addig mentek, mendegéltek, míg egy rengeteg nagy erdőbe értek. Éppen este volt, tüzet csináltak egy fa alá, s a tűz körül leheveredtek.

Még el sem szenderültek, odajön egy öregasszony, jó estét mond nekik, s kéri a nemesúrfiakat, engedjék meg, hogy ő is fekhessék le a tűz mellé.

- Hát mi hogyan engednők meg, öregasszony - mondá az idősebb -, itt elhálhatsz az Isten szabad ege alatt.

Azzal elaludtak. Reggel, mikor fölébredtek, s továbbindultak, az öregasszony megköszönte a „szállást”, s az idősebb fiúnak egy kicsi erszényt adott. Azt mondta:

- Tedd el ezt az erszényt, s jól vigyázz rá, mert ez olyan erszény, hogy soha a pénz ki nem fogy belőle!

Örültek a fiúk, hogy mindjárt első nap ilyen nagy szerencsésük volt, megköszönték az öregasszonynak az erszényt, s mentek tovább nagy örömmel.

Estére egy nagy folyóvízhez értek, s nem is mentek tovább, a folyóvíz partján leheveredtek. Hát ismét jön az öregasszony, s kéri őket, hogy ma éjjel is ott hálhasson mellettük. Hogyan engedték volna meg, megengedték szívesen.

Reggel, mikor tovább akartak menni, az öregasszony a középső fiúnak egy látatlan sapkát adott, s erősen a szívére kötötte, hogy jól vigyázzon reá, mert ez aztán olyan sapka, hogy ha a fejére teszi, emberi szem meg nem látja őt.

Megköszönték az öregasszonynak a sapkát is, s mentek tovább. Harmadnap estére egy nagy városba értek. Azt mondja az idősebb fiú:

- Próbáljuk meg, hogy csakugyan ad-e pénzt ez a kicsiny erszény, s ha igen, vegyünk egy szép házat, háljunk ma éjjel a magunk házában.

Eléveszi az erszényt, kinyitja, belenyúl, s hát csak úgy ömlik ki belőle a sok ezüst s arany. Mindjárt megvettek egy szép házat, a legszebbet az egész városban. Ettek-ittak, vígan voltak, aztán lefeküdtek.

De még el sem szenderültek, bekopogtat az ajtón az öregasszony, s szállást kér tőlük éjszakára. Bezzeg hogy adtak szívesen, hiszen ennek az öregasszonynak köszönhatték a szép házat. Vetettek neki jó puha ágyat, s nyugodalmat jó éjszakát kívántak.

Reggel, mikor fölébredtek, mondja az idősebb fiú:

- Na, fiúk, most mit csináljunk, itt maradjunk vagy továbbmenjünk? Van szép házunk, pénzünk bőven, élhetünk urasán, míg a világ világ lesz.

Mondja a legkisebb fiú:

- Már csak menjünk tovább, még eddig sehol meg nem mutattuk a vitézségünket.

Közbeszólt az öregasszony is:

- Csak menjetek, menjetek, még nagyobb szerencse is vár reátok. Nesze, édes fiam - mondá a legkisebb fiúnak -, adok neked egy aranyvesszőt, s ha valahol bajba kerülsz, csak suhints velem, s ahányat suhintasz, annyi regiment katona áll a szolgálataidra. Most pedig induljatok isten hírével, engem többet nem láttok az életben!

El sem búcsúzhattak, meg sem köszönhették nagy jószágát az öregasszonynak, hirtelen eltűnt szemük elől, mintha a föld nyelte volna el.

Továbbmentek, mendegéltek, s másnap még egy nagyobb városba értek. Abban a városban lakott a fekete király, akinek olyan szép leánya volt, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem. Ez a királyleány kihirdette az egész országban s az egész világon, hogy csak annak lesz a felesége, aki őt a kockajátékon legyőzi. Hanem azt is kihirdette, hogy úgy próbáljon valaki szerencsét, hogy ha őt le nem győzi, karóba húzatja a fejét. Királyúrfiak, hercegek, grófok, bárók s mindenféle legények próbáltak szerencsét, de karóba is került valamennyinek a feje, mert a királykisasszony mindenkit legyőzött a kockajátékban.

Hallják ezt a fiúk, s elhatározzák, hogy ők is szerencsét próbálnak. Ment először a legidősebb fiú. Jelentette magát a királynál, hogy ő feleségül akarja venni a leányát.

- Jól van, fiam - mondá a király -, nézz csak ki az ablakon, 99 legénynek karóban a feje, a tied lesz a századik.

- Már egy életem, egy halálom, azért mégis megpróbálom - mondá a fiú, s ment egyenest a királykisasszony szobájába, aki ott ült az asztalánál, s most is játszadozott egymagában. Leült a fiú is az asztalhoz, s elkezdettek játszani. Reggel elkezdették, délelőtt félbehagyták, aztán ismét folytatták, de mindig csak a királykisasszony nyert. Hiszen nyerhetett, abból a kicsi erszényből a pénz mégsem fogyott el.

Csodálkozik a királykisasszony, hogy miféle tárcája lehet ennek a legénynek, hogy abból a pénz soha ki nem fogy. Mondja neki:

- Na, látom, hogy soha a pénzedet el nem nyerem, add nekem ezt a kicsiny erszényt, s feleséged leszek.

Egyéb sem kellett a királykisasszonynak, hogy a legény átadja az erszényt. Kikiáltott az ablakon:

- Jertek, jertek, katonák, lökjétek ki ezt a legényt!

Abban a pillanatban beléptek a katonák, s a szegény legényt úgy kilökték az ajtón, hogy a nyaka is majd megszakadt belé.

Visszament nagy búsan az öccseihez, elpanaszolta, hogy milyen cudarul bántak vele. Gondolkoztak, tűnődtek, vajon hogy tudnák visszaszerezni az erszényt.

- Na - mondta a középső fiú -, majd megpróbálom én - s ment egyenest a királykisasszonyhoz.

- Felséges királykisasszony - mondá a legény -, azért jöttem, hogy adja vissza a bátyám erszényét!

- Mit - pattant föl a királykisasszony -, majd adok én neked erszényt!

Bekiáltotta a katonákat, hogy dobják ki. De a legény hirtelen a fejére húzta a sapkáját, s láthatatlanná lett. Keresték, tűvé tették a palotának minden zegét-zugát, de a legényt nem találták. Hanem mikor a királykisasszonnyal egyedül volt, levette fejéről a sapkát, s ott állott előtte ismét.

Látta a királykisasszony, hogy ennek a legénynek valami csudasapkája van. Elkezdett neki hízelegni, még az arcát is cirókálta-marókálta, hogy adja oda neki csak egy percre azt a csudálatos sapkát, hadd nézze meg. Addig hízelkedett, hogy a legény odaadta neki a sapkát.

Egyéb sem kellett a királykisasszonynak. Egyszeriben behívatta a katonákat, s kidobatta a legényt.

Visszament nagy búsan ez is a testvéreihez, s elmondta, hogy s mint járt a királykisasszonnyal.

- Majd visszahozom én - mondta a legkisebb - az erszényt is, a sapkát is.

Ment a palota elé, ott hármat suhintott aranyvesszejével, s abban a pillanatban három regiment katona állott a háta mögött. Őreá pedig olyan ragyogó aranyos, gyémántos ruha kerekedett, hogy királyúrfinak is beillett volna.

Bemegy a királykisasszonyhoz. Ott volt éppen a király is, a király minden nemzetsége, s mondja a fiú bátor hangos szóval:

- Felséges királykisasszony, azért jöttem, hogy add vissza bátyáimnak az erszényt s a sapkát.

Haj, megharagudott a király szörnyen, hogy az ő leányához csak beállít egy jöttment „Isten tudja, ki”. Kiált a katonáknak:

- Dobjátok ki ezt a szemtelent!

De bezzeg nagy ijedtségre változott a nagy haragja, mert odakint három regiment katona dőngetni kezdte a palota falát magyarosan.

Azt mondta a király:

- Ne haragudj, fiam, küldd el a katonáidat, inkább neked adom a leányomat s fele országomat.

A fiú erre a szóra kihajlott az ablakon, suhintott hármat a vesszejével, s úgy eltűntek a katonák, mintha a föld nyelte volna el őket. De még az ő testéről is eltűnt az aranyos, gyémántos ruha, s az a kopott, viseltes ruha maradt rajta, amelyikben hazulról elindult szerencsét próbálni. Hanem az aranyvessző ott volt a kezében.

Mindjárt odament hozzá a királykisasszony, cirókálta-marókálta s mondta neki:

- Jaj de szép aranyvessző, mutasd csak egy pillantásra.

- Nem lehet - mondta a fiú.

- Hiszen most már úgyis egymásé leszünk - hízelkedett a királykisasszony -, csak éppen megfogom, s mindjárt visszaadom.

Addig beszélt, addig hízelkedett, hogy a fiú od'adta neki az aranyvesszőt. No bizony, ha od'adta, repült is ki az ajtón. Éppen olyan csúfosan kidobták, mint a bátyjait.

Szégelylte a szegény fiú a dolgot, de annyira szégelylte, hogy vissza sem mert menni a bátyjaihoz. Ment, amerre a szeme látott, s aznap este egy nagy rengeteg erdőbe ért. Ott lefeküdt egy fa alá, s el is aludt mindjárt. Álmában azt látta, hogy az a vénasszony, akitől az aranyvesszőt kapta, megjelent előtte, s azt mondta neki:

- Ügyetlenek voltatok mind a hárman, fiam, de jó szívvel voltatok irántam, még egyszer segítek rajtatok. Van itt az erdőben egy hajításnyira tőled egy csudaforrás. A csudaforrás mellett egy almafa. A csudaforrásból töltsd meg a kulacsodat, a fáról szakíts le két almát, de te se a vízből ne igyál, se az almából ne egyél! Aztán öltözz fel rongyos ruhába, menj be a király palotájába, ott majd a két almát megveszik a király asztalára, mert olyan szép almát még

emberi szem nem látott. De attól a két szép almától a király egész háza népe megbolondul. Elhívják a világnak valamennyi doktorát mind, de egy sem tudja meggyógyítani a királyt s háza népét. Akkor te öltözz fel doktornak, jelentsd magadat az udvarmesternél, hogy te majd meggyógyítod őket. Egy csepp a csudaforrás vizéből elég.

Reggel, amikor felébredt a fiú, gondolkodik, gondolkozik, hogy ő milyen csodálatos álmot látott.

Hátha beteljesedik az álma. Ment, hogy megkeresse a csudaforrást, s csakugyan meg is találta. Éppen egy hajításnyira volt attól a fától, amely alatt aludott az éjen, s a csudaforrás mellett ott volt az almafa, s az almafán éppen két piros alma, de olyan szép, amilyen szépet ő sohasem látott. Telemerítette a kulacsát vízzel, leszakította a két almát, s meg sem állott a király palotájáig. Ott az almát megvették, megették, s meg is bolondultak tőle mind.

A világnak ami híres orvosa volt, mind egybehívták, de hiába hívták, egy sem tudta meggyógyítani őket. Akkor aztán jött a kicsi nemeslegény, s jelentette, hogy ő doktor, s meggyógyítja a királyt s háza népét egy nap alatt.

Bevitték nagy örömmel, s adott egy cseppet a csudaforrás vizéből a királynak. Hát ahogy lenyelte, abban a szempillantásban megjött az esze. Adott a királynénak is, annak is mindjárt megjött az esze. Hanem a királykisasszonynak nem adott, s az, szegény bolond feje, annyi bolondságot beszélt összevissza, hogy még az apja s anyja sem tudták megállani a kacagást.

Könyörgött a fekete király s a királyné, gyógyítsa meg a leányt is, s olyat nem kívánhat, hogy ne teljesítsék.

- Jól van - mondá a doktor -, adják nekem a királykisasszonyt, adják vissza az erszényt, a sapkát, az aranyvesszőt, egyszeriben meggyógyítom.

Nem volt más mód, meg kellett, hogy ígérjék. Visszaadták az erszényt, a sapkát, az aranyvesszőt, s akkor a királykisasszony is kapott egy cseppet a csudaforrás vizéből.

Egyszeriben megjött az esze a királykisasszonynak, s még aznap csaptak nagy lakodalmat, hogy hetedhét országra híre ment. A fekete király átaladta egész királyságát a kicsi nemeslegénynek, s a két idősebbet megtette hercegnek. Most aztán vitézkedhettek, volt módjuk benne.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

VENTURNÉ

Volt valamikor régen egy özvegyasszony: Venturné volt a neve. Büszke, gőgös asszony volt, a szegény emberekkel szóba sem állott.

Egyszer csak kiüt a háború, s Venturnénak is az egyetlen fia elmegy háborúba.

Megijedt a gőgös asszony, mi lesz vele, ha ellenség üt rá: bizony meg nem védi a föld népe. Pedig az ellenségtől félhetett erősen, mert éppen a határon volt a kastélya, Bereck mellett.

Gondolta magában, épített egy olyan várat, hogy azt ugyan semmiféle ellenség be nem veszi. Összerendelte a jobbágyait, s azok szegények izzadtak éjjel-nappal, hordták a követ, meszet s a vizet a hegy tetejére, nem volt pihenésük, míg a várat föl nem építették.

Telt-múlt az idő, Venturné fia még mindig oda volt a háborúban. Már sok-sok esztendő telt el, mikor jött a staféta, s jelentette a nagyasszonynak, hogy közeledik a fia, ne búsuljon, ne évelődjék.

Egyszeriben befogatott Venturné aranyos hintájába hat lovat, s elejébe hajtattott fiának.

Hát jött is az, éppen Vásárhely végén találkoztak össze. Aztán mentek együtt a hintóban hazafelé. Már messziről meglátta a fiú a várat, s kérdezte az anyjától:

- Kié ez a vár, édesanyám?

- Hát kié volna, ha nem az enyém! - mondta Venturné nagy büszkén.

- Na, bizony jó volt - mondá a fiú -, hogy várat építtetett édesanyám. Sokat búsultam, míg oda voltam, hogy az sincs, ahová menekedjék.

- Hej, fiam, nem féltém én - dicsekedett Venturné -, olyan vár az, hogy még az Úristen sem veszi be!

- Anyám, anyám - szólt a fiú -, ne kísértse az Isten haragját!

- Mit beszélsz, te gyáva? - kacagott Venturné. - Hát azt hiszed, hogy van Isten, aki ezt a várat bevegye?!

- Anyám - mondá a fiú -, engedje meg nékem, de én félek az Isten haragjától.

Azzal leszállott a hintóból, felült a paripájára, s visszafordult.

- Hová mégy? - kérdé Venturné.

- Vissza, anyám, vissza, én abba a várba be nem megyek soha!

- Hát eredj, te nagy vitéz! Ne is lássalak!

Ebben a pillanatban rettentő égiháború támadt, hogy ég, föld megrendült belé.

- Hajts, hajts! - kiáltott Venturné a kocsisnak.

De a lovak visszahőköltek nagy horkanással, egy lépést sem mentek elébb.

S hát egyszeriben csak meglódult a vár, elkezdett dülöngélni, s kő kövön nem maradt, elseperte az Isten haragja.

MELYIK ÉR TÖBBET?

Arra-arra, lefelé, egy kicsit felfelé, Tiszán túl, Dunán túl, hol a kurta farkú, tarka malac túr, volt egyszer egy király, s annak három fia. Mikor mind a három fiú annyira felcseperedett, hogy serkedezett a bajuszuk, azt mondta nekik a király:

- No, édes fiaim, most már menjetek, lássatok országot-világot!

Elindult a három királyfi három szép paripán, s mentek hegyeken-völgyeken, erdőkön-mezőkön keresztül, hol lefelé, hol felfelé, de mindig csak eléfelé.

Addig mentek, mendégéltek, míg egyszer csak egy rengeteg nagy városba értek. Kérik a város végén egy fiútól:

- Hé, fiú, miféle város ez a falu?

Feleli a fiú, hogy ez a fejér király városa.

Megörültek a királyfik, hogy király városába értek, mentek egyenest a királyi palotába, ottan is a király elé, s elémondták, hogy kik s mik ők.

Örvendett a fejér király a fiúknak, mert erős barátságban volt az apjukkal. De hát még a királyfik örültek csak igazán, mikor meglátták a fejér király leányát. Sok szép leányt láttak a hazájukban, de ilyen szépet nem. Bezzeg közrefogták mind a hárman, kellettük magukat, s ahogy a vacsorának vége volt, mind a három bement a király szobájába, s megkérték a leányát mind a hárman.

„Hát én most melyiknek adjam? - tépelődött a király. - Hej, hej, csak volna még két leányom!”

Mit csináljon? Egyiket sem akarta magára haragítani, hát azt mondta:

- Halljátok, fiúk, én most egyiknek sem adom a leányomat, hanem menjetek tovább, s amelyik mához esztendőre a leghasznosabb dologgal tér vissza, azé lesz a leányom. Itt a kezem, nem disznóláb.

A fiúk kezet csaptak, s még hajnalban útra kerekedtek. Együtt mentek, amíg egy nagy rengetegbe nem értek. Itt az út háromfelé ágazott, megegyeztek hát, hogy hárman háromfelé mennek, s majd esztendő ilyenkor találkoznak ezen a helyen.

Elváltak békességgel, s ment ki-ki az útjára. Sok-sok országot bejárt mind a három fiú, mindent jól megnéztek, vizsgáltak, egy s más dolgot megvettek, aztán ismét eldobták, mert még többet érőre akadtak. Hanem telt-múlt az idő, vissza is kellett már fordulni, egy-egy dologban mégiscsak megállapodtak mind a hárman, s mire az esztendő letelt, visszakerültek abba a rengeteg erdőbe, ahol egymástól elszakadtak.

Bezzeg hogy mindjárt azt nézték, melyik mit hozott. A legidősebb mondta:

- Nézzétek, én egy olyan messzelátó üveget vettem, hogy a világ végére lehet vele látni.

A középső azt mondta:

- Én egy olyan köpenyvet vettem, hogy csak belé kell csongolyodni,* s odarepít egy szempillantásra, ahová parancsolod.

A harmadik azt mondta:

- Én meg egy olyan narancsot vettem, hogy a halottnak, ha még nem telt el huszonnégy óra a halála után, csak az orra alá kell tartani, s egyszerre fölébred.

Ahogy ezt elmondják egymásnak, a legidősebb belenéz a messzelátóba, s hát, Uram, Jézus, csak kiejti a kezéből ijedten.

- Talán bizony valami rosszat láttál? - kérdezték a testvérei.

- Jaj, ne is kérdjétek, halva fekszik a királykisasszony!

Belenéz a másik kettő is a messzelátóba, s hát csakugyan igaz: halva feküdt a szép királykisasszony.

- Hamar, hamar - kiáltott a középső királyfiú -, bújjatok a köpenyegembe, egyszeriben ott leszünk, s hátha még fel lehet támasztani!

Belebújtak a köpenyegbe, s hopp! már ott is voltak a király palotájában. A legkisebb királyfi eléveszi a narancsot, a királykisasszony orra alá tartja, s lám, egyszeriben felpattan a szeme, mosolyog a szája!

Na, volt nagy öröm. Volt ám, de nem sokáig. Mert a királyfiak összevesztek a leányon. A legidősebb azt mondta:

- Engem illet, mert én láttam meg, hogy meg van halva.

A középső azt mondta:

- Azt bizony megláthattad volna: ha nincs az én köpenyegem, még most is az erdőben volnánk. Engem illet a leány.

- Úgy-e? - mondá a legkisebb. - Hát aztán mit értünk volna azzal, hogy az egyik meglátta, a másik ideröpített, ha nincs az én narancsom?

Nem tudott igazságot tenni köztük a király, össze kellett, hogy hívassa az ország bölcs embereit, hadd tegyenek azok igazságot. Ezek aztán összeültek, hét nap, hét éjjel tanakodtak, az egyik erre beszélt; a másik arra, míg a hetedik éjjel mégis megegyeztek, hogy a legkisebb királyfit illeti meg a királykisasszony.

Ebben megnyugodtak az idősebb fiúk is, s úgy járták a kállai kettőst az öccsük lakodalmán, hogy döngött belé a palota földje. Egyszerre csak a nagy vigasság közben eléveszi a legidősebb fiú a messzelátóját, s beléje kukkint.

- Gyere csak, gyere - mondja a köpenyeges öccsének -, nézz belé, s mit látsz?

- Látok - mondja ez - két szép leányt, mint két ragyogó csillag.

- No, ha látsz, bújjunk a köpenyegbe, s nézzük meg őket közelebbről!

Még meg sem gondolták jól, már ott is voltak. Az ám, király lánya volt az a két leány is. Megkérték a kezüket: adták, vitték a köpenyegben. Meg sem álltak hazáig. Hazaért ekkorra az öccsük is a feleségével.

Még csak most volt víg lakodalom. A sánták is rúgták a port, ahogy tudták. Tál, tányér elég volt, étel-ital kevés volt, mégis minden jól volt.

A RÁSZEDETTETT ÖRDÖG

Volt egyszer egy szegény ember. Ez a szegény ember ősz idején el akart menni cséplőbe, mert hát nagy volt otthon a nyomorúság, s ha csépléssel nem szerez gabonát, bizony felkopik az álla azon a hosszú, hideg télen.

Azám! Csakhogy nagy volt a baj. A szegény ember nem talált társat, aki vele menjen csépelni, márpedig a gazdaemberek egy cséplőt nem állítanak a csűrbe. Úgy megy vígan a munka, ha legalább kettő veri ki a búza szemét. Mért nem akadt társa, ugyan mit gondoltok? Azért nem, mert egész nyáron rázta a hideg, s úgy elment az ereje, hogy egy léggel sem bírt volna el.

Mit csináljon? A maga falujában nem talált társat: elmegy a szomszéd faluba. Hátha ott akad egy bolond.

Még a fele útját meg sem tette, találkozik az ördöggel.

Köszöntik egymást illendőképpen, s kérdi az ördög:

- Hová mégy, te szegény ember?

Feleli a szegény ember:

- Én bizony, édes ördög barátom, elindultam cséplőbe, de nem találok magamhoz való elég erős embert.

- Ejnye de jó - örvendett az ördög -, no lásd, én is csépelni szeretnék, s én sem találok magamhoz elég erős társat.

- Hát akkor jól van - szolt a szegény ember -, próbáljunk egyet: legyünk társak. Hozd el a csépedet énhozzám, majd ott kipróbáljuk, mit tudsz.

Az ördög elment a csépje után, a szegény ember pedig visszafordult a falujába. Otthon bodzafából csépet csinált, s úgy várta az ördögöt.

Megjött ez is nemsokára. Hozott egy akkora vascsépet, hogy elég lett volna emelni tíz embernek.

- Na, próbáljuk meg - mondá a szegény ember -, hadd lám, átal tudod-e dobni a házon a csépedet?

Az ördög meglódította a csépjét, s úgy keresztülrepítette a ház tetején, hogy csak úgy surrogott-burrogott a levegő.

Most már a szegény emberen volt a sor. Ő is fogta az ő bodzafa csépjét, s fellódította. Szerencséjére, éppen nagy szél volt, a szél felkapta a bodzacsépet, s úgy elvitte, hogy többet nem is látták.

- Na, ördög barátom - dicsekedett a szegény ember -, így lódítsd át, ha tudod! Hanem jól van, én meg vagyok elégedve a te erőddel, csak aztán ki ne dőlj a cséplésből.

Mindjárt elindultak, s a szomszéd faluban beállottak egy helyre, ahol a legtöbb asztag volt. A szegény ember hamarosan csépet csinált bodzafából, s megkezdették a cséplést. Először a szegény ember ütött rá egy kévére.

Mondta az ördögnek:

- Látod, ördög koma, így üss rá a kévére, hogy a földre lapuljon.

Az ördög egész erejéből ráütött a kévére, de az felszökött vagy kétölnyire.

- Ohó - kiáltott a szegény ember -, az nem ütés! Úgy üsd meg, hogy a földhöz ragadjon a kéve!

Az ördög megmérgeződött, s most még erősebben ráütött a kévére.

Bezzeg hogy felszökött a kéve egész a kakasülőig.

Az ördög igazán elhitte, hogy a szegény ember erősebb, mint ő, s hogy valahogy el ne csapja magától, olyan lelkiből csépelte, hogy egy nap kivert egy egész asztagot.

Hát végivel aztán, mikor kikapták a részüket a gazdától, azt mondja a szegény ember:

- Hallod-e, ördög koma, itt van két csomó búza. Látod-e?

- Látom - felelt az ördög.

- No, ha látod, hát azt mondom neked, hogy én megelégszem a kisebbik csomóval, legyen a tied a nagyobbik.

Örült az ördög, s elfogadta a nagyobb csomót, pedig az csupa polyva volt. De hát ő ehhez nem értett, s nevetett a „bolond” szegény emberen.

Aztán hazamentek.

Telt-múlt az idő, s az ördög egyszer elment a szegény emberhez. Ez megkínálta kenyérrel, s az ördög nem győzött eleget enni a jó búzakenyérből.

- Hm - mondta az ördög -, ezt már csakugyan nem értem, koma! A te kenyered olyan, mint a kalács, s az enyémet nem lehet megenni. Pedig egy búzából sütik.

- Hm, komám - mondá a szegény ember -, nem tud a feleséged kenyeret sütni! Majd megtanítanám én a feleségemet, csak ne sütné nekem jó kenyeret!

Hazament az ördög, s otthon jól elverte a feleségét, amiért nem süt jó kenyeret.

De hiába verte, azután sem sütött jobbat.

Egy hét múlva, kettő múlva, ismét elmentek cséplőbe, a szegény ember meg az ördög. Most már rozst csépeltek. Mikor osztásra került a sor, azt mondta a szegény ember:

- Na, komám, most válaszd te a kisebb csomót, legyen a nagy az enyém. - Az ördög beleegyezett a bolond fejével. Pedig hát úgy van az, hogy a rozsnál kisebb a polyvás csomó, mint a tiszta rozs. Éppen megfordítva, mint a búzánál.

Bezzeg hogy az ördög felesége megint olyan kenyeret sütött, hogy a kutya sem ette meg. Mérges volt az ördög, s úgy elverte a feleségét, hogy az szegény feje haláláig sem felejtette el.

Harmadszor is elmentek csépelni. Most már elegy búzát kaptak, de ennél is a polyvából lett a nagyobb csomó. Az ördögnek mintha kezdett volna már megjönni az esze, s azt ajánlotta:

- Tudod mit, komám, osszuk kétfelé mind a két csomót.

A szegény ember beleegyezett, de a nagy csomóból ott hagyta a részét, s csak a kicsit vitte haza. Az ördög mind a két csomóból hazavitte a részt, de először a kisebbikből süttetett kenyeret.

S hát milyen kenyér lett belőle! Jobb a kalácsnál. Még a király is megehetette volna. Most már látta az ördög, hogy a szegény ember rászedte, de csúnyán. Szégyenlette is a dolgot erősen. Olyan nagyon szégyellte, hogy többet nem is mert a szegény ember felé menni.

Azóta kerüli az ördög a szegény embert. Mondja is a példaszó: „A szegény embert még az ördög is kerüli!”

A VÖRÖS TEHÉN

Volt egyszer egy szegény ember, annak a szegény embernek egy fia s egy vörös tehene. Meghal a szegény ember felesége, s a gyermek árván marad.

Na, telik-múlik az idő. Azt mondja egyszer a gyermeknek a szomszédasszony:

- Te legényke, mondd meg az édesapádnak, hogy vegyen el engem feleségül, mert én osztán téged tejbe-vajba feresztgetlek, s hasábfával kenegetlek.

Mondja a gyermek az apjának, hogy mit üzent a szomszédasszony.

Gondolja magában a szegény ember: én bizony el is veszem, ő is szegény, én is, az igaz, egy koldustarisznyából kettő lesz, de ha az Isten megsegít, majd megtelik ezután.

El is vette feleségül a szomszédasszonyt, de ez olyan mostohán bánt a gyermekkel, hogy mindig verte, s még amelletten sem igen adott neki. A mostohának volt három leánya, a legidősebbnek volt egy szeme, a másodiknak kettő, a harmadiknak három. Ezek is mindig csúfolódtak a szegény gyermekkel.

Egyszer a legényke elmegy a vörös tehénnel éhálóba, s mikor estefelé elévette a tarisznyáját, hogy egyék belőle, hát kenyér helyett egy nagy darab tégla volt benne.

Megszomorodik a legényke, még a könnye is kicsordult. Meglátja ezt a vörös tehén, odamegy a legénykéhez, s azt mondja neki:

- Ne búsulj, te legényke, hanem mondd: „aludjál el, egy szem!”, mert a mostohád utánad küldte az egyszemű leányát, hogy lesse meg, mit csinálsz. Azután csavard ki az egyik szarvamat, abban elég enivalót találsz.

Úgy tett a legényke. Azt mondja: „aludjál el, egy szem!” - s az egyszemű leány elaludt. Azzal kicsavarta a vörös tehén egyik szarvát, s abból a tejet mind kiitta.

Másnap, mikor hazament, csak elcsudálkozott a gonosz mostoha, hogy a gyermek nem halt éhen. Este megint elment éhálóba, s mikor falatozni akart, megint csak téglát talált a tarisznyájában. Odamegy a tehén, s azt mondja a megszorodott legénykének:

- Hallod-e, legényke, most a kétszemű leány leskelődik utánad, hát csak mondd: „aludjál el, két szem!”, azután csavarintsd meg az egyik szarvamat, s annyi tejet igyál, amennyi csak beléd fér.

Úgy is tesz a legényke. Azt mondja: „aludjál el, két szem”, s a kétszemű leány mindjárt el is alszik, azután megcsavarintá a tehén szarvát, s jóllakott tejjel.

Mikor reggel hazament, még jobban elcsudálkozott a gonosz mostoha, hogy a macskabéka gyermek nem halt meg az éhségtől. Kérdi a leányát: mit látott, mit csinált az a gyermek, de a kétszemű leány nem tudott mondani semmit.

Harmadnap a háromszemű leány ment a legényke után leskelődni; de a legényke nem tudta, hogy ennek három szeme van, mert a harmadik a nyaka csigáján* volt. Ő hát, amikor enni akart, csak azt mondotta: „aludjál el, két szem!”. A két szem el is aludt, de a harmadik ébren maradt, s a leány jól látta, hogy a legényke a tehén szarvából iszik.

Mindjárt hazafutott, s megmondta az anyjának, hogy mit látott.

Aj, megmérgeződik a gonosz mostoha, hogy az ő eszén így túljártak. Ahogy a legényke hazajött a tehénnel, rávette az urát, hogy üttesse meg azt a dög állatot, mert egy csepp tejet sem ad. Meghallja ezt a legényke, kifut a pajtába, s nagy sírva elmondja, hogy mit hallott.

- Ne búsulj semmit - mondá a vörös tehén -, csak kérd meg az apádat, hogy te üthess le engem. Mikor kezdedben lesz a fejsze, kollintsd fejbe a gonosz mostohát, azzal szökjél fel a hátamra, s úgy elviszlek, hogy soha utol nem érnek ez árnyékvilágban.

Úgy is tett a legényke. Az apja megengedte, hogy ő üthesse meg a tehenet, ő pedig hirtelen fejbe kollintotta a mostohát, a kötelet elvágta, felszökött a tehén hátára, s azzal uzsgyi neki, vedd el magad! úgy elnyargalt vele a vörös tehén, hogy meg sem állott a rézrétig.

Ezen a réten a rézbika volt a gazda. Amint megérkeztek, a vörös tehén elkezdett legelészni, a legénykének pedig azt mondta, hogy másszon fel a legmagasabb jegenyefára, s ha jó a rézbika, kiáltson neki.

Egyszer csak jó a rézbika, hogy hétsingnyire szakadt ki a száján a láng. Lekiált a legényke:

- Jó a rézbika, vigyázz, vörös tehén!

A vörös tehén behúzódik az árokba, s a rézbika nem találja meg. Azonközben felpislant a fára, észreveszi a legénykét. Azt mondja neki:

- No, te vörös tehén fia, János! Mondd meg az anyádnak, hogy holnap megküzdünk életre-halálra! Készüljön rá!

Megijed szörnyen a legényke, mondja a vörös tehénnek, hogy mit üzent a rézbika.

- Ne félj - vigasztalá a tehén -, csak ma jól ehessen-ihassam, holnap megölöm.

Másnap reggel el is jött a rézbika, bömbölt, hogy a föld is rengett belé.

- Állj ki, vörös tehén, ha az én rétemre mertél jönni!

Ki is állott a vörös tehén, neki a bikának, s egy öklelésiben úgy megdöfte a rézbikát, hogy kifolyt a bele.

- No, fiam, most már menjünk innét! - mondá a tehén.

A legényke felült a tehén hátára, s másnapra kelve megérkeztek az ezüstrétre. Amint odaértek, elkezdett legelészni a tehén, a legényke pedig felmászott a legmagasabb jegenyefára, s onnét nézte, hogy jő-e az ezüsbika, mert ez volt az ezüstrét gazdája.

Hát jött biz' az egyszeriben szörnyű bömböléssel, szakadt a láng a szájából vagy tizennégy singre.

Kiáll a vörös tehén, összecsapnak. Küzdenek három teljes óráig, egyik sem tudja legyőzni a másikat. A fejük felett károgtak a varjak, s az ezüsbika felkiáltott nekik:

- Hé, varjak, adjatok egy csepp vizet, mert mindjárt dögöt adok!

Azt mondja a vörös tehén:

- Hozzatok nekem, hé, mert én kettőt adok!

A varjak a vörös tehénnek hoznak vizet, mindjárt erősebb lesz, s megöli az ezüsbikát.

Az ezüstrétről indultak most az aranyrétre. Hét nap s hét éjjel mind mentek, s akkor értek helybe.

A legényke megint csak felmászott a legmagasabb jegenyefára, a tehén pedig legelészett a réten. Egyszerre csak lekiált a legényke.

- Vigyázz, vörös tehén, jó az aranybika!

Jött is, de úgy, hogy hetven singre szakadt a láng a szájából. A tehénnek még nem gyúlt volt elég ereje, behúzódott egy árokba. Az aranybika bömbölt szörnyűségesen, s felszólott a jegenyefára:

- Hallod-e, te vörös tehén fia, János! Mondd meg az anyádnak, hogy holnap jó hajnalba' megint eljövök, s akkor itt találjam, mert én küzdeni akarok vele életre-halálra!

Másnap jó hajnalban el is jött pontosan az aranybika, de most a vörös tehén sem bújt el előle. Összecsapnak, türkölöznek,* vagy hat óráig küzsdölődnek, de egyik sem tudá legyőzni a másikat.

Mikor már látták, hogy így semmire sem mennek, az aranybika keresztülbucskázott a fején, s lett belőle egy kerék, a vörös tehén nemkülönben, s abból is lett egy kerék. A két kerék kiment két hegy tetejére, onnét egyszerre megindultak s összeütköztek, de egyik sem tudott ártani a másiknak.

Azt mondja most az aranybika:

- No, hallod-e, te vörös tehén, még próbáljunk egyet! Én leszek kék láng, te légy vörös láng, s égessük egymást.

Úgy lett, mint az aranybika javallá, égetik, égetik egymást, de csak nem tudának egymásnak ártani.

Amíg így kínlódnak, elrepül felettük három varjú. Felkiált a kék láng:

- Hé, varjak, hozzatok vizet, s öntsétek a vörös lángra, mert dögöt kaptok!

Azt kiáltja a vörös láng:

- A kék lángra öntsétek, hé, mert én három dögöt adok!

A varjak hoznak is vizet, s kioltják a kék lángot. Most már a vörös tehén egészen szabadján legelészhetett a három réten, János pedig mikor akkorára cseperedett - ott az aranyrét túlsó felén, né! lakott egy király, annak elvette a leányát, s ma is él, ha ugyan meg nem halt.

JÉGORSZÁG KIRÁLYA

Volt egyszer egy szegény ember. Ennek a szegény embernek annyi fia volt, mint a rosta lika, még eggyel több. Éjjel-nappal búslakodott a szegény, hogy mit csináljon ezzel a teméntelen sok gyermekkel. Annyian voltak, hogy nem is talált valamennyinek más-más mesterséget. A legidősebből mészáros lett, de ez elvette a többinek a kedvét a mesterségétől, s valamennyi úgy megszólta a maga mesterségét, hogy ahány, annyifélébe fogott. Azám, csakhogy a legkisebbnek semmiféle mesterség sem maradt!

Mondta az apja:

- Légy, fiam, csizmadia, a csizmának mindig van keletje!

- Nem leszek én - mondá János (mert így hívták a legfiatalabbat) -, elég egy csizmadia egy famíliából!

- Hát aztán mi lesz belőled?

Felelte János:

- Vagy király, vagy halál.

Nagyot kacagott a szegény ember.

- Ó, te oktondi, te, hát azt hiszed, hogy olyan könnyű királynak lenni!

- Már vagy könnyű vagy nem, de én király leszek, ha addig élek is.

Hát bizony János nem tréfált, sokáig nem is teketóriázott, a kovács bátyjával csináltatott három vasbocskört, az anyjával süttetett három hamuban sült pogácsát, azzal elbúcsúzott mindenkitől, s indult szerencsét próbálni.

Ment, mendegélt, hegyeken-völgyeken által, hetedhét ország ellen, s addig ment, amíg egy nagy fekete városba ért. Itt lakott Feketeország királya.

Nem sokáig gondolkozott, bement a palotába, egyenest a hopmesterhez. Köszönté illendőképpen:

- Adjon isten jó napot, hopmester úr, hát hogy s mint szolgál a drága egészsége?

- Isten hozott, te szegény legény! Én megvolnék úgy-ahogy, de te mi jóban jársz itt?

- Én bizony - felelé János -, azért jöttem, hogy megkérdezzem, nem volna-e szükség királyra.

Nagyot nézett a hopmester, szeme-szája tátva maradt, de úgy, hogy bemasérozhatott volna rajta egy regiment katona.

Mondá János:

- Hát ne csodálkozzék, hopmester úr, ez nem tréfabeszéd!

De most már a hopmester akkorát kacagott, hogy a palota megcsendült belé.

Na hiszen, éppen jó helyen jársz itten. Tudod-e, hogy a királynak annyi gyermeke van, mint a rosta lika, még eggyel több? Azt sem tudjuk, melyiket tegyük meg királynak.

- Hát'szen jól van - mondá János -, akkor az Úristen áldja, szentelje meg kigyelmedet, hopmester uram, én megyek egy országgal tovább!

János ment tovább. Egy pár vasbocskor már elszakadt volt, most felkötötte a másodikat. Ment, mendegélt, s addig meg sem állott, míg Vörösországba nem ért. Azért hitták ezt Vörösországnak, mert itt ember, állat, minden vörös volt. De ő ezt szemügyre sem vette, ment egyenesen a király városába, ottan is a király palotájába, de most már nem ment a hopmesterhez, hanem egyenest a királyhoz. Mert azután jutott eszébe, mikor már eljött volt Feketeországból, hátha lóvá tette a hopmester; hátha nincs is gyermeke a királynak, s a hopmester fogja vásik a királyságra.

Audienciát* kért, s a király mindjárt el is fogadta.

- Adjon Isten jó napot, vörös király őfelsége! Hát hogy s mint szolgál a drága egészsége?

- Köszönöm kérdésedet, fiam - felelé a király -, én csak megvolnék, mint öreg ember, de hát ugyan bizony mi szél vetett az én országomba, mert látom, hogy nem országombéli vagy?

Felelé János:

- Hej, felséges királyom, életem-halálom kezedbe ajánlom, ha én ezt úgy egy szuszra elmondhatnám! Akár hiszi, akár nem, Székelyországból jöttem ide, hogy szerencsét próbáljak, mert annyian vagyunk testvérek, mint a rosta lika, még eggyel több, s nekem már mesterség sem jutott, mind elszedték előlem a bátyáim.

- Hát aztán mi szeretnél lenni? - kérdé a király.

- Én bizony azt gondoltam, hogy jó volna királynak lenni.

- Ú-úgy-e te! Azt hiszed, az olyan könnyű? Hej, fiam, nehéz hivatal az! Csak az tudja, ki próbálja.

- A'már igaz - mondá János -, de én azért megpróbálnám.

- Jól van - mondá a vörös király -, mondok neked valamit. Nekem nincs fiam, csak egyetlenegy leányom, de erre nem szeretném hagyni az országot, mert gonosz a szomszédunk. Hallottad-e már hírét Jégországnak? Ott van az a világ végén, még azon is egy sánta arasszal túl. Ennek az országnak a királya már sok borsot tört az orrom alá. Egész életemben arra törekedtem, hogy elfoglaljam az országát, de nem lehetett, mert ahány katonát odaküldöttem, az mind jéggé fagyott. Egy egész ármádiám áll ott megfagyva, egy tapodtat sem tudnak mozdulni a helyükből. Hej, hány herceg vállalkozott már, hogy így, hogy úgy elfogják a jégkirályt, minden katonáját, de még egy sem tért vissza!

- No, hát majd visszatérek én! - mondá János.

- El se menj, fiam, hiába! Nem ismered te a jégkirályt. Jég annak minden porcikája, s ha bosszantani akar engem, az országunk felé fordul, egyet fúj a szájával, s a legrekkenőbb nyárban fű, fa, virág, gabona, minden, de minden csonttá fagy az országomban.

- Már egy életem, egy halálom - mondá János -, én megyek, az Úristen áldja meg, felséges királyom!

A második pár bocskor már elszakadt volt, s János felkötötte a harmadikat is. Gondolta: amire ez elszakad, vagy király lesz Jégországban, vagy halál fia!

Ment hegyeken-völgyeken által, s estére egy kis házikóhoz ért. Gondolja, beszél ide, s szállást kér. Bemegy, s hát egy vénséges vén asszonyt talál. Volt legalább százezer esztendő, ha nem több.

Köszönti:

- Adjon Isten jó estét, öreganyó, hát hogy s mint szolgál az egészsége?

- Szolgál, ahogy szolgál - felelt az öregasszony -, csak lassabban beszélj, mert ha felébreszted a fiamat, vége az életednek.

- Nye, te, nye! - rikkantott János. - Hát ki s miféle az a kend fia?

- Az bizony a Nap, tudd meg, te szerencsétlen!

Hej, megijedt János! Hiszen ha ő azt tudta volna, bizony mindjárt suttogóra fogta volna a beszédet.

- Jaj, lelkem, öreganyám, ha én azt tudtam volna! No de ki is gondolhatta, hogy ilyen kicsi kalibában lakik a Nap!

Szerencsére a Nap nem ébredt fel álmából, s semmi baja sem történt Jánosnak. Mikor aztán olyan mélyen aludt a Nap, hogy ágyúszóval sem lehetett volna fölébreszteni, megszólalt az öreganyó:

- No, most mondd el, mi járásbéli vagy?

Elmondja János, hogy miben jár.

- Hej, édes fiam, nagy fába vágta a fejszédet. Terajta csak az én fiam segíthet egyedül. Hiába is mégy oda, mert jéggé fagysz, mint a többi, ha az én fiam egyszer arra nem veszi az útját.

Gondolta János, már csak megvárja, míg felébred a Nap, akkor megkéri szépen, hogy legalább egyszer vegye útját Jégország felé is.

Aztán egy kicsit elszundorított. Hajnal felé a Nap a sötét oldaláról a világosra fordult, s felszedelőzködött, hogy induljon el világiáró útjára. De mikor éppen indulóban volt, elejébe állott János, s köszönté illendőséggel:

- Adjon Isten jó reggelt, áldott Napom! Szerencsés visszajövetelét kívánom!

Megáll a Nap nagy csodálkozással, hogy hát miféle ember jár itt a világ végén, amin túl már csak Jégország van.

- Adj' Isten - felelt a Nap -, hát te ki s mi vagy, ecsém?

Elmondja János, hogy ő bizony szegény székely legény, hogy az apja azt szerette volna, ha csizmadia lesz, de ő inkább királyságra adta a fejét, történjék vele akármi.

- Ó, Napom, édes áldott Napom - mondá János -, tekints reám kegyesen, s ragyogj föl egyszer Jégországban is!

Azt mondá a Nap:

- Hm, ecsém, János, nem megy az olyan könnyen. Nagyobb úr is kérte már ezt tőlem. Hányszor könyörgött, istenkedett a vörös király, s mégsem ragyogtam föl Jégországban, mert nem kedvem szerint cselekedett. Én előbb kipróbálom az embereket, s ha látom, hogy érdemesek rá, akkor segítek rajtuk.

- Köszönöm, áldott Napom, a szép beszédet - mondá János -, majd meglátod, hogy ha rám sütsz, nem sütsz hitvány emberre.

Azzal szépen elbúcsúztak egymástól. A Nap ment kelet felé, János észak felé.

- Na, te bocskor - mondá János a harmadik pár bocskornak, mikor felkötötte -, csak addig tarts ki, míg Jégországba érek, aztán lesz, ahogy lesz!

S ment, ahogy csak győzték a lábai. Addig ment, mendegélt, míg egyszer csak egy olyan magas hegy elé ért, hogy a teteje éppen a magasságos eget verte.

- Hej, szegény világ, vetett ágy - fohászodott föl János -, mikor érek én ennek a hegynek a tetejére! Hat pár vasbocskor sem lesz annak elég.

Amint így évelődnek magában, egyszerre csak nagy nyöszörgést hall. Megy a nyöszörgés felé, s hát egy bokor tövében ott fetreng egy jegesmedve.

Kérdi János:

- Hát neked mi bajod, jegesmedve koma?

- Jaj, segíts rajtam, te jó legény, s bizony nem bánod meg! A jégkirály nagy vadászatot tartott, s hogy megmentsem az életemet, annak a hegynek a tetejéről ide leszktem. Nézz csak ide, ahogy lezuhantam, egy szamártövis ment a talpamba, s most nem tudok innen megmozdulni, ha valami kegyes jó lélek ki nem húzza.

- No, ne búsulj, kihúzom én! - mondá János, s egy rántással ki is vette a szamártöviset a medve lábából.

A medve mindjárt talpra ugrott, s azt mondta Jánosnak:

- Az Isten áldjon meg a jótételeledért, te szegény legény! Ne félj, meghálálom, csak húzz ki egy szálat a bundámból, s ha bajba kerülsz, húzd végig ezt a szájadon, s mindjárt ott leszek melletted.

János hitte is, nem is, hogy lesz annak majd valami haszna, de kihúzott egy szálat a medve bundájából. Gondolta, ez ugyan nem nehéz, s elbírja. Aztán Istennek ajánlotta a medvét, nekiindult a hegynek.

Hét nap s hét éjjel mindig ment, s még csak a közepe táján volt a hegynek. Akkor azt mondta János magában: „Na, már elég volt a tréfából, egy kicsit ledülök.”

Leheveredett egy fa alá, s úgy elaludt, mint a bunda. De egyszer csak arra ébred föl, hogy valami erős melegség süti a hátát. Megfordul, s hát valaki nagy tüzet rakott melléje. Csak félig nyitotta ki a szemét, s úgy nézte, hogy vajon miféle emberek vetődhetnek ide. Nézi, nézi, s hát három törpe, mind a három tetőtől talpig nagy bundában. Volt szakálluk is, mégpedig hét-singes, csupa jégből.

A törpék elkezdtek diskurálni.

Mondta az első:

- Hej de jó ez a tűz, meglátjátok, hogy mindjárt leolvad a szakállam!

Mondta a második:

- Csak már leolvadna, de én attól félek, hogy a tűz sem olvasztja le.

Mondta a harmadik:

- Boldog ember lehet, aki itt alszik, annak nincs semmilyen szakállá.

- Vajon merre iparkodhatik ez az ember? - kérdezte az első.

- Van esze, hogy nem Jégországba - mondá a második.

- Na, én ott király sem szeretnék lenni! - mondá a harmadik.

De már erre János felugrott, s rajok rikkantott:

- Pedig az akarok lenni, atyafiak, akármit beszéltek! Hát ti is oda valók vagytok?

- Csak voltunk, de megszöktünk - mondták a törpék.

- Ejnye, pedig szerettem volna, ha visszajöttök velem, s kalauzoltok.

A törpék azt mondták, hogy a világ kincséért sem, hanem, ha a szakállukat leolvasztja, akkor éppen odáig kalauzolják.

Hiszen ha csak az kell, nincs annál könnyebb - mondá János, fölkapott egy darab tüzes fát, magyarosan megtapogatta vele a törpék szakállát, s hát egyszer csak, preccs! - híre-pora sem volt a jégszakállnak.

- No, te legény - mondá a legidősebb törpe -, szolgálid leszünk életre-halálra, amiért megszabadítál minket a szakállunktól. Nesze, adok neked egy sípot, s ha bajba kerülsz, csak füttyents, ott leszünk melletted.

János elvette a sípot, tarisznyájába tette, s ment tovább. Még hét nap s hét éjjel ment, s akkor aztán fölért a hegy tetejére. De olyan közel volt az éghez, hogy hasra kellett feküdnie, s úgy csúszott át a hegy másik oldalára.

Hát, uramteremtőm, itt már megkezdődött Jégország. Csupa sima jég volt a hegy oldala, s amerre a szem ellátott, jég volt minden, de minden. A fűszál is jég volt itt, csupa jéghegyek, jégmezők, jégházak.

Nagyot fohászott János:

- Hej, édes Istenem, minnek is jövök én ide! Mit érek vele, ha király is leszek itt. Apám, apám, mért nem hallgaték a tanácsodra, s lettem volna csizmadia!

De már most mindegy - gondolá, vissza nem megy, ha addig él is. S amint nézdegélt jobbra-balra, megpillantott egy ármádia katonát jégbe fagyva. Na, ez bizonyosan a vörös király ármádiája! Hej, ha ezt ő feltámaszthatná! De mivel? Itt nem lehet tüzet gyújtani. Már egy élete, egy halála, ő indul. Az ám, ha tudott volna. De a lába nem fogta a jeget, s a vasbockor már miszlikbe szakadt volt. Gondolkozik, mit csináljon. Eszébe jut nagy kínjában a jegesmedve. Előveszi a szőrszálat, s nézegeti. Hát egyszerre csak odatoppan a medve, s kérdi:

- Mit parancsolsz, lelkem, gazdám?

- Azt, hogy vígy le engem a hegyoldalra.

- Hej, édes gazdám, én leviszlek, ha parancsolod, de tudd meg, hogy mihelyt a hegy aljába érünk, jéggé fagsz.

- Mindegy - mondá János -, egy életem, egy halálom, csak végy a hátadra, s vígy le!

A medve nem ellenkezett többet, fölvette a hátára, s vitte. Amint beljebb-beljebb haladtak, mind erősebb-erősebb hideg lett. Mikor aztán a hegy aljába értek, úgy megfogta a hidegség, hogy csak úgy lefordult a medve hátáról. János még talpra állott, de érezte, hogy vége az életének. Először a lábujjhegyei fagytak jéggé, aztán az egész lába, a lába szára, mind följebb-följebb. Mikor már a fagyás az övéig ért, eszébe jutottak a törpék, hátha ezek segíthetnének rajta valamit, kivette a sípját, s füttyentett. Mindjárt ott termett a három törpe. Kérdezte az idősebb:

- Mit parancsolsz, te szegény legény?

- Azt, hogy menjetek el az áldott Nap szállására, ott van Vörösország szélén! S mondjátok meg neki, könyörüljön rajtam, mert különben halál fia vagyok!

Ahogy ezt a szót kimondta, a fagyás a szájához ért, aztán a feje tetejére, s ott maradt egy helyben, mintha odacövekelték volna. A jegesmedve lefeküdt melléje, s úgy búsult szegény, hogy az ő jólelkű gazdájának így kell elvesznie.

Ezalatt a törpék addig mentek, addig keresgéltek, míg rá nem találtak a Nap szállására. Mondják a Napnak a János üzenetét. Azt mondja a Nap:

- Jól van, jól, csak ne alkalmatlankodjatok annyit! Azt hiszitek, olyan könnyű kitérni az utamból? Előbb alszom egyet rá, s majd megvállik, mit álmodom.

Mit álmodott a Nap, mit nem, én azt nem tudom, elég az, hogy mielőtt elindult volna világjáró útjára, egy kis kanyarodét csinált, elkerült Jégország felé.

Hej, édes Jézusom! Mi más világ lett Jégországban, amint az áldott Nap rásütött. Olvadásnak indult az a rengeteg sok jéghegy, a jégmezők, jégházak mind elolvadoztak, de meg a vörös király ármádiájáról is leolvadt a jéguniformis, s mind életre keltek.

Azám, leolvadt Jánosról is, de ott maradt a fején egy jég aranykorona, a kezében egy jég arany kormánypálca. Csak törülte, törülte a szemét János, azt hitte, hogy álmot lát, pedig mind igaz volt, ami történt. Ahol ni, jön az ármádia is! János mindjárt az élére állott, fölült a medve hátára, s vezette a katonákat a jégkirály városa ellen. Na hiszen vezethette! Mire odaértek, nyoma sem volt a jégkirály városának: elolvadt, tenger lett belőle, s a jégkirály annyit ivott belőle, hogy majd csak még a másvilágon ha megkívánja az ivást.

Jánost mindjárt kikiáltották Jégország királyának, s ő el is fogadta, de még elébb visszament Vörösországba, hogy hírül adja a királynak a nagy dicsőséget. A vörös király úgy megörült ennek, hogy egyetlen leányát s egész királyságát Jánosnak adta! Most már Jánosnak két országa volt, s mint a nagy urak szoktak, nyáron Jégországban, télen pedig Vörösországban lakott. Bezzeg hogy az udvarába vitette az apját, anyját, testvéreit, minden atyafiságát, s nagy urakká tette valamennyit.

Aki nem hiszi, járjon utána. Majd megtudja Vörösországban, ha ott nem, hát Jégországban.

AZ ARANYGYAPJAS KOSOK

Egyszer volt, hol nem volt, volt egy gazdag pásztorlegény. Volt kilencvenkilenc juha s három aranygyapjas kosa. De aztán olyan szép három állat volt ez a három aranygyapjas kos, hogy még a király nyájában sem volt azoknak párja. Őrizte is a legény, mint a szeme fényét. Aludni is úgy aludt, mint a nyúl: csak a fél szemét hunyta le, a másikkal mindig a kosokat nézte.

Egyszer csak elkövetkezik a tél, a legény béreked a nyájával, de hát nagy volt a baj, mert nem termett abb' az esztendőben elég széna, s drága pénzért sem kapott még egy szálát sem. Mit csináljon? Az a sok drága juh s azok a gyönyörű kosok most mind egymásra döglenek az éhségtől. Ő bizony - gondolja magában - egyet sem élvelődik-búcsálódik, hanem elhajtja valamerre a szegény állatokat, s addig megy velök, amíg valahol harapnivalót talál nekik.

Megy, mendegél, terelgeti elébb-elébb a juhokat; elől ment a három kos, nagy búsán bégetve, mert már két álló nap nem kaptak csak egy harapás szénát sem. Addig mennek, addig mendegélnek, hogy elérnek egy nagy rengeteg erdőbe. Ennek az erdőnek a kellős közepében volt egy nagy puszta, s hát azon a pusztán annyi szénaboglya van, hogy a szem sem tudá bélepni.

Hej, megörvend a legény, s azt mondja magában, hogy ő bizony még a Poncius Pilátusnak se megy tovább egy lépést sem, ezen a helyen megtelepedik, s beleáll a szénába, akárkié legyen. Nagy hirtelen széjjelhányt egy boglyát, s azt egy szempillantásra fel is szedegették az állatok.

No! Eltelik egy nap, egyik boglya fogyott a másik után, s nem is nézett arra senki lélek.

De hát, édes Jézusom, másnap virradóra csak odajő egy óriás, de akkora, hogy a feje az eget verte, s nagy mérgesen a legényre támad:

- Hogy mered az én szénámat étetni, te emberizink?!

Aj, megijed a legény szörnyűségesen. Az a rettentő nagy óriás most mindjárt kitapodja még a lelkit is! Mondja neki:

- Ne haragudjék kied, óriás bátyámuram, hiszen megfizetem, amit a juhaim meettek.

- Nem kell a pénzed - mondja az óriás -, hanem most mindjárt ölj meg harmichárom juhót s egy aranygyapjas kost, azokat egyszerre süsd meg, mert ma még nem früstököltem.*

Mit csináljon szegény feje? Meg kellett, hogy ölje azokat a drága szép juhokat, de még az aranygyapjas kost is. Hej de szomorú volt szegény, szinte megrepedt a szíve, mikor a kést az aranygyapjas kos hasába akasztotta. De már ennek meg kellett történni. Elékerít az óriás egy rengeteg nagy üstöt, abba beléhányták a teméntelen sok húst, aztán olyan tüzet csaptak alá, hogy még hetedhét országon is túl világolt a lángja. Meg is sült egy percre annak a harmincnégy állatnak a húsa, s az óriás - akár hiszitek, akár nem - csak belémerített háromszor az üstbe az ő kalánjával, s három falásra mind egy befaló falásig béhemmentette* a fájntos tokányt. Azzal azt sem mondta, hé, legény, cseréljünk pipát - továbbállított.

„No - mondá a legény magában -, én ugyan jó drágán megfizetém azt a kicsi szénát!”

Tusakodott, vajon ott maradjon-e. Ő bizony ott marad. Nem bánja már, ha ennyiben van, egye meg mind, amennyi juha van, az a nagybelű óriás.

Megint csak nekiesett két-három boglyának, széjjelhányta, s jóltartá a juhait. Elkövetkezik más reggel, s hát megint jó az óriás. Már messziről kiáltotta:

- Hamar, legény, hamar, ölj le harminchárom juhot s egy aranygyapjas kost, mert ma még nem früstököltem.

Mit volt mit tenni, csak megöle harminchárom juhot s az aranygyapjas kost is utána. Az óriás három falásban ezeknek is megette a húsát, s azzal továbbstájt nagy begyesen.

Még éppen harminchárom juha s egy aranygyapjas kosa volt a legénynek. A szíve is sírt, ha rájuk nézett. Ha még ezeket is megeszti az óriás, elmehet világgá, úgy marad, mint az ujjam.

Elkövetkezik a harmadik reggel is, hát csakugyan jó az óriás, s messziről kiabálja:

- Hé, legény, hé! Hát azok a juhok még élnek? Mindjárt megöld valamennyit, mert különben szörnyű halált halsz!

Könyörög a legény, istenkedik, hogy hagyja meg már azt a keveset, de az óriás még egy juh farkat sem engedett.

- Hallod-e, hé - mondá a legénynek -, ne köntörfalazz nekem sokáig, hanem duvazd ki a bőrukéből azokat a juhokat, mert különben rútot látsz.

Megöli a legény mind egy szálíg a juhokat meg a kost is, beléhányja a teméntelen sok húst az üstbe, s egy nagy rúddal keverte nagy keservesen.

Egyszerre az óriás mit gondol, mit nem, leheveredik a tűz mellé, s elszenderedik.

„No, megállj, te istentelen - gondolja a legény -, nem eszel ebből a húsból, tudom azt az egyet!”

Azzal csak kimerített egy kalán jó forró zsírt, s az óriás szemeire, loccsintotta. Szörnyűt bődül az óriás, felszökik a tűz mellől, tapsant ide, tapsant oda a nagy lábaival, ha valahogy rátapsinthatna a legényre.

- No, te emberizink, kioltád a szemem világát, de vigyázz, hogy a kezem közé ne kerülj, mert erősen megkeserülöd!

Eleget innét is, eleget túl is, kerítgeti mindenféleképpen, de nem vala annyi lelke s istene, hogy meg tudja fogni a legényt. Gondolja az óriás, ezt így soha meg nem fogod, hé, míg a világ s még két nap, ha szépszerént nem. Elkezdett a legénynek hízelkedni, mindenféle mézes-mázos beszéddel, hogy így s hogy úgy, hogy őt vezesse mindenfelé, ha már megvakította, s bizony nem bánja meg.

- Nem én - mondá a legény -, szeretnél úgy-e engemet is megenni? Abból nem eszel!

Azt mondá most az óriás:

- Látom, hogy nem lehet túljárni az eszeden, te pásztorlegény, jól van hát, járd te is békével. Hanem ha már megettem a juhaidat, nem akarom, hogy egész károd legyen, adok neked egy gyűrűt, azt húzd fel az ujjadra, s nagy hasznát veszed, bármerre járd ezen a világon.

Erre az óriás ledobott egy gyűrűt, a szegény legény pedig nagy hirtelen felkapta, s a kisujjára húzta.

Hát ahogy felhúzta, az a gyűrű csak elkezd kiabálni:

- Erre, erre, vak óriás! Erre, erre, vak óriás!

Haj, megijed a legény, mert az óriás csakugyan ment a gyűrű hangja után! No, most mit csináljon, mindjárt agyontapossa a vak óriás! Eleget akarja lehúzni a gyűrűt, de az úgy az ujjára tapadt, hogy semmiképpen nem tudá lehúzni. Mit volt mit tenni, elérántotta a bicskáját,

lenyisszentette az ujját. Volt ott közeliben egy feneketlen tó, s abba belédobta az ujját gyűrűstül. A gyűrű pedig a tóban is csak azt kiabálta:

- Erre, erre, vak óriás! Erre, erre, vak óriás!

Az óriás ment is utána, s egyszer csak belépett a feneketlen tóba. Úgy elmerült, hogy soha meg nem látta többet az isten áldott napját.

- No, ettől ugyan nem kell többet félnem - mondá a legény -, hanem most már el is mehetek világgá.

Elindul a legény, megy, mendegél a nagy rengetegben. Amint menne, találkozik egy szörnyű nagy fekete medvével.

El akar futni, de a medve megszólal, s azt mondja neki:

- Állj meg, hé, ne fuss, mert számadásom van veled! Tudod-e, hogy ki vagyok én? Én annak az óriásnak a testvére vagyok, akit te megvakítottál. Megölhetnélek, de most meghagyom az életedet. Hanem azt mondom neked, hogy meg ne merj házasodni ez életben, mert ha még a világ végén leszel is, megtalálalak, s szörnyű halált halsz.

Fogadkozik a legény, hogy ő nem házasodik meg, hiszen nem is kapna feleséget, mikor nincs neki semmije a föld kerekiségén. Azzal továbbmegy nagy szomorúan. Búsul szegény feje, hogy mit is ér az ő élete, ha meg nem házasodhatik.

Megy, mendegél, kiér az erdőből is, s annak a szélén talál egy házat. Abban lakott egy özvegyasszony egyetlen leányával. Bemegy, köszön, s kérdi az asszony, hogy mi járatban van.

- Én bizony, édes nénémasszony, szolgálatot keresnék, ha valaki megfogadna - feleli a legény.

Az özvegyasszonynak megtetszik a legény, s befogadja szolgának. Eltelik egy esztendő, eltelik kettő, s a legény még mindig az özvegyasszonynál lakott. Nem tudott megválni a háztól, mert erősen belé talált habarodni a leányba. A leány is szerette, s a legény egyszer csak eléállott, s megkérte a kezét az özvegyasszonytól. Az pedig azt mondta, hogy nem bánja, ásó, kapa válassza el őket, ha szeretik egymást.

Elfelejtette a legény erős szerelmében, hogy mit mondott neki a medve, s viszi a leányt a templomba, hogy megesküdjének.

Hát amint a templomajtóhoz érnének, szörnyűséges mormogás hallatszik. Aj, megijed a legény! No, ez bizonyosan a medve. Az, Isten, Krisztus úgy segéljen! Cammogott bé egy nagy hegyen, s egyenest a templomnak tartott.

Azt mondja a legény a mátkájának.

- Szívem szerelme, nekünk most meg kell válnunk. Elfelejtettem, hogy nekem nem szabad megházasodni soha ez életben. Az a medve, aki ahajt jó errefelé, mindjárt megöl, ha bévezetlek a templomba.

Sírt a legény, sírt a leány keservesen, elbúcsúztak egymástól, de hogy soha el ne felejtsék egymást, egy gyűrűt kettétörtek, s egy zsebkendőt pedig kettéhasítottak, felét eltette a leány, felét a legény a gyűrűnek is, a kendőnek is, s úgy indult a legény bujdosásba.

Azt mondta, hogy éppen a világ végire megy. Hanem a medve utána kiáltott:

- Most megmenekedtél, hanem vigyázz, mert megtalálalak, ha a föld alá bújsz is!

Megy a legény hetedhét ország ellen, hegyeken-völgyeken által, s talál egy kicsi házat. Bemegy oda, s hát ott egy olyan ősz öregember lakik, hogy az orra éppen a térgyit veri.

Köszön neki:

- Adjon isten szerencsés jó estét, öregapó!

- Szerencséd - feleli az ős ember -, hogy öregapónak szólítottál, mert különben halál fia vagy. Hát hol jársz itt, hol a madár se jár?

Elémondja a legény minden bűját-bajját. Nem tudja, mitévő legyen, szeretne megházasodni, de egy istentelen medve erőst fenekedik az életire, mindenfelé kíséri, akármerre menjen.

Azt mondja az ős ember:

- Édes fiam, én nem tudok ez ellen semmit tenni, hanem adok egy gyűrűt, aztán menj azzal tovább. Innét kétnapi járásra lakik egy nálamnál is öregebb ember, mondjad neki, hogy mit adtam, talán ő is ad valamit.

Megköszöni a legény a gyűrűt, s továbbindul. Két nap múlva csakugyan elérkezik, ahová az ős ember igazította. De abb' a házba' olyan ős ember lakott, hogy az elsőnek apja lehetett volna.

Köszön ennek is:

- Adjon isten szerencsés jó estét, öregapó!

- Áldott szerencséd, hogy öregapónak szólítottál, hát mi szél vetett ide, édes fiam?

Mondja a legény a dolgát, s hogy egy ős ember igazította ide, ha ő is adna valamit.

Azt mondja az ős ember:

- Egyebet én sem adhatok, fiam, gyűrűnél, csak tedd el jól, s menj még két napot, aztán találsz egy házat, abban még nálamnál is öregebb embert, majd ad az is valamit.

Megy a legény, s meg sem állott, míg ahhoz a házhoz nem ért. Ott ült egy nagy karosszékből az ős ember, az ölében egy nagy biblia volt, s abból olvasgatott. Köszön a legény, az ős ember fölneéz, s azt mondja:

- No, éppen kerek száz esztendeje, hogy embert nem láttam, hát te hogy kerekedél ide, te szegény legény?

Mondja a legény, hogy miben jár.

- Jól van, édes fiam, ne búsulj. Adok én is egy gyűrűt neked, tedd a többihez. Aztán menj tovább, s addig menj, míg az út kétfelé nem válik. A két út közt van egy domb, a három gyűrűt tedd le oda, te pedig feküdj rájuk, s el ne mozdulj reggelig, aludj ott egész éjjel. Mikor reggel megébredsz, három nagy kutya lesz melletted a három gyűrű helyett. Egyet szólíts Mindentudónak, egyet Világonátallátónak s a harmadikat szólítsd Földnehezének. Menj aztán ezekkel, amerre a szemed lát, ne félj a medvétől!

Megköszöni szépen a legény a jó tanácsot, elbúcsúzik, s továbbindul.

Másnap estére kelve keresztúthoz ér, s ott meg is állapodik. Hát csakugyan volt egy domb ott. Leteszi a három gyűrűt, ráfekszik, elalszik, s reggel, mire felébred, akkora három kutya hemmedezett mellette, mint három nagy sütőkemence. Mondja egymás után a nevéket, s mind a három elejibe szökik a nevire, s a legény jól megjegyzi, hogy melyik-másik.

Mármost, szervusz, világ! Csak lássa meg a medvét, tudom, istenem, úgy széjjelszaggattatja ezekkel a kutyákkal, hogy egy porcikája sem marad.

Ment is a legény, ment, hegyeken-völgyeken átal, s ért egy kicsi házba. Ott lakott egy csúnya vén boszorkány, s beszélget ahhoz szolgának. Azt mondta neki a boszorkány, hogy nála az isten földjén nem lesz egyéb dolga, csak mindennap menjen el vadászni, s hozzon egy nyulat.

El is ment a legény már első nap nyulászni, s magával vitte a kutyákat is. Amíg odajárt, csak beállít a medve a boszorkányhoz, s megkérdezi, hogy egy ilyen s ilyen legényt nem látott-e.

- De bizony láttam - mondá a boszorkány -, nálam van szolgálatban.

- No, ha nálad van, bizony meg is ölöm - mondá a medve.

A boszorkány erre azt mondta, hogy tőle ugyan megölheti, mert neki az a legény semmije, ő bizony kútba nem szökik utána.

Aztán elegyezték, hogy a medve lefekszik az ajtóküszöbön belül. Nagy hirtelen vájtak egy gödröt, s abba feküdt, hogy se a legény, se a kutyák észre ne vegyék, mert különben azok mindjárt összetépi, s mikor a legény belép, csak szökjék a nyakába, s fojtsa meg.

Béfekszik a medve a gödörbe, s aközben a legény is hazaindul a vadásatról egy nyúllal. Amint jöddögléne, csak összedugja az orrát a három kutya, s a Mindenható azt mondja:

- Ti csak maradjatok a gazdámval, én előrefutok, mert baj van otthon!

Azzal megfutamodik, s ahogy hazaért, egyenest a küszöbnek ment, s ráfeküdt. Hazaérkezik a legény is a másik két kutyával, be akar menni, de a Mindentudó nem mozdul el a küszöbről. Átlépte volna, de már mondám, hogy akkora volt, mint egy sütökemence. Eleget szépen neki, hogy: kuss félre, Mindentudó! A Mindentudó meg se mozdult. Rúgta, verte, bizony nem mozdult az. Mit volt mit tenni, az ablakon kellett hogy bémásszék.

Aztán beült a góc alá, a nyulat megsütötte, a boszorkánnyal megették, s a medve meg sem mert moccanni a gödörben. Másnap is elmegy a kutyákkal vadászni. Mérgelődött, morgoló-dott a medve, hogy nem ölhetette meg a legényt. Hogy is ölhetnék meg, mind azon törte magát.

Azt mondja a vén boszorkány:

- Hallod-e, te medve, tudom én, mit csinálj. Ássunk a góc elé egy gödröt, feküdj oda, s mikor odamegy, hogy a nyulat megsüsse, szökjél ki a gödörből, s dobd a tűzbe.

Úgy is tesznek. Gödröt ásnak a góc alá, s a medve beléfekszik. De a Mindentudó azt is tudta, s ismét megsuttintotta a társainak, hogy baj van otthon. Fogja magát a Világonátallató, beléheveredik egy pocsolyába, azzal előrefut, otthon egyenest ráfekszik a tűzre, s az mindjárt kialudt.

Hazaér a legény is, meg akarja sütni a nyulat, de hát a Világonátallató ott fekszik nagy lucskosan, egy szikra tűz sincs; hiába kiabál neki: kuss el, Világonátallató! - hiába üti-veri, el nem mozdult az onnét. A legény nagy mérgiben kiment a házból, lefeküdt a csűrbe, s akkor a kutyák is utána sompolyogtak.

De bezzeg csak most mérgelődött isten igazában a medve koma! Azt mondta a vén boszorkánynak, hogyha holnap el nem pusztíthatja azt a legényt, akkor őt pusztítja el.

- Jól van, nem bánom - esküdzött a boszorkány -, szaggass hetvenhét darabba, ha holnap meg nem ölheted az istentelent! Feküdj most az ágy alá, ott csak meg nem látnak azok az ördögös kutyák, mert bizonyosan a kutyák mesterkednek ellenünk, s amint belép, ugorj ki az ágy alól, s tégy vele, amit akarsz.

Elmegy a legény harmadnap, a kutyák is vele mennek, a medve pedig béfekszik az ágy alá. Hanem a Mindentudó ezt is jól tudta, s megint csak összesúgtak-búgtak. Aj! megrugaszkodék

erre Földneheze, s hazáig meg sem állott. Befut a házba, s egyenest felfekszik az ágyba. De, lelkem, Istenem, úgy ránehezédék az ágyra, hogy a medve meg sem tudott moccani, s a legény békességesen megsüthette a nyulat, aztán jóllakott, elnyúlott a góc alatt, s úgy aludt ott reggelig, mint a bunda.

A vén boszorkány pedig nem találta a helyét, csakhogy ki nem törte az erős nyavalya szörnyű félelmében. Vége az életének, ha a legény elmegy hazulról. Gondolja, még próbál egyet, hátha azzal a legényt is elpusztíthatná, s az ő életét is megmenthetné. Azt mondja a legénynek, mikor felkészült, hogy vadászni induljon.

- Minek is viszed magaddal azokat a nehéz kutyákat, hiszen azok úgysem fogják el a nyulat. Ne fáraszd mindig, inkább rekeszd bé a csűrbe, míg te odajársz.

A legény széles e világért nem is gondolta, hogy a medve a háznál van, hallgatott a boszorkányra, s csakugyan bé is rekesztette a kutyákat a csűrbe. Azzal elment vadászni. Jó haza estefelé, s hát a medve csak elejébe toppan. Aj, megijed a legény, uzsgyi neki, vesd el magad! megfutamodik, hátra a kertbe, s felmászik egy fára.

- Mászhatsz - kiált a medve -, még az égbe is felmászhatsz, már meg nem szabadulsz a körmöm közül!

Könyörgött a legény, kegyelmezzen fiatal életének, de a medve mind csak azt kiabálta:

- Szállj le onnét, mert ha nem, én szállítlak le, azt pedig nem köszönöd meg!

- Jól van - mondá a legény -, leszálok, csak engedd meg, hogy elébb hármat kiáltsak.

- Kiálthatsz tizenhármat is, úgyis halál fia vagy!

Kiált a legény, ahogy csak a torkán kifért:

- Nye, Mindentudó, nye!

Hallja ezt Mindentudó, s mondja a többinek:

- Hé, halljátok-e, gazdám az én nevemet kiáltá.

- Talán bizony álmot láttál - mondá Világonátallató s a Földneheze, mert ők csakugyan nem hallottak semmit.

Egy kis idő múlva ismét kiált a legény:

- Nye, Világonátallató, nye!

Hallja ezt a Világonátallató, s mondja a másik kettőnek:

- Nem hallottátok-e, mintha most engem szólított volna gazdánk.

Most a Mindentudó s a Földneheze sem hallotta, s azt mondták a Világonátallátónak, hogy bizonyosan álmot látott.

Harmadszor kiált a legény, ahogy csak a torkán kifért:

- Nye, te Földneheze, nye!

Most a Földneheze hallotta a kiáltást, s a többi nem.

- De bizony, Isten, Krisztus úgy segéljen, hallám az én nevemet szólítani - mondá a Földneheze.

- No, ha igen - szólott a Mindentudó -, menjünk, mert gazdánk veszedelemben van.

Aj, megrugaszkodnak, de közmént legyen mondva, a medve rengeteg nagy kövekkel s sziklával körülfárta volt a csúrt, még a fedelit is jól megnyomatta, hogy a kutyák ki ne szabadulhassanak. Nekiszökik a Mindentudó a csűr falának, rúg egyet rajta, csak megrendül a csűr belé, rúg egyet a Világonátallató, s arra kidőlt félig, rúg egyet a Földneheze, s erre úgy széjjelduvad az egész csűr, mintha nem is lett volna.

Ezalatt a medve felmászott a fára, s éppen meg akarta ragadni a legényt, hogy megölje. Meglátják ezt a kutyák, szökik egyet a Mindentudó, de nem tudott egy szökésben ott teremni a medvénel; szökik a Világonátallató, s ez felszökött a fának fele magasságára; szökik most a Földneheze, s ez éppen a medvéhez szökött. Belécsipeszkedik a medve torkába, ránt egyet rajta, s úgy leteremti, hogy éppen Világonátallatóig hengeredett, rándít egyet rajta a Világonátallató is, s lehajítja a Mindentudóhoz, ez nyakszirten ragadja, s úgy levágja, hogy csak megnyekkent a földön. Aló neki! leszökik mind a három kutya a fáról, közrefogják a medvét, s úgy szertetepik, hogy még a hetvenhetedik porcikája is hetvenhétfelé szakadt.

Azt mondja most a Mindentudó:

- No, ezzel készen vagyunk, de még hátravan a vén boszorkány, szaggassuk össze azt is, mert megérdemli!

Mindjárt eléfutottak, s a boszorkányt is összeszaggatták.

De bezzeg örvendett a legény, hogy már többet nem kell félnie a medvétől. Hálálkodott magában az ősz embereknek, hogy neki ilyen áldott hű kutyákat adtak. Gondolja, már nincs rájuk több szüksége, visszaviszi, szépen megköszöni, s talán elmegy haza, ha ugyan lenne még otthon keresnivalója.

Megérkezik a legöregebb ősz emberhez, elmondja hol járt, merre járt, miken ment által, s vissza akarja adni a kutyákat.

Azt mondja az ősz ember:

- Csak tartsd meg magadnál, édes fiam, menj vissza ahhoz a dombhoz, ahol egyszer háltál. Hálj ott az éjen is, s reggelre a három kutyából három gyűrű lesz újra, azokat vidd el magaddal, s nem vallod majd kárát.

Köszöni az ősz ember jóságát, elbúcsúzik tőle, s azzal meg sem állott addig a dombig. Ott lefeküdt a kutyákkal, s hát reggelre csakugyan három aranygyűrű volt mellette. Elteszi szépen a gyűrűket, s elindul hazafelé.

Sok hegyeken-völgyeken ment által, még a haja is őszülni kezdett a rengeteg nagy útban. De addig ment, addig ment, hogy éppen abb' a faluba ért, ahol az ő mátkája lakott.

Kérdezi az embereket, hogy mi hír a faluban. Mondják neki, hogy nincs semmi különös változás, csak ez s ez a leány ma mond hitet egy legénynek.

Hát ez éppen az ő mátkája volt. Fogja magát, koldusgúnyába öltözik, s elmegy a lakodalmas házhoz. Amint ott álldogálna az ajtó megett, odamegy a menyasszony, s megkínálja egy pohár borral. Azt mondja a legény:

- Iszom, de csak úgy, ha te megiszod a felét.

A leánynak jókedve volt, s azt mondta:

- Legyen meg a kied kívánsága.

Felhajtja a legény félig a bort, s titkon a pohárba veti azt a fél gyűrűt, akinek a párját a leánynál hagyta volt. A leány is felhajtja a maradék bort, s hát - szerelmes Istenem! - mit lát a pohár fenekén! Az ő fél gyűrűjének a felét.

- Hát ezt hol kapta kied?

- Ott, ahol te a másik felét!

Azonközben eléveszi a legény a fél zsebkendőt is, s azt mondja:

- Ha már bort ittam, meg is törülöm a szájamat.

- Hát azt hol kapta kied?

- Ott, ahol te a másik felét.

Hej, szalad a leány aládájához, kinyitja, s eléveszi a fél gyűrűt s a fél kendőt. Összeteszik a két fél gyűrűt, a két fél kendőt, s hát úgy talál, mint a bodosi lakodalmot; sem több, sem kevesebb.

De lett öröm! A leány mindjárt a nyakába borult régi jegybéli mátkájának, s a másíknak azt mondta: jó utat, ahol sár nincs. Csaptak aztán olyan lakodalmat, hogy sánta Mihók bá' ott törte ki a lábát a nagy táncolásban.

Hát a három aranygyűrűvel mi lett?

Azzal a három aranygyűrűvel az lett, hogy lakodalom után kezébe veszi az éfiasszony, nézi, nézi, s mondja, hogy milyen jó volna ez a három gyűrű az ő ujjára. Még jól ki sem tudja mondani, csak kiesik a kezéből mind a három gyűrű, s - láss csudát! - olyan gyönyörű három aranygyapjas kos lett azokból, hogy olyan gyönyörűt még emberi szem nem látott.

Örvendezett az éfiember, hogy azt sem tudta, melyik lábára álljon, s esküdzött égre-földre, hogy ezek a régi kosok, kiket az óriás felfalt. Alig mondja ezt, bégni kezd a három kos, s hát csak mintha a földből termettek volna elé, béomlik az udvarra a kilencvenkilenc juh! Még csak most lett igazi kedve az éfiembernek.

Hanem úgy is kellett, eleget sanyargott szegény feje.

A TŰZ

Volt egyszer egy szegény ember, s annak három fia. Szegények voltak, szegényebbek a templom egerénél. Akármibe fogtak, nem volt azon Isten áldása, s ha búzát vetettek a földbe, zab kelt ki, de ha zabot vetettek, sohasem kelt ahelyett búza. A szegény embert sírba vitte a sok bánat s keserűség, a legények pedig, ahogy az apjukat elföldelték, világgá mentek.

Mentek, mendegéltek hetedhét ország ellen, hét nap s hét éjjel meg sem állottak. A nyolcadik nap összetalálkoznak két vándorral: Krisztus urunk volt az egyik, Szent Péter a másik.

- Hová, merre, legények? - kérdi Krisztus urunk.

Felelt az idősebb:

- Megyünk világgá, szerencsét próbálunk, mert otthon semmiben sem volt szerencsénk.

- Hát aztán te mi szeretnél lenni? - kérde a legidősebbtől.

- Gazdaember, uram, gazdaember.

- No, ez nem túlságos kívánság - mondá Krisztus urunk. - Ahol van, ni, egy udvarház. Ülj belé bátran, s gazdálkodj, de aztán, hallod-e, meg ne feledkezzél a szegényekről!

- Nem, uram, nem - hálálkodott a legény, s ment egyenest az udvarházba.

- Hát te mi szeretnél lenni? - kérde a középsőt.

- Juhász, uram, juhász.

- No, ez sem túlságos kívánság. Ahol van egy esztana, ülj bele! Ami juhot találsz, a tied. De hallod-e, meg ne feledkezzél a szegényekről!

- Nem, uram, nem - fogadkozott a középső is.

- Hát te, fiam, mi szeretnél lenni? - kérde a legkisebbik fiút.

- Halász, uram, halász.

- Ez már csakugyan nem túlságos kívánság. Ahol van a folyó partján egy kis házikó, házikó előtt csolnak és háló, eredj, legyen a tied! De meg ne feledkezzél a szegényekről!

- Nem, uram, nem - fogadta a harmadik legény is.

Na, telt-múlt az idő, közben Krisztus urunk bejárt Szent Péterrel országot-világot, s esztendőre, kettőre visszakerültek oda, hol a három legényt hagyták. Mondja Krisztus urunk Péternek:

- Eredj, Péter, menj be a gazdához, s kérj tőle fehér kenyeret Isten nevében!

Bement Péter, s hát a szegény legényből olyan nagy úr lett, hogy minden zsebében egy aranyóra volt, s egyszerre három tajtékpipából fújta a füstöt. Hátul a csűröskertben hat cséplő verte a búzát. Köszön Péter illendőképpen, kér abból, amit Isten adott, de a gazdag ember kikergette, s meg is lazszakolja,* ha hirtelen el nem szalad.

- No, ez jól kifizetett - panaszkodék Péter.

- Jól van, jól - mondá Krisztus urunk -, eredj csak vissza, s kérj egy marék szóratlan* búzát!

Visszamegy Péter nagy szepegve, s kérte a gazdát:

- Bár egy marék szóratlan búzát Isten nevében!

Nagy kérésre, könyörgésre ezt adott.

- Te Péter - mondá Krisztus urunk, mikor Péter visszajött a búzával -, eredj át annak a szegény özvegyasszonynak az udvarára, s égesd el ott a búzát!

Megy Péter a szegény özvegy udvarára, ott a búzát meggyújtotta, s hát - lássatok, halljatok csodát! - csak úgy ömlött a búza: elég lett volna a falunak egész esztendőre. Látja ezt a gazdag ember, gondolja magában: ha abból a marék búzából tenger sok búza lett, mennyi lesz majd az övéből! Hátrakiált a cséplőknek:

- Hé, hagyjátok félbe a cséplést, gyűjtsátok meg a búzát!

A cséplők kétszer sem mondatták, egyszeriben meggyújtották a búzát. De bezzeg ebből a tűzből nem lett búza: elégett a csűr, a ház, porrá lett a rossz szívű gazdának mindene.

- No, uram - mondá Péter -, ezt ugyan jó keményen megbüntetted.

- Ne beszélj semmit, Péter, eredj a juhászhoz, s kérj attól is valamit!

Megy Péter a juhászhoz, de ez ráusította a kutyákat, ahelyett hogy bár egy falat kenyeret adott volna.

Fut vissza Péter nagy lelkendezve, s mondja, mi történt.

- Láttam, Péter, de csak eredj vissza, s kérj tőle bár egy csupor savót, s ha ád, öntsd fel az eszténa fedelére.

- Uram, összetépnek a kutyák.

- Ne félj, Péter, amíg engem látsz! Eredj!

Visszamegy Péter, s mondja a juhásznak:

- Hallod-e, juhász, tenger sok juhod van, adj bár egy csupor savót!

- Jól van, nesze, amit a kutyák meghagytak.

Éppen egy csuporra való volt. Péter azt is megköszönte illendőképpen, s aztán felöntötte az eszténa tetejére. Hát, uramteremtőm, abban a szentséges szent minutában tűzbe borult az eszténa, s porrá égett minden, de minden!

- No, ezt ugyan jól megbüntetéd! - mondá Péter.

- Hallgass, Péter, ne járjon annyit a szájad! - inté Krisztus urunk, s mentek a halászhoz.

Mennek a folyóhoz, s hát a halász éppen akkor köt ki a túlsó parton. Átkiált Krisztus urunk:

- Te jó ember, vígy át a vízén!

A halász egyszeriben megismerte a két vándort, átevezett értük, s beleültette a csónakba. Ám amint eveztek a vízén keresztül, egyszerre csak csúnya sebek lepték el Krisztus urunk testét. Látja ezt a halász, s kérdi igaz szívvel:

- Ugyan bizony van-e ennek valami orvossága?

- Hej, fiam, ennek csak egy orvossága van. Ha megkennéd a szopós gyermeked vérével, mindjárt meggyógyulna.

Megszomorodott erre a halász, a könnye kicsordult. De amint hazaértek, vérét eresztette tulajdon édes gyermekének. Aztán bekente vérrel a sebeket, s hát azok csakugyan egyszerre meggyógyultak.

- Péter - szólt most Krisztus urunk -, eredj, s dobd a gyermeket az égő kemencébe!

Sírt a halász, sírt a felesége, gyökeréből fájt a szíve mind a kettőnek, de nem szóltak semmit: legyen meg az Úr akaratja.

Péter elment, s a gyermeket bevetette a kemencébe.

Egy percre, kettőre azt mondja Krisztus urunk a halásznak:

- Eredj, fiam, nézz ki, vár a gyermeked!

Megy a halász, s hej de nagy öröme változék nagy szomorúsága! Ihol, ott ül a kemence tetején a gyermek, két kezében két aranyalma, s azzal játszadozik.

Térdre borult a halász Krisztus urunk előtt, s úgy köszönte isteni nagy jóságát. Mondá Krisztus urunk:

- Kelj fel, fiam, ne köszönj nekem semmit, köszönj mindent a te jó szívednek! Eredj most ki a mezőre, s mérj ki magadnak akkora helyet, amekkora tetszik. Abból megélhatsz halálodig. De ezután se feledkezzél meg a szegényekről!

Ezt mondá Krisztus urunk, s eltűnt Szent Péterrel.

A SZEGÉNY EMBER KAKASA

Volt egyszer egy szegény ember. Ennek a szegény embernek semmije sem volt az „égyvilágán”, csak egy kicsi kakasa. Egyszer csak úgy megehül ez a szegény ember, hogy a szeme zöldet, veresét látott, s nagy kínjában szinte falra mászott. Ő bizony - gondolja magában - egyet se kínozza magát, hanem megöli a kakast, s mind egy falásig megeszi.

- No, te kakas - mondja neki -, hamar tégy vizet a tűzhöz, hogy főzzelek meg!

- Ne ölj meg, édes gazdám - rimánkodott a kicsi kakas -, keressék én neked a szemét közt egy krajcárt, azon veszek egy tojást, s úgy tartlak, mintha a királynál vacsoráltál volna.

Azt mondta erre a szegény ember:

- Hát jól van, én bizony nem is bánom, csak aztán tojás legyen, mert különben kést látsz!

Elszalad a kicsi kakas, de nem a szemétdombra, szalad az erdőbe. Ott találkozik egy nyúllal.

Kérdi a nyúl:

- Hová futsz, te kicsi kakas?

- Csak ide egy kúthoz, nyúl barátom. Azt hallottam, hogy aki abb' a kútban megferedik, aranyos lesz tőle.

- Vigy el engem is, te kicsi kakas!

- Jó szívvel - feleli a kakas -, csak gyűjts még társakat magad mellé!

Elfut a nyúl, s gyűjt is maga mellé vagy ötven nyulat. A kicsi kakas pedig elvezette őket egyenest a király udvarába, s bejelentette a királynak: Otromfotrom önagysága tiszteli őfelségét, s ötven nyulat küld neki ajándékba.

Mondja neki a király:

- Hé, kicsi kakas, hát a te gazdád olyan nagy úr volna?

- Meghiszem biz' én - feleli a kakas -, az én gazdám akkora nagy úr, hogy mind a két zsebében egy-egy aranyóra van!

A király megörvendett a szép ajándéknak, s a kakasnak egy aranyat adott. Aj, megfutamodott most a kicsi kakas, futott, mint a rút idő, hogy a lelkit is majd kiszuszogta. Mire hazaért, a gazdája már el volt nyúlva a földön a szörnyű nagy éhségtől. A kicsi kakas egyszeriben elemózsiát teremtett a szomszédságból, s jól megtraktálta a szegény embert.

No, telik-múlik az idő. Hát a szegény ember ismét csak szörnyen megehül, s ismét meg akarja ölni a kakast. De a kakas most is megígéri, hogy elemózsiát szerez, s a szegény ember békét hagy neki. Megint csak az erdőbe futott, s ezzel az alkalommal találkozik egy vaddisznóval. Kérdi ez is:

- Hová futsz, te kicsi kakas?

Mondja, hogy milyen csudakutat tud ő egy helyen.

- Hát vigy el engem is magaddal! - kéri a vaddisznó.

- El, ha magadhoz veszed ötven társadat.

Úgy lett, ahogy kívánta, s a vaddisznókat is elvezeti a király udvarába.

A király csak szörnyülködött, semmiképpen sem tudá elképzelni, hogy honnét szedi össze ez a szetemnyi teremtés azt a sok vaddisznót. Adott neki ismét egy aranyat, s a kicsi kakas másodszer is megmentette gazdáját az éhhaláltól. De csak harmadszor is elé kelle hogy szedje a fortélyát, mert a gazdája még egy hét sem telt belé, megint elnyúlt a nagy éhségtől. Harmadszor ötven özet vitt a királynak.

- Ugyan bizony - mondja neki a király -, mért küld nekem annyi ajándékot az a te gazdád?

Azt feleli a kakas:

- A' bizony azért, felséges királyom, életem-halálom kezedbe ajánlom, hogy a leányodat akarja megkérni.

- Igazán, te kicsi kakas? Hiszen én jó szívvvel is neki adnám, csak jöjjön utána.

Hazafut a kicsi kakas, elmondja gazdájának, hogy mi történt.

Haj de megijed a szegény ember!

- Ó, te átkozott kakas, hogy' tudál engem ilyen szörnyű bajba keverni! Te, hiszen most a király fejemet véteti!

- Csak jere - mondja a kakas -, ne félj semmitől!

Mit csináljon a szegény ember, elindul. Mikor az erdőbe érnek, azt mondja neki a kakas:

- Te állj meg itt, édes gazdám, én előremegyek a király udvarába, s azt mondom ott, hogy elrabolták tőled a szép aranyos gúnyádat, lovadat, hintódat, s majd a király mindent küld.

Éppen úgy tett, ahogy mondta. Befut nagy lelkendezve a királyhoz, s elémondja, hogy az ő gazdájától mindent elraboltak az erdei tolvajok.

Azt mondja a király:

- Csakhogy a drága életét meghagyták az én vejemre lévendőnek!

Avval mindjárt a legfájinabb gúnyát vétette elé, befogatott egy nagy üveges hintóba hat aranyszőrű lovat, s úgy mentek a szegény ember elé. Ez pedig szegény feje ott didergett egy bokor mellett.

Mindjárt felöltöztették a szép aranyos gúnyába, s elvitték a király udvarába. A király örömben nem találta helyét, hogy neki olyan derék, ügyes veje lesz. Csaptak is olyan lakodalmat, hogy Hencidától Boncidáig folyt a sok drága bor.

No, vége lesz a lakodalomnak is, most már vidd haza a feleségedet, szegény ember! Haj, főtt a feje, búcsálódott, évelődött magában, hogy hová tudja vinni ő azt a kényes királykisasszonyt, mikor még az a kicsi ház sem az övé, amelyikben eddig lakott. A teméntelen sok hintó mind az ajtó elé állott, az a sok cifra nép mind az ő palotáját akarta megtekinteni. Hadd lássák, hová viszik a királykisasszonyt.

Amíg így búcsálódnék, csak melléje sompolyodik a kicsi kakas, s azt mondja neki:

- Látom, hogy vet fel a bánat, édes gazdám, de ne epeszd magad hiábavaló búcsálódással, majd segíték én a te bajodon. Te csak ne gondold semmivel, én előrefutok, s mindent eligazítok.

El is fut a kicsi kakas, s talál az út szélén egy csorda marhát. Odaszól a pásztornak:

- Hallá-e kied, ha azt kérdezi kiedtől valaki, hogy kié ez a csorda, mondja, hogy az Otromfotrom nagyságáé, s nem bánja meg!

Hát bizony a násznép meg is kérdezte, s a pásztor azt felelte, hogy az a csorda egy borjúfarkig az Otromfotrom nagyságáé.

De bezzeg örvendett a király, hogy ilyen gazdag vejre talált.

Ezalatt a kicsi kakas az erdőbe ért. Volt ebb' az erdőben egy kakassarkon forgó aranypalota. Ebb' a palotában tizenkét tolvaj lakott. Béfut ide a kicsi kakas, s szörnyű lelkendezve azt mondja a tolvajoknak, hogy bújjanak el valahová, a Jézus szent nevére kéri, mert a király jó az egész seregével, s mind karóba húztatja őket. Aj, megijednek a tolvajok, s bebújnak egy szénaboglyába. A kicsi kakas pedig abb' a percben meggyújtotta a szénát, s mind a tizenkét tolvaj porrá égett. Azzal kifutott a palota kapujába, s úgy várta a vendégséget.

No, lett aztán hetedhét országra szóló lakodalom! Most már Boncidától Hencidáig folyt a tenger sok jóféle lé.

Mikor a lakodalomnak vége lett, a szegény ember behívja magához a kicsi kakast, s azt mondja:

- No, te kicsi kakas, még álmomban se hittem, hogy ilyen nagy úr legyek e világi életben. Ezt én mind neked köszönhetem, mondd meg hát, mivel háláljam meg?

- Nem kell nekem semmi - mondá a kakas -, csak azt az egyet kívánom tőled, hogy ha meghalok, szépen temetess el!

Jól van, hát meg is ígéri, hogyne ígérte volna. Másnap megy bé az inas, jelenti, hogy a kicsi kakas megdöglött.

Azt mondja Otromfotrom nagysága:

- Vessétek el, ha megdöglött.

El is vetették, hanem a kicsi kakas csak tettette magát, nem döglött volt meg, s tüstént ment a gazdájához. Azt mondja neki:

- Látszik, hé, hogy ember vagy!

Hej, bezzeg most ígért Otromfotrom nagysága füt-fát!

Másnap ismét csak azzal a hírrel megy bé az inas, hogy a kicsi kakas megdöglött. Pedig most is csak tettette magát. Otromfotrom beváltotta szavát, s olyan temetést csinált a kicsi kakasnak, hogy ez örömeiben igazán megdöglött. Otromfotrom pedig még ma is él a feleségével, ha azóta meg nem haltak.

VILÁGSZÉP ILONKA

Volt egyszer egy szegény ember, s annak egy leánya. Ez a leány olyan szép volt, hogy messze földről csodájára jártak. A szépségiért el is nevezték Világszép Ilonkának. Addig beszéltek a népek Világszép Ilonkáról, hogy a királynak is, aki éppen házasulandó legény volt, fülébe jutott a híre, s attól fogvást nem volt nyugodalma sem éjjel, sem nappal. Volt az udvarban egy festő, s ennek azt mondta a király:

- Menj el ahhoz a Világszép Ilonkához, s ferd le nekem, hadd lám, csakugyan olyan szép-e, amint mondják! Mert ha olyan, Isten, Krisztus úgy segéljen, feleségül veszem.

Elment a festő, fölkereste Világszép Ilonkát, lefestette, s hazavitte a képet a királynak.

- Itt van, felséges királyom, éppen szakasztott ilyen, mint a kép. Magam se láttam ilyen szépet, mióta e világra születtem.

Nézi, nézi a király a képet, s szeme-szája tátva maradt a nagy erős csodálkozástól. Mindjárt hívatta az udvarmestert, megparancsolta, hogy fogasson be hat bársonyhintóba, s hozassa el Világszép Ilonkát az egész nemzetségével.

No, azt bizony könnyen elhozhatták. Elég lett volna egy hintó is, mert Világszép Ilonkának az apján kívül senkije sem volt. Szépen beleültették a hintóba Ilonkát, az apja felült a bakra, a kocsis mellé, s azzal megindultak a király városába. Mentek, hol lassan, hol sebesen, s egyszer aztán belekerültek egy nagy rengeteg erdőbe. Amint az erdőben haladnak, csak eléjük toppan egy vén cigányasszony a leányával. Csúf volt mind a kettő, mint az ördög. A vénasszony megállítja a kocsist.

- Állj meg, kocsis, végy fel a hintóba s bizony megszolgálom!

- Félre az útból, vén boszorkány! - rikkantott rá a kocsis. - Tudod-e, hogy ez a király hintója?!

Hallja ezt a beszédet Világszép Ilonka, kihajlik a hintóból, s mondja:

- Csak hagyjad, hadd üljenek fel, azt akarom, hogy a mai nap mindenkinek jó nap legyen!

Azzal felültette magával szemközt a cigányasszonyt s a leányát, a kocsis pedig továbbhajtott. Kevés idő múlva egy nagy folyóhoz értek. A vén cigányasszony itt nagy hirtelenséggel megfogta Világszép Ilonkát, kivette két szemét, s azzal a folyóba lökte. A kocsis meg a szegény ember semmit sem vettek észre, s hajtottak tovább.

Hazaérnek a király udvarába, s szalad a király a hintó elé, hogy levegye a Világszép Ilonkát. Haj de szinte kőbálvánnyá változott, mikor meglátta a vén banyát s leányát.

- Hiszen ez a világcsúf leány nem a Világszép Ilonka! - kiáltott a király szörnyű haraggal.

Nézi a szegény ember, nézi a kocsis is. Mennyre-földre esküdjöznek, hogy ők Világszép Ilonkát hozták, s ez a világcsúf leány csak az erdőben ült fel a hintóba. De a vénasszony is mennyre-földre esküdött, hogy ő a szegény ember felesége, az a leány meg az ő leánya, Világszép Ilonka, csak az úton egy kicsit megfeketedett.

- Jól van - mondá a király -, most már a szavamat meg nem másolom. Ha szépségében feleségül akartam venni, feleségül veszem csúfságában is, de téged, szegény ember, sírig tartó tömlöcbe vettetlek, amiért nem vigyáztál a leányod szépségére.

Eleget beszélt a szegény ember, hogy egész úton le sem eresztették a hintó födelét, hogy nap sem sütött a leányára, hogy az ő leányát elveszesztette ez a vén boszorkány, de emezek még jobban győzték szóval, s a király nekik hitt, a szegény embert pedig tömlőcbe vettette.

Eközben Világszép Ilonkát vitte a folyó, sodorta, sodorta mind tovább, tovább, egyszer aztán kidobta a partjára, éppen egy halászkunyhó elé. Abban a halászkunyhóban egy öreg halász meg a felesége laktak, s éjfélidőben keserves sírásra ébredtek fel. Megszólal a halászné:

- Hallá-e, gazda, valaki sír az ajtó előtt.

- Bizony, mintha én is sírást hallanék - mondá a halász. - Már csak kinézek, hogy mi van odakinn.

Kimegy a vén halász, s hát az ajtó előtt egy csuromvíz leány ül, s úgy sírdogál magában. Nézi, nézi, s hát annak a leánynak mind a két szeme hiányzik, de a könny úgy potyogott a szeme gödréből, mint a záporosó, s - láss csudát! - minden könnycsepp egy-egy gyémántgyönggyé változik.

Kérdi az öreg halász:

- Ki vagy te, mi vagy te, szegény leány?

Elmondja Világszép Ilonka, hogy ki s mi, s hogy mi történt vele.

- Ne búsulj, leányom - mondá a vén halász -, jere be hozzám, itt elélhetsz haláloed napjáig, nekünk úgysincs gyermekünk.

Megköszönte a leány a szívességet, s bement, de csak sírt, mindig sírt. S amint sírt, folyton-folyvást pergett ki a szeme gödréből a gyémántgyöngy.

Azt mondá egyszer a vén halász:

- No, már elég volt a sírásból! Egyet se sírj többet, mert én addig meg nem nyugszom, míg a szemedet vissza nem kerítem.

Fogta a teméntelen sok gyémántgyöngyöt, s elindult azokkal világgá. Árulta városról városra, s bezzeg minden asszony, minden leány szerette volna megvenni, de a vén halász azt mondta, hogy a világ minden kincséért sem adja, csak két szemért. Jaj de kikacagták mindenütt a halászt! Vén bolond! Ki adja majd oda a szemét!

Jól van, ment tovább. Addig ment, amíg a király városába nem ért. Ott egyenest ment a világcsúf királynéhoz. Mutatja a gyönyörűséges drágagyöngyöket. Megörült a világcsúf királyné, hogy majd kiugrott a bőréből. Azt kérdezte, hány zsák aranyat adjon érte.

Felelt a vén halász:

- Nem kell, ha mind ideadod is, ami arany van az országodban, de két szemért neked adom, felséges királyné.

Bejön a vén cigányasszony, s mondja neki a leánya, hogy milyen bolondságot kíván az a vén ember.

- Hát add oda neki a Világszép Ilona szemét! - suttintja a vén boszorkány. - Úgysem veszed hasznát.

Na, volt öröm! Mindjárt elékeresték a Világszép Ilonka szemét, átadták a vénembernek, s még jót kacagtak a „vén bolondon”, mikor eltávozott.

Ment az öregember, meg sem állott, míg hazáig nem ért. Világszép Ilonka még mindig sírt, mert el nem tudta hinni, hogy szem helyett szemet lehessen találni. Márpedig a vén halász talált. Az ám, megtalálta az Ilonka szemét. Egyszeriben visszatette a helyére, s hát - Uram, Jézus! - most még ezerszer szebb lett Világszép Ilonka, mint annak előtte.

Telt-múlt az idő. A vén halász elment halászni, s magával vitte Ilonkát is. Amint a folyó partján halászgatnának, arrafelé tart csolnakon két vadász, akik vadkacsákra lövöldöztek. Az egyik vadász csak felkiált:

- Nézz oda, látod azt a leányt?!

- Látom - mondá a másik -, de olyan szép, hogy mindjárt megvakulok a nézésétől.

- Az Isten istenem ne legyen, ha ez nem Világszép Ilonka! - mondá az első.

- Ejnye, felséges királyom, ez csakugyan Világszép Ilonka!

A király meg az udvarmestere volt a két vadász, s mindjárt kikötöttek a parton. Szaladtak a leányhoz.

Köszön a király, s kérdi:

- Hogy hívnak téged, te szép leány?

Feleli a leány:

- Azelőtt Világszép Ilonkának hívtak, de most már nem tudom, megillet-e az a név, mert egy esztendeje, hogy tükörbe nem néztem.

- No, ha egy esztendeje, hogy nem néztél tükörbe, hát hidd meg, hogy most ezerszer szebb vagy, mint azelőtt. Velem jössz te mostan.

- Hohó - szólalt meg a vén halász -, abba még én is beleszólok!

- Szólhat kend ezeret is - mondá a vadász -, mert én király vagyok!

Közbeszól most Világszép Ilonka:

- Igaza van a vén halásznak, felséges királyom, mert neki köszönhetem a szemem világát.

Aztán elmondott mindent, úgy, ahogy történt. A király egyszeriben hazaszalasztotta az udvarmesterét két hintóért, az egyikbe ő ült Világszép Ilonkával, a másikba a vén halász meg a felesége. Az udvarmesternek meg azt mondta: jobb, ha nem szorul a hintóba, menjen haza csolnakon.

Hamarosan otthon voltak, s amint a hintó befordult a kapun, nagyot kiáltott a király:

- Ki a házból, boszorkányok!

Egyszeriben kihúzatta a vén boszorkányt is, a leányát is a palotából, s mind a kettőt négy-négy darabba vágatta, s úgy tétette ki a város kapujára. A szegény embert pedig mindjárt kieresztette a tömlöcből, s olyan vendégséget csapott, hogy hetedhét országon túl is híre ment.

Így volt, vége volt, igaz volt!

TÁLTOS JANKÓ

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy szegény ember, s annak három fia. De olyan szegény volt, mint a templom egere, még száraz kenyéret is csak nagy ritkán ettek.

Kérdi egy reggel a szegény ember az idősebb fiától:

- No, édes fiam, mit álmodtál az éjszaka?

- Én bizony, édesapám, azt álmodtam, hogy egy terített asztal mellett ültem, s úgy jóllaktam, hogy a királlyal sem cseréltem volna. A hasam csak úgy felpuffadt a sok minden jótól, aztán elkezdtem verni, mint a dobot, s olyan erősen pufogott, hogy a pufogásától amennyi veréb volt a faluban, mind szétrepült.

- Hát, fiam - mondá a szegény ember -, ha olyan jóllaktál, akkor neked nem is kell ma kenyér. Ha kéne is, hiába kéne, mert úgysincs.

Kérdi a középső fiától is:

- Hát, te fiam, mit álmodtál az éjszaka?

- Én, édesapám, azt álmodtam, hogy vettem a vásáron egy pár sarkantyús csizmát, de aztán az olyan sarkantyús csizma volt, hogy mikor a bokámat összevertem, hetedhét országra hallatszott a sarkantyú pengése.

- No, ennek csakugyan örvendek - mondá a szegény ember -, akkor legalább nem kell neked csizmát vennem.

Most a legkisebb fiától, Jankótól kérdezte meg:

- Hát, te fiam, Jankó, mit álmodtál az éjszaka?

Mondá Jankó:

- Én is álmodtam valamit, édesapám, de hogy mit, senkinek a világon meg nem mondom.

- Senkinek meg nem mondogod, de nekem meg! - rikkantott rá a szegény ember.

De hiába faggatta, fenyegette Jankót, hiába ütötte-verte, kérdezte, egy szót el nem árult az álmából. Mikor már nem tudta szenvedni az apja verését, kiszaladt a házból, futott fel az utcán, ki a mezőre, be az erdőbe, árkon-bokron keresztül, utána az apja is egy nagy husánggal.

Amint így szaladnának, jön velük szembe a király hatlovas hintón, nagy kísérettel. Megállítja őket. Kérdi a király a szegény embert:

- Hé, atyafi, miért kergeted azt a fiút?

- Hogyne kergetném - mondá a szegény ember -, amikor nem mondja el, mit álmodott az éjszaka.

- Jól van - mondá a király -, hagyj békét annak a fiúnak, add hozzám szolgálatba, majd nekem elmondja az álmát!

A szegény ember szívesen beléegyezett, mert a király még egy nagy zacskó pénzt is adott neki. Szépen hazament, s a király is ment a maga útjára.

Ahogy a király megérkezett a palotájába, első dolga volt, hogy elévegye Jankót, s mondja neki:

- Na, Jankó fiam, hadd hallom az álmodat!

- Felséges királyom - mondá Jankó -, életem-halálom kezedbe ajánlom, nem mondhatom el az álmodat senkinek a világon.

Fenyegette a király mindenféleképpen, hogy így felakasztatja, hogy úgy kerékbe töreti, meg amúgy lófarkára kötteti, de mind hiábavaló volt: Jankó nem mondta el az álmodat.

Megharaguvék a király erősen, s mondta:

- Na, megállj, Jankó, nem akasztatlak fel, kerékbe sem töretlek, lófarkára sem köttetlek, rettentőbb halált szántam én neked.

Egyben behívatott két katonát, s parancsolta, hogy vigyék Jankót a palota legmagasabb tornyára, falazzák be a toronynak aajtáját-ablakát, hogy vesszen ott éhen-szomjan ez a makacs legény.

Vitték Jankót a katonák, de éppen abban a szempillantásban lépett be a királykisasszony, s ahogy meglátta Jankót, rajta feledkezett a szeme, s ahogy megtudta, mit akarnak Jankóval, egyszeriben elhatározta magában, hogy egy élete, egy halála, megmenti ezt a bátor, szép legényt.

Amikor a kőművesek Jankót befalazták, az egyik kőművesnek adott egy csomó pénzt, hogy egy követ hagyjon csak szabadon, hogy lehessen azt kivenni és betenni.

A kőműves úgy tett, ahogy a királykisasszony kívánta, s Jankó nem veszett sem éhen, sem szomjan, mert a királykisasszony mindennap vitt neki ételt-italt bőven, amikor senki sem látta.

Telt-múlt az idő, egyszer a kutyafejű tatárok királya hét fehér lovat küldött a király udvarába, de olyan egyformát, mint hét tojás, hogy egyet a másiktól megkülönböztetni nem lehetett, s azt üzenté a kutyafejű tatárok királya, hogy egy-egy esztendő különbség van egy-egy ló között, s ha vagy a király, vagy pedig valamelyik embere ki nem találja, hogy melyik a hét ló közül a legfiatalabb, s melyik az utána következő, a harmadik, negyedik, ötödik, hatodik, hetedik, felkerelkedik a katonáival, elpusztítja az országot, hogy kő kövön nem marad, nem kegyelmez még a királynak sem, csak egyes-egyedül a lányának, azt elviszi magával feleségnek.

Összehívatta a király a tanácsosait, tanakodtak éjjel-nappal. Összehívtak az országból mindenféle bölcs embert, de egy sem találtatott, aki megkülönböztesse a hét lovat egymástól.

Hej, nagy bűba merült az egész ország. Búsult a királykisasszony is, mert mi haszna néki abban, ha meg is hagyják az ő életét, ha a kutyafejű tatárok királya elviszi magával. Este, mikor vacsorát vitt Jankónak, sírva panasolta el, hogy mi történt.

- Amiatt bizony egyet se sírjon, felséges királykisasszony - mondá Jankó -, könnyű azt eltalálni, hogy hét ló közül melyik másik. Mondja meg az édesapjának, hogy tetessen ki az udvarba hét tekenő zabot, mind más-más esztendőből való termést, s majd meglátják, hogy a legkisebb ló az ideit zabot eszi meg, s a többi is, amint következik, abban a sorrendben.

Mondja a királykisasszony nagy örömmel az apjának, hogy mit kellene tenni.

- Hát ezt neked ki mondta? - kérdezte a király.

- Ezt én álmodban láttam - mondá a királykisasszony, mert nem akarta elárulni, hogy Jankó él.

Jól van, úgy tettek, ahogy a királykisasszony tanácsolta, s mikor a hét ló nekiállott a hét tekenő zabnak, külön-külön mind a hetet megjegyezték, hogy melyik hány esztendő, s azonmódúlag visszaküldték a kutyafejű tatárok királyának.

Csudálkozott a tatárok királya, hogy miféle ördögös ember találhatta ezt el, mert csakugyan el volt találva pontosan, hogy melyik ló hány esztendő. Hanem ezzel nem elégedett meg. Most egy pálcát küldött, amelynek mind a két vége egyenlő vastag volt, s azt üzente, ha ki nem találják, hogy a pálcának melyik vége töről való, kő kövön nem marad az országban.

Nézték, forgatták a pálcát a király udvarában mindenféle okos s bölcs emberek, de bizony nem tudták kitalálni, hogy melyik vége lenne töről való. A királykisasszony pedig ismét csak elment Jankóhoz, s elpanaszolta, hogy most meg mit adott fel a kutyafejű tatárok királya.

- Azért bizony egyet se sírjon, felséges királykisasszony - mondá Jankó -, nincs annál könnyebb, mint azt kitalálni. Kössenek a pálca kellős közepére cérnát, azon csüngessék le, s amelyik oldalra egy kicsit lebillen a pálca, ott van a töről való vége.

Szalad a királykisasszony az apjához, s mondja, hogy ő az éjjel megint látott egy csudálatos álmot, egy ősz öregember megjelentette neki, mit kell csinálni azzal a pálcával.

Mindjárt cérnát kötöttek a pálca kellős közepére, s hát csakugyan az egyik vége lebillent egy kicsit. Rovást csináltak rá, hogy ez a töről való vége, s visszaküldöttek a kutyafejű tatárok királyának.

Most már megmérgeződött erősen a kutyafejű tatárok királya. Elővette a nyilat, átallott a király palotájába, de úgy, hogy a palota megreszketett belé, a nyílvevő végén pedig volt egy írás, hogy ha éppen úgy vissza nem lövik az ő palotájába, egyszeriben indul minden népével, s nem hagy élve senkit a királykisasszonyon kívül.

Udvarába gyűjtette a király minden vitézét, s leányát s fele királyságát ígerte annak, aki azt a nyilat vissza tudja löni. De nem akadt senki, aki erre vállalkozzék, mert a kutyafejű tatárok országa hétszer hetvenhét mérföldre volt innét.

Búsult a király, de még a királykisasszony is. Nem hitte, hogy még Jankó is tudjon itt segíteni. Elpanaszolja nagy sírással-rívással, hogy mit akar a kutyafejű tatárok királya.

- Ne sírjon, felséges királykisasszony - mondá Jankó -, csak menjen el, a követ tegye vissza szépen a helyére, mintha soha ki sem lett volna véve, s mondja meg az édesapjának, hogy valami csudálatos álmot látott, mintha még most is élne az a legény, akit réges-régen befalaztatott, s hogy egy ősz ember jelentette neki, hogy az a legény vissza tudja löni a nyilat.

A királykisasszony elmondta az apjának, úgy, ahogy Jankó megtanította rá.

A király, bár nemigen hitte, hogy az a legény éljen, kibontatta a falakat. De bezzeg ámult-bámult a király, mikor Jankót meglátta. Szép, dali legény volt, szebb, dalibb, mint volt annak előtte. Vitték nagy örömmel Jankót, s mutatták neki a nyilat a palota falában.

- Hát még ez is baj? - mondá Jankó, kirántotta a nyilat a falból, nekihuzakodott, s úgy visszadobta, csakúgy surrogott-burrogott belé a levegő, s a kutyafejű tatárkirály palotája táncra kerekedett tőle.

- No - mondá a tatárok királya -, megöregedtem, kenyerem javát megettem, de még így senki meg nem csúfolt engem.

Szerette volna szemtől szembe látni azt a vitézt, aki a nyilat visszadobta. Egyszeriben üzent a király udvarába, s Jankó nem is kérette magát, indult mindjárt tizenkettő magával, de ruhájuk, fegyverük egyforma volt mind a tizenkettőnek.

Eleget firtatta, vizsgálta a kutyafejű tatárok királya, hogy a tizenkét vitéz közül melyik lehet az a bölcs ember s az a nagy vitéz, aki a nyilat visszahajította, de semmiképpen nem tudta kitalálni.

- Majd kitudom én - mondá a királynak az anyja, aki ördögös asszony volt.

Estére mind a tizenkét vitéznek egy szobában vetettek ágyat. Az ördögös vén királyné pedig meghúzódott egy szögletben, s úgy hallgatódzott.

Mikor már mind lenyugodtak, megszólal egy vitéz:

- Cudar egy ember ez a király, de ami igaz, igaz, jó bora van.

- Nem csuda - mondja egy másik -, embervér van a borában.

- De még a kenyere is jó - mondja egy vitéz.

- Hogyne volna jó, mikor asszonytej van benne! - mondja megint ugyanaz a vitéz.

- Hej, de még ez az ágy is milyen jó puha - mondja megint csak az a másik vitéz.

- Meghiszem azt, ördögös asszony vetette.

A vén királyné jól megjegyezte magának, hogy melyik ágyból jö ez a beszéd. Mikor aztán mind elaludtak, szépen odasompolygott az ágyhoz, s levágott egy tincset a Jankó hajából.

Reggel fölkelnek a vitézek, s látják, hogy a Jankó hajából egy tincs le van vágva.

- Ezt az az ördögös királyné vágta le - mondta Jankó -, senki más, hanem majd túljárunk az eszén.

Mindjárt levágtak a többi vitéz hajából is egy tincset, s úgy mentek a király elébe.

Aközben a királyné elmondta a fiának, hogy mit hallott s mit csinált, csak nézze, hogy melyiknek a fejről hiányzik egy tincs, az csúfolta meg őt.

No bizony, azt nézhette, mind a tizenkét vitéznek le volt vágva egy tincs a hajából.

- No - mondá a kutyafejű tatárok királya -, látom, hogy hiábavaló minden mesterkedés, nem tudom kitalálni, hogy melyik közületek az a híres vitéz.

- Ne is mesterkedjél - mondá Jankó -, én vagyok az a híres vitéz!

- Hát ha te vagy, mondd meg nekem, hogy került embervér az én boromba.

- A bizony úgy - felelt Jankó -, hogy az inasod, amikor eresztette a bort, elvágta az ujját, és a vére a borba freccsent.

Hívatja a király az inast, rákiált:

- Igaz-e, hogy tegnap vér freccsent a borba?!

- Igaz, felséges királyom, irgalmazz szegény fejemnek, tegnap, amikor bort eresztettem, elvágtam az ujjamat, s egy csepp vér a borba freccsent.

A király kikergette az inast nagy haraggal, s most meg azt kérdezte Jankótól:

- Hát azt honnét tudod, hogy asszonytej volt a kenyerebben?

- Onnét tudom - mondá Jankó -, hogy a szakácsné szoptató asszony, s amikor a kenyeret dagasztotta, egy csepp tej belesöppent a tésztába.

Hívatja a király a szakácsnét.

- Igaz-e, hogy a tejed belesöppent a tésztába?

- Felséges királyom - mondá szörnyű ijedtséggel a szakácsné -, igaz, egy csepp belesöppent a tésztába, amint dagasztottam.

Kikergette a szakácsnét is nagy erős haraggal, aztán megint Jankóhoz fordult, s kérdezte:

- Hát azt honnét tudod, hogy ördögös asszony vetette meg az ágyatokat?

- Onnét tudom, mert az anyád vetette meg, az pedig, tisztesség ne essék, mondván, ördögös asszony.

Hej, haragra lobbant erre a király, s azt mondta:

- Látom, hogy bölcsebb ember vagy, mint én, de már azt nem engedem, hogy énnám bölcsebb ember éljen ezen a világon. Kard, ki a hüvelyből!

Kardot rántottak mind a ketten, s összevágtak, hogy a palota is megreszketett belé. De Jankó nemcsak bölcsebb, erősebb is volt ám a kutyafejű tatárok királyánál, s úgy lenyisszentette a fejét, mintha ott sem lett volna. Azzal fölkerelkedtek, s mentek haza az ő királyuk udvarába.

Ott már nagy vendégséggel várták. Ott volt a pap is. Egyszeriben összeadták Jankóval a királykisasszonyt, s csaptak olyan lakodalmat, hogy Hencidától Boncidáig folyt mindenfelé a jó bor.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

A ROZMARINTSZÁL

Volt egyszer egy király, akit a népei erősen szerettek, de sokat is búsultak miatta, mert nem akart megházasodni. Mi lesz az országunkból - évelődtek a népek -, ha egyszer meghal a királyunk, s nem marad örököse! Hiszen a király szeretett volna megházasodni, be is járt országot-világot, de sehol sem talált kedvére való feleséget. Nem tudta már, hogy mit csináljon. Egyszer eszébe jut, hogy van az ő vadaserdejében egy soktudó öreg vadászember, attól majd tanácsot kér. Elment az erdőbe, megkereste az öreg vadászt, tanácsot kért tőle. Az öreg vadász egy rozmarintszálat adott neki, s azt mondta, hogy amely leány előtt ez a rozmarintszál meghajol, azt vegye el feleségül.

Visszament a király az udvarába, s kihirdettette ország-világszerte, hogy aki szép leány van, s az ő felesége akar lenni, jöjjön el az udvarába, s amelyik előtt meghajol a rozmarint, feleségül veszi.

Bezzeg hogy jöttek a világ minden tájékáról, gazdag lányok, szegény lányok, báró-, gróf- s hercegkisasszonyok, hogy alig fértek el az udvaron. Ott aztán szépen körbe állottak, s a király kiment közéjük. Sorban megállott előttük, kezében a rozmarinttal, de bizony az egyetlenegy leány előtt sem hajolt meg.

Búsult a király, hogy már a rozmarint sem használ. Kihirdette másodszer, hogy jöjjön, aki szerencsét akar próbálni. S jöttek másodszer még többen, sokkal szebb leányok, de a rozmarint ezek előtt sem hajolt meg. Megpróbálta harmadszor is, s jöttek most annyian, mint égen a ragyogó csillag. S valának köztük olyan szépek, hogy a napra lehetett nézni, de rájuk nem, s a rozmarint még ezek előtt sem hajolt meg. De már most igazán nem tudta, mitévő legyen. Hiába feküdt le este, szemére nem jött álom, mert a nép zúgolódott már, hogy annyi szép leány közül nem tudott választani.

Amint így tűnődnek, évelődnek magában, csak beröppen az ablakon egy kicsi madárka, arany volt a lába, arany volt a szárnya, s elkezdett beszélni a rozmarinttal:

- Hallod-e, te rozmarintszál, én tudom, hogy a király szívének nagy bánat ja vagyon, de én majd segítek rajta. Mert a király kétszer szabadított meg engem a sólyom karmai közül, hát jóért jóval akarok neki szolgálni. Az a leány, aki előtt te meghajolnál, tündé kertben lakik. Holnap reggel indulj el az udvarból, hívjad a királyt, hogy menjen utánad, én majd felettetek repülök, s te csak nézzed, hogy merre szállok, arra tarts mindig, szépen elvezetlek a tündé kertbe.

A király jól hallotta ezt a beszédet, s alig várta, hogy megvirradjon. Nem kellett, hogy hívja a rozmarint, amint az elindult, ment utána. Az aranylábú, aranytollú madár mindig ott repült fölöttük. Vezette őket erdőkön-mezőkön által, hetedhét ország ellen.

Amint mentek, mendedéltek, rengeteg erdő közepében egy lovat találtak, mely az út szélén fetrengett s nyögött keservesen. Odamegy a király, nézi, mi baja a lónak. Még jól rá sem nézhetett, megszólal a ló:

- Te jó ember, segíts rajtam, bizony megszolgálom neked. Egy esztendeje, hogy a bal lapockámban van egy ezüstnyíl, s még nem akadt olyan könyörületes lélek, aki ezt kihúzta volna.

Még azt is elmondta a táltos ló - mert táltos volt -, hogy a nyilat egy vén boszorkány lőtte a lapockájába. A király megfogta a nyilat, szépen kihúzta, s hát abban a szempillantásban a ló felszökött a földről, felágaskodott, s úgy megszépült, hogy a király olyan szép lovat életében még nem látott.

- Na - mondá a táltos -, köszönöm a jóságodat, el sem is felejttem. Jól tudom, hogy mi járatban vagy. Ül fel a hátamra, s addig meg nem nyugszom, míg feleséget nem találsz.

Felült a király a táltos hátára. Szállott a rozmarint előttük, az aranytollú madár felettük, s repült a táltos, szélnél sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben.

Hanem egyszer csak hirtelen megáll a táltos. Szertenéz a király, s hát egy üvegvár elé értek. No, még ilyen várat sem látott világéletében! Üveg a fala, üveg a födele, üveg az ajtaja, s akár hiszitek, akár nem, üveg volt még az ablaka is. Még meg sem állapodtak jóformán az üvegvár előtt, hallja a király, hogy valaki odabent éktelenül ordít, mintha nyúznák, s tüzes vassal sütögetnék.

Beszalad a király a várba, s - Uram, Jézus, ne hagyj el! - mit látnak szemei. Egy üvegember ül ott, s ordít keservesen. Azért ordított, mert a hasában egy dongó volt, s az ki akarta rágni. Kérdi a király:

- Hát te miért ordítasz, te üvegember?

- Hogyne ordítanék - mondá az üvegember -, hát nem látod, hogy egy nagy dongó van a hasamban, s ki akarja rágni!

- Hát nem lehet ettől megszabadítani téged? - kérdi a király.

- Dehogyan lehet, dehogyan lehet - mondá az üvegember -, eleget próbáltam, de nem lehet, míg ennek a dongónak az anyja, a kétkardú pók él. Az pedig, míg a világ s még két nap, mindig él, nem lehet azt elpusztítani. Volt egy táltos lovam, az talán el tudta volna pusztítani, de az ördögadta kétkardú pók ezt is meglőtte.

Még jóformán el sem panaszolható ezt az üvegember, hát ereszkedik le a padlásról a kétkardú pók, s leül az üvegkanapéra, éppen a királyné mellé, mert hogy szavamat össze ne keverjem, ott ült a királyné az üvegkanapén, de tetőtől talpig be volt fonva pókhálóval. A királynén mindig rózsaruha volt, de ezt a pók minden órában befonta az ő hálójával, a másik órában pedig egy tövismadár letépdeste róla a hálót. Na, leereszkedett a pók az üvegkirályné mellé, és elkezdte fenni a hálót a rózsaruhára.

- De ilyen-olyan teremtette - rikkantott a király -, ezt már tovább nem nézhetem!

Kirántotta a kardját, s nekivágott a póknak. De az a fertelmes állat a két első lábával, amely olyan volt, mint két kard, úgy-úgy visszacsapott, hogy a királynak mindegyre kiesett a kard a kezéből. Csak úgy csengett az üvegvár a nagy erős viaskodástól, hogy a táltos is meghallotta odakint. Hopp, nekiugrott a garádicsnak,* fel az üvegvárba, be a szobába, s úgy oldalba rúgta a kétkardú pókot, hogy meg sem moccan többet. A dongó, mikor látta, hogy az anyja veszedelemben van, hirtelen kirepült az üvegkirály száján, de hiszen ha kirepült, vége is lett az életének, úgy rátappantott a táltos az első lábával.

S hát amint a pók meg a dongó megdöglött - halljátok csak, mi történt. Az üvegemberből igazi szép ember lett. Az üvegasszonyból igazi szép asszony - de milyen szép asszony! -, s a ruháján egyszeriben kinyíltak a rózsák. A kicsi tövismadár leánnyá változott, mert leány is volt azelőtt, az üvegkirályné szobaleánya. Az üvegvárból pedig aranyvár lett ismét, mert arany volt ez is annak előtte.

Na, mikor minden ilyen szépen jóra fordult, az üvegekirály elbeszélte, hogy s mint lett belőle üvegember, hogy került dongó a hasába. Az úgy volt, hogy egy vén boszorkány el akarta vetetni vele a leányát. Mikor aztán tündérvárból hozott magának feleséget, a boszorkány nagy bosszúságában dongóvá változtatta leányát, őt pedig üveggé, s beléje küldötte, hogy rágja, kínozza. Ő, a boszorkány, kétkardú pókká változott, hogy a királyné rózsaruháját pókhálóval bevonhassa. A szobaleány pedig tövismadárrá, aki mindig letépi a pókhálót róla, hogy aztán ismét befonhassa. Hanem ez még nem volt elég, meglőtte a táltost is.

Mikor így elmondott mindent az egyszerű üvegekirály, mondja a királypajtásának:

- No, pajtás, te velem annyi jót tettél, hogy én azt neked soha meg nem tudom szolgálni.

- Nekem ne is szolgálj - mondá a király -, csak azt mondd meg, hol van a tündéerkert.

- Ó, az nincs messze ide - mondá az üvegekirály -, egy szempillantás sem telik belé, odarepít az én táltos lovam.

Még vacsorára sem maradt ott a király, pedig ugyancsak marasztalták. Felült a táltos hátára, s hipp-hopp, ott voltak a tündéerkertben.

Haj, Istenem! Nagy szomorúság lehetett ottan, mert gyászba volt borítva az egész tündéerkert, tündéerkert közepén a gyémántpalota. Kérdi a király a tündérektől:

- Kit gyászolnak itten?

Felelték a tündérek:

- A királykisasszonyt. Szegény, amiatt való nagy bánatában, hogy a nénijét a kétkardú pók minden órában befonja a hálójával, fehér liliommá változott.

Mondja a király a tündéreknél: vezessék el őt ahhoz a fehér liliomhoz, hadd nézze meg. Odamennek, s hát a rozmarint csak meghajlik a fehér liliom előtt. Az aranytollú madár rászáll, elkezd énekelni, s ím - halljatok csodát! - ebben a pillanatban megrázkódték a fehér liliom, s olyan gyönyörűséges leánnyá változott, amelyet még emberi szem nem látott.

Hej, nagyot kiáltott a király örömeiben. Azt mondta:

- Enyém lesz az a leány, ha addig élek is!

De a tündérekisasszony sem húzódozott tőle, s mindjárt papot hívtak, nagy lakodalmat csaptak, aztán fölkerekedtek, meglátogatták a sógorságot is, ott is volt dínomdánom, lakodalom. Aztán megint fölkerekedtek, hazáig meg sem állottak. S ott volt még csak az igazi vendégség, de olyan, hogy hét országra szólott, hét hónapig tartott, rostával hordották a bort, ki kapott enni, ki nem, de mindenki jóllakott. Én is ott voltam, egy nagy csontot kaptam, menj oda te is, adnak neked is.

A TELHETETLEN KECSKE

Volt egyszer egy szegény ember, s annak három fia meg egy kecskéje. Azt mondja egyszer a szegény ember a legidősebb fiának:

- Hajtsd ki, fiam, a kecskét térdig érő fűbe, övig érő vízbe. Hadd egyék-igyék, amennyi belefér!

Kihajtja a legény a kecskét térdig érő fűbe, övig érő vízbe, ehetett-ihatott, amennyi belefért.

Este, mikor a legény hazahajtotta a kecskét, kérdi a szegény ember:

- No, édes kecském, ettél-e, ittál-e?

Felelte a kecske:

- Sem nem ettem, sem nem ittam, majd elvesztem étlen-szomjan, azzal vagyok ma is, amit tegnap kaptam.

Eléveszi a szegény ember a fiát, jól megnadrágolja, hogy miért nem hajtotta a kecskét térdig érő fűbe s övig érő vízbe.

Eleget mondta a legény, hogy hazudik a kecske, mert evett-ivott elegendőt. De hiába mondta, hiába esküdözött, a szegény ember a kecskének hitt, nem a fiának.

Másnap a középső fiút küldötte el a kecskével. Annak is meghagyta erősen, hogy hajtja térdig érő fűbe s övig érő vízbe.

Kihajtotta ez is térdig érő fűbe, övig érő vízbe. Annyit evett-ivott a telhetetlen kecskéje, hogy majd megrepedt a bőre.

Hanem este, mikor a szegény ember azt kérdezte:

- Édes kecském, ettél-e, ittál-e? - Megint csak azt válaszolta:

- Nem is ettem, nem is ittam, majd elvesztem étlen-szomjan, ma is csak azzal vagyok, amit tegnap kaptam.

Hiszen volt nemulass. Csúnyán kikapott a második legény is.

Harmadnap a legkisebb legény hajtotta ki a telhetetlen kecskét, térdig érő fűbe, övig érő vízbe, ahogy az apja parancsolta.

De este, mikor a szegény ember kérdezte:

- Ettél-e, ittál-e, édes kecském? - Megint csak azt felelte:

- Sem nem ettem, sem nem ittam, majd elvesztem étlen-szomjan, most is azzal vagyok, amit tegnap kaptam.

Hej, megmérgeződött a szegény ember. De már a legkisebb fiát nem verte meg, hanem elévette a kést, s megnyúzta a telhetetlen kecskét.

Hiszen most majd meglátja, hogy igazat beszélt-e a kecske.

Az ám, csakhogy mikor féligre megnyúzta, kiszökött a keze közül a kecske, s uccu neki! szaladt, mintha szemét vették volna.

Szaladott a kecske árkon-bokron át, erdőkön-mezőkön keresztül, s addig szaladt, amíg egy rókalyukat talált, s abba nagy hirtelenséggel belebújt.

Egyszer megy haza a róka, benéz a lyukon, s látja, hogy egy csuda szörnyeteg állat van az ő házában.

Mit csináljon szegény róka? Nem mert bemenni a tulajdon házába.

Éppen akkor arra vetődik a farkas koma, s kérdi:

- Mit csinálsz, róka koma?

- Jaj, lelkem, farkas komám, ne is kérdezd, valami csuda szörnyeteg állat van a házamban, nem tudom, mi lehet.

- Hiszen majd megnézem én - legénykedett a farkas -, s kikergetem onnét.

Benéz a farkas a lyukon, s kérdi:

- Hé, ki vagy itt?!

Visszamekeg a kecske:

- Én vagyok a félig nyúzott bakkecske. Dübü-dübü lábammal, döfi-döfi szarvammal, be ne jöjj, ha az életed kedves!

Bezzeg a vitéz farkasnak is inába szaladt a bátorsága. Visszakapta az orrát, s mondta:

- De már én be nem megyek, róka koma, mert sok mindent láttam, de ilyent még soha.

Aközben odavetődik egy őz, s mondják ennek is, hogy valami csuda szörnyeteg állat van a róka házában.

Beszólt az őz is:

- Ki vagy itt, hé?!

Visszamekeg a kecske:

- Én vagyok a félig nyúzott bakkecske. Dübü-dübü lábammal, döfi-döfi szarvammal. Be ne jöjj, ha az életed kedves!

Hiszen nem kellett, hogy kétszer mondja, az őz ugyan be nem ment.

Jött aztán egy nyúl. Ez is csak úgy járt, mint a többi.

Végezetül jött egy tövisdisznó.* Kérdi:

- Hát ti itt mit csináltok?

Elpanaszolják neki, hogy mi történt.

- Hiszen majd kikergetem én, akármilyen állat legyen - mondta a tövisdisznó.

Beszólt a lyukon:

- Ki vagy itt, hé?!

Visszamekegett a kecske:

- Én vagyok a félig nyúzott bakkecske. Dübü-dübü lábammal, döfi-döfi szarvammal. Be ne jöjj, ha az életed kedves!

Na, a tövisdisznó meg nem ijedt ettől a beszédétől. Begurult a lyukon, jól összevissza szurkálta a kecskét. Bezzeg hogy mindjárt kiugrott a kecske. Hanem ahogy kiugrott, mindjárt közrefogták, széjjeltépték. A húsát egymás közt atyafiságosan elosztották, megették. Csak a belét tette el külön magának róka koma.

Még jóformán meg sem ették, azt mondja a farkas a rókának:

- Komám, én éhes vagyok.

- Tudod mit, komám - mondja a róka -, együk meg, akinek köztünk a legcsúnyább neve van.

- Jól van - mondja a farkas -, hadd lám csak: Farkas-barkas szép név, róka-bóka szép név, őz-bőz szép név, nyúl-búl, az is szép név. Tövisdisznó ... jaj de csúf név!

Megették a szegény tövisdisznót, hogy még egy tövis sem maradt belőle.

Hanem ahogy megették, megint mondja a farkas:

- Róka koma, én éhes vagyok.

- Bizony, ha éhes vagy, koma, együk meg, akinek legcsúnyább neve van köztünk.

- Jól van - mondja a farkas -, hadd lám csak: Farkas-barkas szép név, róka-bóka szép név, őz-bőz szép név, nyúl-búl ... jaj de csúf név!

Megették a szegény nyulat is.

S megették utána az őzet is.

No, már mostan ketten voltak: farkas-barkas s róka-bóka.

Fogja magát róka-bóka, eléveszi a kecske belét, s enni kezdi.

Kérdi farkas-barkas:

- Mit eszel, róka-bóka?

Azt mondja róka-bóka:

- Én bizony kiharaptam a hasamat, s megeszem a belemet. Ha éhes vagy, farkas-barkas, te is harapd ki a hasadat, s edd meg a beledet.

Bolond farkas-barkas kiharapta a hasát, de meg is döglött abban a minutában.

Akkor aztán róka-bóka megette farkas-barkas húsát is.

Így volt, vége volt, igaz volt.

JÁNOS VITÉZ

Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren is túl volt, volt egy király, s annak egy olyan szép leánya, hogy csudájára jártak a világ minden tájékáról. De volt ám egy másik király is, annak meg két szép dali fia, egyik szebb a másnál. Ezek a királyfik meghallották a híret annak a csudaszép királykisasszonynak, s a kisebbik el is indult a csudaszép királykisasszony hazájába. Ahogy megérkezett a király városába, s fölment a király palotájába, éppen csak hogy megpillantották egymást a fiatalok, mindjárt egymásba habarodtak. Hanem a király azt mondta a királyfinak, hogy három esztendő előtt nem adja férjhez a leányát, addig nézzen országot-világot, ismerkedjék országokkal s népekkel, azután ha szerencsésen visszakerül, legyenek egymásé, éljenek boldogul, míg a világ s még két nap.

Búsult erősen a királyfi, búsult a királykisasszony is, de mit tehettek egyebet, engedni kellett a király akaratának. Elváltak egymástól keserves könnyhullatások közt.

Meghallja az idősebb királyfi, hogy mi történt az öccsével. Nosza, neki sem kellett egyéb, indult a csudaszép királykisasszonyhoz. Föltette magában, hogy míg az öccse odajár, elfordítja tőle a királykisasszony szívét, s feleségül veszi.

De hiába mesterkedett, hiába mondott az öccséről mindenféle rosszat, szavainak nem hitt a királykisasszony.

Telik-múlik az idő, eltelik a három esztendő is, megjő a királyfi nagy útjából, elébb azonban hazamegy az édesapjához. Otthon volt a bátyja is, s a királykisasszonyról kezdett beszélni mindenféle rosszat. Hogy a világ minden kincséért el ne vegye azt a leányt, mert az őt nem szereti. Addig beszélt, hogy elcsavarta a fejét az öccsének, s a királykisasszony csak várhatta nagy búsán a vőlegényét, biz az nem jött vissza, pedig nemcsak a három esztendő múlt el, elmúlt még azután három nap, három hét, de még három hónap is.

De mikor a három esztendő után a három hónap is eltelt, bement a királykisasszony az édesapjához, s mondta:

- Látom már, hogy a vőlegényem nem jön vissza, édesapám. Ó, minek is küldé világgá! Három napig még várok, édesapám, s ha akkor sem jön vissza, temettessen el engem a templomba, s minden éjjel fegyveres istrázsával* őriztessen.

A három nap is elmúlt, de bizony nem jött a királyfi. Sírva ment be a királykisasszony az édesapjához:

- Édesapám, lelkem, apám, temettessen el engem a templomba, mert én most meghalok.

Hát csakugyan úgy tetszett, mintha meghalt volna. Mindjárt fehér ruhába öltöztették, aranykoporsóba fektették, gyászfeketébe húzták az egész várost, s vitték nagy jajszóval, keserves sírással a királykisasszonyt a templomba. Abban volt egy kripta, oda a koporsót letették.

Mikor éppen temették, s szóltak a harangok minden toronyban, akkor érkezett meg a városba az idősebb királyfi. Kérdi a népeket:

- Kinek szólnak a harangok, kit gyászol a város?

Mondják az emberek:

- A királykisasszonynak szólnak a harangok, a királykisasszonyt gyászolja a város.

Ment egyenest a királyhoz, s kérdi:

- Igaz-e, hogy meghalt a királykisasszony, felséges királyom?

Mondja a király:

- Bizony igaz, fiam, már el is temettük. Az volt az utolsó kívánsága, hogy minden éjjel fegyveres istrázsával őriztessem. De most nem tudom, hogy mit csináljak, mert még eddig nem akadt egy bátor ember, aki éjjelre oda merjen menni.

Mondja a királyfi:

- Azon egyet se szomorkodjék, felséges királyom, megőrzöm én első éjjel.

Elkövetkezik az este. Kardot köt a királyfi, bemegy a templomba, sétál föl s alá nagy bátran. Haj, de mikor tized ütött az óra, támadott rettentő zúgás, surrogás-burrogás. Recsegték-ropogtak az ajtók, mintha kerekedett volna szörnyű fergeteg, s hát egyszerre csak megnyílik a kriptaajtó, s kilép azon a királykisasszony. Megy egyenest a királyfinak, s rákiált:

- Te hitvány lélek, még ide mertél jönni?! Mért fordítottad el az öcséd szívét tőlem?!

Csak meglegyintette a kezével a királyfit, s ettől a legyintéstől mindjárt szörnyű halált halt. Azzal szépen visszament a kriptába, s lefeküdt a koporsójába.

Megy reggel a király a templomba, nézni, hogy mi történt. S hát uramteremtőm! Ott fekszik a templom közepén a királyfi. Fölvették, kivitték a templomból, s nagy pompával eltemették.

Aközben hírül vitték a fiatalabb királyfinak, hogy mi történt. Nem volt otthon maradása, ment, hogy lássa a menyasszonyát, ha halva is látja. Fölmegy a királyhoz, ott ketten sokáig keseregnek, sírnak, aztán lement ő is a templomba, hogy majd éjjel ő lesz az istráza. Sétált föl s alá nagy búsan a templomban, s mikor tized ütött az óra, támadott egy nagy zúgás-búgás, recsegték-ropogtak az ajtók, ablakok s kilépett a kriptaajtóján a királykisasszony. Ment egyenest a királyfinak, s feléje legyintett a kezével.

- Hogyha tőlem el tudtál tántorodni, halj meg te is, mint a bátyád!

Abban a pillantásban megszakadt a királyfi szíve, a királykisasszony pedig szépen visszament a kriptába, s visszafeküdt a koporsójába.

Megy reggel a király a templomba, hadd lássa, mi történt, s hát halva találja a kisebbik királyfit is. Eltemették ezt is nagy pompával.

Hej, de volt gondja azután a királynak, hogy kit állítson a templomba istrázsának. Egy-egy szekér aranyat ígért annak, aki egy éjet a templomban tölt. Akadtak bátor emberek, az igaz, hogy nem sokan, de nem is jött ki egy sem élve a templomból. Egy hét sem telt belé, nem akadt ember az egész országban, aki strázsát álljon.

Búsult a király, szomorkodott erősen, hogy a leányának utolsó kívánságát sem tudja teljesíteni.

Ekkor vetődött a városba egy kiszolgált huszár. Hallja ez, hogy mi nagy bajban van a király. Fölmegy hozzá, s ajánlja magát:

- Felséges királyom, én megőrzöm a leányodat, csak egy véka aranyat adj minden éjjelre.

- Jól van, fiam, János vitéz (mert Jánosnak hívták a kiszolgált huszárt), adok én szívesen két vékát is.

Megegyeznek, kezet csapnak.

János vitéz kardot köt az oldalára, karabélyt vet a vállára, s indul a templomba. Hanem amint ment a templom felé, meggondolkozott, s mondja magában: „Hej, János, János, bolondság volt ez tőled, mert ha annyi vitéz ember elpusztult már, te is csak elpusztulsz, s mi hasznod lesz a két véka aranyból!”

Ő bizony, gondolja magában, nem megy a templomba, hanem megszökik a városból. Uccu neki, meg is futamodik, de ahogy keresztül akar szökni a város szélén a sáncon, elejébe toppan egy ősz öregember, megragadja a mellnél fogva:

- Állj meg, öcsém, egy szóra!

Visszahökken a huszár, s kérdi:

- Mit akar kend, öregapám?

- Azt, hogy menj a templomba, légy a szavadnak ura! Ne félj semmit, sétálj fel s alá a templomban, de jól vigyázz, mikor tízet üt az óra, szaladj fel a toronyba, bújj belé a nagyharangba, ott nem talál meg a királykisasszony. Aztán ami aranyat kapsz, nekem add a haszon felét.

Jól van! János vitéz megfogadta az öregember tanácsát, visszament a templomba, ott föl s alá sétált nagy hetykén, s mikor tízet vert az óra, uccu! felszaladt a toronyba, belebújt a nagyharangba, s jól beléfogódzott az ütőjébe. De ezt ugyancsak jól cselekedte, mert amikor a királykisasszony kilépett a kriptából, mintha támadt volna földindulás, megrengett a templom, hajladozott a torony erre-arra, mindenfelé.

A királykisasszony, ahogy kilépett a kriptából, széttekintett a templomban, de egy élő lelket sem látott. Bejárta a templomnak minden zegét-zugát, fölkapta a padok alját, benézett az orgona mögé, az oltár mögé, aztán felindult a toronyba, de mikor éppen a haranghoz ért, tizenkettőt vert az óra, vissza kellett, hogy menjen, de fölsóhajtott keservesen:

- Istenem, Istenem, nem hittem volna, hogy az édesapám is megszegje a szavát!

Jött a király reggel jókor az üveghintáján, s szeme-szája tátva maradt a nagy álmélkodástól, ahogy meglátta János vitézt. Egyszeriben karon fogta, felültette a hintóba, vitte a palotába, ottan kiméretett két véka aranyat.

János vitéz megköszönte szépen, ment egyenesen az öregemberhez, s neki adta az egyik véka aranyat.

- No, öcsém - kérdezte az öreg -, megijedtél-e egy kicsit az éjszaka?

- Meg biz' én, édes öregapám - mondá János vitéz -, hanem ami elmúlt, elmúlt, de hová bújjak ma éjszaka?

- Bújj az oltár mögé - tanácsolta az öregember -, oda régente sok embert temettek! A csontjukat kihányta a föld, mert már nem fértek. Keveredj a csontok közé, ottan majd nem talál meg.

Megköszönte János vitéz a jó tanácsot, azzal elindult a templom felé. De az öregember utánakiabált:

- Aztán meg ne feledkezzél rólam, János öcsém!

- Ne féljen, öregapám, nem feledkezem meg!

Egész nap ott forgott a templom körül, mikor aztán alkonyodott, bement a templomba, sétált föl s alá nagy hetykén, éppen, mint az előtte való estén.

Hát egyszer tízet üt az óra, nagyot csendül-bondul a templom, ingadozik, hajladozik, mintha földindulás volna. Uccu neki! János vitéz sem veszi tréfára, szalad az oltár mögé, s a csontok közé keveredik.

Kijött a királykisasszony a kriptából, néz erre is, néz arra is, senki lelket sem lát, felsóhajt keservesen, hogy az édesapja megint megszegte a szavát, azzal szalad egyenesen a toronyba, hátha ott lesz valaki, mert ott tegnap nem nézhette meg. Belenéz a nagyharangba, bele a kicsi harangba, bele a halálcsengettyűbe,* bizony nem volt ottan senki. Nagy búsan lejött a toronyból. Alája nézett a padoknak, nem volt ott senki; azután ment az oltár háta mögé, széjjel akarja hányni a csontokat, de ahogy rája teszi a kezét, tizenkettőt üt az óra, vissza kellett, hogy menjen a kriptába. Azzal János vitéz is kibújt a csontok közül, s vígan sétált reggelig a templomban.

Csakhogy a csuda meg nem ölte a királyt, mikor reggel jött az üveghintáján, s ott találta János vitézt. Karon fogta, fölültette a hintájába, vitte a palotába, s kiméretett ismét két véka aranyat.

Eleget marasztalta a király, hogy maradjon ott ebédre. János vitéz megköszönte a szívességet, de nem maradt, ment egyenest az ősz öregemberhez, s megosztozott vele becsületesen.

- No, édes fiam - mondja az öregember -, még csak egy éjszaka van hátra, ne bújj el ma este sehová! Mikor tízet üt az óra, menj föl a katedrába, nyisd föl a Bibliát, olvasd belőle a szentigéket. A királykisasszony majd beszél tehozzád, de te ne válaszolj semmit. Majd fölszalad a katedrába, hogy téged összeszaggasson, de míg ő a katedra egyik garádicsán fölszalad, azalatt te szaladj le a túlsó garádicson. Aztán fuss a kriptába, feküdj belé az üres koporsóba, s ne félj semmit, minden jóra fordul!

Megköszönte János vitéz a jó tanácsot, Istennek ajánlotta az ősz öregembert, az is őt. Aztán visszament a templomhoz, került, fordult egyet-kettőt, s mikor alkonyodott, bement a templomba. Ottan egy keveset sétált fel s alá, azután felment a katedrába, elévette a Bibliát, felnyitotta, s a szentigéket olvasgatta.

Hát egyszer nyílik a kripta ajtaja, jön a királykisasszony, becsapja az ajtót, nagyot csendül-bondul a templom, ingadozik-hajladozik, mintha földindulás volna, még az orgona is megszólal. Néz erre, néz arra a királykisasszony, s egyszerre csak meglátja János vitézt a katedrában.

- Istenem, Istenem - sóhajt a királykisasszony -, az én apámnak talán már katonája sincs, hogy papot küld katona helyett!

Azzal nekiszalad a katedrának, fel a garádicson. De János vitéz is becsapja a Bibliát, uccu! le a túlsó garádicson, be a kriptába, s lefekszik a koporsóba. Utána a királykisasszony, összeteszi a két kezét, s úgy könyörög:

- Kelj ki az én koporsómból, s add vissza az én helyemet!

De könyöröghetett, rimánkodhatott, János vitéz meg sem moccan.

Egyszer csak tizenkettőt üt az óra, s könyörög még egyszer a királykisasszony:

- Kelj ki a koporsómból, te szép legény! Áldjon meg az Isten!

János vitéz sem nem szólt, sem nem mozdult. Hanem mikor tizenkettediket verte az óra - halljatok csudát, mi történt! -, leborult a királykisasszony a koporsóra, megcsókolta János vitézt, s mondta neki áradozó szóval:

- Kelj fel, kelj fel, te szép legény, mostan már felkelhetsz. Ó de jól tetted, hogy míg a tizenkettőt el nem verte az óra, föl nem keltél, mert akkor én ilyen sem élő, sem holt maradok, mostan pedig tied vagyok, te szép legény, ásó, kapa válasszon el minket!

Hej, volt nagy öröm reggel, amikor jött a király az üveghintáján. Ihol jött elejbe a királykisasszony s vele János vitéz. Aztán felültek a hintóba mind a hárman, föl a palotába. Híttak mindjárt papot, összeadták a fiatalokat, s csaptak olyan lakodalmat, hogy hét országra ment a híre.

Azám, volt nagy vigasság, éjjel-nappal szakadatlan, de bezzeg az ősz öregember hiába várta az aranyat. Eltelt egy nap, eltelt két nap, s János vitéz úgy elfelejtette az ígérését, mint a fekete föld. No, hanem az öregember nem felejtette el.

Egy este, mikor legjobban vigadtak, beállít a palotába az ősz öregember, s kérdi a fényes gála úri népektől:

- Hol van János vitéz?

Mindjárt eléállott János vitéz, ahogy az öregember szavát hallotta.

- Itt vagyok, lelkem, öregapám, ejnye de megfeledkeztem kigyelmedről! Hány zsák aranyat méréssek, öregapám?

Azt mondja az öregember:

- Egyet se, édes fiam, hanem jere velem, s hozzad a feleségedet is.

Mit volt, mit nem tenni, János vitéz egy szóval sem merte mondani, hogy nem megy: ment az öregember után, s akart, nem akart, ment a felesége is.

Hm, vajon mi lesz ebből?! Az lett ebből, hogy az öregember kivezette őket a város végére, ottan bevezette egy kicsi házikóba. Abban a kicsi házikóban volt egy kard. Azt a kardot az öregember a szegről leakasztotta, s mondta János vitéznek:

- No, öcsém, János, a szavadat meg nem tartottad, meg kell halnod mostan, neked is, de még a feleségednek is.

De így s de úgy - kérte János vitéz -, jóváteszi a nagy feledséget, kegyelmezzen az életüknek.

- Jól van - mondá az ősz öregember -, de megemlékezzetek, hogy akármilyen gazdagok lesztek, a szegényekről nem szabad megfeledkezni! Mostan mehettek Istennek hírével.

Visszamentek nagy örömmel a palotába, folyt tovább a dínomdánom, lakodalom. Mikor aztán vége volt a nagy vigasságnak, az öreg király átaladta Jánosnak az egész országát.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A DESZKAVÁRI KIRÁLYFI

Hol volt, hol nem volt, én úgy hallottam, hogy Szittyországban* volt, volt egy király, s annak egy szép kis fiacskája, akit Dánielnek hívtak. A királynak egyszer háborúba kellett menni, s a kicsi Dánielt az udvarmester gondjára bízta, mert a királyné nem élt, éppen azon az éjen halt meg, amikor Dániel született. De hogy szavamat össze ne keverjem, csudálatos dolog történt akkor éjjel, mert amely órában meghalt a királynő, abban az órában dögölt meg a legkedvesebb paripája is, annak is árván maradt a kicsikája.

A kicsi királyfi s a kicsikó egyidősek voltak, s a kicsi királyfi, amikor csak lehetett, hátrament az istállóba, mindig a csikót simogatta, ölegette, s amikor senki sem látta, siratta az ő maga s kedves kicsikájának az árvaságát. Hej, de még akkor sírt sokat, mikor az édesapja elment háborúba, s apa nélkül, anya nélkül maradt a rengeteg nagy palotában. Mert az udvarmester gonosz lelkű ember volt, s mind azon járatta az eszét, hogy elpusztítsa a kicsi királyfit. Abban reménykedett, hogy hátha a király is elesik a háborúban, s akkor majd megtéti magát királynak. Arra határozta magát, hogy egy kardot szúr a kicsi királyfi ágyába, de úgy, hogy a hegye se lássék, éjjel majd a kicsi királyfi belefekszik a kardba, s bizonyosan elpusztul szörnyű halálalával.

A kicsi királyfi az alatt az idő alatt is, míg az udvarmester a kardot az ő ágyacskájába szúrta, kint volt az istállóban, ölegette, cirógatta a lovacskáját, s siratta a maga s lovacskája árvaságát.

Amint így sírdogálnak, megszólal a lovacska, s mondja Dánielnek:

- Ne sírj, édes kicsi gazdám, hanem eressz ki engem az udvarba, hadd nyargaljak körül háromszor, aztán ülj fel a hátamra, s menjünk innét, amerre a szemünk lát, mert különben elpusztít az udvarmester téged is, engem is!

A kicsi királyfi megfogadta a jó tanácsot, kieresztette a csikót az udvarba, s az körülnyargalta háromszor rettentő nagy sebesen, aztán megállott Dániel előtt, s mondta neki:

- Ülj fel a hátamra, kicsi gazdám!

Dániel felpattant a csikóra, s hopp! a csikó keresztülugrott a palota kapuján, elvágatott hetedhét ország ellen.

Meg sem állott, amíg egy rengeteg nagy városba nem ért, s ott azt mondta Dánielnek:

- No, édes kicsi gazdám, én most téged itthagylak. Fogadd meg, amit mondom, s akkor ennek az országnak te leszel a királya. Azt tanácsolom neked, hogy akárki akármit kérdezzen tőled, csak azt válaszold:

- Nem tudom.

Elment a lovacska, egyedül maradt a kicsi királyfi, járt-kelt a városban, s akárki akármit kérdezett tőle, mindig csak azt válaszolta:

- Nem tudom.

Hírül vitték a királynak is, hogy van a városban egy szép kisfiúcska, aki minden kérdésre azt válaszolja:

- Nem tudom.

A király egyszeriben megparancsolta, hogy hozzák a fiút a palotába. Tüstént vitték Dánielt a király elé, de hiába faggatta a király is, hiába kérdezte:

- Ki vagy s mi vagy, hová való vagy, fiacskám? - Dániel minden kérdésre csak azt válaszolta:

- Nem tudom.

Máskülönben megtetszett a királynak a fiú. A főszakács mellé adta inasnak, s megparancsolta mindenkinek, akiket illet, hogy ne merjék bántani ezt a fiút, akármit csinál.

Telik-múlik az idő, s egy vasárnap az udvarbeliek mind elmentek a templomba, csak Dániel maradt otthon. A főszakács meghagyta neki, hogy amíg a templomban lesz, rakjon tüzet, s tegye fel a húst, hadd puhuljon.

Dániel tüzet gyújtott, főltette a húst, s aztán hamut hintett rá. Jön haza a főszakács, látja, hogy a hús csupa hamu, dúlt-fült mérgében, de nem merte bántani a fiút, csak kérdezte:

- Miért hintettél hamut a húusra, te boldogtalan?

Felelte Dániel:

- Nem tudom.

Az udvarbeliek erre elnevezték Nemtudomkának.

Dániel, akarom mondani, Nemtudomka, annyi mindenféle kárt tett a konyhában még ezután, hogy a főszakács már nem tudta tovább tűrni, s panaszra ment a királyhoz. De a király nem haragudott Dánielre, hanem hogy az ételeket többször el ne ronthassa, a főkertész mellé rendelte inasnak.

Következő vasárnap az udvarbeliek ismét mind elmentek a templomba, csak Dániel maradt honn, s a kicsi királykisasszony, mert annak erősen fáj a foga.

Amint Dániel a kertben fel s alá sétált, honnét, honnét nem elejébe toppan a lovacskája, s megkérdezi:

- Hogy vagy, kicsi gazdám?

Mondta Dániel:

- Hál' istennek, jól, édes lovam.

- No, csak vigyázz magadra - mondá a csikó -, meg ne feledkezzél magadról, mindenre azt válaszold ezután is: „Nem tudom.”

Egyben adott neki egy rézkantárt, s mondta, hogy ha valamire szüksége van, ezt csak rázintsa meg. Azzal a lovacska eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Dánielnek most éppen nem volt semmire sem szüksége, de kíváncsiságból megrázintotta a kantárt, s abban a pillanatban egy rézszőrű paripa ugrott elejibe, hozott magával egy rend rézgúnyát is, azt Dániel hirtelen felhúzta, aztán föl pattant a paripára, benyargalta a kertet, összetaposott, összerúgatott mindent, de úgy, hogy egy szál virág nem sok, annyi sem maradt a földben. Akkor a paripa megrázkódott, Dániel leugrott róla, a rézgúnyát rádobta a ló hátára, a ló kiugrott a kertből, Dániel pedig hátraszaladt az istállóba, ottan elbújt a jászol alá, mert most már csakugyan félt, hogy ha hazajönnek a templomból, megtépázzák.

A kicsi királykisasszony mindent jól látott az ablakból, de nem szólt semmit.

Jön haza a főkertész, s látja a rettentő nagy pusztulást, felordítja az udvart, keresi Dánielt, tűvé teszi az udvart, aztán megtalálja a jászol alatt, kihúzza onnét, s akarja ütni, de a kicsi királykisasszony lekiáltott az ablakból:

- Kertész bácsi, ne bántsa azt a fiút, mert az nem oka semminek!

Úgy-ahogy visszaültették a virágokat. A királynak jelentést tettek, de a király azt mondta:

- Ne bántsák szegény fiút, nem tehet arról, hogy olyan boldogtalan.*

Következő vasárnap megint elmentek a templomba mind, csak Dániel maradt honn, meg a kicsi királykisasszony. Most ugyan nem volt semmi baja, de betegnek tette magát, mert gondolta, hogy ismét lát valami csudálatos dolgot.

Hát csakugyan történt is. Dániel megrázta a kantárját, s abban a pillanatban elejébe toppant egy ezüstszőrű paripa, s ez már ezüstgúnyát hozott magával.

Hirtelen felrántotta magára Dániel az ezüstgúnyát, fölpattant a lóra, s úgy összerúgatta a virágoskertet, hogy nem maradt épen egy szál virág, aztán eltűnt a paripa, Dániel pedig elbújt a kocsiszínben.

A kicsi királykisasszony most is mindent jól látott, de nem szólt semmit. Jönnek haza az udvarbéliek, jön a főkertész, látja a szörnyű pusztítást, ordít torkaszakadtából:

- Hol vagy, Nemtudomka?! Gyere elé, te akasztófárávaló!

De bezzeg nem jött elé Dániel, úgy kellett előhúzni a kocsiszínből, hanem mikor ütni akarta a főkertész, a kicsi királykisasszony lekiáltott az ablakból:

- Kertész bácsi, ne bántsa Nemtudomkát, nem oka az semminek!

Harmadik vasárnap éppen ugyanez történt, csak most aranszőrű paripával rúgatta szét a kertet. Na, még egyéb is történt. Mikor a kertet széjjelrúgatta, odaugratott az ablak alá, megölelte a kicsi királykisasszonyt, s megcsókolta.

Volt a királynak még két leánya, idősebbek a kicsi királykisasszonynál. Azt mondja egyszer a király:

- Na, édes leányaim, most már elég nagyok vagytok mind a hárman, férjhez is mehetnétek.

Még aznap ki is hirdette ország-világszerte, hogy jöjjenek az udvarába mindenféle hercegek s királyfiak, hadd válasszon közülök a három leánya.

Nem kellett nagy hívás, jöttek a világ minden tájékáról, annyian jöttek, hogy belepték az udvart. A két idősebb kisasszony első nap választott magának férjet, de a kicsi királykisasszonynak egy sem tetszett.

- Jól van - mondá a király -, ha neked nem tetszenek a hercegek, királyfiak, jöjjön ide minden legény, akinek tetszik, s válassz azok közül magadnak szíved szerint valót.

Jöttek az udvarba gazdag s szegény legények mindenféle rendből, de a kicsi királykisasszony ezek közül sem választott, egy legényen sem akadott meg a szeme.

Eléhívatta a király az udvarbéli cselédeket is, csak éppen Dániel nem volt köztük, de a királykisasszony rájuk se nézett.

- Van-e még valaki az udvaromban?! - kiáltott a király nagy haraggal.

Mondták, hogy nincs itt senki más, csak az a félkegyelmű Nemtudomka.

- Hát hívjátok elé!

Egyszeriben eléhvíták Dánielt, s hát amint eléjött, nevetősre változott a kicsi királykisasszony arca, ragyogott a szeme, mint két fényes csillag, s mondta nagy örömmel:

- Ezt választottam uramnak, édesapám!

Ámult-bámult minden ember, a király pedig erősen szégyenlette a dolgot. De ha már szavát adta, meg is tartotta, s még aznap összeeskette a kicsi királykisasszonyt Dániellel.

Egyszerre tartották meg a három lakodalmat, de Dániel került-fordult egyet a palotában, s egyszerre csak eltűnt a lakodalmas népek között. Lement az udvarba, s ott járt-kelt egymagában. Hiába hívták vissza, hogy menjen fel a palotába, s ha már így van, ahogy van, táncoljon egyet a menyasszonyával. Ő most is csak minden szóra azt válaszolta:

- Nem tudom.

Na, eltelik, elmúlik a lakodalom. Dánielnek a palotával szemben építettek egy deszkaházat, ott kellett hogy lakják a feleségével. Még ebédre meg vacsorára is csak nagy ritkán hívták föl a palotába, mert az egész família erősen szégyenlette ezt az atyafiságot.

Így telt-múlt az idő. Egyszer a király két idősebb veje vadászni megy, s hívják Dánielt is.

- Na, Nemtudomka sógor, gyere velünk vadászni!

Mondta Dániel:

- Nem tudom.

De alighogy elmentek a sógorai, megrázintotta a kantárját, elejébe toppant a rézszőrű paripa, s úgy elvágtatott rajta az erdőbe, hogy mire a sógorai odaértek, ő már jött is visszafelé. Találkozik a sógoraival, hanem azok nem ismerték meg, s szóba állottak vele. Azt hitték, hogy valamelyik külsőországbeli királyfi. Hívták, hogy forduljon meg, s menjen velük vadászni.

- Nem megyek - mondá Dániel -, mert éppen vadászatról jövök. - S hát csakugyan ott lógott a nyeregkápáján egy arany vadkacsa.

Na hiszen, mindjárt közrefogták a sógorai, hogy adja nekik ezt a vadkacsát.

- Én szívesen - mondá Dániel -, ha ti meg nekem adjátok a mátkagyűrűtöket.

Gondolták a sógorai: miért ne adnák, gyűrű helyett majd más gyűrűt csináltatnak.

Odaadták a gyűrűt a vadkacsáért, aztán visszafordultak, és elébb megkérdezték Dánielt, ki s mi légyen ő.

Mondá Dániel:

- Én a deszkavári királyfi vagyok.

Azzal elváltak egymástól, de Dániel elejbük került, s mire a sógorai hazaértek, ő már ott álldogált a deszkaháza előtt a rendes gúnyájában.

Megérkeznek a sógorok is, s rászólnak nagy hetykén Dánielre:

- No, Nemtudomka, miért nem jöttél velünk? Látod-e, mit lőttünk?

Felelt Dániel:

- Nem tudom.

- De mi tudjuk, te bolond, ha te nem tudod - kacagtak a sógorok, s aztán fölmentek a palotába, s eldicsekedtek az apósuknak, hogy milyen szép arany vadkacsát lőttek.

Másnap megint elmentek vadászni, s hívták Dánielt, de ő most is visszamaradt. Hanem, ahogy elmentek hazulról, megrázta a kantárt, s most az ezüstszőrű paripa toppant elejébe, s hozott Dánielnek ragyogó ezüstgúnyát.

Mire a sógorok az erdőbe értek, ő már visszatérőben volt, s egy aranyszarvas lógott a nyeregkápáján.

Közrefogták ismét a sógorai, hogy adja nekik azt az aranyszarvast, de ő azt mondta:

- Nektek adom, ha megengeditek, hogy az aranygyűrűmet a homlokotokra süssém.

A sógorok ezt sem bánták, csak eldicsekedhessenek otthon az aranyszarvassal. Gondolták, szépen befésülik hajukat a homlokukra, soha senki meg nem tudja, milyen nagy gyalázat érte őket.

Dániel most is hamarabb ért haza, s a deszkaház előtt várta sógorait, akik nagy hetykén köszöntötték:

- Na, Nemtudomka, miért nem jövel velünk, látod-e, most megint mit löttünk?

- Nem tudom - mondá Dániel.

- Bezzeg hogy nem tudod - mondák a sógorok -, mert bolond vagy, nincsen eszed, s ami volt is, mind elveszett.

Hej, volt nagy öröm a palotában. Csaptak nagy vacsorát. Csak úgy ragyogott a szeme az öreg királynak. Örvendett a szíve, hogy ilyen derék két veje van, de sajgott is egy kicsit a harmadik veje miatt. Hej-haj, ha az is olyan derék, ügyes ember volna!

Harmadnap reggel ismét vadászni mentek a sógorok. Hívták harmadszor is Dánielt, de ő csak azt mondta:

- Nem tudom.

- No, ha nem tudod, hát maradj - csúfolódtak vele a sógorok, s elvágattak, mint a sebes szél. De Dániel is megrázintotta a kantárt, jött az aranyszőrű paripa az aranygúnyával, s elvágatott ő is sebes szélnél sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben, s mire a sógorok az erdőbe értek, ő már jött is visszafelé, s hozott a nyeregkápáján egy aranytúzokat.

Már messziről meglátták a sógorai, s mondta az egyik:

- Nézd a deszkavári királyfit, most már aranyszőrű paripán jár!

Közrefogták, hízelkedtek neki, hogy adja nekik az aranytúzokat is.

- Jól van - mondá Dániel -, nektek adom szívesen, ha megengeditek, hogy a hátatokra akasztófát süssék.

Egy kicsit húzódoztak a sógorok, de gondolták, csak nem halnak belé, s azt már aztán csak-ugyan emberi szem meg nem látja, hogy akasztófa van sütvé a hátukra. Szépen lefeküdtek a földre, hátukra süttették az akasztófát, s mintha semmi sem történt volna, hazanyargaltak az aranytúzokkal.

Dániel már ott állott a deszkaház előtt, várta az ő híres vadász sógorait. Jöttek is azok mindjárt. Táncoltatták a lovukat nagy kényesen, s kérdezték Dánielt csúfondáros hangon:

- No, te vitéz Nemtudomka, ma sem jöttél velünk. Ugye, most sem tudod, mit löttünk?

- Nem tudom - mondá Dániel.

Volt nagy vigasság fent a palotában, Dániel pedig üdögélt a feleségével a deszkaházban nagy szomorúságban. Mennyit sírt a felesége, mennyit könnyögrött neki, hogy beszéljen már valamit, mert ő bizonyosan tudja, hogy többet is tud annál a két szónál.

De Dániel csak a kicsi lovára gondolt, s ámbátor fájt a szíve erősen, minden szóra azt mondta:

- Nem tudom.

Hát - amint mondám - nagy volt a vigasság a palotában, s volt a fiatal pár nagy szomorúságban. Hanem amint üdögélnek, látja Dániel, hogy az ő kicsi lovának az árnyéka végiglibben a falon. Kiszalad az udvarra, s hát csakugyan ott volt az udvaron az ő kedves lovacskája.

- Jó estét, kicsi gazdám - köszöntötte a lovacska -, jól megtartottad eddig a próbát, csak tartsd meg ezután is, s ne félj, megsegít az Isten!

- Hát otthon mi újság? - kérdezte Dániel.

- Hej, nagy a szomorúság otthon, édes kicsi gazdám. Az édesapád a háborúba vezett, s a gonosz lelkű udvarmester elfoglalta az országot, ő most a király. De nem elég neki egy ország. El akarja még foglalni a te apósod országát is. Itt lesz holnap rettentő nagy sereggel. De te ne búsulj ezen, kicsi gazdám, mert csak ezután ragyog fel a te fényes napod. Nesze, adok neked három tarisznyát. Az egyikből annyi puszkapor s golyóbis jön ki, amennyi csak kell. A másikkól annyi katona, mint amennyit kívánsz. A harmadikból annyi étel s ital, hogy elég lesz három ország katonájának. Ez órától fogvást melletted maradok, s holnap együtt megyünk háborúba.

Haj, volt reggel szörnyű ijedelem a palotában. Megjött az üzenet az udvarmesterből lett királytól, hogy jön nagy sereggel, s ha szépen által nem adják neki az országot, nem hagy élő lelket.

Felkészülődött az öreg király s a két idősebb veje. Dánielnek nem is szóltak semmit, úgy mentek a háborúba. De hiszen ha elmentek, vissza is jöttek estére, s még áldott szerencse, hogy élve visszajöttek. Hírmondónak is alig maradt a seregből.

Nagy volt a szomorúság a palotában, sírtak-ríttak az asszonynépek, de legfőképpen a Dániel felesége:

- Istenem, Istenem, mi lesz árva fejünkkel, ha kikergetnek az országból!

Ekkor Dániel megfogta a felesége kezét, s intett neki, hogy vezesse az édesapjához. Fölmentek a palotába, leültek ők is vacsorázni, s Dánielnek nagy erős kedve kerekedett. Bezzeg megharagudtak mind, hogy ennek a boldogtalannak éppen most fakad olyan virágos kedve, amikor mindenki szomorkodik. De Dániel csak tovább mutatta nagy jó kedvét, hadonászott, verte a mellét, fenyegetődzött, mintha azt mondta volna:

- Hej, ilyen-olyan teremtette, majd széjjelverem én az ellenséget, hogy hírmondónak sem marad belőle!

Hát jól van, reggel, hogy ismét indultak a háborúba, bekiáltottak a sógorok Dánielhez:

- No, Nemtudomka sógor, tegnap ugyancsak vitézkedtél, gyere velünk a háborúba!

De Dániel arca olyan szomorú volt most, mint a háromnapos esős idő, megrázta a fejét nagy búsán, s mondta:

- Nem tudom.

Elmentek a sógorok nagy bosszúsággal, de abban a szempillantásban Dániel elé toppant a lovacskája, s mondá neki:

- Na, édes kicsi gazdám, kiállottad a próbát becsülettel. Beszélhetsz ezután szíved szerint, amennyit akarsz.

Haj, Istenem, ez volt az öröm! Szaladt a feleségéhez. Megölelte, megcsókolta, s mondta:

- Lelkem, édes feleségem, ne búsulj, szabad beszélnem ezután!

Aztán mindjárt el is búcsúzott a feleségétől. Nyakába vetette a három tarisznyát, felpattant kicsi lovára, kivágtatott a városból, s ott a város végén elévette az első tarisznyát, kifordította, s hát uramteremtőm, annyi katona omlott ki belőle, hogy a föld megrengett alattuk, s az ég elfeketedett.

Ahogy éppen indult rettentő nagy seregével, szaladott szembe vele az apósa, szaladtak a sógorai, utánuk néhány katona, s kergette cudarul szegényeket az ellenség. De még csak most ijedt meg igazán az öreg király! Azt hitte, hogy elől is, hátul is ellenség. No, a nagy ijedsége szertelen nagy örömmé változott. Elébe ugratott Dániel, s jelenté:

- Felséges királyom, én a deszkavári királyfi vagyok, ne félj, mert én a segítségre jöttem.

Azzal neki az ellenségnek, s egy óra sem telt bele, még hírmondónak sem maradt belőle, miszlikbe vágta az udvarmesterből lett királyt is.

Mikor aztán vége volt a háborúnak, Dániel a kardjával keresztülszúrta a csizmáját, lehajolt a földre, onnét vérrel megtöltötte a csizmáját, mert volt ott annyi vér, hogy folyt, mint a patak, s azzal visszament az apósához, s jelentette:

- Felséges királyom, levágtuk az ellenséget egy szálíg.

Örvendezett az öreg király, de meg is ijedett mindjárt, mert észrevette, hogy a deszkavári királyfi csizmájából folyik a vér. Hívták mindjárt a doktorokat, hogy kössék be a vitéz deszkavári királyfi sebeit, de Dániel azt mondta:

- Nem kell nekem doktor, felséges királyom, csak hasítson az ingéből egy darabot, azzal bekötöm, s tudom, hogy meggyógyul.

Hiszen az öreg király odaadta volna szívesen az egész ingét, hogyne adta volna! Aztán hívta, könyörögve, rimánkodva hívta, menjen vele az udvarába, maradjon ott, fiának fogadja, reá hagyja a királyságot, de Dániel megköszönte szépen, azt mondta: nem kíván ő semmit ezért a kevés segítségért, s úgy eltűnt a seregével, mintha a föld nyelte volna el. Hanem mikor az apósáék hazaértek, otthon volt már ő is, várta őket a régi rossz gúnyájában. De a feleségének erősen lelkére kötötte, hogy ne szóljon semmit, csak hagyjon mindent a maga mentire.

Aközben megjött az öreg király a két vejével s a megmaradt kicsi seregével, s volt dínomdánom, de milyen! Fölment Dániel is a feleségével, de bezzeg bosszantották a sógorai.

- No, te gyáva lélek, nem mertél eljönni a háborúba, pedig hogy vitézkedtél tegnap este!

Dániel most sem mondott egyebet:

- Nem tudom.

De aztán csak eltűnt a palotából. Kiment az udvarra, ott a tarisznyát kifordította, s tele lett az udvar huszárral, bakával, mindenféle katonával. Ő maga felöltözött csillogó-villogó ruhába, felült kicsi lovára, s úgy állott a palota elébe.

A felesége, mintha semmiről sem tudna semmit, kinéz az ablakon, összecsapja a két kezét.

- Jaj, Uram, Jézus, nézzenek ide, tele van az udvar ellenséggel!

Lett nagy ijedség a palotában. Mit csináljanak, merre forduljanak?

Mondja Dániel felesége:

- Küldje le, édesapám az udvarmestert, kérdezze meg az szép szóval, hogy mit akarnak, hátha nem is ellenség.

Lemegy az udvarmester, de reszketett az ina, mint a miskolci kocsonya, s kérdi Dánielt, hogy ellenség vagy jó barát legyen-e.

Mondá Dániel:

- Azt én neked meg nem mondom, jöjjön le a király, majd megmondom neki!

Fölmegy az udvarmester, s jelenti a királynak, hogy mi választ kapott. Mit volt mit tenni, le kellett, hogy menjen, s hát ahogy lement, leszállott Dániel a lovacskájáról, letérdelt az öreg király előtt, s mondá:

- Felséges királyom, életem-halálom, kezedbe ajánlom, nézz meg jól, ismersz-e?

- Hogyne ismernék - mondá a király -, te vagy az a vitéz deszkavári királyfi, aki az ellenségtől megszabadítád az országot.

Azzal megfogta a Dániel kezét, s vitte föl a palotába. Ott éppen arról beszéltek:

- Hej, ha megint eljönne a deszkavári királyfi, nem kellene félnünk!

No, ha csak ez kellett, itt volt a deszkavári királyfi. De csak akkor volt még nagy álmélkodás, amikor a kicsi királykisasszony elébe szaladt, a nyakába borult, s mondta nagy fennszóval:

- Édes uram, lelkem, uram, drága Nemtudomkám!

Megrökönyödtek erre a sógorok, mert megismerték, hogy ez a vitéz volt az, akinek a gyűrűjüket adták, akinek engedték, hogy gyűrűt süssön a homlokukra, s akasztófát a hátukra. Nem akarták hinni, hogy ez a vitéz legyen Nemtudomka.

- No, ha nem hiszitek - mondá Dániel -, mindjárt bebizonyítom.

Elévette a két gyűrűt.

- Kié ez a két gyűrű?

- Ez a miénk - mondták szégyenkezve a sógorok.

- Hát most mutassátok meg, hogy miféle jegy van a homlokotokon!

Meg kellett, hogy mutassák, ott volt a gyűrűnek a helye.

- Hiszitek-e most, hogy én vagyok Nemtudomka? Hogyha tagadnátok, megbizonyítom a hátatokkal.

Hiszen semhogy ez a gyalázat is érje, inkább elhitték, hogy ez a dali szép vitéz Nemtudomka, akit ők annyit csúfoltak.

Az öreg király nem kívánta, hogy elémutassa az inget, anélkül is egyszeriben általadta neki az egész királyságot, s ez órától fogva két országa volt Dánielnek, s hol az apósa, hol az apja országában lakott.

Még ma is él, ha meg nem halt.

HAMMAS GYURKA

Volt, hol nem volt, még hetedhét országon is túl, volt egy szegény asszony. Ennek a szegény asszonynak volt három fia: a legnagyobbik csizmadia-, a második szabómesterséget folytatott, hanem a legkisebbikkel semmire sem lehetett menni: mindig a hamuban hevert, azért el is nevezték Hammás Gyurkának.

A két nagyobb legény egy darabig csak elnyögte, hogy ők a keresők, s az öccsük eszik, alszik, hamuban hemmedezik, de egyszer azt mondták az anyjoknak, hogy ezt már a szentlélek sem állja ki tovább, valamire takarítsa el a becefiát.* El is vitte a szegény asszony a városba, beadta fazekasmesterségre, de már másnap otthon volt Gyurka, s azt mondta, hogy ő ugyan nem mocskolódik az agyaggal, s belőle, míg a világ, soha fazekas nem lesz. Azután elvitték tímármesterségre, de innét is megszökött, mert a bűdösséget nem tudta szenvedni. Vítették szabóságra, azt azért nem szenvedhette, mert ülni kellett.

A szegény asszony már úgy elképtelenedett,* hogy azt sem tudta, hol áll a feje; de a legények addig morgolódtak, hogy ismét próbált egyet, s elindította a város felé. Amint mentek, találkoztak az országúton egy veres szakállú urasággal. Kérdi az asszonyt:

- Hová igyekszik kend, néne, azzal a legénykével?

- Én bizony, nagyságos uram, viszem ezt a szegény legénykét szolgálatba, ha valahol helye kerekedhetnék, de hogy az igazat meg is mondjam, még egy helyen sem tudott ellakni, mert „laci a hátán ül” (lusta).

- Nem baj, a’! - örvendezett az uraság. - Éppen ilyen legényt keresek én. Nem lesz nálam semmi dolga az isten földjén, s mégis olyan bért adok, hogy tíz esztendeig sem szolgálna más embernél annyit.

Megörvend a szegény asszony, de még jobban Gyurka, s meg is mondta az anyjának egyszeriben, hogy ő ehhez az úrhoz megy szolgálatba, ha semmit sem fizet is, csak enni eleget adjon.

Az uraság megcsinálta az írást, s mikor a szegény asszony megnyomta a keresztet,* azt kérdi tőle:

- No, szegény asszony, tudod-e, hogy ki vagyok én s hova viszem a fiadat?

- A biz’, a no - renyekedett a szegény asszony -, nem is kérdém.

- Hát tudd meg, hogy én Durumó vagyok, a pokol királya, s fiadat az ördögök közé viszem.

Aj, megijedt a szegény asszony, kérte, hogy az írást égessék el, de Durumó azt felelte:

- Majd vaskedden!

Hanem megígérte, hogy esztendő múlva jöjjön el ebbe s ebbe a rengetegbe, ott egy helyet úgy hívnak, hogy: Durumó sarka, s ott aztán visszaadja a fiát. Belényugodott nagy nehezen a szegény asszony, de mikor hazament, még akkor jutott isten igazában eszibe, hogy a fiát kinek a kezére adta. Elpanaszolta a két nagyobbik fiának, hogy milyen szerencsétlenül járt, de ezek csak összenéztek, s azt gondolták, hogy az anyjuk vagy a konty* alá hajtott, vagy meghibázott az eszében.

No, eltelik az esztendő, s a szegény asszony elment pontosan Durumó sarkához, várt-várt setét estig, de Durumó nem hozta vissza a fiát. Amint ott búcsálódott, odament egy ősz ember. Kérdi:

- Miért búsulsz, te szegény asszony?

Elmondta, hogy kinek adta szolgálatba a fiát, s hogy éppen a mai szent napra ígerte, hogy visszahozza, de biz' a nem is gondol arra.

- Ne is várd azt híjába, szegény asszony, mert oda magadnak kell elmenned, s úgy visszakapod a fiadat!

Avval beléfűtt a sípjába, s egy kicsi nyulacska mindjárt mellette termett.

- No, szegény asszony, ez a kicsi nyulacska elvezet a pokol kapujáig, ott aztán beeresztnek, csak azt kell mondanod, hogy Durumót keresed. Hanem a te fiadat eddig úgy elváltották, hogy még te sem ismered meg; adok én neked egy szál rozmarintot, indulj meg ezzel az ördögök közt, s amelyik előtt kivirágzik, az a te fiad.

Megköszönte szépen a szegény asszony az ősz ember szívességét, s elindult a kicsi nyulacska után.

Három nap s három éjjel mentek, akkor értek a pokol kapujához, innét megfordult a nyulacska, s a szegény asszony békiáltott a kapun.

Kifut egy ördög, s kérdi:

- Kit keressz, te szegény asszony?

- Én bizony Durumó őfelségit keresem - felelt a szegény asszony.

- No, csak jere, éppen most egzerciroztatja* a legényeit, ha jó kedviben lesz, még be is fogad a fűtőkatlan mellé.

Bement a szegény asszony, ment egyenest Durumóhoz.

- Kend ugyan visszahozá a fiamat, Durumó uram!

- Ejnye, azt bizony el is feledém - mondja Durumó -, de hát melyik is volt a kend fia? Válassza ki, kend jobban ismeri.

A szegény asszony eltalálta egyre a rozmarint nélkül is, pedig olyan fekete volt a fia, mint az üst.

- Jaj - kiált Durumó -, így nem mesterség eltalálni!

Előszólíttatott egy regiment* ördögöt, s parancsolta, hogy egyszeriben vagdalják össze azt a regimentet, amelyikhez Hammas Gyurka tartozott, azután égessék porrá, s jóféle füvekkel kenegessék meg.

Összevagdalták egy micre, porrá égették, jóféle füvekkel megkengették, s a porból ismét egy regiment ördög lett, de egy makula mákszem nem sok, annyit sem különbözött egyik ördög a másiktól.

- No! Most válassza ki kend a fiát! - biztatta Durumó.

Kezibe vette a szegény asszony a rozmarintot, megindult a geléda* előtt, s mikor a fiához ért, a rozmarint kivirágzott, s ő megállott előtte.

- Ez az én fiam! - mondta Durumónak.

Tüsszögött Durumó nagy bosszúságában, nem tudta már, hogy mitévő legyen, mert Gyurkát semmiképpen ki nem akarta adni, úgy megkedvelte.

Hanem Gyurka jóllakott már az ördögséggel is, keresztülbucskázott* a fején, csóka lett belőle, s úgy kirepül a pokolszáján, hogy Durumónak szeme-szája elállott nagy bámulatában.

Azt mondja a szegény asszony:

- Már bizon, ha a fiam elment, én sem maradok itt - s avval otthagya Durumót.

Káromkodott, szitkozódott Durumó, hogy az a kölyök így kitanulta az ő mesterségét egy esztendőre, hogy még az ő eszén is túljárt, de nem hagyja annyiban, ha életivel játszik is. Ő is keresztülbucskázott a fején, sasmadár lett belőle, s avval utánarepült Hammas Gyurkának. Mikor már szinte utolérte volna, egy szép réten leszállott Gyurka, keresztülbucskázott a fején, s lett belőle egy szép selyemkendő. A falusi legények meg a leányok éppen ott táncoltak, az egyik leány megkapta, s szépen a nyaka körül kötötte. Leszállott erre a sas is, keresztülbucskázott a fején, s lett belőle egy istenes vastag bot. A táncosok között volt egy vidéki legény is, ez kérni kezdte a leánytól a szép selyemkendőt, de ez nem adta. Azt mondta a legény:

- Hiszen úgyis lelted! - s erővel el akarta venni.

A leálynak a szeretője erre felkapta a botot, s úgy eldöngette a vidéki legényt, hogy a csontja is ropogott belé. Eközben a selyemkendő leesett a leány nyakáról, s ismét csóka lett belőle, a botból pedig sas, de most még mérgesebben üzőbe vette, mert ahogy fáj az ütés a vidéki legénynek, úgy fáj neki is.

Mikor már szinte utolérte volna, a csóka berepült egy ablakon, ott általhajította magát a fején, s lett belőle egy szép gyémántgyűrű. A sas nem tudott egyebet kieszelni, hanem bucskázott egyet, s lett belőle egy fiatal úr. A háznál éppen akkor készültek a bálba, s a kisasszony, mikor észrevette a gyűrűt a kicsi asztalán, azt hitte, hogy az édesapja vette ajándékba, s felhúzta az ujjára. Beállított erre Durumó is, gazdag úrfi képében, s úgy megszerettette magát a háznál, hogy elhívták magukkal a bálba. Durumó csak mind a gyűrűs kisasszony körül forgolódzott, mondta neki a szépet, s addig-addig, hogy kérni kezdte a gyűrűt a kisasszonytól. Ez azonban kikacagta Durumót, hogy már első este gyűrűt kér tőle, s azt mondta:

- Majd máskor!

Hanem Durumónak akkor kellett volna, s mikor táncra kerekedtek, megfogta a gyűrűt, hogy erővel is lehúzza az ujjáról. A kisasszony elkezdett sikoltozni, s Durumót megcsípték a többi úrfiak, s úgy kirepítették az ablakon, hogy alig tudott összeszedelőzködni. Káromkodott Durumó, s fel is fogadta, hogy többet nem üldözi Hammas Gyurkát, hogy mindenütt ő húzza a kurtát, s visszament az országába. Azonban vége lett a bálnak, s más este a kisasszony lehúzta a gyűrűt, s lett belőle csóka, kirepült az ablakon, s hazáig meg sem állott. Az ajtó előtt keresztülbucskázott, s ismét Hammas Gyurka lett belőle.

- Jaj, lelkem, fiam! Csakhogy hazakerülhettél - renyekedett a szegény asszony -, ládd-e, bátyáid már bolondszámba vettek engem, nem hitték, hogy a Durumó szolgája voltál kerek esztendeig.

- De biz' a voltam, aki áldója van! - mondta Hammas Gyurka -, de bezzeg nem is bántam meg, mert annyi huncfutságot tanultam nála, hogy már ezután is élélhetünk úri módra.

Másnap reggel azt mondja Gyurka a bátyjainak:

- No, legények, ma sokadalom lesz a városban, én hollószín paripává változom, ti pedig vezessetek el engem, s adjatok el jó pénzért. Csak kettőt kötök ki, hogy vörös szakállú embernek el ne adjatok, s ha eladtok, fejemben ne hagyjátok a kötőféket, mert cudarul lesz a dolgom.

El is indultak a városba, s mikor egy erdön mennének keresztül, Gyurka általbucskázott a fején, s lett belőle egy szép hollószín paripa. A bátyjai kötőféket vetettek a fejébe, s úgy vezették be a városba. Még jóformán be sem értek, egy óbester* megalkudta ötszáz forintban, de addig itták a legények az áldomást, hogy mind jobban-jobban nekimelegedtek, ettek-ittak, húzatták a muzsikussal, s az öccsükről úgy megfélejtettek, mint a fekete föld. Az óbester pedig hazavezettette a szép csikót a kötőféknél fogvást, s bekötötte az istállóba. Mindjárt adatott neki jó lány sarjút, de a csikó csak tüszögött, s még belé se harapott. Kimegy az óbester leánya, vitt egy karéj komlós cipót s egy jó marék nádméz, s lám, azt mind egy falásig megette. A kisasszony még tréfálkozott az apjával, hogy cipóval él, meg cukorral, olyan csikót vett. Jól van! Kicsapatja az óbester az udvarra, hadd járja meg magát, hanem mikor délben mind bementek a cselédek ebédelni, keresztülbucskázott a fején, csóka lett belőle, s hazáig meg sem állott. Az ajtóban ismét bucskázott egyet, s lett belőle Hammas Gyurka. Bement a házba, ott erősen lecirmolta* a bátyjait, hogy róla úgy megfélejtettek, s azt mondta, hogy még holnap is vezessék el, de ha megint úgy járatják, többet nem vegyít velők, hanem dolgozzék mindegyik a maga kezére.

Elindultak második nap is a sokadalomba, s mikor az erdőbe értek, általbucskázott Gyurka a fején s olyan gyönyörű szürke csikó lett belőle, milyen még a török császár alatt sem járt. Fejébe húzták a kötőféket s amint beértek a városba, megszólítja egy veres szakállú uraság:

- Mit kértek ezért a csikóért, hé?

- Kétezer forintot - felelt a nagyobbik legény.

A veres szakállú uraság egyszeriben elévette a bugyellárisát,* de a legényeknek eszükbe jutott, hogy mit kötött volt ki az öccsük, s megmásolták a szavukat. Azt mondták, hogy csak tréfabeszéd volt az egész, mert a csikó nem eladó, viszik egy grófnak. A veres szakállú uraság éppen Durumó volt, s nem is hagyta annyiban, hanem szépen utánok sétált, hadd lám: kinek adják el a csikót. Amint vezették az utcán, kinéz az ablakon egy gróf, s kérdi: mit kérnek a csikóért?

- Háromezer forintot! - felelt a nagyobbik legény.

- Vezessétek be! - parancsolta a gróf, s mindjárt kifizette a háromezer forintot. A legények nagy örömben ismét a csikó fejében felejtették a kötőféket, s annál fogvást be is köttette a gróf az istállójába. Alig mentek el, Durumó is beállított a grófhhoz, s dicsérni kezdte a csikót, mondta, hogy ő is megvette volna annyiért.

- Hát az úr miféle? - kérdi a gróf.

- Én bizony lovászmester voltam egy hercegnél, s most szolgálatot keresek, ha valahová befogadnának lovászmesternek - felelt Durumó.

- No, éppen jó helyen jár, nekem egy ügyes lovászmesterre van szükségem.

Írást csináltak, s Durumó ment tüstént az istállóba.

- No, te tolvaj, akasztófára való gyilkos! Megverettél egynehányszor, de most a kezem közé kerültél!

Ezt mondta Durumó a csikónak, avval elékapott egy vastag cseberrudat* s úgy elnászpángolta a szegény csikót, hogy az a hídlást is felrúgta kínjában. Meghallja a gróf a nagy dörömbözést, lefut az istállóba.

- Hát te gazember, így kezded az esztendőt?!

Megfogatta a béresekkal, lehúzatta, s olyan ötvenet húzatott reá, hogy elájult belé. Mikor aztán felszeszpetelődött* nagy kínnal, általbucskázott a fején, s lett belőle sas, de megfogadta, hogy többé nem üldözi azt a kitanult kötélrevalót, ki úgy a begyibe szedte az ő mesterségit, hogy még őt is csúffá teszi.

A gróf ezalatt kieresztette a csikót, hogy járja meg magát az udvaron. Az egész ház népe sajnálkozott a szegény csikón, jóltartották cukorral, kaláccsal s különbnél különb jóféle süteményekkel. Hanem ahogy magára hagyták, csak keresztülbucskázott a fején, s úgy repült haza csóka képiben, mint a gondolat. Az ajtó előtt ismét Hammas Gyurka lett. Mikor belépett az ajtón, bátyjai ijedtökben az asztal alá hengeredtek.

- Csak ki onnét, hé! - szedtevetézt Gyurka. - Tovább nem tartjuk az atyafiságot, mert ti, látom, mindig elisszátok az eszeteket.

Ami pénz volt, elosztotta négyfelé, s azt mondta:

- Egy rész az anyámé, hogy legyen, miből éljen vénségire, kettő a tiétek, hogy legyen, miből folytassátok a mesterségeket, a negyedik rész az enyim, s én azzal megyek szerencsét próbáim.

Avval általbucskázott a fején, s úgy elrepült csóka képiben, hogy soha még hírét sem hallották.

A HUSZÁRBÓL LETT KIRÁLY

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egy szépséges szép királykisasszony. Ennek a királykisasszonynak nem volt sem apja, sem anyja, olyan árván állott ezen a világon, mint az útszéli fa. De nem volt elég szegénynek a szomorú árvasága, a gonosz tündérek megirigyelték a nagy szépségét, s megvarázsolták.

Jöttek a palotába a világ minden tájékáról dali királyúrfik, s mind elvette volna szívesen feleségül, de aki szerencsét próbált, azt a gonosz tündérek már első éjjel úgy megkínozták, hogy reggel elment a kedve a házasságtól.

Sírt a királykisasszony éjjel-nappal, de a gonosz tündérek meg nem kegyelmeztek szegény fejének, de sőt inkább meglátogatták minden éjjel, s mindig csak azt mondták neki:

- Csak sírj, mert addig férjhez nem mégy, míg olyan ember nem akad, aki a mi sanyargatásunkat három éjjel egymás után ki nem állja.

Búsultak erősen a népek is, mert szerették volna, ha a királykisasszony férjhez megy egy derék emberhez, s nem árvaskodik az ország király nélkül. Akkora nagy volt a bánat s a szomorúság, hogy gyászfeketébe vonták az egész várost, a királykisasszony városát.

Egyszer a városba vetődik egy obsitos* huszár. Betér egy vendégfogadóba, s kérdi, hogy kit s mit gyászol ez a város. A korcsmáros elmondja, hogy a királykisasszony miatt gyászol a város; hogy nem akad már vitéz ember, aki a gonosz tündérek sanyargatását kiállja. Pedig a királykisasszony már a legszegényebb emberhez is feleségül menne, hogyha az három éjjel egymás után kiállaná a próbát.

Egy szót sem szólt a huszár, azt is lassan mondta. Ment egyenesen a királykisasszonyhoz, aki éppen sétált fel s alá a palotában, fekete medvebőrben.

Hej, megörült a királykisasszony, mikor hallja, hogy mit akar a huszár. Mindjárt asztalt terítettett, melléültette a huszárt, adatott elébe ételt-italt bőven, este pedig a huszár elé tett egy égő gyertyát, egy könyvet, egy fekete keszkenőt, s azt mondta:

- Én most itthagylak téged, te csak olvass a könyvből, s akárki jön hozzád, s akármit kérdez tőled, ne szólj semmit. Akármit csinálnak veled, ne csinálj semmit, s nem marad el a jutalmad.

Kimegy a királykisasszony, egyedül marad a huszár, s olvassa a könyvet. Hát amint tizenkettőt üt az óra, jönnek a gonosz tündérek, körülfogják a huszárt. Nagyokat kacagnak, csipkedik, lökdösik, kérdezik, faggatják, hogy mi a manót csinál itt, mit olvas, talán bizony csak nem akar pap lenni, de a huszár egy kukkot sem szólt.

Megharagszanak erre a gonosz tündérek, s mondja egy közülök:

- Kapd fel s dobd ide!

Föl is kapja egy gonosz tündér a huszárt, odadobja a másiknak, az meg tovább dobja a harmadiknak, a harmadik a negyediknek, így dobálták tovább a szegény huszárt karikabakörbe, akárcsak a labdát. Aztán ledobták a földre, s nagy vihogással eltűntek a palotából.

A szegény huszárnak még a csontja is ropogott, nagyokat nyögött keserves kínjában, s reggel, mikor bejött a királykisasszony, mint egy nagy darab fa, úgy feküdt a földön. De a királykisasszony megkenegette mindenféle csudaírral, s a huszár egyszeriben jobban lett. Felugrott a földről, összeütötte a bokáját, s azt mondta:

- Sose halunk meg, felséges királykisasszony! - s füttyölt, nótázott egész nap.

Este, mikor jól megvacsorázott, a királykisasszony ismét elébe tett egy égő gyertyát, egy könyvet s egy fekete keszkenőt, s erősen a lelkére beszélt, hogy ma éjjel se szóljon semmit, akármit csinálnak vele a gonosz tündérek.

Jöttek is azok még többen, s ahogy beléptek az ajtón, mindjárt mondja az egyik:

- Nézzétek, ez a bolond huszár ismét itt van.

Körülfogták, s eleinte csak úgy cirókálták-marókálták, nyájaskodtak vele. Mondták, hogy ne olvasson, hisz úgyszem lesz pap belőle, de a huszár föl sem vette a szemét a könyvről.

De már most még jobban megbosszankodtak a tündérek. Kirántották a széket alóla, lenyomták a földre, s szíjat hasítottak a hátából. A huszár még egy jajt sem mondott, s a gonosz tündérek nagy bosszúság közt eltűntek a palotából.

Reggel bejött a királykisasszony, ismét megkenegette a huszárt, s kutya baja sem volt, füttyült, nótázott egész nap.

- Na - mondá a királykisasszony -, még csak egy éjjel van hátra, ha a harmadik próbát is kiállod, kettőnké a világ.

Vacsora után elejébe tette a gyertyát, a könyvet, a fekete keszkenőt, s a huszár egyedül maradt. De még jóformán az olvasáshoz sem foghatott, jöttek a gonosz tündérek nagy sereggel, s most már nem is cirókálták-marókálták, nem is nyájaskodtak vele, hanem rárivalltak a huszárra, hogy takarodjék ki a szobából, mert ők magukban akarnak vigadozni.

A huszár föl sem nézett a könyvből.

Egyéb sem kellett a gonosz tündéreknek, hirtelen tüzet gyújtottak a kemencébe, bedobták a huszárt, s azzal elszeleltek a palotából.

De most már a királykisasszony sem várta meg a reggelt. Ahogy a gonosz tündérek eltűntek, felszabadult a varázs alól egészen. Szaladott a szobába, kikapta a huszárt a tűzből, megkente a testét, s a huszár egyszeriben csak azt mondta:

- Sohase halunk meg, felséges királykisasszony.

Reggel a királykisasszony kihirdette az országban, hogy felesége lesz a huszárnak, s mától fogva a huszár lesz a király, úgy tudja meg minden ember.

Örültek a népek. Jöttek a városba seregestül, s csaptak olyan lakodalmat, hogy hetedhét országon is túlment a híre.

Mikor a lakodalomnak vége volt, mondja a királyné:

- Lelkem, uram, menjünk el a templomba, olyan régen nem imádkoztam már az Isten házában.

- Én nem bánom, lelkem, feleségem - mondá a huszár -, mert én magam is már régen nem imádkoztam.

Volt a szomszéd városban egy nagyon szép templom, odament a fiatal pár. Ott a városban beszállottak egy vendégfogadóba. De a korcsmárosné egy vén ördögös asszony volt, aki erősen irigyelte a huszár nagy szerencsését, s szerette volna megrontani. Adott az inasnak egy aranyat, s csak arra kérte, hogy szúrjon egy gombostűt a király ruhájába.

Gondolta az inas, ezzel ugyan nem árt semmit a gazdájának, az arany pedig jó lesz egy kis itókára. Beszúrta a gombostűt a ruhába.

Másnap reggel felöltözött a király s a királyné szép aranyos ruhába, s elindulnak a templomba, de mielőtt elindultak volna, mondja a királyné:

- Lelkem, uram, jól vigyázz, el ne aludjál a templomban, mert ha elalszol, el kell szakadnunk egymástól.

Még jóformán prédikálni sem kezdett a pap, a király mindjárt elszunnyadott, s hiába rángatta a felesége, úgy aludott, mint a fekete föld. Csak akkor ébredt fel, mikor a prédikációnak vége volt.

- Látod - mondá a királyné -, megmondám, hogy el ne aludjál, mert akkor el kell szakadnunk egymástól! Még kétszer próbát teszek, s ha akkor is elalszol, többet igazán nem látjuk egymást az életben.

Visszamennek a vendégfogadóba. A király mindjárt lefeküdt. Szeretett volna aludni egész nap s egész éjjel, hogy másnap a templomban ébren maradjon. De másodszor is csak úgy járt, mint először. Hiába rángatta a királyné, mélyen elaludott.

Mikor a prédikáció után felébredt, sírt mérgében, hogy nem tudott ébren maradni. Búsult, évelődött, hogy annyit szenvedett a feleségéért, s most az aluszékonysága miatt el kell hogy veszítse. Nem is tudott aludni egész éjjel a nagy évelődés miatt, s ahogy reggel a templomba mennek, mindjárt megnehezedett a szeme pillája. Elnyomta az álom, akárhogy rángatta, szólingatta a királyné.

Prédikáció után felébred a király, kimennek a templomból. Ott a nyakába borul a királyné keserves sírással, s mondja:

- Lelkem, uram, el kell szakadnunk, mert harmadszor sem tudtál ébren maradni!

Ahogy ezt mondta, úgy eltűnt, mintha csak a föld nyelte volna el.

Visszament a király nagy búval, bánattal a vendégfogadóba, aztán haza a palotájába. Elpanaszolta a minisztereknek, hogy milyen szomorúság érte őt. Összehívtak mindenféle bölcs embereket, hátha azok meg tudnák magyarázni ezt a csudálatos történetet, de bár hét nap s hét éjjel folyton tanakodtak, nem tudták megvigasztalni a szegény király szívét.

Egyszer, hogy egy kicsit a bánatát elverje, elment az erdőbe vadászni. Vele volt az inasa is, éppen az, amelyik az ördögös korcsmárosné gombostűjét a ruhájába szúrta volt. De ennek az inasnak igazán eszibe sem jutott, hogy azzal a gombostűvel okozta azt a nagy szerencsétlenséget.

Volt az erdőben az út mellett egy vendégfogadó, s vadászat után betért ide a király, ott nagy búsan leült egy asztalhoz. Ott ült még három diák, akik jól ismerték a királyt, s az egyik diák megszólította:

- Felsőleges királyom, ha szavammal meg nem sérteném, nagy erős bánatjának mi lehet az oka?

Mondja a király:

- Minek mondjam el nektek, fiaim, úgysem tudtok rajtam segíteni.

- Hátha mégis tudnánk - mondá a diák.

A király elbeszélte elejétől végig mindent, úgy, ahogy történt.

- Felsőleges királyom - mondá a diák -, a felsőged ruhájában egy gombostű van, attól aludott el.

Nagyot nézett a király, de még csak akkor ámult-bámult igazán, amikor a diák ki is húzta a gombostűt a ruhából.

- Hallgasson rám, felséges királyom, ha meg akarja találni a feleségét, kerítsen magának egy olyan fekete lovat, melynek a szőre közt egy fehér szál sincsen. Öltözzék fel gyászfekete ruhába. Öntessen aranygolyóbist. Ezzel az aranygolyóbissal löje meg azt az ördögös korcsmárosnét, mert azt másképp elpusztítani nem lehet. De mikor a vendégfogadóba megy, meg se kösse a lovát, csak hagyja ott az udvaron, maga pedig menjen be a vendégfogadóba, ott az ördögös korcsmárosné mézesmázás szavakkal fogadja, marasztalja, de felséged éppen csak tekintsen be a szobába, azzal forduljon meg, a korcsmárosnét, amint kikíséri, löje meg, aztán pattanjon fel a lovára, bízva rá, hogy merre vágat, s vissza se nézzen addig, míg a lova meg nem áll.

Megköszönte szépen a király a diák tanácsát, megajándékozta temérdek sok pénzzel, hogy abból kitanulhatott mindenféle akadémiát, aztán mindent úgy tett, ahogy a diák tanácsolta. Szerzett fekete lovat, felöltözött gyászfeketébe, csináltatott aranygolyóbist, s mikor azzal meglötte az ördögös korcsmárosnét, felpattant a fekete paripára, eresztette, hogy vágatasson kedve szerint, s a ló meg sem állott, míg az Óperenciás-tengerig nem ért.

Volt a tenger partján egy kicsi ház, abban lakott egy öregember, de az aztán híres ember volt. Ez volt a fél világ csősze.

Bemegy a király, s köszön illendőképpen:

- Adjon Isten jó estét, öregapám!

Fogadja az öregember, s kérdi, hogy mi jóban jár.

Elmondja a király, hogy mi minden történt vele, s kérdi az öreget, hogy nem látta-e erre a királynét. Azt mondja az öregember:

- Nem biz' én, édes fiam, mert én csak a fél világ csősze vagyok, s ámbátor mindennap bejárom az én határomat, olyan fehérnépet, mint a te feleséged, nem láttam. Hanem a tengeren túl, a világ másik felében az én öcsém a csősz, az talán látta. Ottan van egy öreg király, akinek nincsenek gyermekei, s ahány bujdosó királyfi meg királykisasszony arravetődik, azt az öreg király mind befogadja, s magánál tartja. Azt tanácsolom neked, édes fiam, hogy indulj el a tenger partján, s ott majd látsz szebbnél szebb csónakokat, de te egyikbe se ülj bele, mert akkor elpusztulsz, hanem találsz egy csónakot, amelyiken nincs semmi cifraság, s amely félig tele nagyon vízzel. Ülj belé abba, s bizony mondom neked, szerencsésen átaljatsz a világ másik felébe.

Megköszönte a király az öregember tanácsát, elbúcsúzott tőle, s ment, mendegélt a tenger partján. Hát ott csakugyan voltak is szebbnél szebb csónakok, hívták is a csónakosok, hogy üljön ebbe, üljön abba, de ő nem ült egyikbe sem, beleült abba a csónakba, amelyiken nem volt semmi cifraság, amely félig tele volt vízzel.

Egy szempillantás sem telt belé, a csónak átröppent a tengeren. Éppen ott szállott ki, ahol a fél világ csőszének az öccse lakott. Bemegy hozzá, köszönti, s elémondja, hogy mi járatban van.

- Tudom én - mondá a csősz -, ha nem is mondod, hogy mi járatban vagy. A te feleséged ide nem messze, az üveghegy tetején lakik, az üvegvárban, annál az öreg királynál, akiről az én bátyám beszélt neked. Az öreg király már férjhez is akarta adni a te feleségedet, de a feleséged azt mondta, hogy őt három nagy próbával szabadították fel a gonosz tündérek varázsa alól, s most is csak ahhoz megy feleségül, aki három próbát kiáll.

Az első próba az, hogy föl kell ugratni az üvegvárba. Sokan megpróbálták ezt már, grófok, hercegek, királyfiak, de egy sem tudott fölugratni a várba.

- No, most, édes fiam, azt kérdem én tőled, van-e pénzed?

Mondá a király:

- Bizony nincs nekem, öregapám.

- Ha nincs, van nekem. Van itt arany elegendő. Végy egy tarisznyával, s menj a vásárra. Ottan vegyél egy fekete lovat, amelynek szőrében egy fehér szál sincsen, azután egy rend fekete ruhát magadnak, fekete szerszámot a lovadnak, s üttess reá aranypatkót, gyémántszegekkel. A vásárról aztán gyere vissza hozzám, hadd lám, hogy jól vásároltál-e!

Elmegy a király, vásárol mindent úgy, ahogy az öregember mondta, s visszajövet beszél az ablakon:

- No, édes öregapám, visszajöttem, nézze meg, hogy jól vásároltam-e?

Kijön az öreg, nézi a lovat, a szerszámot, a patkót s mondja:

- Ember vagy, fiam. Most csak menj az üveghegy alá. Lesznek ottan bizonyosan többen, kik próbát tesznek. Te csak várd végig, hadd próbáljanak, úgysem tudnak felugratni, mert egynek a lován sincs gyémántszőges aranypatkó. Hogyha aztán mind visszaestek, ugrass neki az üveghegynek.

Elvágtat a király az üveghegy alá, s hát csak ott tudja meg, hogy háromszor kell felugratni az üvegvárba, ez a három próba. Végét várja, amíg mind szerencsét próbálnak, s mikor valamennyi visszaesett, nekiugratott ő is, s ugrott a lova akkorát, hogy nemcsak az üveghegy, hanem az üvegvár is alatta volt, s úgy kellett visszaereszkedni.

Hej, Istenem, volt nagy öröm, mert a királyné mindjárt megismerte az ő urát. Adott neki egy arannyal kivarrott, drága szép keszkenőt, s mondta:

- Még csak kétszer ugrass fel, lelkem uram, aztán csakugyan egyek leszünk mindhalálig.

Egyszeriben visszaugratott a király, le egyenesen a tenger partjára, az öregember házához.

- Na, fiam - kérdezte az öreg -, megvolt-e szerencsésen az első próba?

- Meg, öregapám, meg, az Isten áldja meg kigyelmedet!

- Jól van, fiam, jól van, hanem most csak menj be ismét a városba, hogy majd holnap rád ne ismerjenek a többi hercegek s királyfik. Végy magadnak tiszta sárga ruhát, sárga lovat s a lovadnak sárga szerszámot. Üttess erre is aranypatkót, gyémántszegekkel.

Elment a király a vásárba. Megvett mindent, ahogy az öregember mondta. De másnap reggel, mikor az üveghegy alá indult, azt tanácsolta az öreg, hogy most ne is várjon a sorára, amíg a többiek szerencsét próbálnak, hanem ugrasson fel legelsőnek.

Elment a király az üveghegy alá, de hogy szavamat össze ne keverjem, az üvegvár királya nagyon haragudott rája, hogy nem is jelentette magát nála, mikor először a várba felugratott., s egy ármádia katonaságot rendelt ki, hogy ha másodszor is felugrat, fogják el és vezessék elébe.

A király úgy tett, ahogy a császár tanácsolta. Nem várt a többi hercegekre, királyfikra, sárga lován felugratott az üvegvárba. Ott volt a királyné a vár tornácán. Adott a királynak egy aranyalmát, azzal hopp! a király keresztülugratott az egész ármádián, le az üveghegy aljába, s vágatott a császárhoz.

- Na, fiam - mondá a császár -, most szinte megjárád, hanem eredj csak a városba, s végy egy tiszta fehér szőrű paripát, a paripádnak fehér szerszámot, magadnak egy rend fehér ruhát, s a ló lábára megint csak üttess gyémántszőges aranypatkót.

Elment a király a városba. Ottan megvett mindent, ami kellett. Aztán visszajött a csószhoz, s megkérdezte:

- Jól vásároltam-e, öregapám?

- Jól, fiam, jól - mondá az öregember -, csak aztán erősen vigyázz magadra, mert az öreg király most két ármádia katonát állít ki, hogy kézre keríttessen téged.

A király elvágatott az üveghegy alá, s most sem várt másokra. Felugratott az üvegvárba, egyenest az üvegvár tornáca elé. Ott a királynétól kapott egy aranygyűrűt, hirtelen felhúzta az ujjára, s hopp! keresztülugratott a két ármádián.

No de most mégsem volt olyan szerencsés, mert egy katona beleszúrt a lábába a gyíklesőjével, hogy a vére mindjárt kicsordult, s ahogy elvágatott a két ármádia feje fölött, a vére végigcsepegett rajtuk.

Mondja az öreg csósz, mikor visszaérkezék hozzá:

- No, fiam, megsebesítenek, úgy-e?

- Meg, öregapám, meg.

- Hát egyet se búsulj! - mondá az öregember. - Kösd be a sebedet azzal a fekete keszkenővel, mit a királynétól kaptál, majd beforrad szépen. Hanem most hallgass ide! Az öreg király erősen haragszik rád, amiért nem jelentetted magadat előtte, s el is vitte a te feleségedet az üvegvárból messze innét, egy másik városba, s csak álruhában mehetsz oda. Öltözz fel szegény legénynek, állj be az öreg királyhoz szolgának, s a többit a jó Isten majd megmutatja.

Felöltözött a király szegény legénynek. Megköszönte az öreg csósznak iránta való nagy jószágát. Elbúcsúzott tőle illendőképpen, s indult az öreg király városa felé. Ahogy odaért, ment a palotába, s ottan fel is fogadták kuktának.

Eltelik egy hét, eltelik kettő, s a király még mindig nem láthatá a feleségét. Hanem egyszer a főkukta elment hazulról, s rábízta, hogy kávéfőzön a királynénak.

Neki sem kellett egyéb. Azt a gyűrűt, melyet feleségétől kapott, beledobta a kávéspohárba.

Beviszik a királynénak a kávéfőzést. Keveri, kavarja, s hát egyszer csak kimeríti a gyűrűt.

Hej, megörült a királyné! Hiszen hogyha itt a gyűrű, itt van az ő ura is. Parancsolja az inasnak mindjárt, hogy küldje be azt a kuktát, aki ma a kávéfőzést. Kimegy az inas a konyhára, mondja a kuktának, hogy hívatja a királynét. De a kukta azt üzenté vissza, hogy „neki annyi ide, mint neki oda”.

Visszamegy az inas, mondja a királynénak, hogy a kukta mit üzent. A királyné nem szólt semmit, szépen kiment a konyhára, s hát ott ül az ura kuktaruhában, s a fájós lábát kötögeti azzal a fekete kendővel, amelyet tőle kapott.

A királyné csak megnézte, nem szólt semmit. Bement az öreg királyhoz. Annak elmondta, hogy itt van az ura, aki háromszor szabadította fel őt a varázsló alól, aki háromszor ugratott fel az üvegvárba, s aki most ide is eljött szegény legény képében, ne haragudjék rá azért, hogy nem jelentette magát előtte, engedje meg, hogy ismét egymáséi lehessenek, mert hát a jó Isten is úgy akarja azt.

Megengesztelődött az öreg király erre a beszédre. Egyszeriben papot hívatott, összeeskettette ismét a fiatalokat, s el sem eresztette az országából, hadd lakjanak vele.

Telt-múlt az idő, s azt mondja egyszer az öreg király a fiatalnak:

- No, édes fiam, én egészen előregedtem már. Testem-lelkem kívánja a nyugodalmat. Neked adom a királyságomat, uralkodjál békével országomban.

Megköszönte szépen a fiatal király az öreg király nagy jóakarátját, de azt mondá, ámbátor ő már sokat próbált ebben az életben, elmegy még egy esztendőre országot-világot látni.

Hiába kérte az öreg király, hiába a felesége, föltett szándékáról nem tudták lebeszélni.

Ment, mendegélt hegyeken-völgyeken által, hetedhét ország ellen, s útközben betért egy vendégfogadóba. Ott ebédet rendelt magának, s a korcsmáros mindjárt parancsolja is:

- Ignác, hozz ennek az úrnak ebédet!

- Mindjárt, uram, mindjárt - mondta Ignác.

A király csak ámult-bámult, csak nézte, hol van az az Ignác, akinek a korcsmáros parancsol, s akinek hangját hallja is, de őt magát nem lehet látni. De még csak akkor bámult igazán, mikor az asztalra került mindenféle drága étel-ital, s nem látott senkit, aki az ételt s italt felhordotta volna.

- Hát ki s mi ez az Ignác? - kérdé a király.

- Ez az én inasom - felelt a korcsmáros.

A királynak nagy kedve kerekedett, hogy megvegye Ignácot, s meg is alkudott a korcsmárossal háromszáz pengő forintban. Mikor aztán az ebédnek vége volt, a király továbbindult, s mondta:

- Ignác, gyere velem!

Ignác csakugyan ment a királlyal, mert akármit kérdezett az úton a király, Ignác arra mindig válaszolt, de látni nem lehetett őt.

Eközben beesteledett, de sem falut, sem várost nem értek. Meg kellett, hogy háljanak az országút mentén. Ott az országút mellett éppen egy sereg fuvarosember tanyázott.

A király sem ment hát tovább, közéjük ment, jó estét köszönt nekik, s megkérdezte, hogy az éjjelre itt maradhat-e köztük.

- Istené a szállás - mondták a fuvarosok -, telepedj le közöttünk!

Ahogy leült a király, parancsolta Ignácnak:

- Ignác, hordj fát, csinálj tüzet, főzz vacsorát!

Ignác egyszeriben fát hordott, tüzet csinált, s egy szempillantásra olyan vacsorát főzött, hogy a fuvarosoknak szemük-szájuk tátva maradt.

- Hm - mondá egy fuvaros -, derék egy szolgája van kendnek, földi, hanem van nekem is egy tarisznyám, amelynek csak azt kell mondani: „mars kifelé!”, s addig jön ki belőle a katona, míg azt nem mondom: elég! Ha meg azt akarom, hogy visszamenjenek, csak azt mondom: „mars vissza!”, s mind egy szálíg visszamasíroznak.

A fuvaros mindjárt meg is mutatta, hogy mit tud az ő tarisznyája. Megtetszett a királynak ez a csudatarisznya. Gondolta magában, ez éppen jó volna neki. Mondja a fuvarosnak:

- Egyet mondok, földi, kettő lesz belőle, adja nekem a tarisznyát, én meg kendnek adom az én szolgálómat.

Gondolta a fuvaros, ő bizony cserél, mert azt a rengeteg katonát úgysem tudja eltartani. Egyszeriben kezet csaptak, s reggel aztán a király továbbment a tarisznyával. Hanem amint ment, hallja, hogy megszólal valaki mellette.

Az ám, Ignác volt az. Kérdi a király:

- Hát te miért nem maradtál a fuvarosnál, Ignác, hisz én neki adtalak.

Mondja Ignác:

- Nekem egy szóval sem mondta, hogy maradjak, én hát eljöttem.

Nem is mentek tovább. Visszafordultak az öreg király városába. Ahogy megérkeztek az udvarba, eléveszi tarisznyáját a fiatal király, s kiált:

- Mars ki!

Hát uramteremtőm, omlik kifelé a rengeteg sok huszár s baka nagy bandaszóval, nem volt annak sem eleje, sem vége. Eközben beszalad Ignác az öreg királyhoz:

- Felséges királyom, jöjjön ki a tornácra, nézze, mennyi katona van az udvarban, a városban s a városon kívül, annyi van, hogy még talán az országban sem fér el!

Az öreg király csak ámult-bámult, nézett erre is, nézett arra is, hogy ki beszél hozzá, de nem látott senkit, hát nem is ment, azt hitte, hogy talán a füle zúg.

- Hát nem jó? - kérdé Ignác.

- Nem én - felelt az öreg király.

- No, ha nem jön, akkor viszem.

S felkapta az öreg királyt, s vitte ki a tornácra.

Összecsapta a kezét az öreg király, mikor meglátta azt a tenger sok katonát, amennyit ő még nem látott. Jön a fiatal király is, s jelenti:

- Na, édesapám, úgy-e nem voltam hiába országot-világot látni?

- Jól van, fiam, jól van - mondá az öreg király -, hanem az én országom nem elég nagy ennyi katonának.

- Már bizony, ha nem elég, segíték én azon, felséges apámuram.

Azzal nagyot kiáltott:

- Mars vissza!

S a huszárok s a bakák nagy bandaszóval visszamasíroztak a tarisznyába.

Bezzeg volt nagy öröm. Szaladott ki a királyné is. Nyakába borult az urának.

- Jaj, csakhogy visszajövéél, lelkem, uram, édes uram, tudom, többet el sem is eresztlek!

Nem is szakadtak el többet egymástól, s még ma is együtt élnek, ha meg nem haltak.

A MINDENT JÁRÓ MALMOCSKA

Volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is túl, ahol a kis kurta farkú malacka túr, volt egy szegény ember. Ennek a szegény embernek annyi gyereke volt, mint a rosta lika, még eggyel több.

Na, gyerek, az volt elég, de bezzeg nem volt harapnivaló. Két kicsi ökröcskéje, akkora, hogy alig látszottak ki a földből: ez volt a szegény ember gazdasága, egyebe nem volt a föld kerekéségén.

Sokat tünődött, sokat búcsálódott a szegény ember a feleségével, hogy azt a sok gyereket hogy tudják eltartani.

Bú volt éjjelük, bú volt nappaluk. Megpróbáltak mindent, semmihez sem volt szerencsájuk. Hej, mert a szegény embernek szegény a szerencséje is!

Azt mondja egyszer a szegény ember:

- Feleség, elmegyek ezekkel a haszontalan ökröcskékkal az erdőbe, hátha az Isten mutat valamit.

Befogta az ökröcskéket egy kis szekerecskébe, s elment az erdőbe.

Amint ott száraz ágat gyűjtögetett, s rakosgatta a szekerecskére, mit látnak szemei! Egy szép tisztáson játszadozik két szép úri gyermek, egy fiú s egy leányka.

Odamegy a gyermekekhez, szóba ereszkedik velük, s megtudja tőlük, hogy a leányka a napjötti* királynak a leánykája, a fiú pedig a napmenti* királynak a fia.

Mert úgy tudjátok meg, hogy éppen ezen a tisztáson volt a határa a napjötti s a napmenti országnak.

Amint beszélgetnek egymással, meglátják a gyermekek a két ökröcskét, s a királyúrfinak úgy megtetszettek a szetemnyi állatocskák, hogy mindjárt rászegült* a szegény emberre, s nem hagyott neki békét, amíg az ökröcskéket el nem adta.

Nem akarta a szegény ember semmiképpen az ökröcskéket eladni, de addig beszélt a gyermek, hogy így, hogy úgy megfizeti az édesapja, hogy a szegény ember megvált az ökröcskéktől. Azt mondta a királyúrfi:

- Csak ne búsuljon, bátyámuram! Adja ide az ökröcskéket, holnap aztán jöjjön el az édesapámhoz, s ő majd becsületesen megfizeti az árát.

Hát jól van, a királyúrfi elhajtja az ökröcskéket. A szegény ember pedig jól megrakja száraz ággal-boggal a szekerecskét, s hazahúzta nagy kínlódva.

Hiszen volt otthon haddelhadd! Sírt a szegény asszony mérgében, szitkozódott, hogy ez a két kicsi ökröcskéjük volt, s ebből is kifogyasztá az ura nagy bolondul. Most már elmehetnek világgá ezzel a sok rongyos gyermekkel, nincs semmijük a föld kerekén.

Eleget vigasztalta a szegény ember a feleségét, hogy ne békétlenkedjék. Hiszen jó helyre adta az ökröcskéket, bizonyosan jó árát is kapja. Sanyarú sorsuk talán jóra is fordul ezzel a vásárral. Hiszen akárcsak a fekete földnek beszélt volna. Nem volt otthon maradása a szegény embernek. Még aznap indult a napmenti király udvarába.

Áldott szerencséjére, nem volt messze a király udvara. Másnap reggel már oda is ért.

Hát amint bemegy az udvarra, ott van a királyúrfi, játszik a két kis ökröcskével. Hajtja: csá, Rendes, Virág, hi elé, hóha-hó! Ahogy éppen a szántó-vető emberektől hallotta.

De ahogy meglátta a szegény embert a királyúrfi, mindjárt szaladott elejébe nagy örömmel. Megfogta a kezét, s vezette föl a palotába.

- Jöjjön, bácsi, jöjjön! Hanem azt mondom ám kigyelmednek, hogy akármit ajánl az édesapám, semmit egyebet el ne fogadjon, csak a mindent járó malmocskát.

Bemegy a szegény ember a királyhoz, elémondja, hogy ő volt a gazdája annak a két kis ökröcskének.

- No, hát csak kérjen kend akármit - mondá a király -, mert igazán nagy öröme van a fiamnak az ökröcskében.

Ott volt az asztalon a mindent járó malmocskák. Olyan volt, mint egy gyermekjáték.

„No - gondolja a szegény ember magában -, szép árát kapom az ökröcskéimnek, ha ezt a malmocskát kérem. Úgy szemlélem, hogy játék helyett játékot akar adni a királyúrficska. De hát isten neki, fakeszt, ő már nem kíván egyebet. Hadd teljék kedve az úrficskának.” Mondja is a királynak:

- Felséges királyom, én azért a két kicsi ökröcskéért semmi nagyot nem kívánhatok, adja nekem azt a malmocskát.

Csak láttatok volna, hogy megváltozott színében a király! Mondta a szegény embernek:

- Kérj akármit! Annyi aranyat adok, amennyit elbírsz, csak ezt a malmocskát ne kívánd!

„Úgy-e - gondolta magában a szegény ember -, mégsem gyermekjáték lesz ez, ha olyan nehéz szívvel válik meg tőle a király!”

Mondta ismét nagy alázatosan:

- Ó, felséges királyom, mit gondol, hogy azért a haszontalan ökröcskéért valami sokat érőt kívánjak. Adja nekem ezt a malmocskát, hadd legyen, mivel játszadozzanak az én gyermekeim is.

Erősen szerette a király a fiacskáját, nem akarta hát kedvét szegni a szegény embernek. Od'adta a malmocskát.

De mikor kiment a szegény ember, még akkor is utánakiáltott:

- Hallod-e, te szegény ember, ha megbánnád a vásárt, hozd vissza a malmocskát, szívesen adok más egyebet helyette!

Azt mondja a királyúrficska, mikor az udvaron voltak:

- No, bácsi, igazán jól tevél, hogy nem fogadott el egyebet.

- Ó, ne mondja, királyúrfi - kesergett a szegény ember -, nem is merek hazamenni. A feleségem, mikor hazamentem az ökröcské nélkül, majd megevett a szájával. Hát még most, ha hazaviszem ezt a haszontalan játékot.

- Hát én meg azt mondom kigyelmednek, hogy egyet se búsuljon, hanem menjen haza békességgel. Tegye le a malmocskát az asztalra, s mondja neki: „Mindent járó malmocskám, járj nekem aranypénzt, sült ételt, főtt ételt!” Meglátja kigyelmed, hogy csak úgy omlik ki belőle minden, amit kíván. Amikor megelégtelte a járását, csak annyit mondjon neki: „Mindent járó malmocskám, elég már!” Mindjárt megáll a malmocskák.

Hej, istenem, örült a szegény ember, nem találta helyét szertelen nagy örömeiben.

Megköszönte a királyúrficskának iránta való nagy szívességét. Aztán hóna alá fogta a malmocskát, sietett hazafelé, hogy a lába is alig érte a földet.

Útközben, amint nagy sebesen igyekezett hazafelé, egyszer csak látja, hogy valami rettentő nagy feketeség közeledik feléje. Nem tudta elgondolni, hogy mi isten csodája lehet ez. A feketeség csak jött közelebb-közelebb, s hát Uram, Jézus, mi volt?! Egy éktelen nagy fekete kalap.

Nézi, nézi, hogy mi van a kalap alatt. Hát a kalap alatt egy ember volt.

Alig tudott szegény ember lépegetni elébb-elébb, úgy el volt gyengülve, mint az őszi légy.

Jókedve volt a szegény embernek. Kérdezi tréfásan:

- Hé, atyafi, nem szorítja fejét a kalap?

- Ne csúfolódjék velem - mondja nagy búsan az ember -, inkább adjon egy falás kenyeret, mert három napja nem ettem!

Mondja a szegény ember:

- Én jó szívvel adnék, atyafi, de nekem sincs.

Kikotorászta minden zsebét, hadd lássa az az ember, hogy csakugyan nincs semmije.

Azám, egyszerre csak eszébe jut, hogy hiszen van neki egy csudamalma. Mindjárt megpróbálja, hogy igazat mondott-e a királyfi. Leteszi a malmocskát a földre, s szól neki:

- Mindent járó malmocskám, járj nekem mindenféle ételt s italt!

Még ki sem mondta jóformán, zúgni, zakatolni kezd a malmocska, s hát úgy omlott belőle mindenféle drága étel-ital, hogy a szem nem győzte belepni. Annyit örölt egy szempillantásra, hogy elég lett volna egy falunak. Csak akkor hagyta félbe az őrlést, mikor a szegény ember mondta:

- Mindent járó malmocskám, elég már!

Na, esznek-isznak, dúskálnak a mindenféle jóban. Cifra kedvük kerekedik. Énekelnek, táncolnak, aztán ismét leheverednek, diskurálnak, s ahogy szóból szó kerekedik, azt mondja a nagy kalapú ember:

- Hiszen, atyafi, ügyes portéka ez a malmocska, hanem az én kalapom se kutya. Egyet mondok, s kettő lesz belőle: cseréljünk!

- Nem ment el a szép eszem - mondja a szegény ember -, mikor ez a malmocska eltartja az egész nemzetségemet, míg a világ s még két nap. A kend kalapja csak madárijesztőnek jó.

- Úgy-e?! - mondja a nagy kalapú ember. - Hiszen mindjárt lát kend csudát.

Azzal leveszi fejről a kalapot, s szól neki:

- Kalap, tüzelj!

Na hiszen, ha ott lettetek volna, láttok olyant, amilyent még soha ez életben. Puskagolyó, kartácsgolyó, ágyúgolyó, piff-puff-paff! bummm! csak úgy repült, csak úgy ömlött ki a kalapból, éppen, mint a záporosó.

Nem is szakadt vége, míg az ember azt nem mondta:

- Elég.

- Hiszen - mondja a szegény ember -, ez is ügyes portéka, de nekem mégsem kell, mert ettől ugyan éhen halhatok.

Hanem a nagy kalapú ember addig beszélt, hogy ilyen s hogy olyan nagy hasznát veheti a kalapnak, hogy a szegény embert mégis kiforgatta az eszéből, s cseréltek.

Aztán elváltak egymástól. Ez is, az is ment a maga útjára, de a szegény ember egy jó hajításnyira sem ment, erősen megbánta a cserét. S amint közeledett a háza felé, majd felvetette a bánat s a keserűség, hogy az Isten úgy el tudta venni az ő eszét.

Hanem, hogy a szavamat ne felejtsem, volt annak a nagy kalapú embernek egy botja is. S mikor elváltak egymástól, azt a botot ott felejtette a földön.

A szegény ember fölvette a botot. Gondolta, jó lesz, ha valahol az úton megtámadják.

Hát amint évelődnek, búcsálódnek magában, megszólal a bot:

- Miért búsulsz, édes gazdám?

Nagyot néz a szegény ember. „Nini, hát ez a bot beszél?!”

Megint kérdi a bot:

- Miért búsulsz, édes gazdám?

Feleli a szegény ember:

- Búsulok az eszemért, ami nem is volt, s búsulok a malmocskáért, amit bolond fejjel elcserélék.

Abban a szempillantásban kifordult a bot a kezéből. Elsurrant valamerre, az isten tudja, merre. Elég az, hogy egy percre, kettőre vissza is fordult, s hozta magával a mindent járó malmocskát.

Na de már most csakugyan nem volt búra oka a szegény embernek. Bezzeg hogy otthon is volt becsülete, mikor megmutatta, hogy mit tud az ő malmocskája. De úgy meggazdagodtak, hogy minden fia hat ökörrrel járt szántóba, s még a kutyának is kalácsot vetettek kenyér helyett.

Hát telt-múlt az idő. Egyszer kint áll a kapuban a szegény ember (az ám, szegény ember!), s látja, hogy jön az utcán egy úriember a feleségivel s a fiával gyalog. Nézi, nézi, s hát az az úriember maga a király. Elejbük megy, köszönti illendőképpen, s kérdi:

- Ugyan bizony, felséges királyom, hová, merre mennek ilyen gyalogszerrel?

- Hej - mondja a király -, nagy bajban vagyunk! Az északi király elvette az országomat, s most megyünk világgá, nincs itt maradásunk.

Mondja a szegény ember:

- Azért ugyan egyet se búsuljon, felséges királyom, majd segítek én a kigyelmed baján, csak tessék beljebb kerülni az én szegény házamba.

Bemennek a házba, ott az egyszeri szegény ember jó vacsorát főzet, de olyant, hogy a király is meg a királyné is megnyalta a száját utána.

Mikor aztán lenyugodtak a vendégek, fejibe nyomta a nagy kalapot, kezibe vette a botot, s elindult, hogy megkeresse az északi király seregét.

Hiszen nem sokáig kellett, hogy keresse, úgy ellepték az északi király katonái a napmenti országot, hogy ég s föld feketélt tőlük.

Az egyszeri szegény ember kiment egy hegy tetejére, ott a kalapot letette, nekiirányította az ellenségnek, s kiáltott:

- Kalap, tüzelj!

Elküldötte a botot is, hadd üsse a fejüket, ott nem sántulnak meg.

Hej, édes Istenem, lett egyszerre szörnyű nagy pusztulás! Még hírmondónak sem maradt az északi király seregéből.

Azzal megfordult az egyszeri szegény ember, ment haza, s jelentette a királynak, hogy semmi baj, mehet vissza a palotájába.

A király a szemének sem akart hinni, mikor látta azt a rettentő nagy pusztulást, hogy egy szál ellenség nem sok, annyi sincs az országában. Megvette az egyszeri szegény embertől a kalapot meg a botot. Adott neki temérdek kincset, de annyit, hogy hat hatökrös szekérral egy hétig hordatták a rengeteg sok aranyat-ezüstöt.

Azonközben fölcseperedett a királyúrfi is, s feleségül vette a napjötti királykisasszonyt.

Volt nagy dínomdánom, lakodalom. Ott is az egyszeri szegény ember járta legelöl a kállai kettőt.

Még most is járja, ha tudja. Holnap legyen a ti vendégeitek!

MIKOR ÉN KISFIÚ VOLTAM...

Mese, mese - miről meséljek mostan? Hát arról mesélek, hogy mikor én kisfiú voltam, mi mindent csináltam.

Azám, akár hiszitek, akár nem, volt az apám kertjében egy nyárfa, de olyan magas, hogy a felső ága az eget verte. Ennek a fának az oldalában volt egy lik, abban a likban egy sárgarigó. Fogtam magamat, fölmásztam a fára, mert fájt a fogam erősen a sárgarigóra.

Hiszen fájhatott, mert a lik olyan szűk volt, hogy az öklöm sem fért belé. Hopp! eszembe jut, hogy van az éd'sapámnak egy szép fehérvári bicskája, azzal kikerekítem a likat.

Lecsúsztam a fáról, beszaladtam a házba, kivettem az asztalfiából a bicskát. Azzal, uccu neki! föl ismét a fára, s kezdettem kereken kerekíteni a likat.

Ahogy kerekítettem, egyszerre csak kisiklott a kezemből a bicska, s beleesett a likba. Hej, uramteremtőm! Megijedtem szörnyen. Ha megtudja éd'sapám, hogy volt s nincs fehérvári bicska, úgy megnadrágol, hogy soha el nem felejttem. Bizony nem mertem a szeme elé kerülni. Kereket oldottam, s szaladtam torony irányában, amerre láttam.

Jártam-keltem mindenfelé, egyszer jobbra, másszor balra, s addig mentem, mendegéltem, míg egy faluba nem értem. Ahogy mentem a falu végéig, benézek egy kapun, s látok az udvaron egy szekeret. Gondoltam magamban, ha szekér van,, akkor lónak is kell itt lenni. Bemegyek, hátha felfogadnak kocsisnak.

Amint gondoltam, akként cselekedtem, bementem, s csak rám nézett a gazda, s egyszeriben felfogadott kocsisnak.

De bezzeg lett nekem jó dolgom. Mikor ettem, mikor nem. Több volt a verésből, mint az evésből, de én azért úgy szerettem a gazdámat, mint a galamb a búzát, akarom mondani, mint a kecske a kést.

Na, telik-múlik az idő, s mondja egyszer a gazda:

- Fiam, Jankó, fogj bé, megyünk Debrecenbe!
- Jól van, gazduram, hát a szekeret megkenjem-e?
- Hogyne kennéd meg, fiam, úgy megy vígan, ha megkenik.

Adott egy nagy darab hájat, s én a szekeret végig megkentem, a rúd hegyétől a hátulsó saroglyáig.*

Kijön a gazda, s mondja nagy haraggal:

- Mit csináltál, te világ bolondja?
- Azt mondta, hogy kenjem meg a szekeret, hát én megkentem.
- Ó, te, bolond, te, hiszen a kereket kell megkenni!
- Hát miért nem mondta mindjárt, gazduram?

Adott megint egy nagy darab hájat, s én úgy megkentem a kereket kívül, hogy csurgott le róla a zsír. Jön a gazda, s kérdi:

- Megkenéd-e, Jankó?
- Meg én, gazduram, nézzen ide!

- Ejnye, ilyen-olyan teremtette - káromkodott a gazda -, hiszen a tengelyt kellett volna megkenned!

- Hát akkor miért nem mondta, gazduram, hogy a tengelyt kenjem?

Harmadszor is adott egy darab hájat, s akkor csakugyan a tengelyt kentem meg, de úgy, hogy magától forgott a kerék.

- No, fiam, Jankó, most fogj bé!

Kérdem:

- Hány lovat fogjak be, gazduram?

- Négyet, fiam, Jankó, négyet. A két szürkét előre, a két sárgát hátul.

Kivezetem a lovakat, a két szürkét odakötöm az első saroglyához, a két sárgát a hátulsó saroglyához. Azzal bemegegyek a házba, s mondom:

- No, gazduram, jöhet, befogtam a lovakat.

- Ügyes legény vagy, Jankó - mondja a gazda -, nem is hittem volna, hogy ilyen hirtelen be tudj fogni.

Kimegyünk az udvarra, hát csak elkezd káromkodni az én gazdám:

- Mit csináltál, te kutyaházi, hogy fogtad be a lovakat?!

- Úgy, ahogy gazduram mondta: kettőt elöl, kettőt hátul.

Ott abban a helyben jól megnadrágolt, s megmutatta, hogy' kell befogni a négy lovat. Azzal felültetett engem a hátulsó saroglyába, ő maga elöl ült, hajtott, s azt mondta, hogy Debrecenig ki se tátsam a szájamat, mert ha egy szavamat hallja, agyonüt.

Hát jól van! Repültek a lovak, mint a sebes szél, én pedig kucorogtam a saroglyában, s hallgattam, mint a disznó a rozsban.

Egyszer, úgy Debrecen felé, látom, hogy kiesik egy kerékszeg. Egy szót sem szóltam, azt is lassan mondtam.

A kerékszeg után kiesik a lócs. Hallgattam, mint a fekete föld. A lócs után kiesik a tengelykarika. Azt sem mondtam: befellegett. A tengelykarika után kilődörög a kerék, s mint egy részeg ember, elterült az úton.

De bizony nem szóltam egy szót sem.

Gazduram csak hajtott, nagyokat rittyegtetett az ostorával, de egyszer csak meglassodnak a lovak, habba keverednek, s lépést is alig tudnak menni.

Nagyot káromkodik a gazdám.

- Gyí, hogy a kutyák egyenek meg, máskor meg sem szusszantatok Debrecenig, most meg csak úgy lődörögtök!

Visszanéz nagy haraggal, s rám kiált:

- Bizonyosan nem adtál nekik elég abrakot, te szélházi!

De ahogy visszanézett, meglátja, hogy nincs kerék. Bezzeg hogy mindjárt tudta, miért állottak el a lovak.

- Hát, te világ bolondja, te, miért nem szóltál nekem?!

Mondtam én:

- Szóltam volna én szívesen, gazduram, de azt mondta, hogy agyonüt, ha Debrecenig kitátom a számat.

Hej, uramteremtőm! Lett haddelhadd! Csihé-puhé, supp, supp, supp! - megrakott a gazdám magyarán. De szaladtam én is, mintha a szememet vették volna ki.

Szaladtam árkon-bokron át, hegyen-völgyön keresztül, s meg sem álltam, míg egy faluba nem értem. Ottan találtam egy másik gazdaembert, s az engem felfogadott kecskepásztornak. Kezemre adott egy csorda kecskét. Feltarisznyált becsületesen, még kenyér is volt a tarisznyában, szalonna is lehetett volna, de az éppen úgy jól volt. Elindultam a kecskékkal nagy vígan a tanyára.

Mikor elindultam, utánam kiáltott a gazda:

- Aztán, Jankó fiam, este rakhatsz akkora tüzet, akár a tanya is meggyúlhat belé, van ott fa elég.

Bizony, ha volt fa, jó volt, mert erős hideg idők jártak. Raktam is én este akkora tüzet, hogy meggyúlt tőle a tanya, csak úgy lobogott a láng az ég felé.

Én pedig szépen leheveredtem, s melengettem a hátamat meg a talpamat.

Hát egyszer látom, hogy szalad valaki egy nagy bottal a kezében. No, gondoltam: ez bizonyosan az én gazdám.

Bezzeg hogy a gazdám volt. Én sem vettem tréfára, felugrottam, nyakam közé kaptam a lábamat, szaladtam, ahogy tudtam. Utánam a gazda, kiabált torkaszakadtából:

- Állj meg, te gazember, állj meg, mindjárt agyonütlek!

„Úgy biz’ a - gondoltam magamban -, majd bolond vagyok, hogy megállják!” Még jobban szaladtam. Áldott szerencsémre egy erdőbe értem, s ott nagy hirtelenséggel felmásztam egy kétágú fára.

Ennek a fának a két ága közt volt egy nagy lik, s abba szépen lelógattam a lábamat. Addig lógattam, hogy egyszerre csak - hupp! - beléestem a likba. Próbáltam én kimászni mindenféle-képpen, de „nem lehetett ám, gyere ki!”

Hej, istenem, istenem, búsultam. Mi lesz velem? Itt kell eltöltenem szép fiatalságomat.

No, mégsem kellett itt tölteni. Úgy harmadnap múlva teknőcsináló cigányok vetődtek arra, s vágni kezdték a fát. Hiszen könnyen vághatták, mert odvas volt a fa.

„Csak vágjátok, vágjátok!” - gondoltam magamban. S ahogy akkora likat vágtak, amekkorán én kiférhettem, kidugtam az orromat, nagyot rikkantottam, s a cigányok - uzsgyi neki, vesd el magad! - szaladtak, ahányan voltak, annyi felé.

Fölszedtem a baltájukat, mert mind otthagyták. Bementem egy faluba, eladtam a baltákat. Volt pénzem annyi, hogy azt sem tudom, mennyi, mert ami volt, mind egy krajcárig odaadtam egy vak koldusnak, aki a templom előtt üldögélt.

Gondoltam, most már hazamegyek. Eddig az apám csak kifújta a haragját. Mentem, mendegéltem, de az az erdő, ahová kerültem, akkora volt, hogy napvilág nem tudtam belőle kikerekedni, szépen beesteledtem.

Hát biz’ én féltem egy kicsit, mert olyan sötét volt, hogy a baltákat fölakaszthattam volna, ha el nem adtam volna.

Mentem, mendegéltem, botorkáltam, s hát egyszerre látok messziről valami világosságot. Hej, istenem, de nagyon megörültem, mentem egyenest a világosság felé.

Hiszen jó helyre kerültem. Az a gyenge világosság, amit én messziről láttam, rettentő nagy tűz volt ám, s a körül a tűz körül tizenkét zsvány ült. Mind a tizenkettő egy-egy ökröt sütött.

„Mit csináljak, mit csináljak? Ej - gondoltam -, egy életem, egy halálom, odamegyek!”

Köszönök illendőképpen, fogadják a zsványok, de úgy rám meregették a szemüket, hogy mindjárt kirázott a hideg.

- Hát ülj le, öcsém - mondta a legöregebb zsvány -, gyere, egyél velünk, ne éhezzél, mint otthon!

Leültem, s ettem, amennyi belém fért. Aztán lefeküdtem, de nem mertem elaludni, mert féltem, hogy megölnék.

Azám, mikor azt hitték, hogy alszom, arról kezdettek tanakodni, hogy mit csináljanak velem. Egy azt mondta: meg kell ölni, mert különben elárul.

Más azt mondta:

- Nem kell bántani szegény fiút! Hátha még olyan derék embert nevelhetünk belőle, mint amilyenek mink vagyunk.

Sem erre, sem arra nem határoztak, hanem azt határozták, hogy befenekelnek egy üres boroshordóba, s otthagynak.

„No, Jankó - gondoltam magamban -, most már csakugyan vége az életednek!” De mozdulni sem mertem, csak horkoltam cudarul.

Hát bizony befenekeltek a hordóba azok az istentelen zsványok, s otthagytak.

Hanem az Isten nem hagyott el, gyerekek! Az igaz, hogy annyit is imádkoztam, hogy egy pap sem többet.

A hordó fenekén volt egy kicsi lik, azon jól kikukucskálhattam. Szerencsémre, a sok ökör csont mind ott volt a hordó előtt.

Egyszer mit látnak a szemeim! Arra jön egy farkas. Fireg-forog a csontok körül, szimatolja, szagolja, s addig fireg, addig forog, hogy a farka becsúszott a hordó likán.

Hiszen nekem sem kellett egyéb. Megfogtam a farkas farkát magyarán. Háromszor is a kezemre csavarintottam. Uccu neki! - megijedt a farkas, megfutamodott a hordóval. Szaladt árkon-bokron át, hogy a lelkemet is majd kirázta, de én nem bántam, rázza, csak vigyen.

Na, nem kellett biztatni. Vitt olyan sebesen, mintha puskából lőttek volna ki. Addig szaladt, addig szaladt, amíg az én falumba nem ért. Ott a hordó úgy vágódott egy fa oldalához, hogy a háznak beomlott a fala. A hordó széjjelhullott ezer darabba. A farkas továbbshaladt, én meg szépen ott maradtam, s többet az én drága szép falumat el sem hagytam.

JAKAB ÉS A ZAB

A kicsi Jakabról mondok mesét, hallgassatok ide! Egyszer volt, hol nem volt, túlonnan túl, ahol a kurta farkú malac túr, volt egy gazdaember, s annak egy kicsi legény szolgája, akinek Jakab volt a neve.

Mondja egyszer a gazda Jakabnak: „Eredj, fiam, Jakab, a mezőre, s arasd le a zabot!”

Elment Jakab, de az ebadta kölyke nem aratta le a zabot. Nem ám, nem aratta le, de nem is dugta haza az orrát.

Megharagszik a gazda, küldi a kiskutyát, hogy harapja meg Jakabot. Na, bezzeg a kiskutya nem harapta meg Jakabot, Jakab sem aratta le a zabot.

Nosza, küldi a gazda a botot, hogy verje meg a kiskutyát. De a bot nem verte meg a kiskutyát, kiskutya nem harapta meg Jakabot, Jakab sem aratta le a zabot.

Még jobban megmérgeződött a gazda, s küldte a tüzet, hogy égesse meg a szófogadatlan botot. De bizony a tűz nem égette meg a botot, bot nem verte meg a kiskutyát, kiskutya nem harapta meg Jakabot, s Jakab nem aratta le a zabot.

- Ilyen-olyan szedtevette - kiált a gazda -, hiszen megálljatok!

Mindjárt küldötte a vizet, hogy oltsa el a tüzet. Haj de a víz nem oltotta el a tüzet, tűz nem égette el a botot, bot nem verte meg a kiskutyát, kiskutya nem harapta meg Jakabot, s Jakab nem aratta le a zabot.

- Úgy-e?! Hiszen csak várjatok!

Egyszeriben küldötte a bikát, hogy igya meg a vizet. De bizony a bika nem itta meg a vizet, víz nem oltotta el a tüzet, tűz nem égette el a botot, bot nem verte meg a kiskutyát, kiskutya nem harapta meg Jakabot, s Jakab nem aratta le a zabot.

Hm-hm, mit csináljon, mit csináljon?! Hopp, megvan! Küldi a mészáros, hogy vágja le a bikát. Ment a mészáros, de nem vágta le a bikát, bika nem itta meg a vizet, víz nem oltotta el a tüzet, tűz nem égette el a botot, bot nem verte meg a kiskutyát, kiskutya nem harapta meg Jakabot, Jakab nem aratta le a zabot.

Hiszen a gazdának sem kellett egyéb: küldötte a szolgabíró, hogy csapassa meg a mészáros. Bezzeg a szolgabíró megcsapatta a mészáros, mészáros levágta a bikát, bika megitta a vizet, víz eloltotta a tüzet, tűz megégette a botot, bot megverte a kiskutyát, kiskutya megharapta Jakabot, s Jakab mindjárt learatta a zabot, de úgy, hogy egy szál sem maradt.

Ha csak egy szál zab maradt volna, az én mesém is tovább tartott volna.

A SZEGÉNY EMBER ÉS A HALÁL

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember. Ennek a szegény embernek annyi gyermeke volt, mint a rosta lika, még eggyel több, s a legkisebb gyermekének már keresztapát sem talált a falujában.

Elindult a szegény ember nagy búsán, hátha talál valahol a föld kerekességén. Megy, mendegél hegyeken-völgyeken által, s amint mendegélne, találkozik Jézus Krisztussal. Köszönti Jézus a szegény embert, s még meg is kérdezi, hogy mi járatban van.

Mondja a szegény ember, hogy miben jár.

- No, akkor egyet se menj tovább - mondá Jézus -, mert én jó szívvel leszek keresztapja a gyermekednek.

- Hát ki légyen az úr? - kérdezte a szegény ember.

- Én a Jézus Krisztus vagyok, atyámfia.

- No, bizony, ha a Jézus Krisztus - mondta a szegény ember -, akkor én más keresztapát keresek, mert te, uram, csak a jókat szereted.

Jól van, azzal elváltak, Jézus ment keletnek, a szegény ember nyugatnak. De még egy jó hajításnnyira sem haladhatott a szegény ember, találkozik a Halállal.

Kérdi a Halál:

- Hová, merre, földi?

Mondja a szegény ember, hogy miben jár.

- Egyet se menj tovább - mondá a Halál -, én keresztvíz alá tartom a fiadat.

- S ki légyen kegyelmed? - kérdezte a szegény ember.

- Én a Halál vagyok, atyámfia.

- No bizony, ha a Halál vagy, te éppen jó leszel keresztapának, mert neked jó, rossz: egy, mind a kettőt egyformán szereted.

Egyszeriben jó barátságba keveredtek, s a Halál elvezette a szegény embert az ő házába, hadd vegye fel ünneplő gúnyját, mert különben ráismernek az emberek.

Hej, bezzeg szeme-szája tátva maradt a szegény embernek, mikor belépett a Halál házába! Tele volt az a ház égő gyertyával, hosszúval, röviddel.

- Ugyan bizony, édes komám - kérdezte a szegény ember -, minek ez a teméntelen sok gyertya?

Felelte a Halál:

- Hát, komám, úgy tudd meg, hogy itt minden élő embernek van egy gyertyája, s akinek a gyertyája elfogy, abban a szempillantásban meghal.

- Ejnye, lelkem, komám - mondja a szegény ember -, mutasd meg az én gyertyámat, hadd lám, sokáig élek-e még?

- Ott van ni, a te gyertyád - mutat a Halál egy kicsi faggyúgyertyára.

Megijed a szegény ember, könyörög a Halálnak:

- Lelkem, komám, drága komám, ragassz még egy darabkát az én gyertyámhoz, ne maradjanak árván a gyermekeim!

- Jaj, lelkem, komám - mondá a Halál -, azt én nem tehetem, mert megharagszik a Feltámadás. Kit támasztana fel, ha minden ember gyertyáját meghosszabbítanám?

No, hanem addig s addig könyörgött, istenkedett a szegény ember, hogy egy jó hosszú szál gyertyát mégis ragasztott a kicsi gyertyácskához.

Hazament a szegény ember nagy hálálkodással, s ment másnap a Halál is. Aznap mégsem mehetett, amikor a szegény ember, mert sok embernek a gyertyáját el kellett fűjni, ahogy tövig égtek, hogy ne kínlódjanak többet. De bezzeg nagy traktával várta a szegény ember Halál komát. Volt étel-ital elegendő, s a Halál le is részegedett becsületesen. Részeg fejjel megvárta a szegény embert, s azt mondta neki, hogy csak menjen világgá, s ahol gazdag ember van halálán, menjen be, álljon az ágya elébe, s a félholt is mindjárt meggyógyul. Ha pedig miatyánkot vagy áment mond, mindjárt meghal. Ezzel a tudománnyal temérdek kincset szerezhet.

Örült ennek a szegény ember, hogyne örült volna! Ahogy a Halál elment, feltarisznyált ő is, s ment világgá. De hiszen nagy híre kerekedett hirtelen. Királyokat, hercegeket, grófokat, bárókat s mindenféle nagyurakat térített meg a Halál kapujából, s szerzett annyi kincset, hogy azt sem tudta, hová tegye.

Na, telt-múlt az idő, eszébe jut egyszer, hogy meglátogatja az ő kedves, drága komáját. Befogat hat ezüstszőrű paripát aranyos hintóba, s úgy hajtat a Halálhoz nagy urasan. Hát éppen a Halál háza felé meglát az út szélén egy kicsi gyermeket, aki keservesen sírdogált magában.

Megállítja a kocsit, s kérdi a gyermeket, hogy miért sír.

- Azért sírok - felelt a gyermek -, mert megvert az édesanyám.

- Hát aztán mért vert meg az édesanyád?

- Bűhüm, mert nem tudtam egy szót az Úr imádságából.

- Melyik szót nem tudtad? Talán bizony a miatyánkot?

- Azt tudtam - dűnnyögött a gyermek.

Akkor az egyszeri szegény ember elöl kezdte a Miatyánkot, s végigmondta.

- No, fiam, megtaláltad-e azt a szót?

- Nem találtam - szipogott a gyermek.

- Talán bizony az ámen?

- Az! Az! - kiáltott nagy örömmel a gyermek, akarom mondani, a Halál, mert a Halál volt az síró gyermek képében.

- Úgy, komám, úgy - mondá a Halál. - Ámen tenéked!

Egy szót sem tudott szólni az egyszeri szegény ember, kialudt a gyertyája, s meghalt abban a pillanatban.

Hanem az a tenger sok gyermeke még ma is él, ha ugyan meg nem haltak. Jó soruk volt, élhettek, volt miből. Adjon Isten másnak is!

AZ ÖREGEK

Az öregekről mondok mesét, gyermekek, hallgassatok ide!

Egyszer egy obsitos katona megy, mendegél hazafelé, s amint megy egy falun keresztül, látja, hogy kint ül a kapuban egy ősz öregember, s bög keservesen, hogy csak úgy zengett a falu belé. Kérdi az obsitos:

- Ugyan bizony miért sír kend, öregapám?

- Jaj, hogyan sírnék, édes fiam, mikor megvert az édesapám.

- Ne mondja kend! Hiszen kend is van legalább százestendős, csak nem él az édesapja?

- Hát ha nem hiszed, fiam, eredj, menj be az udvarba. Nézd meg, éppen fát vág az apám!

Bemegy az obsitos, s hát csakugyan ott van egy még öregebb ember, s vágja a fát, hogy egy legény sem vághatta volna különben.

Köszönti az obsitos:

- Adjon isten jó napot, öregapám! Ugyan bizony hogy volt lelke megverni a fiát?

- Hát hogyan vertem volna meg, mikor nem fogadott szót a nagyapjának!

- Ne te, ne, mit beszél kend?! Hát még az apja is él kendnek?

- Hogyan élne! Eredj csak be a házba, ott ül a góc alatt, s pipázik. Nézd meg, ha nem hiszed!

Bemegy az obsitos. S hát csakugyan ott ül az öregember a góc alatt. Nagy füstöket eresztget a pipájából, s morgolódik az unokájára, hogy így, meg úgy, csak még egyszer ne fogadjon szót neki, majd hátraköti a sarkát.

Köszönti az obsitos az öregembert, s kérdi:

- Ugyan bizony, öreg apámuram, hány esztendős lehet kigyelmed?

- Hej, édes fiam, azt én nem tudom. Hanem menj el a paphoz, aki keresztelt. Az majd megnézi a matrikulában.*

- De már, öregapám, ne tréfáljon, csak nem él még az a pap is, aki kendet keresztelte?

- De biz' Isten, Krisztus úgy segítjen, él biz' az, fiam. Ha nem hiszed, nézd meg! Bizonyosan otthon találsz, mindig olvassa a Bibliát.

Elmegy az obsitos a paphoz. Hát az csakugyan ott ül az asztalnál. Előtte az öreg Biblia. A szemén egy nagy okuláré,* s babukol, olvasgat belőle.

- Szerencsés jó napot kívánok, tisztelendő szentatyám!

- Hozott Isten, édes fiam! Hát mi jóban jársz? Talán bizony páros életre készülsz?

- Nem készülök én most, tisztelendő szentatyám, hanem azt szeretném megtudni, hogy ez s ez az öregember hány esztendős lehet?

- Biz' azt én, édes fiam, könyv nélkül nem tudom, hanem mindjárt megnézem a matrikulában.

Feláll a pap. Megy a könyvestékához, hogy kivegye a matrikulát.

Azám! A téka be volt zárva.

- Na, édes fiam - mondá a pap -, erősen sajnálom, de a matrikulát elé nem vehetem, mert nincs itthon a kulcs. Magával vitte az édesanyám a szőlőbe!

Ha a papnak az anyja a kulcsot el nem vitte volna, az én mesém is tovább tartott volna.

Itt a vége, fuss el véle!

DOLGOZZ, MACSKA!

Volt egyszer egy szegény legény. Ehhez a szegény legényhez férjhez ment egy gazdag leány. Hanem mielőtt a pap elé állottak volna, a leány kikötötte, hogy ő ugyan semmit sem dolgozik. Úgyis van elég, amiből megéljenek.

De ez még nem volt elég. Még azt is megfogadtatta a legénnyel, hogy soha meg nem veri.

Jól van. A szegény legény mindenbe beleegyezett. Ő maga járt erdőre-mezőre. Dolgozott, kínlódott, hullatta a véres verejtéket, az éfiasszony pedig otthon ült. Mikor nem ült, járta a falut, békukkintott ide is, oda is. Tereferélt a többi asszonyokkal.

Teltek-múltak a napok. Elteltek hetek, hónapok. Hallgatott a szegény legény, nem verte meg a feleségét. Hanem egyszer mégiscsak megsokallotta a felesége restségét, s reggel, mielőtt kiment a mezőre, azt mondja a macskának:

- Hallod-e, te macska, amíg én a mezőn járok, szépen kiséperd a házat, főzz vacsorát, még egy orsó fonalat is fonj, mert különben úgy megverlek, hogy halálad napjáig megemlegeted!

Hallja az asszony ezt a beszédet, nem szól semmit, csak gondolja magában: „Jaj, édes Jézusom, az én uram bizonyosan megbolondult.”

Hogy a macska hallotta-e, nem-e, amit a gazdája mondott, azt bizony én nem tudom, de azt éppen úgy láttam, mint ma, hogy ott feküdt a góc alatt, csöndesen szundikált, s rá sem nézett a gazdájára.

- Hát aztán, úgy legyen - mondja ismét a gazda -, dolgozz, macska, mert különben így meg úgy!

De már ezt az asszony sem állotta meg szó nélkül. Mondja:

- Ó, hallá-e, ugyan bizony mit beszél ilyen bolondságokat, hiszen az a macska nem érti a kelmed beszédit!

De így, de úgy, pattogott a gazda, akár érti, akár nem, megtegye, amit parancsoltam, mert nekem nincs más, akinek parancsoljak.

Azzal elment a gazda, az asszony otthon maradt, a macska pedig szundikált tovább.

Egyszer, úgy délfelé, mondja az asszony a macskának:

- Dolgozz, macska, mert megver az uram!

De bizony a macska meg sem mozdult.

„Hát jól van - gondolta magában -, téged vernek meg, nem engem.” S azzal elment hazulról, bekukkintott ide is, oda is, s este volt, mire hazakerült.

Bezzeg hogy a macska sem a házat ki nem seperte, sem a vacsorát meg nem főzte, sem egy orsó fonalat nem font.

Jó haza a gazda, látja, hogy a macska nem dolgozott semmit.

Hej, uramteremtőm! - megmérgeződik, fogja a macskát, ráköti a felesége hátára, elé a szíjostort, s ütni kezdi amúgy magyarosan. Nyávogott a macska keservesen, sírt, bőgött az asszony még keservesebben. Összetette kezét, s úgy könyörgött az urának:

- Ó, lelkem, uram, jámbor uram, ne bántsa többet a macskát, hiszen az nem tud dolgozni!

- Nem-e - kiabált a gazda -, hát akkor felfogadod-e, hogy dolgozol helyette?!

- Dolgozom, dolgozom - fogadkozott az asszony -, csak ne üsse többet a macskát.

De az asszony egyet gondolt, hazaszaladt az apja házához, s nagy sírva elpanaszolta, hogy az ura milyen cudarul megverte a macskát az ő hátán. Elmondja azt is, hogy mit fogadott.

Azt mondja az apja:

- Bizony ha felfogadtad, édes leányom, hogy dolgozol a macska helyett, csak dolgozzál is, mert különben a macska holnap is megverődik.

Azzal elkergette a leányát, hogy menjen haza isten hírével az urához, ott van az ő helye.

Hanem úgy látszik, hogy a verés nem fogott még az asszonyon, mert másnap megint minden dolgot a macskára hagyott.

Az igaz, hogy az ura, amikor elment, most is a macskának hagyta meg:

- Dolgozz, macska, mert különben rútul jársz!

Hazajön este a gazda, hát megint semmit sem dolgozott a macska. Bizony ha nem dolgozott, fel is kötötte az asszony hátára, s úgy elverte a szíjostorral, hogy szegény macska nagy kínjában a körmét is belevágta az asszony hátába.

Futott az asszony panaszra az apja házához, de az apja meg sem hallgatta, úgy visszakergette.

Harmadnap reggel mondja ismét a gazda a macskának:

- No, macska, kiséperd a házat, megfőzd a vacsorát, egy orsó fonalat is fonj, mert különben ma is megverődöl!

Úgy látszik, a macska most már értette a gazda beszédjét, mert ahogy meghallotta a hangját, ijedtében mindjárt kiszaladt a házból.

No de nem is kellett, hogy dolgozzék. Elvégezett az éfiasszony helyette mindent. Kiséperte a házat, vizet hozott a kútról, tüzet tett, fölvetette a konyhát, s főzött olyan vacsorát, hogy még a király is megnyalhatta volna utána a száját.

Aközben telefont nem is egy orsót, hanem hármat. Azám! Azért lett olyan serény egyszerre, mert sajnálta a szegény macskát, sajnálta erősen.

Úgy-e, ti is így gondoljátok, hogy a macskát sajnálta, s nem a maga hátát.

Már akár így, akár úgy, mire a gazda hazajött, fel volt az asztal terítve. Párolgott a jó meleg étel. Leültek mind a ketten az asztalhoz. Ettek-ittak, jókedvük kerekedett.

Úgy bizony, a macska többet nem verődött meg, s az éfiasszonyból olyan gazdasszony lett, hogy nem volt párja hét pusztá határban.

Aki nem hiszi, járjon utána.

TAMÁS KOCSIS

Egyszer volt egy szegény ember s annak egy fiacskája. Még ölbeli volt a gyermek, s meghalt a szegény ember meg a felesége, s árván maradt a fiúcska, apa nélkül, anya nélkül, minden nélkül.

A falubeliek adtak neki ételt-italt, dajkálták Isten nevében. Hanem mikor kilencesztendős volt a fiú, akkor már meg tudta gondolni, hogy két kezével is megkereshetné a kenyerét.

Elbúcsúzott a falubeliektől, s indult torony irányában, hogyha valahol szolgálatot találna.

Még túl sem volt a falu határán, találkozik egy gazdaemberrel, s ez megkérdi tőle:

- Hová, merre, fiacskám?

Mondja a fiú:

- Én bizony szolgálatot keresek, bátyámuram.

- No, ha szolgálatot keresel, jó, hogy találkoztunk, mert én meg szolgát keresek. Gyere, fiam, szegődj be hozzám, csak egy öreg anyám van, senki más nincs a háznál, s aztán nálam csak három nap egy esztendő.

Megörült a fiúcska, ment a gazdaemberrel, azt sem kérdezte, hogy mi lesz a bére. No de a gazdaember megkérdezte.

- Hát aztán, édes fiam, mi bért adjak egy esztendőre?

Azt mondta a gyermek:

- Ne adjon nekem semmit, bátyámuram, csak ételem-italom legyen elegendő, holtig elszolgállok kigyelmednél.

Jól van, gondolta magában a gazdaember, s közben szépen hazaértek. Mondja otthon az édesanyjának:

- Na, öreg szülém, fogadtam szolgát.

Megnézi az öregasszony a fiút, s azt mondja:

- Bizony nem szolgát fogadtál te, édes fiam, mert az a gyermek még elébb-utóbb urad lesz neked.

- Ugyan bizony, édes szülém - mondja a gazdaember -, mit gondol kigyelmed, hogy ez a szegény gyermek, akinek sem apja, sem anyja, semmiféle nemzetsége, az én uram legyen valaha?

- Jól van, jól - dünnyögött az öregasszony -, majd elhiszed, ha meglátod.

Tovább ezt a beszédet nem folytatták, leültek az asztalhoz, adtak a gyermeknek ételt-italt elegendőt, hanem (úgy láttam, mint ma) annyit megevett, hogy három nagy ember sem ehetett volna többet.

Mikor a vacsorának vége volt, kérdi a gazda:

- No, édes fiam, eszel-e még?

- Nem én, gazduram, mert én hál' istennek jóllakám, ha még volna, béraknám.

- No bizony, ha béraknád, csak egyél, fiam, én nem sajnálom. Úgy-e kend sem, édes szülém?

- Nem fiam, nem - mondta az öregasszony, s tett az asztalra túrót, szalonnát, ropogós cipót s minden jót, ami volt.

Mind egy falásig megette a gyermek, amit elejébe raktak.

- No, fiam, eszel-e még? - kérdezte a gazda.

- Nem, gazduram, nem. Hál' istennek jóllakám, s ami volt, azt bérakám.

- Ha jóllaktál, feküdj le!

Lefeküdt a gyermek, de már pitymallatkor föl is keltette a gazda, s vitte ki a mezőre kapálni. Beállította egy földbe, s mondta neki:

- Kapálj, fiam, amíg látsz, estig haza se jöjj!

Hát hiszen kapált is a fiú, de annyit, hogy negyven ember sem kapálhatott volna többet. Kimegy este a gazda, nézi, hogy mit csinált a fiú, s szeme-szája tátva maradt a nagy csudálkozástól.

Mondta is otthon az édesanyjának:

- Na, édes szülém, nemhiába eszik sokat ez a gyermek, de bizony sokat is dolgozik.

Aközben elmúlt a három nap, kitelt az esztendő, s kérdi a gazda:

- Hát, fiam, mit gondoltál, itt maradsz-e nálam még egy esztendőre?

- Itt biz' én, édes bátyámuram, ha kigyelmed is úgy gondolja.

- Jól van, fiam, csak maradj, de mondd meg, mi bért kívánsz, nehogy aztán a végén ne értsük egymást.

- Ne féljen, gazduram, nem kell nekem semmi, csak étel-italom legyen elegendő.

Ott maradt a második esztendőre is, s az is csak elmúlt hamarosan. Akkor megint mondja a gazda:

- Na, fiam, kitelt az esztendő, itt maradsz-e nálam, vagy továbbmég?

- Nem megyek én semerre, gazduram, ha kigyelmed is meg öreganyám is úgy akarja.

Azt mondja az öregasszony:

- Csak maradj, édes fiam, én nem bánom, hanem mégis mondanád meg, hogy mi bért kívánsz, mert mi bizony nem kívánjuk ingyen való szolgálatodat.

Ismét csak azt mondta a gyermek:

- Nem kívánok én semmit, csak étel-italom legyen elegendő - s ott maradt a harmadik esztendőre is.

Hanem mikor a harmadik esztendő kitelt, mégis meggondolkozott, hogy ő már fickó legény is volna már, vagy mi, nem ülhet mindig egy helyben, elmegy tovább szerencsét próbálni.

Kérdi utolsó este a gazda:

- No, fiam, mit gondoltál, itt maradsz-e jövő esztendőre?

Felelte a fiú:

- Majd megmondom, gazduram, ha jóllakom.

Mondja a gazda az anyjának:

- Ennek a mi szolgánknak adjon jó vacsorát, édes szülém, mert úgy vettem észre, hogy nem akar itt maradni. Nekem azt felelte, hogy csak akkor mondja meg, ha jóllakott.

Bezzeg hogy adtak jó vacsorát. Felraktak az asztalra minden jót, ami volt. Jóllakhatott volna egy vendégsereg. Mikor aztán a vacsorának vége volt, kérdi az öregasszony:

- Hát, édes fiam, mit gondoltál, elmég-e tőlünk, vagy itt maradsz.

Mondá a fiú:

- Ne haragudjék, lelkem, öreganyám, de több esztendőre nem maradok itten. Elmegyek, hogy lássak országot-világot.

- Jól van - mondá az öregasszony -, eredj, édes fiam, szerencse kísérjen minden utaidban! De már most csakugyan mondd meg, mit fizessünk háromesztendei szolgálatodért?

- Ne fizessen semmit, lelkem, öreganyám, ételem-italom volt itt elegendő, egyéb nem is kellett.

- De én már nem kívánom ingyen való szolgálatodat - mondá az öregasszony -, adok mindennapra legalább hét garast,* fogadd el szívesen!

Ott mindjárt ki is számolták, hogy kilenc napra hány garas jár. Úgy számították, hogy hatvanhárom garas. Hát éppen jól számították!

Lefizették a hatvanhárom garast, adtak neki még egy bivalybőr nadrágot, s azzal útnak eresztették.

Elindult a legény (mert most már jó nagy legényecske volt), ment hetedhét ország ellen, egyenesen Magyarország kellős közepébe.

Hét napja ment már, s nem talált útjában sem falut, sem várost, csak hetedik nap este ért egy rengeteg nagy erdőbe. Ottan nagy fáradtan lefeküdt egy fa alá, s elaludt.

Hát azon az éjen azt látta álmában, hogy azon az úton, amelyen elindult, vissza ne menjen, mert hogyha visszamegy, elveszti a hatvanhárom garasát, de még a bivalybőr nadrágját is. Csak menjen előre, keresztül a nagy erdőn, s ha kiért az erdőből, forduljon jobb kézre, balra világért se! Ottan meglát egy királyi palotát, menjen oda egyenesen, felfogadják bizonyosan, mert éppen most kergették el a király parádés kocsisát.

Indult egyenest a király palotájához. Ott a kapu előtt megállott, s kérdi az istrázsát, hogy van-e szüksége a királynak szolgára.

- Bizony van, öcsém - mondá az istrázsa -, éppen jókor hozott a szerencse, mert a király most csapta el a parádés kocsisát.

Fölmegy a palotába, ottan bévezetik a király színe elé, s mondja, hogy hallott, amit hallott, fogadja fel őt a király parádés kocsisnak, bizony nem bánja meg.

- Jól van, fiam - mondá a király -, látom, hogy szemrevaló legény vagy, de tudsz-e banni lóval?

Feleli a legény:

- Nemigen próbáltam, felséges királyom, de most megpróbálom.

Hát a király felfogadta, levitte mindjárt az istállóba, s ott azt mondta a legöregebb kocsisnak, hogy míg ez a legény beletanul, addig csak ő legyen a parádés kocsis. Ennek az új kocsisnak pedig a legalábbvaló lovakat adják kezére. Hadd lám, mire tud menni azokkal.

Mindjárt kezére adták a legalábbvaló lovakat, a hozzávaló szerszámokat: kefét, vakarót s mindent.

De hogy szavamat össze ne keverjem, minden kocsisnak külön istállója volt, s egy-egy kocsisnak három szál gyertyát adtak éjszakára. A többi kocsis mind meggyújtotta estére a gyertyákat, de az új kocsis nem, s mégis oly szertelen világosság volt az ő istállójában, hogy a csuda ölte meg a legényeket, miféle ördögös mestersége lehet az új kocsisnak.

Mindjárt összesúgtak-búgtak a cselédek, hogy bizonyosan összegyűjti a gyertyákat, s jó pénzért eladja. Fel is ment a legöregebb kocsis a királyhoz, s jelentette, hogy az új kocsis nem lehet becsületes legény, mert soha egy szál gyertyát sem gyújt meg, s mégis rettentő világosság van az istállójában.

- Hm - gondolja a király -, ezt már csak megnézem, hogy mi lehet!

Lemegy éjszakának idején az istállóba, s hát csakugyan olyan világosság van ott, hogy majd megvakult belé, pedig egy szál gyertya sem égett.

De volt, ami volt csudálatos ebben, csak akkor ámult-bámult igazán a király, mikor a lovakat látta. Szébb volt egyik a másnál, ragyogott a szőre valamennyinek. Megy a többi istállóba, nézi ott is a lovakat, s hát az kutyának való volt mind.

Hej, megmérgeződött a király! Hiszen csak még egy rossz szót halljon erre a legényre! Amennyi lova volt, mind az ő kezére adta, s most már csakugyan megtette parádés kocsisnak.

Na, telik-múlik az idő. Mondja egyszer a király a feleségének:

- Hallod-e, feleség, befogatok a parádés kocsissal, hadd lám, mit tud.

- A' bizony jó lesz - mondja a királyné -, próbáljuk meg.

Egyszeriben leküldik az inast az istállóba, üzenik a kocsisnak: fogjon be hat lovat a parádés hintóba.

- Jól van - veti vissza a kocsis -, tudtam én azt már előtted.

Visszamegy az inas, s jelenti a királynak, hogy a kocsis milyen gorombán felelt. Nagy haraggal mondta: jól van, tudtam én azt már előtted.

- Ott hadd haragudjék - mondá a király -, majd megbékül a maga kenyerén.

Eközben a kocsis kihúzza a hintót a szín alól, jól megvizitálja a kerekeket, kerékszöget, tengelyt s mindent. Aztán kivezet az istállóból hat aranyszőrű paripát. Hanem az ördögadta legénye mind a hat lovat megfordítva fogta be.

Látja ezt a király az ablakból, megcsóválja a fejét, hívja a királynét is, hadd nézze, mit csinál az ő legényük.

- Bolond ez a legény, feleség - mondja a király.

- Hadd csináljon úgy, amint neki tetszik - mondja a királyné -, majd meglátjuk, hogy indítja el így a lovakat.

Azzal lementek, felültek a hintóba, egy szót sem szóltak a kocsisnak, csak várták, hogy mit csinál.

Hát bizony az azt csinálta, hogy felszökött a bakra, kieresztette az ostorát, nagyot rittyentett, hogy rengett belé az udvar, s uccu neki! - kitáncolt a hat ló az udvarból, olyan módosan, mintha csak fejfelé előre lettek volna fogva, s ahogy a kapun kiértek, repültek a hintóval sebes szélnél is sebesebben.

De bezzeg megcsodálta ezt mindenki, aki látta. Nagy híre ment a kocsisnak mindenfelé, s örült a király is, hogy neki olyan kocsisa van, amilyen nincs több kerek e világon. Ahogy hazaértek, a király nagy örömeiben egy véka aranyat ajándékozott a kocsisnak. A királyné pedig azt mondta, csak menjen fel hozzá reggel a palotába, majd ő is megajándékozza valamivel.

Fölmegy reggel a kocsis a királynéhoz, s a királyné adott neki három arany hajszálat, s azt mondta:

- Tedd el, fiam, ezt a három hajszálat, s vigyázz jól rájuk, mert ezek neked mindig igazat jelentenek, ha nem tudnád, hogy mit cselekedjél.

Megköszöni az ajándékot illendőképpen, azzal lemegy az istállóba, ott elkúrálja a lovakat.

Hát egyszer csak jön az inas az üzenettel, hogy fogjon bé mindjárt, azt parancsolja a királykisasszony.

Befog a kocsis éppen azonmódúlag, mint azelőtt való nap, s meghordozza a királykisasszonyt is. Mikor visszajöttek, kérdi a király:

- Na, édes leányom, hogy esett a kocsikázás?

- Jólesett, édesapám - felelt a királykisasszony -, csak azt szeretném tudni, hogy mi a neve a kocsisunknak.

Mondja a király:

- Én csak annyit tudok, leányom, hogy Tamásnak hívják, a másik nevét bizony nem kérdeztem, mikor beszegődött.

- Hát ha nem tudja, édesapám, akkor adok én neki nevet. Legyen az ő neve Oktalan Tamás, mert ilyen bolondul nem láttam még bánni lóval, pedig már sok kocsis megfordult az udvarunkban.

Jól van, ez ennyiben marad.

Másnap reggel kimegy Tamás az udvarra, az istálló előtt egyet s mást eltisztogat, seperget, de a királykisasszony is ott könyökölt az ablakban, s lekiált onnét:

- Tamás!

Néz Tamás erre-arra, mindenfelé, s nem lát senkit.

Lekiált a királykisasszony másodszor is:

- Tamás!

Tamás csak néz mindenfelé, hogy ugyan ki szólítja őt, de nem látott senki lelket.

Harmadszor már azt kiáltja a királykisasszony:

- Oktalan Tamás!

Most már Tamás egyenest az ablakra nézett, s úgy a királykisasszonyon felejtette a szemét, hogy az csak elfehéredék, mint a fehérített vászon, s mindjárt visszahúzódott az ablakból.

Még ez órában halálos beteg lett a királykisasszony, hanem hogy mi okozhatta hirtelen nagy betegségét, a leghíresebb doktorok sem tudták kitalálni. Eleget faggatta a király s a királyné:

- Minek vagy a betege, édes lányom?

De a királykisasszonynak a szavát sem lehetett venni, csak fehéredett, hervadozott szegény. Volt az udvarban egy öreg banya, aki még a királynak volt a dajkája, ez egyszer bemegy a királyhoz, s mondja:

- Felséges királyom, életem-halálom kezedbe ajánlom, én azt gondolom, hogy a királykisasszony szerelem betege, s meg sem gyógyul addig, míg annak, akit szeret, felesége nem lesz.

Mondja a király a feleségének, hogy mit hallott az öreg banyától, hátha igaza lesz.

- Biz' az igaz lehet, édes uram - mondja a királyné. Vallatóra fogták mindjárt a leányt: mondja meg, kit szeret, ne szégyellje tőlük. Az a leány sorsa, hogy elébb-utóbb főkötő alá kerüljön.

Eléveszik, kérdezik, faggatják, de a királykisasszony nem vallotta meg, hogy kit szeret. Azt mondta: inkább meghal, mégsem mondja meg senkinek.

Búsult a király s a királyné. Sírás volt éjjelük-nappaluk, hogy ím, most kifogynak egyetlen leányukból. Összehívták, valahány bölcs ember volt az egész országban, hogy ezek adjanak tanácsot.

Összejöttek öreg bölcs emberek, táltosok, jövődöbmondók, éjjel-nappal tanakodtak, s egy sem tudta kitalálni, hogy kit szerethet a királykisasszony.

Ismét bemegy az öreg banya a királyhoz, s mondja:

- Felséges királyom, az a sok bölcs ember hiába tanakodik, mert úgysem találják ki, hogy kit szeret a királykisasszony. Az Isten istenem ne legyen, ha nem valamelyik udvarbéli legénynek a betegje. Én azt tanácsolom felségednek, hogy öntessen egy aranytulipánt, azt tegye ki az udvar közepén egy asztalra, sétáltassa el a tulipán előtt, ahány legény van az udvarában, s amelyik előtt kinyílik a tulipán, annak a betegje a királykisasszony.

- Jól van - mondja a király -, nem hinném, hogy így legyen, de megpróbálok.

Még aznap öntetett egy aranytulipánt, az udvar közepén kitette egy asztalra, azzal elrendelte mind az udvarbéli legényeket, hogy sétáljanak el a tulipán előtt.

Ottan elsétáltak minden rendű és rangú legények, úrfiak s cselédek, s hát, amint Tamás kocsis elsétált a tulipán előtt, abban a szempillantásban kinyílik.

Hej, uramteremtőm, szörnyű haragra gerjedt a király. Hogy az ő leánya egy kocsislegényt szeressen! Ment föl a palotába, s kérdezte a leányát:

- Leányom, édes leányom, igaz-e, hogy Tamás kocsist szereted, s az ő betege vagy?

Felelte a királykisasszony:

- Igaz, igaz, lelkem, édesapám, s meg is halok, ha az övé nem lehetek.

- No, hát inkább halj meg! - mondta szörnyű haraggal a király -, de meghal az a hitvány parasztlegény is.

Hiába sírt-rítt a királyné, hiába könyörögtek az udvarbéli fő-fő emberek, szörnyű nagy haragjában elevenen befalaztatta egyetlen leányát, s hívatta a hóhért, hogy Tamás kocsist akassza fel.

No, hanem Tamás is észrevett valamit, s amíg elérte a hóhér, elszelelt az udvarból. Ment szegény feje, azt sem tudta, merre, tele volt a szíve nehéz búbánattal, mert ő is szerette a királykisasszonyt.

Mind azon tűnődött, azon búcsálódott, hogy s mint tudja kiszabadítani a királykisasszonyt a szörnyű sírjából.

Ment, mendegélt, s beért egy rengeteg nagy erdőbe, s ottan talált egy kicsi házat. Benéz oda, vajon ki lakik ott. Ott bizony egy öregasszony lakott, de olyan öreg, hogy az orra a térdét verte. Köszönti illendőképpen:

- Adjon isten jó estét, öreganyám!

- Adj' isten, édes fiam, hol jársz itt, ahol a madár sem jár?

- Hej, lelkem, öreganyám - mondja Tamás -, én halál ellen bujdosok.

Azzal elémondja az ő szomorú történetét.

Azt mondja az öregasszony:

- Ne búsulj, fiam, nesze, adok neked egy kalapácsot, ez majd összerontja azokat a kőfalakat. Neked csak azt kell mondani: „Üssed, verjed, kalapácsom!” Egyéb gondod ne legyen. Hanem elébb menj el még a nénémhez, nem messze lakik innét, az is ad valamit.

Megköszönte Tamás az öregasszony nagy jóindulatát, s ment a másik öregasszonyhoz. Annak is elpanaszolta az ő szomorú történetét, s ez az öregasszony adott neki egy aranyvesszőt. Azt mondta:

- No, fiam, akárhol jársz, hegyen, rónán, ha bajba kerülsz, csak sújtsd meg ezzel a vesszővel a földet, s mindjárt akkora víz fakad a helyén, akárcsak a Duna. Hanem most menj el még a nénémhez, aki nem messze lakik innét, az is ad valamit.

Ment egyenest a harmadik öregasszonyhoz, de már annak a házat egy hétfejű sárkánykutya őrizte. Ahogy meglátja Tamást, nekiugrik, de, áldott szerencséjére, észrevette az öregasszony, s kikiált az ablakon:

- Kuss, hogy a farkasok egyenek meg! Nem látod-e, hogy szegény vándorló legény?

A kutya egyszeriben megjuhászodott, s Tamás bement a házba.

- Ne is mondd, hogy miben jársz - fogadta az öregasszony -, tudom, hogy a húgom igazított ide. Azt is tudom, hogy halál ellen bujdosol. Hát csak ne búsulj, édes fiam! Adok neked egy kardot, s ennek csak azt kell mondani: „Kard, ki a hüvelyből!” S ha annyi ellenség támad rád, hogy ég s föld belefeketedik, akkor is megvéd ez. Most pedig fordulj vissza, fiam, ha jól sietsz, a királykisasszonyt még életben találod!

Megfordult Tamás, nyaka közé vette a lábát, szaladott vissza, s mire éjfél ütött az óra, odaért ahhoz a tornyocskához, amelyikbe a királykisasszonyt falázták. Szólt mindjárt a kalapácsnak:

- Üssed, verjed, kalapácsom, hogy reggelre egy kő se maradjon a máson, s mondd meg a királykisasszonynak, hogy jöjjön utánam! Elmentem erre s erre, rengeteg erdőbe, ottan majd megtalál egy öregasszonynak a házában.

Azzal Tamás, nehogy a strázsák észrevegyék, visszafordult a rengeteg erdőbe, a kalapács pedig miszlikbe verte a tornyocskát, s megmondta a királykisasszonynak, hogy mit üzent Tamás. Mire hajnalodott, a királykisasszony ott volt az öregasszony házában.

Hej, Istenem, volt öröm! Most már övök a világ. Úgy elmennek, hogy híruket sem hallja senki.

Azám, de reggel, mikor felébredt a király, kinézett az ablakán, s látja, hogy híre-pora sincs a tornyocskának. Összehívhatja nagy haraggal az udvarbélieket, vallatja, hogy ki szabadította ki a királykisasszonyt. De vallathatta, nem látott, nem tudott senki semmit. Akkor eléállott egy jövendőmondó, s azt mondta:

- Felséges királyom, ez a Tamás mestersége, más ezt nem tehetted. De mondom is felségednek, hogy ezzel a legénnyel ki ne kössön, mert ha az egész ország népével ellene megy, akkor sem bír vele, s meglátja felséged, hogy előbb-utóbb ő lesz az úr ebben az országban.

Hiszen egyéb sem kellett a királynak. Hogy ő ne bírjon egy hitvány kocsislegénnyel! Mindjárt trombitát fúvatott, dobot veretett, s indult nagy sereggel Tamás után.

Éppen a rengeteg erdő szélén sétált Tamás a királykisasszonnyal, s hát egyszerre rettenetes porfelleg kerekedik, de akkora, hogy eget-földet, mindent béborított.

- No, édes lelkem - mondja a királykisasszonynak -, most már mit csináljunk? Elfussunk vagy elbújunk? Látod, jó az apád szörnyű nagy sereggel!

- Bújunk el, bújunk el! - mondta a királykisasszony.

Hanem Tamás egyet gondolt, s azt mondta, hogy ő bizony nem bújik el, nem fél két ország népétől sem.

S ahogy közeledett a király a sok katonával, megsújtotta a földet arany vesszejével, s hát egyszerre akkora folyóvíz hasadt ki a földből, akárcsak a Duna, még annál is nagyobb.

Azzal leültek a folyóvíz partjára, s Tamás általkiabált a katonáknak:

- Na, gyertek, ha tudtok!

Hiszen általjönni nem tudtak, de bezzeg lóttek puskával, ágyúval, s csak úgy füttyölt a fejük fölött a szörnyű sok golyóbis.

De most már Tamás sem vette tréfára a dolgot. Szól a kardjának:

- Kard, ki a hüvelyből! Vágjad, ahol éred! Csak a királyt ne bánts!

S ím, lássatok csudát! Általröppent a kard a széles folyóvízen, aprította a katonákat, mint a torzsát. Jó, ha maradt kettő-három hírmondónak a királyon kívül.

Mikor a kard visszaröppent, Tamás fölvette az aranyvesszőt, azzal a folyóvíz összecsapódott, eltűnt, mintha nem is lett volna, s Tamás a királykisasszonnyal szépen átsétált a királyhoz.

De bezzeg könyörgött a király, hogy hagyja meg legalább az ő életét, ha már elpusztította a sok szép katonáját.

Aztmondotta Tamás:

- Aki az édes leányát négy fal közé temetteti, kegyelmet nem érdemel. Hát te mit mondasz? - kérdezte a királykisasszonyt.

- Én azt mondom - felelt a királykisasszony -, hogy hagyj meg az édesapám életét.

- Jól van - mondá Tamás -, hanem előbb meglátom, hogy mit jelent az a három arany hajsza, amit egyszer nekem az édesanyád adott.

Elévelt egy arany hajszálat, s mondta a királykisasszonynak:

- Csavarintsd az ujjad köré! Ha vér cseppen ki belőle, meg kell halnia az édesapádnak, ha víz, akkor meghagyom az életét!

Ujja közé csavarintja a királykisasszony az arany hajszálat, s hát - édes Istenem! - víz cseppent ki belőle.

- Csavarintsd az ujjad köré a másodikat, hadd lássam, mi cseppen ki abból!

Ujja köré csavarintja, s víz cseppent ki abból is.

- Most a harmadikat!

Ujja köré csavarintja, s víz cseppent ki abból is.

- Látom - mondja Tamás -, hogy az Isten megbocsátotta apádnak, amit ellened vétett, legyen meg szent akaratja!

Hazamentek nagy szívbeli örömmel, ottan mindjárt papot hívtak, összeeskették a fiatalokat, s csaptak lakodalmat, hét országra szólót. Azután a király Tamásnak adta az országát, egész királyságát, aminek a népek erősen örültek, mert ő aztán jó király volt, s még ma is él, ha meg nem holt.

A GAZDAG CSIZMADIA

Egyszer volt, hol nem volt, de valahol mégis volt, volt egy gazdag csizmadia. Háza, földje, pénze, mindene annyi volt ennek a csizmadiának, hogy azt sem tudta, mije van. Amellett olyan jószívű volt ez a csizmadia, hogy aki csak elment a háza előtt, azt mind behívta. Ha jószántából nem ment, erővel is bevitte. Úgy megraktálta a vendégeit, hogy esztendeig is megemlegették.

Hanem ez még semmi. Minden vendégének, aki éjszakára ott maradt szállásra, egy pár lábbelit csinált, s egy krajcár nem sok, annyit sem fogadott el azért.

Bezzeg hogy jöttek a vendégek a házához. Az egyik jött, a másik ment. Mindig nyílt az ajtó. Szeri-száma nem volt a vendégeknek.

Egyszer a földön jártában Jézus Krisztus is arra vetődött Szent Péterrel. Beküldi Jézus Pétert, hogy kérdezze meg, nem adnának-e szállást éjszakára.

Még jóformán be sem ment Péter, már jött is kifelé a gazdával. Csakhogy ölbe nem kapta Jézust, úgy vitte be a házába.

Jó vacsorát adott a csizmadia Péternek és Jézusnak. Ehettek-ihattak mindent, amit szemük-szájuk kívánt. S reggel, mikor továbbmentek, egy-egy pár ráncos, recsegős, ropogós csizmát is kaptak ajándékba.

Amint továbbhaladnának, azt mondja Jézus Péternek:

- No, ez a csizmadia igazán jó szívvel fogadott minket. Eredj vissza, Péter, s kérdezd meg, hogy nem kíván-e valamit!

Visszamegy Péter. Csakhamar meg is fordul, s jelenti Jézusnak:

- Uram, van annak az embernek mindene a földön, csak madárteje nincs. De azt nem is kívánt.

Jól van! Krisztus urunk nem szólt semmit, mentek tovább. Amikor egy jó hajításnyira haladtak volna, mondja Krisztus Péternek:

- Nézz vissza, fiam, Péter, mit láatsz?

Összecsapja Péter a kezét.

- Jaj, Uram, rettenetes, amit látok! Tűzben áll a csizmadia háza.

- Lám, Péter - mondá Krisztus urunk -, ez az a sok minden, aminél egyebet a csizmadia nem kívánt. - Többet nem szólt semmit, szép csendesen továbbment.

Porrá égett a csizmadiának mindene. Úgy maradt a feleségével s két kicsi gyermekével, mint az ujjam. Fordult ehhez is, fordult ahhoz is, akikkel jót tett, akiket mindig vendégelt, de bizony nagy nyomorúságában nem ismerték meg.

Mit volt mit tenni, világgá indult feleségével s két kicsi fiával. Gondolta, megtelepedik egy városkában, dolgozik, s majd megsegíti az Isten.

Amint mentek, mendégéltek, egy nagy folyóvízhez értek. De nem volt azon híd, egy gyöngye lélekvesztőn vitték át az utasokat. A szegény csizmadiának egy krajcárja sem volt. Kérte a csónakost, vigye át Isten nevében.

A csónakos azt mondta: szívesen, de elébb az asszonyt viszi át, s azután a csizmadiát meg a gyerekeit.

Beleül az asszony a csónakba. De a jó Isten tudja, merre, úgy elevezett vele a csónakos, hogy egészen elveszett a csizmadia szeme elől, s hiába járt s hiába várt a parton, sem a csónakost, sem a feleségét nem látta többet.

Jaj, Istenem, most már mit csináljon, merre forduljon?! Járt-kelt nagy búsan a folyóvíz partján. Ha legalább egy rozoga csónakot találna, de egy szál deszkánál egyebet nem talált.

Gondolta magában, egy élete, egy halála, ezt a deszkát megpróbálja. Felült egyik fiával, s nagy kínnal-bajjal átalvergődött a folyó túlsó partjára.

De mire általértek, a másik parton hagyott gyermeket fölkapta egy kóbor farkas, s egy szempillantásra eltűnt vele, mintha a föld nyelte volna el.

Hirtelen rászökik a szegény ember a deszkára, hogy visszavergődjék a partra, szaladjon a farkas után. De mire partra ért, azalatt egy óriás nagy hal bekapta a másik fiát.

Most már kifogyott a szegény feje a feleségéből is, a két kicsi fiacskájából is. Nem volt senkije, nem volt semmije e föld kerekén. Elment egy városkába, ott letelepedett. Élt egyedül nagy szomorúságban.

Hát ugyan bizony a gyermekekkel mi történt? A gyermekekkel az történt, hogy a farkast, amint szaladott az egyikkel, megtámadták a juhászok. A farkas a gyermeket a szájából kiejtette, s a juhász, mivelhogy gyermeke nem volt, fiának fogadta, szépen nevelte. Még iskolába is küldötte, hogy derék ember váljék belőle.

De a másik fiú sem maradt a hálnak a gyomrában, mert csakhamar kifogták a halászok a nagy halat. S ahogy a gyomrát felhasították, csak kigurult belőle a fiú, kutya baja sem volt.

Az egyik halász, akinek nem volt gyermeke, fiának fogadta, s mikor a fiú akkorára növekedett, éppen abba az iskolába adta, ahová a juhász adta az ő testvérét.

A két fiú úgy összebarátkozott, mintha éppen édestestvérek lettek volna. Hasonlítottak egymáshoz erősen, de ugyan ki gondolta volna, hogy testvérek.

Hát telt-múlt az idő, közben meghal a király, s a népek nem tudták, kit válasszanak helyébe, mert semmi ija-fija, ivadéka nem maradt.

Mikor aztán ez sem tetszett, az sem tetszett a népeknek, abban egyeztek meg, hogy kimennek a nagy pusztaságra, ottan vettetővel* jó magasra feldobadják a koronát, s akinek a fejére esik, az lesz a király.

A csizmadia is odavetődött csudalátni. De gondolta, mégsem lenne jó, ha történetesen az ő fejére esnék a korona, mert még agyonüthetné. Fogta magát, s bebújt egy odvas fűzfába.

Na, fölvetették a koronát, s az hullani kezd lefelé. Összeverődtek a népek. Mindenki tartotta a fejét, hogy ha ráesnék. De bizony a korona nem esett senkinek a fejére. Ráesett egyenesen a fűzfára.

- Hát ha a fűzfára esett, akkor a fűzfa lesz a mi királyunk - mondták a népek. Mindjárt szaladtak fejszékért, neki a fűzfának, egy szempillantás alatt kivágták. S ahogy a fűzfa ledöndült a földre, kigurult belőle a csizmadia.

Hej, volt nagy öröm! Hát mégsem fűzfa lesz a királyuk, hanem valóságos ember. Vállukra kapták a csizmadiát, föl vitték a királyi várba, megkoronázták. De kikötötték, hogy megházasodjék.

„Istenem, Istenem - gondolta a csizmadia -, most talán megtalálom a feleségemet!”

Még aznap kihirdette, hogy ahány leány és asszony van az országban, az mind jöjjön az ő színe elé.

Jöttek is asszonyok, lányok mindenféle rendből. Gazdagok, szegények, öregek s fiatalok. Sorba nézte, vizsgálta őket a király, de nem találta meg köztük a feleségét. Akkor kihirdette, hogy ha valaki tud egy olyan asszonyról, aki nem volt még nála, jelentse neki, s nagy jutalmat ad annak.

Ahogy hírül viszik ezt mindenfelé az országban, mondja az egyik fiú, a halász fia, a másik fiúnak, a juhász fiának, hogy ő tud a városban egy asszonyt, aki még nem volt a királynál. Megegyeztek, hogy elmennek ahhoz az asszonyhoz, s viszik a királyhoz.

Elmennek a fiúk az asszonyhoz. Mondják, hogy miben járnak. Az asszony csak nézi, nézi őket, aztán elkezd készülődni. Mondja a fiúknak, hogy üljenek le, s várjanak, míg magára veszi ünneplő ruháját.

De amíg magára vette ünneplő ruháját, addig is mind csak a fiúkat nézte, s fel-felsőhajtott:

- Istenem, Istenem, édes jó Istenem, most éppen ekkora fiaim lehetnének!

Eközben a fiúk elkezdenek egymás közt mesélni. Egyik elmondja az ő élete történetét, ahogy az apjától hallotta, a másik is elmondja a magáét, ahogy neki az ő apja mondotta. Csak hallgatja az asszony, odaszalad hozzájuk, öleli, csókolja, sírva borul a nyakukba.

- Ti vagytok az én édes fiaim, jertek velem, jertek!

Ment a szegény asszony két szép fiával, mentek a királyhoz. De volt öröm, Istenem, mikor egymásra ismertek. Nem kellett megházasodni, volt már feleség is, volt már királyfi is, nem egy, de kettő. Volt aztán dínomdánom, lakodalom, húzták a cigányok, járták a leányok, hét nap s hét éjjel meg nem állottak. Még ma is táncolnak, ha meg nem haltak.

Én is ott voltam, s táncoltam, míg meg nem botlottam. Szerencsére talpra estem, s hazajöttem egyenesen.

A KATONA MEG A SZABÓLEGÉNY

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy katona. Ez a katona erősen szerette a boritalt. De elnézték ezt a gyöngeségét, mert máskülönben olyan vitéz ember volt, hogy nem volt párja az egész ármádiában. Volt is annyi monétája,* hogy nem fért a mellén. De pénze is volt annyi, hogy szinte fölvetette. Ez a király is adott neki ajándékot, meg az is, meg mindenki a vitézségéért.

No, hogy sokat ne mondjak, volt már neki ezer pengő forintja tiszta ezüstpénzben. Gondolja magában egyszer: mit tudjon ő csinálni ezzel a sok pénzzel. Elmegy a generálishoz, s megkéri, hogy tegye el az ő pénzét, amíg a katonaságot leszolgálja.

Hiszen a generális el is tette a pénzt. Hanem, amikor a katona indulóban volt hazafelé, s kérte a pénzt vissza: olyan ötvenet vágatott a talpára, hogy tudom, holta napjáig sem felejtette el.

Na, szegény katona, most már mehetsz haza pénz nélkül. El is indult, de útközben egyet gondolt, s nem ment haza, hanem ment egyenesen a királyhoz, hogy bepanaszolja a generálist.

Amint megy, mendegél egy nagy erdőn keresztül, egy csárdához ér, s bemegy oda.

- Adj' isten, jó napot! Ki van itthon?

Elébe szalad a korcsmáros nagy lelkenézéssel s mondja:

- Jaj, hol jár itt, vitéz uram, ilyenkor?

- Milyenkor?

- Hát nem tudja kend, hogy tizenkét betyár van az erdőben, s azoktól még senki sem szabadult meg élve?!

Alig mondja ezt a korcsmáros, belép a csárdába egy szabólegény. Köszön:

- Adj' isten, jó napot!

Mondja ennek is a korcsmáros:

- Jaj, hol jár kend itt ilyenkor?!

- Milyenkor?

- Hát azt sem tudja kend, hogy tizenkét betyár van az erdőben?! Azoktól még senki sem szabadult meg élve!

Megijed a szabólegény, de nagyon, hogy még a hideg is kirázta, s mindjárt bebújt az ágy alá. Hanem a katona nem ijedt meg. Nagyot ütött a kardjára, s azt mondta:

- Egy életem, egy halálom, a betyárokat megvárom.

Hát jönnek a betyárok, s mindjárt elvégezik, hogy a katonát fölakasztják.

- Jól van - mondja a katona -, csak akasszatok fel! Nem bánom, csak azt engedjétek meg, hogy jóllakjam utoljára.

- Hadd egyék s igyék - mondá a rablóvezér -, lakjék jól utoljára!

Hozott a korcsmáros egy porció paprikást, melléje egy üveg bort. Azt megette, itta a katona. Akkor aztán mondta a rablóvezér egy betyárnak:

- No, most vigyétek s akasszatok fel!

- Azzal bizony ne fáradjatok - mondá a katona -, majd megölöm én magamat.

Tetszett a betyároknak ez a beszéd.

- Hát ölje meg magát! Ők még úgysem láttak olyat, hogy valaki magát megölje.

Azt mondja a katona a korcsmárosnak:

- Korcsmáros úr, töltsön meg egy üveget félig borral, félig pedig paprikával.

A korcsmáros megtölt egy nagy üveget borral s paprikával.

- Na, most nézzetek ide - mondá a katona -, ezt az üveget kiiszom, s mindjárt meghalok!

Mit gondoltok, mit csinált a katona? Hát csak nézzetek ide! A bal kezében volt az üveg, a jobb kezében a kard. Aztán hirtelen sarkon fordult. A boros paprikával szembeloccsintotta a tizenkét betyárt. Azok mindjárt elvesztették szemük világát. Ő meg a kardjával mind a tizenkettőnek levágta a nyakát.

De bezzeg most már kibújt az ágy alól a szabólegény is.

- Na, vitéz katona uram - mondá a szabólegény -, megmenté kend az én életemet is. Jótétel helyébe jót várjon! Hozok én kendnek egy szép leányt s egy szén asszonyt. Válassza azt a kettő közül, amelyik szíve-szeme szerint való.

Elmegy a szabólegény, s egy óra, kettő sem telt belé, vissza is jött, s hozott egy leányt meg egy asszonyt.

- Melyiket választja, vitéz uram?

Bezzeg hogy a leányt választotta, mert az olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem.

Hiszen különben is jó volt, hogy a leányt választotta, mert az asszony a szabólegény felesége volt.

Hanem azt már csakugyan nem tudta a szegény katona, hogy a szabólegény maga a király, aki szabólegény képében járt-kelt az országban, hadd lássa, hogy s mint vannak a népei.

Ott mindjárt összeadták a leányt a katonával. A szabólegény pedig elment a feleségével, otthagya a fiatalokat a csárdában.

De a leány a világért sem mondta volna meg, hogy ő ki s mi. Mindig azt hitte a katona, hogy csakugyan szabólegény leánya.

Na eltelik a nap, eltelik az éjszaka. Hát reggel jön a szabólegény, akarom mondani, a király, hatlovas hintón. Utána egy másik hatlovas hintó. Hoz a katonának aranyos ruhát, hadd öltözzék fel belé.

Ámult-bámult a katona, nem tudta elgondolni, hogy mi történik vele. Ahogy felöltözik a szép aranyos ruhába, felültetik a hintóba, melléje a feleségét. De a katonának cudar rossz kedve volt, mert azt hitte, hogy ezzel a nagy pompával bizonyosan vesztőhelyre viszik, amiért levágta a tizenkét betyár fejét.

Eleget cirókálta-marókálta a felesége, biztatta, hogy ne legyen olyan szomorú, mint a háromnapos esős idő. Szomorú volt a katona, szavát sem lehetett venni.

Egyszer aztán megérkeznek a király udvarába, fölmennek a palotába. S hát ott már állott a nagy lakodalom. Ott volt a sok herceg, gróf s báró, várták a vitéz katonát. Most már ő is megtudta, hogy kinek a veje.

A király mindjárt neki akarta adni egész királyságát, a fejébe akarta nyomni a koronát. De a vitéz katona azt mondta:

- Nem kell most nekem, édesapám, sem ország, sem korona. Csak azt a regimentet adja a kezem alá, amelyiknek a generálisa eltagadta a pénzemet.

Hiszen ezt jó szívvvel adta a király, hogyne adta volna. Na volt is aztán kínja a generálisnak. Még ma is vakarja az ötven bot helyét, ha meg nem halt.

Itt a vége, fuss el véle!

TÖBBET ÉSSZEL, MINT ERŐVEL!

Réges-régen, talán ennek előtte ezer esztendővel történt, hogy az oroszlán a vaddisznóval meg a farkassal nagy, erős barátságot kötött, s a három jó barát együtt indult szerencsét próbálni. No hiszen, amerre csak elhaladtak, jaj volt mindenféle okatlan állatnak. Szörnyen garázdálkodott, pusztított a három jó barát. S mert maguknál erősebbre sehol sem akadtak, roppantmód elbizakodtak. Mondta is egy napon az oroszlán:

- Már azt szeretném látni, hogy ki bírna legyőzni minket, hármunkat?

- Kicsoda? Hát az ember! - jegyezte meg a farkas.

- Ugyan, ne gyerekeskedj - szólt az oroszlán -, hisz' én egymagam leverek egy csapat embert! Hej, csak jönne már egy felénk!

- Jól van, jól - mondá a farkas.

Alig mentek tovább egypár lépést, jön feléjük egy iskolás fiú.

- Ez az ember? - kérde az oroszlán.

- Nem, ez még nem ember - válaszolt a farkas.

- Akkor hát nem is kötök bele.

Mentek tovább. Még százlépésnyire sem haladtak, egy öregember tipegett feléjük. De olyan nagyon öreg volt, hogy alig tudott elébb-elébb lépegetni.

- Hát ez az ember? - kérde az oroszlán.

- Ez sem az - válaszolt a farkas -, ez csak volt.

- Hát járjon ez is békével! - szólt az oroszlán.

S továbbmentek, mendegéltek, mígnem egy nagy rengeteg erdőbe nem értek. Amint törtettek keresztül a sűrűsége, hát egy fiatal favágóra bukkantak.

- Nos, ez az ember? - kérde az oroszlán.

- Ez már az! - válaszolt a farkas.

Az oroszlán egyszeriben megszólította a favágót.

- 'Csés jó napot, atyafi! Azt mondja rólad a farkas, hogy te mindhármunkkal el tudnál bánni. Ugyan bizony miféle fegyvered van?

- Nekem? - szólt a favágó. - Nincs egyebem a fejszénél, na meg - tette hozzá - talán az eszem...

- Úgy! Az eszed! Hát vedd elé az eszedet, s győzz le minket!

- Azám - jegyzé meg a favágó -, de mikor otthon feledtem!

- Sebaj! Szaladj, farkas komám, haza az ő házába, s hozd el az eszét.

A favágó most elévett egy darab papirost, s azt írta rá a feleségének, hogy egy nagy káposztanyomtató követ kössön a farkas nyakára. A farkas elvette a levelet, s sietett vele a favágó feleségéhez; ezalatt meg az oroszlán és a vaddisznó úgy vigyáztak reá, akárcsak a szemük világára. De eltelt egy óra, két óra, három óra, a farkas nem jött vissza. Amint a bolond meg-

engedte, hogy a favágóné követ kössön a nyakára, vége volt neki, a falusi nép agyonverte a tehetetlen vadat.

A favágó ezalatt szörnyen megéhezett, kenyeret, szalonnát vett hát elé, s elkezdett falatozni.

- Ejnye - szólal meg az oroszlán -, de jó szagú valamit eszel, mi légyen ez?

- Ez bizony vaddisznó szalonnája - súgta az ember.

Egyéb sem kellett az oroszlánnak, nekiugrott a vaddisznónak, s darabokra tépte.

- Megállj - kiáltott az ember -, ne így edd meg! Ha szalonnát akarsz, akkor azt szépen ki kell vágni.

- Azám - szólt az oroszlán -, igazad van, nem is jó ez így szőröstül-bőröstül, vágd ki hát, neked van késed. Hanem tudod mit? Kötözz meg egy fához, míg a szalonnát kivágod, mert nem állok jól magamról, hogy egyszerre föl nem falom.

A favágó sem mondatta kétszer, úgy megkötözte az oroszlánt egy fához, hogy csak úgy ropogott belé a csontja. Hanem ezzel még nem érte be.

- Próbáld meg csak, el tudnád-e szakítani a kötelet! - mondá az oroszlánnak.

Az oroszlán nekirugaszkodott, s a kötél szerteszét szakadozott, mintha nem is lett volna.

- Erősebben, édes fiam, erősebben! - biztatá a favágót.

Hiszen nem kellett azt biztatni. Most már úgy megkötözte, hogy elbődült belé az oroszlán, s igazán szeretett volna megszabadulni. Azám, de nem ment ez olyan könnyen, s a szegény ember is felhasználta a jó alkalmat: fejszéjével agyoncsapta a hatalmas állatot.

Megmutatta, hogy: „többet ésszel, mint erővel!”

PÉTERKE

Egyszer volt egy szegény ember. Ennek a szegény embernek annyi gyermeke volt, mint a rosta lika, még eggyel több. Azt sem tudta, szegény árva feje, hogy kit hívjon keresztapának az újszülött fiúhoz, mert még a pap is, a kántor is komaságban volt vele.

Hej - szegény világ, vetett ágy! - elindult a szegény ember nagy búcsálódások közt keresztapát keresni. Estére kelve egy nagy rengetegbe ért, s ebben úgy eltévelyedett, hogy semmiképpen sem tudott kitalálni onnét. Kóborolt erre is, arra is, s egyszer csak szembetalálkozik egy puja* emberkével, akinek kétsinges volt a szakálla, s úgy vonszolódott a földön utána. Megijed a szegény ember, ő még ilyen csuda lelkes állatot egész világi életében nem látott.

Megszólítja a puja emberke:

- Hol jár itt kend, földi? Mi jóban fárad?

Még jobban megijed a szegény ember.

„No, ez bizonyosan az ördög - gondolja magában -, s még levisz engem, Isten tudja, hová!”

Azt feleli neki:

- Én bizony, édes kicsi puja emberkém, életem-halálom a kezédben van, elindultam keresztapát keresni, mert annyi gyermekem van, mint a rosta lika, még eggyel több, s már a pap is komám, a kántor is komám, senki lélek el nem vállalja a komaságot.

Azt mondja a puja emberke:

- Ezért ugyan ne epekedjék kied, leszek én annak a gyermeknek keresztapja! Csak azt az egyet kötöm ki, hogy hétesztendős, hét hónapos, héthetős, hétnapos korában adja nekem a fiút, én jó gondját viselem.

A szegény ember belé is egyezik. Gondolja, eleget megáldotta őt az Isten gyermekkel, meg sem látszik, ha egyet másnak ad. Azzal megfordulnak, elmennek a szegény ember házához, s a gyermeket megkeresztelik Péternek. A keresztapja mindjárt olyan gyermekruhát vett neki, hogy még a király gyermekének sem volt külön.

No, telik-múlik az idő. Egyszer csak azon veszik észre magukat Péterke szülei, hogy mindjárt kitelik az idő, mikor a gyermeküket oda kell adni a puja emberkének. Aj! sok keserves könnyeket hullatott a szegény ember, de még többet a felesége, sokat, de sokat évelődtek, búcsálódtak, hogy miért is kell nekik megválni ettől a szívükről szakadt édes gyermeküktől, amilyen szép fekete hajú, fekete szemű s amilyen ügyibevaló, okos gyermek egy sem volt több.

De csak hiábavaló volt minden búcsálódás, hiába hullatták a sok keserves könnyeket, Péterkéből hétesztendős, hét hónapos, héthetős s hétnapos lett, s el kellett vinni a keresztapjához.

Azt mondja a szegény ember a feleségének:

- No, feleség, süss nekem hamuban sült pogácsát, az idő reá telt, amit ezelőtt hét esztendővel ígértem, meg nem másíthatom!

Sírt a szegény asszony, keservesen sírt, de csak megsütö a pogácsát, útra készítette az urát, s ez elvivé Péterkét.

Mennek, mendegélnek, s jó estére elérnek a rengetegbe. Mikor jól behaladtak volna, megnyílik előttük a föld, s kipattan belőle a puja emberke. Még szavát sem engedé a szegény embernek, már elkapta tőle Péterkét, s azon a nyíláson, ahol kipattant, eltűnt vele. A szegény ember pedig nagy szomorán hazaindult.

Tizennégy álló napig vitte a puja emberke lefelé a keresztfiát, a tizennegyedik nap egy olyan rétre értek, hol aranyfű termett, gyémántvirág nyílt, s aranyparipák legelésztek. De hogy szómat össze ne keverjem, mire ideértek, Péterkéből nagy, derék legény lett. Három napig mentek ezen a helyen, mindenütt aranyréteken, aranyerdőkön át, arany halasvizek mellett. A harmadik nap egy gyémántlábon forgó várhoz értek. Itt a puja emberke a várkapura sújtott egy aranyvesszővel, a kapu egyszeriben kinyílt, ő maga pedig csak átalbucskázott a fején, s hát olyan gyönyörűséges szép kisasszony lett belőle, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem. Péternek csak megfogyott a szava, nagy csudálkozásában nem tudott szólni.

Azt mondá ekkor a szép kisasszony:

- Hallod-e, te szép legény! Engem egy ördögös vén banya megátkozott volt, hogy mindaddig puja ember legyek, míg egy hétesztendős, hét hónapos, héthetüs, hétnapos vőlegényt nem találok. Most téged megtaláltalak, s ha elfogadsz, nézd - látod-e ezt a szép országot? - mind a tied lesz!

De bezzeg hogy egy szava sem volt az ellen Péterkének. Egyszeriben befogattak egy gyémánt-hintóba hat gyémántszőrű paripát, egy percre felhajtottak Péter apjához, lehozták apját, anyját, minden testvérét a boldogság országába, ott nagy vendégséget csaptak, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

SÁRGA KICSI KÍGYÓ

Volt, hol nem volt, még hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy szegény ember. Ennek a szegény embernek ügyibealó* szép felesége volt, de gyermeke csak akkora sem, mint egy ütés tapló. Imádkoztak este, reggel, lefektükben, fölkeltükben:

- Uram, Istenem, csak akkora gyermeket adj, mint egy ütés tapló.

De az Úristen nem hallgatta meg az imádságukat.

No, telik-múlik az idő. Megébred egy reggel az asszony, s azt mondja az urának:

- Hallá-é! Milyen bolond álmod láttam én az éjen.

- Mit, ugyan bizony?

- Hát a házunkba jött egy ősz öregember, s azt mondja:

- Tudom én, mi a bajotok, neked s az uradnak. Ha gyermekre van szükségetek, menjetek ki ma reggel a kapu elejibe, ott álljatok meg, s akármiféle lelkes vagy lelketlen állat jó arrafelé, fogjátok meg, vigyétek bé, az lesz a ti gyermeketek.

- No, hallod-e, asszony, elég bolond álom, de próbáljuk meg!

Mindjárt felöltöznek, kimennek a kapu elejibe, s ott állingálnak jó darab ideig.

Hát egyszer csak arra fut egy sárga kicsi kígyó.

Hé, ördög adta varasgyékja! - neki a sárga kicsi kígyónak, megfogják, az asszony a kebelibe dugja, beviszik a házba, s ott jól tartják tejbe mártott kenyérrel.

Telnek-múlnak a napok, egyszer csak megszólal a sárga kicsi kígyó, s azt mondja a szegény embernek:

- Édesapám, menjen el a királyhoz, s kérje meg nekem a leánya kezét!

- Mit beszélsz, te szerencsétlen teremtés, hiszen a király mindjárt a fejemet véteti!

- Csak menjen, ne féljen semmitől, a többi az én dolgom lesz.

Addig s addig, hogy a szegény ember felkászolódik s elmegy a királyhoz. Egy jó puskaövésre volt a király palotája. Bemegy az udvarba, s hát a király éppen akkor sétál a katonái előtt, s vizitálódik. Odamegy a szegény ember, köszön illendőképpen, s azt mondja:

- Felséges királyom, életem-halálom a kezébe ajánlom, az én fiam, a sárga kicsi kígyó, azért küldött ide, hogy megkérjem neki a leányod kezét.

Nagyot kacag a király, hogy a könnye is kicsordult belé.

- Jól van, te szegény ember, én nem bánom, hanem elébb három dolgot adok fel a fiadnak, s ha azt meg nem teszi, karóba húzatom a fejét. Az első feltétel az lesz, hogy hozzon három aranyalmát a Tündér Ilona kertjéből.

Hej, megszontyolodott a szegény ember! Most már kifogy ebből az egy fiából is. Hogy is tudá ilyen bolond dologra adni a fejét. Csak hogy föl nem veté a nagy búbanat. Hazamegy, s mondja a fiának a király üzenetét.

Azt mondja a sárga kicsi kígyó:

- Azért bizony egyet se búcsálódjék, édesapám, még ma elhozom a három aranyalmát.

Avval csak kikerült az ajtón, s meg sem állott a Tündér Ilona kertjéig. Ott bebújt a kert hasadékan, felfutott a legelső fára, s lenyisszentett egy almát. Hej - Atya-Fiú-Szentlélek! -, akkorát csendült erre a kert, hogy hetedhét országon is túl hallódott a csendülése. Hát csak törtet elé a hétfejű sárkány (mert tudjátok meg, hogy ez őrizte a kertet), a szájából hétsingnyire futott elé a veres láng. Megállott a fa alatt, szimatolt erre is, arra is, ha megláthatna valakit. De a sárga kicsi kígyó belebújt a fa odvába, s meg sem moccant, míg a hétfejű sárkány nagy derendóciával el nem szelelt. Akkor kiugrott az odúból, leszakasztott még két almát, s egy percre kívül volt a kerten.

Bezzeg álmélkodott a szegény ember, mikor a sárga kicsi kígyó megérkezett a három aranyalmával. No, volt öröm. Mindjárt tarisznyába tette a három almát, s nagy lelkesedéssel futott a királyhoz.

- Itt a három aranyalma, felséges királyom.

Nézi a király erről is, arról is, forgatja az almákat minden oldalra, de azok bizony igazi színarany almák voltak.

- No, jól van, te szegény ember, hanem még hátravan két főfeltétel. Mondd meg a fiadnak, hogy ha holnap reggel ilyen kakassarkon forgó aranypalotát nem teremt a te házad helyire, milyen az enyém, szörnyű halálnak halálával hal meg.

Aj, csak most szontyolodott el istenigazában a szegény ember. Renykedett s évelődött szegény feje, hogy mit tud most csinálni az a szetemnyi teremtés. Lopni csak lophat, de hogy építsen, mikor egy bábóháznak* sem volna képese. Sírva mondja otthon a fiának:

- Jaj, szerelmes gyermekem, mibe ártottad magad! Ha holnap reggelre olyan palota nem lesz a házunk helyén, mint a királyé, szörnyű halálnak halálával halsz meg.

Azt mondja erre a sárga kicsi kígyó:

- No, bezzeg, édesapám, ha még ezen is tud epekedni! Csak feküdjenek le békével, kied is, édesanyám is, majd csudára ébrednek.

Beesteledik, s kimegy a sárga kicsi kígyó az udvarra. Elévesz egy sípot, megfuvintja, s hát abb' a szempillantásban annyi ördög kerekedett össze, hogy a hold s mennyi ragyogó csillag mind megfeketedett. Csak elélibbegtet egy sánta ördög, s azt kérdi a sárga kicsi kígyótól.

- Mit kívánsz, édes gazdám?

- Azt, hogy ezt a házat szépen szedjétek széjjel, s éppen olyan aranypalotát építsetek ide, mint a királyé!

Hej, neki az a rengeteg sok ördög, surrogtak-burrogtak, mozgolódtak-forgolódtak, s mire pitymallott, az utolsó szegig készen volt a palota. Megébred reggel a szegény ember s a felesége, csak dörzsölték, dörzsölték szemükből az álmod, kérdezték egymástól: vajon ők-e ők? Odafut a sárga kicsi kígyó, s azt mondja, hogy: bizony csak kietek, kietek!

Felszökik a szegény ember az aranyos ágyból, felöltözik aranyos gúnyába, s fut a királyhoz. Ez már ott állott az ablakában, s onnét nézte a palotája társát. Jó messziről elejibe kiáltott a szegény embernek:

- Be se jöjj, te ördögös gyermeknek ördögös apja, hanem vidd meg a harmadik főfeltételt: hogy ha holnap reggelre a két palotát össze nem köti egy aranyhíddal, s ha a híd két oldalán aranyfákon aranymadarak nem énekelnek, elpusztítom a föld színéről minden nemzetségével!

Hazamegy a szegény ember, de most már nem is búsult olyan erősen. Gondolta, ha a többi megcsinálta az ő fia, csak megsegíti az Isten a harmadik főfeltételben is. Jól gondolá, mert reggel már az aranyhídon sétált a királyhoz. Magával vitte a sárga kicsi kígyót is. Bemennek a királyhoz, jó reggelt köszönnek, s a szegény ember elémondja:

- Felséges királyom, életem-halálom a kezébe ajánlom, itt a fiam, a sárga kicsi kígyó, most már tartanók meg a lakodalmat.

Eleget köntörfalazott, teketóriázott a király, de mit volt mit tenni, szavának kellett, hogy álljon. Jaj, a szegény királykisasszony, mikor meglátta az urára levendőt! Sírt, földhöz vágta magát hetvenhétszer, de mind hiábavalóság volt, a lakodalmat megtartották. Eközben béesteledik, s az éfiú pár bémegy a szobájába. A királykisasszony bizonygatózott, hogy ő inkább megöli magát, de nem fekszik egy ágyba azzal a rusnya sárga kígyóval, s ha hozzá talál nyúl, megfogja s kitekeri a nyakát. Hát egyszer csak keresztülbucskázik a fején a sárga kicsi kígyó - s halljatok csudát! -, dali szép legény lett belőle!

Megszólal a legény:

- Ne félj tőlem, szépséges szép királykisasszony! Nem vagyok én sárga kicsi kígyó, én egy elátkozott királyfi vagyok. Apám arra átkozott, hogy hét esztendeig, hét hétig s hét napig kígyóbőrben járjak. Még nem telt ki az átok ideje, azért azt mondom neked, hogy senkinek ezen a világon ne szólj erről, mert mindketten erősen megbánjuk.

Megörvendett ennek a királykisasszony, fogadkozott, hogy senkinek sem szól. De reggel bémegy az apjához, s ez addig faggatta, hogy mégis elmondott mindent.

„Várj csak - gondolá a király -, nem hordod te tovább azt a rusnya kígyóbőrt!” Volt a palotában egy vén boszorkány, azt magához hívatta, s megparancsolta neki, hogy előre menjen be az éfiú pár szobájába, s ha leveti a sárga kicsi kígyó a bőrét, égesse el.

A vén boszorkány előre bé is ment, s mikor az éfiú pár lefeküdt, kibújt az ágy alól, megkereste a kígyóbőrt, s egy teli parázs serpenyőben porrá égette.

Megébred reggel a sárga kicsi kígyó, fel akarja venni a bőrét, s hát nincs! Aj, megszorodik szegény feje! Azt mondja a feleségnek:

- No, feleség, mégsem tartottad meg a szavad, a bőrömet elvitte valaki. Nekem most már el kell innen pusztulnom, haza, az apám várába. Még éppen hét napom van, de ha azt akarod, hogy a feleségem maradj, utánam kell jönnöd.

Ezzel egy aranyabroncsot vett elő, s azt mondta:

- Ezt az aranyabroncsot a két karodra teszem, hogy senkit meg ne ölelhess, míg ismét egymásé lehetünk. Én megyek a fekete várba, te jere utánam egyingesen, mezítláb, állj meg a várkapu előtt, s hét nap s hét éjjel szüntelen azt kell kiáltanod: „Jere ki, te elátkozott királyúrfi, itt a feleséged, vedd le a karjáról az aranyabroncsot!”

Elbúcsúztak keserves könnyhullatások közt, s a sárga kicsi kígyó ember képében elindult a fekete várba. Estére kelve a felesége is utána, s meg nem állott, míg a fekete várhoz nem ért. Ott aztán csak kiabálta: „Jere ki, te elátkozott királyúrfi, itt a feleséged, vedd le a karjáról az aranyabroncsot!”

Hét éjjel s hét nap mind ezt kiabálta, akkor megnyílt a fekete vár kapuja, kijött a dali királyúrfi, odafutott a feleségéhez, megölelte, megcsókolta, s az aranyabroncs magától lehullott. Azzal szépen fölkerelkedtek, dióhéjba telepedtek, a Küküllőn leereszkedtek.

Holnap legyenek a ti vendégeitek!

IGAZSÁG ÉS HAMISSÁG

Sok ezer esztendővel ennek előtte útnak indult az Igazság, hogy bejárja a világot, s megismerkedjék e földnek minden népeivel. Amint ment, mendegélt, találkozik a Hamissággal. Köszönti illendőképben.

- Adjon isten, jó napot, földi, hová, merre tart kigyelmed?

Felelt a Hamisság:

- Én bizony elindultam világgá, hogy megismerkedjem e föld minden népeivel.

- No, ha kend úgy, én is úgy - mondá az Igazság. - Menjünk együtt!

Kezet csaptak, jó barátságot kötöttek, s megfogadták, hogy egymást jóban-rosszban el nem hagyják. Kinek amije van, egymással megosztják.

Na, továbbmentek. De ahogy az első helyen megállapodtak, mindjárt az Igazság útravalóját vették elé, abból ettek, falatoztak. Azt mondta a Hamisság, ha majd elfogy az Igazságé, azután az ő útravalójából élnek.

Az Igazság hitt a Hamisságnak. Hanem ha hitt, meg is járta szépen. Mikor az ő útravalója elfogyott, a Hamisság elévette a magáét, de egy falás kenyér nem sok, annyit sem adott az Igazságnak. Éhes volt az Igazság, de olyan éhes, hogy a szeme is vereset, zöldet látott. Kérte szépen a Hamisságot:

- Adj egy falás kenyeret, barátom! Hiszen én mindent megosztottam veled!

- Jól van - mondá a Hamisság -, adok szívesen, ha megengeded, hogy kiszúrjam az egyik szemedet.

Mit volt, mit nem tenni a szegény Igazságnak, éhes volt erősen: megengedte a Hamisságnak, hogy szúrja ki az egyik szemét. Aztán továbbmentek. Hanem mikor ismét éhes lett az Igazság, a Hamisság csak úgy adott enni, ha megengedi, hogy a másik szemét is kiszúrja.

Következő alkalommal azt kívánta a Hamisság, hogy az Igazságnak vágghassa le a fél karját. Az Igazság ezt is megengedte. Más alkalommal a másik fél karját hagyta levágtatni, csak hogy éhen ne vesszen. S mikor a Hamisság kiszúrta az Igazságnak mind a két szemét, levágta mind a két karját, még ott is akarta hagyni az út szélén a szegény nyomorékot. Pedig akkor olyan félenvaló* helyen voltak, ahol nemhogy ember, de még madár sem járt. Könyörgött az Igazság:

- Ne hagyj itt elveszni, vezess el legalább egy városnak kapujáig, ahol koldulhatok!

A Hamisság megígérte, és vezette is a nyomorék Igazságot, de nem a város végére, hanem messze-messze, rengeteg erdő szélére, egy akasztófa alá. Leült ott az Igazság, s várta, hogy valaki arra jöjjön, de bizony nem jött semmiféle lelkes állat.

„Istenem, Istenem - tűnődött magában -, nem város végére vezetett ez a gonosz lelkű Hamisság, hiszen nem jár erre senki, de senki.”

Addig szomorkodott, évelődött magában, amíg az édes jó álom elnyomta. Hanem reggel, mikor felébredett, úgy tetszett neki, hogy a feje fölött, bizonyosan valami fán, beszélgetnek. Hallgatódzik, hallgatódzik, s mindjárt észrevette, hogy nem emberek, akik a feje fölött beszélgetnek, hanem ördögök. Mondta az egyik ördög:

- Hej, ha tudnák az emberek, amit én tudok, bezzeg nem volna annyi nyomorék a földön!

- Mit tudsz, mit tudsz? - kérdezték a többiek.

- Kitaláltam az orvosságát - mondá az ördög -, hogy kell meggyógyítani a nyomorékságot s a vakságot.

- Hát mondd el nekünk is - mondták a többiek -, mi úgysem adjuk tovább!

- Jól van - mondá az ördög -, tudjátok meg ti is! Amely nyomorék ember újhold péntekének éjjelén meghengergőzik a harmatos fűben, annak ismét ép lesz minden porcikája, s amely vak ember megmosdik ezen az éjjelen a fű harmatjában, visszanyeri ismét a szeme világát.

Megszólalt a vén ördög:

- Na, hadd hallom, ki tud még valamit közületek?

Elállott egy fiatal ördög, s mondá:

- Én is találtam ki valamit, de olyant, hogy azzal egy hét leforgásán elpusztul a király városa, király városának minden lelkes és lelketlen állatja.

- Hát ez ugyan mi lehet? - kérdezték mind egyszerre.

- E' bizony az, hogy a városnak a napkeleti szélén egy nagy követ hengeríttem a források ereire, de olyan mélyre, hogy emberi szem meg ne lássa. Ettől a kőtől egy csepp víz sem tud felfakadni, s szomjúságban hal meg az egész város.

Többet az ördögök nem beszéltek. Elmentek valamerre, Isten tudja, merre, hanem az Igazság mindent jól hallott a beszédjükből, s még az éjjel megpróbálta, vajon igazat mondott-e az ördög. Éppen újhold péntekének éjjele volt, belefeküdt a harmatos fűbe, jól meghengergőzött benne, s hát, halljatok csodát, kinőtt egyszerre mind a két karja. Akkor aztán felállott, szedett mindenféle harmatos füveket, jól megdörzsölte a szeme helyét. Egyszerre csak visszajött a szeme világa, látta az újholdat, látta az égen a ragyogó csillagokat, látta a rengeteg nagy erdőt, s látta szegény azt is, hogy a gonosz lelkű Hamisság nem város végére vezette, hanem rengeteg erdő szélére, akasztófa alá. Hálát adott a jó Istennek, hogy nem hagyta el nagy nyomorúságában, s mindjárt jóra gondolt: meg sem áll addig, míg a király városába nem ér, elmegy a királyhoz, és elémondja neki, mit az éjen hallott.

Ment, mendegélt, hegyeken-völgyeken által, meg sem állott a király városáig, pedig olyan éhes volt, hogy alig bírták a lábai, s mit látnak szemei! Gyászfeketébe van vonva az egész város, gyászol ott minden ember, rettenetes nagy ott a szomorúság. Készülődtek a meghalásra. Már meg is haltak sokan a nagy szomjúságtól. Ment egyenest a királyhoz, aki nagy búsan ült a szobájában, s várta, hogy mikor vet véget Isten szenvedéseinek. De lett nagy öröm, mikor az Igazság elmondta, hogy mi csudálatos dolog történt vele az éjen. Hogy csak vegyék ki azt a követ a föld alól, a források szájáról, s lesz víz ismét bőven. Indult mindjárt a város népe, s hát csakugyan ott volt a nagy kő a források száján, ahogy elvették onnan, kibuggyant az áldott jó víz, megeredtek ismét folyók és patakok, volt víz elegendő, ihattak a népek.

Bezzeg lett most jó dolga az Igazságnak. Tejbe-vajba fűröszötték, s tovább nem is eresztették, hadd éljen közöttük.

Telt-múlt az idő. A Hamisság bebarangolta a világot. De egyszer csak elfogyott az ő útravalója is, s amint ment, mendegélt, éppen abba a városba ért, ahol az Igazság lakott. Hogy esett, hogy nem, bement az Igazság házába, s kért tőle Isten nevében egy falás kenyeret.

Az Igazság mindjárt ráismert a Hamisságra, s azt mondta:

- Szívesen adok, ha megengeded, hogy kiszúrjam az egyik szemedet.

Mit tehetett a Hamisság, meg kellett, hogy engedje.

Másnap a Hamisság megint csak elment az Igazsághoz, mert egyebütt még száraz kenyeret sem adtak, s az Igazság csak úgy adott kenyeret, ha a másik szemét is kiszúrhatja.

- Szúrd ki a másik szememet is - szólta a Hamisság -, csak adj kenyeret!

Harmadnap a bal karját, negyednap a jobb karját vágatta le a Hamisság, csak hogy kenyeret kapjon. Mikor aztán sem szeme, sem karja nem volt, megkérte az Igazságot, hogy vezesse el az alá az akasztófa alá, amely alá ő az Igazságot vezette volt.

- Jól van - mondá az Igazság - elvezetlek.

S vezette is mindjárt az akasztófa alá, ott leültette, s szó nélkül ott hagyta.

Aközben beesteledett, s az ördögök ismét összegyűltek, hogy számot adjanak egymásnak, ki mit csinált az elmúlt napokban. Hanem mielőtt a számadásba fogtak volna, azt mondja a legöregebb ördög:

- Csak várjatok egy kicsit a beszéddel, nézzünk széjjel elébb, nincs-e itt valaki, mert a múltkoriban valaki hallgatódzott itt, különben a források szájáról nem vették volna el a követ.

Úgy tesznek, ahogy az öreg ördög mondja, s hát csakugyan megtalálják az akasztófa alatt a Hamisságot. Na hiszen, ráesett ahány ördög mind a Hamisságra. Ütötte, tépte, ki ahol találta. Egy szempillantás alatt ezer darabra szaggatták, s még ez sem volt elég: tüzet raktak, elégették, s a porát szélnek eresztették.

El is vitte a szél a Hamisság porát mindenüvé a világon, s azóta, ahol ember él, ott hamisság is van.

A FÉLKEGYELMŰ

Hol volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is túl volt, volt két gazdag ember. Az egyiknek fia, a másiknak leánya volt, s még a keresztelőnél megegyeztek, hogy ha a gyermekeik fölnevelkednek, összeházasítják őket.

A fiút is, a lányt is nagy kényesen nevelték, mert volt miből. Mikor aztán összeházasították, sem az egyik, sem a másik nem értett a gazdasághoz. A cselédek, a zsellérek azt csináltak, ami nekik tetszett. Az asszonynak még volt egy kicsi esze, de az ura félkegyelmű, kolontos ember volt, akinek minden szaván, dolgán nevettek a népek.

Hiszen volt, ahogy volt, amíg az öregek éltek, de ahogy ezek behunyták szemüket, elkezdett züllődni a nagy gazdaság. Még csuda, hogy a szemét ki nem lopták a félkegyelmű embernek.

Na, telik-múlik az idő. Egyszer eszibe jut a félkegyelműnek, hogy elmegy a vásárba, mert hát az apjától látta többször, hogy az is el-ement a vásárba. Volt még két szép ökre, s elindult azzal. Amint ment, mendegélt, lakodalmos nép jött vele szembe, s köszöntötte nagy hangosan:

- Az Isten őrizze meg az ilyen szomorú változástól, s a megszorodottaknak adjon vigasztalást!

Az ám, szegény kolontos feje így hallotta egyszer az apjától egy halottas háznál, azt hitte, mindenütt ezt kell mondani, ahol több ember van együtt.

Hej, megmérgelednek a lakodalmások, megállítják a lovakat, leugrálnak a szekérről, suppsupp! ütik a félkegyelműt. Még biztatták is egymást: üsd a fejét, ott nem sántul meg! Mikor aztán jól helybenhagyták, azt mondták a félkegyelműnek:

- Hallod-e, te boldogtalan, ha máskor ilyent látsz, tartsd fel a kalapodat a botod végére, s rikoltozz, ahogy a torkodból kitelik: ijuju-ujuju!

Továbbvánszorgott a félkegyelmű, s amint ment, mendegélt, találkozott egy mészárossal, aki egy csorda disznót hajtott a vásárról. Eszibe jutott, hogy mire tanították a lakodalmos népek, feltűzi a kalapját a botja végére, meglóbálja, lobogtatja, s nagy hangosan kiabálja: ijuju-ujuju!

Bezzeg hogy a disznók megijedtek, s ahány annyifelé szaladott. De a mészáros sem a disznók után futott mindjárt, hanem megrakta magyarosan a félkegyelműt, s azt mondta neki:

- Máskor, ha ilyent látsz, inkább azt mondd, hogy az Isten áldja meg egy helyett kettővel.

Jól van, a félkegyelmű továbbmegy, s hát amint megy, mendegél, látja, hogy egy szegény szántó-vető ember a búzavetés közül szedegeti, tépegeti a mindenféle szúrós töviset, burján*, bojtortját. Köszönti a félkegyelmű, de hogy köszönti! Úgy köszönti, hogy:

- Az Isten áldja meg, földi, egy helyett kettővel!

Hej, megmérgeledött a szegény ember! Nem elég, hogy csurog róla a véres verejték a keserves munkában, még azt is kívánják neki, hogy egy tövis helyett kettő legyen. Kiszaladt az útra, jól eldöngette a félkegyelműt, s azt mondta neki:

- Máskor, ha ilyet látsz, inkább te is segíts neki!

Hiszen éppen jót tanácsolt a félkegyelműnek, mert alig ment egy hajításnyira, látja, hogy két ember verekedik, s tépi egymás haját. Odaáll ő is, hol az egyik, hol a másik ember haját tépi. De 'iszen ezeknek sem kellett egyéb, egyszeriben nekiestek, eldöngették kétfelől, mint a kétfenekű dobot, s úgy kitépték a haját, hogy egy szál nem sok, annyi sem maradt.

No, csakhogy kiszabadulhatott e két ember keze közül. Isten csudája, hogy beért a városba. Amint megy a piacon, látja, hogy egy ember egy régi fakó* szekeret árul. Eszébe jut, hogy az ő apja ilyen fakó szekérral járt az erdőbe. Kérdi a szegény embert:

- Atyafi, ideadná-e ezt a szekeret ezért a két ökörért?

A szegény ember nem is akart szólni, azt hitte, hogy bolondoznak vele, de a félkegyelmű addig beszélt, amíg a szegény ember észrevette, hogy ennek a fejében hiányzik a negyedik kerék, odaadta hát a szekeret a két ökörért. No, már most volt szekér, de nem volt ökör. Húzta, húzogatta elébb a szekeret rúdjánál fogva, de egyszer csak mégis megsokallotta, s eladta a szekeret egy kovácsnak egy fejszéért. De még a városból ki sem ért, már a fejsze sem tetszett neki. Találkozott egy kaszás emberrel, annál látott egy fénkövet,* s a fejszét elcserélte azzal.

Most már ment hazafelé nagy vígan. Amint egy tó mellett haladott el, látja, hogy rengeteg sok vadréce úszkál a tóban. Fogja magát, s a fénkövet a récék közé dobja. Azám, a récék mind elrepültek, a fénkő pedig leesett a tó fenekére.

Búnak eredt szegény feje, hát ő hogy menjen haza fénkő nélkül. Hirtelen levetkőzött, belement a tóba, de amíg a fénkőt kereste a boldogtalan, valaki a ruháját ellopta a tó partjáról. Sem ökör, sem fénkő, sem ruha, sem semmi. No hiszen, lesz otthon nemulass! Áldott szerencséjére a felesége nem volt otthon. Erősen éhes volt, szelt magának egy karéj kenyeret, aztán lement a pincébe, hogy ott bort eressen a hordóból. A kenyeret leteszi a pincekűszöbre, hogy könnyebben ereszthesse a bort, de amint csurogni kezd a bor, visszanéz, s látja, hogy egy kutya fölkapja a kenyerét, s szalad vele. Megmérgeződik a félkegyelmű, a kutya után dobja a csapot, s bezzeg hogy egy cseppeds cseppig elfolyt a bor. Hát most mit csináljon, hogy a felesége ezt észre ne vegye? Volt a pincében egy zsák liszt, s azzal behintette a pince földjét. Csak akkor veszi észre, hogy van a pincében egy lúd is, s az, amint a lisztet hintette, elkezd erősen sziszegni. Megijed a félkegyelmű, azt hitte, a lúd azt sziszegi, hogy majd beárulja az asszonynak.

- Úgy-e, beárulsz? - kérdezte a ludat.

A lúd még erősebben sziszegett. Megkérdezte másodszor is, harmadszor is.

- Te lúd, mondd meg nekem, beárulsz-e, vagy nem!

Felelt a lúd:

- Gá-gá, gá-be, be-be!

- No, ha be, akkor vége is az életednek. - Egyszeriben kitekerte a lúd nyakát, megkopasztotta, azután lefeküdt a pince földjére, meghengergőzött a lisztes borban meg a tollban. Aztán leült arra a helyre, ahol a lúd kotolt.

Eközben megjön az asszony, látja, hogy nyitva a pinceajtó. Leszalad, összecsapja a két tenyerét.

- Jézus Mária, Szentlélek, el ne hagyj, miféle kísértet ül amott!

A félkegyelmű csak sziszegett, gágogott, mint a lúd, de az asszony összeszedte magát, nagyot kiált:

- Szóljon, ki van itt, mert Isten istenem ne legyen, ha agyon nem ütöm!

De már erre megszólalt a félkegyelmű ember.

- Ne bánts, lelkem, feleségem, én vagyok!

- Kend-e, hát mi az isten haragját kotol itt kend? Hogy volt a vásár, mit csinált a vásáron?

Elmondott mindent a félkegyelmű, úgy, ahogy volt.

- No bizony, ha úgy volt, ahogy volt - mondta az asszony -, eltakarodjék kend a szemem elől, s addig ne is lássam, míg azt a két szép ökröt vissza nem keríti.

Feltarisznyált az urának.

- Menjen isten hírével, jó utat, hol sár nincs!

Ment nagy búsán a félkegyelmű ember, s amint ment, mendegélt, találkozik Krisztus urunkkal. Megszólítja Krisztus a félkegyelmű embert:

- Adj nekem egy falás kenyeret, egész nap nem ettem.

Mondja a félkegyelmű:

- Nem adok, mert te sem segítettél rajtam, engedted, hogy elkoldusodjam.

Krisztus nem szólt semmit, továbbment az útján. Ment a félkegyelmű ember is, s útközben találkozott a Halállal. Azzal mindjárt összebarátkozott, megosztotta vele kenyerét, s volt egy porció pálinkája, annak a felét kihajtotta, s másik felét a Halálnak adta. Olyan erős barátságot kötöttek, hogy még meg is komásodtak. A Halálnak jókedve kerekedett, s mondja a félkegyelműnek:

- No, koma, most láss csudát! - s azzal hopp, beleugrott a porciós üvegbe.

De mintha a félkegyelműnek is nyiladozni kezdett volna az esze. Hirtelen bedugta a porciós üveget, s azt mondta a Halálnak:

- No, koma, innét addig ki nem jössz, míg meg nem ígéred, hogy gazdag embert csinálsz belőlem.

Mit volt mit tenni, a Halál megígérte, s megegyeztek, hogy a félkegyelmű adja ki magát csudadoktornak, s amely betegnek a Halál a lábához áll, arra bizonyosan mondhatja, hogy meggyógyul; de amelyiknek a fejéhez áll, annak hiába ne is ígérjen semmit.

Azzal elváltak egymástól. A Halál ment jobbra, a félkegyelmű ember balra. Addig ment, mendegélt, míg a király városába nem ért. Hallja ottan, hogy a király lánya erős beteg, hogy összecsődült a világ összes híres doktora mind, s mégsem tudják meggyógyítani. Megy a király színe elé, s jelenti, hogy ő csudadoktor, hogy ő csak megnézi a királykisasszonyt, s mindjárt megmondja, hogy meg lehet-e gyógyítani vagy nem. Vitték mindjárt a királykisasszony szobájába, s hát a Halál ott áll a királykisasszony lábánál. Nézte, nézte a királykisasszonyt, mintha vizsgálná, azt mondta a királynak:

- Egyet se búsuljon, felséges királyom, még ma meggyógyítom a királykisasszonyt.

Kiment az udvarba, ott egy kazal szénát meggyújtott, annak a hamujából fürdőt csináltatott, s a királykisasszony, ahogy megfürdették benne, olyan volt, mint az eleven élet. Meg is ajándékozta a király a félkegyelműt, de úgy, hogy azt sem tudta, mije van. Elhozatták a feleségit az udvarba, s éltek mind a ketten nagy gazdagságban, nagy fényes pompában.

Hanem egyszer ő is erős beteg lett, s hát jön a komája, de bizony nem a lábához, hanem a fejéhez áll. Könyörgött a Halálnak:

- Édes komám, lelkem, komám, állj a lábamhoz!

- De már azt nem teszem - mondá a Halál. - Gyere csak velem, lelkem, komám, édes komám!

S elvitte a félkegyelmű embert.

PÉTER ÉS PÁL

Volt egyszer egy szegény ember. Péternek hívták, s annyi gyermeke volt, mint a rosta lika, még eggyel több, de aztán egész gazdasága egy árva kakas volt. A szomszédja, Pál meg erős gazda volt, s mégis mindig jajgatott.

Azt mondja egyszer Pál Péternek:

- Szomszéd! A kend kakasa sokat kaparász az én kertemben, én tovább nem tűrhetem. Isten istenem ne legyen, hogyha megfoghatom, kitekerintem a nyakát!

Péter nem szólt semmit, de erősen gondolkodóba esett, hogy mitévő legyen azzal a szerencsétlen kakassal.

- Én bizony - gondolja magában - nem veszködöm sokáig vele, hanem az uraságnak ajándékozom, hátha még meg is jutalmaz valamivel.

Azzal megfogta a kakast, s elvitte az urasághoz.

- Talán bizony keresztelés vagy lakodalom van a házadnál, Péter, hogy kakast ajándékozgatsz? - kérdezi az uraság.

- Dehogy, uram, nem lesz nálam semmiféle, csak költse el az úr a családjával, ne gondoljon vele! - mondá Péter.

- Hm, nem értem a dolgot. Hát nem elkélne nálatok, hisz annyian vagytok, hogy Jákob is megirigyelhetné.

- Igaz, uram, igaz, de minek adjak én húst a gyermekeimnek, mikor kenyérre is alig jut. Jobb, ha meg sem kóstolják.

- Ó, te oktondi! Hát add el, s végy kenyeret az árán.

- Dehogy adom, uram! Ha én a városba viszem, két nap járom az utat, s míg hazaérek, megeszem a kakas árának a felét.

Mit tehetett az uraság, nem lehetett Pétert megtéríteni, kiadta hát a rendeletet a szakácsnénak, hogy ebédre süsse meg a kakast. Mikor az ebéd kész volt, Pétert is az asztalhoz ültette. Éppen heten ültek vele együtt az asztalnál. Azt mondja az uraság, mikor a sült kakast behozták:

- No, Péter, a kakast te osztod el, de úgy vigyázz, hogy mindenki megkapja a maga részét. Ha jól osztod, megajándékozlak, ha nem jól osztod, lehúzatlak, s tizenkettőt veretek rád.

Erre Péter maga elé vette a kakast, levágta a fejét, s azt a gazda tányérjára tette ezekkel a szavakkal:

- A fej az úré, mert ő a ház feje.

Azután a nyakát vágta le, s ezt a gazdasszony tányérjára tette.

- A fej és nyak eggyek - mondá Péter -, a szentírás szerint is a férj és feleség eggyek, tehát a nyak az asszonyt illeti.

Most a kakas két szárnyát vágta le, s odaadta a fiúknak, hogy jobban tudjanak írni, a két lábát pedig a leányoknak, hogy jobban tudjanak táncolni.

Azt mondá most Péter:

- Mindenki megkapta a magáét, én is elveszem a magamét - s azzal a „maradékot” bekebelezte.

Nagyot kacagott az uraság és családja a Péter furfangján, s jókedviben gazdagon megajándékozta. Adott neki tehenet, borjút és birkákat is.

Hazamegy Péter nagy örvendezéssel, s beszél Pálnak a szerencséjéről.

„Megállj, Péter - gondolá Pál -, adok én öt kakast az uraságnak, s akkor ötször annyi ajándékot kell, hogy kapjak!”

Mindjárt megfogott öt kakast, s elvitte az uraságnak.

Az uraság jól tudta, hogy honnét fúj a szél, nem akarta elfogadni az ajándékot, de Pál addig istenkedett, hogy mégis elvette, hanem kikötötte, hogy a sült kakasokból neki is enni kell, éppen, mint Péternek. Megsütötte mind az öt kakast, s mikor asztalhoz ültek, ezt mondotta Pálnak:

- Hallod-e, Pál! Az én házamnál az a szokás, hogy aki hozta az ajándékot, az is ossza el, de úgy oszd, hogy hetünk közül mindenki megkapja a magáét. Ha jól osztod, hasznát veszed, ha nem: huszonnégy botot veretek reád.

Eleget törte a fejét Pál, de nem vala annyi istenes esze, hogy az öt kakast fel tudja osztani hét ember között.

Az uraság, mikor látta, hogy Pál semmire sem tud menni, elhívatta Pétert.

- Nem tudom, uram - mondá Péter -, hogy el tudom-e osztani, de én mindig, jóban-rosszban, a Szentháromságban bízom, talán most is segít rajtam.

Azzal nekilátott az osztásnak.

- Én azt találom - mondá Péter -, hogy a nagyságos úr, a nagyságos asszony és egy kakas egy háromságot tesz ki, a két úrfi s egy kakas nemkülönben, a két kisasszony s egy kakas is csak egy háromság, s végezetre én szegény ördög s két kakas ismét csak egy háromság, s most már, mind közönségesen, jó appetitust* kívánok.

Az egész ház népe kacagott a Péter furfangján, s az uraság Pált huszonnégyig verette, Pétert pedig megajándékozta házzal és telekkel.

Máig is él, ha meg nem halt.

AZ ARANYHAJÚ IKREK

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egy szegény öreg emberpár. Nem volt ezeknek a világon senkijök-semmijök. Mindig azon sóhajtoztak, bárcsak a jó Isten gyermeket adott volna nekik, hogy öreg napjaikban ne kellene koldulni. Addig sóhajtoztak, addig imádkoztak, hogy az Úristen meghallgatta őket, s egy reggel, mikor fölébredtek, egy aranyhajú fiú s egy aranyhajú leányka gügyögött az ágyukban.

Hej, voltak nagy örömben a szegény emberek! Kiállottak a kapu elejébe, jelentették mindenkinek nagy örömmel, hogy milyen csoda történt náluk az éjen. Azután az öregember elindult a faluban, sorbajárt minden házat, hogy vállalnák el a komaságot, de nem vállalta el senki. Mindenünnen kiszidták szegényt, hogy bizonyosan az ördög hozta azokat a gyerekeket, ők ugyan keresztvíz alá nem tartják.

Búsult a szegény öregember, s nagy bújában elindult világgá, hátha talál idegen népek között komát. Még a szomszéd faluig sem ért, találkozott egy kereskedővel. Megszólítja ez:

- Miért szomorkodik, öregapó?

- Hogyne szomorkodnám, nagy jó uram - felelt a szegény ember -, mikor az Isten öregségünkben megáldott két aranyhajú gyermekkel, s az egész faluban nem találok egy embert, ki keresztvíz alá tartsa.

- Azért egyet se búsuljon - mondá a kereskedő -, majd elmegyek én a feleségemmel a jövő vasárnap, s keresztvíz alá tartjuk a gyermekeket.

Megköszönte a szegény ember a szíves indulatot, aztán megmagyarázta a kereskedőnek, hogy hol lakik ő a faluban, hogy az ő házának kidőlt-bedőlt a fala, az előtt van egy öreg eperfa, s az eperfa alatt mindig fekszik egy tarka kutya, melynek Cerberus* a neve.

Azzal elváltak egymástól. Az öregember ment haza nagy örömmel, s jelentette a feleségének:

- No, feleség, ne búsulj, lesz koma!

Vasárnap csakugyan el is jött a kereskedő a feleségével, s szemük-szájuk tátva maradt a nagy álmélkodástól, mikor meglátták a két csudaszép gyermeket. Nekik nem volt gyermekük, s nemcsak hogy keresztvíz alá tartották a két aranyhajú gyermeket, de még örökbe is fogadták.

Mikor aztán nagyra nevedtek, a kereskedő, akinek két boltja volt, az egyiket a fiúnak adta, a másikat a leánynak, de azzal a rendeléssel, hogy a jövedelmet elkölthetik utolsó krajcárig, hanem a tőkéhez hozzá ne nyúljanak.

Hiszen jó dolguk volt a gyermekeknek. Mind az ő boltjukba jártak a népek, csak azért is, hogy láthassák gyönyörű szép aranyhajukat. Hanem egyszer kiütött a háború, s a fiú s a leány is összedughatták a kezüket, nem volt, aki vásároljon. Reggel beültek a boltba, ott ültek estélig, ásítottak, s fogyni kezdett hirtelen, ami lassan összekerült.

Egyszer összeültek a testvérek, megszámlálták, hogy mennyi nyereségük van még, hát volt még hatszáz pengő forintja a fiúnak, a leánynak is. Azt mondja a fiú:

- Hallod-e, húgom, úgyszincs semmi dolgunk, játsszunk kockát! Aki a másiktól elnyeri a pénzt, adja vissza, s aztán folytassuk tovább!

Elkezdenek játszani, s a fiú mindjárt el is veszíti a pénzét utolsó krajcárig. A leány nem várt kérést, egyszerűen visszaadta a pénzt, s játszottak tovább. Hanem most már a leány veszítette el a pénzét. Mondja a bátyjának:

- Bátyám, add vissza a pénzemet, mert különben nem játszhatok veled!

- No bizony - kacagott a fiú -, nem vagyok bolond, hogy az időmet hiába töltsen.

Eleget mondta a leány, hogy így meg úgy kezdetek játszani, hogy az nem becsület. De beszélhetett, sírhatott, a fiú nem adta vissza a pénzt.

- Jól van - mondá a leány -, azért mégis tovább játszunk.

S elévette a tőkét. S nemcsak a pénzét nyerte vissza, de minden pénzét elnyerte a bátyjának. Bezzeg most az kérte a húgát, de milyen szépen.

- Édes húgom, add vissza a pénzemet!

- Nem adom, bátyám - mondá a leány -, nem érdeemled meg, mert te sem adtad vissza az enyimet.

Megharagudott a fiú szörnyen, s elkezdett átkozódni, hogy se ég, se föld az ő húgát be ne vegye. S halljatok csodát, egyszerre csak kettényílt a föld, a leányt elnyelte a mélység, hogy többet emberi szem nem látta.

Másnap a kereskedő eljött, hogy meglátogassa a fiatalokat, s kérdi a fiút, hogy hol van a húga. Azt hazudta, kiment a piacra. De a leány estére sem került elé, s meg kellett, hogy vallja, hogy mi történt.

Rettentő haragra gerjedt a kereskedő, s mondá szörnyű indulattal:

- Ó, te gonosz lélek, te, hogy tudád megátkozni az édes testvéredet?! Hát téged se vegyen bé se ég, se föld. S addig ne legyen nyugodalmad, amíg testvéredet meg nem találod, s vissza nem hozod!

S ím, halljátok, mily csuda történt: kétfelé nyílt a föld, s a fiút is elnyelte a mélység. Lekerült az alsóvilágra, egy rettentő nagy pusztaságra, ahol nem látott egyebet, akármerre nézett, csak szörnyű nagy pusztaságot.

Ment, mendegélt nagy búsan. Sírt a szíve, mikor a húgára gondolt, s azt mondta magában:

- Egy életem, egy halálom, addig meg nem nyugszom, míg az én ártatlan, elvesztett testvéremet meg nem találom.

Hét nap s hét éjjel ment folyton-folyvást, csak akkor ért egy városba. Abban a városban lakott a fekete király, ment egyenest a palota elébe, hátha ottan szolgálatot talál. Megy a kapuhoz, bekandít a vasrostélyon, s látja, hogy ott egy ősz öregember sétál a gáng* alatt. Köszönti az öregembert, s kérdi:

- Ugyan, édes bátyámuram, nem lehetne itt szolgálatot találni?

Kiszól az öregember:

- Várj, fiam, egy keveset, mindjárt megkérdem a királytól.

Fölmegy az öregember a királyhoz, s jelenti, hogy egy szép aranyhajú fiú van a kapu előtt, nem fogadná-e fel szolgálatába.

Mondja a király:

- Hát csak küldje fel kend, hadd látom, szemrevaló legény-e!

Felküldi az öregember az aranyhajú fiút, a király jól szemügyre veszi, látszott, hogy tetszik neki a fiú, s kérdi:

- Na, fiam, tudsz-e bánni lóval?

- Tudok én, felséges királyom - mondá a fiú -, az Úristen mindenféle állatjával.

- Jól van - mondá a király -, hát akkor megteszlek fullajtárnak.*

Mindjárt felöltöztették fullajtárruhába, olyan szép volt abban, hogy az egész udvar megcsudálta.

Eltelik három esztendő, s ezalatt a legény úgy megnehezedett, hogy fullajtárnak nem használhatták, megtette hát a király igáskocsisnak. Az volt a dolga, hogy két sovány, kutyának való lóval fát meg vizet hordjon a szakácsnénak. Meg is mondta a király neki:

- No, fiam, én a kezedre adom ezt a két dögöt, s ha egy kicsit erőre veszed, még több lovat adok a kezed alá.

Hát nagy nehezen annyira vitte a két dögöt, hogy lábra állhattak, fát, vizet hordhattak. Aztán esténként kivezette a tenger partjára, ahol jó kövér fű volt, hátha ott még jobban erőre kapnak.

Hanem egy este mi történt? Egy este az történt, hogy amint kötőfék-száron vezetgette a lovakat elébb-elébb, kétfelé nyílik a tenger, s kiszáll a világ szép asszonya. Odament az aranyhajú legényhez, és mondta neki:

- Ül le mellém, ne félj tőlem, egyél-igyál, s beszéljess velem!

Kétszer sem mondatta ezt a legény. Leült a világ szép asszonya mellé, ettek-ittak, vígan voltak, aztán pedig elaludtak.

Reggel a világ szép asszonya hamarabb felébredett, megcsiklandozta a legénynek a talpát, s mondta neki:

- Kelj föl, legény, kelj föl, s vezesd ide a lovaiddat!

Fölkelt a legény, odavezette a lovakat, s a világ szép asszonya megtörülgette szépen a selyemkendőjével. Hát abban a pillanatban gyönyörű szép rézszőrű paripa lett a két gebéből. Azzal a világ szép asszonya megfordult, eltűnt a tengerben, az aranyhajú legény pedig hazavezette a paripákat.

De bezzeg volt nagy álmélkodás az udvarban, mikor a legény hazakerült a paripákkal. Összesúgtak-búgtak a többi cselédek, az öregbéres fölment a királyhoz, s jelentette:

- Felséges királyom, senkinek rosszat nem kívánom, de az igáskocsis még nagy szégyent hoz felségedre.

- Hát ugyan mi szégyent hozhat az én fejemre? - kérdi a király.

Mondja az öregbéres:

- Már, felséges királyom, köztünk még eddig egy tolvaj sem volt, de ez az igáskocsis olyan két paripát lopott az éjen, amelyet még felséged sem látott. Az lesz csak a nagy gyalázat, ha a paripákat megtalálják felséged udvarában.

Hívatja a király az aranyhajú legényt, s rászól nagy haraggal:

- Hát te hogy mertél lopott jószágot hozni az én udvaromba?!

- Nem hoztam én lopott jószágot, felséges királyom - mondá a legény -, jöjjön, felséges uram, nézze meg, ott van mind a két lovon a felséged bélyege, csakhogy én a lónak vágva szoktam adni a szénát, fonttal mérni a vizet, s a zab árát sem szoktam zsebre rakni, mint a többi kocsisok. Azért szépültek meg úgy azok a dögök.

Lemegy a király az istállóba, s csak úgy káprázott a szeme, mikor meglátta a paripákat. Nézi, vizitálja, s hát csakugyan mind a két lónak a farán ott van az ő bélyege. Megdicsérte a legényt, s még meg is ajándékozta egy tarisznya arannyal.

Este megint kivezette az aranyhajú legény a lovakat, s ahogy kikerült a tenger partjára, kétfelé nyílt a tenger, s kiszállott belőle a világ szép asszonya. Mondta a legénynek:

- Ül le mellém, egyél-igyál velem, te aranyhajú legény!

Leültek a tenger partjára, ettek-ittak, vígan voltak, aztán szépen elaludtak.

Reggel hamarabb ébredett fel a világ szép asszonya, megcsiklandozta a legény talpát, s mondta neki, hogy vezesse elé a lovakat.

Most is megtörülgette selyemkeszkenőjével, s a rézszőrű paripák egyszeriben ezüstszőrű paripákká változtak. A világ szép asszonya visszament a tengerbe, a legény pedig az udvarba.

De a cselédek megint összesúgtak-búgtak, hogy az aranyhajú legény mégsem járhat igaz úton. Ment is az Öregbéres a királyhoz, s jelentette:

- Felséges királyom, életem-halálom kezembe ajánlom, az igáskocsis az éjen két ezüstszőrű paripát lopott.

Hívatja tüstént a király az aranyhajú legényt.

- Igaz-e, hogy az éjen két ezüstszőrű paripát loptál?

- Nem loptam én, felséges királyom - mondá a legény -, csakhogy én a lónak vágva szoktam adni a szénát, fonttal mérni a vizet, s a zab árát sem szoktam zsebre rakni, mint a többi kocsisok. Jöjjön le csak felséged az istállóba, megtalálja rajtuk a bélyegét.

Lemegy a király az istállóba, s hát csakugyan rajta volt a bélyeg a paripák farán. Örült a király, mert ilyen két szép lova még nem volt. Nagy örömeben két tarisznya aranyat adott a kocsisnak.

Harmadik este is kiment a legény a tenger partjára. Vezetgette elébb-elébb kötőfékszáron a paripákat, s hát éjfélkor kettényílik a tenger, kiszáll a világ szép asszonya, s mondja a legénynek:

- Ereszd a lovakat szabadjára, aranyhajú legény! Ül le mellém, s egyél-igyál velem!

Leültek, ettek-ittak, vígan voltak. De egyszer csak azt mondja a világ szép asszonya:

- Hallod-e, te aranyhajú legény, nehogy megmondd valakinek, hogy te velem találkoztál, mert akkor sohasem leszek a tied.

Aztán lefeküdtek és elaludtak.

A világ szép asszonya most is hamarabb ébredett fel. Megcsiklandozta a legény talpát, s mondta neki:

- Vezesd ide a lovakat, hadd törülöm meg még egyszer a kiszkenőmmel.

A legény elévezette a lovakat. A világ szép asszonya lassan végigtörülte selyemkeszkenőjével, s egyszeriben aranszőrű paripákká változtak, de úgy ragyogott a szőrük, hogy a legény majd megvakult a szertelen ragyogástól.

Hazamegy az aranszőrű paripákkal, de az öregbéres is ment fel a királyhoz, s mondta harmadszor is:

- Felséges királyom, jól vigyázzon, mert bizony mondom, nagy szégyent hoz még ez a legény a felséged fejére.

Hanem a király most már föl sem hívatta a legényt, ment le az istállóba, s ahogy látta a bélyegét az aranszőrű paripákon, adott a legénynek három tarisznya aranyat, s megtette parádés kocsisnak.*

Haragudott ezért nagyon az öreg parádés kocsis, s mind azon mesterkedett, hogy az aranyhajú legényt kitúrja a helyéből. Egyszer elkezdte beszélni a cselédek között:

- Meglássátok, hogy ebből a legényből még király lesz, mert elveszi a királykisasszonyt.

Hallja ezt az aranyhajú legény, s azt mondja:

- Az ördög vegye el a ti királykisasszonyotokat, sokkal szebb az én jövődöbélím a királykisasszonynál!

Hiszen egyéb sem kellett, ment az öreg kocsis a királyhoz, s jelentette, hogy mit mondott a parádés kocsis.

Szörnyű haragra gerjedt a király. Kérdi a legénytől:

- Igaz-e, hogy ezt meg ezt mondtad az én leányomról?

Feleli a legény:

- Felséges királyom, amit mondtam, mondtam, meg sem is másolom.

- No, ha mondtad, mondtad. Holnap reggel fel is akasztatlak.

Mindjárt küldte a siralomházba, s még azon éjjel az ácsok megfaragták az akasztófát. Mennek reggel a legényért, hogy vigyék a vesztőhelyre, de a legény gráciát kért, hogy vigyék elébb a király elé, hogy csak egy szót válthasson vele, mielőtt felakasztják.

Fölviszik a királyhoz, s mondja a legény:

- Csak azt a gráciát kérem, felséges királyom, hogy az akasztófát állíttassa fel a tenger partjára, ahol a lovakkal jártam!

- Jól van - mondá a király -, hát akasszanak fel a tenger partján!

Kiviszik a legényt a tenger partjára, viszik az akasztófát is utána, ottan fel is állítják, de a legény odasuttint a hóhérnak.

- Te, hóhér, ha úgy tudnál felakasztani engem, hogy amikor otthagysz, se le ne essem, se meg ne fojtóddjam, adok neked egy tarisznya aranyat.

Megörült a hóhér a tarisznya aranyának, s úgy akasztotta fel a legényt, hogy sem le nem esett, se meg nem fulladott. Mikor aztán a népek elszéledtek, szépen leereszkedett a földre.

Tűnődött, búsult magában: „Hát most merre menjek?”

De egyszerre csak kétfelé nyílt a tenger, kiszállott a világ szép asszonya, s mondta neki:

- Úgy-e, megmondtam te aranyhajú legény, hogy ne említs engem, hogy ne dicsekedj velem! Látod-e, most már mind a ketten elkárhozunk. Szabad voltam eddig, arra jártam, amerre akartam, de most vissza kell mennem a magam városába, s mindaddig gyászfeketébe lesz vonva az én városom, amíg veled nem beszélek. Az pedig, míg a világ s még két nap, gyászfeketébe lesz húzva, mert én veled sohasem beszélhetek, eljöhetsz a városomba, ehétel velem egy tálból, ihatol velem egy pohárból, mégsem ismerjük meg egymást.

Ahogy ezt mondá a világ szép asszonya, feje fölött összecsapódott a tenger, s a szegény aranyhajú legény elindult nagy bánan, keserves könnyhullatások közt.

Ment, mendegélt hegyeken-völgyeken által, s egyszer, amint ment, olyan rettentő sok hangya közé került, hogy lépni sem tudott. Felsőhajtott magában: „Én Uram s én Istenem, hogy megyek tovább, hisz ha egyet lépek, ezer hangyát taposok el, én pedig egynek sem akarom a halálát!”

Erre a beszédre eléáll a hangyák királya, s mondja neki:

- No, te legény, hallom, hogy jó szíved van. Jótétel helyébe jót várj! Akármerre jársz ezen a világon, hogyha bajba kerülsz, csak ezt mondd: „Hangyák királya, add nekem az erődöt, én is neked adom az enyimet” - s egyszeriben hangyává változol; s ha ismét ember akarsz lenni, mondd ezt: „Hangyák királya, visszaadom az erődöt, te is add vissza az enyimet!” - s ismét emberré változol.

Erre a hangyák kétfelé váltak. Mehetett a legény, egy hangyát sem kellett hogy eltapodjon. De alig ment egy puskaövésnyire, annyi sas közé került, hogy nem tudott megmozdulni.

- Istenem, Istenem - sóhajtott a legény -, mit csináljak, hiszen én egynek sem akarom a halálát, máskülönben pedig nem mehetek sem előre, sem hátra!

Elejébe áll a sasok királya, s mondja:

- Látom, hogy jó szíved van, legény, de jótétel helyébe jót várj! Ha bajba kerülsz, csak mondd: „Sasok királya, add nekem az erődöt, én is neked adom az enyimet!” - s egyszeribe sassá változol; ha pedig ismét emberré akarsz lenni, mondd ezt: „Sasok királya, add vissza az erőmet, én is visszaadom a tiedet!”

Azzal a sasok mind felröppentek, s mehetett a legény, amerre a szeme látott.

Ment, mendegélt a legény, s estére egy rengeteg erdőbe ért. Ott lefeküdt egy fa alá, s elaludt. Álmában egy ősz öregember jött hozzá, s ez azt mondta neki, hogy vesse ki a fejéből a világ szép asszonyát, hiába ne járjon utána, mert ha megtalálja, úgysem lesznek egymásé. Hanem keresse meg inkább a hűgát, aki a halak királyánál lakik.

Fölebredt reggel a legény, elgondolja az álmát, indult tovább. Amint ment, mendegélt, talál az útszélen egy csárdát, s betér oda. Egy ősz öregember volt ott a korcsmáros, de olyan öreg, hogy lehetett háromszáz esztendő, ha nem több. Köszönti az öreget:

- Adjon isten jó napot, öregapám!

- Szerencséd - mondja az öregember -, hogy öregapádnak szólítottál, mert különben meg nem láttad volna többet Isten áldott napját! Hát mi járatban vagy?

Mondja a legény, hogy a halak királyát szeretné megtalálni.

- Hej, öcsém - mondja az öregember -, én háromszáz esztendőt értem, s hírét sem hallottam a halak királyának. Jobb lesz, ha nálam maradsz cselédnek.

- Már, édes öregapám, egy életem, egy halálom - mondá a legény -, addig meg nem nyugszom, míg a halak királyát meg nem találom.

Eleget mondta az öregember: meg se próbáld, hogy innét továbbmenj, mert a csárdától egyhajításnyira van száz juhász, s annak a száz juhásznak száz kutyája, mind akkora, mint egy-egy borjú. Azok minden embernek útját állják, s aki csak feléjük tart, miszlikbe szaggatják. Más úton pedig tovább nem mehetsz, azt én mondom neked.

Beszélhetett az öregember.

Elbúcsúzott a legény, s ment egyenest arra, ahol a száz juhász volt a száz kutyával. Éppen a tűz körül heverészték a juhászok, s a juhászok körül a kutyák.

„Istenem, Istenem - sóhajtott a legény -, mit csináljak mostan?! Hogyha hangya leszek, akkor eltaposnak, ha pedig sas leszek, akkor ledurrantanak!”

Tűnődött sokáig, de mégis azt határozta, hogy sassá változik. Nagyot fohászkozott:

- Sasok királya, add nekem az erődet, én is neked adom az enyimet! - S hát csakugyan egyszerre sassá változott.

Hirtelen föltreppent a levegőébe, és onnét leereszkedett a juhászok mögé, s mire a juhászok és a kutyák is észrevették volna, emberré változott, mert mondta:

- Sasok királya, add vissza az erőmet, s én is visszaadom a tiedet!

Köszönti a számadót illendőképben:

- Adj' isten! - fogadja a számadó. - No, ezer szerencséd, hogy a kutyák észre nem vettek! Hogy is tudtál úgy idekerülni?

- Kerültem, ahogy kerültem, édes öregapám, most azt ne firtassa, hanem inkább mondja meg, hol lakik a halak királya!

- Hej, édes öcsém, azt én neked nem tudom megmondani, mert én hatszáz esztendeje élek, s mégsem hallottam hírét a halak királyának. Jobb lesz, ha te is itt maradsz juhásznak!

Mit csináljon szegény feje? Kezét csapott az öreg számadóval, s ott maradt köztük. Csak amikor kezét csapott, akkor tudta meg, hogy ezek a világ szép asszonyának a juhászhajói, hogy ezek százan őriznek egy falka juhok, azt minden reggel megfejik, a tejet beviszik a városba, s a világ szép asszonya abban fürdik meg minden reggel.

Egyszer az aranyhajú legényre került a sor, az vitte be a tejet. Megfürdik benne a világ szép asszonya, s hát ettől a tejtől egészen megújult, s még ezerszerre szebb volt, mint annak előtte.

Másnap egy másik juhász vitt be tejet, hanem ettől a tejtől semmi változást nem érzett a világ szép asszonya.

Mondja is a juhásznak:

- Mondd meg annak a legénynek, aki tegnap hozott tejet, hogy holnap reggel ismét ő hozzon!

Másnap reggel ismét az aranyhajú legény vitte be a tejet. Megfürdik benne a világ szép asszonya, s hát mintha csak újra született volna, még szebb lett, mint annak előtte volt, olyan szép, amelyet emberi szem még nem látott.

Behívhatja a legényt, nézik egymást. Mondja is a világ szép asszonya, hogy maradjon ott, ne menjen ki többet a tanyára, de különben sem ő nem ismerte meg a legényt, sem a legény őt. Hanem a legény azt mondta: neki a tanyán van a dolga, ő nem maradhat itt.

Hiába kérte a világ szép asszonya, kiment a tanyára. Kérdi ott az öreg számadót:

- Ugyan, édes öregapám, van-e közel ide csárda?
- Van - mondja az öreg számadó -, hát, te fiam, ott mit akarsz?
- Szeretnék egyet táncolni a parasztleányek közt.

Mondta a számadó:

- Ne menj oda, fiam, mert itt gonoszak az emberek, még agyon találnak ütni.

De az aranyhajú legény csak azt várta, hogy beesteledjék. Elment a tanyáról. Azám, csakhogy nem a csárdába ment, hanem be a városba, a világ szép asszonyához; nem akarta, hogy tudják a juhászok, hol és merre jár ő.

Megérkezik a világ szép asszonya házához, hanem a kapu már be volt zárva. Gondolkozik, hogy menjen be most a kapun. Eszibe jut, hogy hiszen ő hangya is lehet. Mondja is egyszeriben:

- Hangyák királya, add nekem az erődöt, én is neked adom az enyimet!

S abban a szempillantásban hangyává változott. Szépen bebújt a kapu hasadékán, aztán a házba a kulcs lyukán és a világ szép asszonyának szobájába.

A világ szép asszonya aludott az ágyában, és a hangya szépen fölmászott melléje, s úgy megcsípte a karját, hogy egyszeriben fölébredt nagy sikoltozással. Gyertyát gyújt a világ szép asszonya, keresi, hogy miféle állat csíphette meg olyan erősen, s hát meglátja a hangyát, amint szalad végig az ágyon. Hopp! megfogta, jól a markába szorította, aztán beledugta egy butéliás* üvegbe, s jól bedugta az üveg száját, hogy a hangya ki ne jöhessen.

Hej, megrökönyödött az aranyhajú legény! Most már mit csináljon? Ha hangyának marad, akkor elpusztul, ha pedig emberré változik, akkor megtudják, hogy itt volt. Egész éjjel tűnődött, de reggel mégis arra határozta el magát, hogy visszaváltozik emberré. Mondta:

- Hangyák királya, add vissza az erőmet, én is visszaadom a tiédet!

Egyszeriben ember lett, s kipattant a butéliás üvegből juhászlegény képében.

Nagyot sikolt a világ szép asszonya, összecsapja a kezét, mert ilyen csudát még ő sem látott. Most még jobban megtetszett neki a szép juhászlegény. Mondta, hogy maradjon ott az udvarában, ásó, kapa s a nagyharang válassza el őket. De a legény most sem maradt ottan. Azt mondta, hogy neki a tanyán van a dolga, nem maradhat nála.

Kimegy a legény a tanyára, s mondja az öreg számadónak:

- No, édes öregapám, én már eleget szolgáltam kigyelmednél, én már visszamegyek oda, ahonnan jöttem.
- Jól van, édes fiam - mondá a számadó -, ha nincs kedved szolgálni, csak eredj Istennek hírével. Jó utat, ahol sár nincs!

Addig ment, mendegélt, amíg visszaért a tenger partjára, ahol a világ szép asszonyával találkozott annak előtte. Ahogy odaér a tenger partjára, látja, hogy a tengernek habjából nagy, magas kőgarádics kerekedik. Gondolja magában, lemegy ezen a garádícson, akármerre viszi, neki most már mindegy.

Ment, mendegélt lefelé a garádícson, egyszerre csak összecsapódik feje fölött a tenger, s hát egy rettentő nagy pusztaságon jár ismét. Ahogy ment, mendegélt ezen a nagy pusztaságon, betéved egy nagy gyümölcsöskertbe. Volt ebben a kertben mindenféle gyümölcsfa, s minden

fa alatt egy aranynyoszolya.* Éhes volt a legény, de erősen éhes. Gondolta magában, történjék vele bármi, felmászik egy körtefára, s jóllakik körtével. Fölmászott a fára, evett annyi körtét, amennyi belefért, aztán leszállott, s bolyongott föl s alá az aranynyoszolyák közt.

Hát egyszer csak jön egy szépséges szép asszony, gyémántos, aranyos ruhában, s megszólítja a legényt:

- Kit s mit keresel itten, te aranyhajú legény?

Mondja a legény, hogy ő a halak királyát keresi.

- No bizony, ha azt keresed, akkor jó helyen jársz - mondta az asszony -, mert én vagyok a felesége.

Szépen karon fogta a legényt, fölvezette a palotába, ottan neki enni-inni adott, aztán küldte, hogy feküdjék le.

Eközben hazajön a halak királya, s az volt első szava:

- Ki van itt, feleség?! Valami idegen szagot érzek.

Mondja az asszony:

- Én bizony nem tagadom lelkem, uram, egy szegény vándorlegényt befogadtam szállásra. Adtam neki jó vacsorát is, mert erősen éhes volt szegény.

- Hát csak keljen fel - mondja a király -, vacsorázzék velem is!

Fölkeltik a legényt, asztalhoz ültetik, etetik-itatják. Vacsora után a király s a királyné elkezdenek kártyázni. Mondja a király a legénynek:

- Gyere, kártyázz te is velünk!

- Én nem kártyázom, felséges királyom - mondá a legény -, most is amiatt bujdosom.

- Hogyhogy? - kérdi a király.

Elmondja a legény az ő szomorú történetét, s ahogy elmondja, a királyné csak összecsapja a kezét, kiszalad a szobából, általszalad a másik palotába, ahol a király öccse lakott a feleségével, aki nem vala más, mint az aranyhajú legény húga.

Mondja a királyné nagy örvendezéssel az aranyhajú leánynak:

- Gyere, lelkem, gyere, itt vagy a bátyád!

Szaladtak vissza a palotába mind a ketten. De volt öröm, Istenem, milyen nagy öröm! Sírva borultak egymás nyakába az aranyhajú ikrek. Csakhogy ismét találkoztak!

Még az este azt határozták, hogy felmennek a felső világba, vissza a hazájukba. Velük megy a halkirály öccse is. Tizenkét szekeret megraktak arannyal, s úgy indultak útnak. Hét esztendő, hét napot tartott az útjuk, s mire a falujokba értek, a szegény szülők úgy megöregedtek, hogy a házukból már ki sem tudtak jönni.

Bemegy az aranyhajú legény a házba, köszönti az öregeket, s ezek fogadják nagy tisztelettel:

- Adjon isten jó napot, felséges királyfi!

A legény szállást kér az öregektől, de az öregek azt mondták:

- Ó, felséges királyfi, mi szívesen adnánk szállást, de a mi szegény házunk nem arra való.

- Nem baj - mondá a legény -, elhálunk mink a pitvarban is.

Csakugyan ott háltak mindhárman a pítvarban.

Reggel bemegy a legény, s kérdi az öregembert:

- No, öregapám, mit fizessek a szállásért?

- Istené a szállás - mondá az öregember -, én azért nem kívánok semmit.

Otthagytak az öregeknek hat szekér aranyat, s azzal mentek a városba, ahol az öreg boltos lakott. Beköszöntenek hozzá, szállást kérnek tőle, s az öreg boltos ad is szívesen. Kérdik reggel, mit fizessenek a szállásért.

- Semmit, felséges királyfi - mondá az öreg boltos, mert ez is királyfinak nézte a legényt. De a legény két szekér aranyat otthagytott, aztán továbbmentek a négy szekér arannyal, ami még maradt.

De alighogy kiérnek a városból, elejbük kerül az Úristen öreg koldus képében, s kéri őket: adjanak neki, amit Isten adott. Mindhárman belemarkoltak az aranyba, s két marékkal szórták az öreg koldusnak.

Az Isten másodszor is, harmadszor is elejbük került, amikor jó messzire előrehaladtak, s öreg koldus képében megint kérte, adjanak neki, amit Isten adott.

Ezek pedig ismét szórták két marékkal a pénzt az öreg koldusnak. Azt mondja akkor az öreg koldus nekik:

- Na, nektek az Úristen jó szívet adott, az igaz, mondjátok meg, mit kívánnátok az Istentől!

Azt mondja az aranyhajú legény meg az aranyhajú leány is:

- Mi csak egyet szeretnénk, azt, hogy a mi szüleink s azok az öreg boltosék, akik minket fölneveltek, bárcsak megfiatalodnának!

Az öreg koldus eltűnt erre a beszédre, aztán hogy, hogy nem, bizonyosan az Isten akarta úgy, a fiatalok visszafordultak, bementek a városba az öreg boltosékhoz, s hát azok egészen megfiatalodtak, szinte olyan fiatalok, mint ők. Mennek a szüleikhez, s hát azok is szinte olyan fiatalok, mint ők. Aztán megmondják, hogy ők kik s mik. Hogy ők az ő édes gyermekeik; mennek a boltosékhoz, azoknak is megismertetik magukat. Lett aztán nagy öröm, hejehuja, lakodalom. Hívtak papot, hogy itt is összeesküdjék a halak királyának öccse az aranyhajú leánnyal, s éltek azóta együtt mind nagy boldogságban.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

KEVÉLYSÉG, KEDVESSÉG ÉS SZÍVESSÉG

Hol volt, hol nem volt, de valahol mégis volt, volt egyszer egy király, s annak három leánya: Kevélység, Kedvesség és Szívesség.

Szép volt mind a három királykisasszony, de legszebb volt Szívesség.

Annak a szíve is olyan volt, mint a lány kenyér. Jobban is szerette az édesapja, mint a Kevélységet és Kedvességet.

Jártak a házhoz királyfik, hercegek s mindenféle válogatott legények, de mind csak Szívesség körül forgolódtak.

Emiatt erősen irigykedett Kevélység s Kedvesség Szívességre. Mikor ketten voltak, sokat tanakodtak, hogy s mint pusztíthatnák el Szívességet.

Egyszer aztán azt határozták, hogy kimennek az erdőbe eprészni, magukkal viszik Szívességet is. Ott aztán az erdőben, ahol senki sem látja, lesz, ahogy lesz.

Hát csakugyan el is mentek az erdőbe, s ott eprészni kezdtek. Mentek mind beljebb, beljebb az erdőbe, s egyszer olyan sűrűbe értek, hogy oda még a nap sem tudott bepillantani.

Hiszen itt éppen jó helyen voltak. Megfogták szegény Szívességet, rángatták, cibálták nagy mostohán, s mondták:

- No, most a kezünk közé kerültél, te utálatos! Imádkozz, mert vége az életednek!

Letérdelt szegény Szívesség, s úgy könyörgött a néneinek:

- Lelkem, testvéreim, hagyjátok meg az életemet, hiszen én nektek sohase vétettem!

Jaj, Uram, Istenem! Mit tettek a kegyetlenek? Nem ölték meg szegény Szívességet, hanem két gyenge karját levágták. A drága szép ruhát testéről lehúzták, s szennyes, avatag ruhába öltöztették. Aztán kivezették egy magas hegynek a tetejére, s mondták neki ottan:

- Látod-e ezt a rengeteg nagy pusztaságot? Menj arra, s többet vissza se fordulj az apánk házába, ha kedves az életed!

Azzal a gonosz leányok visszafordultak, s szegény Szívesség keserves könnyhullatás közt lement a nagy pusztaságra, s ment, mendegélt, azt sem tudta, hová, merre.

Addig ment s mendegélt, hogy egyszer egy szép gyümölcsöskertbe ért. Volt ott mindenféle fa, s a fákon gyümölcs annyi, hogy földig húzták az ágakat.

Itt egy félenvaló helyen meghúzódott Szívesség, s mikor megéhezett, elé-eléjött. A szájával almát, körtét, szilvát s mindenféle gyümölcsöt szakított le, s úgy éldegélt egyik napról a másra.

Senki lélek nem tudott arról, hogy ő itt van a kertben. Annyi volt a gyümölcs, hogy ehetett volna tízannyit, s híját nem látták volna.

Hanem ősszel, mikor minden gyümölcsöt leszedtek a fákról, csak szőlő maradt. S azt már észrevette a csósz, hogy valaki dézsmálja a szőlőt.

Meg is fogta Szívességet egyszer, amint éppen szőlőt eddegélt.

Haj, de megesett a szíve a csósznek, amikor meglátta Szívességet! Azt mondta neki:

- Látom, hogy szerencsétlen vagy. Utat adok neked, hogy menj el erről a helyről, mert bizony megbüntetne a király, ha megtudná, hogy a szőlejét dézsmáltad.

Hanem a király történetesen éppen akkor vetődött oda, s kérdi a csósz:

- Ki s miféle leány ez itten?

Feleli a csósz:

- Felséges királyom, életem-halálom kezedbe ajánlom, én magam sem tudom, hogy ki s mi légyen. Csak azt látom, hogy szerencsétlen teremtés, s utat akarék adni neki, hogy felséged meg ne büntesse.

- Hát te hogy gondolhatsz ilyet rólam - mondá a király -, hogy én ezt a szerencsétlent megbüntessem?! Mondjad, leányom, ki s mi vagy te, hogy kerültél ide?

Elémondja Szívesség az ő szomorú történetét, s hogy ne nézze őt a király koldusleánynak, király leánya ő.

Azt mondja a király:

- Kiismerszik a beszédedből, hogy király leánya vagy. Gyere velem az én palotámba! Jó dolgod lesz ottan.

Hazamennek a palotába. Ottan Szívességet szépen megmosdatják, drága selyemruhába felöltöztetik a leányok, s hát a királynak szeme-szája tátva maradt, ahogy meglátta most Szívességet. Olyan szép volt, mint egy tündér.

De a király sem gondolkozott sokat. Azt mondotta Szívességnek:

- Te az enyém, én a tied.

Egyszeriben papot hívatott, s megtartották a lakodalmat.

Ám, hogy el ne felejtsem, mikor Kevélység és Kedvesség hazamentek az apjukhoz, azt hazudtak, hogy Szívesség elbódorgott az erdőben. Ők eleget keresték, kiáltozták, de nyomára nem akadtak.

Indult a király egyszeriben minden emberével. Felkutatták a rengeteg erdőt, keresték az egész országban, de híre-nyoma sem volt Szívességnek.

Rettentő haragra gerjedett a király, s haragjában s nagy szívbéli bánatjában elkergette Kevélységet s Kedvességet, hogy ne is lássa többet, ha nem tudtak vigyázni Szívességre.

Hiába könyörögtek, hiába istenkedtek a gonosz lelkű lányok, világgá kellett, hogy menjenek. Adott az apjuk annyi pénzt, hogy éppen éhen ne vesszenek. Azzal elmentek világgá. Addig mentek, mendégéltek, míg egy városba értek, s ott egy kicsi házacskában meghúzódtak.

Ez a város pedig történetesen éppen abban az országban volt, amelynek Szívesség a királynéja lett.

Na, telt-múlt az idő. Egyszer csak kiüt a háború, és a Szívesség urának el kellett mennie.

Azalatt pedig, amíg a király háborúskodott, Szívességnek két aranyhajú gyermeke született. Még jegy is volt mindkettőnek a homlokán. Az egyiknek a homlokán az áldott nap jegye, a másikén az áldott hold jegye.

Íratta mindjárt Szívesség nagy örömmel az urának, hogy az Úristen milyen két szép gyermekkel áldotta meg. Arany a haja mindkettőnek, s az egyiknek homlokán az áldott nap jegye, a másikén az áldott hold jegye ragyog.

Elmegy a követ a levéllel, s történetesen egy este Kevélységnél s Kedvességnél kért szállást.

A leányok, amint megtudták, hogy udvarbéli ember, mindjárt adtak neki szállást, s megtraktálták jó vacsorával. Aztán szóból szó lett, s elmondta, hogy mi hírt visz a királynak levélben.

Hiszen a leányoknak sem kellett egyéb. Csak azt várták, hogy a követ elaludjék: kivették a zsebéből a levelet, elégették, s írtak a királyné nevében szomorú levelet, hogy az Úristen gyermek helyett két kutyakölyökkel verte meg.

Megy a követ a királyhoz, általadja a levelet. Olvassa a király, s a szívében erősen elszomrodik. Hanem azért vigasztaló levelet írt a feleségének:

- Ne búsulj, lelkem, feleségem, amit az Isten ad, el kell azt szenvedni!

Visszafelé mentében a követ megint megszállott a leányoknál, s azok, amint a követ elaludt, ezt a levelet is elvették, elégették, s azt írták a hopmesternek:

- Hallod-e, te hopmester, mire hazatérek a háborúból, elpusztítsd az udvaromból a feleségemet s azokat a kölykeket.

Nem tudta elgondolni senki lélek, mikor a levelet olvasták, hogy mi lelhetette a királyt. Sajnálták erősen Szívességet, de mit tehettek? Beletették egy általvetőbe a két gyermeket, a nyakába akasztották Szívességnek, s azzal útnak eresztették.

Ment szegény Szívesség étlen-szomjan, erdőkön-mezőkön át. Amerre ment, könnyeivel áztatta a földet, s a szíve majd megszakadt a nagy erős búbánattól.

Amint ment, mendegélt, egy forrásvízhez ért. Ottan lehajlott szépen, hogy igyék egy csöppet.

De ahogy lehajlott, beleesett a forrásba. Megijedt szegény Szívesség, hogy most itt vész ártatlan gyermekeivel. S hát, édes Istenem, mi történt? Kinőtt egyszerre mind a két karja. Olyan ép lett, mint amilyen volt annak előtte. Megfoghatta kezével szívéből szakadt drága gyermekeit. S szebb lett ő is, szebbek lettek gyermekei is, százszorta szebbek, mint voltak annak előtte.

Sírt nagy örömeiben Szívesség, elmúlt a nagy szomorúsága. Kivette az általvetőből a gyermekeit, a karjára vette mind a kettőt, s úgy ment velük tovább.

Amint ment, mendegélt, útközben találkozik egy öregemberrel. Megszólítja ez az öregember, hogy ki s mi légyen ő, merre van az útja?

Elmondja Szívesség az ő szomorú történetét, s hát csak szakadni kezd a könny az öregember szeméből, mint a záporosó. Aztán a nyakába borult Szívességnek, s mondja nagy fennszóval:

- Te vagy nekem, te vagy az én édes lányom! Én is a te urad elől bujdosom. Háborúm volt vele, s elvette az országomat.

Haj, Istenem! De megörültek egymásnak! Ha már bujdosni kell, együtt bujdoshatnak.

No, hanem a háborúnak csakugyan vége lett, hazajött a Szívesség ura. Az volt az első szava:

- Hol vagyon Szívesség s az én szép két fiam?

Mondják, hogy mi történt.

Meg sem állt a király, felült a lovára, indult Szívesség után, s utána mind, aki csak épkézláb ember volt.

Keresztbe fogták az egész országot, úgy keresték a királynét. No, ha úgy keresték, hát meg is találták, s vitték haza mindjárt, de még az öreg királyt is, s visszaadták neki az egész országát.

De a Szívesség ura nem nyughatott meg. Meg akarta tudni, hogy kik voltak azok az ármányos lelkek.

Hát bezzeg hogy kitudódott ez is. Előállították Kevélységet és Kedvességet, s mindjárt kimondták rájuk a halált. Hanem Szívességnek nemhiába volt Szívesség a neve, arany volt a szíve. S addig kérte az urát, addig az édesapját is, hogy megkegyelmeztek nekik.

Még ma is élnek mind, ha meg nem haltak. Holnap legyenek a ti vendégeitek!

A NAPISTEN

Volt egyszer egy szegény ember. Ez a szegény ember egy nagy pusztaságnak a közepén lakott, egy kicsi házacskában.

Egy este Jézus Krisztus, a földön jártában, Szent Péterrel a szegény ember házához vetődött, s szállást kértek tőle éjszakára.

Jézus is, Szent Péter is papi ruhában voltak. A szegény ember nem tudta, kik valóképpen.

Mondja a szegény ember:

- Istené a szállás, kerüljenek beljebb, de előre megmondom, hogy nyugtalan éjszakájuk lesz, mert a kicsi fiam halálos beteg. Szörnyű nagy kínjában folyton sír szegény. Hanem egy utazó kereskedőnek adtam már szállást, kigyelmetektől sem tagadom meg.

- Jól van, atyámfia - mondá Jézus -, te csak ne búsulj miattunk, majd eltöltjük valahogy az éjszakát, s talán az Isten jóra fordítja a ti dolgotokat is.

Bemennek a házba, köszöntik a szegény asszonyt, vigasztalják, de bizony az észre sem vette őket, ráborult kicsi fiára, s sírt, jajgatott, haját tépte, hogy ím, szívéből szakadt édes gyermekét nem tudja megváltani a szörnyű kínoktól.

Mondja Péter halk szóval Jézusnak:

- Uram, nagy a te hatalmad, ne hagyd kínlódni többet ezt a szegény gyermeket!

- Ne legyen erre gondod - mondja Jézus -, eredj, menj ki az udvarra, nézz föl az égre, mit látsz rajta!

Kimegy Péter, fölnéz az égre, visszajön a házba, s mondja:

- Nem láttam én, uram, egyebet a holdnál s a ragyogó csillagoknál.

A kicsi gyermek eközben folyton sikoltózott rettentő kínjában. A szegény asszony sírt, haját tépte, s Péter ismét kérte Jézust:

- Ó, uram, nagy a te hatalmad, gyógyítsd meg ezt az ártatlan gyermeket!

Mondta Jézus:

- Péter, ne légyen neked gondod erre, inkább menj ki az udvarra, nézz fel az égre, mit látsz!

Kimegy Péter, fölnéz az égre, aztán visszajön.

- Na, fiam, Péter - kérdi Jézus -, mit láttál az égen?

- Láttam egy görbe kardot - feleli Péter -, de ne haragudj, uram, most is csak azt kérem, ne hagyd meghalni ezt az ártatlan gyermeket!

- Eredj csak ki az udvarra még egyszer - mondta Jézus -, nézd meg, hogy mit látsz!

Kimegy Péter, vissza is jön mindjárt, s mondja:

- Nem láttam én már, uram, semmit, eltűnt a görbe kard.

Abban a szempillantásban - halljátok, mi történt! - hirtelen felült az ágyában a kisfiú, nevetett az arca, nevetett a szeme, s mondta az anyjának:

- Ne sírjon, édesanyám, jobban vagyok immár!

Sírt örömeiben a szegény asszony, sírt az ura is, könnybe borult a Szent Péter szeme is, csak az a kereskedő, aki szállóvendég volt, nem mutatott semmi örömet, hanem ott ült a tűzhely előtt, s szalonnát piritott magának.

Látja ezt Jézus, odamegy a kereskedőhöz, s mondja neki:

- Úgy-e, az úrnak van egy kicsi leánykája?

- Van bizony - felelt a kereskedő -, hát ezt a tisztelendő úr honnét tudja?

- Azt ne kérdezze, csak jegyezze meg jól, amit mostan mondok! A maga leánykája majd felesége lesz ennek a fiúcskának.

- De már abból semmi sem lesz! - pattogott a kereskedő. - Szép volna, hogyha ilyen ágról-szakadt szegény ember fiának adnám a leányomat.

- Jól van - mondá Jézus -, hiszen majd meglátja.

Azzal lefeküdtek, elaludtak mind, s jókor reggel továbbmentek, ki-ki a maga útjára.

Telt-múlt az idő, esztendő esztendő után, nagy, derék legény lett a szegény ember fiacskájából. Azt mondja neki egyszer a szegény ember:

- No, édes fiam, most már meg is házasodhatnál, de tudd meg, hogy mikor kisfiú voltál, egy papi ember azt jövendölte, hogy egy gazdag kereskedőnek a leánya lesz a te feleséged. Itt s itt, ebben s ebben a városban lakik az a gazdag kereskedő, ez s ez az ő neve, menj el oda, próbálj szerencsét, hátha igazat jövendölt az a papi ember.

Elindult a szegény legény, s útközben az országút szélén betért egy vendégfogadóba. Ottan leült egy asztal mellé, egy itce* bort rendelt magának, s iszogatót csendesen.

Egyszer csak leül az asztalához egy úriember, s kérdi a legényt, hogy mi járatban van, hová, merre mén.

Elémondja a legény, hogy hová, merre van szándéka, hogy mit jövendölt róla kicsi korában egy papi ember.

- Na, fiam - mondja az úriember -, az a kereskedő éppen én vagyok, de énnekem most el kell utaznom messze tengerekre, vissza veled nem mehetek. Adok hát egy írást a feleségemhez, és nem bánom, legyen a tiéd a leányom.

Azám, csakhogy a szegény legény nem tudott olvasni, s az volt abban az írásban, hogy seprűzzék ki, ha oda talál menni.

Elbúcsúznak egymástól, a kereskedő ment messze tengerekre, a szegény legény pedig a város felé. De messze volt a város, útközben erősen elfáradott. Az országút szélén lefeküdt a sánca, s ottan elaludt.

Amíg aludt, arra jött három diák. Ezek meglátták a szegény legénynél a cédulát, nézik, mi van ráírva, s fogták magukat, más cédulát írtak. Azt írták a cédulára:

„Drága feleségem, ennek a legénynek, aki ezt az írást neked általadja, feleségül adhatod a leányunkat.”

Azzal a diákok továbbmentek, a legény is későbbben felébredt, s meg sem állott, míg a városba nem ért. Megy a kereskedő házába, ottan általadja az írást, elémondja azt is, hogy mit jövendölt volt egy papi ember, s egyszeriben leültették, szíves szeretettel fogadták, s egy hét sem telt belé, megtartották a lakodalmat.

Eltelik egy fél esztendő, s hazakerül világjáró nagy útvjáról a kereskedő is. No hiszen lett haddelhadd, mikor megtudta, hogy mi történt. Majd felvetette a méreg s a bosszúság. Nem volt többet nyugodalma a fiatal párnak. Keserű volt ételük-italuk, szomorúság s bánat éjjelük s nappaluk.

Ők bizony, gondolták, nem szenvednek többet, inkább elmennek világgá, majd megsegíti őket a jó Isten.

Nem szóltak senkinek semmit, éjnek éjszakáján eltűntek a házból.

Amint mentek, mendegéltek, találkoznak egy úriemberrel. Kérdi tőlük, hová, merre mennek?

Mondja a szegény legény:

- Hetedhét ország ellen, addig megyünk, amíg valahol szolgálatot találunk.

- Na, fiam - mondja az úriember -, ha hetedhét ország ellen mégy, keresd meg a Napistent, s kérdezd meg tőle: miért jó fel oly vidáman, s miért megy le olyan szomorúan?

Ígéri a legény, hogy ő bizony meg is kérdezi szívesen, csak találkozzék vele.

Azzal továbbmentek, s addig mentek, mendegéltek, amíg egy folyóvízhez nem értek. Ottan a folyóvíz pattján volt egy csónak, abban ült egy öregember, akinek a dereka a csónakhoz volt ragadva, keze meg a lapáthoz. Megkérlik az öregembert, hogy vigye át a vízen.

- Csak üljetek be, szívesen! - mondá az öregember.

Beülnek, s amint haladnak át a vízen, kérdi az öregember:

- Hát aztán hová, merre mégy, fiam, ha a túlsó partra általkerültél?

Feleli a legény:

- Én bizony, lelkem, öregapám, megkeresem a Napistent, s megkérdem tőle, hogy miért jó fel oly vidáman, és miért megy le olyan szomorúan.

- Na, fiam, ha megkérded, kérdezd meg azt is, hogy miért van az én derekam a csónakhoz, kezem a lapáthoz ragadva, hogy én innét sohasem tudjak megszabadulni.

Ígéri a legény, hogy ezt is megkérdi, csak megtalálja.

Azzal elbúcsúztak, s mentek hegyeken-völgyeken által, aztán értek egy olyan magas hegyhez, melynek a teteje az eget verte. Hét nap s hét éjjel folyton-folyvást mentek ezen a hegyen, s akkor olyan közel értek a Napistenhez, hogy az arcukat majd elégette a rettentő melegség.

Hát egyszer csak rákiált a Napisten:

- Hé, legény, hol jársz itt?!

Feleli a legény:

- Tehozzád jöttem, hogy megkérdem, hogy miért jó fel a nap oly vidáman, s miért megy le olyan szomorúan.

- Azért - mondá a Napisten -, mert reggel minden ember pihent erővel s jókedvvel megy munkára, este pedig mindenki fáradt, szomorú.

Azután elémondja a legény, hogy egy ilyen meg ilyen emberrel találkozott a folyóvízen, akinek a dereka a csónakhoz, keze a lapáthoz van ragadva: hogy tudna az onnét megszabadulni?

- Mondd meg neki, hogy ha valaki a csónakjába ül, kiáltsa ezt: halbert,* és mindjárt megszabadul, s az az ember ragad a csónakhoz, de vigyázz, addig ne szólj, míg a csónakból ki nem léptél, mert különben te ragadsz ott.

Visszamegy a legény az öregemberhez, beleülnek a csónakba, s kérdi az öregember:

- No, hát miért jön vidáman fel a nap, s miért megy le szomorúan?

Mondja a legény, hogy miért.

- Hát azt megmondta-e, hogy én innét hogyan szabadulhatok meg?

- Azt is megmondta, s meg is mondom kigyelmednek, ha kiszálltam a csónakból.

Általérnek a túlsó partra, ottan kiszállnak, s mondja a legény:

- Na, öregapám, most már akárki üljön a csónakjába, csak mondja: halbert!, s mindjárt megszabadul.

Azzal istennek ajánlották az öregembert, s mentek vissza ahhoz az úriemberhez, aki azt szerette volna tudni, hogy miért jön fel a nap vidáman, s miért megy le szomorúan.

Elmondották neki, s az úriember nagy örömeben egy szekér aranyat ajándékozott a szegény legénynek.

Bezzeg most már hazamehettek. Tudták, hogy a kereskedő örömmel fogadja. Lett is becsületje a szegény legénynek. Hanem a kereskedő szerette volna megtudni, hogy hol szerezte a veje ezt a szekér aranyat, hátha ő is szerezhetne egyet.

Mondja a legény, hogy ő bizony a Napistennél volt, s azért kapta a szekér aranyat.

A kereskedő úgy értette, hogy attól kapta, s ment ő is a Napistenhez. Útjában ő is ahhoz a folyóvízhez ért, ahol az öregember ült a csónakjában. Beleül a csónakba, de az öregembernek sem kellett egyéb, elrikkantja magát: halbert! Abban a pillanatban leválott a dereka a csónakról, a keze a lapátról, s nagy örömmel kiszökött a partra. A kereskedő pedig a csónakhoz ragadott, akár akart, akár nem, s ma is ott ül, ha meg nem halt.

A MÖNDÖLECSKÉK*

Egyszer volt, hol nem volt, magam sem tudom, hogy merre volt, de valahol mégis volt, volt egyszer egy szegény özvegyasszony, s annak három nevendék fia.

De olyan szegény volt ez az özvegyasszony, mint a templom egere, még annál is szegényebb. Mondta hát a legidősebb fiának:

- Eredj, édes fiam, keress szolgálatot, talán megsegít az Isten, s jobbra fordul a sorunk!

Elindult a legény, s amint ment, útjában találkozott egy öregemberrel. Megszólítja az öreg:

- Hová, merre, fiam?

- Én bizony, bátyámuram, szolgálatot keresek, ha valaki felfogadna.

- No, akkor az Isten vezérelt erre - mondá az öregember -, mert én éppen szolgát keresek. Van nekem egy sereg möndölecském, ha azt becsületesen megörzenéd, bizony nem bánád meg.

Abban a helyben kezet csapnak, hazamennek, s az öregember mindjárt kezére adta a möndölecskéket. De erősen lelkére kötötte a legénynek, hogy ha a rétre kiérnek, egyet se terelgesse erre-arra a nyáját, hanem csak hagyja szépen eregélni elébb-elébb, majd aztán estefelé magától is szépen hazafordul.

Kihajtja a legény a möndölecskéket, azok szép csendesen mendegélnek elébb-elébb a réten, a legény is utánuk. Hanem egyszerre csak egy sebes folyóvízhez értek, s a möndölecskék, mit gondoltak, mit nem, keresztülúsztattak azon.

Ment volna a legény is, de félt, hogy a sebes víz elragadja. Hát csak mind a víz partján járkált, onnét tartotta szemmel a möndölecskéket.

Mikor aztán esteledett, alkonyodott, a möndölecskék szépen megfordultak, a folyóvízen visszaúsztattak, csöndösen hazaeregéltek, s a legény is hazament utánuk.

Kérdi otthon az öregember:

- No, édes fiam, hol s merre jártál?

Sorolja a fiú, és azt is, hogy ő bizony nem mert a folyóvízen átmenni.

- Hátha bizony nem mertél általmenni, fiam, akkor nem is való vagy te pásztornak. Menj isten hírével, próbálj egyebütt szerencsét!

Hazamegy a legény nagy búsan, s mondják otthon az öccsei:

- No, bátyám, te hamar hazajövéél, mit szolgáltál?

- Azt én meg nem mondom, eredjete ti is, majd megtudjátok.

Jól van, elmegy a középső legény, s az is éppen az öregemberhez szegődik be. De az is kivilágos világra úgy járt, mint a bátyja.

Kopp - semmivel kellett, hogy hazamenjen.

Mondja otthon az öccse:

- Te is hamar hazakerültél, bátyám. Ugyan bizony mit szolgáltál?

- Eredj - mondja a legény nagy gorombán -, majd megtudod te is!

Elmegy a legkisebb legény, találkozik az úton az öregemberrel. Mindjárt az első szóra beszélgetni kezd hozzá. Azzal hazamenni, s az öregember kezére adja a mőndőlecskét.

Kihajítja a rétre a legény a nyáját, megy, mendegél utána, s hát amint ahhoz a sebes folyóvízhez érnek a mőndőlecskék, mit gondolnak, mit nem, keresztülúsztatnak.

Gondolja a legény: egy életem, egy halálom, megyek utánuk.

Azzal nekivágott a víznek. De míg a túlsó partjára ért, gúnyát, húst s mindent úgy lesorvasztott róla a víz, hogy csak a bőre s a csontja maradt a szegény legénynek.

Megijedt a legény szörnyen.

- Hej, Istenem, Istenem! Mi lesz most velem!

De abban a szempillantásban megfordultak a mőndőlecskék, ráfűjtak a legényre, s - halljatok csudát! - gúnya, hús s minden visszatarodott rá, s hétszer különb legény lett, mint volt annak előtte.

Azzal a mőndőlecskék továbberegéltek, s hát egyszer egy olyan rétre értek, ahol övig érő fű volt. De a marhák mégis olyan soványak voltak ott, hogy a bordájukat meg lehetett számlálni, s összetrottyant a lábuk a nagy gyengeségtől.

Csudálkozott ezen a legény erősen, de még inkább elcsudálkozott, mikor egy olyan rétre értek, ahol a füvet a nap mind kiperzselte, a marhák mégis olyan kövérek voltak, hogy alig tudtak állani a nagy kövérségtől.

Továbbmennek, s egy kerítéshez érnek. Ennek a kerítésnek két oldalán két nagy juhász kutya ugatott egymásra, hogy már a hab is szakadott a szájukból, de akárhogy erősködtek, egymást megmarni nem tudták.

A mőndőlecskék csak mentek szép csendesen elébb-elébb. A legény meg sem állhatott, ment utánuk. S egyszerre csak egy tóhoz érnek, amelynek a partján egy asszony folyton-folyvást meregetett egy kanállal a vízből. De csak nem tudja kimerni, s vége nem szakad keserves munkájának.

Mentek tovább. Most egy folyóvízhez értek, amelynek olyan szép tiszta volt a vize, hogy olyat még a legény életében nem látott. Gondolta, hogy iszik egyet ebből a vízből, de aztán még jobban meggondolta: hátha a forrása még tisztább, majd abból iszik.

El is érnek a víz forrásához, s hát uramteremtőm mit lát? - egy döglött kutya volt a forrásban, annak a szájából bugyogott ki az a szép tiszta víz.

Bezzeg hogy megundorodott szörnyen, s nem ivott a vízből.

Aközben a mőndőlecskék csak eregéltek elébb szép csendesen.

Egyszerre egy csudaszép kertbe értek, de olyan szépbe, amelyet még emberi szem nem látott. Szébbnél szebb virágok nyíltak, nyiladoztak ebben a kertben, de a mőndőlecskék egyet is le nem haraptak, csak mind a füvet eddegélték, békét hagytak a virágoknak.

Fáradt volt a legény. Gondolja: leül egy kicsit. De alighogy leül egy szép fának az árnyékában, arra röppen egy hófehér galamb, s mind ott repdes előtte.

Volt a legénynél egy rozsdás karabély, megcélozza a galambot, rálő. De csak éppen súrolta, mert a galamb továbbröpült, s csak egy tolla esett le a földre.

„Jól van - mondta magában a legény -, csak szállj istennek a hírével. Valóképpen nem is akartam a halálotat!”

Azzal fölvette a tollat, s a kalapjába tűzte.

Ebben a szempillantásban a möndölecskék megfordultak. Azon az úton, amerre jöttek, hazaeregéltek, s jó estére hazaértek.

Kérdi otthon az öregember:

- No, édes fiam, hol s merre jártál a möndölecskéekkel?

Elémondja a legény, hogy hol s merre járt elejitől végig.

Meghallgatja az öreg, aztán ő veszi fel a szót, s mondá a legénynek:

- Derék legény vagy, fiam! Hát most hallgass ide! Elmondom tenéked, hogy mit jelentenek azok, amiket te láttál. Az a szép rét, ahová először értél a möndölecskéekkel, jelenti a te ifjúságodat.

Az a sebes folyó víz, amelyiken általmentél, s gúnyát, húst s mindent lesorvasztott rólad, az a bűnmosó életvize: lemosta ez rólad minden bűnödöt.

Mikor a möndölecskék rád fűjtak, s te még szebb s erősebb lettél, mint voltál annak előtte, ez azt jelenti, hogy a hit általjárta az egész lelkedet, s te egészen újra születted.

Azok a möndölecskék, akik reád fűjtak, azok az angyalok, és kegyes, jó tanítók.

Azok a sovány marhák, amelyek még a kövér füben is soványok maradtak, a fösvény gazdag embereket jelentik, akik a nagy gazdagságban is sajnálják az ételt maguktól. Ezeket az Isten azzal bünteti, hogy a másvilágon is nagy bőséggel vannak, ételük-italuk van elegendő, s mégis mindig éheznek-szomjaznak.

Azok a kövér marhák, melyek a kopasz pusztaságon is megkövéredtek, jelentik azokat az embereket, akik abból a kicsiből, amijök van, jó szívvel adnak a szegénynek. Magukat e világi életben nem sanyargatták éhséggel, szomjúsággal, s ezért a másvilágon is nem szenvednek sem éhséget, sem szomjúságot. Kevésből is jóllaknak.

Azok a kutyák, melyek a kerítésen keresztül folytonosan ugatják egymást, azokat az embereket jelentik, akik e földi életben folyton perlekednek. Isten azzal bünteti meg őket, hogy perlekednek folyton-folyvást a másvilágon is.

Az az asszony, aki egy tóból halászott valamit egy kalánnal, s sehogy sem tudta kimerni, azt jelenti, hogy aki tejet tölt a vízbe, s úgy adja el másnak, a másvilágon mindig egy tóban áll, s mindig ki akarja merni a vízből a tejet, de nem tudja.

Az a szép tiszta víz, melyből inni akartál, az a szép beszédeket jelenti, az a döglött kutya pedig, amelynek a szájából kibugyog ez a szép tiszta víz, azokat az embereket jelenti, akik másokat kegyes, szent életre oktatnak, de maguk a hirdetett igéket meg nem tartják.

Az a szép kert pedig, ahol legutoljára voltál, az a mennyország, édes fiam. Idejutnak azok, akik ezen a világon bűn nélkül élnek.

Azt kérdi most a legény:

- Hát, lelkem, bátyámuram, ez a fehér galambtoll jelent-e valamit?

- Jelent, fiam, ez is - mondá az öregember. - Az a fehér galamb én magam voltam, fiam. Kísértelek mindenütt téged látatlanul. Így kíséri a jó Isten az embereket. Hadd lássa, hogy ki cselekszik jót, ki cselekszik rosszat. Nézz csak ide, fiam! Úgy-e, hibádzik a kicsi ujjam?

- Biz' ezt ellövék, lelkem, bátyámuram.

- Add csak, fiam, ide ezt a tollat!

Od'adja a legény a tollat. Az öregember a kicsi ujja helyére teszi, reá fuvint, s abban a szempillantásban kinőtt a kicsi ujja.

Még két napot szolgált a legény. Azzal kitelt az esztendő, mert akkor az esztendő három napból állott, s mondja az öregember:

- Na, édes fiam, az esztendőd kitellék. Azt kérdem én tőled, mit akarsz inkább? Azt-e, hogy a mennyországba juss, vagy hogy annyi aranyat adjak neked, amennyit elbírsz.

Felelte a legény:

- Én a mennyországot választom, édes bátyámuram.

- Derék legény vagy! - mondá az öregember. - Ezért a szavadért megérdemelsz egy zsák aranyat.

Mindjárt teletöltött egy zsákot arannyal. Vállára vetette a legénynek, s azzal Istennek ajánlotta: járjon szerencsével!

Hazament a legény nagy örömmel. De bezzeg vége lett a nagy szegénységnek. Olyan hatökrös gazda lett belőle, hogy nem volt párja hat puszta határban. Kezit-lábát összerakhatta az édesanyja is. Sóra, fára nem volt gondja, de még egyébre sem.

Nagygazdák lettek a bátyjaiból is. Meg is házasodtak mind a hárman, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A HALÁL

Réges-régen volt, talán az ántivilágban, amikor még a Halál szívében irgalom lakozék, volt egy szépséges szép özvegyasszony, s annak két ikerfiacskája. Szép volt az asszony, de szépek az ikrek is: aranyhajuk vala, s arcuk hasonlatos az angyalokéhoz.

Ám az Úristen, akinek a bölcsessége megmérhetetlen, azt mondá egy napon a Halálnak:

- Menj le a földre, s hozd fel annak a szép özvegyasszonynak a lelkét, aki éppen most szoptatja a két kicsi fiát.

A Halál lement a földre, s szép csöndesen besurrant az özvegyasszony házába. Az asszony éppen aludott az ágyban, de a kicsi fiai akkor is szoptak, édesen a keblére borulván. Nézte, nézte a Halál az ártatlan gyermekeket, s megesett a szíve rajtuk. Ki visel gondot szegénykékre, ha ő elviszi az édesanyjuk lelkét!

„Csak aludj, te özvegyasszony - mondá magában -, nem juttatom gyermekeidet bús árvaságra!”

Azzal megfordult, kisurrant a házból, s fölszállott az égbe. Ment egyenest az Úr elébe.

Az volt az Úristen első kérdése:

- Hát a szép asszony lelkét mért nem hoztad el?

- Ó, Uram, nem volt rá szívem, hogy szomorú árvaságra juttassam azokat az ártatlan gyermekeket. Ki visel rájuk gondot, ha megfosztom az édesanyjuktól?

Erősen elkomorodott e beszédre az Úristen. Homlokát összeráncolta, s mondá a Halálnak:

- Most menj tüstént, s hozz nekem a tenger fenekéről egy kavicsot!

Meg sem pihent a Halál, leszállott az égből, le egyenest a tenger fenekére, s felhozott onnét egy kavicsot. Akkora volt, mint egy borsószem. Aztán az Úr színe elé ment, jelentvén:

- Ím, elhozám, Uram, a kavicsot.

- Roppantsd ketté! - parancsolá az Úr.

A Halál kettéroppantotta.

- Nézd meg, mi van a kavics belében!

Nézi a Halál, s hát egy icike-picike bogár mászik elé.

- No, Halál - mondá az Úr -, vajon ki viseli gondját ennek a bogárkának?

- Te, Uram, te, ki más? - rebegette a Halál.

- Látod, Halál, látod, még ennek a bogárnak is gondját viselem. Tüstént menj vissza a földre, s hozd el nekem annak a szép asszonynak a lelkét.

Indult a Halál, leszállt az égből, még a gondolatnál is sebesebben, s ámbátor majd megszakadt a szíve, mikor annak a két ártatlan gyermeknek kivette szájából az édes anyai emlőt - engedelmeskedett az Úr szavának, s repülve repült a szép özvegyasszony lelkével az égbe, az Úr elejébe.

- Ím, elhozám, Uram, a szép özvegy lelkét.

- Jól van - mondá az Úr -, de mivel először nem fogadtad meg a szavamat, számkivetlek az égből. Arra ítélek, hogy harminc esztendeig bolyongj a földön, s ne legyen hatalmad az emberek életén. Eredj!

Leszállt a Halál nagy búsan az égből; ment, mendegélt erdőkön-mezőkön által, hetedhét ország ellen, betért itt is, ott is, ha szolgának felfogadnák, de nem volt szerencséje szegénynek: volt mindenütt szolga elég, több az elégnél. Így múlt esztendő, esztendő után, s csak úgy evett, ha vetettek neki valamit Isten nevében. Búsult, évelődött szegény feje, s már azt sem tudta, mitévő legyen. Amint így évelődnek magában, nagy, erős fergeteg kerekedik, szakadni kezd a záporosó, mintha dézsával öntenek. Éppen egy erdő mellett járt, hirtelen befordult a fergeteg elöl az erdőbe, s bebújt egy odvas fába. A sok éhezés, a sok sanyarkodás kifárasztotta volt erősen, s ahogy bebújt a fába, elnyomta az álom. Mire felébredt, lecsendesült a fergeteg, kitisztult az ég, ragyogott Isten áldott napja. Tikkasztó melegség nehezedett reá, majd megölte a szomjúság. Kibújt a fából, s hát nem messze, éppen az erdei út mellett, egy forrás bugyborékol. Nekifeküdt a forrásnak, jót ivott belőle, aztán félrehúzódott egy fa alá, leheveredett az árnyékába. De alighogy leheveredett, hintó állott meg a forrás előtt. Egy nagyúr ült hátul, és szólt a kocsisnak, hogy álljon meg. Az uraság leszállott, nekifeküdt a forrásnak, s ugyancsak jót ivott belőle. De amint a forrás fölé hajolt, a zsebéből kiesett a pénzes bugyellárisa, s bele a forrásba. Aztán visszaült a hintóba, továbbhajtatott. Nem vette észre, hogy a bugyelláris a forrásba esett.

Na, alig haladt el a hintó, jött arra egy szegény vándor ember. Ez is nekifeküdt a forrásnak, de bezzeg elfelejtette az ivást, mert mindjárt észrevette a bugyellárist. Kikapta nagy hirtelenséggel a bugyellárist, elrejtette a kebelébe, s azzal - uszgyi neki, vesd el magad! - eltűnt az erdőben. Jól látta ezt a Halál, de nem szólt semmit. De éppen csak hogy eltűnt a vándor ember, egy szegény favágó jött a forráshoz. Eközben az uraság észrevette, hogy a bugyelláris elveszett, lélekszakadva szaladt vissza, s nosza, megcsípte a favágót, rátámadt keményen, hogy adja vissza a pénzt, mit a forrásban talált. A favágónak szeme-szája tátva maradt, de hiába esküdözött, hogy így s hogy úgy, ő színét sem látta a bugyellárisnak: az uraság váltig erősítette, hogy nem lehet az másnál.

- Visszaadd a pénzemet! - kiáltozott az uraság, s szörnyen ütlegelte a favágót. De úgy megverte szegény embert, aki kilenc nevetlen gyermeknek volt a kenyérkeresője, hogy a boldogtalan elterült a földön, s nem tudott lábra állni a maga erejéből.

Az uraság nagy mérgesen elloholt, a Halál pedig fölkelt akkor fektéből, odament a favágóhoz, s a forrás vizével fellocsolta, mindenféle jó füvekkel a sebeit megkenegette, s lábra állítván a boldogtalan, Istennek ajánlá, s ment azon az úton, amerre az uraság elhaladt. Mire beesteledett, éppen abba a faluba ért, ahol az uraság lakott. Megkérdez egy embert, nem lehetne-e ebben a faluban valami szolgálatot találni?

- Lehet bizony - mondá az ember -, az uraság éppen most kergette el a kocsisát. Cudar, mérges ember, de ha van kendnek bátorsága, álljon bé hozzá.

Gondolta a Halál, legalább nem éhezik, nem sanyarog többet, ment egyenest az urasághoz, s beajánlotta magát. Az uraság egyszeriben felfogadta, s mindjárt megparancsolta, hogy reggel korán álljon elé a hintóval, mert a városba mennek vásárra.

Elállt a Halál korán reggel, s mentek a városba. A város végén egy öreg koldusasszony üldögélt, s alamizsnát kért Isten nevében. A Halál elkacagta magát, s aztán a lovak közé csapott.

„Ugyan, min kacaghatott?” - kérdezte magában az uraság, de nem szólt semmit.

A városban, mire beértek, tenger nép gomolygott az utcákon, alig haladhatott elébb-elébb a hintó. Össze is akadtak egy másik hintóval, amelyben két uraság ült.

A Halál erre is elkacagta magát.

„Ejnye de különös legény ez - mondta magában az uraság. - Még kacag, ahelyett hogy káromkodnék!”

De most sem szólt semmit.

Aztán bementek egy vendégfogadóba, ott a lovakat a Halál bekötötte az istállóba, s ő is ment az urával a piacra. Itt az uraság csizmát vásárolt, s mikor nagy nehezen talált egy magának valót, a Halál ismét elkacagta magát.

Az uraság a fejét csóválta, de nem szólt semmit. Gondolta magában: „Kacagj, bolond, kacagj, majd búra fordul a jókedved!”

Hanem este, odahaza, mégis elévette a kocsist, s megkérdezte:

- Ugyan bizony, mit kacagtál ma reggel, mikor a koldusasszony alamizsnát kért?

Felelt a Halál:

- Azt kacagtam, uram, hogy az a koldusasszony egy porgoló (fazék formájú cserépedény) pénzen ült, azon a pénzen, amit te elvesztettél, s lám mégis kéreget.

- Hát amikor azt a két urat láttad, mért kacagtál?

- Azért, mert ezeknek az uraknak ezelőtt harminc esztendővel meghalt az édesanyjuk, s mégis az egyikből doktor, a másikkól meg professzor lett.

- Hát amikor a csizmát vettem, mért kacagtál?

- Már hogyan kacagtam volna, mikor tudom, hogy úgysem viseled el azt a csizmát! Mert tudd meg, hogy én a Halál vagyok. Ennek előtte harminc esztendővel számkivetett az Úristen, amiért annak a két úrnak az édesanyját nem akartam meghaladni. Most azonban letelt a harminc esztendő, s viszlek téged.

Megijedt az uraság szörnyűségesen.

- Miért viszel el?! Hisz én semmi rosszat sem követtem el!

- Hát amikor azt a szegény favágót megverted? Pedig az a pénzednek a színét sem látta. Annak a koldusasszonynak a fia találta meg, s te mégis félholtra verted a favágót, kilenc nevetlen gyermek kenyérkeresőjét. Készülj, mert viszlek a pokolba!

Készült vagy nem készült az uraság, vitte a Halál. És azóta nem is kedvez senkinek, válogatás nélkül visz ifjat, öreget, szegényt, gazdagot, koldust és királyt. Mert a Halálnak nincs sem füle, sem szeme: nem hallja a sírást, nem látja a szép ifjúságot...

AZ ARANY NYÍLVESSZŐ

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy király, s annak egy olyan kertje, amilyent még emberi szem nem látott.

Mert ez a kert - úgy tudjátok meg - csupa selyemfüvet termett.

De hiszen teremhetett, nem volt abban a királynak semmi öröme. Ami nappal termett, éjjel mind leette valami ménes, de hogy miféle ménes, azt senki lélek nem tudta.

Állítottak oda strázsát, nem egyet, de százat. Hanem éjjel tizenkét órakor csak fűjni kezdett az álomszellő, azzal lehullottak lábukról a strázsák, aludtak reggelig, mint a fekete föld.

Búsult a király, nem tudta már, mitévő legyen. Egyszer aztán kihirdette az egész országban, hogy annak adja a leányát s fele királyságát, akárki fia-borja legyen, aki a kertet megőrzi.

Hiszen jöttek mindenfelől, nemcsak az országból, de idegen földről is: hercegek, grófok, bárók s válogatott cigánylegények. De szégyenszemre mind haza is mehettek, mert egy sem tudott ébren maradni. Mindenkit leverte lábáról az álomszellő.

Volt a király országában egy szegény özvegyasszony, s annak egy derék, ügyibevaló fia. Híre volt ennek a legénynek hét pusztahatárban, még azon is túl, mert soktudó volt, s azt beszélték a népek róla, hogy a jövendőt is megmondja, amikor olyan kedve kerekedik.

Hát ez igaz volt-e, nem volt-e, azt nem tudom, elég az, hogy ez a legény is elindult szerencsét próbálni. Sütetett az anyjával hamuban sült pogácsát, azzal elindult, s meg sem állott, míg a király városába nem ért. Ment egyenesen a király színe elé, s jelentette, hogy egy élete, egy halála, megőrzi a selyemkertet.

- Jól van, fiam - mondá a király -, ezt már nekem sok ezeren mondták, de még egy sem őrzé meg. Hanem én neked is csak azt mondom, amit a többinek, hogy itt a kezem, nem disznóláb, neked adom a leányomat s fele királyságomat, ha megőrzöd a selyemkertemet.

Kimegy a legény a palotából, megy a kertbe. De amint a kapun be akar lépni, elejébe tippen egy egérke, s megszólítja:

- Áldjon meg az Isten, te jó legény, adj nekem egy falás kenyeret, reggel óta semmit sem ettem!

- Hát én hogyan adnék - mondá a legény -, nesze, te szegény egérke, egyél.

Elévette tarisznyájából a hamuban sült pogácsát, tört belőle egy jó darabot, s odaadta az egészet.

Megeszi ott mindjárt az egérke a pogácsát, s mondja a legénynek:

- No, te legény, jótétel helyébe jót várj! Sok-sok ezer legényt megállítottam én ez előtt a kapu előtt, s kértem, hogy adjanak egy falás kenyeret, de nem adott egy sem. Hát ha nem adtak, úgy is vették hasznát. Hallgass ide, te legény, tudom én, hogy miben jársz. Látod-e azt a kicsi hasadékot a kerítésen? Menj oda, sétálj a hasadék mellett, aztán ne félj, fújhat tőled az álomszellő, el nem alszol. Éjfélkor majd jó a tündérkirály ménese nagy dobogással, szörnyű nagy nyerítéssel. Te pedig ne csinálj semmi egyebet, csak dobd a ménes elé ezt az arany nyílveesszőt. Aztán lefekhetsz, alhatsz, reggelre úgy megnő a selyemfű, hogy övig ér. Hanem azt megmondom neked, hogy addig meg ne nyugodjál, míg azt az embert el nem pusztítottad, akinél a nyílveesszőt megtalálod, máskülönben az pusztít el téged.

Megköszöni a legény az arany nyílvezzőt, elbúcsúzik az egérkétől, aztán megy a hasadékhoz, s ottan sétál fel s alá.

Hát egyszer csak fújni kezd az álomszellő. Eleinte a kerítés fölött, aztán a kerítés hasadékán keresztül is. Jön a ménes nagy dobogással, nyerítéssel: volt ott ezer aranyszőrű paripa, ha nem több. No de a legény nemigen számlálta, hanem fogta a nyílvezzőt, s a ménes elé dobta.

Azzal lefeküdt a kerítés tövébe, s úgy aludt, mint a bunda.

Jön reggel a király, nézi a kertjét, s szeme-szája tátva maradt a nagy álmélkodástól. Jönnek az udvarbéli népek is. Keresik a legényt, s hát ott fekszik a kerítés tövében. Felrángatják, talpra állítják, s kérdik tőle:

- Te őrzéd-e meg a kertet, hé?

- Biz' én, hé, nem is ti, hé! - felelt a legény.

De bezzeg másképp beszéltek vele mindjárt. Felkapták a legényt, s úgy vitték a király elé.

- Ember vagy, fiam - mondá a király. - Amit ígértem, meg is tartom, neked adom leányomat s fele királyságomat.

Mondja a legény:

- Köszönöm nagy jószágát, felséges királyom, de én addig meg nem házasodhatom, míg a nyílvezzőmet vissza nem kerítem.

Eleget marasztalta a király, de még a királykisasszony is, mert első látásra megtetszett neki a legény, de a legény nem maradt. Azt mondta: menni kell, a föld fenekéről is eléríti azt a nyílvezzőt.

Hát jól van! A királykisasszony feltarisznyálta, s indult a legény a nyílvezző után.

Ment, mendegélt hetedhét ország ellen, s mikor éppen a hetedik ország szélén járna, találkozik egy kocsissal, akinek nyílvezző volt a homlokában. Nézi, nézi, hát ez az ő nyílvezzője. Kérdi a kocsist:

- Ugyan bizony, barátom, minek hordod a homlokodban azt a nyílvezzőt?

Feleli a kocsis:

- Hiszen nem hordanám én, csak ki tudnám húzni, de még nem akadt ember, aki kihúzza.

- Hát mit fizetsz, ha én kihúzom?

Ígérte a kocsis, fizet ő száz pengőt is szívesen.

- Nem kell nekem a pénzed - mondá a legény -, csak taníts meg mindenre, amit tudsz, mert úgy szemlélem a képeden, hogy te sokat tudsz.

- Jól van - mondá a kocsis -, mindenre megtanítalak, amit tudok, csak húzd ki a nyílvezzőt.

Megfogta a legény a nyilat, s úgy kirántotta, mintha ott sem lett volna.

Gondolta magában a kocsis: „No, megállj! Hát te vagy az a híres legény, aki a homlokomba dobtad a nyílvezzőt, hiszen majd megtanítalak én!”

Azután pedig hangos szóval azt mondja:

- Hát gyere, én mindenre megtanítlak, ami tudok, de azt előre megmondom, hogy úgy megtanulj mindent, hogy többet tudj, mint én, mert különben vége az életednek.

- Jól van - mondta a legény -, csak menjünk.

Azzal elindultak ketten, s beértek egy rengeteg erdőbe. Volt ott az erdőben egymás mellett három nagy kazal fa, s azt mondja a kocsis:

- Ül fel az egyiknek a tetejére!

Felül a legény, a kocsis meg alája gyújt. Úgy kiégett a fa a legény alól, hogy még a ruhája sem perzselődött meg.

- No, tudsz-é annyit, mint én? - kérdi a kocsis.

- Dehogyan tudok, dehogyan tudok - felelt a legény.

Felülteti a második kazalra, azt is kiégeti alóla. De ennek még füstje sem volt, úgy elégett. Felülteti a harmadik kazalra, azt is elégeti, sem füstje, sem lángja nem volt.

Kérdi ismét a legényt:

- Na, tudsz-e annyit, mint én?

- Tudok-e? Tudok én tízannyit is! - felelt a legény.

Volt ott egy kis patak. A legény keresztülbucskázott a fején, s egy kis hal lett belőle. Azzal a patakba belefördült, s úszott lefelé nagy vígan. Uccu neki! A kocsis keresztülbucskázik a fején, lesz belőle egy nagy hal, s úszik a halacska után. De kicsi volt a patak, s nem tudott oly sebesen úszni, mint a halacska.

No, hanem egyszer csak a patak beleszakadt egy tóba. Ott már a nagy hal tudott jobban úszni. Szerencsére mire utolérte a nagy hal, már a túlsó parton volt a kicsi halacska, hirtelen kiugrott a tóból, keresztülbucskázott a fején, s jegygyűrű lett belőle.

Történetesen éppen arra sétált egy királykisasszony. Fölvette a gyűrűt, s az ujjára húzta.

Megszólal a gyűrű:

- Felséges királykisasszony, most a tóból mindjárt kiugrik egy nagy hal, s egy szép úri legény lesz belőle. Kér téged szép mézesmázos szavakkal, hogy add neki a gyűrűt, de te csak mondd neki:

- Addig nem adom, míg ezen a tón keresztül olyan aranyhidat nem csinálsz, amelyet még emberi szem nem látott.

Úgy lett, ahogy a gyűrű mondta. Kiszökik a tóból a nagy hal, dali szép úri legénnyé változik, hogy a királykisasszony szeme bizony megakadott rajta, s kéri a gyűrűt szép simándi,* mézesmázos szavakkal. De a királykisasszony azt mondja:

- Neked adom szívesen, ha ezen a tón keresztül olyan aranyhidat csinálsz, amelyet még emberi szem nem látott.

Azzal a királykisasszony hazament, s ahogy belépett a szobájába, kitágult az ujján a gyűrű, lekoppan a földre, s hát olyan szép legény válik belőle, hogy még szebb a másíknál.

Mondja a legény:

- Felséges királykisasszony, az a másik legény holnap eljön a gyűrűért. Tedd meg nekem azt a szívességet, hogy mikor a gyűrűt által akarod adni, ejtsd le a földre.

Még nem is szólhatott a királykisasszony, a legény keresztülbucskázott a fején, s ismét gyűrű lett belőle. A királykisasszony fel is húzta az ujjára.

Másnap reggel kinéz a királykisasszony az ablakon, s hát a szeme csak úgy káprázott a szertelen nagy fényességtől: ott volt az aranyhíd a tó felett. De ha ott volt, jött az úri legény is, s kérte a gyűrűt. A királykisasszony mindjárt le is húzta az ujjáról, de mikor által akarta adni, elejtette, s az - halljatok csodát! - egyszerre apró kásaszemekké változott.

Na hiszen, fogja magát az úri legény, keresztülbucskázik a fején, kakassá változik, s szedegetni kezdi a kásaszemeket.

Az ám, de abban a szempillantásban egy kásaszemből kicsike bogárka lett, s az a kicsi bogár felmászott a falra, s ott felült egy puskanak a sárkányára. Nem vette ezt észre a kakas, s mikor a kásaszemeket összeszedte, összeverte a szárnyát, s elkezdett kukorékolni.

- No, te nyílvesszős legény, többet akartál tudni, de most a begyembe kerültél, szabadulj ki innét, ha tudsz!

Hiszzen a kicsi bogárnak sem kellett több. Megnyomta a puska sárkányát, elsült a puska, s úgy meglőtte a kakast, hogy többet nem kukorékol. Akkor nagy hirtelenséggel ő is kakassá változott, összeverdeste a szárnyát, s elkezdett kukorékolni.

- Kukurikú, tündérr király kocsisa, többet tudtam, mint te, mert különben te pusztítottál volna el engem!

Azzal ismét legénnyé változott. Megköszönte a királykisasszonynak nagy jóságát s ment vissza az ő mátkájához.

Hej, volt nagy öröm! Csaptak olyan lakodalmat, hogy hét országra ment a híre, s olyan nagy volt a vigasság az országban, hogy hét esztendeig sem lehetett látni szomorú embert, csak egyetlenegy síró gyermeket láttam. Az is azért sírt, mert a tyúk kikapta a kezéből a mákos kalácsot.

Aki nem hiszi, járjon utána.

AZ ARANYHAJÚ KIRÁLYFIAK

Itt sem volt, ott sem volt, de valahol mégis volt, hetedhét országon túl, az Óperenciás-tengeren innét, volt egyszer egy öreg király. Ez az öreg király egyszer egyet gondolt, s meghalt. Hát ha bizony meghalt, el is temették, az Isten nyugtassa meg, ott volt helyébe a fia, azt mindjárt meg is tették királynak. No, még ki sem hült az öreg király helye, elmegy az ifjú király az egyik hűséges inasával vadászni. Amint mennének egy nagy rengeteg erdőben, az inas meglát három eprésző leányt. Úgy kellett lennie, hogy ezek is észrevették a királyt, s fel is ismerték, mert a nagyobbik ezt mondá:

- Jaj! Halljátok-e, leányok? Ha engem feleségül venne a királyúrfi, egy aranymotollát adnék neki.

A második ezt mondá:

- Ha engem venne el, én egy orsó aranyfonalat adnék neki.

A kisebbik meg azt mondá:

- Csak venne el engem, tudom, Istenem, nem bánná meg: két aranyhajú gyermekkel áldanám meg!

Hallá ezt az inas, odamegy a királyúrfi színe elé, s mondja:

- Felséges királyúrfi! Hallá-e, hogy mit beszélt amarra az a három leány?

- Nem én - felelt a királyúrfi -, ugyan bizony mit?

Elmondja az inas, amit hallott.

A királyúrfi azt monda, hogy ennek fele se tréfa, avval elment a három leányhoz, s kérdi tőlük:

- Melyik mondá közületek, hogy két aranyhajú gyermekkel áldana meg?

- Azt bizony én találám mondani, instállom - felelt a kisebb leány.

- No, ha te mondád, jere velem, ez órától fogvást feleségem lesz te!

Avval szépen karon fogta, hazavitte, megesküdütt vele, hogy csak ásó, kapa válassza el tőle.

Hej, volt, uramistenem, lakodalom a király udvarában olyan, hogy eligente-elig szakadhata vége. Táncolt még a lábatlan koldus is, csak az udvarbeli vén boszorkányt ette a méreg s a bosszúság. Mert, hogy szómat össze ne keverjem, még az öreg király mellett szolgált egy vénasszony, egy ördögös szüle;* ennek is volt egy szép leánya, s azt hitte, hogy valami ördögös praktikával megmaszlagosítja a királyúrfi fejét, s hátha még feleségül veszi az ő leányát. Ez az ördögös szüle, amíg a többiek ettek-ittak, vígan voltak, mindig rosszban törte a fejét.

No, telik-múlik az idő, egyszer csak a királynak háborúba kell mennie. Elbúcsúzik a feleségétől nagy keservesen, s erősen a szívére köti, hogy írja meg neki, ha gyermekei lesznek, akármilyenek legyenek. Sokáig, sokáig oda volt a király, s eközben a feleségének olyan gyönyörűséges két aranyhajú gyermeke született, mint két aranyalma. Hanem az ármányos lelkű, ördögös szüle már előre kerített egy árokból két kutyakölyket, s addig ügyelődött, addig forgolódott a királyné ágya körül, hogy a két kutyakölyket odalopta, az aranyhajú két szép gyermeket pedig elvitte a nagy folyóvízhez, s belévetette.

Aj, édes Jézusom! Búsult szegény királyné, hogy neki ilyen rusnya állatgyermekai születtek, de mit csináljon, mégis megírta az urának, ha nem tudom, mi lelné is miatta. Kapja a levelet a király, erősen megszorodik szívében, félbehagyja a háborúást, s meg sem állott hazáig. Volt, istenem, szörnyű patália! Hogy milyen rútul rá is szedé őt ez a fejrényp! Mindjárt megfogatta, kihúzatá ágyából a királynét, elvitette a vadaserdejébe, ott derékig a földbe ásatta, s meghagyta a cselédeknek, hogy ha arra járnak, köpdössék, csúfolják, s száraz kenyérenél egyebet ne adjanak neki. Jó az is az éhenhalástól.

Aközben a két aranyhajú gyermeket nem hagyta el a jóságos Isten. A víz kivetette a túlsó partra, a jó meleg fővénybe, annak a melegségében felnőttek, derék nagy fiúk lettek. Azt mondja egy reggel az egyik legényke:

- Hallod-e, testvér, álmod láttam az éjszaka.

- Ugyan mit, testvér?

- Hát hozzám jött egy fehér szakállú ember, s azt rebegte, hogy nem vagyunk mi olyan ágrólszakadt teremtések, mint ahogy gondoljuk.

- Hogyhogy, testvér?

- Hát így s így. Mi királyfiak vagyunk, hanem mikor megszülettünk, egy ördögös szüle a vízbe vetett, a helyünkbe két kutyakölyket tett, s az apánk nagy bosszúságában derékig ásatta az édesanyánkat a vadaskertben.

- Ejnye, hékám, az Isten istenem ne legyen, ha én is éppen ezt az álmod nem láttam! Egyszeriben induljunk útnak!

Felszedelőzködnek, útnak erednek. Mennek, mendegélnek, s másnap reggelre abba a városba érnek, hol születtek. Éppen templomba harangoztak, s gondolják, hogy ők is bemennek, úgysem imádkoztak még templomban. Hátha megszállja őket ott a szentlélek, s elvezeti az édesanyjukhoz. A templomban volt a király is, s meglátja a két aranyhajú legénykét. Úgy rajtok feledte a szemét, hogy le sem vette, míg a pap áment nem mondott. Amint a nép omlott ki a templomból, a király odament a legénykékhöz, s meghívta magához ebédre. A legénykékhöz megígérték, a király pedig előreszaladt, megparancsolta a szakácsnénak, hogy ugyan jól készítsen, mert szép vendégei lesznek.

Meghallja ezt az ördögös szüle, kisiet a kapu elé az utcára, s hát uramteremtőm, jó messziről lát két olyan aranyhajú legénykét, hogy ragyog tőlük az utca.

„Akasszanak fel, ha nem a királyné gyermekei!” - mormogá magában. No, már most mit csináljon, merre forduljon. Ő bizony eleikbe fut, megállítja, körülvizitálja, összecsapdossa a tenyerét, s azt mondja:

- Jaj de szépek vagytok, fiaim! Jaj, de szépek vagytok! De Isten, Krisztus úgy segítjen, hogy még hétszerte szebbek lennétek, ha elmennétek a Nap barlangjához, s a Nap mosdóvizével megmosdanátok.

A legénykékhöz összenéznek, s gondolják magukban:

A' bizony nem is volna rossz, akkor még jobban megszeretne a király. El is indulnak, mennek, mendegélnek hetedhét ország ellen, hegyen-völgyön által, hogy fölkeressék a Nap házát.

Amint így mennek, mendegélnek, találnak egy kis házikót. Bemennek oda, s hát a góc alatt egy nagy könyvből olvasgat az ősz öregember.

Köszönnek neki:

- Szerencsés jó napot adjon isten, öregapó!

- Adjon isten, fiaim! Hát ti miféle járásbeliek vagytok?

- A Nap házát keressük, öregapó, hogy a Nap mosdóvizével megmosdjunk, s kiedet kérdenők meg, hogy útbaigazítson.

- Éppen jó helyen jártok, fiaim, én vagyok Szent Péntek. Csak fogadjátok meg, amit mondok, mert a Nap házának nagy titka van, ott vesztek, ha szavamat nem fogadjátok. Hát tudjátok meg, fiaim, hogy a Nap háza mindennap tizenegy órakor nyílik meg, s csak addig van nyitva, míg kilencvenkilencig olvashattok. A háznak több rejteke van. Ahogy bementek, az első rejtekben van egy kád rézpénz, a mellett ül egy vén szüle, aki erősen csalogat titeket, hogy rakodjatok meg a pénzből, de ti reá se hallgassatok, mert az ördögös vénasszony csak azért csalogat, hogy megkéssetek, s mikor az idő reá telt, bécsapódjék a Nap ajtaja a hátatok megett. A Nap mosdótálja ott van mindjárt legelől, nagy hirtelen mosdjatok meg benne, s fussatok ki!

Megköszönik szépen a királyfiak a jó tanácsot, s azzal elindulnak a Nap házához. Éppen jókor érkeztek, mert a Nap kapuja egyszeriben megnyílt előttük, s ők bementek. Hívja a vénasszony:

- Jertek, fiaim, jertek, van itt pénz elég, vegyetek belőle!

De a fiúk ügyet sem vetettek rá, nagy hirtelen megmosdottak, kifutottak.

Hát, teremtő szent Istenem, csakugyanvalóst hétszerte szebbek lettek, mint annak előtte valának!

Ezalatt pedig a király hiába várta őket, s a királynét, szegényt, köpdösték, csúfolták...

Másnap megint elmennek a templomba a fiúk. A király is ott volt, most még inkább eltelt a nagy gyönyörűséggel. Tüstént odafutott a szép fiúkhoz, másodszor is meghívja ebédre, s megint csak előrefutott megparancsolni a szakácsnénak, hogy ugyan jól főzzön, mert szép vendégei lesznek. Megtudja ezt a vén ördögös szüle, kiáll az utcakapuba, s úgy várja bé ott a legénykéket. Azt mondja nekik:

- Szépek vagytok, szépek, ugyan szépek vagytok, de még tízszerre szebbek lennétek, ha a Nap kendejével megtörülköznétek.

Gondolják ezek magokban: „Annál jobb, mennél szebbek leszünk, annál erősebben megszeret a király.”

Azzal elindultak, s felkeresték Szent Pénteket, hogy adjon ismét tanácsot.

Azt feleli Szent Péntek:

- Szívesen megtenném, édes fiaim, de a Nap kendeje titkát Szent Szombat tudja, ahhoz menjete tanácskérőbe.

Jól van, elmennek Szent Szombathoz. Hát ő is olvas egy rengeteg nagy könyvből a góc alatt. Szerencsés jó napot kívánnak neki, s elmondják, hogy mi járatban vannak.

- Jó helyen jártok, fiaim - mondá Szent Szombat -, csak menjete el a Nap házához tizenegy órakor. Az első rejtekben tudjátok már, hogy mi van, ott meg se álljatok, a második rejtekben van egy kád ezüstpénz, a mellett ül egy ifjú asszony, csalogat, hogy menjete oda, de rá se hallgassatok, hanem ott van az ajtószegen a Nap törülközőkendeje, azzal hirtelen törülközzetek meg, s szaladjatok ki.

Megköszönik a fiúk a jó tanácsot, s elmennek a Nap házába. Bemennek az első rejtekbe, hívja a vén szüle, de ők ügyet sem vetnek reá, továbbmennek a második rejtekbe, hát ott van a szép ifjú asszony, csalogatja mindenféle szép szavakkal, de erre sem hederítnek, csak nagy hirtelenséggel megtörülködnek a Nap törlejével, s azzal kifutnak.

Ezalatt a király hiába várta ebédre az aranyhajú legénykéket, a királynét pedig köpdösték, csúfolták...

Másnap megint templomba mentek az aranyhajú legénykék, s a király ekkor is ott volt, s meglátta őket. Odamegy, számon kéri, hogy mért nem jöttek el ebédre, már kétszer nem állottak szavuknak. A legénykék ötöltek-hatoltak, hogy ilyen meg olyan nagy dolguk került útközben, de most már „Isten szentügyeségén” elmennek, ha őfelsége parancsolja. A király harmadszor is meghívta, ismét előresietett, hogy a szakácsnénak adja ki a rendeletet, mert most igazán lesznek vendégei, de még milyen szépek!

Hanem az ördögös vén szüle meghallotta a király beszédjét, kifutott az utcára, s az aranyhajú legénykéket megállította.

- Jaj, lelkem, gyermekeim, be szépek vagytok! De még százszorta szebbek lennétek, ha megnéznétek magatokat a Nap tükrében!

Gondolják a legénykék, hogy ha már ennyiben van, még ezt is megteszik. Ha már így is olyan erősen megszerette a király, hát akkor még hogy megszereti! Egyszeriben el is indulnak Szent Szombathoz tanácsot kérni. Bemennek Szent Szombathoz, elémondják, hogy mi járatban vannak, de az öreg azt mondja, hogy ő ebben a dologban nem tud semmit tenni, hanem menjenek Szent Vasárnaphoz, ő eligazítja őket.

Elmennek Szent Vasárnaphoz. Hát ott olvas a góc alatt egy rengeteg nagy könyvből.

- Adjon isten szerencsés jó napot, Szent Vasárnap öregapó!

- Adjon isten nektek is, aranyhajú legénykék, hol jártok, hol még a madár se jár?

Elmondják, hogy miért jöttek, miben fáradoznak.

- Jó helyen jártok, édes fiaim - mondá nekik Szent Vasárnap -, csak hallgassátok meg, amit beszélek, mert különben ott vesztek. Tizenegy órakor nyílik a Nap ajtaja, akkor bémentek; az első rejtekben van egy kád rézpénz, mellette ül egy öregasszony, a másodikban egy kád ezüstpénz, mellette ül egy szép ifjúasszony, harmadik rejtekben van egy kád arany, a mellett pedig egy szép leány ül. Mind a három csalogat, hívogat, hogy vegyetek a pénzből, de ti meg se álljatok, hanem nézzétek meg magatokat a Nap tükrében nagy hirtelen, azzal forduljatok s szaladjatok kifelé, mint a sebes szél!

Megköszönik a jó tanácsot Szent Vasárnapnak, elsietnek a Nap házába, s tizenegy órakor befutnak. Hívja az öregasszony, ügyet sem vetnek rá; hívja az ifjú asszony, arra sem; az ifjú leány, még arra sem, hanem futnak egyenest a tükörhöz, bepillantanak, s nagy hirtelen sarkon fordulnak. De az ifjú leány olyan mézesmázos beszéddel csalogatta, hogy az egyik legényke nem tudta megállani, s visszatekintett az ajtóból. Egy kicsit a szép leányon felejtette a szemét, s mikor az ajtón kilépett, éppen akkor csapódott bé, s a kandi legénynek lecsapott egy jó darab húst az egyik sarkából.

Ezalatt a király hiába várta az aranyhajú legényeket, a királynét pedig köpdösték, csúfolták...

Másnap megint elmennek a templomba, de már ekkor megfogta a király, s azt mondta nekik:

- Az apátokat csaljátok meg többet, hé, de engemet nem! Most velem jöttök ebédre!

Azzal felültette aranyos hintájába, s úgy vitte a legénykéket palotájába.

Az ördögös szüle majd megpukkadt nagy mérgében, hogy már többet nincs hatalma az aranyhajú legénykéken. Meg is ijedt erősen, hátha kitudódik valamiféleképpen ördögös praktikája. Gondol erre, gondol arra, hogy mit csináljon, mert most már „elég a köles” neki, ha valamit ki nem fundál. Egyszerre csak eszébe jutott, hogy majd elvállalja a főzést a szakácsnétól. Az bizony oda is engedte neki szívesen, mert már ugyancsak elég része volt a főzésben.

No, asztalt terítenek, a király s a két aranyhajú legényke mellé telepednek. Ott játszadozott a két kutya is, akiket az ördögös szüle az aranyhajú legénykéek helyébe tett volt. Behozták a levest, merít a király belőle, s kínálja a legénykéket is. Feláll az egyik, s azt mondja:

- Felséges királyom, életem-halálom kezembe ajánlom, én nem eszem a levesből, mert attól félek, hogy méreg van benne.

Megijed a király, de nem akarja hinni a dolgot. Azt mondja a legényke, hogy próbálják meg a kutyákon.

Megpróbálják, adnak nekik egy-egy tányérral, azok fel is locsták* egy szempillantásra, s mindjárt szörnyet döglöttek. Hívatják a szakácsnét, kérdi a király:

- Ki tett mérget a levesbe?!

Azt feleli a szakácsné, hogy a vén szüle tehette, mert az főzött helyette.

Ismét csak feláll a legényke, s elmondja, hogy mit beszélt neki álmában egy ősz hajú s ősz szakállú ember.

Aj, uramteremtőm, megörül a király, felszökik az asztal mellől, összevissza csókolja az aranyhajú legénykéket, még sírt is örömeiben, hogy mégsem a kutyák az ő gyermekei, hanem ezek a szép aranyhajú legénykéek.

Mindjárt kiadta rendeletbe, hogy a vén boszorkányt lófarkához kössék, a városon végighurcoltassák, azután a testét négyfelé vágják, s tegyék ki a vár négy kapujára.

Azzal ismét asztalhoz ültek. De a szószóló legényke azt mondta most, hogy ők bizony addig egy béfaló falást sem esznek, míg az anyjuk is velük nincs. Nem is ettek, de a király sem, hanem egyszeriben elérendelte a hintáját, a vadaskertbe hajtattott, a szerencsétlen királynét kiásták a földből, szépen fölöltöztették, s a király sírva kérte: felejtse el az ő nagy kegyetlenségét.

Csaptak aztán olyan vendégséget, hogy híre ment hét országon túl, s azótától fogvást olyan boldogul élt az egész királyi família, hogy ma is élnek, ha meg nem haltak.

BOLOND MIHÓK

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egy szegény ember, s annak egy nagy kamasz félkegyelmű fia. Úgy hitták, hogy Mihók.

Azám, a faluban bolond Mihóknak hívták, mert olyan félkegyelmű volt szegény feje, hogy akármibe kezdett, mindent visszajáról végezett. Sok bűt-bajt okozott az apjának, s ami keveset dolgozott, annak is csak kárát látta, hasznát soha.

Egyszer mit gondolt, mit nem Mihók, azt mondta az apjának, hogy ő többet nem kínlódik itthon, elmegy szolgálatba.

- Csak eredj, fiam - mondta az apja. - Jó utat, ahol sár nincs!

Sütött az anyja egy hamuban sült pogácsát, s Mihók elment szolgálatba.

Még egy esztendő sem telt el, visszakerült Mihók a faluba. Kérdik az emberek:

- No, Mihók, mit szolgáltál?

- Jöjjenek csak kendtek, mindjárt megmutatom.

Hátravezette az embereket egy csűröskertbe. Ottan volt egy szalmakazal, abban elkezdett turkálni, keresgélni.

- Mit keresel, Mihók? - kérdezik az emberek.

- Hát amit szolgáltam.

- S ugyan bizony mit szolgáltál?

- Egy gombostűt.

- Ó, te világbolondja te, máskor tűzd a kalapodba, ne a szalmakazalba! - s kinevették az emberek.

Elmegy Mihók még aznap ismét szolgálatba, de egy esztendő múlva haza is kerül.

Most egy nyársat szolgált, s ő bizony meg is fogadta az emberek tanácsát: a nyársat felszúrta a kalapjára.

Megy haza a faluba nagy kevélyen, kicsődülnek az emberek, kacagnak rajta.

- Ó, te bolond, te, hát azt minek szúrad fel a kalapodba! Tanuld meg, hogy máskor a válladra kell vetni.

Visszafordul Mihók, s a harmadik esztendőben egy szalonnát szolgált. De bezzeg nem felejtette el, hogy mit tanácsoltak az emberek. Szépen a nyakába vetette a szalonnát, lelógott a hátán, s amint ment egyik faluba, a másba, ahány kutya volt, mind ráesett. Letépték a hátáról a szalonnát, hogy csak egy falás maradt meg belőle a nyakán. Hazaér a faluba, s kérdezik az emberek:

- No, Mihók, mit szolgáltál?

Mondja, hogy mit. A kutyák le is rágták mind a hátáról.

- Ó, te bolond te, miért nem vetted a hónod alá? Aztán szépen hazahozod, s felteszed a füstre. Egész esztendőre lett volna szalonnátok.

Mihók jól megjegyezte, hogy mit mondtak az emberek. A következő esztendőben egy borjat szolgált. Azt aztán felvitte a padlásra, s a füstre felkötötte. Odamennek a falubeliek, örvendeznek Mihóknak. Kérdik, hogy mit szolgált. Mondja, hogy egy borját.

- Hát hol a borjú?

Mondja, hogy fent van a padláson. Felkötötte a füstre.

Fölmennek az emberek a padlásra, hát csakugyan ott van a borjú. Meg is volt füstölve becsületesen. Az ugyan nem is bőgött többet.

- Ó, te bolond, te - kacagtak az emberek -, máskor kösd a jászolhoz, s tégy szénát elébe!

Elment Mihók ismét. Vissza is került egy esztendő múlva - s már, akár hiszitek, akár nem -, egy szép leányt szolgált feleségnek.

Hazaviszi a feleségét, egyenesen az istállóba vezeti, ott a jászolhoz megköti, s szénát tesz elébe. Azzal összecsődíti az egész falut, hogy jöjjenek vendégségbe, mert most lesz az ő lakodalma.

Jönnek a népek, szeretnék látni az éfiasszonyt, de nincs sehol.

- No, Mihók, hol a feleséged?

Mondja Mihók, hogy kint van az istállóban.

Kimennek az istállóba, hát csakugyan ott van az asszony, jászol elé kötve, s előtte egy csomó széna.

- Ó, te bolond, te, nem jászol elé kell kötni az asszonyt, hanem meg kell ölelni és csókolni - mondták az emberek.

- Aunye, igaza van kendteknek! - mondja Mihók, s mindjárt eloldotta a feleségét, megölelte, megcsókolta. Bevitte a házba, s megkezdődött a nagy dínomdánom, lakodalom.

Hanem egyszer csak elfogyott a bor, s mondja Mihóknak az apja:

- Eredj, Mihók fiam, hozz bort a pincéből!

Lemegy Mihók a pincébe, csapra üti a hordót. De kancsó helyett rostát tartott alája, s a bor mind egy csöppig elfolyt.

Nem tudták elgondolni a népek, hogy miért marad el oly sokáig Mihók. Utána megy egy vendég, s hát látja, hogy a bor mind elfolyt, tele a pince földje.

- No, te szerencsétlen - mondja a vendég -, ha ezt megtudja a feleséged, egy órát sem él veled. Eredj a kamrába, ami hamu van, hozd ide. Hintsük be a bort, hogy ne vegyék észre, mit csináltál.

Fölszalad Mihók a kamrába, de a hamutól nem tudta megkülönböztetni a lisztet. Ami liszt volt, levitte mind, s azzal nagy hirtelen behintette a pince földjét.

- Ó, te boldogtalan te - mondja a vendég -, no, most mehetsz világgá. Többet a szeme elé se kerülj a feleségednek.

Mihóknak sem kellett sok biztatás: kifutott a pincéből. Azt sem mondta senkinek: isten áldjon, s szaladt, mintha a szemét vették volna.

Hanem a vendégek észrevették, utánaszaladtak, megfogták, s nagy bajjal visszavitték Mihókot. Megvigasztalták, hogy majd bor helyett ad az isten bort, liszt helyett lisztet, csak jól igyekezzék.

Na, visszaült az asztalhoz Mihók, a felesége mellé, s bújában elkezdett enni, mert nem volt mit inni. Meglőki a felesége.

- Hallod-e, Mihók, nem illik sokat enni egy vőlegénynek. Aztán, mikor én a lábadat megnyomintom, mindjárt félbehagyod az evést.

Alig mondja ezt a felesége, beszalad a kutya az asztal alá, rálép a Mihók lábára, a Mihók abban a pillanatban ledobja a kést, villát, hiába kínálták apja, anyja s felesége, többet egy falást sem evett.

Késő éjjel elmennek a vendégek, Mihók a feleségével marad, s mondja nagy keservesen:

- No, feleség, ez szép lakodalom volt, olyan éhes vagyok, mint a farkas.

- Jó neked, te bolond, miért nem ettél? Eleget kínáltunk.

- Hiszen megnyomtad a lábomat.

- Én?!

- Hát ki?!

- Ó, te bolond, te, hiszen az a kutya volt. Eredj a kamrába! Van ottan egy kis maradék kalács, edd meg! De vigyázz, mert ott paradicsom is van elrakva, nehogy abból egyél!

Bemegy Mihók a kamrába, nem találja a kalácsmaradékot, megtalálja a paradicsomot, s azt egy szempillantásra mind felhabzsolta.

Visszamegy a szobába, s kérdi a felesége:

- Jólaktál-e, édes uram?

- Jól én, lelkem, feleségem, de úgy, hogy mindjárt elszalad a gyomrom.

- Jaj, te bolond, te, bizonyosan a paradicsomot etted meg.

- Már akármit ettem meg, feleség, én mindjárt megyek Oklándra.

- No bizony, ha még, ott van az ajtó mellett két fazék. Az egyikbe tejföl van, hanem a másik meg üres, abba hányjon kend.

Szalad Mihók, de bezzeg hogy nem az üres fazékba, hanem a tejfelesbe hányt. Kérdi az asszony:

- Hallod-e, nem a tejfölös fazékba hánytál-e?

- Jaj, lelkem, feleségem - nyöszörgött Mihók -, én nem tudom, csak hallottam, hogy cuppogott.

- No bizony, ha cuppogott, akkor a tejfölös fazékba hánytál. Eredj, s vágd a fazekat a kapufél-fához.

Mihók úgy értette, hogy az apja hátához. Kiszalad bolond fejjel, s az apja hátához verte a tejfelesfazekat.

Aludott a szegény öreg, fölriad az álmából nagy ijedten, kiszalad az utcára, kiabál. Amennyi kutya a faluban, mind kicsődül utána a tejfölszagnak. Föllármázták az egész falut. A harangozó azt hitte, hogy tűz van. Félreveri a harangot. Hordották a vizet dézsával, cseberrel.

Ezalatt visszamegy Mihók a feleségihez.

Kérdi az asszony:

- No, te bolond, odavágtad-e?

- Én aztán oda, hogy felordított belé.

- Ki ordított fel, te?

- Hát az apám.

- Jaj, te bolond te, eredj s kövesd meg!

Kiszalad Mihók, fölszed egy csomó követ, s mikor az apja jött vissza, jól meghajigálta. Azzal, mint aki jól végezte a dolgát, visszamegy a feleségihez. Kérdi az asszony:

- No, megkövetéd-e?

- Én aztán meg, hogy csak úgy jajgatott belé.

- Ki jajgatott, te bolond?

- Hát az apám.

- Jaj, Istenem, jaj, mit tettél! Hiszen nem azt mondtam én, hogy megkövezd, hanem megkövesd. No, most fussunk innét, itt nekünk nincs maradásunk!

Azzal megfutamodtak, hátra az udvaron. De amint futottak, kérdi az asszony:

- Ugyan bizony, behúztad-e az ajtót?

- Nem én.

- Hát eredj, s húzd bé!

Mihók úgy értette, hogy hozza el az ajtót. Visszaszaladt, az ajtót a sarkából kivette, hátára fölvetette, s szaladott a felesége után.

Sötét volt, az asszony nem látta, hogy Mihók hozza az ajtót. Egyszer csak nagyokat nyög Mihók.

- No, mi baj?

- Nehéz az ajtó.

- Miféle ajtó?

- Hát mondtad, hogy hozzam el az ajtót.

- Dehogyan mondtam, dehogyan mondtam. De ha már elhoztad, vigyük.

Vitték együtt az ajtót árkon-bokron át, hetedhét ország ellen. Egyszer, amint egy nagy erdőn mennek át, jön szembe velük tizenkét zsvány. Hogy észre ne vegyék a zsványok, hirtelen felmásztak egy fára, felhúzták az ajtót is. Gondolták, hogy attól majd nem veszik észre a zsványok.

Na, ezek éppen ez alá a fa alá telepedtek le, s ottan elkezdették számolni a pénzüket. Mondja Mihók suttogva:

- Én nem bírom tovább tartani az ajtót, feleség, mindjárt leejtem.

- Fogjad, te szerencsétlen, mert ha leejted, megölnék a zsványok.

De hiszen mondhatta. Éppen abban a pillanatban, puff! leesett az ajtó.

Le ám! Éppen annak a zsványnak a fejére, aki számlálta a pénzt. A zsvány kettéharapta a nyelvét, a többi tizenegy pedig annyi felé futott, ahányan voltak.

Hiába kiabált utánuk a tizenkettedik zsvány, mikor meglátta, hogy egy férfi s egy asszony van a fán, mondom, hiába kiáltotta: ember lót! ember lót - ehelyett, hogy ember volt! -, a zsványok elszaladtak, úgy elszaladtak, hogy hírük-poruk sem maradt. Elszaladt a tizenkettedik zsvány is. Otthagyta a fél nyelvét, de még a temérdek sok pénzt is.

Mihók s a felesége most már lejöttek a fáról. A sok pénzt felszedték, hazavitték, s bezzeg hogy e naptól fogvást az egész faluban nem volt több oly okos ember, mint Mihók.

A SÓ

Volt egyszer egy öreg király, s annak három szép leánya. A fél lába már koporsóban volt a királynak, szerette volna mind a három leányát férjhez adni. Hiszen az nem is lett volna nehéz, mert három országa volt, mind a három leányára jutott hát egy-egy ország. Hanem amiképpen nincs három egyforma alma, azonképpen a három ország sem volt egyforma. Azt mondta hát egyszer a király a leányainak, hogy annak adja a legszebbik országát, amelyik őt a legjobban szereti.

Sorba kérdezte a leányokat, kezdette a legidősebbiken:

- Felelj nekem, édes leányom, hogy szeretsz engem?

- Mint a galamb a tiszta búzát - mondá a leány.

- Hát te, édes lányom? - kérdezte a középsőt.

- Én úgy, édesapám, mint forró meleg nyárban a szellőt.

- Na, most téged kérdezlek - fordult a legkisebbikhez -, mondjad, hogy szeretsz?

- Úgy, édesapám, ahogy az emberek a sót! - felelt a kicsi királykisasszony.

- Mit beszélsz, te haszontalan lélek - förmedt rá a király -, kitakarodj az udvaromból, de még az országomból is! Ne is lássalak, ha csak ennyire szeretsz!

Hiába sírt, könyörgött a királykisasszony, hiába magyarázta, hogy az emberek így meg úgy szeretik a sót - nem volt pardon s grácia: világga kellett, hogy menjen a kicsi királykisasszony.

Elindult keserves sírás közt a kicsi királykisasszony, s betévedt egy rengeteg erdőbe. Onnét nem is tudott kivergelődni, szállást vert egy odvas fában, s ki-kijárt az erdőbe, szedett epret, málnát, szedret, mogyorót, s amit csak talált, úgy éldegélt egymagában.

Egyszer, mikor már egy esztendő is eltelt volt, arra vetődött a szomszéd királyfi, s ez megpillantotta a királykisasszonyt a málnabokrok közt. De a királykisasszony is észrevette a királyfit, s nagy ijedten beszaladt a fa odvába.

Utánamegy a királyfi, s beszél:

- Ki van itt?

A királykisasszony meghúzódott az odúban, reszketett, mint a nyárfalevél, s egy szó nem sok, annyit sem szólt.

Újra kérdi a királyfi:

- Hé! Ki van itt? Ember-e vagy ördög? Ha ember: jöjjön ki, ha ördög: menjen a pokol fenekére!

A királykisasszony most sem mert szólani.

Harmadszor is kérdi a királyfi:

- Hé! Ki van itt? Szóljon! Ember-e vagy ördög, mert mindjárt bélővök!

De már erre megijedt szörnyen a királykisasszony, s kibújt a fa odvából nagy szipogva-szepegve. Rongyos, piszkos volt a ruhája, szégyellte magát erősen, s keserves könnyhullatás közt mondta el a királyfinak, hogy ki s mi ő. Megtetszett a királyfinak a királykisasszony, mert akármilyen rongyos volt, akármilyen piszkos volt a ruhája, szép volt, kellemetes volt az arca.

Szép gyöngén megfogta a kezét, hazavezette a palotájába, ott felöltöztette drága aranyos, gyémántos ruhába, s két hetet sem várt, de még egyet sem, azt gondolom, hogy még egy napot sem, de talán még egy órát sem: papot hívatott, megesküdték, s csaptak akkora lakodalmat, hogy no ... ki tudná azt megmondani, hogy mekkorát.

Telt-múlt az idő, a fiatal pár nagy békességben élt, úgy szerették egymást, mint két galamb. Mondta egyszer a király:

- Na, feleség, én akkor, mikor először megláttalak, nem is igen firtattam, hogy mért kergetett el az apád. Mondd meg nekem a tiszta valóságot!

- Lelkem, uram - mondja a királyné -, én másként most sem mondhatom, mint ahogy akkor mondtam. Azt kérdezte az édesapám, hogy' szeretem őt, s én azt feleltem: mint az emberek a sót.

- Jól van - mondja a király -, majd csinálok én valamit, tudom, visszafordul az édesapád szíve.

Hogy s mint fordítja vissza, arról semmit sem szólt a feleségének, hanem csak befordult a másik szobába, levelet írt az öreg királynak, s abban meghívta délebedre. Hát el is ment a levél másnap, s harmadnap jött az öreg király hatlovas hintón. Fölvezette a fiatal király az öreg királyt a palotába, a palotának a legszebb szobájába, ottan már meg volt terítve az asztal két személyre. Leülnek az asztalhoz, hordják az inasok a fáinnál fainabb ételeket, de hogy szavamat össze ne keverjem, a fiatal király megparancsolta volt, hogy az öreg király számára minden ételt külön főzzenek, süssenek, s abba sót ne tegyenek.

No, ez volt csak az ebéd! Megkóstolta az öreg király a levest, merít belőle egy kanállal, kettővel, de le is tette mindjárt a kanalat, nem tudta megenni a levest, olyan sótalan volt. Gondolta magában az öreg király: ebből bizony kifelejtették a sót, de a sóban főttben (főtt marhahús) majd csak lesz. Nem volt abban annyi sem, mint egy mákszem. Hordták a peccsenyéket szép sorjában, de vissza is vihették, mert a vén király csak megnyalintotta, s belé sem harapott, olyan cudar sótalan, ízetlen volt mind a sok drága peccsenye.

De már ezt nem állhatta szó nélkül az öreg király.

- Hallod-e, öcsém, hát miféle szakácsod van néked, hogy só nélkül süt-főz?

- Sóval süt-főz az máskor mindég, felséges bátyámuram, de én azt hallottam, hogy bátyámuram nem szereti a sót, megparancsoltam hát, hogy fejét vétetem, ha egy mákszem sót is tesz az ételekbe.

- No, öcsém, azt ugyancsak rosszul tevéd, mert én erősen szeretem a sót. Kitől hallottad, hogy nem szeretem?

- Én bizony éppen a kigyelmed leányától, felséges bátyámuram - mondá a fiatal király.

Abban a szempillantásban megnyílék az ajtó, belépett a királyné, az öreg király legkisebbik leánya.

Hej, Istenem, örült az öreg király! Mert még akkor megbánta volt szívéből, hogy elkergette a leányát, s azóta ország-világszerte kerestette mindenfelé. Bezzeg, hogy most a legkisebbik leányának adta legnagyobbik országát. A fiatal király mindjárt kezére vette ezt az országot is, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A KERÉK KŐ

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren túl, ahol a kurta farkú malacka túr: volt egy szegény halászember. Ennek a szegény embernek nagyon sok gyermeke volt. Bizony, mikor volt kenyér az asztalfiában, mikor nem. Hiába kelt a szegény halász kakasszóval, hiába feküdt le késő éjjel, hiába hordozta a hálóját reggeltől estig folyóvízről folyóvízre, betelt rajta a mondás, hogy: vadász, halász, madarász, üres tarisznyában kotorász; kevés istenáldása volt a munkáján.

Hanem amilyen ágrólszakadt szegény volt a halász, éppen olyan gazdag ember volt a bátyja. Ennek meg egy gyermeke sem volt. Mikor aztán a szegény halász házánál egy falat nem sok, annyi sem volt, mindig csak a bátyjához küldött: adjon Isten nevében bár egy vacsorára való puliszkalisztet. De ahhoz ugyan küldhetett, azt üzenté vissza mindig: ad szívesen egy vékát is, ha cserébe neki adja valamelyik fiát.

- Azt már nem teszem - mondta a szegény halász -, ahány gyermekem van, mind egyformán kedves énnem, egytől sem tudnék megválni.

Egyszer, mikor már vagy egy hétig alig volt egy betevő falatjuk, elment a halász, s azt mondta a feleségének, hogy addig vissza sem jön, míg egy jó tarisznya halat nem fog. Leült jókor reggel a víz partjára, hol betette, hol kivette a hálóját, de csak akkora hal sem akadt a hálójába, mint a kisujjam. Már be is esteledett, s került a szerencse, mintha csak félt volna tőle.

„Látom - mondta magában a halász -, hogy mégis hal nélkül kell hazamennem. Istenem, Istenem, mit vacsorálnak ártatlan gyermekeim!”

Megemelintette nagy búsán a hálóját, s hát olyan nehéz, mintha csak egy nagy kő akadt volna belé. Hiszen nem is volt egyéb. Kő volt, egy kerek kő. Visszafordította nagy haraggal a követ, belenyomta ismét a hálót, s hát, amikor kiemelté, megint csak az a kerek kő van benne. Most már kivette a követ a hálóból, s jó messzire bedobta a vízbe, hogy többet a hálójába ne kerülhessen. De hiába dobta messzire, az Isten úgy akarta, hogy ez a kő harmadszor is a hálóba kerüljön.

Hej, mérgelődött a szegény halász, de nem dobta vissza a követ a vízbe, hanem ledobta a víz partjára, s aztán nagy búsán elindult hazafelé. Hanem alig lépett egyet-kettőt, meggondolta magát: ha már halat nem vihet, hazaviszi azt a kerek követ, hadd karikázzanak vele a gyerekek.

Fölvette a követ, betette a tarisznyájába, s hazaballagott. Elébe szaladtak a gyermekek, közrefogták, s kérdezték:

- Mit hozott, édesapám?

- Egy kerek követ, fiaim, semmi egyebet. Nesztek, játsszatok vele, s felejtsetek a vacsorát!

A szegény halász már lefeküdt, le a felesége is, de a gyermekek nem tudtak lefeküdni, úgy belémelegedtek a karikázásba. Gurították a kerek követ föl s le a szobában, s nagyokat sikoltottak örömben, mert a kő mind fényesebb, fényesebb lett. De ezt a halász nem látta, mert a falnak volt fordulva, s úgy sóhajtozott. Egyszer mégiscsak megfordult, s rászólt a gyermekekre: fekdjete le, már elég volt a játékból. Hanem, amint kifordult a szoba földje felé, hirtelen be is hunyta a szemét, mert olyan erősen fénylett, ragyogott a kerek kő, hogy majd megvakult a nagy ragyogástól. Aztán megint fölnyitotta a szemét, nézte, nézte a követ, szólítja a feleségét is:

- Nézd, asszony, valami csudakő, úgy ragyog, mint a gyémánt.

- Jaj, lelke, uram - csapta össze a kezét az asszony -, ez igazán gyémánt.

Mindjárt megegyeztek, hogy másnap az asszony elviszi a királyhoz magához a követ, hátha megvenné jó pénzen. Fölkelt pitymallatkor az asszony, kendőbe takargatja a kerek követ, s ment a király színe elé. Ott mindjárt, hogy a palotába ért, vitték a király elé. Köszön a szegény asszony illendőképpen:

- Adjon isten, jó napot, felséges királyom!

- Adjon isten, szegény asszony, mi szél vetett hozzám?

Eléveszi az asszony a kerek követ, s mutatja a királynak.

- Hát ezt te hol találtad, szegény asszony? - kérdi a király nagy álmélkodással.

Mondja az asszony, hogy az ura találta a vízben.

- No, te szegény asszony, add nekem ezt a követ, adok érte ezer pengő forintot. Mert úgy tudd meg, hogy igazi gyémántkő ez.

A szegény asszony nem szólt semmit, csak köhintett. Azt hitte a király, hogy nem elég neki az ezer pengő forint. Szavát sem várta, mondta a király:

- Ha nem elég ezer pengő, adok kétezret.

A szegény asszony megint csak köhintett, úgy meg volt zavarodva, hogy egy szót sem tudott szólni. Dehogy kevesellette az ezer pengőt! Hanem a király megint azt hitte, hogy kevesli, azt mondta hát a szegény asszonynak:

- Hallod-e, te szegény asszony, nem sokallok én ezért a kőért három zsák aranyat sem. Adod-e ennyiért?

Akkor már az asszony sem köhintett, hanem biccentett a fejével.

A király egyszeriben töltetett három zsák aranyat, még szekeret, lovat is adott az asszonynak, hogy hazavigye az aranyat.

Hazamegy az asszony nagy örömmel, de bezzeg volt öröm a háznál is! Most már gazdagok voltak, nem éheztek többet.

- Hanem, hallod-e, feleség - mondja a halász -, meg kéne mérnünk az aranyat: hány véka lehet.

- Igaza van kendnek, meg kellene mérnünk.

Az ám, de véka nem volt a háznál. Nosza, átszalasztanak egy fiút a gazdag bácsihoz vékáért.

- Hát nektek ugyan mire kell a véka? - kérdi a gazdag ember csúfondárosan.

- Az édesapám pénzt akar mérni - mondta a fiú.

Hej de nagyot kacagott a gazdag ember.

- Nesze, fiam, itt a véka, majd utánad megyek én is, hadd látom azt a pénzmérést.

Megy a gazdag ember az öccséhez, s hát csak szeme-szája tátva maradt a nagy álmélkodástól. Ennyi pénzt még ő sem látott egy csomóban. Kérdi az öccsét:

- Hol kaptad ezt a rengeteg aranyat, édes öcsém?

Bezzeg most édes öcsémnek szólította.

„Megállj - gondolta magában a halász -, most megréfállak!”

- Hm - mondja a halász -, ezt nekem a király adta három macskáért.

- Hát az hogy lehet, édes öcsém?

- A' bizony úgy, édes bátyám, hogy a király palotájában temérdek sok egér van, de annyi, hogy a király s felséges családja nem tud tőlük sem ebédelni, sem vacsorálni. Meghallottam ezt én jártomban-keltemben, s három macskát elvittem a királynak ajándékba. Hej, ha látta volna kigyelmed, de megörült a király a három macskának! Mindjárt szólította a homp mestert, s megparancsolta, hogy ennek a derék embernek három zsák aranyat adjon a három macskáért.

Ahogy ezt hallotta a gazdag ember, nem volt maradása, ment haza, s mondja a feleségének, hogy mit hallott.

- No bizony - mondta az asszony -, ha az az ágrólszakadt három macskát vitt a királynak, viszünk mi három zsákkal.

- Én is amondó vagyok, feleség.

Azzal uccu neki, végigjárták a falut, de még a szomszéd falukat is, s ami macskát találtak, mind megvették jó drága pénzen. Mikor három zsákra valót összeszedtek, befogatott a gazdag ember négy lovat, a három zsák macskát feltette a szekérre, s nagy ostopattogatással elindult a király városába.

Megérkezik a városba, ottan is a király palotája elé, megállítja a lovakat, a kocsist otthagyja, maga pedig fölmege a királyhoz. Bevezetik a király színe elé, s köszön illendőséggel:

- Adjon isten jó napot, felséges királyom!

- Adjon isten, gazdag ember, hát téged mi szél vetett ide?

Mondja a gazdag ember:

- Egy kevés ajándékot hoztam, felséges királyom. Hallottam, hogy az öcsémnek, a halásznak a felesége is hozott, s jó szívvvel fogadta felséged.

- Jól van, te gazdag ember, de hol van, amit hoztál?

- Mindjárt felhozom, felséges királyom. Ott áll a szekerem a kapu előtt.

Lemegy a gazdag ember, hátára veszi a három zsák macskát, s viszi fel a palotába. Eközben a király is összegyűjtötte egész háza népét, hadd lássanak csodát.

No, jött is a gazdag ember, s ahogy belépett az ajtón, abban a szempillantásban kioldotta mind a három zsákot.

Hej, Uram, Istenem, mi lesz most! Az a tenger sok macska ellepte a pádimentumot,* ahány, annyifelé szaladt, nekiugrottak a földig érő tükröknek, ablakoknak, föl az almáriumokra,* onnét leverték a drága aranyos poharakat, tányérokat, összetörtek azok mindent. Kiabált a király, sikoltozott a királyné, de még jobban a királykisasszonykák, s egy szempillantásra becsődültek a katonák, hogy lássák, mi történt.

- Fogjátok meg! - kiáltott a király.

A katonák azt hitték, hogy a macskákat kell megfogni, pedig a király a gazdag embert értette. Hanem a gazdag ember sem tátotta el a száját, kapott a jó alkalmon, futott le a palotából, s szaladt világgá.

Holnap, ha hozzátok szalad, legyen a ti vendégetek!

A HAZUG LEGÉNY

Volt egyszer egy szegény ember, s ennek egy nagy kamasz fia. Dolgozni nem dolgozott ez a legény, de annál többet hazudott. Csak úgy folyt ki a száján a hazugság. Mondta egyszer a szegény ember:

- Jobb volna, ha dolgoznál, fiam, mert hazugságból nem lehet megélni.

- Nem-e? - vágott vissza a legény. - No, én megmutatom, hogy urasan megélek hazugságból!

Azzal fogta magát, még aznap elbúcsúzott az apjától, s elment szerencsét próbálni.

Amint ment, mendegélt az úton, találkozik egy magaszórú kamasz legénnyel. Köszöntik egymást, szóba ereszkednek, s hát a másik legény egy úton jár vele: ez is szerencsét próbálni indult.

Kérdi a hazug legény.

- No, pajtás, tudsz-e te szót szóra mondani?

- Hogyne tudnék - mondja a másik.

- Hát akkor gyerünk együtt.

Egyszerre kezet csaptak, erős barátságot kötöttek, s mentek tovább. Még egy puska lövésnyire sem haladtak, jó feléjük a szolgabíró négylovas hintón. A szolgabíró csavargó betyároknak nézte a legényeket, megállította a hintót, s a legényeket magához intette. Kérdi tőlük, hogy honnét jönnek?

- Mi egyenesen Pestről - felelt a hazug legény.

- Hazudsz - rikkantott rá a szolgabíró -, hiszen Budapest felé mentek!

De a hazug legény feltalálta magát, azt mondta, hogy valamit Pesten feledtek, s azért fordultak meg.

- No, ha Pesten jártatok, mi újság van ott? - kérdezte a szolgabíró.

- Hej, tekintetes uram, nagy újság van ott. Egy talián* akkora madarat mutogat, hogy az egyik szárnya Pest s a másik Buda fölött lebeg.

- Ejnye ilyen-olyan füllentője - förmedt rá a szolgabíró -, ezért a nagy hazugságért huszonötöt veretek rád!

Mindjárt le is húzatta a legényt a hús körméről, s a hajdú olyan huszonötöt vert rá, hogy csillagot rúgott a hazug legény.

- Hiszen megálljon a szolgabíró úr - fenyegetődzött a legény -, megyek egyenesen a király színe elé, s bepanaszolom, hogy ilyen ártatlanul megbotoztatott.

A szolgabíró egy kicsit meghökkent, s kérdi a másik legénytől:

- Hát csakugyan van Pesten olyan nagy madár, te?

Feleli a szót szóra mondó legény:

- Hát biz' én akkora madarat nem láttam, de láttam akkora madártojást, hogy huszonnégy ember emelgette rettentő nagy vasrudakkal.

„Hm - gondolja a szolgabíró -, hátha mégis igaza van annak a legénynek! Azt a nagy tojást csak olyan madár tojhatta, melynek az egyik szárnya Pest s a másik Buda felett lebeg.”

Adott a hazug legénynek száz forintot, csak elálljon a panaszától.

A két legény továbbment nagy vígan, s útközben megosztottak a száz forintot. A hazug legénynek hát volt már ötven forintja a zsebében, huszonöt pálcaütés a hátán.

Hanem még két puskalövésnyire sem haladtak, jön szembe velük egy másik négylovas hintó. A vicispán ült ezen a hintón, s ez is megállította a legényeket.

- Honnét, merről, hé?!

- Pestről - felelt a hazug legény.

- Hazudsz, te kapcabetyár, mert most éppen Pest felé mentek!

- Jaj, lelkem, tekintetes uram, ott felejtettünk valamint - toldotta meg a szót szóra mondó.

- Jól van, jól, hiszem, de hát mi újság Pesten?

- Haj, ne is kérjje, tekintetes uram, mert a Duna meggyúlt, s fenékgig kiégett a víz a medréből.

Hej, szörnyű haragra lobbant a vicispán. Hogy így a szemébe hazudjon egy kapcabetyár! Nosza, parancsolja a hajdúnak, hogy húzza le a legényt a húsz körméről, s olyan huszonötöt verjen rá, hogy holta napjáig vakarja a helyét.

No, ezt meg is kapta a legény, egy sem hiányzott a huszonötéből. De a legény a vicispánt is megfenyegette, hogy egyenest a királyhoz megy panaszra, amért őt ártatlanul megverette.

Meghökkenett egy kicsit a vicispán, hátha mégis igaza van a legénynek. Kérdi a másiktól:

- Hát csakugyan meggyúlt a Duna, he, s elégett?!

- Már én azt nem láttam, ha mondanám, hogy láttam, hazudnék, tekintetes uram - felelt a szóra szót mondó legény -, de láttam az utcákon s a piacokon annyi sült halat, hogy a népek nem tudnak már kijönni a házakból.

„Hm - gondolja a vicispán -, mégis igaza lehet a legénynek! Bizonyosan az égő Dunában sült meg az a tenger sok hal.” Adott a hazug legénynek kétszáz forintot, csak elálljon a panaszától.

A hazug legény ezt is megosztotta a szóra szót mondó legénnyel, s most már volt százötven forint a zsebében s ötven pálcaütés a hátán.

No de ki látott s hallott ilyet? Három puskalövésnyire sem haladtak, jött velük szembe hatlovas hintón a főispán. Ez is megállítja a legényeket, s vallatóra fogja. Bezzeg, hogy a főispánnak is azt felelték, amit a szolgabírónak s a vicispánnak.

- Jól van - mondá a főispán -, elhiszem, hogy Pestről jöttök, hát mi újság van Pesten?

Feleli a hazug legény:

- Hej, nagyságos uram, nagy ott a gyász s a szomorúság. Az egész várost gyászfeketébe vonták, mert hogy meghalt a Jézus Krisztus!

De olyat még a világ nem látott, hogy mily szertelen haragra gerjedt a főispán. Hogy őt lóvá akarja tenni egy csavargó!

- Hé, Jancsi - kiáltott a pandúrnak -, huszonötöt erre a kapcabetyárra!

A hazug legényt lekapták a húsz körméről, s olyan huszonötöt vertek rá számolatlanul, hogy az eget is bőgőnek nézte.

- Hiszen nem hagyom én ezt annyiban - kiabált a hazug legény -, megyek Budára a királyhoz, s elpanaszolom, hogy minden igaz ok nélkül verik a szegény legényt!

- Eredj, csak eredj - mondta a főispán, s aztán megkérdezte a másiktól:

- No, hát te is ezt az újságot tudod? Csakugyan meghalt Jézus Krisztus?

- Hát biz' én, nagyságos uram - felelt a szót szóra mondó legény -, hazudnék, ha azt mondanám, hogy hallottam, amit a társam hallott, de azt magam is láttam, hogy lajtorják vannak támasztva a magas éghez, s csupa feketébe öltözött angyalok járnak fel s alá.

Szeget ütött a főispán fejébe ez a beszéd: hátha csakugyan igazat mondott az a legény. Az angyalok csak nem gyászolnak akárkit. Elkezdte kérlelni a hazug legényt, s adott neki háromszáz forintot, csak álljon el a panaszától. Megijedt erősen, hogy a király elcsapja.

A hazug legény a háromszáz forintnak is a felét a szóra szót mondó legénynek adta, most hát volt már háromszáz forint a zsebében, s hetvenöt pálca a hátán.

De ez éppen elég is volt neki. Azt mondta a pajtásának:

- Na, pajtás, én hazamegyek, elég nekem, amit kerestem, Isten áldjon!

Azzal megfordult, s hazáig meg sem állott. A háromszáz forintot az apjának adta, a hetvenöt pálcaütést szépen magának tartotta. Aztán mégis meggondolta magát, s elkezdett dolgozni keményen.

Így volt. Vége volt, igaz volt. Aki nem hiszi, járjon utána.

BECKÓ VÁRA

Olyan magas kőszikla tetején állott Beckó vára, hogy a madár is elfáradt, mire fölrepült. Az igaz, hogy csak olyan hatalmas nagy úr tudta fölépíttetni ezt a várat, amilyen Stibor vajda volt. S ő sem magának építtette, hanem az udvari bolondjának: Beckónak.

A Vág gyönyörű völgyén Stibor vajda igazi kiskirály volt. Övé volt erdő-mező, még a levegőé is. S ennek a hatalmas nagy úrnak a legkedvesebb embere Beckó volt, az udvari bolond.

Egyszer nagy vadászat volt, fölkerelkedett Stibor minden népével. Zengett az erdő a kürtök szavától, a hajtók lármájától, vadászebeknek csaholásától. Erős jókedve volt Stibornak, s mikor vadászat után ledőltek pihenőre, odaszólt a bolondnak:

- No, Beckó, most jókedvemben találsz, kívánj, amit akarsz, mindent megadok.

- Nem hiszem - mondta kurtán a bolond. - Mindig ígérsz, de semmit sem adsz.

- Ejnye - pattant föl Stibor -, ezt még nekem senki se merete mondani! Hamar kívánj valamit, mert különben mindjárt karóba húzatom a fejedet!

Azt mondta a bolond:

- Találsz az enyémnél sokkal könnyebb fejeket, fiam. Inkább nézz csak ide, látod-e átellenben azt a magas sziklát?

- Látom, bolond, látom.

- No, ha látod, építtess nekem a tetejére egy várat, de olyat, hogy az országban se légyen párja.

- Jól van, bolond, itt a kezem, nem disznóláb, mához egy esztendőre felépíttetem a várat, s a te nevedre kereszteltetem.

Elszörnyülködtek mind a vadászok, akik ezt hallották. Szédült, aki csak ránézett, olyan magas volt a szikla.

- Lehetetlenség - mondák -, hogy emberi kéz azt a várat felépítse.

Hanem amit egyszer Stibor kieresztett a száján, annak meg kellett történnie, ha török-szakad.

Hát ha még kezet is adott rá!

Az igaz, hogy neki minden dolga könnyebb volt, mint más embernek. Nemcsak a maga jobbágyait hajtotta várépítésre, de ha más vidékbeli ember arrafelé vetődött, azt is feltartóztatta, s addig nem eresztette tovább, míg hét álló napig nem hordotta a követ. Még az arra járó nemesemberekkel is megcselekedte azt a tréfát, hogy fölvitte őket a maga várába, ott egy hétig traktálta, s azalatt a cselédjeiknek építeniük kellett a Beckó várat. Aztán egy hét múlva mehettek isten hírével.

Így épült fel Beckó vára. Mikor letelt az esztendő, egy szeg nem sok, annyi sem hibázott belőle.

S szép volt a vár, de olyan szép, hogy messze földről csudájára jártak. Magának Stibornak is úgy megtetszett, hogy megsajnálta a bolondtól. Bejárván a pompás szép szobákat, azt mondta Beckónak:

- Hallod-e, te bolond, nagyon szép ez a vár tenéked. Egyet mondok, kettő lesz belőle.

- Mondjad, uram, mondjad!

- Adok neked egy másik várat, s annyi aranyat, amennyit elbírsz, csak hagyd ezt nekem.

- Itt a kezem, nem disznóláb - mondá a bolond, s megvult a vásár.

E naptól fogvást itt szeretett lakni Stibor, ide gyűltek a vendégek messze földről, innét indult Stibor háborúba, vadászatra, s ha visszakerekedett, csapott olyan dáridót, hogy hét országra ment a híre. Na de nem sokáig gyönyörködhetett a szép várban Stibor.

Történt egyszer, hogy egy öreg cseléd ráütött Stibornak a legkedvesebb vadászkutyájára. Meglátta ezt Stibor, s olyan éktelen haragra lobbant, hogy az öreget a vár fokáról letaszította.

Pedig hogy könyörgött a szegény öregember: kegyelmezzon az életének! De Stibor szívét nem tudta megindítani az öreg cseléd könyörgése. Mikor aztán a vár fokán állott az öreg, megfenyegette Stibort:

- Megállj, szívtelen Stibor vajda! Mához egy esztendőre, meglásd, követsz engem Istennek ítélőszéke elé!

Nagyot kacagott az öreg fenyegetésén Stibor vajda, s azzal el is feledte a fenyegetését. De történetesen épp egy esztendő múlva nagy vendégséget csapott, s akkor eszébe jutottak a fenyegető szavak.

„Eh - gondolta magában -, bolond beszéd!”

- Igyunk, barátim! - kiáltott Stibor, s összecsendültek a serlegek.

Ittak, ittak, s a sok erős ital egy kicsit megszedítette Stibor fejét. Megrettent, mert ez sohasem történt vele. Kiment a kertbe, hogy az esteli szellő verje el feje bódultságát. Leheveredett egy bokor alá, s úgy nézett föl a csillagos égre. Hát egyszer csak, uramteremtőm, mi történt! A bokorból élékanyarodik két kígyó, hirtelen a Stibor fejére tekeredtek, s mind a két szemét kiszúrták! Ordított Stibor, mint egy vadállat, s szaladt esze nélkül. Ki a kertből, keresztül az udvaron, az udvarról föl a vár fokára, s onnét lezuhant a mélységbe. Oda, ahová a szegény öreg szolgát taszította.

Ilyen szomorú vége lett a hatalmas Stibor vajdának. A vár alatt, egy kiálló sziklán egy asszony ül, búsan, lehajtott fejjel. Ez a Stibor felesége, aki máig is gyászolja urát...

ERŐS PALI

Volt egyszer egy szegény asszony, s annak három szép leánya. De hiába voltak szépek is, jók is, még táncba sem vitték a falubeli legények. Hanem egyszer, mit gondolt, mit nem három szegény legény, beállítottak a szegény asszony házához, köszöntek illendőséggel, s kérték, hogy engedje el a három leányát egypár táncnak az eljárására, aztán hiba nélkül hazahozták őket.

Azt mondta a szegény asszony:

- Én jó szívvel elereszteném, hadd táncoljanak egyszer ők is, de ti is szegények vagytok, s ha el találának veszni, nem tudátok megfizetni az én nagy káromat.

A szegény legényeknek ez a beszéd éppen elég volt, úgy elmentek, hogy többet a ház felé sem néztek. Hanem jött utánuk három gazdag legény, s ezekkel már elengedte a leányait a szegény asszony.

Egy nagy csűrben táncolt a falu fiatalsága, szólt a muzsika, hogy zengett belé a helyiség, a legények is szót adtak a táncnak,* de egyszerre csak mintha kettényisszentették volna a húrokat is, a legények torkát is, hirtelen nagy csöndesség lett. Rettentő nagy fergeteg kerekedett, hullott a záporosó, mintha dézsával öntötték volna, csapott le az istennyila mindenfelé, s legények s leányok mind hazaszaladtak. Csak a három szegény leány maradt a csűrben, nem volt, aki hazakísérje őket. Mikor a fergetegnek vége szakadt, a legények s a leányok visszamentek a csűrbe, de már a három szegény leány nem volt ott. Nem voltak azok otthon sem, de a faluban sem. Tüvé tettek falut, mezőt, erdőt: sehol nem találták.

Bezzeg hogy nem találták, mert a szörnyű nagy fergetegben felkapta a lidérc, s elvitte őket hetedhét országon is túl.

Hiszen a három gazdag legény fizetett a szegény asszonynak háromszáz pengő forintot, de azzal az ő megkeseredett anyai szívét meg nem vigasztalták: sírás volt éjjele-nappala a szegény asszonynak, s lefektében-felkeltében azon imádkozott, bárcsak a jó Isten a három leány helyett egy fiút adna neki.

Hát addig imádkozott a szegény asszony, míg a jó Isten csakugyan meghallgatta.

Egyszer, éppen Péter-Pál napján, amint jött hazafelé a templomból, az út közepén egy két-hetesforma szép, erős fiúcskát talált. Fölvette a fiúcskát a porból, hazavitte, aztán kérdezősködött mindenfelé, hogy vajon kié lehet az elveszett gyermek, de nem akadt sem apja, sem anyja. Hej, hogy örült ennek a szegény asszony! Hiszen ezért imádkozott ő annyit a jó Istenhez. Mert hogy Péter-Pál napján találta a fiút, megkereszteltette Pálnak, s olyan erős szeretettel dajkálta, mintha szívéből szakadt édes gyermeke lett volna.

Na, telt-múlt az idő, Pali nőtt szépen, s olyan erős legényecske cseperedett belőle, hogy a falubeli gyermekeket csak úgy fél kézzel verte földhöz. Már a gyermekek nem is mertek vele birkózni, de még a nagy legények sem, s Pali, hogy nem akadt más, akin az erejét megpróbálja, nekiment az állatoknak is, a nagy ökröket csak fölkapta a földről, s dobta jobbra-balra.

Egyszer éppen egy szegény asszonynak a tehenét kapta föl s lódította félrébb, s ez a szegény asszony azt mondta neki:

- Te is jobban tennéd, ha míg az állatokat kínozod, a leánytestvéreid után mennél, s hazakerítenéd!

Hazamegy Pali tüstént, ahogy ezt hallja, s kérdi az anyjától:

- Édesanyám, mondja csak, voltak-e nekem testvéreim?

- Dehogyan volt, fiam, dehogyan volt! - mondá az anyja.

Nem merete megmondani az igazat, mert attól félt, hogy Pali utánuk megy, s belőle is kifogy.

Hát ez annyiban maradt, de most már egyre utánakiabáltak Palinak, hogy: jobb volna, ha a leánytestvérei után menne! Addig faggatta az anyját, hogy mégiscsak megmondá az igazat.

- Úgy biz' a, édes fiam, volt három leánytestvéred, de azokra hiába ne is gondolj, mert bizonyosan lidércek vitték el, mikor az a nagy fergeteg volt.

Beszélhetett a szegény asszony Palinak, hogy ne veszítse el szép fiatal életét, maradjon vesztig: Palinak nem volt többé maradása. Azt mondta az anyjának:

- Hiába, ne is beszéljen le, édesanyám, mert addig nem nyugszom, míg a testvéreimet vissza nem hozom. Süssön az útra egy pogácsát, s cseppentsen belé a tejéből egy cseppet, hogy ha majd a leányok megkóstolják, érezzék meg, hogy az édesanyjuk tejjével van sütvé. Aztán Istennek ajánlom kigyelmedet.

Mit volt mit tenni, sütött a szegény asszony pogácsát, cseppentett belé a maga tejéből, s Pali még aznap elindult világgá.

Ment, mendegélt Pali hetedhét ország ellen, hegyeken-völgyeken által. Amint ment, mendegélt egy rengeteg nagy erdőben, erősen eltikkadt a szomjúságtól, s addig bolyongott, míg egy patakra nem talált. De hiába talált, mert ennek a pataknak olyan zavaros volt a vize, mintha csak szakadt volna a záporosó, pedig tiszta szép idő volt. Nem tudta elgondolni, hogy mi lehet ennek az oka, ment följebb, följebb a patak partján, s hát ott ül a patak fejeánél egy nagy erős, magas ember, s csak úgy jókedvűből morzsolgatja a rengeteg nagy sziklákat a patakba.

Nagyot rikkant Pali:

- Hé, atyafi, hé! Mi dolog ez? Minek zavarod fel a vizet?

- Annak s egyébnek! - felelt az ember nagy kurtán.

- No hiszen, mindjárt megtanítlak én emberségre.

- Csak lassan a testtel, öcsém! Tudd meg, hogy én a Kőmorzsoló vagyok.

- No bizony, ha te a Kőmorzsoló vagy, én meg az Erős Pali vagyok, s mindjárt meg is mutatom az erőmet.

Mindjárt összefogódtak, hányták-vetették egymást, arra-erre, elébb-hátrább, s egyszer aztán úgy csapta földhöz Pali a kőmorzsoló embert, hogy istenesen megnyekkent belé.

- No, most kezemben az életed - mondta Pali.

- Hagyd meg az életemet, Erős Pali, s szolgál leszek, míg élek! - könyörgött a Kőmorzsoló.

Jól van. Pali meghagyta az életét, aztán elindultak ketten, s meg sem állottak, míg a föld köldökéig nem értek. Az ám, éppen a föld kellős közepéig. Itt volt az a lik, amelyiken le lehetett menni az alsóvilágba. Hanem ezen a likon akkora nagy szikla volt, hogy még Pali sem tudta félrebillenteni. Na, ez nem volt nagy baj: a Kőmorzsoló lemorzsolgatott belőle annyit, hogy ketten félretaszíthatták, akkor aztán kerítettek egy véghetetlen hosszú kötelet, s azon Pali leereszkedett. Előbb azonban megparancsolta a Kőmorzsolónak, hogy hét esztendeig várjon a liknál, s ha addig alulról meg nem rándítja a kötelet, ne várja többet: bizonyosan elpusztult valahol.

Ment, mendegélt Pali az alsóvilágban, s estefelé meglátott egy asszonyt, amint éppen vizet merített a kútból. Nézi, nézi, s hát ez az asszony csudálatosan hasonlít az ő anyjához. Köszönti az asszonyt, s kérdi, vajon nem az ő nénje-e?

- Én nem lehetek a te nénéd - mondja az asszony -, mert mikor a lidérc elrabolt, nem volt nekem fiútestvérem.

- Már akár volt, akár nem, úgy szemlélem, hogy testvérek vagyunk. Csak kóstold meg ezt a pogácsát!

Megkóstolja az asszony a pogácsát, s hát egyszeriben megérezte, hogy az anyja tejével van sütvé.

Hej, Istenem, nem tudta, mit csináljon szertelen nagy örömeiben! Ölelte, csókolta Palit, bevezette a házukba, de mindjárt el is akarta rejteni az ágy alá, mert félt, hogy ha hazajő az ura, a lidérc, megöli Palit.

- De már azt nem teszem - mondá Pali -, hogy ágy alá bújjak!

Abban a szempillantásban nagyot döndül a ház oldala, kiszaladnak, s hát egy hétmázsás buzogány fekszik a földön.

- Hát ezt ki dobá ide? - kérdezte Pali.

- Ezt az én uram - felelt a nénje -, mégpedig hét mérföldről.

Fölkapja Pali a buzogányt, s úgy visszadobja, hogy éppen a lidércnek a lova elé esett. Meg is botlott benne a ló, s visszahőkölt nagy horkolással.

- Nye, te, nye - rikkantott a lidérc -, száz esztendeje járok rajtad, s még sohasem botlottál meg!

Aközben meglátja a buzogányát, fölkapja a földről, megsarkantyúzza a lovát, s repült haza, mint a szél, még annál is sebesebben, de még a gondolatnál is sebesebben.

Pali kint állott az udvaron, s fogadta:

- Jó estét, sógor!

- Adj' isten, sógor! No, csakhogy idejövéd, most három éjjel s három nap mindig vigadunk.

- Nem lehet, sógor - mondá Pali -, mert nekem még Virágos vitézhez kell mennem, hogy megkérdezzem tőle, mért sír mindörökké s mért nem kacag sohasem az ő húga.

- Jól van, sógor, csak eredj, de ha visszajössz, hozz nekem egy aranyalmát a Virágos vitéz háza elől.

- Hozok, sógor, hozok.

Továbbment Pali, s másnap megtalálta a másik leánytestvérét, harmadnap a harmadikat. Ezeknek is lidérc volt az uruk, s ezek a lidércek is mind azt kérték Palitól, hogy hozzon egy aranyalmát a Virágos vitéz háza elől.

Ment, mendegélt Pali, s rengeteg erdőbe ért. Amint megy, meglát egy embert egy nagy fának a tövében. Ott feküdt s aludt, a lova meg a fához volt kötve, a kardja pedig egy hajszálon lógott a feje felett egy ágon. Nézi, nézi Pali az alvó embert, s gondolja magában, ez bizonyosan Virágos vitéz lesz, mert őróla hallotta, hogy amikor alszik, mindég lóg egy hajszálon a kardja a feje felett. Lefeküdt Virágos vitéz mellé, s elaludt ő is, de Virágos vitéz hamarabb felébredt, s csak elcsodálkozott, mikor látta, hogy egy legény fekszik mellette.

„No, ezt most megölhetném - gondolja magában Virágos vitéz -, de nem ölöm meg, mert ő sem bántott engem.”

Egy kevés idő múlva felébredt Pali is, s egyszeriben összebarátkoztak. Virágos vitéz elvitte Palit a házához, s hát csakugyan úgy volt, ahogy Pali hírből hallotta: a Virágos vitéz húga mindég sírt, és sohasem kacagott.

Kérdi Pali a leánytól:

- Mondja meg nekem, mért sír mindig, és sohasem kacag!

Felelte a leány:

- Azért, mert a bábám, aki egy vén boszorkány, amint megszülettem, kivette a tudómet, s addig nem is kacagok, míg valaki vissza nem teszi.

Pali meg sem pihent, indult, hogy elérítse azt a vén boszorkányt, ha a föld feneké alól is. Három nap s három éjjel folyton-folyvást ment az erdőben, de még csak egy élő lelket sem látott. Meg is éhezett, meg is fáradott erősen, egy nyulat, amint előtte szaladt, meglőtt, egy nagy fa alá tüzet rakott, s sütni kezdette a nyulat.

Egyszer csak hallja, hogy valaki reszket, didereg a feje fölött, s mind azt mondja nagy fogvacogással:

- Ja-aj, de fá-ázom! Ja-aj, de fá-ázom!

Felszól Pali a fára, de fel sem nézett, hogy ki van ott.

- Ha fázol, jere le, s ülj a tűz mellé!

- Lemegyek, ha az egyik hajszálat, mit ledobok, a kardodra s a másikat a puskádra kötöd.

- Jól van, jól, csak gyere le!

Hát éppen az a vén boszorkány volt a fán, akit Pali keresett. A boszorkány ledobta a két hajszálat, s ahogy Pali rákötötte az egyiket a kardjára, a másikat a puskájára, leereszkedett a fáról, s lekuporodott a tűz mellé. Egyszerre csak elékap, honnét, honnét nem, a jó Isten tudja, egy varangyosbékát a vén boszorkány, nyársra húzza, a tűz fölé tartja, s amint csepegett a zsír a békából, mindig pusmogta magában:

- Békát sütök, nyúlhúst eszem...

- Eszel, ha adok! - mondta Pali foghegyről.

De a vén boszorkány csak mondta tovább:

- Békát sütök, nyúlhúst eszem - s mikor a nyúl jó piros-ropogósra sült, a békát úgy a Pali arcához csapta, hogy a szeme is majd kiszökött. Aj! felszökik Pali a tűz mellől, kap a kardja meg a puskája után, de - hallgassatok csak ide! - a kard is, a puska is hajlós fává változott a vén boszorkány haja szálától. No, nem ijedt meg Pali, két kézre kapta a boszorkányt, s úgy megrázta, hogy ... na mit gondoltok, mi történt vele? Abban a szempillantásban mindenféle csúszó-mászó állattá változott a vén boszorkány. De annyi volt, hogy Pali alig győzte szertetaposni. Akkor a csúszó-mászó állatokból ismét boszorkány lett, s elévett minden ördögi praktikát, amit csak tudott, de nem tudott kiszabadulni a Pali keze közül. Akkor könyörgésre fogta, s ígért mindent Palinak, csak hagyja meg az életét.

- Nem kell nekem semmi egyéb ezen a világon, csak add elé a Virágos vitéz húgának a tüdejét.

- Megtalálok - mondta a vén boszorkány - a kapujok bal sarkánál. Ott van elásva egy kis ládikóban.

- Indulj előttem, vén boszorkány! - rikkantott Pali, s akart, nem akart, menni kellett a boszorkánynak a Virágos vitéz kapujáig.

Ott csakugyan megtalálták a leány tüdejét egy kis ládikóban. Visszatették egyszeriben, s hát - halljatok csudát! - a leány abban a szempillantásban elkacagta magát.

De bizony ha elkacagta magát, Pali meg is kérte mindjárt a leány kezét. Bezzeg hogy adta szívesen Virágos vitéz, s ment hozzá szívesen a leány is. Hét puszta határban sem talált volna külön legényt.

Ott mindjárt nagy lakodalmat csaptak, s lakodalom után elindult Pali a feleségével hazafelé. De elébb szakasztott három aranyalmát a három lidérc sógornak. Mikor megérkeztek az első sógorhoz, az volt ennek az első szava:

- No, sógor, hoztál-e aranyalmát a Virágos vitéz háza elől?

- Én igen, sógor, itt van, ni!

De amint át akarta adni az almát, leejtette, mintha csak történetesen ejtette volna le. A lidérc utánakapott az almának, de Pali is a kardjának, s úgy lenyisszentette a lidérc sógor nyakát, hogy attól ugyan mehetek tovább bátorsággal.

A második és a harmadik sógorral éppen így tett Pali, akkor aztán a feleségével s a három leánytestvérével ment a likhoz.

Hej, még csak most jutott eszébe, hátha eddig letelt a hét esztendő, s a Kőmorzsoló nem vár reá. Akkor aztán itt maradhatnak, míg a világ s még két nap. De áldott szerencsére a hét esztendőből még hibádzott egy nap, s a kötél ott lógott a lik aljában.

Először az idősebb leánytestvérét húzatta fel, azután a középsőt, harmadiknak magát, nehogy a Kőmorzsoló megcsúfolja. Mikor aztán fent volt, felhúzták a kisebbik testvérét s a feleségét egyszerre. Megköszönte a Kőmorzsolónak, hogy olyan hűséges szolgája volt hét álló esztendeig, aztán meg sem állottak, míg a falujokba nem értek.

Jaj, Istenem, örült a szegény asszony, mikor meglátta Palit a feleségével s három leányát! De még csak ezután volt nagy öröme. Mert - halljatok csudát! - Pali letette a földre a három aranyalmát, egyre rásuhintott egy vesszővel, s ragyogó, fényes aranypalota lett belőle; rásuhintott a másik kettőre is, s azokból két aranyalmafa lett. Termett azokon annyi aranyalma, hogy a szem nem győzte belepni.

Volt pénz most annyi, hogy nem tudták, mennyi. Akadt a három leánynak is három úrfi legény kérője, s csaptak olyan lakodalmat, hogy hetedhét országról jártak el a csudájára.

Én is ott jártam, erősen megcsudáltam, aztán megfordultam, s hazáig meg sem álltam.

AZ ÖRDÖGBARÁZDÁK

Igen, úgy láttam, mint ma: az ördög szántotta fel a harsányi hegyet. Még ma is látszanak a barázdák, miket az ördög szántott a hegynek a hátán.

Elmondom nektek, hogy történt ez.

Ezelőtt több száz esztendővel, lehet biz annak ezer esztendeje is, ha nem több, élt Harsány vidékén egy földesúr, ki a szegény népet erősen sanyargatta. Még az ördög is megsokallotta a földesúr sok nagy gonoszságát, s egyszer, úgy alkonyattájban beállított hozzá. Nem sokat teketóriázott, azt mondta a földesúrnak:

- Eleget sanyargattad már a szegény népet, viszem a lelkedet! Különb lelket nem találhatnék a pokolban.

Hanem a földesúr nemcsak gonosz lelkű, de furfangos elméjű is volt: szeretett volna kifogni az ördögön.

Azt mondta az ördögnek:

- Igazad van, komám, az én lelkem a pokolba való. De szeretném, ha nem maradna utánam egészen rossz emlék a vidéken. Ne vidd el addig a lelkemet, míg a harsányi hegyet fel nem szántatom.

- Na hiszen, nem vagyok bolond. Sohasem lenne vége annak a szántásnak. Hanem tudod mit? Én ma éjjel felszántatom.

Nagyot kacagott a földesúr.

- De már azt nem hiszem!

- Nem-e?! Fogadjunk, hogy mire az első kakasszót hallod, föl lesz szántva az egész hegy. Ha nem: itt hagyom a lelkedet, élj boldogul.

Azzal kezet csaptak, az ördög egyet füttyentett, s abban a pillanatban négy macska ugrott elé, az ördög tudja, honnét. Ezt a négy macskát az ördög befogta egy ekébe, s nekifogott a harsányi hegynek.

Hej, uramteremtőm, az volt csak a szántás! Pattogatott az ördög az ostorával, nagyokat kiabált, hogy csak úgy zúgott belé a helység, s hámlott a hegy gyorsan, mint a gondolat. Még éjfél sem volt, s már csak egy-két forduló volt hátra. De a földesúr sem tátotta el a száját. Hóna alá vett egy kakast, kiment a hegy alá, ott a kakast elkezdette kínozni, s az szegény feje olyan nagyokat kukorékolt, hogy béhallatszott a faluba, s a többi kakas is rágyújtott.

Az ördög nagy bosszúsággal félbehagyta a szántást, s visszament a pokolba a földesúr lelke nélkül. De a földesúr is megemberelte magát, nem sanyargatta többet a szegény népet. Félt, hogy még egyszer eljő az ördög, s akkor aztán se szó, se beszéd, kapja a lelkét, s meg sem áll vele a pokol tornácaig.

NYIKA

Volt egyszer egy híres tolvaj pásztorember, s annak egy fia: Nyika volt a neve. Ez még az apjánál is híresebb tolvaj volt. Nem is maradt sokáig az apjával egy gazdaságon, elindult szerencsét próbálni, Meg sem állott, míg a király városába nem ért, s ott sem kérdezte senkitől, honn-e a király, nincs-e honn a király, ment egyenest a királyi palotába, királyi palotában a király színe elé. Ahogy belép a nagy szobába, kérdi a király:

- No, fiam, mi jóban jársz?

- Én bizony idejöttem felségedhez, ha valami hasznomat vehetné.

- Hát aztán, mit tudsz, fiam?

- Az apám mesterségét folytatom, felséges királyom.

- Ugyan, mi az apád mestersége?

- A' bizony, meg ne haragudjék, felséges királyom, tolvajság. Hét országban nincsen ebben párom.

- Ejnye, ilyen-olyan teremtette - pattant fel a király -, hogy mertél tolvaj létedre szemem elé kerülni?! No, megállj! Hát majd mindjárt kipróbállak, hogy olyan ügyes tolvaj vagy-e, amilyennek magadat mondod. Éppen most szánt tizenkét béresem negyvennyolc ökörrel, ha azokat világos nappal el nem lopod tőlük, karóba húzatom a fejedet.

- Jól van, felséges királyom - mondta Nyika -, egyszeriben megpróbálom.

Azzal kiment a mezőre, s ott addig járt-kelt, keresgélt, hogy egy csomó fogolymadárfiút fogott, s egy sánta nyulat. Akkor szépen arra sétált, ahol a király béresei szántottak, nem nagy távolságra eleresztette a sánta nyulat, s el a fogolymadárfiúkat. Meglátják ezt a béresek, egyszeriben félbehagyják a szántást, s utána a madárfiúknak meg a sánta nyúlnak. A madárfiúk még nem tudtak jól repülni, hol a földön szaladtak, hol a föld felett repültek, s a nyúl is csak lassan sántikált elébb-elébb. Uccu! mind elszaladt a tizenkét béres, Nyika pedig elindítja a negyvennyolc ökröt, s ekéstül behajtja a király udvarába.

Kint ült a tornácban a király, s lekiált Nyikának:

- No, fiam, még ilyen tolvajt sem láttam napom csillagjában! Hanem, hallod-e, most meg azt mondom neked, hogy van az istállóban egy deres szőrű, csillagos homlokú paripa, ha ma éjjel azt el nem lopod: karóba húzatom a fejedet.

- Ne féljen, felséges királyom, én ellopom, ha egy regiment katonával őrizteti is - mondta Nyika.

Hiszen a király nem állított egy regiment katonát a paripa mellé, azt mégiscsak szégyellette volna, hanem állíttatott az istálló ajtaja elé két istrázsát s az istállóban a paripa mellé négy katonát, hogy kettő fogja a fékszarát, egy a paripa farkát, egy pedig üljön a paripára.

Jól van, hazamegy Nyika az apjához, ottan felöltözik elébb koldusgúnyába, erre vesz egy aranygombos mentét; aztán egy kettős kulacsnak az egyik felét megtölti álomporos borral, a másik felét álomporos pálinkával. Vitt magával egy kócmadzagot is a tarisznyában, de még jó puha cipőt is, de még jó paprikás szalonnát is, s úgy ment este a király udvarába. Megy egyenest az istálló ajtaja elé, ott, mintha ő volna a király, az istrázsákra förmed, hogy így meg úgy, nyissák ki a szemüket, nehogy túljárjon az eszükön Nyika, s hogy szavát ne felejtse,

még jól pofon is veri az istrázsákat erről s túl, aztán bemegy az istállóba. Ahogy belépett, lehányta magáról a királyi mentét, s odatipegett a katonákhoz öreg koldus képében. Mondta reszketős hangon:

- Az Isten áldja meg, vitéz urak, adjanak szállást itt az istállóban egy öreg koldusnak, mert különben megvesz az isten hidege!

A legények adtak jó szívvel, s Nyika leült a hídlásra, elővette a tarisznyát, elkezdett falatozni, s közben úgy tett, mintha jókat húzott volna a kulacsból.

- Mi van a kulacsban, öreg? - kérdi egy katona.

- Ebben pálinka s bor. Isznak-e, vitéz urak? Meg sem mertem kínálni.

- De bizony csak kínáljon, mert jólesik, úgysem ad elég italt a király.

Na bezzeg, ettek-ittak a katonák, amennyi csak beléjük fért.

- Hej - mondta az egyik -, csak most jönne ide az a világhíres tolvaj Nyika, emberére találna!

- Van esze - mondta Nyika -, hogy nem jó ide. Bizonyosan világgá futott.

Addig s addig hajtogatták a kulacsot a legények, hogy mind elálmosodtak, s ott, ki álltó, ki ültő helyében el is aludtak. Egyéb sem kellett Nyikának, annak a két legénynek, akik a kötőféket tartották, kócmadzagot nyomott a markába, annak, aki a paripa farkát fogta, egy seprűt a kezébe, s azt, aki a paripa hátán ült, a kezénél fogva kötéllel a gerendához kötötte, s azzal a paripát kivezette. Előbb azonban magára vette a királyi mentét, elküldötte az istrázsákat, hogy már úgysem jön el az a huncut Nyika, s elvágatott a deresen, mint a sebes szél.

Virradat felé ébredezni kezdenek a legények is, s megszólal, amelyik a gerendára volt kötve.

- Hé, gyújtsatok világot, mert én nem a deresen ülök!

- Hát min ülnél - mondja a második -, itt van, fogom a farkát.

- Mink is a kötőféket!

- De így s de úgy, gyújtsatok világot, s vegyetek le innét engem!

Na, világot gyújtanak, s hát csakugyan: volt deres, nincs deres.

- Hej, hóhérom teremtette, ellopá Nyika!

Eközben megvirradt, s Nyika nagy kevélyen bevágatott a király udvarába a deres szőrű paripán.

A király most is ott ült a tornácban, s lekiáltott:

- No, fiam, még ilyen tolvajt sem láttam napom csillagjában! Hanem, hallod-e, ne örvendezz még, mert ha két hét alatt a pokolból haza nem hozod az öreganyámat, karóba húzatom a fejedet.

Hazamegy Nyika az apjához, s mondja, hogy mit kíván a király.

- No, akkor vége is az életednek, mert az ördögök mégiscsak többet tudnak, mint te.

- Azt nem hiszem - mondta Nyika.

- Eredj hát, próbáld meg!

- Arra még jól ráérek, apó!

Ahogy ezt beszélik, látja Nyika, hogy egy szegény ember két juhot hajt az erdő felé. Mondja az apjának:

- Abból a két juhból én ma tokányt eszem, apó!

- Abból nem.

- Én igen, apó. Csak szaladjon kend előre az erdőbe, s rakjon jó tüzet, a többi az én gondom.

Elmegy a vén tolvaj, s Nyika térül-fordul a faluban, hol, hol nem, egy ökörfarkat szerez, jó messzire elejébe kerül a juhos embernek, az ökörfarkat egy süppedékes helyen elássa, hogy csak a bojtja látszott ki, cövekkel, kövel jól leveri, hogy csak úgy könnyen ne húzhassák ki, s mikor a juhos ember közeledett, elkezdett torkaszakadtából kiabálni:

- Hé, emberek, hé! Erre, erre! Elsüllyedt az ökröm, a drága ökröm! Jaj, jaj!

Szalad a juhos ember, hagyja a két juhát, kérdi, mi történt. Mondja Nyika, hogy mi, s csak arra kéri, fogja meg az ökör farkát, míg segítségért szalad a faluba, mert ketten úgysem tudják kihúzni. A juhos ember fogta nagy hűségesen az ökör farkát, Nyika pedig ezalatt elhajtotta a két juhot a tűzhöz, ott megnyúzták, megsütötték, s úgy jóllaktak, hogy a hasuk puffogott, mint egy dob.

- No, apó - mondta Nyika -, én most jóllaktam egy hétre, kettőre, megyek a pokolba a király öreganyjáért.

- Eredj, fiam, eredj, jó utat, hol sár nincs!

Elindult Nyika, s mindjárt az erdőben fogott két süldő nyulat, hóna alá vette, s bement a faluba. Ott vett két girhes-görhes lovat, egy fakó szekeret s kenderhámot, a kováccsal csináltatott egy vasbotot, két zsákot teleszedett mindenféle tört cserépdarabokkal, s úgy indult a pokol tartománya felé. Hanem a lovak többet mentek hátra, mint előre, fogta magát, acélt, kovát, taplót rántott elé, tüzet csiholt, s tüzes taplót dugott a lovak fülébe. Haj de vágattak a gebék árkon-bokron át, mintha szemüket vették volna, s még estére sem kelt az idő, ott voltak a pokol tornáca előtt. Nyika most leemelte a két zsák cserepet, a pokol kapuja elé öntötte, s a vasbottal ütni kezdte a cserepet, ahogy csak bírta. Volt csörömpölés, kongás, zúgás, de olyan, hogy majd megbolondultak belé az ördögök, s ahány volt, mind kiszaladt a kapuba. Kérdik nagy ijedve Nyikától:

- Mit akar itt kend?!

- Kápolnát építetek a pokol kapuja elé, hadd legyen világosság a ti országokban is!

- Jaj, csak azt ne tegye kend, adunk inkább egy szekér aranyat!

- Nem kell nekem az aranyatok, csak adjátok ide a király öreganyját, hadd viszem haza.

Odaadták jó szívvvel, csak megszabaduljanak Nyikától.

Felülteti Nyika a vén boszorkányt a szekérre, elindul vele, de alig haladnak egy jó futamodásnyira, meggondolkoznak az ördögök, hogy mégsem kellett volna megijedni egy embertől. Utánaszalasztanak egy fickó ördögöt, hogy hozza vissza a király öreganyját. Mondja az ördög Nyikának:

- Hé, atyafi, adja vissza az öreg nannyót,* meggondoltuk a dolgot!

- Nem adom én! - mondta Nyika.

- Tudja mit, atyafi? Fussunk verset.* Ha én elhagyom kendet, akkor visszaviszem nannyót.

- Mit?! Hogy én veled verset fussak? Hiszen egy héthetes öcsém van, s az is jobban fut, mint te.

- Lássuk csak!

Azzal Nyika elereszti az egyik süldő nyulat, uccu neki, megfutamodik az, utána az ördög, de bizony nem érte utol.

Az ördög nagy szégyenkezve visszament, Nyika pedig vitte tovább a király öreganyját. De alig haladtak egy puska lövésnyire, szalad megint az ördög egy hétmázsás buzogánnyal, s mondja Nyikának, hogy próbáljanak még egyet, melyik dobja magasabbra a buzogányt.

- Hát dobjad! - mondta Nyika.

Megforgatja az ördög a buzogányt, s úgy feldobja, hogy éppen a csillagos égig repült, s hét nap telt belé, míg visszaesett.

- No, most dobjad te!

Nyika is megfogta a buzogányt, de meg sem tudta emelinteni, csak nézett, nézett az égre sokáig.

- Mit nézed annyit az eget? - kérdi az ördög.

- Mit-e? Nézem a bátyámat, ha meglátnám.

- Hát a te bátyád ott van?

- Ott bizony, a Szent Dávid kovácsa. Neki hajítom fel, hogy verjen vele tüzes istennyilát, s hajigálja le az ördögökre!

Hej, könyörgött az ördög, csak hagyja a buzogányt, inkább vigye a király öreganyját.

- Hát azért! - mondta Nyika, s otthagya az ördögöt.

Na, több ördög nem is szaladt Nyika után, s megérkezett szerencsésen a király udvarába.

Hiszen volt ijedség, mikor a király meglátta az öreganyját. Már messziről kiabált Nyikának:

- Vidd vissza, te ördögfajzat, vidd vissza a pokolba!

- Nem viszem én! Felséged parancsolta, hogy elhozzam, én elhoztam.

Akkor a király könyörgésre fogta a dolgot, Nyikának ígerte a fele királyságát, csak vigye vissza a vén boszorkányt.

Fogta magát Nyika, elékapott egy nagy seprűt, azzal erről s túl jól meglegyintette a vén boszorkányt, arra aztán nagy forgószél kerekedett, jött egy garabonciás* diák, az, mint valami hintóba beleültette a király öreganyját, s hipp-hopp! meg sem állott vele a pokolig.

De alig vitte el a vén boszorkányt a garabonciás diák, a király megbánta az ígését. Szerette volna valahogy s mint elpusztítani Nyikát.

Volt az udvar közepén egy muzsikáló kút, s ennek a szépen szóló kútnak elromlott a muzsikája.

- Hallod-e, Nyika - mondta a király -, ezer ördög van tebenned, csináld meg az én szépen szóló kutamat!

- Jó szívvel, felséges királyom.

A kút volt vagy száz öl* mély, s Nyika lement a fenekéig, hadd lássa, hol a hiba. Azonközben a király lehozott egy huszonhét mázsás harangot a toronyból, s azzal a kútat szépen beborították.

- No, Nyika, jere ki, ha tudsz!

Mikor már mind azt hitték, hogy Nyika a kútba vészett, egyszer csak megbillen a harang, s hát kipattan a kútból Nyika, fején a haranggal.

Akkor levette a fejről a harangot, mint egy kalapot, s köszönt:

- Adjon isten jó napot, felséges királyom!

- Na, Nyika - mondta a király -, még ilyen erős embert se láttam napom csillagjában. Most még csak egyet tégy meg, s akkor a leányomat is neked adom. Azt parancsolom, hogy ma éjjel lopd el a feleségem kicsi ujjáról a gyűrűt.

- Én el!

Jól van, besötétedik, s Nyika agyagból, tökből s kenderkócból egy olyanforma embert csinál, amilyen ő maga, s szépen odatámasztja a király hálószobájának az ablakához. Meglátja ezt a király, fogja a puskáját, s durr! lelövi.

Hej, volt öröm! Mégiscsak elpusztult az az istentelen Nyika, nem kell, hogy nekiadja fele királyságát s a leányát. Kiszalad az udvarra, fölkapja Nyikát, azazhogy az agyagból formált embert, hátraviszi a csűr mögé, hogy eltemesse. Nem szerette volna, ha kitudódik, hogy ő pusztította el Nyikát. Csak azt várta Nyika, befutott a királynéhoz, s mondja neki:

- Feleség, add ide a gyűrűdet, hadd kopogtatom annak a tolvaj Nyikának a fogához.

A királyné azt hitte, hogy csakugyan az ura beszél hozzá, s a gyűrűt odaadta Nyikának.

Nagy későre jó a király is, csak úgy csorgott róla a verejték.

- Na - mondja -, jól megizzasztott az a tolvaj még halálában is.

- Mit csinált?

- Megizzasztott. Jó mély gödröt ástam neki, s eltemettem.

- Hát a gyűrűt hozzákocogtattad-e a fogához?

- Miféle gyűrűt?

- Hiszen elkérted tőlem!

- Én-e, te?!

- Te hát!

- Én nem, tudd meg!

- No bizony, ha nem, akkor nem is Nyikát lőtted meg. Elvitte a gyűrűt.

Bezzeg hogy úgy volt. Jött is Nyika reggel a gyűrűvel, s mondta:

- Felséges királyom, itt a gyűrű, most már többet nem tréfálok, nekem adja-e a leányát?

Mit volt mit tenni, a király Nyikának adta fele királyságát s a leányát, különben azt is ellopta volna.

Csaptak olyan lakodalmat, hogy... Folyt a sok bor s a pálinka, hogy... Én is úgy laktam, hogy...

Holnap legyen Nyika a ti vendégetek!

A TIZENKÉT VARJÚ

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, túlonnan túl, innenen innen, volt egy szegény özvegyasszony, s annak tizenkét fia s egy leánykája. Évelődött is szegény feje eleget, hogy mivel tudja eltartani ezt a tenger sok gyermeket, mert száraz kenyér is mikor volt, s mikor nem az asztalfiában.

Jön haza egyszer a tizenkét fiú, körülfogták az anyjukat, hogy lépni sem tudott a szobában, s ahányan voltak, egyszerre mind kenyeret kértek, s csak az volt a híja, hogy kihúzzák a házból.

Hát azt ugyan senki ne csudálja, hogy a szegény asszony elvesztette a béketúrását, aztán adott volna ám, ha lett volna, de nem volt: nagy elkeseredésében azt találta mondani:

- Ó, Uram, bocsásd meg a bűnömet, bárcsak valami állattá változtatnád ezeket a fiúkat, nem bánom én, ha varjúvá is!

Na, halljatok csudát, mi történt! Az történt, hogy abban a szempillantásban a tizenkét fiú varjúvá változott, s merthogy éppen nyitva volt az ablak: huss! kirepültek, s mire csak egy jajszót is mondhatott volna az anyjuk, úgy eltűntek, mintha a föld nyelte volna el!

Haj, édes jó Istenem, nagy, erős búbánat nehezedett a szegény özvegyasszony szívére, éjjel-nappal folyt a könnye, mint a patak, s kesergett mindig, hogy az Isten úgy elvette volt az eszét, hogy olyan bolond beszédre nyíljék az ő szája.

Kicsi kisleány volt még a szegény özvegyasszony leánykája, de tudta, hogy mért sír, mért kesereg az édesanyja, s azt mondta egyszer:

- Lelkem, édesanyám, én többet nem nézhetem a sírását, elmegyek világgá, s addig vissza sem fordulok, míg a bátyáimat meg nem találom.

Hiába beszélt a szegény asszony, hogy ne menjen, ha már kifogyott a tizenkét fiából, legalább öbelőle ne fogyjon ki: a kisleány elbúcsúzott az édesanyjától keserves könnyhullatások közt, s elment világgá.

Ment, mendegélt a kisleány hetedhét ország ellen, s egyszer egy nagy rengeteg erdőbe ért. A rengeteg erdőben talált egy kis házat, s bement oda nagy bátran. Egy öregasszony ült a kemence alatt, de olyan öreg, hogy az orra a térdét verte. Köszönti a kisleány illendőképpen:

- Adjon isten, jó estét, öreganyám!

Fogadja az öregasszony:

- Köszönd, hogy öreganyádnak szólítottál, mert különben bekaptalak volna! Hát hol jársz itt, hol a madár sem jár?

Mondja a kisleány:

- Ó, lelkem, öreganyám, én tizenkét bátyámat keresem, akik varjú képében elrepültek hazulról, s azóta hírüket sem hallottuk.

- No, bizony, én magam sem hallottam hírüket, te leányka, hanem ezen a rengeteg erdőn túl van egy kicsi kerek erdő, kerek erdőnek az aljában egy ilyenszerű házacska, amilyen az enyém, abban lakik az én néném, az talán útbaigazít.

Merthogy éppen este volt, az öregasszony jó vacsorát adott a kisleánynak, aztán vetett neki jó puha ágyat, s lefektette, reggel pedig, mikor fölkel a kisleány, adott neki egy pár aranykörtét.

Megköszönte szépen a kisleány az öregasszony nagy jóságát, elbúcsúzott illendően, s azzal elindult a kerek erdő felé, azon az úton, amelyikbe az öregasszony beléállította.

Estére kelve a kisleány a kerek erdő aljába ért, s kerek erdő aljában bement a kis házacskába. Hát ott csakugyan még öregebb asszony üldögélt a kemence alatt, s fonta a kendert nagy szorgosan.

Köszönti a kisleány:

- Adjon isten jó estét, öreganyám!

- Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál, mert különben bekaptalak volna! Ugyan bizony hol jársz itt, hol a madár sem jár?

Mondja a kisleány, hogy mi járatban van.

- Jaj, édes leányom - mondja az öregasszony -, hírért sem hallottam annak a tizenkét varjúnak, hanem innét hét hegyen s hét völgyön túl, kerek erdő aljában lakik az én néném, az talán útbaigazít.

Ez az öregasszony is főzött neki jó vacsorát, vetett neki jó puha ágyat, s mikor reggel fölkel a kisleány, adott neki egy pár aranyalmát, hadd menjen aztán isten hírével. Szépen beléállította egy ösvénybe, s ugyan lelkére kötötte, hogy abból ki ne térjen.

Megköszönte a kisleány az öregasszony szíves jóindulatát, elindult az ösvényen, s meg sem állott, míg ahhoz a kis házacskához nem ért.

De vagy volt öreg, vagy nem a másik két asszony, a nénjük olyan öreg volt, hogy az orra a földet verte, s azon pergette az orsáját.

Köszönti a kisleány nagy bátran:

- Adjon isten jó estét, öreganyám!

- No, áldott szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál, mert különben bizony bekaptalak volna! De hol jársz itt, hol a madár sem jár?

Mondja a kisleány, hogy a bátyjait keresi, akik elrepültek tizenkét varjú képében.

- Hát bizony, ha azokat keresed, éppen jó helyen jársz - mondja az öregasszony -, mert én mindennap látom őket, itt repülnek el minden áldott nap az én házam felett, szörnyű káro-gással. Hanem így, ahogy vagy, el nem mehetsz hozzájuk, mert olyan magas sziklán laknak, hogy annak a teteje az eget veri. De ne búsulj, kisleányom, van nekem olyan csudaírem, hogy ha azzal megkenem két gyenge válladat, szárnyad nő, s bátyáidhoz repülhetsz.

Hej, Istenem, megvigasztalódott a kisleány erre a beszédre, mindjárt levetette az ingecskéjét, az öregasszony pedig jól megkenté a csudaírral mind a két vállát.

- No most, kisleányom, vacsorálj s feküdjél le, reggelre olyan szárnyad lesz, hogy az Óperenciás-tengeren is túlrepülhetsz.

Hát csakugyan reggel, mikor fölkel a kisleány, olyan szép két szárnya volt két gyenge vállán, hogy csupa csuda.

Az öregasszony adott még neki két aranydiót, s aztán isten hírével útnak eresztette. Megmutatta, hogy mely irányba repüljön, s a kisleány repült, csattogtatta szép sugár szárnyaacskáit, hogy csak úgy suhogott bele a levegőé.

Hét nap s hét éjjel folyton repült, akkor aztán fölért a szikla tetejére.

Hát itt, Uram, Jézus, mit talált? Itt bizony egy olyan ragyogó aranypalotát talált, hogy a szeme is káprázdott a szertelen ragyogástól, ő bizony nem kérdé: szabad-e, nem-e, nagy bátran belép a palotába, végigmegy a tenger sok szobán, de ott ugyan egy élő lelket sem talált sehol. Volt minden szobában asztal, ágy, szék, s minden csupa aranyból, ezüstből, aztán kifordult a konyhára, s volt ott főzni-, sütnivaló annyi, hogy a szeme nem tudta belepni.

- Ó, édes jó Istenem, ha itt lalnának az én bátyáim! - sóhajtott a kisleány.

De gondolta is, hogy itt laknak bizonyosan, mert megszámlálta, s éppen tizenkét szoba volt, minden szobában egy ágy. Hamarosan nekikészülődött, fölvetette a konyhát, pompás vacsorát főzött, tizenkét személyre terített, ki is tálalta, tizenkét tányérba levest meregetett, aztán mind a tizenkét tányérból evett egy keveset.

Várta, várta, sokáig várta a bátyjait, de azok csak nem jöttek, s a kisleány erősen elálmosodott. Sorba nézegette, próbálgatta a tizenkét ágyat, hogy melyikbe feküdjék le, aztán mégiscsak a tizenkettedikben maradt. Abba szépen lefeküdt, s elaludt.

Alighogy elaluvék a kislány, jön haza a tizenkét varjú nagy károgaással s szárnycsattogtatással. De bezzeg volt nagy álmélkodás! A híja volt, hogy belepje a csuda. A konyhán valaki süttöt-főzött, a szobákat valaki kisöpörte, az ágyakat megvetette, az asztalt megterítette. Azám, evett is mind a tizenkét tányérból, csipegetett a kenyérből.

- Ugyan ki járhatott itt?

Végigrepdesik a szobákat, sorbavizitálják az ágyakat, betekintenek, kukucskálnak az ágyak alá, s hát a tizenkettedik ágyban kit látnak!

- Ez a mi húgocskánk! - káromgott egyszerre a tizenkét varjú, s összecsattogtatták a szárnyukat nagy erős örömben.

Abban a szempillantásban fölébredt a kisleány, s hej, édes jó Istenem, volt öröm, de milyen öröm! Nem találták helyüket.

- Ó, lelkem, testvéreim, csakhogy megtaláltalak - örvendezett a kisleány -, jertek haza velem, jertek, ne sirasson többet az édesanyánk!

- Haj - sóhajtott a legidősebb varjú -, most még nem mehetünk veled, míg az átok alól fel nem szabadulunk. Eredj haza te magad, édes húgom, s mondd meg az édesanyánknak, hogy ha a hüvelykujját felhasítja, s kifolyó piros vérével tizenkét inget s gatyát varr nekünk, csak úgy szabadulhatunk fel az átok alól, akkor ismét fiúkká változunk. Mondd meg azt is, hogy amíg varr, senkinek egy szót se szóljon, máskülönben kárba megy keserves-kínos munkája.

De csak egy pillantásig sem volt maradása a kisleánynak: repült haza az édesanyjához, szélnél sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben.

Mire hazaért, a szegény özvegyasszony betegre sírta magát, hogy ím elvesztette a leányát is, s magára maradt, mint az útszéli fa.

Na, most egyszerre vége szakadt a betegségnek s nagy szívbeli búbanatnak, ahogy hazajött a kisleány, s elmondta a bátyja üzenetét.

Egyszeriben elévette a szegény asszony, ami vászna volt, szabott tizenkét inget s tizenkét gatyát, aztán felhasította a hüvelykujját, s ahogy folydogált a vér belőle, azonmódúlag húzta a tübe, meg nem állott a keze, varrott éjjel-nappal. Jöttek hozzá a szomszédasszonyok, kérdezték, vallatták, hogy ugyan mért varr a vérével, mikor erősebb a cérna, de a szegény asszony egy szót sem szólt, míg mind a tizenkét inget s tizenkét gatyát meg nem varrotta. Mikor a tizenkettedik is kész volt, hát - csak hallgassatok ide! - berepült az udvarra nagy szárny-

csattogtatással a tizenkét varjú, ott kétszer-háromszor körülrepdestek, s aztán - huss! - be a szobába. Ottan leszállottak a földre, megrázkódtak, s egyszeriben visszaváltak fiúknak.

Hej, édes Jézusom, sírt a szegény asszony, de most már örömeben. Jött az egész falu csudaláttni. Aztán egy nap múlva, két nap múlva, visszament a tizenkét fiú az aranypalotába, onnét elhordozták a temérdek sok kincset, mit varjúlétükben gyűjtögettek, hordottak össze. Bezzeg volt ezentúl kenyér, de még kalács is annyi, hogy a kutyának is kalácsot vetettek.

Aki nem hiszi, járjon utána.

SZÓMAGYARÁZÓ

ajang - áttal, szégyell, vonakodik

almáriom - szekrény

ántivilág - régi világ

anyaszél (négy) - világtáj

appetitus - étvágy

ármádia - hadsereg

árnyékvilág - túlvilág

átalvető, általvető - kétrészes zsák, elől-hátul csüng a vállról

áteregetél - átbballag

attak - ütközet

audiencia - kihallgatás

bábóház - babaház

bakarasz - kis arasz: a hüvelyk- és a mutatóujj között

bakkos ostor - hosszú, hajlékony nyelvű, hosszú szíjcsapójú ostor, melyet a lovas kocsi, szekér hajtója használ

béfaló falásig - az utolsó falatig

béhemment - bekap

békasó - patakparti kemény kavics

békó - kötélből csavart bilincs, állatnak

beorozkodik - belopózik

bódorog - kóborol

boldogtalan - együgyű

borsika - borsfű vagy kerti mézsfű

búcsálódik - töpreng, búslakodik

bucskázik - bukfencezik

bugyelláris - erszény

bugyuta - ostoba

burján - gyom

burtokos fa - ágas-bogas, terebélyes fa

butélia - palack

búzaír - trágya (gunyoros szóhasználat)

Cerberus - alvilági kutya a görög mondában; fenevad

ciheres - ritkítatlan, fiatal sarjerdő, bokros erdő rész

csást - balról, *hóc* - jobbról

cseppedős cseppig - utolsó cseppjéig

csepű - a kendentörésnél kihullott rövid szál, amelyből durva fonalat fonnak

csipeszkedik - kapaszkodik

csongolyodik - köpenybe burkolózik

csökött - kis termetű, növéseben visszamaradt

dajnál - elnyújtva, csúnyán énekel
derendócia - lárma, csinnadratta
Durumo - Drinnó, az ördögök fejedelme
duvaszt - dönt

éfi, éfiú - fiatal
egész vágás szekér - szénásszekér
egzercíroztat - gyakorlatoztat
éhalóba megy - éjszaka szabad ég alatt legeltet
ekekabala - ekevas
eleső krajcár - árva krajcár
eligente-elig - alig-alig
emberizink - (gúnyszó) tökmag, csöppség
erdől - fát vág az erdőn, nyaggat
eszénkedik - magához tér
eszteke - ösztöke, ekevas tisztogatására való vashegyű bot
esztena - pásztorkunyhó, juhakol
évelődik - töpreng, gyötrődik

a fa ikre - kétágú fa
fáin, fáintos - finom
fakó szekér - vasalatlan szekérfej
fejébe néz - tetvészi
félenvaló - félreeső
fellocs - fellefetyel
felszeszpetelődik - feltápáskodik
félvágás szekér - fahordó szekér
fénkő - kaszafenő kő
filagória - lugas
flinta - hosszú csövű, gyalogsági puska
font - régi súlymérték, kb. fél kiló
früstököl - reggelizik
fullajtár - küldönc
fundamentum, fundus - alapzat
fűttőzik - melegszik

gáng - tornác
garabonciás - ördögös
garádics - lépcső, lépcsőfok
garas - régi aprópénz
geléda (gléda) - sor, arcvonal
góc - tüzhely, kemence
góc alatt - kemencesut, ülő-, hálóhely

grácia - kegyelem
granárium - magtár, raktár
guzsaly - fonni való gyapjú, kender talpas tartórúdja

gyócsévirág - hóvirág

habba keveredik (a ló) - veritéktől kihabosodik
halálcsengettyű - lélekharang, a halott tiszteletére meghúzott kis harang
hammas - hamus
hammőrlő - a hamut az egyik markából a másikba csurgatja
haricska - hajdina, pohánka: sóskaféle növény, termése lisztté őrlhető
harizsál - kotorgat (tüzet)
hasábfával kenegeti - üti-veri
hecke-ficki - hivalkodó, kényeskedő
héja (a ház híja) - padlás
hemmedezik - heverészik
hidlás - istállópadló

iskátulya - doboz
istáp - mankó
istrázsa (strázsa) - ör
itce - régi űrmérték, kb. 0,85 l
ízink - aprólék, ujjíznyi (l. emberízink)

járóföld (háromnapi) - járásnyira

kaliba - kunyhó
kandér - üst, kondér
kandi - kíváncsi
kapubálvány - kapufélfa
karabély - rövid csövű lovassági puska
kártya, kártyus - fából való, nagyméretű, egyfülű vízhordó edény
kas - kosár
kauszol - dühösen ugat
kerékfentő - küllő
keresztet megnyomja - az írástudatlan aláírása
kikiril - kukorékol
kilódigál - kihajigál
királybíró - az erdélyi szászok feje
kiserül, kisírül - kifordul
kolontos - bolond, féleszű
kommenció - szerződés
komóciósan - kényelmesen
konfundálja magát - habozik, zavarba jön, zavartatja magát
kontignáció - emelet

konty alá hajtott - asszony létére leissza magát

kötélrántó - akasztófáraláló

közmént - közbevetőleg

kupa - régies űrmérték, kb. 1,5 l

kúrál - gondoz (pl. állatot)

kurátor - protestáns egyházi elöljáró

kurácsi - bátorság

kurrentál - keres

kurrentáltat - kerestet

langaléta - hosszú

lappancs - csapóajtó

látó - szem

lazsnakol - megver

lecirmol - leszid

lelkes állat - ember

leppeteti a fülét - legyez a fülével (vizsla)

lesóállik - leváslik

lófő - olyan székely család, amely háború esetén egy lovas katonát volt köteles állítani a császári hadseregbe

macskabéka - (gúnyszó) vakarcs

mar - a ló nyakszirtje

maradva, maradvai - leszármazók

másol - másít

matrikula - anyakönyv

megfog a szava - elnémul

merős-merejében - tetőtől talpig, mindenestül

miána - miatta

mic - perc, pillanat

miligyertya - sztearinból először Milly készítette

minuta - perc

miszlik - diribdarab

mondur, monduros - mundér, egyenruha

monéta - kitüntetés

motolla - a megfont fonal föltekérésére szolgáló eszköz

möndölecske - juh

munyator - juhórzó gyerek, kisbojtár

nannyó - nagyanyó

napjötti - napkeleti

napmenti - napnyugati

növevény - növény

nyirettyű - hegedű
nyoszolya - ágy
nyuvaszt - vízbe fojt
nyűg - rögzített kötélrész, amivel az állattartó láncot vagy kötelet megfeszítik

óbestes - ezredes
obsitos - leszerelt katona
okuláré - szemüveg
óperencia - valójában egy régi, távoli osztrák tartomány (Ober-Enns), ahol sok magyar legény katonáskodott (Óperenciás-tenger - mesebeli, távoli tenger).
orozkodik - oson

öl - régi hossz mérték, 1,9 méter (hat láb)
ördögös szüle - mágiikus tulajdonságokkal rendelkező, rosszindulatú öregasszony

pádimentum - padló
padot, asztalt nyúz - (tréfásan) a deszkát meggyalulják, s lábakra is állítják, hogy ülésre, evésre alkalmas legyen
parádés kocsis - díszhintó kocsisa
páris alma - erdélyi kedvelt piros alma
penecélus (penicilus) - bicska
penető - pemete, hosszú nyelű kemencesepűrű
pezderkedik - kardoskodik, berzenkedik
pimpós - penészes
pirimókos - kényeskedő, hivalkodó
porgoló - pörkölő, széles
praktika - mesterkedés
puja emberke - apró termetű, törpe

regiment - sereg, csapat
renyekedik - aggályoskodik, panaszkodik
repestel - repes
rezidencia - palota
rőf - régi hossz mérték, kb. 77 cm
rőköl - sír, bölgve, szünetekkel

sárig (kanca) - sárga ló
saroglya - a szekérderék elülső és hátsó záródeszkája
serít (laskát serít) - kinyújtja a tésztát
sikondál - csúszkál
silbak - ör
simándi - hízelgő
sing - régi hossz mérték, kb. 60 cm
sirít - tésztát nyújt

spiritusz - pálinka, szesz, átvitt értelemben bátorság

sülleszt - gyenge sisegő hangot ad (a megkevert és a tűzre visszatett puliszka, mikor a fazék oldaláról leválik)

szád - nyílása, szája valaminek, pl. a pokolnak, a liknak

szarufa - gerenda

szemmel belephető - belátható

szerre - sorra-rendre, egymás után

szetemnyi - csöppnyi

szín - lábakon álló tetőzet, szekeret, tűzifát, jármot, lószerszámot, szánt tartottak alatta

Szittyország - Székelyország, a régi krónikákban Szkítia

szokotál - fontolgat, töpreng

szóratlan búza - a pelyvától még meg nem tisztított mag

szót sem szól, azt is lassan mondja - tréfás mesei fordulat, kb. még a gondolatát is elhallgatta

szüle - öregasszony

talián - olasz

tánczó - vidám, kétsoros versike, amelyet a tánc ritmusára kurjantanak

tapló - tűzcsiholásnál az acéllal megütött kovából kipattanó szikrától fog tüzet a pici, kiszáritott tapló

tepelák - idétlen, rossz növésű

tojás szike - a tojás sárgája, illetve az ebben levő csíra

tövismadár - gébics, tövisszúró gébics

traktál - vendégel

tulok - ökör

ügyelődik - leskelődik

ügyibevaló - ügyes

ütés tapló - egyszeri tűzütésre való tapló

vakaru - a dagasztóteknő faláról lekapart, tésztából gyúrt kis cipó

varasbéka - varangyos béka

vasderes - sötétszürke ló

véka - régi űrmérték, kb. 15-30 l, vidékenként változó; ilyen tartalmú faedény vagy kosár

vékás föld - amelybe egy véka búzát vetnek

veres kakas - tűz

vers - verseny

vetéllő - vetelő, a szövőszék egyik tartozéka

vettető - partot védő, erősítő gát, melybe a víz beleütkezve irányt változtat, vízvettető

vikotál - vitatkozik, kötekedik